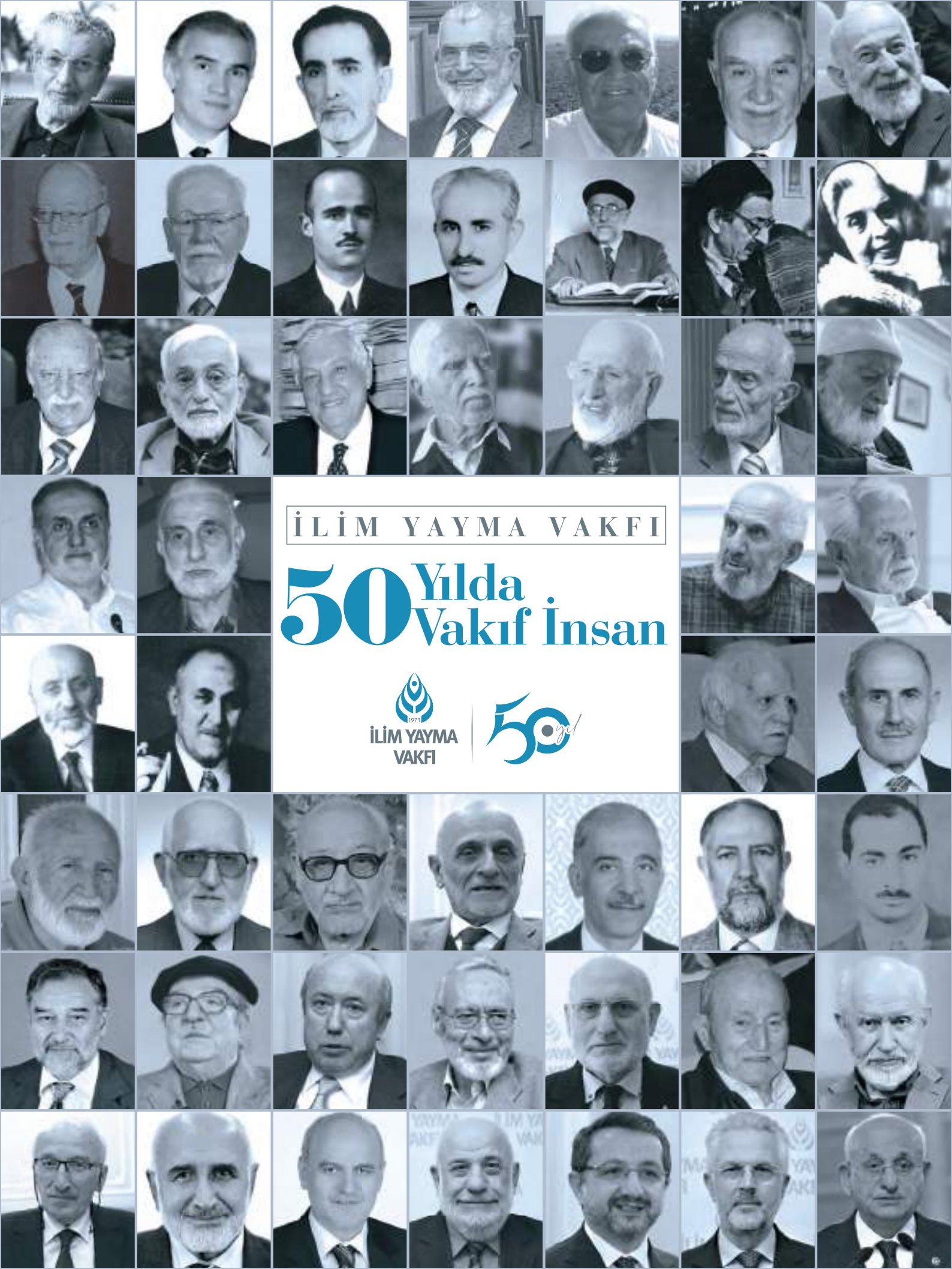

İLİM YAYMA VAKFI

50 Yılda
Vakıf İnsan

**İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan**

İLİM YAYMA VAKFI YAYINLARI: 12

Kitabın Adı:

İlim Yayma Vakfı 50 YILDA 50 VAKIF İNSAN

Yayın Yönetmeni:

Osman Acun

Editörler:

Dr. Alim Kahraman

Abdulkadir Ünal

Yayın Kurulu:

Adem Yavuz

Osman Acun

Dr. Alim Kahraman

Prof. Dr. Tahsin Özcan

Dr. Rıdvan Kaşıkçı

Abdulkadir Ünal

Ömer Aydın

Recep Kabakçı

Dr. Osman Yılmaz

Redaksiyon:

Akile Tekin

Mehmed Zahid İlhan

Yayın Danışmanları:

Prof. Dr. Mustafa L. Bilge

Mehmet Yıldız

Katkıda Bulunanlar:

Bekir Turan

Emrah Avcı

Erhan Çelik

İbrahim Onat

M. Enes Gök

Mustafa Doğan

Sanat Yönetmeni:

Emine Karabulut

Grafik Tasarım:

Fatma Büyükgöksel - Aleyna Yazoğlu

Yapım:

Erk Ajans Org. Yay. Tan. San. ve Tic. Ltd. Şti.

www.erkajans.com.tr

Matbaa:

CB Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu Sk. 2. Matbaacılar Sitesi

No: 2-4 Dük: ZA 16 Topkapı, Zeytinburnu - İstanbul

İlim Yayma Vakfı

Molla Hüsrev Mah. Akıfpaşa Sk. No: 6-12 34093 Vefa, Fatih - İstanbul

Tel: +90(212) 511 22 90 • E-posta: [iyv \[a\] iyv.org.tr](mailto:iyv@iyv.org.tr) • www.iyv.org.tr

Baskı: **Mart 2023, İstanbul**

ISBN: **978-9944-0503-0-2**

Bu eserin tüm yayın hakları saklıdır. Bu kitapta yayınlanan yazı ve resimlerin tamamı ya da bir bölümü, İlim Yayma Vakfı'ndan izin alınmadan, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz. Yazılardaki üslup ve hukuki sorumluluk yazarlara aittir.

Bu kitap, İlim Yayma Vakfı 50. Yılı için 2000 adet özel olarak basılmıştır.

Bu eser; İlim Yayma Vakfı'na maddi ve manevi emeği geçen;
tüm kurucu, bağışçı, yönetici ve çalışanlarına ithaf olunur.

YILDIZ ★ HOLDING

katkılarıyla hazırlanmıştır.

Takdim	7	Ahmet Yahya KİĞİLİ.....	331
Bu Kitap.....	9	Mehmet Fehmi BİLGE	341
Kuruluşundan		Abdülkavi BEŞER	353
Günümüze İlim Yayma Vakfı ve Hizmetleri	13	Mehmet Rahmi BİLGE	361
Sabri ÜLKER	53	Hasan SAĞLAM	371
Ali Eymen TOPBAŞ	69	Mustafa Kemal MALKOÇ	379
Abdulkadir ÇAVUŞOĞLU	79	Mustafa KÖSEOĞLU	387
Abdurrahman Korkut ÖZAL	89	Kazım SAVAŞ	397
Mehmet Fahrettin ÜRETMEN	99	Mehmet YILDIZ	405
Sabahattin ZÂİM	107	Fehmi ÇELİKKOL	415
Asım TAŞER	121	Sabahattin KIRKAN	427
Yusuf TÜREL	133	Musa UĞUR	437
Hasan Tahsin UĞUR	141	Ferruh ERTÜRK.....	443
Nazif ÇELEBİ	155	Ahmet Fikret EVYAP	455
İsmail Niyazi KURTULMUŞ	165	Kemal UNAKITAN	465
Mahmud Celâleddin ÖKTEN	179	Mehmet Avni İMAN	475
İbnülemin Mahmud Kemal İNAL	189	İsmet AĞAN.....	483
Münevver AYAŞLI	205	Mehmet Mehdi SUNGUR	499
Nevzat YALÇINTAŞ	215	Mustafa UĞUR	509
Yurdakul DAĞOĞLU	225	Mehmet Akif AYDIN	517
İbrahim BODUR	237	Kahraman EMMİOĞLU	527
Süleyman YALÇIN	249	Yücel ÇELİKBİLEK	537
Ahmet YILDIZ	261	İsmail ADAK	549
Salih TUĞ	271	Abdullah TİVNİKLİ.....	561
Muhammed Emin SARAÇ	283	Adnan ÇELİK	575
Osman ÖZTÜRK	299	İsmail KAHRAMAN	587
Sabri ÖZPALA	311	Dizin	596
Sedat ÇEBİ	319		

Madde Yazarları:

Meliha Yonca Erdem · Osman Yılmaz · Talha Dilben · Adem Nas · Mehmet Feyzi Çetinkaya · Hatice Ece Erçin · Bekir Turan · Mustafa Arı · Gözde Söğütlü · Enes Güllü · Abdulkadir Ünal · Musa Melih Demirbaşçı · Nurten Yalçın · Sena Topaloğlu · Hüseyin Etil · Fatih Demir · Ahmet Er · Mehmet Ali Yafez · M. Selim Okuyucu · Elif Yafez · İsa İlkay Karabaşoğlu · Meryem Tekin Şişikoğlu · Esra Aka · Sümeyye Cinisli · Ahmet Abdurrahman Turan · Havva Kılıç Çelikten · Osman Acun · Furkan Şimşek · Muhammet Ali Yapıcı · Akile Tekin.

Takdim

2023 yılı itibarıyla 50. yılına giren İlim Yayma Vakfımızın hikâyesi esasında daha da eskiye dayanıyor. 1951 yılında 68 hayırsever, *"ilme hizmet etmek"* düşüncesiyle İlim Yayma Cemiyeti'ni kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili rejime geçişiyle yaşıt olan bu dernek, rejime isabet etmiş her türlü marazdan da nasibini almıştır. Örneğin darbeler, muhtıralar, kapatmalar, el koymalar görmüş ve bünyesinde yaşamıştır. *"Niyet hayır akıbet hayır"* kelam-ı kibarının bir yansıması olarak maruz kalınan zorluklar imtihan kabul edilmiş, azimler artarak meşru zemin içerisinde çözümler geliştirilmiştir.

Yaşanılan zorluklar yeni arayışları beraberinde getirmiş, bu kutlu davanın aksamaması, hizmetlerin devam etmesi, emanetlerin zayi olmaması için bir vakıf kurma kararı alınmıştır. Cemiyet'in ilk kurucularından kendini bu hizmetlere vakfeden 11 büyüğümüz Vakfımızın da kurucu üyesi olmuştur (1973). Vakfımızın 98 kurucu üyesinden 41'i yine aynı dönemde Cemiyet'in yönetim organlarında görev yapan ehil ve muhib insanlardır. İşte 1951 yılında toprağa atılan bu iyilik tohumu yeşermiş, büyümüş ve nice güzel meyveler vermeye devam etmektedir.

Vakfımızın kuruluşunun 50. yılında yarım asırlık yürüyüşümüze dair "İlimden İrfana 50 Yıldan Asra" mottosuyla başlatmış olduğumuz 50. Yıl Etkinliklerimiz kapsamında *"İlim Yayma Vakfı 50 Yılda 50 Vakıf İnsan"* adını verdiğimiz bir eser hazırlamak istedik. Bu eser vesilesiyle hem vakfımızın tarihçesini hem de kurucularımızla ilgili bilgileri derli toplu bir araya getirmek, tarihe not düşmek hedefimizdi. Hayatta olanların kendileriyle görüştük, rahmet-i Rahman'a kavuşmuş olanların hayatta olan eşleri, çocukları ve torunlarıyla buluştuk. Onlardan bilgi, belge ve fotoğraflar aldık. Hazırlık aşamasındaki desteklerinden dolayı tüm kurucularımıza ve yakınlarına teşekkür ediyoruz.

Bu zamana kadar hizmet eden büyüklerimizi hayır ve rahmetle yad ediyoruz. Elbette ki hem İlim Yayma Cemiyeti'ni hem de İlim Yayma Vakfı'nı kuran, hizmet eden, yönetiminde bulanan, bağış yapan herkes değerli, her biri muhterem ve müstesna insanlar. Lakin bunlar içerisinde aile olarak bu hizmetleri devam ettirenler var ki bu aileler dededen toruna bu kutlu davadan hiç kopmamışlar, desteklerini her daim sürdürmüşler. Vakfı adeta kendi evlatları gibi görmüşler, bu hizmeti hayatlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Necati Uğur ailesi, Hacı Fahri Kığılı ailesi, Muammer-Sabahattin Topbaş ailesi, Sabri Ülker ailesi, Hacı Nazif Çelebi ailesi, Ahmet Yıldız ailesi, Fehmi Bilge ailesi, Mehmet Üretmen ailesi bunlardan bazılarıdır...

Bu kıymetli eserin yayına hazırlanmasında proje danışmanları olarak destek veren kurucularımız Prof. Dr. Mustafa Lütfi Bilge ve Mehmet Yıldız'a, Genel Müdürümüz Adem Yavuz'a, Kurucu ve Bağışçı İlişkileri Müdürümüz Osman Acun'a, Özel Kalem Müdürümüz Abdulkadir Ünal'a, Vakfımızda 1985-1990 yılları arasında Genel Müdürlük görevini ifa eden Dr. Alim Kahraman'a, 2000-2005 yılları arasında Eğitim Müdürü olarak vakfımızda hizmet veren Prof. Dr. Tahsin Özcan'a, biyografi yazma konusunda lisansüstü öğrencilerimize eğitim veren Dr. Rıdvan Kaşıkçı'ya, yazılan maddeleri okuyarak gerekli düzeltmeleri yapan Akile Tekin ve Mehmed Zahid İlhan'a ve büyük bir titizlikle kurucularımızın biyografisini kaleme alan yazarlarımıza çok teşekkür ediyoruz.

Necmeddin Bilal ERDOĞAN
İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı

Bu Kitap

İlim Yayma adı bu ülkede 72 yıldır var. Kurulduğu tarihten bugüne hizmetini kesintisiz olarak sürdüren bir oluşum, bir sivil toplum kuruluşu. Önce İlim Yayma Cemiyeti olarak doğmuş (1951), 22 yıl sonra, biraz da şartların zorlamasıyla cemiyetin yanında İlim Yayma Vakfı kurulmuş (1973). *"İlim rütbesi, rütbelerin en yücesidir."* anlayışıyla iki koldan hizmetler devam ettirilerek bugünlere gelinmiş.

2023 İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunun 50. yılı.

Şu anda hizmet bayrağını taşıyanlar, 50. yılda ortaya konulacak faaliyetler cümlesinden olmak üzere, bu zamana kadar hizmeti geçenlere bir teşekkür, hayatta olmayanlara rahmet olması için bir de kitap yayınına karar verdi: *İlim Yayma Vakfı 50 Yılda 50 Vakıf İnsan*.

Birçoğu hayatta olmayan, bir kısmı ise kendi köşesinden birer vakıf insanı olarak ışımaya devam eden o şahsiyetlerin sayısı 50 ile sınırlı değil elbette. Başlangıçtan bugüne sadece kurucular listesinde yer alan -vefat eden 112, hayatta olan 122 olmak üzere- 234 kişi var. Yöneticisinden hizmetlisine her kademede hayra omuz veren kim bilir kaç isim geldi geçti. Ya bağışçılar? Onların sayısını bilen var mı acaba? Onlar bilinmek için yapmadılar hayırlarını. Öyle bir dönemde kuruldu ki İlim Yayma, öne düşenler bir çileye peşinen razı olarak yola çıktı. İlk amaç Allah'ın rızası oldu. Elli yıla bir işaret olarak bu kitapta hayat ve hizmetleri anlatılan elli kişi, o büyük İlim Yayma ailesini temsilen seçildi. 50 isim seçilirken bazı kriterler esas alındı. Bunlardan birincisi İlim Yayma Vakfı'nın kurucularından olması. İkinci olarak Mütevelli Heyetinde en az üç yıl görev alması ya da vakfa maddî ve manevî katkısını sürekli hale getirmesi. Bu 50 kişi buz dağının görünen ucudur. Onlara yapılacak her dua, hizmet ailesinin tamamıdır.

Bu kitap bir ortak çalışmadır. Yayınına karar verildikten sonra belli aralıklarla toplanılarak planlamalar yapılmış, bazı kararlar alınmıştır. Hakkında çalışma yapılacak isimler ortaya çıkarıldıktan sonra -listeye son hali vakıf Mütevelli Heyeti'nce verilmiştir- onları yazacak kişilerin belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Önümüzde fazla zaman bulunmadığı için çok yazarlı bir çalışma kararlaştırılmış, vakıfla yakın bağları bulunan yüksek lisans ve doktora aşamasındaki 30 genç arkadaş, sorumluluğunu üstlendikleri biyografileri ilmî usuller çerçevesinde yazmaya başlamışlardır. Araştırmacılarımız tarafından genel olarak iki ana kaynak kullanılmıştır. Birincisi aileden hayatta olanlara başvurularak onlardan bilgi ve belge edinmek. İkincisi İlim Yayma Vakfı'nın arşiv ve yayınlarını kullanmak. Bu konuda her aşamada işin başında olan Vakıf Kurucu ve Bağışçı ilişkileri Müdürü Osman Acun yazarlarımıza her türlü yardımı yapmış, onların ailelerle buluşmasını sağladığı gibi arşiv belgelerini de kullanımlarına hazırlamıştır. Kitapta sıralama; Kurucular'ın Mütevelli Heyeti'nde görev aldıkları tarih esas alınarak yapılmıştır.

Kitap incelendiği zaman görülecektir ki işin içine girdikçe her araştırmacının şevki artmış, duydukları ilgi ve heyecan satırlarına da yansımıştır. Böylece hayatlarıyla birer numune olan o insanların vakıf insanı olma anlayışları araştırmacılarımıza da geçmiştir. Bu kitabın bir kârının da bu olduğunu düşünüyoruz.

İlim Yayma Vakfı, hizmet alanlarını genişleterek çalışmalarına devam ediyor. Temenni ediyoruz ki bu çalışmalar nice elli, yüz yıllar aynı şevk ve ihlasla devam etsin.

Dr. Âlim KAHRAMAN
Editör

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
İLİM YAYMA VAKFI VE
HİZMETLERİ

**İLİM YAYMA
VAKFI**

Kuruluşundan Günümüze İlim Yayma Vakfı ve Hizmetleri

*Tahsin ÖZCAN**

Giriş

Vakıflar İslâm medeniyetinin temelini oluşturan kurumsal yapılar arasında önemli bir yer tutar. İslâm'ın hayır ve yardımlaşma anlayışını esas alan vakıf kurumu tarihimizde önemli hizmetlerin yürütülmesinde merkezi bir role sahip olmuştur. İnsanların sahip oldukları serveti, tasarruf ve rantları diğergam bir anlayışla ve sürdürülebilirlik temelinde hizmete dönüştüren vakıflar vasıtasıyla cemiyet hayatında ihtiyaç duyulan birçok hizmet etkin bir şekilde ifa edilmiştir.

Vakıf sistemi ile oluşturulan tesisler (hayrât) ve bunlar için tahsis edilen finansal kaynaklar (akarât) başka bir desteğe ihtiyaç bırakmadan hizmetlerin sürdürülebilmesine imkân sağlamıştır. Bu yapı ile özellikle şehirlerin imar ve altyapı ihtiyaçları karşılanmış, başta eğitim ve sağlık olmak üzere dini ve kültürel hizmetler, sosyal dayanışma ve sosyal güvenlik hizmetleri ile her türlü hayır hizmeti verilmiş, bu amaçla geçmişten bugüne ilgili kayıtlarda sayıları yüz binlerle ifade edilen vakıflar kurulmuştur.

Vakıf kurucularının bencil (egoist) duygulardan çok diğergam (altruist) duygularla hareket ettikleri ve yaşadığı cemiyete faydalı olma, hayır yapma gibi saiklerin bunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Vakfiyelerde sık sık bu dünyanın ve dünyada elde edilen makam ve servetin geçiciliği vurgulanmakta, önemli olanın ebedî hayat için hazırlık yapmak olduğu belirtilmektedir. Bunun yollarından biri olarak

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı, tahsinozcan@gmail.com.

da kurulacak vakıflar yoluyla insanların faydasına olacak bir tesisin vücuda getirilmesi görülmektedir. İşte bu gibi saiklerle vücuda getirilen vakıflar vasıtasıyla bir yandan cemiyet hayatının ihtiyaç duyduğu her türlü faaliyetin altyapısı hazırlandığı gibi tahsis edilen gelirlerle de hedeflenen hizmetlerin istikrarlı bir şekilde yürütülmesi sağlanmıştır.

Vakıf kurumu en güzel uygulama alanını Osmanlı döneminde bulmuştur. Osmanlı şehirleri vakıf âbidelerle donatılmış, şehirlerin imarından mahallelerdeki hasta, fakir ve yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar çok geniş bir yelpazede hizmetler vakıflar vasıtasıyla sürdürülmüştür. Osmanlı dönemi başta padişahlar ve hanedan mensupları olmak üzere devlet adamları, ulema, ümera ve halkın katkılarıyla vakıf ve hayır hizmetlerinde büyük bir yarışa sahne olmuş, şehir ve kasabalar vakıf eserlerle bezenmiştir. Birçoğu günümüzde de varlığını ve hizmetini sürdüren bu eserler, medeniyetimizin hayat verdiği eserlerin en nadide örneklerini oluşturmaktadır. Bunlar arasında başta her biri birer şaheser olan külliyeleer olmak üzere irili ufaklı binlerce tesis yer almaktadır.¹

Fatih Sultan Mehmet'in (ö. 886/1481), II. Bayezid'in (ö. 918/1512), Yavuz Sultan Selim'in (ö. 926/1520), Kanuni Sultan Süleyman'ın (ö. 974/1566), Sultan I. Ahmed'in (ö. 1026/1617) İstanbul'daki külliyeleeri, Mimar Sinan'ın ustalık eseri olarak tarihe geçen Edirne'deki Selimiye Camii ve Külliyesi en değerli vakıf örnekleri olarak ve bütün ihtişamlarıyla hizmet vermeyi sürdürmektedir. Aynı şekilde Pertevniyal Valide Sultan (ö. 1884) ile Bezmiâlem Valide Sultan'ın (ö. 1853) hayat verdiği eğitim ve sağlık kuruluşları ile su tesisleri ve camiler bu hizmet kervanında kadınların rolünü de ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

Milletimiz necib karakterinin bir gereği olarak Cumhuriyet döneminde de vakıf geleneğini devam ettirmiş, yeni imkânlar ve ihtiyaçlar istikametinde birçok yeni vakıf tesis edilmiştir. Bu geleneğin nadide temsilcilerinden olan İlim Yayma ismi ise vakıf kurumu ile özdeşleşmiş, bu yeni dönemde vakıf alanında adeta bir marka haline gelmiştir. Aynı zamanda eğitim alanında halkımızın büyük teveccüh göstererek sahiplendiği İmam Hatip Okulları'nın hamisi olan İlim Yayma ile başlatılan vakıf ve hizmet yarışı benzer kuruluşlara da ilham kaynağı olmuş, İlim Yayma ismi ülkemizin farklı bölgelerinde muhtelif amaçlarla hizmet veren sivil toplum kuruluşları ve vakıfların öncüsü olmuştur.

Bu çalışmada İlim Yayma anlayışının ortaya çıkışı, vakıflaşma süreci ve vakıf olarak sürdürülen hizmetler ana hatlarıyla ele alınarak tanıtılmaktadır. Özellikle eğitim alanında hizmet vermeyi hedefleyen İlim Yayma camiası, vakıf anlayışını özümsemiş, vakıf insanların omuzlarında yükselen bir değer olarak birçok hizmeti üstlenmiş, başta İmam Hatip Okulları olmak üzere pek çok eğitim kurumunun ve bu kurumlarda eğitim gören genç nesillerin yetişmesine büyük katkı sağlamıştır.

İlim Yayma Cemiyeti'nin logosu.
(İYV Arşivi)

I. İlim Yayma Cemiyeti²

İlim Yayma Cemiyeti çok partili hayata geçildikten sonra Türkiye'nin ilk sivil toplum kuruluşlarından biri olarak 11 Ekim 1951 tarihinde 68 hayırsever tarafından kurulmuştur. Kurucular arasında dönemin önde gelen asker, iş adamı ve bürokratları

1 Bk. Tahsin Özcan, *Vakıf Medeniyeti ve Para Vakıfları*, (İstanbul: Türkiye Finans Kültür Yayınları, 2009).

2 <http://www.iyc.org.tr> (Erişim: 09.02.2023).

bulunuyordu. İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk Başkanı, Lozan Barış Görüşmeleri Heyeti'nde yer alan Avukat Seniyüddin Başak'tır (ö. 1963). İlk Yönetim Kurulu'nda Başkan ile birlikte General Cemal Karabekir, Avukat Yusuf Türel (ö. 2000), Avukat Hamid Çağıl, Avukat Vehbi Çıkrıkçioğlu, Avukat Mazhar Sündüs, Avukat Ahmet Nuri Evren, Maliyeci Cemalettin Tunç (ö. 1990), Eczacı Hüsnü Bayer, işadamları olarak Vehbi Bilimer, Nazif Çelebi (ö. 2007), Hulûsi Topbaş (ö. 1909), Rahmi Köseoğlu, Ali Sünnetçioğlu ve lokantacı Mustafa Doğanbey yer almıştır. Hizmet kervanını genişletmek amacıyla Cemiyet'e üye kabulüne başlanmış ve bir yıl sonra üye sayısı 300'e ulaşmıştır. İkinci senenin sonunda 400'e çıkan üye sayısı 1964 yılında ise 700 civarındadır.

İlim Yayma Cemiyeti

• 1951 •

İLK KURUCULARI

A. Faik AKSEKİ
A. Vehbi ÇIKRIKÇIOĞLU
Abdullah EYİBAŞ
Abdurrahman CANSU
Ahmet Ata KÖSEOĞLU
Ahmet Hamit ÇAĞIL
Ahmet Nuri EVREN
Ahmet SARAÇOĞLU
Ali Rıza CANSU
Ali SÜNNETÇİOĞLU
Cemal ARİYÜN
Cemalettin TUNÇ
Cevat SUNGAR
Eşref OSMANAĞAOĞLU
Fahri KİGİLİ
Fuat ALTINOĞLU
Fuat Sami PİRİNÇİ
H.Hikmet DEMİRBAĞI
Hakkı Rüştü KUYULU
Halil ALKOÇ
Halil HAKSEVEN
Halil KARACA
Hamdi KÂHYAOĞLU
Hasan ALANYA
Hayri TAPTIK
Hilmi KAYNAK
Hulûsi TOPBAŞ
Hüseyin KARAGÖZOĞLU
Hüseyin TAVİLOĞLU
Hüsnü BAYER
İbrahim AK
İbrahim KULAKSIZOĞLU
İhsan ÖZER
İsmail BASAR

Kamil BİÇER
Kazım İŞMAN
Kemal SÜNNETÇİOĞLU
Lokman KURIŞ
M. Mazhar VEZİROĞLU
M. Nazmi DEMİRSÖZ
Mazhar SÜNDÜZ
Memet Sermet SERTEL
Muharrem İMAN
Mustafa ALEMDARGİL
Mustafa DOĞANBEY
Nazif ÇELEBİ
Necati UĞUR
Necati YAVAŞ
Neşet ÖZEREN
Nuri TEMİZSOY
Nuri TOPBAŞ
Nusret AYDIN
Ö. Cemal KARABEKİR
Ömer Lütfi TAKE
Rahmi KÖSEOĞLU
Rahmi SARUHAN
Raif KÜRKÇÜ
Raşit BAVURSAK
Refik BÜRÜNGÜZ
Seniyüddin BAŞAK
Servet BALTAOĞLU
Süleyman KUŞÇULU
Süleyman YAHYAOĞLU
Şakir SÜTER
Şerif GÜRBÜZLER
Vehbi BİLİMER
Veyysel YÜCECAN
Yusuf TÜREL

İlim Yayma Cemiyeti'nin gayesi nizamnâmesinde "Memleketin kalkınması için hukûkî, ahlâkî, dinî, ictimâî, edebî, fennî, sınaî ve ziraî bilgileri yaymaktır." şeklinde tarif edilmiştir. Bu amaçla Cemiyet'in kitap, gazete, mecmua ve radyo neşriyatı yapabileceği, ilmi toplantı ve konferanslar tertip edeceği, dersane ve kurslar açacağı, kabiliyetli fakir çocukların yurt içi ve yurtdışında tahsillerine yardımlarda bulunulacağı belirtilmiştir. Cemiyet'in şanlı Türk tarihine uygun ahlak ve karakterde bir neslin yetişmesine çalışacağı, memleketin ilmî ve manevî sahada kalkınmasına gayret edileceği ifade edilmiştir. Cemiyet'in temel çalışma prensipleri olarak şu üç husus vurgulanmıştır: Cemiyet'in siyasi cereyanlardan uzak tutulması, ilme hizmet kapsamında dinî ilimlere de yer verilmesi ve Cemiyet mensuplarının Cemiyet'ten hiçbir şekilde menfaat beklememesi.

Cemiyet'in kuruluşundan kısa bir süre sonra 17 Ekim 1951'de İstanbul'da Maarif Vekâleti'nin talebi ve Celaledin Ökten'in (ö. 1961) gayretleriyle ilk İmam Hatip Okulu kurulmuş ve Langa'da harap bir binada yirmi talebe ile tedrisata başlamıştır. Bu süreçte Maarif Vekâleti ile Diyanet İşleri yetkililerinin tavsiyeleriyle okulun ihtiyaçları ile İlim Yayma Cemiyeti ilgilenmeye başlamıştır. İlk olarak kiralanan Vefa'daki Nuri Paşa Konağı İmam Hatip Okulu'na

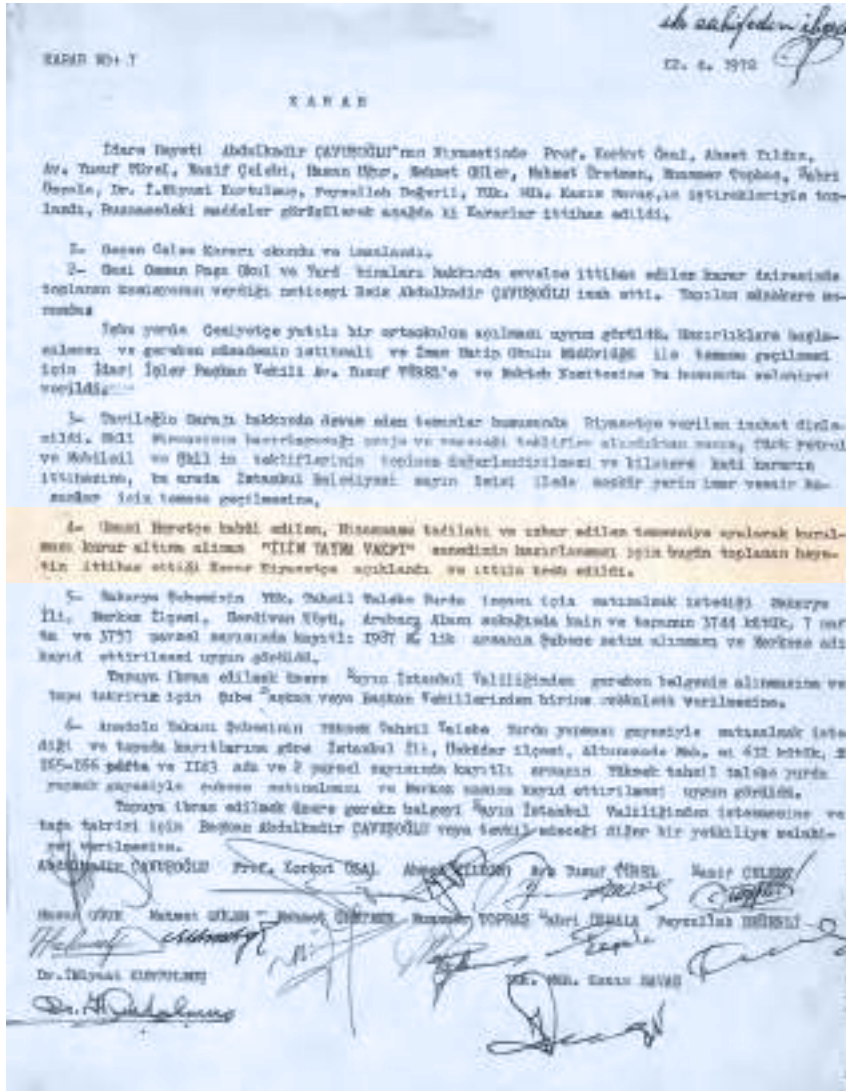
tahsis edilmiştir. Oldukça eski ve harap bir durumda bulunan Konak'ta eğitimine devam eden okulun öğrenci sayısı bir sene sonra 280'e çıkmış, iki sene sonunda 300'ü aşmıştır. Cemiyet tarafından Şehremini'deki eski halkevi binası da onarılarak İmam-Hatip Okulu öğrencileri için yurda dönüştürülmüştür.

İlim Yayma Cemiyeti İmam Hatip Okulu'nun ve öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, binanın yetersiz hale gelmesi üzerine önce konağın bahçesinde iki derslik yaptırılmış, 1955 yılında Fatih Çarşamba'da Fethiye Camii civarında satın alınan arsada yaptırılan okul binası 1958 yılından itibaren İstanbul İmam Hatip Okulu olarak hizmet vermeye başlamıştır. Daha sonra ihtiyaca göre yanına yurt binası da yaptırılan ve yakın tarihte yenilenen bina halen İstanbul Recep Tayyip Erdoğan İmam Hatip Lisesi olarak eğitim hizmetlerini sürdürmektedir.

İlim Yayma Cemiyeti kuruluşundan itibaren millî ve mânevî değerlerine bağlı, çağının bilim, düşünce ve kültürüne vâkıf, şahsiyetli nesiller yetiştirmeyi hedeflemiştir. Gençliğin bu amaca uygun şekilde yetiştirilmesi için her türlü hizmetin verilmesine gayret edilmiştir. Cemiyet tarafından okullar, yurtlar ve kurslar açılmıştır. Yine İmam Hatip Okulları'nın devamı niteliğinde açılan Yüksek İslâm Enstitüleri de bu hizmetlerin merkezinde yer almıştır. Ancak, Cemiyet'in hizmet alanı bunlarla da sınırlı kalmamış, eğitimin her alanında ve her seviyedeki öğrencilere başta yurt hizmetleri olmak üzere çeşitli şekillerde destek sağlanmıştır. İhtiyaç duyulan yerlerde fakülte, okul ve yurtların tesis, tamir ve tefrişine, demirbaş teminine, öğrencilerin kitap ve sair eğitim malzemelerinin karşılanmasına çalışılmıştır. Bunların yanında birçok akademisyenin yabancı dil öğrenmesine yardımcı olunmuş, yurt içinde ve dışındaki akademik faaliyetlere katılmalarına imkân sağlanmıştır. Özellikle lisansüstü öğrencilerine tez çalışmaları için ihtiyaç duydukları her türlü maddi destek sağlanmıştır.³

İlim Yayma Cemiyeti, 10 Şubat 1952 tarih ve 4/169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Umumi Hizmetlere Hâdim Dernek" statüsü kazandı. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nden sonra kayyuma devredilen Cemiyet vesâyetten ancak 1967'de kurtulabildi. Derneklerin faaliyetlerine çeşitli kısıtlamalar getirilmesi, amaçları ve faaliyetleri yanında mali açıdan da bazı kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaları sivil toplum kuruluşlarını yasal açıdan daha güvenceli olan vakıflaşmaya yöneltti. Vakıflarla ilgili mevzuatta yapılan bazı değişiklikler de bu süreci

3 Mustafa Bilge, Hamza Akbulut, "İlim Yayma Cemiyeti", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim-yayma-cemiyeti> (30.01.2023).

İlim Yayma Cemiyeti İdare Heyeti'nin İlim Yayma Vakfı'nı kurma kararı. (İYC Arşivi)

hızlandırdı. İlim Yayma Cemiyeti de 8 Ocak 1973'te İlim Yayma Vakfı'nı kurdu ve Cemiyet'in bütün mal varlığını Vakfa devretti.

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşundan sonra da Cemiyet'in varlığı ve faaliyetleri devam etti. Türkiye genelinde şubeler açıldı ve Vakıf'la işbölümü yapılarak Cemiyet'in faaliyetleri daha ziyade İmam Hatip Okulları'na hasredildi. Buna karşılık Vakfın faaliyetleri daha ziyade yüksek-öğretim düzeyinde yoğunlaştı. Bazı konularda da İlim Yayma Cemiyeti Eğitim Merkezi (İYEM) örneğinde olduğu gibi

İlim Yayma Cemiyeti İdare Heyeti'nin İlim Yayma Vakfı'nı kurma kararı. (İYC Arşivi)

işbirliği yapılarak ortak faaliyetler gerçekleştirildi. Ancak, son yıllarda meydana gelen gelişmeler, artan ihtiyaçlar ve gelişen organizasyon yapısıyla birlikte Cemiyet'in de özellikle yurt hizmetleri alanında Türkiye genelinde eğitimin her kademesinde hizmet veren bir yapıya kavuştuğu görülmektedir. İlim Yayma Cemiyeti ile İlim Yayma Vakfı günümüzde ortak faaliyetler yürütmektedir.

İlim Yayma Cemiyeti'ne hizmetlerinden dolayı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından 29 Mayıs 1996 tarihinde bir şükran plaketi verilmiştir. Cemiyet son yıllarda büyük bir hamle yapmış, ülke

genelinde faaliyetlerini, yurtlarını, şubelerini arttırmış, 2004 yılında altmış bir olan şube sayısı 2015'te yirmi sekizi İstanbul'da olmak üzere 155'e ulaşmış, otuz sekiz olan yurt sayısı da yirmi altısı İstanbul'da olmak üzere 120'yi aşmıştır.⁴ 2023'te şube sayısı 179, yurt sayısı 178, eğitim merkezi sayısı da 97'ye ulaşmıştır.

4 Bilge, Akbulut, "İlim Yayma Cemiyeti".

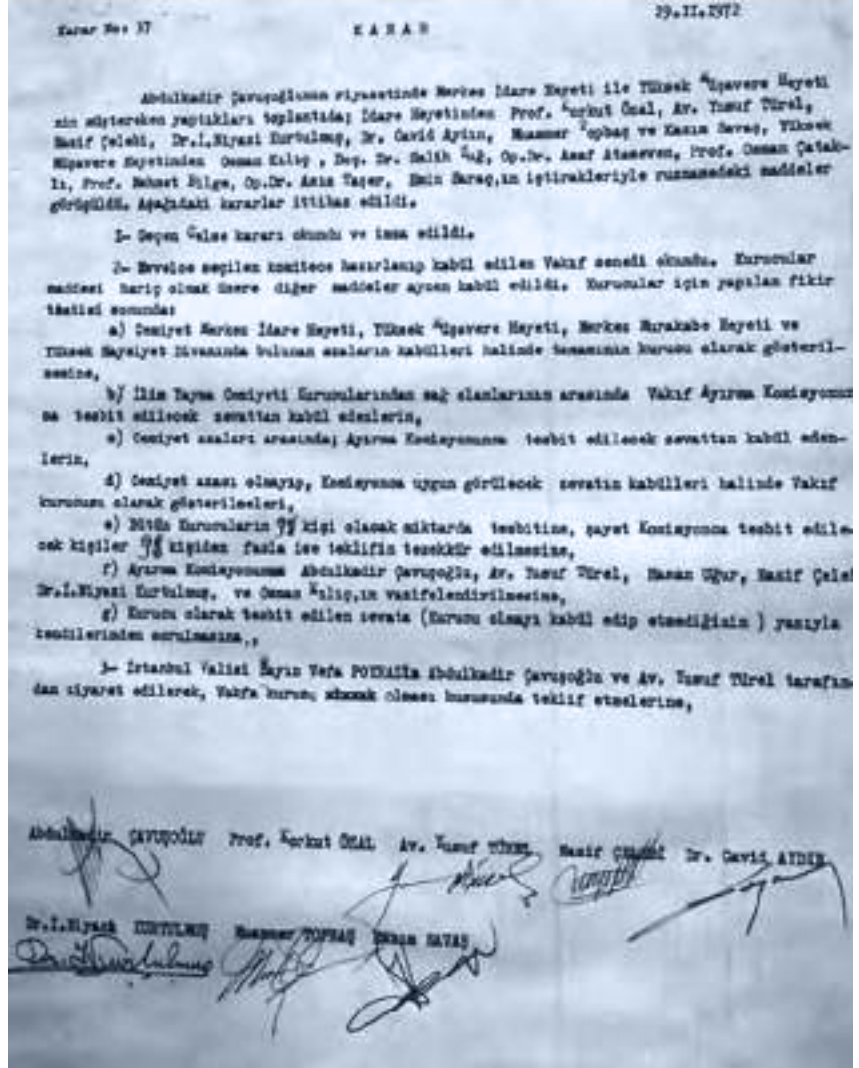
Başlangıçtan günümüze (2023) kadar Cemiyet'in Genel Başkanlığı'nı yapanlar şu isimlerden oluşur:

1. Seniüddin Başak (1951-1953, 1955-1959),
2. M. Mazhar Veziroğlu (1953-1955),
3. Rahmi Köseoğlu (1959-1961),
4. Vehbi Bilimer (1961-1968),
5. Yusuf Türel (1968-1972),
6. Abdulkadir Çavuşoğlu (1972-1973, 1973-1974),
7. Korkut Özal (1973-1973),
8. Abdülkavi Beşer (1974-1981),
9. Kemal Unakıtan (1981-1982),
10. Mehdi Sungur (1982-1986),
11. Hasan Sağlam (1986-2002),
12. Yücel Çelikkbilek (2002-2004),
13. Hamza Akbulut (2004-2012),
14. Yusuf Tülün (2012-).

II. İlim Yayma Vakfı⁵

İlim Yayma Cemiyeti 1960'lı yıllarda yaşanan süreçler neticesinde bir yandan derneklere yönelik kısıtlayıcı uygulamaların baskısından kurtulmak, diğer taraftan da mali açıdan geniş kaynaklar oluşturarak hizmetlerini daha etkin şekilde sürdürebilmek amacıyla bir vakıf kurmayı kararlaştırdı. Cemiyet'e yapılan bağışların 1970'li yılların başlarında artması ve ilgili kanunda yer alan emlak sahipliği konusundaki kısıtlayıcı maddeler nedeniyle de vakıf kurulması

5 <https://www.iyv.org.tr/> (Erişim Tarihi: 09.02.2023).

İlim Yayma Cemiyeti İdare Heyeti'nin 37 no'lu kararı. (İYC Arşivi)

zaruri bir hal almıştı. Neticede alınan kararla 1972 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne müracaat edilerek vakfın kurulması için ilk adım atılmış oldu.

İlim Yayma Cemiyeti'nin 29 Kasım 1972 tarih ve 37 sayılı kararı ile hazırlanan **Vakıf Senedi** kabul edildi ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne müracaat edilerek resmi işlemler başlatıldı. İlim Yayma Cemiyeti başkanı sıfatıyla Yusuf Türel'in müracaatıyla 8 Ocak 1973 tarihinde İstanbul 15. Noteri Macit Bakkaloğlu tarafından **Vakıf Senedi** düzenlendi. Nihayet 31 Mart 1973 tarihinde idare merkezi İstanbul olarak İlim Yayma Vakfı kuruldu ve Cemiyet'in bütün mal varlığı Vakfa devredildi.

İLİM YAYMA VAKFI

İLK KURUCULARI

Vali Vefa POYRAZ
(İstanbul'un En Büyük Mülkiye Amiri)

Fahri ATABEY
(İstanbul Belediye Reisi)

Abdurrahman Şeref GÜZELYAZICI
(İstanbul Müftüsü)

Abdulkadir ÇAVUŞOĞLU

Abdurrahman Korkut ÖZAL

Abdülkadir ULUĞ

Abdülkavî BEŞER

Abidin TOPBAŞ

Ahmet Afif TOPBAŞ

Ahmet Yahya KİGİLİ

Ahmet BÜYÜKDEMİR

Ahmet YILDIZ

Ali AYPAR

Ali OĞUZ

Ali Rıza CANSU

Ali SÜNNETÇİOĞLU

Ata KÖSEOĞLU

Asım ÜLKER

Ayhan SONGAR

Bekir SADAĞ

Beşir AKINEL

Burhanettin ZALİM

Cahit DOĞRU

Cavit AYDIN

Cemal İzzet ATAY

Cemalettin TUNÇ

Cemalettin YAVAŞÇA

Ender KİTAPÇI

Ertuğrul ALEMDAR

Eymen TOPBAŞ

Fahrettin Kerim GÖKAY

Fatma Murat KAPLAN

Fatma Zehra TEZCAN

Fatma ŞENER

Fazlı SOFUOĞLU

Fehmi BİLGE

Feyzullah DEĞERLİ

Mustafa Nazif ÇELEBİ

Hacı Raşit KÜÇÜK

Hacı Refik GÜRÜNGÜZ

Hamdi TÜREL

Hamit ÇAĞIL

Hasan Tahsin UĞUR

Hayriye CİVA

Hüseyin ÇIKRIKÇIOĞLU

Hüseyin TOKUZ

Hüsnü ÇAKIR

İbrahim BODUR

İsmail Hakkı UĞUR

İsmail Niyazi KURTULMUŞ

Kazım SAVAŞ

Kemal ŞADOĞLU

Mahir İZ

Mehmet Asım TAŞER

Mehmet Avni İMAN

Mehmet Durmuş OCAKÇIOĞLU

Mehmet Rahmi BİLGE

Mehmet AYDIN

Mehmet GÜLER

Mehmet ÜRETİMEN

Muammer TOPBAŞ

Musa UĞUR

Mustafa Lütfi BİLGE

Mustafa DOĞANBEY

Mustafa KÖSEOĞLU

Mustafa TOPBAŞ

Mükerrem Zehra ERTÜRK

Münevver AYAŞLI

Nevzat YALÇINTAŞ

Niyazi GÜNEY

Nuri KEÇEBAŞ

Osman Nuri ÇATAKLI

Osman Nuri TIRYAKIOĞLU

Osman KILIÇ

Osman ÖZTÜRK

Osman TALAY

Ömer ÇİZMECİ

Ömer Lütfi ÇULHA

Ömer Lütfi TAKE

Ömer DERİN

Ömer KIRAZOĞLU

Ömer OKYAY

Sabahattin TOPBAŞ

Sabahattin ZALİM

Sabri ÖZPALA

Sabri ÜLKER

Sadullah TALAY

Salih TUĞ

Saniye ALEMDAR

Sedat ÇEBİ

Sıdika BİLİMER

Süleyman Sabit İŞAKOĞLU

Süleyman KUŞÇULU

Süleyman SÜLEYMANGİL

Süleyman YALÇIN

Turgut ÖZAL

Yaşar Ali TOPÇU

Yaşar BEKTAŞOĞLU

Yurdakul DAĞOĞLU

Yusuf Ziya YAPAR

Yusuf TÜREL

Vakıf Senedi'nin takdim kısmında şu ifadeler yer alır:

"Türk milletinin şuurunda ve şuur altında yaşadığı başkasına faydalı olma düşüncesini İLİM YAYMA CEMİYETİ mensupları İLİM YAYMA VAKFI ile teyid etmek arzu ve emeli ile aziz milletimizin huzuruna çıkmaktadır.

Bin senelik tarihimizde, amme hizmetlerinin temelini teşkil etmiş VAKIF hususi ve amme hukukunun bir müessesesi olmaktan çok İLAHİ bir duygudur.

Türk'ün diğergâm düşünce ve İslam'ın menfaati insanlara ait ALLAH'IN MÜLKÜ diye vasıflandırılan VAKIF müessesesini, İLİM YAYMA CEMİYETİ mensupları olarak bizler her iki değerinde kabul ediyor, bu değer ve inanışla, aziz milletimize sunuyor, ALLAH'a emanet ediyor, ilelebet devamını niyaz ediyoruz."⁶

İlim Yayma Vakfı'nın Mütevelli Heyeti 27 Nisan 1973'te gerçekleştirdiği ilk toplantısında kendi arasında iş bölümü yaparak Sabri Ülker'i (ö. 2012) Başkanlığa seçti, Eymen Topbaş'ın (ö. 1991) Başkan Vekili, Korkut Özal'ın (ö. 2016) Umumi Kâtip, Hasan Tahsin Uğur'un (ö. 2009) Muhasip Üye ve Cemalettin Yavaşca'nın (ö. 2009) Veznedar Üye olması kararlaştırıldı. İlk Mütevelli

Heyeti'nde yer alan diğer üyeler ise Abdulkadir Çavuşoğlu (ö. 1995), Yusuf Türel (ö. 2000), Nazif Çelebi (ö. 1988), Asım Taşer (ö. 2016), Sabahattin Zaim (ö. 2007), Osman Kılıç (ö. 2021), Mehmet Güler, Mehmet Aydın (ö. 2014) ve Mehmet Üretmen'dir (ö. 1980).

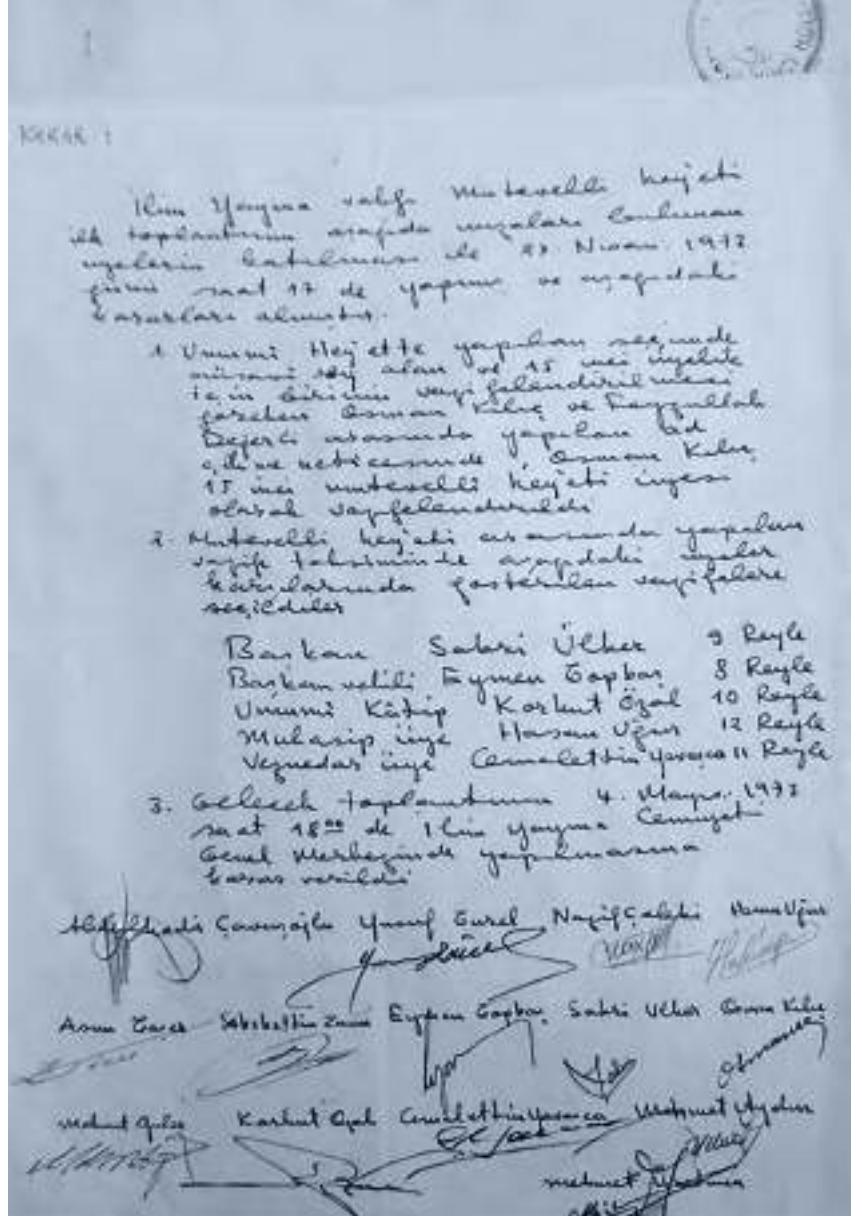
Vakıf Senedi'nde Vakfın gayesi "*Memleket dâhilinde ilmin yayılmasını teşviktir.*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu gayeye ulaşılması için Vakfın neler yapacağı da maddeler halinde sıralanmıştır:

"a) Her derecedeki tedris müessesesinde tahsil veya ihtisas yapmaya kabiliyetli Türk çocuklarına nakdi ve aynı yardımlar yapmak,

b) Tahsilin her derecesindeki ihtiyacı karşılamak için okul, yurt, kütüphane ve kurs binaları inşa ve idare etmek, aynı gaye ile genel, özel ve katma bütçeli daire, kurum ve kuruluşların tesis ettikleri mümâsil müesseselere nakdi ve aynı yardımlarda bulunmak,

c) İlmi araştırmaları teşvik etmek, ilmi kongre ve konferanslara iştirak edecekler nakdi muavenette bulunmak,

d) İlmin yayılması maksadı ile her türlü neşriyatı yapmak ve aynı gaye ile neşriyat yapan şahıs ve müesseselere aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak."

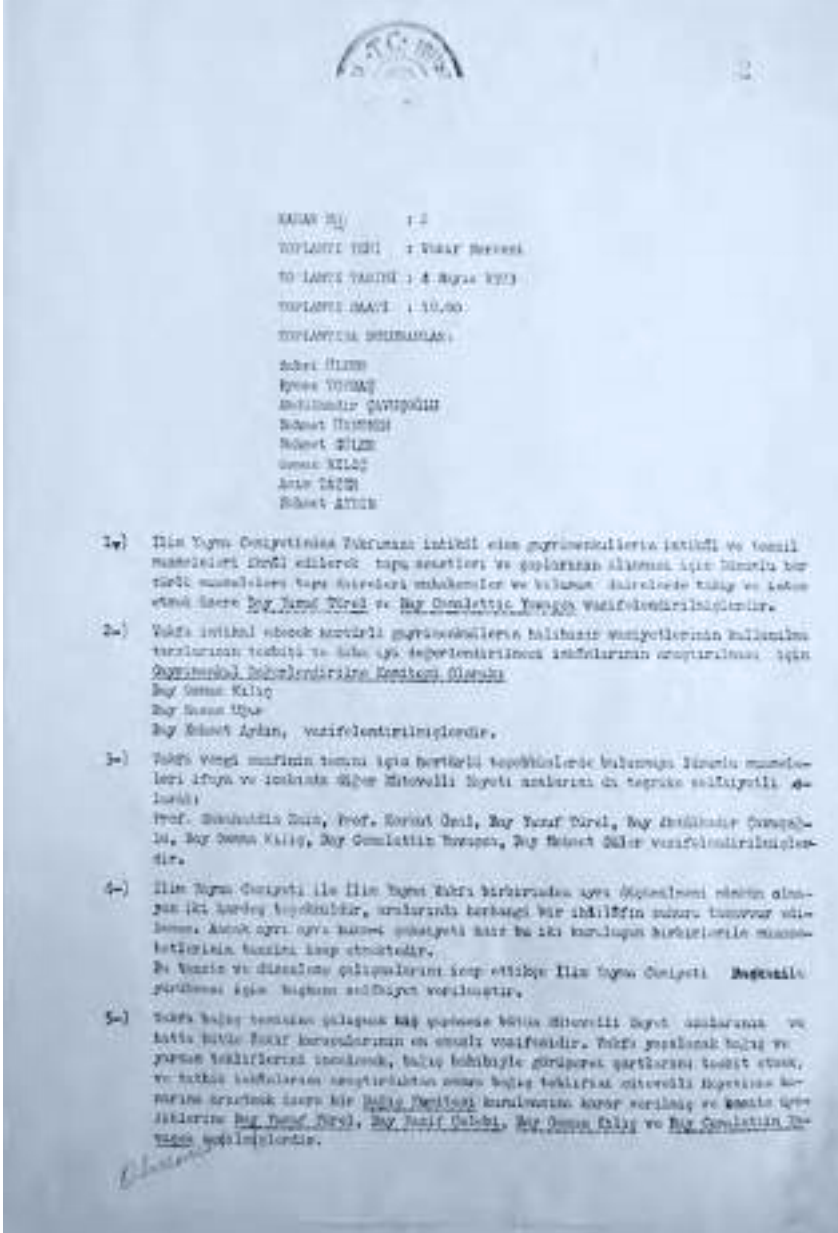

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 1 no'lu kararı/görev taksimi. (İYV Arşivi)

Vakfın gayesini gerçekleştirmek için yapacağı faaliyetler zaman içinde gelişen şartlara ve ihtiyaçlara göre güncellenmiştir. Genel kurullarda alınan kararlarla *Vakıf Senedi*'ne eklemeler yapılmış, Vakfın hizmetleri ve faaliyetleri yurt içinde ve yurt dışında her seviyede ve her türlü ilmi faaliyeti destekleyecek şekilde genişletilmiştir. Yukarıda sayılan gaye maddesi ve bu gayenin nasıl gerçekleştirileceği hususunda sıralanan faaliyetlerin güncel hali şu şekildedir:

"a) Her derecedeki tedris müessesesinde tahsil veya ihtisas yapan kabiliyetli Türk çocuklarına nakdi ve aynı yardımlar yapmak,

7 *Vakıf Senedi*, İlim Yayma Vakfı, İstanbul 1973.

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyetinin 2 no'lu kararı, görevlendirmeler. (İYV Arşivi)

b) Tahsilin her derecesindeki ihtiyacı karşılamak için okul, yurt, kütüphane ve kurs binaları inşa etmek ve idare etmek, kiralamak ve kiraya vermek, aynı gaye doğrultusunda faaliyet gösteren her türlü özel ve tüzel kişilerle, resmi ve özel kurum ve kuruluşların, vakıf ve derneklerin tesis ettikleri mümasil müesseselere de maddi ve aynı yardımlarda bulunmak,

c) İlmî araştırmaları teşvik etmek, ilmî kongre ve konferanslara iştirak edecekleri nakdi muavenette bulunmak,

d) İlmî yayılması maksadı ile her türlü neşriyat yapmak ve aynı gaye ile neşriyat yapan şahıs ve müesseselere aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak.

e) Gerekli kanuni izinler alınmak suretiyle anaokulu, ilköğretim okulu, lise, kolej, Anadolu liseleri, fen liseleri ve her çeşit meslek liseleri, üniversite, fakülte, yüksekokul, her türlü teknik sosyal hizmet eğitim ve öğretim kuruluşları ile yüksek teknoloji, sosyal bilimler, fen bilimleri ve diğer enstitüler, araştırma merkezleri ve akademileri, kısaca her seviyede eğitim ve öğretim müesseselerini müstakillen veya vakıfça uygun görülecek resmi ve özel kuruluşlarla müştereken kurmak ve yönetmek,

f) Gerektiğinde ilgili mercilerin mevzuatta ön gördüğü şartlara uyarak yurt dışındaki emsal kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak, yurt dışında da bu fıkra da zikredilen bu müesseseleri açmak. Yurt içinde ve yurt dışında Vakıf faaliyetlerini tanıtmak ve benzer amaçlı vakıf ve derneklerle ilişkileri geliştirmek. Bu amaçlarla gerçek ya da tüzel kişilerle iş birliği ve projeler yapmak,

g) Vakfın gayesi doğrultusunda yetkili makamların izni ile şube, temsilcilik ve irtibat bürosu veya benzeri adlarla yurt içinde ve dışında birimler oluşturmak,

h) Mevzuatın izin vermesi halinde yurt dışındaki üniversitelerin ve

İlim Yayma Vakfı'nın ilk logosu (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı'nın 2012 yılında kabul edilen logosu (İYV Arşivi)

Bakanlar Kurulu Vergi Muafiyeti kararı. (İYV Arşivi)

her seviyede eğitim, öğretim ve araştırma müesseselerinin yurt içinde şubelerini açmak,

i) Yurt içinde ve dışında meydana gelebilecek tabii afetler neticesinde afet bölgesindeki yardıma muhtaç kişilere gerekli yasal izinler alınarak doğrudan veya dolaylı olarak yardım etmek, ihtiyaç sahibi kişilere ve öğrencilere yardımda bulunmak ve gerektiğinde ödünç vermek. Gıda bankacılığı yapmak, bu kapsamda yardıma muhtaç kişilere ve öğrencilere gıda, temizlik, giyecek, yakacak ve benzeri aynı yardımlarda bulunmak.

k) Ülkemizde her türlü eğitim kurumlarında tahsil veya ihtisas yapan kabiliyetli, başarılı, ekonomik ve sosyal bakımdan yardıma muhtaç öğrenci ve ilim erbabına nakdî ve aynî yardım yapmak,

l) İlmî çalışmalar ile eğitim ve kültür alanında araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek, ilmi seminer, kongre, konferans ve sempozyumlar düzenlemek,

m) Vakfın gayesini gerçekleştirmek için yurt içinde ve yurtdışında vakıf kurmak ve bu vakıflara ayni ve nakdi yardımda bulunmak.”⁸

Bakanlar Kurulu Vergi Muafiyeti kararı. (İYV Arşivi)

31 Aralık 1974 tarihli ve 7/9268 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla İlim Yayma Vakfı "**Kamu Yararına Çalışan Vakıf**" statüsünü kazanmıştır.

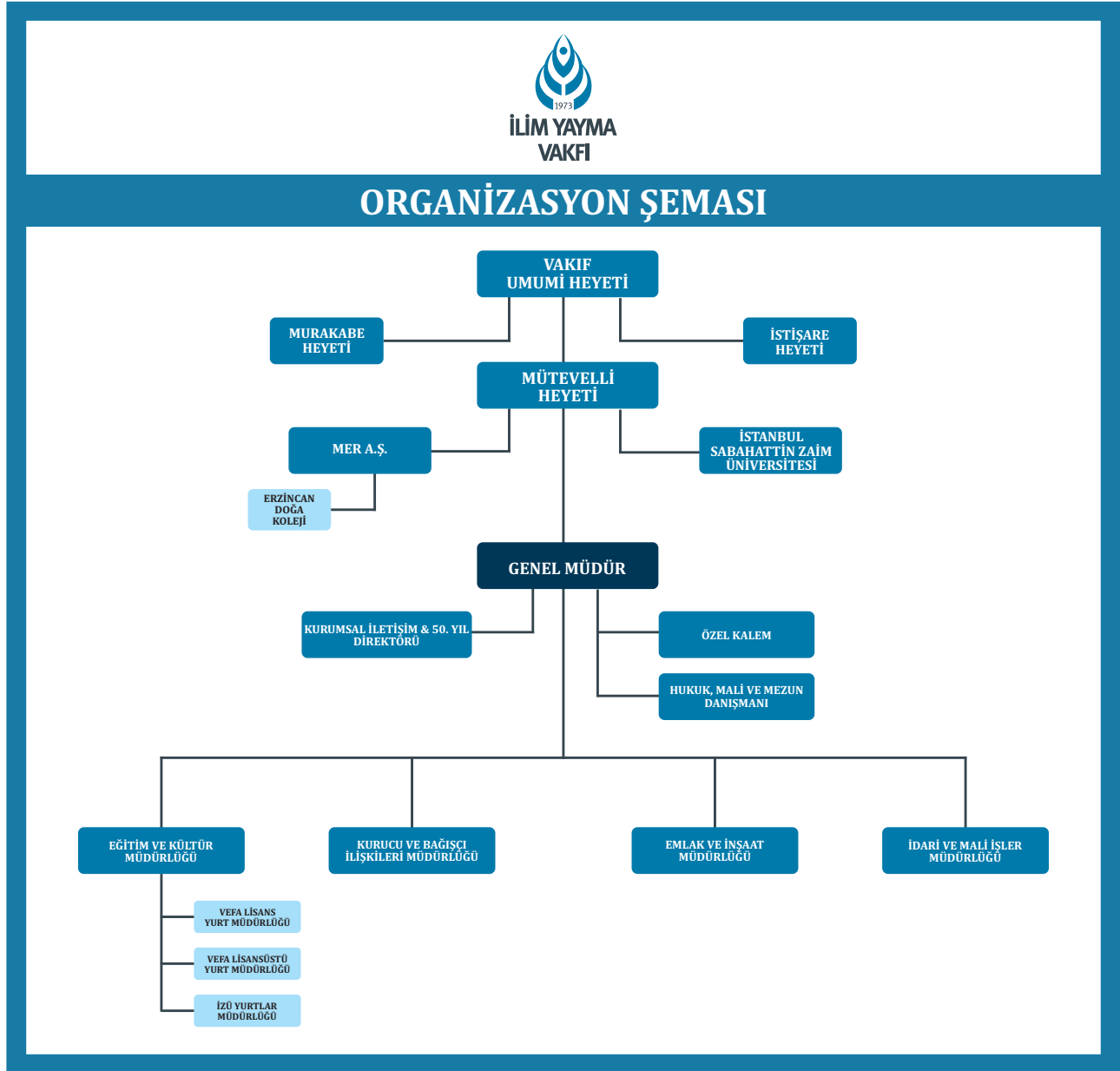
III. İlim Yayma Vakfı'nın Yönetimi

Vakfın genel merkezi ilk başta Bakırcılar'da bulunurken daha sonra Laleli'ye taşınmıştır. 90'lı yıllardan itibaren Vefa'da Akıfpaşa Sokak'ta bulunan Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nun (Misafirhane'nin) giriş katında yer almıştır. 2017-2020 yıllarında bu binanın yenileme çalışmaları yapılırken geçici olarak Eyüpsultan'da hizmetlerini sürdüren genel merkez, yenileme çalışmalarının tamamlanmasıyla tekrar Misafirhane binasına taşınmıştır. Halen Vakfın genel merkezi bütün idari birimleriyle birlikte bu binada yer almaktadır.

İlim Yayma Vakfı'nın *Vakıf Senedi*'ne göre Vakfın organları "Vakıf Umumi Heyeti", "Vakıf Mütevelli Heyeti" ve "Vakıf Murakabe Heyeti" olmak üzere üç heyetten oluşmaktadır. Bu organlara 2019 yılında alınan kararla bir de "İstişare Heyeti" ilave edilmiştir.

Vakıf Umumi Heyeti 98 Kurucu'dan oluşturulmuştur. Makamlarını temsilen, İstanbul'un en büyük Mülki Amiri (Vali), İstanbul Belediye Reisi, İstanbul Müftüsü ile birlikte toplamda 101 Kurucu Üye mevcuttur. Kurucular Vakfın kurulduğu tarihte İlim Yayma Cemiyeti'nin yönetiminde bulunan isimler ile farklı

8 *Vakıf Senedi*, İlim Yayma Vakfı, İstanbul 2022.

kesimlerden katılan kişilerden oluşmuştur. Kurucular arasında dokuz hanım üye de yer almıştır. Vakfın resmi işlemlerinin daha kolay yürütülmesi ve resmi makamlar nezdinde vakıf faaliyetlerinin şeffaf bir şekilde sürdürüldüğünü göstermek gibi amaçlar gözetilerek Vali, Belediye Reisi ve Müftü'ye de Kurucular arasında yer verilmiştir. 2017 yılında yapılan Genel Kurul'da alınan bir kararla İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanı da Kurucular listesine dâhil edilmiş, ayrıca 98 üye sayısının %30'una kadar yeni üye alımı yapılabileceği hükmü *Vakıf Senedi*'ne eklenmiştir. Bu değişiklik sonrasında alınan yeni üyeler ve makam üyeleri ile birlikte kurucu sayısı 131'e kadar arttırılabilecektir.

Başlangıcından günümüze kadar İlim Yayma Vakfı'nda Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapanlar şu isimlerden oluşur:

Sabri Ülker
(1973-1974)

Eymen Topbaş
(1974-1985)

Asım Taşer
(1985-1996)

Kemal Unakıtan
(1996-1999)

Sabahattin Kırkan
(1999-2003)

Kahraman Emmioğlu
(2003-2006)

Yücel Çelikkalek
(2006-2009, 2012-2020)

Mustafa Uğur
(2009-2012)

Necmeddin Bilal
Erdoğan (2020-)

Umumi Heyet İstanbul'un en büyük Mülki İdare Amiri olan Vali, İstanbul Belediye Reisi, İstanbul Müftüsü, İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı ve Kurucu Üyeler ile yeni seçilecek üyelere oluşur. Boşalan üyelikler için memleketin ilim, ticaret ve sanayi hayatında tanınmış ve hayırseverliği ile bilinen kimseler arasında Umumi Heyet'in mürettep azasının yarısından bir fazlasının oyu ile yenisi seçilir.

Mütevelli Heyeti 15 kişiden oluşur ve üyeler üç yıl süreyle görev yaparlar. Her yıl yapılan genel kurulda üyelerin üçte biri (5 kişi) yenilenir. Görev yapan üyeler tekrar seçilebilir. Mütevelli Heyeti Üyeleri kendi aralarından seçtikleri başkanın riyasetinde düzenli toplantılar yaparak Vakfın işlerini yürütür. Her bir üyenin görev ve yetkileri **Vakıf Senedi**'nde detaylı olarak düzenlenmiştir.

Murakabe Heyeti Vakfın Umumi Heyeti Üyeleri arasından üç yıllığına seçilen kişilerden oluşur, Vakfın mali işlerinin sevk ve idaresini yürütür ve genel kurullarda üyelere rapor verir.

İstişare Heyeti 2019 yılında Genel Kurul'un kararıyla Vakfın yönetim organları arasına eklenmiştir. Vakıf Umumî Heyet Üyeleri arasından toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile üç yıllığına seçilen ve azamî 15 üyeden oluşan İstişare Heyeti yılda iki defadan az olmamak üzere toplanır ve çoğunlukla karar alır. Ayrıca ihtiyaç halinde Mütevelli Heyeti'nin talebi halinde de toplanabilir. İstişare Heyeti Mütevelli

Heyeti'nin danışma organı olarak görev yapar. Temel amaçları Vakfın gelirlerini arttıracak fikirler geliştirmek ve *Vakıf Senedi*'nin 3. maddesinde belirtilen gayelerin gerçekleşmesi için çalışmaktır. Alınan kararlar tavsiye niteliğinde olup bağlayıcı değildir.

Genel Müdür Vakfın yönetiminden ve işlerinin yürütülmesinden sorumludur. Vakfı temsil etmeye ehil ve yönetim tecrübesine sahip kişiler arasından seçilerek görevlendirilir ve Mütevelli Heyeti'ne bağlı olarak çalışır. Vakfın idari ve mali işlerini yürütür, Mütevelli Heyeti'nin aldığı kararların icrası için gerekli işleri yerine getirir.

A. Kaynak Yönetimi

Vakfın kuruluşundan itibaren mal varlıklarının etkin bir şekilde yönetilmesi için gayret sarf edilmiş, bir yandan Cemiyet'ten intikal eden mal varlıklarının daha iyi değerlendirilmesine çalışılırken diğer taraftan da yeni bağışlarla Vakfın mali kaynakları daha da geliştirilmiştir. Vakfın mülkiyetindeki okul ve yurt binalarının her türlü işletme, tamir, bakım, tadilat ve yenileme giderleri Vakıf kaynaklarıyla karşılanmış, gerekli durumlarda sağlanan yeni bağışlarla Vakfın hizmetlerini daha etkin şekilde sürdürmesi sağlanmıştır.

Kuruluşundan itibaren Vakıf hizmetlerinin sürdürebilmesi için düzenli gelir kaynaklarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu amaçla İbnülemin Han'a ek olarak Fındıklı'daki Saadet Han, hâlihazırda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Altunizade Kampüsü olarak kullanılan iki blok halindeki binalar Vakfın envanterine eklenmiştir. Bunlara ek olarak çoğu bağışlardan oluşan irili ufaklı çok sayıda gayrimenkul Vakfa kazandırılmıştır. Vakfa yapılan bağışları ve gelir kaynaklarını arttırmak amacıyla Kurucu ve Bağışçı ilişkileri Müdürlüğü faaliyete geçirildiği gibi yeni oluşturulan İstişare Heyeti'nin temel görevlerinden biri de Vakfın gelirlerini arttıracak fikirler geliştirmek şeklinde belirlenmiştir. Vakıf, Cumhurbaşkanlığı tarafından 2019 yılında "İzin Almadan Yardım Toplama Hakkına Sahip Kuruluşlar" arasına dahil edilmiştir.

IV. İlim Yayma Vakfı'nın Hizmetleri

A. Yurt Hizmetleri

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşundan itibaren en çok önem verdiği ve yatırım yaptığı alan yurt hizmetleridir. İstanbul İmam Hatip Okulu'nun faaliyetlerine başlamasıyla birlikte ortaya çıkan öğrencilerin barınma ihtiyacını karşılamak üzere tahsis edilen Nuri Paşa Konağı'nın yerine 1972 yılında Cemiyet tarafından yurt yaptırılmıştır. Yurdun adı daha

sonra İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu olarak değiştirilmiştir. Kuruluşundan sonra mülkiyeti Vakfa devredilmiş ve ilk yurt hizmetini bu binada başlatan İlim Yayma Vakfı bugüne kadar benzer pek çok hizmete öncülük etmiştir.

Vakıf doğrudan yurt hizmeti verdiği gibi dolaylı şekilde de pek çok yerde yurt imkânlarının geliştirilmesine katkı sağlamıştır. İlim Yayma Cemiyeti ile yapılan işbölümüne göre İmam Hatip liselerinin ihtiyaçlarının karşılanması Cemiyet'in hizmet sahası olarak kararlaştırılmışsa da Vakıf kaynakları her zaman Cemiyet'in hizmetinde olmuştur. Türkiye'nin dört bir yanında, farklı vilayetlerde bulunan ve bir kısmı Vakfın mülkiyetinde olan okul ve yurt binaları Cemiyet tarafından işletilmekle birlikte İlim Yayma Vakfı'nın desteği her zaman Cemiyet'in yanında olmuştur. Bu binaların her türlü inşaat, tamirat, tadilat, yenileme ve tefrişat ihtiyacının karşılanmasında Vakıf kaynakları seferber edildiği gibi zaman zaman işletme giderlerine de önemli katkılar sağlanmıştır.

İlim Yayma Vakfı'nın destekleri Cemiyet'le sınırlı kalmamıştır. Türkiye genelinde ihtiyaç duyan pek çok kurum için benzer destekler yapılmış, aynı ve nakdî yardımlarla birçok öğrenci yurdunun ihtiyaçları karşılanmıştır. Bunun yanında Vakfın kuruluşundan itibaren

İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yüksek Öğrenim Erkek Öğrenci Yurdu ve Medrese eski hali. (İYV Arşivi)

doğrudan yurt hizmetleri de kesintisiz bir şekilde sürdürülmüştür. Bunların başında ise Vefa semtindeki İbnülemin Mahmud Kemal İnal (Vefa) Yükseköğrenim Öğrenci Yurdu gelmektedir.

1. İbnülemin Mahmud Kemal İnal (Vefa) Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu

Vefa'da ilk olarak İstanbul İmam Hatip Okulu için kullanılan Nuri Paşa Konağı'nın arsası daha sonra bitişik parsellerle birlikte İlim Yayma Cemiyeti tarafından satın alınarak büyük bir yurt binası inşa edilmiştir. Hemen bitişiğindeki Ekmekçizâde Medresesi'nin de İlim Yayma'ya tahsis edilmesi ve yurtla birlikte öğrencilerin hizmetine sunulmasıyla büyük bir külliye haline gelen bu tesis, Vakfın hizmetleri arasında başı çeker. İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın İlim Yayma'ya bağışladığı Beyazıt'taki bina daha sonra tadilatın geçirilerek iş merkezine dönüştürülmüş, bağışçının arzu ve niyetinin yerine getirilmesi gayesiyle de Vefa'daki yurda İbnülemin'in ismi verilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nin Merkez Kampüsü'ne yakınlığı nedeniyle

de yüksek tahsil talebe yurdu olarak hizmete sunulmuştur. Kuruluşundan itibaren binlerce öğrenciye ev sahipliği yapan ve sahip olduğu imkânlarla her zaman övgüyle söz edilen bu yurttan istifade eden öğrenciler arasında günümüzde Türkiye'nin mukadderatında etkin konumlarda hizmet veren ilim adamları, siyasetçiler, sanayiciler, iş adamları ve bürokratlar istifade etmiştir.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetiminde hizmet veren yurt günümüzde 4-6 kişilik 66 oda ve 320 kişilik kapasitesiyle önemli

bir ihtiyacı karşılamaktadır. Yurtta yemekhane, kantin, çamaşırhane, 24 saat sıcak su, spor salonu gibi hizmetlerin yanında modern bir altyapı ile kamera ve kartlı geçiş sistemleriyle güvenlik sağlanmaktadır. Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına yönelik olarak da çeşitli imkânlar sağlanmakta, sınırsız internet, fotokopi, yazıcı ve tarayıcı hizmetlerinin yanında mimarlık öğrencileri için çizim masaları, genel ihtiyaçlar için süreli yayınların düzenli olarak temin edildiği bir kütüphane bulunmaktadır. Her öğrenci için ayrı çalışma masasının yer aldığı etüt salonlarında bilgisayar hizmetleri de verilmektedir.

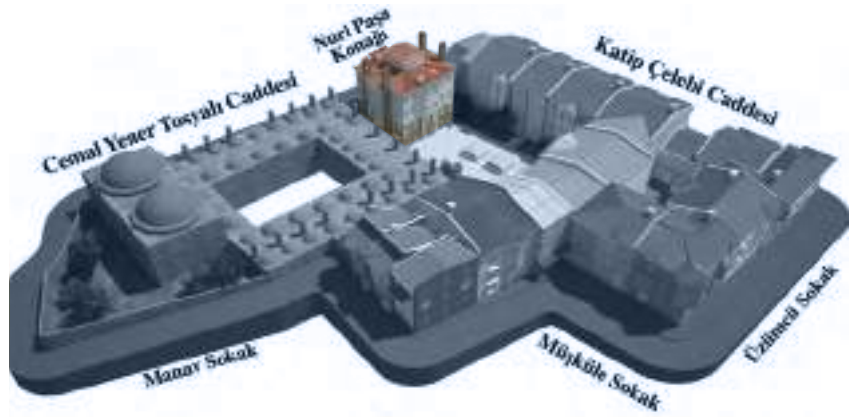
Uzun yıllardan bu yana hizmet eden ve binlerce öğrenciye ev sahipliği yapan yurt binasının öğrencilerin barınma ihtiyacının daha iyi şartlarda karşılanması amacıyla yenilenmesi düşüncesi gündemdedir.

Yurt. (İYV Arşivi)

Yurt ve medrese. (İYV Arşivi)

İbnülemin Mahmud Kemal İnâl Yüksek Öğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nun tekrar inşasıyla yapılması düşünülen proje. (İYV Arşivi)

Nuri Paşa Konağı. (İYV Arşivi)

Nuri Paşa Konağı

Nuri Paşa Konağı İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yüksek Tahsil Talebe Yurdu'nun ilk nüvesini oluşturur. Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'ya ait olan konak ilk kuruluş yıllarında bir süre İstanbul İmam Hatip Okulu'na ev sahipliği yapmış, ilk öğrenciler derslerini bu konakta yapmışlardır. İmam Hatip Okulu'nun Fatih Çarşamba'ya taşınmasından sonra konak bir süre yurt olarak da kullanılmıştır. Harap vaziyette olduğu için terk edilen konak daha sonra İlim

Nuri Paşa Konağı (İlk İmam Hatip Okulu)
1951. (İYV Arşivi)

Yayma Cemiyeti tarafından satın alınarak tekrar yurt olarak kullanılırsa da binanın artık kullanılamaz hale gelmiş olması nedeniyle yenilenmesi kararlaştırılır. Konağın arsası üzerine, satın alınan bitişik parsellerle birlikte bugünkü yurt binası inşa edilerek üniversite gençliğinin hizmetine sunulur.

Günümüzde yurt binasının yenilenmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda Nuri Paşa Konağı'nın da aslı şekliyle yeniden inşası ve bir İmam Hatip ve İlim Yayma Müzesi yapılması planlanmaktadır.

a. Ekmekçizâde Medresesi⁹

1600'lü yılların başlarında başdefterdarlık yapan Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın (ö. 1618) yaptırdığı Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi revaklı bir avlunun etrafında yer alan on yedi oda ile bir mescid-dershane'den oluşur. Ayrıca gusûlhâne, abdesthâne, çamaşırhâne ile avlunun ortasında bir de şadırvanı bulunmaktadır. Türünün en güzel örneklerinden olan ve zamanla ihmal ve bakımsızlıktan harap hale gelen Medrese, 1966-1968 yıllarında Mimar Cahide Tamer (ö. 2005) tarafından restore edilmiştir. Restorasyonunun tamamlanmasından sonra İlim Yayma'ya tahsis edilen bu yapı hemen bitişğinde inşa edilen yurdun bir parçası olarak öğrencilerin kullanımına sunulmuştur.¹⁰

Ekmekçizâde Medresesi özellikle sosyal ve kültürel faaliyetler için eşsiz bir mekân özelliğine sahiptir. Öğrenciler bu tesisten geniş bir şekilde istifade etmekte, Medrese binası kuruluş amacına da uygun

Ekmekçizade Medresesi. (İYV Arşivi)

⁹ Mikail Uğuş, *Vefa Ekmekçizâde Külliyesi*, (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2014).

¹⁰ Semavi Eyice, "Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ekmekcizade-ahmed-pasa-medresesi> (09.02.2023).

M. Emin Saraç Hocaefendi'nin derslerinden bir fotoğraf. (İYV Arşivi)

olarak verimli bir şekilde değerlendirilmektedir. Medrese'nin 80 kişilik mescid-dershaneğinde namazların eda edilmesine ek olarak kandillerde ve özel günlerde dini merasimler icra edilmekte, çeşitli ders halkalarında öğrencilerin gönüllü katılımlarıyla ders ve sohbetler icra edilmektedir.

Mescid-dershane içerisinde memleketimizin yetiştirdiği değerli ilim adamlarından Muhammed Emin Saraç (ö. 2021) hoca sağlığı elverdiği ölçüde uzun yıllar hadis dersleri vermiş, hem yurt öğrencileri, hem de dışarıdan gelen talebeleri istifade imkânı bulmuştur. Bunun yanında alanında uzman akademisyen ve hocaların çeşitli zamanlarda düzenli olarak verdikleri akaid, *Tarikat-ı Muhammediyye*, ilmihal ve tefsir dersleri de İlim Yayma öğrencilerinin Vakfın kuruluş amacına uygun şekilde millî ve manevî değerlerle teçhiz edilerek yetiştirilmesinde önemli katkı sağlamıştır.

Medrese binasında öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak farklı faaliyetler de icra edilmektedir. Atölye çalışmaları için tahsis edilmiş odalarda ücretsiz olarak temel elektronik, bilgisayar, hat, kaligrafi, ney, bağlama, diksiyon, Osmanlı Türkçesi ve Arapça kursları düzenlenmektedir.

Yurt ve medrese binalarında iftar programları, mezuniyet törenleri, mezunlar için pilav günü gibi etkinliklere de yer verilmektedir.

Recai Mehmed Efendi Kütüphanesi. (İYV Arşivi)

b. Recai Mehmed Efendi Kütüphanesi¹¹

Vefa bölgesinin tarihi yapıları arasında dikkat çeken önemli bir yapı Recai Efendi Sıbyan Mektebi ve Sebili'dir. II. Mustafa dönemi reisülküttaplarından Recai Mehmed Efendi (ö. 1874) tarafından 1775 yılında yaptırılan yapı türünün günümüze ulaşan en güzel örneklerindendir. İki katlı olarak taş ve tuğladan rokoko üslubunda inşa edilen yapının alt katı sebil, üst katı ise sıbyan mektebidir. Ön cephesinde sol tarafta giriş kapısı ve ortada üç pencerele bir sebil yer alır. Giriş kapısındaki ve sebildeki yazılar devrin ünlü hattatı Yesari Mahmut Efendi'ye (ö. 1213/1798) aittir. Alt katta girişin hemen sağında sebil odası ve bir çeşme bulunur. Üst katta ise bir dersane yer alır. 1920'li yıllarda çocuk kütüphanesi olarak kullanılan yapı daha sonra lojman, imalathane ve depo olarak kullanılmıştır.

1970 yılında Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü'ne bağlı olarak Recai Efendi Çocuk Kütüphanesi adıyla yine kütüphane olarak hizmete açılmışsa da daha sonra kaderine terk edilmiştir. 2009 yılında Eminönü Belediyesi ile İlim Yayma Vakfı tarafından restorasyonu

gerçekleştirilen bina, kütüphane olarak kullanılmak üzere İlim Yayma Vakfı'na tahsis edilmiştir. Vakıf tarafından tefrişatı yapılan kütüphane Vakfın yurtlarında kalan lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine hizmet verdiği gibi dışarıdan gelen okuyuculara da açıktır. Özellikle Vefa bölgesindeki öğrencilerin ilgi gösterdiği kütüphane 20-25 kişilik kapasitesiyle önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Kütüphane 1.000 civarında Osmanlıca ve Arapça eser ile çoğunluğu İstanbul ile ilgili kaynaklardan oluşan 10.000 civarında kitaptan oluşan bir koleksiyona sahiptir.

¹¹ Mikail Uğuş, *Recâi Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi Sebili ve Çeşmesi*, (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018).

İlim Yayma Vakfı Genel Merkezi ve Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı Genel Merkezi ve Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu. (İYV Arşivi)

2. Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu (Misafirhane)

İlim Yayma Vakfı'nın önemli hizmetlerinden biri de Vefa'da Vakıf merkezi ile aynı binada hizmet veren Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu ve Misafirhanesi'dir. Özellikle yüksek lisans

ve doktora öğrencilerinin barınma ihtiyacını karşılamak için hizmet veren bu yurt çok sayıda akademisyenin yetişmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Yurtta kalan lisansüstü seviyede çalışmalarını sürdüren öğrenciler barınma imkânlarının yanında lisans yurdundaki her türlü hizmetten istifade edebilmektedir. Bunun yanında lisansüstü eğitimde ihtiyaç duyulan burs ve çeşitli şekillerde araştırma destekleri sağlanmaktadır. Öğrencilerin akademik gelişimlerini teşvik etmek için yayın teşvikleri, kongre, sempozyum vb. etkinliklere katılım desteği, yabancı dil öğrenmeye yönelik destekler de verilmektedir.

Vefa'da bulunan yurt ve misafirhane binası merkezi konumu açısından Süleymaniye

Kütüphanesi başta olmak üzere İstanbul'daki kütüphane ve arşivlere ulaşım kolaylığı sağladığı için İstanbul dışından gelen akademisyenlerin kısa süreli konaklama ihtiyaçlarına da yardımcı olmaktadır. Araştırma yapmak ve diğer akademik faaliyetleri için şehir dışından gelen araştırmacı ve akademisyenler uygun şartlarda misafir edilerek daha verimli bir çalışma gerçekleştirmelerine imkân sağlanmaktadır. Benzeri bulunmayan bu hizmet, akademik çevrelerde İlim Yayma Vakfı'nın hayırla anılmasını sağlamakta ve büyük bir takdirle karşılanmaktadır.

Daha önce 85 kişilik kapasiteyle hizmet verilen yurt ve misafırhane binası bitişik parseller satın alınarak genişletilmiştir. Yenilenen binasıyla kapasitesi 195'e çıkarılan yurt ve misafırhane tam donanımlı ve beş yıldızlı otel standartlarında hizmetlerini sürdürmektedir. Yurt bünyesinde 51 standart odanın yanında biri engelli odası olmak üzere altı vip odası bulunmaktadır. Etüt salonları, konferans salonu, hobi odası ve kafeteryasıyla nezhir bir çalışma ortamı sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak akademik çalışmaları desteklemeye yönelik eğitimlerle de öğrencilerin eğitim hayatlarını daha donanımlı bir şekilde tamamlayarak mesleğe başlamalarına yardımcı olunmaktadır. Bu şekilde ülkemizin istikbaline yön

verecek ilim ve fikir insanlarının yetiştirilmesinde önemli bir görev ifa edilmektedir.

3. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) Kız ve Erkek Yurtları

2010 yılında Üniversite'nin eğimi ve öğretim hayatına başlamasıyla birlikte Halkalı yerleşkesine içerisine 277 kişilik bir kız öğrenci yurdu ile 298 kişilik bir erkek öğrenci yurdu inşaa edilerek öğrencilerin hizmetine açılmıştır. İşletmesi 2022 yılına kadar doğrudan İZÜ tarafından yapılmakta iken, 2022 yılı Eylül ayından itibaren İlim Yayma Vakfı'na devredilmiştir. Yurtlar halen vakfın yönetiminde faaliyetlerini sürdürmektedir.

İZÜ Kız ve Erkek Yurtları. (İZÜ Arşivi)

B. Burs Hizmetleri

İlim Yayma Vakfı'nın önemli bir faaliyet alanı da her seviyede öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen burslar ile aynı ve nakdi yardımlardır. Kuruluşundan itibaren imkânlar ölçüsünde Vakfın kuruluş amaçlarına uygun olarak ihtiyaç temelli her türlü destek sağlanmış, bunun için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamıştır. Başta Vakıf Kurucuları olmak üzere Vakfın yönetiminde yer alan kişilerin her biri birer "vakıf insan" olarak bu hizmet kervanında elinden gelen gayreti sarf etmiştir. İlim Yayma Vakfı temel eğitimden lisansüstü çalışmaları ve yurtdışı eğitim desteklerine kadar geniş bir yelpazede ihtiyaç duyulan her alanda ihtiyaç sahiplerinin yanında yer almıştır.

İhtiyaç odaklı bursların yanında nitelikli insan yetiştirmek amacıyla başarı burslarına da yer verilmiş ve üstün başarı gösteren kabiliyetli

gençlerin daha iyi şartlarda yetişmeleri için de gerekli destek ve katkılar sağlanmıştır.

İlim Yayma Vakfı'nın burs destekleri kurulduğu günden bugüne gelişen ve değişen şartlara uygun şekilde planlanarak Vakfın amaçlarına uygun ve verimli bir şekilde kesintisiz olarak sürdürülmüştür. Günümüzde Vakfın burs hizmetleri daha ziyade lisans ve lisansüstü düzeylerde farklı programlar altında sürdürülmektedir. Vakıf bünyesinde hâlihazırda sürdürülen burs programları ana hatlarıyla aşağıda özetlenmektedir.

Burs ve Destekler

a. Lise Yetim Bursları

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı proje okullarında okuyan yetim lise öğrencilerine yönelik bir eğitim bursudur. Eğitim-öğretim dönemi içinde 9 ay süreyle verilmektedir.

b. Lisans Başarı Bursları

İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yükseköğrenim Yurdu'na kabul edilen öğrencilere yönelik olarak 2017 yılından bu yana uygulanan bir burs programıdır. Yurtta kalan öğrenciler arasında üniversite giriş sınavlarında ilk 20.000 içinde yer alarak bir programa yerleştirilmiş olan öğrencilere eğitim-öğretim dönemi içinde 9 ay süreyle verilir. Bu

bursun amacı başarılı öğrencilerin eğitimlerini daha iyi şartlarda sürdürmelerine yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir.

c. Şartlı Lisans Bursları

İlim Yayma Vakfı'nın Kurucuları ve bağışçılarının kendilerinin belirlediği öğrencilere Vakıf üzerinden burs verdikleri bir programdır. Müracaat eden öğrencilere eğitim dönemi içinde 9 ay süreyle verilir.

d. İZÜ Lisans Bursları

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde (İZÜ) eğitimini sürdüren başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrenciler için sürdürülen bir burs programıdır. Gerekli şartları sağlayanlara 9 ay boyunca burs verilmektedir.

e. Özel Yetenek Bursları

İZÜ'de yetenekle kayıt yapılan müzik öğretmenliği ve beden eğitimi bölümlerinde eğitim gören öğrencilere verilen bir burstur. Gerekli şartları sağlayan öğrencilere eğitimleri boyunca eğitim dönemi içinde 9 ay süreyle burs verilmektedir.

f. Yüksek Lisans ve Doktora Bursları

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluş amaçlarına uygun şekilde lisansüstü eğitim gören öğrencilere yönelik burslar verilmektedir. Lisansüstü eğitimin mahiyeti dikkate alınarak istenen şartları sağlayan ve çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdüren yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin bursları 12 ay boyunca kesintisiz bir şekilde verilmektedir.

g. Akademisyen Yetiştirme Destek Programı

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde lisansüstü eğitim gören, akademik kariyer yapmayı düşünen başarılı öğrencilere nitelikli burs desteğiyle birlikte akademik gelişim için gerekli donanımlar sağlanmaktadır. İlim Yayma Vakfı ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde belirlenen öğrencilere 12 ay boyunca Akademisyen Yetiştirme Destek Bursu verilmektedir.

h. Doktora Özel Araştırma Bursu

Ülkemizin stratejik amaçlarına katkıda bulunacak mühendislik,

sağlık, doğa ve sosyal bilimlerden farklı ihtisas alanlarında doktora çalışması yürüten başarılı araştırmacıların desteklenmesine yönelik ayrı bir destek programı uygulanmaktadır. İlim Yayma Vakfı'nın verdiği Doktora Özel Araştırma Bursu'nun ülkemizin stratejik amaçlarına katkıda bulunması hedeflenmektedir. Bu programdaki burslar da 12 ay boyunca verilmektedir.

C. Eğitim Hizmetleri

İlim Yayma'nın amacı istikametinde kuruluşundan itibaren her türlü eğitim hizmetine altyapı ve destek sağladığı bilinen bir gerçektir. Cemiyet'in kuruluşu doğrudan İmam Hatip Okulları ile paralel bir seyir izlemiş, ilk günden itibaren İlim Yayma camiası İmam Hatip Okulları'nın hamisi olmuştur. Sonraki yıllarda İlim Yayma Vakfı doğrudan eğitim faaliyetlerine de başlamış ve anaokulundan üniversiteye kadar her seviyede eğitim veren eğitim kurumları hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda İlim Yayma Vakfı'nın doğrudan hayat verdiği eğitim kurumları aşağıda detaylı olarak tanıtılmaktadır.

1. İrfan Eğitim Kurumları

İlim Yayma Vakfı'nın Senedi'nde Vakfın gayeleri sayılırken *“Eğitimin her kademesindeki öğrencilere ihtiyaçları doğrultusunda destek olmak, anaokulundan üniversiteye her seviyede okul açmak, yurt,*

İrfan Eğitim Kurumları, Madenler yerleşkesi. (İYV Arşivi)

kütüphane ve kurs binaları kurmak, ilmi çalışmalar, kongre ve konferanslar düzenlemek ve bu sayede milletimizin irfanına yatırım yapmak” ifadeleri yer almaktadır. Bu amaca yönelik olarak temel faaliyeti eğitim-öğretim hizmetleri alanında kurumlar kurmak ve bu kurumları geliştirmek olan İlim Yayma Vakfı, *“Anaokulundan Üniversiteye”* milli, ilmi, irfani bir eğitim anlayışıyla 1998 yılında İrfan Eğitim Kurumları'nı hayata geçirmiştir.

İlk olarak Ümraniye'de anaokulu, ilkokul ve ortaokul şeklinde faaliyetlerine başlayan İrfan Eğitim Kurumları daha sonra Üsküdar'da bir lise açarak hizmet alanını genişletmiştir. Son olarak inşaatı Vakıf tarafından gerçekleştirilen Madenler Kampüsü'nde toplanan İrfan Eğitim Kurumları anaokulundan lise kademesine kadar her sınıf seviyesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam etmektedir.

İrfan Okulları 2020 yılından itibaren eğitim alanında faaliyet gösteren YETEV (Yeni Türkiye Eğitim Vakfı) ile işbirliğine gidilerek bu Vakfın bünyesindeki Yenidoğu Okulları ve Palet Okulları'na devredilmiştir. Bu işbirliği sayesinde eğitim faaliyetlerine bu okullarla aynı çatı altında devam edecek olan İrfan Eğitim Kurumları kendi özerk yapılarını koruyarak, sahip oldukları güçlü yönleri ve kadim birikimleri ile hizmetlerini sürdürmektedir.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi genel görüntü. (İYV Arşivi)

2. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ)

İlim Yayma Vakfı'nın önemli hizmetlerinden biri de lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde hizmet veren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'dir. Kuruluşundan itibaren her seviyede eğitim faaliyetlerini ve öğrencileri destekleyen İlim Yayma Vakfı bu hizmetlerini bir üniversite ile taçlandırmak istemiştir. Bu düşünce Vakfın kuruluşundan itibaren dile getirilmekle birlikte ilk olarak 1990'lı yıllarda teşebbüse geçilmiş, 10 Eylül 1996 tarihinde "İlim Yayma Üniversitesi" adıyla bir üniversite kurulması kararı alınmıştır. Aynı yıl 29 Ekim'de alınan kararla da hâmi devlet üniversitesi olarak Marmara Üniversitesi ile yapılacak sözleşme ve verilecek taahhütname için oybirliği ile karar alınmıştır. İşlemlerin yürütülmesi için Genel Müdür M. Kemal Malkoç ile Ömer Aydın'a yetki verilmiştir. Ancak dönemin şartları nedeniyle bu teşebbüs sürdürülememiş, çalışmalar akamete uğramıştır.

2007 yılında üniversite kurulması çalışmalarına tekrar başlanmış, 15 Mayıs 2007'de 1996 yılında alınan kararlar yeniden gündeme getirilerek gerekli evraklar hazırlanmış, kuruluş dosyasının tekemmül ettirilmesi ve resmi işlemlerin yürütülmesi için Vakfın Eğitim Müdürlüğü'nü yapmakta olan Dr. Necdet Yılmaz'a yetki verilmesi kararlaştırılmıştır. 25 Aralık 2007 tarihinde de konu tekrar görüşülerek hazırlıkların sürdürülmesi için Mütevelli Heyeti Üyesi Prof. Dr. İsmail Adak görevlendirilmiştir. Bu tarihten itibaren hızlandırılan üniversite kuruluş çalışmaları 4 Mart ve 8 Nisan 2008 tarihli Mütevelli Heyeti toplantılarında detaylı olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte

üniversitenin Konya'da Selçuklu Belediyesi'nin destekleriyle kurulması için görüşmeler yapılmıştır. Aynı yıl kurulacak üniversite için Yıldız Teknik Üniversitesi'ne hâmi (garantör) üniversite olması amacıyla süreç başlatılmıştır.

2009 yılında sürdürülen hazırlık çalışmaları ile dosyanın ikmal edilerek Yükseköğretim Kurumu (YÖK) nezdinde işlemlerin başlatılması, üniversitenin adının da "İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi" olması kararlaştırılmıştır. Bu süreçte İlim Yayma Cemiyeti ile de bir protokol yapılarak özellikle yurt hizmetlerinde Cemiyet'in desteği sağlanmış, ayrıca kurulacak üniversitenin Mütevelli Heyeti oluşturulmuştur. Nihayet 15 Nisan 2010 tarihinde 5981 sayılı kanun ile İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluşu gerçekleştirilmiş,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Altunizade yerleşkesi. (İYV Arşivi)

Resmi Gazete'nin 24 Nisan 2010 tarih 27561 sayılı nüshasında karar yayımlanarak resmîyet kazanmıştır.

Kuruluş kanununa göre İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğe bağlı olarak İnsan ve Toplum Bilimleri, Eğitim, İşletme ve Yönetim Bilimleri, Mühendislik ve Doğa Bilimleri fakülteleri, Yabancı Diller Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Fen Bilimleri Enstitüsü'nden oluşmaktaydı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un (ö. 1936) mezunu olduğu Halkalı Ziraat Mektebi'nin binalarının tahsisi ile tarihi açıdan da büyük önemi haiz bir kampüse kavuşmuştur. Eğitim öğretime bu kampüste başlayan üniversite halen Halkalı Merkez ve Altunizade Kampüsleri'nde hizmetlerini sürdürmektedir. Üniversite'nin fakülte sayısı yeni açılan fakültelerle birlikte sekize ulaşmıştır. Bunun yanında bir lisansüstü eğitim

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Halkalı Kampüsü. (İYV Arşivi)

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. (İYV Arşivi)

enstitüsü ile 18 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır.

Eylül 2022 itibarıyla 38 lisans programında 7839 öğrenci, 70 yüksek lisans ve 22 doktora programında 2.932 öğrenci eğitim görmektedir. Toplam öğrenci sayısı 10.771 dir. Bu öğrencilerin 2.228'i 86 farklı ülkeden gelen uluslararası öğrencilerdir. Görev yapan öğretim üyelerinin sayısı 216, toplam öğretim elemanı sayısı ise 334'tür.

1 milyon kitap kapasitesi olan İZÜ Merkez Kütüphanesi'nin kayıtlı kitap sayısı 124.000'i geçmiştir. Kütüphane aynı anda 1.000'den fazla kişinin çalışmasına imkân sağlayacak altyapıya sahiptir. Ayrıca bir ihtisas kütüphanesi olan İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi (İSEFAM) Kütüphanesi 56 kişilik kapasitesiyle 24 saat hizmet vermektedir.

MER Yatırım A.Ş. Doğa Koleji Erzincan Kampüsü. (İYV Arşivi)

3. Mer A.Ş. Doğa Koleji Erzincan Kampüsü

Erzincan'da faaliyet gösteren Mer Yatırım ve Özel Eğitim Hizmetleri A.Ş.'nin tüm hisseleri 2019 yılında İlim Yayma Vakfı tarafından satın alınmıştır. Aynı adla hizmetlerini sürdüren okul, 12.500 metrekare alan üzerinde anasınıfı, ilkokul, ortaokul, anadolu lisesi ve fen lisesi olarak eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

D. Yayın Hizmetleri

İlim Yayma Vakfı'nın bir diğer hizmet alanı da yayınlardır. İlim Yayma Cemiyeti'nin öncülük ettiği ve dönemi için son derece değerli eserlerle başlattığı yayıncılık faaliyetleri İlim Yayma Vakfı tarafından da sürdürülmektedir. Vakfın yayıncılık alanındaki katkısı daha ziyade ülkemizin değerli ilim adamlarının eserlerinin yayımlanması için verdiği desteklerle sürdürülmüştür. Bu amaçla ülkemizin ilmi gelişimi için yararlı görülen, milli ve manevi gelişimine katkı sağlayacak pek çok eserin yayımına destek sağlanmıştır. Faydalı görülen eserlerin temin edilerek öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılması şeklinde de önemli katkılarda bulunulmuştur.

İlim Yayma Vakfı özellikle doğrudan yayıncılık faaliyetlerini de gündemine almıştır. Kimi zaman İlim Yayma Cemiyeti ile işbirliği

yapılarak sürdürülen yayıncılık faaliyetleri kapsamında Vakfın tanıtımını hedefleyen ve hizmetlerini anlatan bültenlerin yanında *Usul İslam Araştırmaları Dergisi* adlı bir de akademik derginin yayımına başlanmıştır. Bunlara ek olarak son yıllarda "İlim Yayma Vakfı Yayınları" adıyla farklı konularda bazı ilmî eserlerin yayımı gerçekleştirilmiştir.

a. Usul Dergisi

2004 yılında yayın hayatına başlayan *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi*, İslam araştırmaları alanında Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde yazılmış makalelere yer veren hakemli bir dergidir. 2. sayıdan itibaren İlim Yayma Vakfı'nın sahipliğinde yayın hayatına devam eden Usûl Dergisi 2019 yılından itibaren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ne devredilmiştir. Halen yayın hayatına devam eden Usûl Dergisi, yılda iki sayı olarak Haziran ve Aralık aylarında yayımlanmaktadır. Dergi başta dini ilimler olmak üzere sosyal ve beşeri bilimlerde daha önce yayımlanmamış Türkçe, Arapça ve İngilizce telif makaleler ile kitap, tez, konferans ve sempozyum değerlendirmeleri ve ilmî röportajlarla yayımını sürdürmektedir.

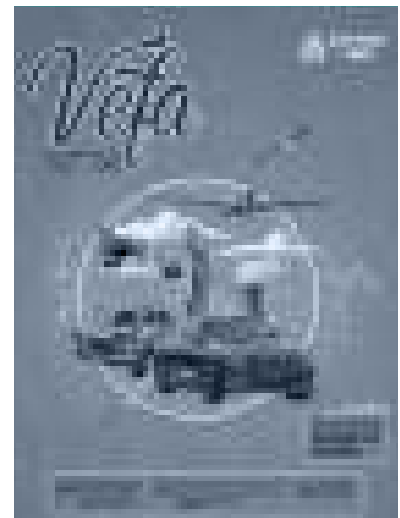
Usul Dergisi kapağı. İlim Yayma Vakfı tarafından (12-31. Sayılar) yayınlanan akademik dergi. (İYV Arşivi)

Usul Dergisi kapağı. İZÜ tarafından (32-38. Sayılar) yayınlanan akademik dergi. (İYV Arşivi)

b. Vefa Dergisi

2005 yılında *İlim Yayma* adıyla Vakfın tanıtımı ve faaliyetlerinin duyurulması amacıyla bir bülten çıkarılmasına karar verilmiş ve ilk sayısı yayımlanmıştır. 2007 yılında ikincisi yayımlanan bültenin adı 2008 yılında *İlim Yayma Vakfı Bülteni* olarak değiştirilmiştir. Bülten'in yılda altı sayı olarak yayımlanması kararlaştırılmıştır. 2018 yılında ise bültenin *Vefa* adıyla yayımını sürdürmesine ve periyodunun altı ayda bir olmasına karar verilmiştir.

İlim Yayma Vakfı tarafından yayınlanan, son olarak da *Vefa* adıyla çıkan Dergi-Bülten. (İYV Arşivi)

c. İlim Yayma Vakfı'nın Yayımladığı Eserler

1. Tarihten Günümüze Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü

Bilal Gökkır, Necdet Yılmaz, Necmettin Gökkır, Ömer Kara, Muhammed Abay (ed.), *Tarihten Günümüze Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü* (Ankara: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2009).

2. Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar

Bilal Gökkır, Necdet Yılmaz, Necmettin Gökkır, Ömer Kara, Muhammed Abay (ed.), *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar* (Ankara: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2010).

3. Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları-I-

Bilal Gökkır, Necdet Yılmaz, Necmettin Gökkır, Ömer Kara, Muhammed Abay ve Mustafa Karagöz (ed.), *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları -I-* (Ankara: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2011), Cilt 1.

4. Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları-II-

Bilal Gökkır, Necdet Yılmaz, Necmettin Gökkır, Ömer Kara, Muhammed Abay ve Mustafa Karagöz (ed.), *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları -II-* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2013), Cilt 2.

5. Geçmişten Günümüze Mushaf-ı Şerif

Mahmut Sami Kanbaş (ed.), *Geçmişten Günümüze Mushaf-ı Şerif* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2013).

6. Vefa Ekmekçizâde Külliyesi

Mikail Uğuş, *Vefa Ekmekçizâde Külliyesi* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2014).

7. Recâî Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi Sebili ve Çeşmesi

Mikail Uğuş, *Recâî Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi Sebili ve Çeşmesi* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018).

8. Osmanlı'da Tefsir Dersi Gelenekleri -Saray-Tekke-Medrese

Ömer Kara, Bilal Gökçir, Necmettin Gökçir, Muhammet Abay (ed.), *Osmanlı'da Tefsir Dersi Gelenekleri Saray-Tekke-Medrese* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018).

9. Kur'an Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi

Prof. Dr. Bilal Gökçir, Prof. Dr. Necmettin Gökçir, Prof. Dr. Ömer Kara, Doç Dr. Muhammet Abay, Osman Acun (ed.), *Kur'an Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi-Arapça Cilt 2* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018).

10. Kur'an Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi -I-

Prof. Dr. Bilal Gökçir, Prof. Dr. Necmettin Gökçir, Prof. Dr. Ömer Kara, Doç Dr. Muhammet Abay, Osman Acun (ed.), *Kur'an Araştırmalarında Akademik Tezler İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi-I* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018).

11. Huzuru Bekleyen Şehir Kudüs

Osman Aydın (ed.), *Huzuru Bekleyen Şehir Kudüs* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2020).

12. The City Awaiting Peace Jerusalem

Osman Yılmaz, İbrahim Yilmazer (ed.), *The City Awaiting Peace Jerusalem*, Çev. Alim Kahraman, Bekir Turan (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2021).

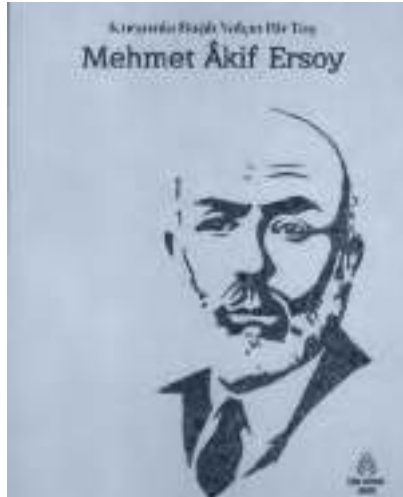
13. el-Medîne elletî Tetûğu ile's- Selâm el-Kuds

Osman Aydın (ed.), *el-Medîne elletî Tetûğu ile's-Selâm el-Kuds*, Çev. Muhammed İzeddin Seyf, Ahmet Hamdi Yıldırım, Osman Yılmaz (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2021).

14. Kurşunla Bağlı Yalçın Bir Taş "Mehmet Âkif Ersoy"

Burak Koç ve Osman Yılmaz (ed.), *Kurşunla Bağlı Yalçın Bir Taş "Mehmet Âkif Ersoy"* (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2021).

E. İlim Yayma Ödülleri

2018 yılında alınan bir kararla ilmi çalışmaları teşvik amacıyla İlim Yayma Ödülleri başlığıyla bir ödül programı başlatılmıştır. Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının ve toplumsal refahının sağlanmasında yerli ve millî imkânların yaygınlaştırılmasını, evrensel nitelikte bilgi üretimini, bunların kıymetlendirilmesini ve topluma kazandırılmasını teşvik maksadıyla her iki yılda bir İlim Yayma Ödülleri düzenlenmektedir. Bilimsel çalışmaları öne çıkarmayı ve bilim insanlarını taltif etmeyi amaçlayan İlim Yayma Ödülleri, Büyük Ödül, Sosyal Bilimler ile Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimler olmak üzere üç kategoride başvuruya açılmaktadır.

Başvuruların bilimsel değerlendirme süreçleri 6 farklı kurul tarafından toplam 8 aşamada gerçekleştirilmektedir. Ödül programının ilk defa yürütüldüğü 2019 yılında Yeditepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Fikrettin Şahin İlim Yayma Büyük Ödülü'ne, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu Sosyal Bilimler Ödülü'ne ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Zahmakıran Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri Ödülü'ne layık görülmüştür. 2021 yılında ikinci defa verilen ödüllerin dağılımı ise şöyledir: İstanbul

2019 yılında "İlim Yayma Ödülleri"ni kazananlar. (İYV Arşivi)

Medipol Üniversitesi'nden Prof. Dr. Zekai Şen İlim Yayma Büyük Ödülü'nü, Kayseri Erciyes Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mustafa Soylak Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri Ödülü'nü ve Marmara Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hümeysra Özturan Sosyal Bilimler Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır.

Birincisi Aralık 2019, ikincisi ise 2021 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen törenlerde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımlarıyla hak sahiplerinin ödülleri verilmiştir. İlim Yayma Ödülleri programının, Türkiye'nin saygın ve prestijli akademik ödülü olması hedefiyle çalışmalarına devam edilmektedir. Vakfın ana hedefi İlim Yayma Ödülleri'nin uluslararası düzeyde gerçekleştirilen ve bütün

dünyaya açık bir ödül programı olarak sürdürülmesidir.

Akademik Danışma Kurulu (ADK)

Mütevelli Heyeti kararıyla 2017 yılında bir Akademik Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Amacı Vakfın eğitim, kültür ve akademik faaliyetlerine destek sunmaktır. Akademik Danışma Kurulu (ADK), Vakfın lisans ve lisansüstü yurtlarında yetişmiş olan akademisyenler ile İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) Rektörü'nden oluşmaktadır. Akademik Danışma Kurulu, İlim Yayma Ödülleri projesini organize etmek ve Vakfın faaliyet alanıyla ilgili akademik çalışmaların bilimsel değerlendirmesini gerçekleştirerek Vakıf yönetimine öneriler sunmaktadır.

2021 yılında "İlim Yayma Ödülleri"ni kazananlar. (İYV Arşivi)

İYEM Binası. (İYV Arşivi)

F. Diğer Hizmetler/Faaliyetler

1. İYEM Lisans Akademi Programı

İlim Yayma Vakfı ile İlim Yayma Cemiyeti'nin ortaklaşa başlattıkları bir program olan İlim Yayma Eğitim Merkezi (İYEM) uzun yıllar akademisyenlere ve öğrencilere yönelik bir yabancı dil eğitim merkezi olarak hizmet etmiştir. Bunun yanında ortak burs programlarının koordinasyonu, hizmet içi eğitim, yurtlarda kalan öğrencilere yönelik çeşitli eğitimlerin organizasyonu gibi faaliyetler sürdürülmüştür. İYEM, son yıllarda daha profesyonel bir yapıya kavuşturulmak amacıyla Cemiyet'in yönetimine tevdi edilmiştir.

İlim Yayma Cemiyeti ile Eğitim Bilim ve Sosyal Araştırmalar Derneği (EBSAD) işbirliğiyle sürdürülen İYEM Lisans Akademi programı öğrencilerin mensubu oldukları topluma, yaşadıkları çağa ve parçası oldukları dünyaya dair bilgi birikimlerini arttırmayı ve düşünce dünyalarını zenginleştirmeyi hedeflemektedir. Bu programla katılımcılara kişisel ve mesleki gelişim, kariyer programlama ve geliştirme yetkinliği kazandırılması hedeflenmektedir.

2. Kur'an ve Tefsir Akademisi

İlim Yayma Vakfı, Kur'an ve tefsir araştırmaları alanında akademik çalışmalar yürüten akademisyenlerin yaptıkları çalışmaları desteklemekte, genç ilim adamları ile her kademedен öğretim

üyelerini bir araya getirerek bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlamaktadır.

Bu maksatla 2008 yılından bu yana Kur'an ve Tefsir Akademisi adıyla yürütülen bir çalışmayla henüz akademik kariyerlerinin başında olan doktora öğrencilerine ufuk kazandırma ve akademisyenler

Vakfın uyguladığı "Kur'an ve Tefsir Akademisi" isimli projeye katılan ilim heyeti. (İYV Arşivi)

arasında tecrübe paylaşımını hedeflemekte olan Akademi, genç akademisyenlerle tecrübeli hocaları bir araya getiren bir proje niteliği taşımaktadır. Bu çalışmaların ürünleri de kitaplaştırılarak İlim Yayma Vakfı'nın yayını olarak Kur'an ve tefsir araştırmacılarının istifadesine sunulmaktadır.

Bu proje 2017 yılından itibaren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ne devredilmiştir.

Kuran ve Tefsir Akademisi çalışmalarına katılan lisansüstü öğrencileri. (İYV Arşivi)

Şehzade Camii'nde düzenlenen Ahde Vefa programlarından biri. (İYV Arşivi)

3. Ahde Vefa Programları

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşundan günümüze kadar Vakıf Kurucuları'ndan ahirete irtihal edenler için her yıl vefat yıldönümlerinde hatimler okunmakta, hatim duaları çoğunlukla başta Şehzadebaşı Camii olmak üzere İstanbul'daki selatin camilerinde yapılmaktadır. Merhum Kurucuların ailelerinin de davet edildiği program dâhilinde misafirlerle Vakıf merkezinde veya uygun bir mekânda sohbet ortamında ahde vefa programı icra edilmektedir.

Vakfın kuruluşundan bugüne kadar ayni ve nakdi bağış yaparak Vakfın faaliyetlerine katkı yapan bağışçıların vasiyetleri de titizlikle takip edilmekte ve gereği yerine getirilmektedir. Bir program dâhilinde vefat tarihleri de dikkate alınarak, mübarek gün ve gecelerde, üç ayda bir veya yıllık periyodlarla hatimler okutulmakta ve duaları yapılmaktadır. Yine vasiyetleri istikametinde Ramazan aylarında hatim ve mevlitler okutulup duaları yapılmaktadır.

Aynı şekilde, bağışçıların talepleri istikametinde kabirlerinin bakım ve temizliği yaptırılmakta, yaptıkları bağışlardan ve kira gelirlerinden vasiyetlerine göre şahıslara ve kurumlara verilmesi gereken paylar düzenli olarak verilmektedir. Kurban bayramlarında bağışçıların vasiyetleri gereği kesimi gerçekleştirilen kurbanlar ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır.

G. Vefa İlim Yayma Mezunları Derneği (VEFADER)¹²

VEFADER Vakfın Vefa'daki yurt ve misafirhanesinde yetişen genç nesil İlim Yayma mensupları tarafından kurulmuştur. 2005 yılında bir komisyon olarak faaliyetlerine başlamış ve 2008 yılında resmi işlemleri tamamlanmıştır. Hâlihazırda faaliyetlerini dernek olarak sürdürmektedir. Derneğin kuruluş amacı İbnülemin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Yurdu ile Vefa Lisansüstü Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nda (Misafirhane'de) yetişen öğrencileri (mezun ve mensupları) bir araya getirmek, onlarda aidiyet bilinci oluşturmak, aralarındaki işbirliği ve yardımlaşmayı arttırmaktır. Bu amaçlar istikametinde VEFADER adı altında çeşitli organizasyonlar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler şu şekilde sıralanabilir:

Geleneksel Pilav Günü: Her yıl Ekmekçizâde Medresesi'nde ve yurt avlusunda gerçekleştirilen pilav günü etkinliği ile İlim Yayma camiası bir araya gelerek hatıralarını tazelemekte, hizmetlerin daha da geliştirilmesi için hasbihalde bulunmaktadır.

Geleneksel 1 Ocak Kahvaltısı: Her yıl 1 Ocak tarihinde ülkemizin değerli ilim, fikir ve siyaset adamlarının iştirakiyle bir kahvaltı programı gerçekleştirilmektedir.

Vefa'daki yurtlara yeni yerleşen öğrencilerle tanışma toplantıları yapılmakta ve bu öğrencilerin çeşitli ihtiyaçları için çeşitli burs programları yürütülmektedir. Bunlara ek olarak mezunların ziyaret edilmesi, iftar programları, piknik ve kamp gibi sosyal organizasyonlar da gerçekleştirilmektedir.

Kaynakça

Başgil, Ali Fuat vd. *Celâl Hoca: Hayatı ve Şahsiyeti*. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1962.

Bilge, Mustafa L., Hamza Akbulut. "İlim Yayma Cemiyeti". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim-yayma-cemiyeti> (Erişim 30.01.2023).

Eyice, Semavi. "Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ekmekcizade-ahmed-pasa-medresesi> (Erişim 09.02.2023).

İlim Yayma (Bülteni). Yıl 1, Sayı 1 (Yaz 2005); Sayı 2 (Haziran 2007); Sayı 3 (Mart 2008); Sayı 4 (Ekim 2011).

İlim Yayma Cemiyeti Bülteni. Yıl 2, Sayı 3 (Mayıs-Temmuz 1995); Yıl 2, Sayı: 7 (Ekim-Aralık 1996); Yıl 3, Sayı 5 (Şubat-Nisan 1996); Sayı 10 (Güz 2005); Sayı 11 (Kış 2006); Sayı 12 (İlkbahar 2006); Sayı:13 (Güz 2006); Sayı 14 (Kış 2006); Sayı 16 (Güz 2007); Sayı 18 (Güz 2008); Sayı 22 (Kış 2010); Sayı 32 (Sonbahar 2017).

İlim Yayma Cemiyeti: Gaye ve Faaliyetleri. İstanbul 1964.

Vakıf Senedi. İlim Yayma Vakfı, İstanbul 1973. 2022.

Kavalcı, Ayla. *Cumhuriyet Dönemi Türk Milli Eğitim Tarihinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Hizmetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Özcan, Tahsin. *Vakıf Medeniyeti ve Para Vakıfları*. İstanbul: Türkiye Finans Kültür Yayınları, 2009.

Uğuş, Mikail. *Vefa Ekmekçizâde Külliyesi*. İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2014.

Uğuş, Mikail. *Recâi Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi Sebili ve Çeşmesi*. İstanbul: İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2018.

Yorulmaz, Hüseyin. *Bir Neslin Öncüsü: Celal Hoca*. İstanbul: Hat Yayınevi, 2013.

<https://www.iyv.org.tr/> (Erişim 09.02.2023).

<http://www.vefa.istanbul/> (Erişim 09.02.2023).

<https://www.izu.edu.tr/> (Erişim 09.02.2023).

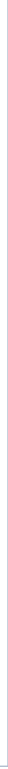
<http://www.vefailimyayma.org/> (Erişim 09.02.2023).

<http://www.iyc.org.tr> (Erişim 09.02.2023).

12 bk. <http://www.vefailimyayma.org/> (Erişim Tarihi: 09.02.2023).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

S A B R İ Ü L K E R

Sabri ÜLKER

(1920 - 2012)

Meliha Yonca ERDEM*

Kırımlı Devletler Ailesinin Evladı

Kırımlı Devletler Ailesi, Balkan Harbi'nden (1912) evvel Çorlu'nun Karamehmet köyünde yaşayıp savaşın ardından büyük göçmen topluluklarıyla birlikte İstanbul'a gelmiş, burada bir yıl kaldıktan sonra baba memleketine, Kırım'a dönmüştür.¹ Sabri Ülker, 1920 yılında Kırım'da doğmuştur. Çocukluk dönemi Kırım'da yaşanan Sovyet İhtilali'nin yarattığı zorlu koşullar içerisinde geçmiştir.² O yılların kendisinde derin izler bıraktığı muhakkaktır. Nitekim o zamanlarda yaşananları şöyle ifade etmiştir:

"Çok acılı anlarımız, günlerimiz ve aylarımız geçti. Unutmak mümkün mü? Bütün bağ, bahçe ve tarlalara el konularak, 'Hepsi Devletindir, baştan dağıtacağız.' dendi. Güzelim bağ ve bahçeler tanınmaz hale

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, melihayoncaerdem@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-8293-2458.

1 Hüseyin Üçtepe, "Sabri Ülker", *İlim Yayma Vakfı Bülteni*, 3, (Mart 2008), 24.

2 Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 18. Baskı (İstanbul: Doğan Kitap, 2014), 79.

geldi. Eğitimli, çalışkan ve kendi düşüncelerinde olmayan insanları Urallar'a Sibiry'a sürmeler ve toplu kurşuna dizmeler başladı. Dr. Jivago filmindeki sahneler her tarafta yüzlerce defa tekrarlandı. Babamızı ve bizi defalarca bu sürgün kabilelerine soktular.”³

Kırımlı Devletler Ailesi, Kırım'da yaşanan zorlu koşullar neticesinde 1929 yılında İstanbul'a göç etmiştir. Sabri Ülker, İstanbul'a geldiğinde dokuz yaşındadır.

Sabri Ülker'in Gençliği. (Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Sabri Ülker Fotoğraf Galerisi", (Erişim 5 Kasım 2022).)

Eğitim-Öğretim Hayatı

Eğitim-öğretim hayatına Kadırga İlkokulu'nda başlamış, ardından İstanbul Erkek Lisesi'nde öğrenim hayatına devam ederken parasız yatılı sınavını kazanıp ortaokulu okumak için Bilecik Lisesi'ne gitmiştir. Orada ortaokul öğrenimini bitirmiş, lise öğrenimini ise Kütahya'da tamamlamıştır.⁴

1937 yılına geldiğinde hayalinde mühendislik okumak vardır fakat bu hayalinden ailevi meseleleri nedeniyle vazgeçmek durumunda kalmıştır. Sonrasında Sultanahmet İktisadi ve Ticari İlimler Mektebi-İ Âli'ye kaydolmuştur.⁵ Bu süreci şöyle dile getirir:

"Mühendis olmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Liseyi bitirdiğim yıl ağabeyim yedek askerliğe alındı; onun işlerine bakmak için bir yıl kaybettim. Ağabeyim ikinci yıl kayıtlar kapandıktan sonra döndü ancak. Bir yıl daha kaybetmemek için Sultanahmet İktisadi ve Ticari İlimler Mektebi-İ Âli'sine kaydoldum.”⁶

Sultanahmet İktisadi ve Ticari İlimler Mektebi-İ Âli'de okuduğu yıllarda (1939-1944) II. Dünya Savaşı başlamış, devam ediyordu. Bu Savaş, ülkenin yaşam koşullarında bilhassa ekonomik imkânlarında kısıtlamalara yol açmıştı. Sabri Ülker yükseköğrenimden mezun olduğunda II. Dünya Savaşı da son bulmuştu.⁷

Meslek Hayatı

1944 yılında ağabeyi Asım Ülker'le birlikte bisküvi üretmeye karar vermiştir. İki kardeş esasen daha önce üretim işleri içerisinde bulunmuşlar çocukluk dönemlerinden itibaren Besler Fabrikası'nda çalışmışlardı. Bunun yanında aile de belli bir süre şekerleme dükkânı işletmişti. Dolayısıyla iki kardeş, bisküvi üretim işine başlayabilmek için yeterli derecede tecrübeye sahipti. Daha sonra ağabeyiyle birlikte -II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yokluğa ve kıtlığa rağmen- Eminönü Küçükpazar semtindeki Nohutçu Han'ın üçüncü katında bulunan bir bisküvi imalathanesini devralmışlardır.⁸ Sabri Ülker, iş hayatına dair önemli olan bu ilk adımı şöyle dile getirmiştir:

"Tahmin edersiniz, 1944'te II. Dünya Savaşı'nın sorunlarını yaşayan genç Cumhuriyetimiz'de üretim aletlerini bulmak çok zordu. 1944 yılı

4 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Hayat Hikâyesi".

5 Hüseyin Üçtepe, "Sabri Ülker", 24.

6 Hüseyin Üçtepe, "Sabri Ülker", 24.

7 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Hayat Hikâyesi".

8 Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 198.

3 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Hayat Hikâyesi", (Erişim 5 Kasım 2022).

sonbaharında sabahın erken saatlerinde, İstanbul'un o zamanlardaki iş merkezi sayılan, Eminönü'ndeki Nohutçu Han'a geldim. Üçüncü kata çıktım ve hafifçe alçak bir yapıdan geçerek içeri girdim. Yaklaşık 100 m²lik alandaki kazanları, kepçeleri, kalıpları, arkada duran fırını ve diğer aletleri tek tek inceleyerek, 'Bu işi başarmalıyım!' dedim."⁹

Sabri Ülker'in Meslek Hayatı. (Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Sabri Ülker Fotoğraf Galerisi")

Kardeşlerin "Ülker" markalı ilk ürünleri olan "pötibör" bisküvileri Sabri Ülker'in 24. doğum gününe denk gelen 16 Eylül 1944 tarihinde üretilmiştir.¹⁰ Ülker markasının doğuşunu kuzenleri Mualla Öner şöyle anlatır:

"Sabri Ağabey'im, yüksekokulu bitirince iki kardeş Eminönü'nde bir dükkân satın aldılar. Bu dükkânın kapısında sacdan yapılmış bir tabela vardı. Üzerinde de eski bir firmanın (Üçyıldız) adı yazılıydı. İki kardeş, bu işyerine yeni bir tabela yaptırmanın masraflı olacağını dahi düşündüler. Ancak, tabeladaki isme sahip olamamışlardı. Dolayısıyla, o ismin değişmesi gerekiyordu. Bisküvi imalathanesine yeni isim aranırken, o sırada Sabri Ağabey'im, akşamları bir roman okuyordu. Romanın adı da Ülker Fırtınası idi. Dönemin ünlü yazarlarından Safiye

Erol Hanımefendi'nin (ö. 2010) yazmış olduğu bu kitabı Sabri Ağabey'im, akşamları büyük yemek masasının bir köşesinde açar, okurdu. Güzel bir tesadüf olacak ki oturdukları evin orta katında yaşayan ailenin küçük kızının adı da Ülker'di. Berksan ailesinin tüm fertleri Ülker'le karşılaştıklarında o minik kıza çok severlerdi. Kuzenlerim, yeni bisküvi firmalarına marka oluşturmak için yıldızlardan yola çıkıp Safiye Erol'un romanı Ülker Fırtınası isminden esinlenerek 'Ülker'de karar kıldılar.'"¹¹

Ülker adı zamanla Kırımlı Devletler Ailesi'nin asli soyadı olan Berksan'ın önüne geçmiştir. Durum böyle olunca Ülker markası aileyi, soyadını Ülker diye değiştirmeye zorlamıştır. Nitekim 1944 yılından itibaren Berksan ailesi, artık Ülker ailesi olmuştur.¹² 1949 yılına gelindiğinde Sabri Ülker, Güzide Hanım ile evlenmiş ve ilerleyen yıllarda bu evliliğinden Ali, Ahsen ve Murat isimlerinde çocukları olmuştur. Ali, bir doktor hatası sonucu dokuz yaşında vefat etmiştir. Sabri Ülker, daima ilgili bir eş ve aile babası olmuştur.¹³

Sabri Ülker, markasının çatısı altında kuvvetli çalışma disiplinine sahip oluşunun meyvelerini kısa sürede

⁹ Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "İş Hayatı".

¹⁰ Asım Bey, Ülker Gıda Sanayii'nde 1944 ile 1987 yılları arasında Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmıştır. 1987 yılında çocuklarıyla birlikte Kar Şirketler Topluluğu'nu kurmuştur. İlim Yayma Vakfı bünyesinde çeşitli hizmetlerde bulunmuştur. (İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "Asım Ülker").

¹¹ Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 199-200.

¹² Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 253-254.

¹³ Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 235-245.

toplamaya başlamıştır. Ülker, artık Nohutçu Han'daki dar üretim alanının sınırlarından çıkmıştır. Bisküvi üretimini arttırmak üzere 1957 yılında Eski Sağmalcılar köyündeki Takkeci Camii'nin yanında bir fabrika kurulmuş, bisküvi üretimi üç kat artmıştır.¹⁴

1970'li yıllarda ülkenin zorlu ekonomik ve siyasal koşullarından pek çok işletme kapanırken Sabri Ülker, halka açık olarak Anadolu Gıda adlı şirketi kurmuştur. Gitgide büyüyen Ülker markası, 1972 yılında ilk çikolata üretimini gerçekleştirmiş, 1974 yılında ihracatçı hüviyeti kazanıp uluslararası boyutta pazar kimliği edinmiş, 200 bin dolarlık ilk ihracatıyla Türkiye'nin bisküvi pazarının gelişme göstermesini sağlamıştır.¹⁵

Sabri Ülker, vakit kaybetmeden ilk ihracatın ardından Ülker'de araştırma ve geliştirme departmanını kurdu muştur. Böylelikle markanın uluslararası boyutta diğer firmalarla rekabet edebilme imkânı artmıştır. Aynı yıllarda Avrupa'da kullanılan gelişmiş üretim makinaları Ülker'e getirilmiş ve artık modern üretime adım atılmıştır. 1980 yılından itibaren Ülker'de üretim çeşitliliğinin artışına önem vermiş, bu yaklaşım, Ülker markasının dünyaya entegre

olmasında ciddi bir basamak teşkil etmiştir. Marka için bir diğer ciddi basamak ise 1983 yılında üretimde "dikey entegrasyon"a gitmesi olmuştur. Böylelikle BOPP ve oluklu mukavva üretimine başlanmıştır. Üretimde çeşitlilik arz eden Ülker şirketleri 1989 yılında Yıldız Holding çatısı altında bir araya toplanmıştır.¹⁶

İlerleyen safhalarda üretimde çeşitliliğe gitme anlayışı süreklilik göstermiş ve 1992 yılında bitkisel-endüstriyel yağ ile margarin sektörü de Yıldız Holding'in bünyesinde varlığını göstermeye başlamıştır. 1993 yılında Ülker markası için yurt dışıyla ilk defa ortaklığa gidilmiştir. 1996 yılında süt endüstrisine giriş yapan Holding, "laktaz süt"ün ilk defa Türkiye'de pazara sunulmasını sağlamıştır. 2000 yılına kadar Yıldız Holding'in Onursal Başkanlığı'nda bulunan Sabri Ülker, bu yıldan sonra yönetimi Murat Ülker'e bırakmıştır. Nihayetinde bu tarihten itibaren fikirleriyle çevresine ışık tutmaya devam etmiştir.¹⁷

Başarılı iş adamı Sabri Ülker, markasının reklamına daima ayrı bir önem vermiştir. Marka reklamındaki *"Akşama babacığım unutma Ülker getir."* klasiği gerek çocuklar gerekse Türkiye için hedeflediği şeyi ifade eden bir cümle olmuştur. Onun hedefi, *"her eve, her çocuğa ulaşmak ve bunu lezzetli, sağlıklı, hijyenik, kaliteli ürünlerle yapmak"*tı. O, söz konusu hedefi doğrultusunda Türk sanayisinin ve gıda sektörünün öncü girişimcilerinden biri olmuştur.¹⁸

Sabri Ülker oğlu Murat Ülker, torunu Ali Ülker ve diğer Ülker yöneticileriyle. (Aile Arşivi)

14 Hulusi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 256-257.

15 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "İş Hayatı".

16 Yıldız Holding, "Hikâyemiz", (Erişim 5 Kasım 2022).

17 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "İş Hayatı".

18 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Hayat Hikâyesi".

İnandığı Değerler

Hayatı boyunca elde ettiği başarının temelinde inandığı birtakım değerler vardır. Bu değerlerin başında "çok çalışmak, mütevazı olmak, tüketiciye saygı duymak ve zamana ayak uydurmak" gelmiştir. Ona göre bir üretici, vatanına ve milletine karşı sorumluluklarını bilmelidir. Kazandığını yine işine yatırmalı, kaliteden ödün vermemelidir. Tüketiciye en iyi hizmeti sunmaya çabalarken çalışanlarını ve tedarikçilerini de gözetmeli, hak yememeli ve saygıda kusur etmemelidir. Bunlar yanında dünyadaki teknolojik gelişmeleri takip edebilmeli, yabancı ortakların ustalık ve tecrübelerinden istifade edebilmelidir. Netice olarak Sabri Ülker'in gayesi, ülkesine en doğru ve başarılı bir biçimde hizmet etmektir denebilir. Bunu kendisi bizzat şöyle ifade etmiştir: *"Bu ülke bizim ülkemiz. Biz çalışmalıyız, kazanmalıyız, üretmeliyiz. Çalıştığımızı, kazandığımızı da bu ülke ile paylaşmalıyız."*¹⁹

Dr. Mustafa Özel, âdeta usta-çırak ilişkisi kurduğu Sabri Ülker'e uzun yıllar boyunca yakın bulunmuş şahsiyetlerden biridir. Onun Sabri Ülker'in çalışma disiplini ve prensipleri hususunda dile getirdiklerini burada ifade etmek gerekir:

"Sabri Ülker'le çalışmaya başladığımda ben 33, o 66 yaşındaydı. On yıl kadar çok yakınında bulundum. Akılcı bir mistikti (yani dindardı). Sabri Ülker gelecek nesillere büyük bir ekonomik miras bıraktı. Fakat bence en büyük mirası, iş hayatına dair fikirleridir. Bu fikirlerden birkaç

Sabri Ülker'in Yaşlılığı. (Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Sabri Ülker Fotoğraf Galerisi")

19 Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi, "Sabri Ülker'in Değerleri".

*tanesini sizlerle paylaşmak istiyorum. Birinci prensip: Tekkeyi bekleyen çorbayı içer. Pek az kişi iş değiştirdiğinde muvaffak olmuştur. Odaklanma, Sabri Ülker için temel bir değer, âdeta bir erdemdi. İkinci prensip: Dürüstlük kazanç kapısıdır. Lider yönetici, maneviyatı güçlü olmalıdır. Sadece maddi hesaplarla başarıya ulaşılamaz. Üçüncü prensip: Başarı, iyi planlama ile inatçı uygulamanın çocuğudur. Ülker grubu on yılda yaklaşık on misli büyüdü. Genelde ana odaktan fazla sapma olmadan gerçekleşti bu büyüme. Vakitsiz yatırım taleplerine Sabri Bey hep kulak tıkmadı. Dördüncü prensip: Ehliyetsiz ahlak olmaz! Beşinci prensip: Toplanmayı bilmeyen, büyük şirket yönetemez! Otuz yıllık çalışma hayatımda şahit olduğum en verimli toplantılar, başkanlığını Sabri Ülker Bey'in yaptığı toplantılardı. Özetlersek Sabri Ülker kararlı, odaklanmış, dürüstlüğü bir ideal hâline getirmiş, hayırsever, maneviyatı güçlü, işleri iyi planlayan, ortak ve yöneticileriyle verimli toplantılar yaparak süreci ve dolayısıyla işin hem sorumluluğunu hem de başarısını onlarla paylaşan bir iş adamıydı."*²⁰

Torunu Ali Ülker de onun yaşamı boyunca inandığı değerleri şöyle ifade etmiştir:

20 Dr. Salih Tuğ, "Sabri Ülker", 40 Vakıf İnsan, (İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayıncılık, 2011), 217-220.

*"Sabri Ülker hayatı boyunca çok çalıştı. 85 yaşına kadar sağlığı elverdiği müddetçe süreklilikle çalıştı. Hayatının son yedi yılında çalışabilecek gücü kalmamıştı. Gücünün son noktasına kadar kendisini çalışmaya vakfetmiş bir insandı. Hayatını bilhassa iki hususa vakfetti: Bunlardan birincisi işini mükemmellik seviyesinde yapmaktır. Diğer ise topluma katkıda bulunan ve topluma geri dönüşüm sağlayan sivil toplum örgütlerinde yer almaktır. O, zamanı tasarruflu kullanmaya çok dikkat ederdi. Bu konuda teamülleri vardı. Örneğin, gündüzleri mesai saatleri içinde toplantı yapmazdı. Mesai saatlerinin bölünmesini istemezdi. Bu yüzden toplantılarını akşam vakitlerinde yapardı. Günün meşgalesinden ayrı olarak toplantılara özveriyle vakit ayırırdı. Çalışma disiplininin istikrarı için fedakârlıkla pek çok şeyden feragat ederdi. Sabri Ülker sabah namazından itibaren çalışmaya koyulan, gününün her saatini planlayan, akşamları haberlerden sonra bir şeyler okuyan yahut gelecek günlerin çalışmalarını planlayan bir insandı. Gerçekten bir vakıf insanıydı. Maddi ve manevi olarak kendini çalışmaya vakfetti. Toplumu değerler konusunda yüceltmek ve toplumun ilmi seviyesini artırmak konularında müteşebbis bir insandı."*²¹

21 Ali Ülker, "Kişisel Görüşme", (Görüşmeci: Meliha Yonca Erdem, Ses Kaydı, 30 Aralık 2022).

"Paternalist Bir Lider Olarak Sabri Ülker"

Güçlü liderlik vasfı, Dr. Öğr. Üyesi Elif Baykal'ın "Türk Tipi Liderlik: Sabri Ülker Örneği" başlıklı çalışmasında konu edilmiştir. Dikkati çeken çalışmada Sabri Ülker, "paternalist" bir lider olarak değerlendirilir. Paternalist bir lider, "katı otoriter bir liderlik tavrını, babacanlık ve yardımseverlik ile birleştiren, insan odaklılık ve otoriterlik arasında mükemmel bir denge yaratan eşsiz bir liderlik yaklaşımıdır." Diğer bir deyişle söz konusu lider "Hem şefkatli hem de otoriter olmayı tercih eder." Dr. Öğr. Üyesi Elif Baykal, ilgili çalışmasında Sabri Ülker'i; Türkiye'ye kattıklarını, başarılarını, yaşam biçimini ve insan ilişkilerini göz önünde bulundurarak paternalist bir lider örneği olarak vurgulamıştır.²²

Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı

İş hayatında ve dolayısıyla sanayi alanında gösterdiği başarılarının yanında, çok yönlü şahsiyetinin ortaya koyduğu çalışmalar Türkiye'ye -küresel boyutta- önemli hizmetler sunmuştur. 2009 yılında Sabri Ülker, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerçekleşen "bilimsel çalışmaları, mevzuatları ve uygulamaları takip etmek; toplumun sağlıklı beslenmeyle gıdalar hakkında doğru ve güvenilir bilgiye ulusal ve uluslararası düzeydeki bilimsel çalışmaları, mevzuatları ve uygulamaları takip etmek; toplumun sağlıklı beslenme ve gıdalar hakkında doğru ve güvenilir bilgiye ulaşması için yapılan çalışmaları desteklemek" üzere "Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı"nı (SÜGAV) kurmuştur.²³

Sabri Ülker ve İlim Yayma Vakfı

Sabri Ülker, toplum sağlığına verdiği önemi, eğitime ve çevreyi koruma konularına da vermiştir. Kendisi İlim Yayma Vakfı'nın (İYV) ve TEMA Vakfı'nın üyeliklerinde bulunmuştur. Bilhassa İlim Yayma Vakfı'yla olan bağı Vakfın kuruluş yıllarına dayanır. Bilindiği üzere 1951 yılında kurulan İlim Yayma Cemiyeti yanında 1973 yılında İlim Yayma Vakfı kurulmuştur. Aynı yıl Cemiyetin mal varlığının büyük bir kısmı Vakfa aktarılmıştır. Söz konusu oluşumda, Dr. Salih Tuğ'un ifadesiyle Sabri Ülker'in "tasarruflu ve yapıcı zihniyeti" etkin olarak görülmüştür.²⁴ Vakıf temelinin inşasında Sabri Ülker önemli bir isimdir. Nitekim Vakfın ilk Başkanı 1973-1974 yıllarında Sabri Ülker olmuştur. Daha sonra on yıl boyunca Başkan Vekillikleri'nde (1978-1980) ve Mütevelli Heyeti Üyelikleri'nde (1974-1978 ile 1981-1984) bulunmuştur.

22 Elif Baykal, "Turkish Type Leadership: Sabri Ülker Example (Türk Tipi Liderlik: Sabri Ülker Örneği)", *The Journal of Social Science*, 3/6, (2019), 425.

23 Yıldız Holding, "Hikâyemiz".

24 Dr. Salih Tuğ, "Sabri Ülker", *40 Vakıf İnsan*, 221.

Damadı -kızı Ahsen Ülker'in eşi- Orhan Özokur da iki yıl boyunca (1988-1990) Vakfın muhasipliğini yapmıştır. Özokur, ayrıca beş yıl süreyle (2017-2021) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin Mütevelli Heyet Başkanlığı'nı yürütmüştür. Orhan Özokur'un çocuklarının da Vakıf çalışmalarının destekleyicilerinden olduklarını belirtmek gerekir.²⁵ İlerleyen safhada ise Sabri Ülker'in oğlu Murat Ülker dört yıl boyunca (1995-1999) Vakfın Mütevelli Heyeti Üyeliği'nde bulunmuştur. Sabri Ülker yaşamının sonuna kadar İlim Yayma Vakfı'na desteklerini kesmemiş, fikir ve gönül birlikteliğini daimî olarak muhafaza etmiştir. Denilebilir ki Ülker ailesi İlim Yayma Vakfı'nı âdeta bir aile vakfı olarak görmüş, kesintisiz bir biçimde kuruluşundan bugüne değin Vakfın çalışmaları içerisinde yer almış, Vakfa çeşitli hizmetlerde ve desteklerde bulunmuştur.²⁶ Bu noktada torunu Ali Ülker'in, Vakıf ile Ülker ailesinin ilişkisi hakkında yaptığı açıklamalara yer vermek gerekir:

"İlim Yayma Vakfı ile ailemiz arasında Vakfın kuruluşundan bugüne değin sıkı münasebet mevcut. Bu münasebeti temelinden açıklamak gerekirse, bilindiği üzere İslamî ilimler konusunda kayıp periyot dönem yaşandı. Özellikle harf inkılâbı neticesinde eski eserlere erişim zorlaştı. Sabri Bey'in babası İslâm Efendi bir medrese âlimiydi ve şahsi eğitim-öğretimi Osmanlı alfabesi üzerine kuruluydu. Alfabe değişimiyle birlikte büyük dedemizin derslerinde işlediği ders kitapları ve hatta bizzat hayatı boşluğa düşüş yaşamıştır. İslâm Bey, Latin alfabesine vâkıf olmadığından müderrisliğini devam ettirememiş, ancak kendisine bir kütüphane görevlisi olarak iş bulabilmiştir. Bu işte eski kitapların tasnifiyle ilgilenmiştir. Aynı süre zarfında bir Cemiyet olarak mevcudiyet kazanan İlim Yayma (1951), İslamî ilimlerdeki kopukluğu gidermek ve vasıflı din insanı yetiştirmek üzere İmam Hatiplerin kurulmasına öncülük ediyor. Sabri Ülker de aynı gayeyi desteklemek üzere Cemiyet'e ehemmiyet veriyor ve Cemiyet'in vakıf yüzü kazanmasında büyük destekçilerden biri oluyor. İlim Yayma Cemiyeti, Vakıf (1973) olduktan sonra bu ideallerini sürdürülebilirlik manasında sağlam bir yapıyla dizayn etmiştir. Her kesimden üyeler edinmiştir. Sanayicisi, avukatı, bürokratı bu Vakfa türlü hizmetlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda Vakıf, önemli derecede resmîlik ve şeffaflık sahibidir. Vakıf, Devletin denetimine ve kontrolüne açıktır. Başta dedem olmak üzere bu Vakfın her bir üyesinin tek bir gayesi oldu: İlmi topluma yayarak ilme sahip çıkmak.

Sabri Ülker'in çalışma anlayışı ve disiplini Vakfın çalışma anlayışı ve disiplinine örnek teşkil etmiştir. Vakfın toplantılarının akşam vakitlerinde yapılması buna basit bir emsaldir. Sabri Ülker'in çalışma

prensipleri Vakfın çalışma prensiplerine yansımıştır. Sabri Ülker aile üyelerinden de Vakıf çalışmalarında bulunmalarını istemiştir. Ailenin birer fertleri olan Murat Ülker ile Orhan Özokur Vakıf'taki sorumluluklarını Sabri Ülker'in teşvikleriyle üstlenmişlerdir. Sabri Ülker İlim Yayma Vakfı'yla olan münasebetinin aile içinde nesillerden nesillere devam etmesini istemiştir. Sabri Ülker'le başlayan Vakıf bağı, Orhan Özokur ile Murat Ülker aracılığıyla devamlılık göstermiştir. Ben de böyle şerefli bir ailenin ve Vakfın bir üyesi olmaktan çok memnunum.

Biliyorsunuz ki günümüzde de konuşulan hususlardan bir tanesi sivil toplum örgütleriyle kurumların iş birliğidir. Nitekim bir dönem dünyaya vahşi kapitalizm hâkimdi. Görülmüştür ki, sermayeyi hâkim kılmak ve sadece maddi değerlerle hareket etmek toplumu temelden yaralayan bir unsur. Bu noktada manevi değerlerin ön plana çıkarılması gerektiği anlaşılmıştır. Toplumun manevi değerleri nesiller boyunca taşısın ki toplum refahı devamlılık gösterebilsin. Ancak bunu bilimsel çerçevede ve yine toplumun entelektüel kapasitesini artırarak yapmak gerekir. Manevi dokular, toplumu bir arada tutar. Maneviyatı devam ettirmek toplum devamlılığında önemli bir mirastır. Din, söz konusu devamlılıkta birincil

²⁵ Ali Ülker, "Kişisel Görüşme", 30.12.2022.

²⁶ İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

mefhumdur. Dolayısıyla sivil toplum örgütlerinin dinî motifleri muhafazada üstüne düşeni yapması gerekir. Sabri Ülker, bu konuda oldukça titizdi. Onun hayatında, yapıp ettiklerinin odağında din mefhumu vardı.

Sabri Ülker'in damadı Orhan Özokur, eğitim-öğretim hayatı devam ederken Sabri Ülker'in yanında çıraklıktan yetişmiş bir vakıf insanıdır. Kendisinin uzun soluklu bir çalışma hayatı olmuştur. Orhan Bey, Ülker'de Ticaret Müdürlüğü'nde bulunmuştur. Umum Müdürlüğü altında görevini gerçekleştirmiş, şirketin alım ve satım işlerini yürütmüştür. İlim Yayma'daki Muhasip Üyeliği de söz konusu görevinden ileri gelir. Bunlarla birlikte Orhan Bey, şirketteki Ticaret Müdürlüğü görevinden emekli olduktan sonra Vakıf'a bağlı İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin Müttevelli Heyet Başkanlığı'nda bulunmuştur.

İlim Yayma Vakfı'nın bütün üyeleri, Vakfa karşı gerek maddi gerekse manevi katkılarını titizlikle sürdürmüştür. Vakıf'taki görev bilinci, statü edinme gayesini gütmeyiz; gönüllülük esastır. Her bir üye görevini etraflıca sahiplenerek seve seve yerine getirir. Örneğin Vakfın bina arsasının alınma ve binanın modernize edilme süreçlerinde Vakfın pek çok üyesi desteğini esirgememiştir. Bu konuda Murat Ülker de katkılarını Vakfa sunmuştur.

Vakfın geleneğinde kuruculardan biri vefat edince onun ailesinden bir ferde Vakıf üyeliği teklif edilir. Böyle bir teklif doğrultusunda Asım Ülker'in üyeliği yerine Ahmet Özokur seçilmiştir. Üyelik hususunda şahsım Sabri Ülker'in yerindedir. Nihayetinde Vakıf bünyesinde aile bağının devamlılık göstermesinde ilgili gelenek etkili olmuştur. Vakfın çalışmalarına iştirak, ilgiyi, merakı ve aktif zaman ayırmayı gerektirir.”²⁷

Ali Ülker, İlim Yayma Vakfı'nın toplumsal perspektifteki yerini ve önemini şöyle anlatır:

Takdir Berati. (İYV Arşivi)

İYV 46. Genel Kurulu'nda Sabri Ülker adına oğlu Murat Ülker'e takdim edilen Berat. (İYV Arşivi)

27 Ali Ülker, "Kişisel Görüşme", (30 Aralık 2022).

"İlim Yayma Vakfı, kuruluş gayesine ulaşan vakıflardan bir tanesidir. Devlet nezdinde itibarı vardır. Kuruluşundan bugüne topluma faydalı fertler yetiştirmiştir. Hem bilimsel açıdan hem de manevi açıdan donanımlı ve güçlü insanlar yetiştirmek gayesini daimi olarak gerçekleştirebilmiştir. Baktığımızda İlim Yayma'nın

yurtlarında kalan, Vakfın desteğiyle okuyan ve bugün oldukça başarılı yerlere gelen insanlar görüyoruz. İlim Yayma'dan çıkan insanlar, bürokraside ve pek çok itibarlı işte çeşitli görevler ediniyorlar.

İnşallah İlim Yayma'nın bir parçası olarak bizler de çalışmalarımızla vatana ve millete hayırlı nesiller yetiştirmeye devam edeceğiz. Toplumumuzun maddi ve manevi olarak kalkınmasında ufak da olsa bir faydamız dokunmuşsa ne mutlu bize. Vakıf'taki hizmetlerimizle koskoca bir denizde ufak da olsa bir damla olmak istiyoruz. Bizim için tek bir insanın elinden tutabilmek, bir insanı kazanabilmek ve ona hayatının belli safhalarında destek olabilmek oldukça önemlidir."²⁸

Bugün Ülker ailesinin Vakıf'la bağı Murat Ülker, Orhan Özokur ve Ali Ülker ile kuvvetli şekilde devam etmektedir. İlim Yayma Vakfı'nın merkez binasında "Sabri Ülker Mütevelli Heyeti Toplantı Odası" mevcuttur. Böylelikle Sabri Ülker'in adı, başta bir vefa borcu olarak Vakıf bünyesinde ebedileşmiştir. Vakfın kuruluşundan bu yana Sabri Ülker'in adıyla aile bağı her zaman İlim Yayma ile anılmış ve gelecekte de anılmaya devam edecektir.²⁹

İYV Genel Merkezi'nde Sabri Ülker adına tefriş edilen Mütevelli Heyeti toplantı odası. (İYV Arşivi)

²⁸ Ali Ülker, "Kişisel Görüşme", (30 Aralık 2022).

²⁹ İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

Sabri Ülker'in ebediyete irtihali (Anadolu Ajansı, "İş Adamı Sabri Ülker Son Yolculuğuna Uğurlanıyor", (Erişim 5 Kasım 2022))

Ebediyete İrtihal Edişi

Hayırlı bir vatan evladı, aynı zamanda hayırlı eş ve baba olan Sabri Ülker, 2010 yılında eşi Güzide Hanım'ı kaybetmiştir. Bu acı kayıptan iki yıl sonra 12 Haziran 2012 tarihinde, (92 yaşında) Sabri Ülker hakkın rahmetine kavuşmuştur. Ertesi günü Fatih Camii'nde, öğle namazını müteakip kılınan cenaze namazının ardından Eski Kozlu Mezarlığı'nda, eşi Güzide Ülker'in yanı başındaki kabrine defnedilmiştir.³⁰

Bugün çeşitli kurum ve kuruluşlarca Sabri Ülker'in ismi yaşatılmaktadır ve yaşatılacaktır. Bu noktada Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı (SÜGAV), çalışmalarını pek çok alanda geliştirerek devam ettirmektedir: 2015 yılında bu Vakıf aracılığıyla -toplum sağlığına bilimsel perspektifte hizmet etmek gayesiyle- "Harvard Sabri Ülker Metabolik Araştırmalar Merkezi" açılmıştır. Yine aynı gayeyle bugün, "Beslenme ve Sağlıklı Yaşam Zirvesi", "Beslenme ve Sağlık İletişimi Programı" ve "Sabri Ülker Vakfı Sağlıklı Sohbetler" gibi projeler devamlılık göstermektedir. Ayrıca "Sabri Ülker Bilim Ödülü" ile "Sabri Ülker Çevre Ödülü" yıllardır düzenli olarak sahiplerini bulmaktadır. Bunlarla birlikte Sabri Ülker Vakfı Yayınları, çocuk kitapları ile akademik ve popüler bilim kitapları çıkarmaktadır.³¹ Hülâsa Sabri Ülker adıyla, markasıyla, yaptığı işlerle, değerleriyle ve insanlığıyla bugün hâlâ aramızda yaşamaya devam etmekte, vatana ve millete hayırlı bir vatandaş olabilmenin büyük emsalini teşkil etmektedir.

30 Hülûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 713.

31 Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı, "Sabri Ülker Kimdir?", (Erişim: 15 Kasım 2022).

Murat Ülker.

Oğlu Murat Ülker (d. 1959)

Sabri Ülker'in üç çocuğundan en küçüğüdür. 21 Mart 1959 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelir. Annesi Güzide Ülker'dir.³² Eğitim-öğretim hayatına Oruçgazi Mektebi'nde başlamıştır. Liseyi İstanbul Erkek Lisesi'nde, üniversite eğitimini ise Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde tamamlar. Kendisi eğitim-öğretim hayatına nasıl yön verdiğini şöyle dile getirir:

"Devletin imkânlarından yararlanarak okudum. Oruçgazi Mektebi evimizin hemen yanındaydı, okula orada başladım. Onlu yaşların başındaydım. O zaman İmam-ı Gazzâlî'nin Kimyâ-yı Saâdet kitabını okuduktan sonra beş vakit namaz kılmaya başladım. Hayatımın amacı amel-i salih işlemek ve hayırlı kul olmak

32 Haberler, "Murat Ülker Biyografisi", (Erişim 1 Mart 2023).

Murat Ülker öğrencilik yıllarında.

*oldu. Liseyi İstanbul Erkek Lisesi'nde okumak nasip oldu. Bu lise hep Necmettin Erbakan, Mesut Yılmaz gibi önemli devlet adamlarını mezun etmişti. İstanbul Erkek Lisesi, döneminin öne çıkan okullarından biriydi. Liseden sonra ise Boğaziçi Üniversitesi'nde okudum. O dönemde zaten teknik üniversiteler kapalıydı. Babam diyordu ki 'mühendis ol'. Üniversite tercihlerimin ilk sıralarına mühendislik, devamına ise işletme bölümlerini yazdım. Üç puanla mühendisliği kaçırdım, işletme okudum. Hem lise hem de üniversite yıllarım gürültülü patırtılı yıllardı, okullarda sağ-sol çatışmaları olurdu. Bu yıllarda mücadele etmeyi öğrendik."*³³

³³ Murat Ülker, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Adem Yavuz-Osman Acun, Ses Kaydı, 4 Ocak 2023).

Murat Ülker'e göre, babası Sabri Ülker'den aldığı hayat dersi eğitim-öğretim hayatının en önemli parçasını teşkil eder. Kendisi Hulûsi Turgut ile yaptığı bir söyleşide, yaşamının her bir safhasında karşılaştığı olaylar karşısında aldığı tavrı, babasının anlattığı, esasen tamamının bir hayat dersi niteliğindeki tavsiyelerine bağlı olduğunu ifade etmiştir.³⁴ Bunlara ilaveten gıda işleme konusunda Amerika'da "American Institute of Baking" (AIB), şekerleme konusunda ise Almanya'da "Zentralfachschule der Deutschen Süßwarenwirtschaft" (ZDS) okullarında eğitim alır. ABD'de Continental Baking şirketine stajını gerçekleştirir. Yurtdışında, üç yıl süresince yaklaşık 60 fabrika ve tesiste incelemelerde bulunmuştur. Pek çok International Executive Services Corps (IESC) projesinde görev almıştır.³⁵

Ülker Aile Şirketinin İkinci Nesil Yöneticisi Murat Ülker

İlim Yayma Vakfı kurucularından Prof. Dr. Asaf Ataseven'in kızı Betül hanımla evlenen Murat Ülker'in bu evliliklerinden Yahya, Mustafa ve Fatih (ikizler) isimlerini verdikleri üç erkek çocukları dünyaya gelir. 1984 yılında Ülker'de kontrol koordinatörü olarak iş hayatına atılır, sonraki yıllarda işletmelerden sorumlu genel müdür yardımcılığı ve genel müdürlük görevlerinde bulunur. İcra komitesi üyeliği ve grubun çeşitli şirketlerinde yönetim kurulu üyeliği yapar. Bu süreçte "Dikey Entegrasyon" modeline bağlı olarak birçok yeni yatırımı idare etmiştir.³⁶

2000 yılına gelindiğinde Ülker'in icra kurulu başkanlığı görevini gerçekleştiren Murat Ülker, 2008'den 2020 yılına değin çalışmalarını Yıldız Holding'in yönetim kurulu başkanı olarak idame ettirir. Ayrıca Yıldız Holding'in ortaklarından biri olarak "Kökler" adlı bir aile şirketi de kurmuştur. 1995 yılında kurulan Şok Marketler T.A.Ş., 2011 yılının Ağustos'unda Murat Ülker'in liderliğinde Yıldız Holding bünyesine bir konsorsiyum tarafından kazandırılır. Akabinde 2012 yılında Eminönü'nde Sümerbank'ın eski genel müdürlük binasının yerine "Bizim Lokanta" ismini verdiği bir mekân açmış, daha sonra Yıldız Holding'e "Pendik Marintürk"ü katmıştır. Aynı süreçlerde Yıldız Holding'e bağlanan Beta Turizm, İstanbul'da Marintürk İstanbul City Port, Göcek'te Marintürk Göcek Exclusive ve Marintürk Göcek Village Port'u da bu noktada belirtmek gerekir.³⁷

2006 yılına gelindiğinde Marsan Gıda'yı ve ardından 2007 yılında

³⁴ Hulûsi Turgut, *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*, 18. Baskı (İstanbul: Doğan Kitap, 2014), 453-454.

³⁵ Akit, "Murat Ülker Kimdir?", (Erişim 1 Mart 2023).

³⁶ Akit, "Murat Ülker Kimdir?", (Erişim 1 Mart 2023).

³⁷ Akit, "Murat Ülker Kimdir?", (Erişim 1 Mart 2023).

dünya çikolata markası Godiva'yı 850 milyon dolara Yıldız Holding'in bünyesine katmanın yanında pek çok yabancı şirketle ortak yatırımlarda bulunmuştur. 2008 yılında satın aldığı çikolata markası Gopa'nın ardından 2013 yılında ABD'nin köklü çikolata şirketi DeMet's Candy Company'yi 221 milyon dolara, 4 Kasım 2014 tarihinde ise dünyanın altıncı büyük bisküvi üreticisi İngiliz United Biscuits'i "çatı şirketi" Yıldız Holding'e 3 milyar dolara dâhil etmiştir. Murat Ülker bugün, Yıldız Holding'in yönetim kurulu üyesidir. Bununla birlikte hâlâ Pladis ve Godiva Chocolatier Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini sürdürmektedir.³⁸

Hülasa Yıldız Holding'in yönetim kurulu başkanlığını yürüttüğü süre zarfında Sabri Ülker'in başarı abidesi Yıldız Holding'i gitgide daha iyi bir noktaya getirmiştir. Meslek hayatında daimî bir aktiflik gösteren Murat Ülker, 50 şirkete, 300 markaya ve 20 bine yakın çalışana sahip gıda şirketinin idareciliğini yürüten başarılı bir iş adamıdır.³⁹

İlim Yayma Vakfı'nın Üyesi Murat Ülker

Ülker ailesi için İlim Yayma Vakfı'nın üyesi olmak âdeta bir aile geleneğidir. Vakfın ilk Mütevelli Heyeti Başkanı (1973-

İYV Genel Kurulu'nda üyelerle birlikte. Soldan sağa; Murat Ülker, Sabahattin Kırkan, İsmail Adak, ayakta olan Yücel Çelikkalek. (İYV Arşivi)

1974) Murat Ülker'in babası Sabri Ülker'dir. Babasının yönlendirmeleri doğrultusunda 1985 yılında yapılan genel kurulda, vakfın kurucu üyeleri arasına seçilmiştir. Dört yıl boyunca (1995-1999) ise vakıfta Mütevelli Heyeti üyesi görev yapmıştır.⁴⁰ Murat Ülker, 1990'lı yıllardan bugüne değin hem İlim Yayma Cemiyeti'ne hem de İlim Yayma Vakfı'na pek çok hizmet ve destekte bulunmuş, babası Sabri Ülker'in yolundan ilerlemiş ve Ülker ailesinin vakıfla olan maddi-manevi bağını kesintiye uğratmadan sürdürmüştür. İlim Yayma'ya dair duygu ve düşüncelerini kendisinden dinleyelim:

"İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı benim için aslında bir vazgeçilmezi ifade ediyor. O da ne demek? Geçmiş ile irtibatımı, gelecek kuşağa dair hayallerimi paylaşabileceğim samimi bir arkadaş grubunu ifade ediyor. Anadolu'da bir yere gidince, selamünaleyküm deyince, İlim Yayma'dan bahsedince aileden birisi oluveriyorsunuz. Bu, çok hoş bir şey. İlim Yayma Cemiyeti, tabii Vakfı da bütün yurttta sağduyu ve izanıyla gücünü gösteren anonim, fevkalade büyük ve yaygın bir dernek, bir kuruluş. Kuruluşundan itibaren İlim Yayma'nın millî ve manevî değerlerin kıymetinin toplum düzeyinde artması için yurt menfaatine yönelik eğitim hizmetlerinde yer aldığını gördük ve her zaman babamla birlikte cemiyetin/vakfın faaliyetlerini ilgi ve alakayla takip ettik, destekledik. Bilhassa Cemiyetin ve Vakfın mesleki yeterlilik konusundaki faaliyetlerini takdir ediyorum. Zamanla yapılan

³⁸ Akit, "Murat Ülker Kimdir?", (Erişim 1 Mart 2023).

³⁹ Akit, "Murat Ülker Kimdir?", (Erişim 1 Mart 2023).

⁴⁰ İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri".

İYV yöneticilerinin Ülker ailesini ziyaretleri. Sağdan itibaren; Adem Yavuz, Ali Ülker, N. Bilal Erdoğan, Murat Ülker, İbrahim Taşkın, Ömer Çınar, Osman Acun. (İYV Arşivi)

çalışmalar doğrultusunda Vakfı genişlettik, bağışçıları genişlettik. Çok faydalı şeyler oldu. Bir de Vakıf ve Cemiyet birbirini destekler hale geldi. Yani birisi tutuyor, yetiştiriyor, öteki devralıyor, faaliyetlerde devamlılık sağlanıyor. İlim Yayma'nın günlük siyasetten uzak ve günlük menfaat kavgalarının dışında kalarak tüm beldelerdeki mütebedeyin, izan sahibi insanlarıyla vatan ve millet aşkı içinde gelecek nesillerin yetişmesi amacıyla fedakârca çabaladığını düşünüyorum. Ailemiz nesillerinin İlim Yayma Vakfı üyesi olması bizlere amcam ve babamdan miras kalan pek az şeyden biridir. Zira merhumlar ölmeden önce mallarını pay etmişler, miras bırakmamışlardı. Ne miras kavgası ettik ne bir şey. Bir tek babamın üzerinde bir miras

çıkılmıştı, unutulmuş. O da sonra İlim Yayma Vakfı'na bağışlandı. Şişli'deki bir handı. İlim Yayma'nın kuruluşundan bugüne değin sürecinde bir mücadele var. İlim Yayma Vakfı'nın ve onun etrafında kümelenmiş insanların mücadelesi çok güzel bir şey. Bunu, bizlere kalan güzel bir miras olarak kabul ediyorum.”⁴¹

Murat Ülker, kendi ifadesiyle “bir aile mirası” olan İlim Yayma ile olan bağını gönüllülükle sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Böylelikle Sabri Ülker'in İlim Yayma ile kurduğu gönül bağı, hayırlara vesile olarak neslinin devamında günden güne kuvvetlenerek artmaktadır.

41 Murat Ülker, Kişisel Görüşme, (4 Ocak 2023)

Kaynakça

Akit, “Murat Ülker Kimdir?”, Erişim 1 Mart 2023. <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/murat-ulker>.

Ali Ülker, “Kişisel Görüşme”. (Görüşmeci: Meliha Yonca Erdem, Ses Kaydı, 30 Aralık 2022).

Anadolu Ajans. “İş Adamı Sabri Ülker Son Yolculuğuna Uğurlanıyor”, Erişim 5 Kasım 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/sabri-ulker-son-yolculuguna-ugurlandi>.

Baykal, Elif. “Turkish Type Leadership: Sabri Ülker Example (Türk Tipi Liderlik: Sabri Ülker Örneği)”, *The Journal of Social Science*, 3/6, (2019).

Haberler, “Murat Ülker Biyografisi”, Erişim 1 Mart 2023. <https://www.haberler.com/murat-ulker/biyografisi/>.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. “Asım Ülker”.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı. “Sabri Ülker Kimdir?”. Erişim: 15 Kasım 2022. <https://www.sabriulkerfoundation.org/tr>.

Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi. “Sabri Ülker Fotoğraf Galerisi”. Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.sabriulker.com.tr/tr/galeri>.

Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi. “Hayat Hikâyesi”. Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.sabriulker.com.tr/tr/hayat-hikayesi>.

Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi. “İş Hayatı”. Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.sabriulker.com.tr/tr/is-hayati>.

Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi. “Sabri Ülker'in Değerleri”. Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.sabriulker.com.tr/tr/degerleri>.

Sabri Ülker Gıda Araştırmaları Enstitüsü Vakfı. “Sabri Ülker Kimdir?”. Erişim: 15 Kasım 2022. <https://www.sabriulkerfoundation.org/tr>.

Tuğ, Salih. “Sabri Ülker”. *40 Vakıf İnsan*. İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayıncılık, 2011.

Turgut, Hulüsi. *Sabri Ülker'in Hayat Hikâyesi*. 18. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap, 2014.

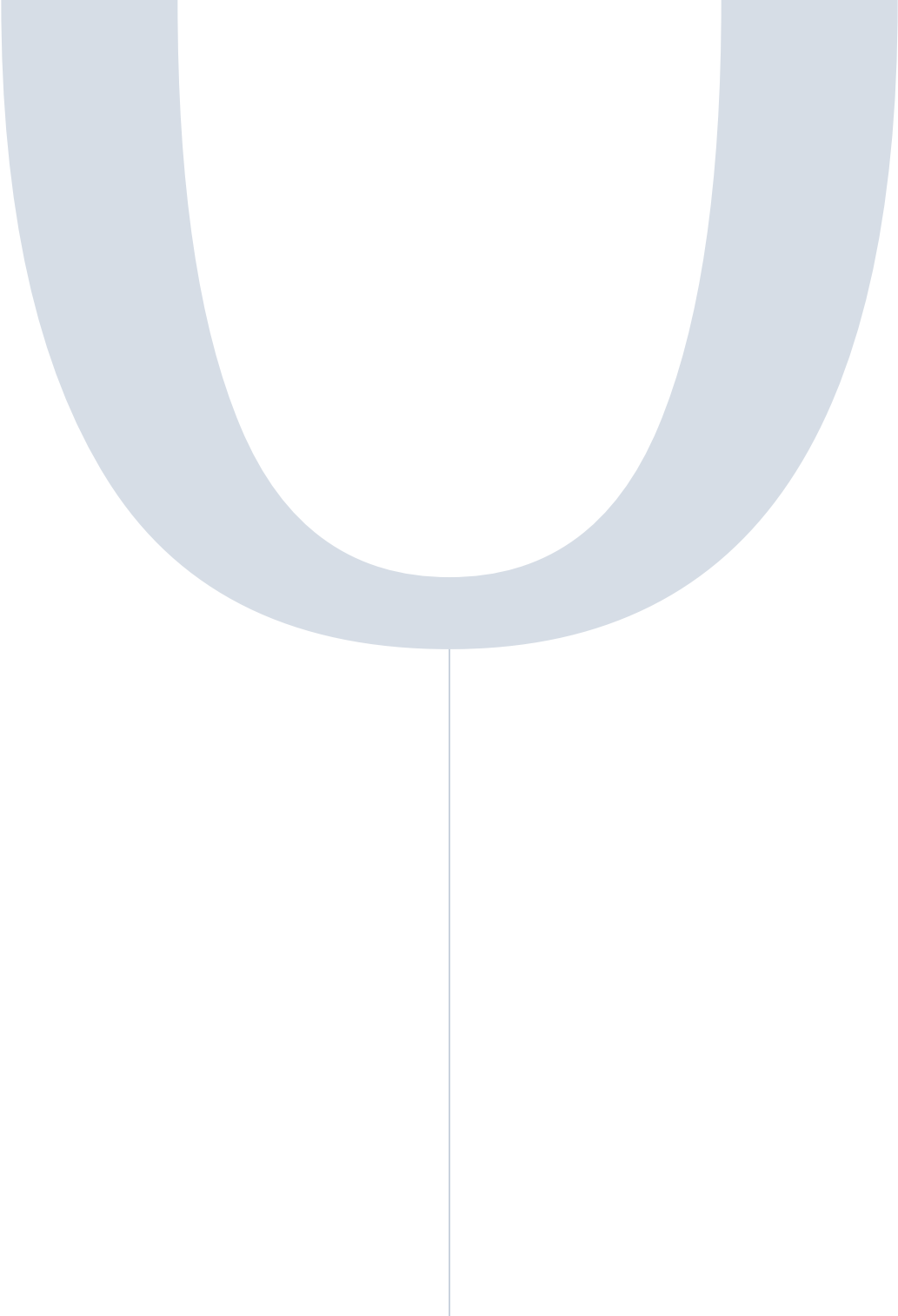
Üçtepe, Hüseyin, “Sabri Ülker”, *İlim Yayma Vakfı Bülteni*, 3, (Mart 2008).

Ülker, Murat, “Kişisel Görüşme”, (Görüşmeci: Adem Yavuz-Osman Acun, Ses Kaydı, 4 Ocak 2023).

Yıldız Holding, “Hikâyemiz”, Erişim: 5 Kasım 2022. <https://www.yildizholding.com.tr/>.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

ALİ EYMEN TOPBAŞ

Ali Eymen TOPBAŞ

(1938 - 1991)

*Osman YILMAZ**

Bu yazıda Eymen Topbaş hakkında sadece bir hayat öyküsünün verilmesine değil, daha çok vakıf çalışmalarında durduğu yerin gösterilmesine gayret edilmiştir. Aileden gelen birikimi de ele alınınca vakıf faaliyetleri çok daha anlamlı hale gelmektedir. Bu nedenle, ailenin kısa bir tarihçesi verilerek geçmişinden getirdiği birikimlerin neler olduğu netleştirilmeye çalışılmıştır. Böylece ailenin ve Eymen Bey'in neden İlim Yayma ve diğer Sivil Toplum Kuruluşları'nda (STK) aktif rol aldıklarının anlaşılabilmesine de küçük bir katkı sağlanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı; İlim Yayma Vakfı Eğitim ve Kültür Müdürü, osmanyil82@gmail.com, Orcid Id: 0000-0002-7601-5861.

Ailesi

Bir gelenektir hizmette bulunmak kimi ailelerde. Allah'ın insan, ilim ve irfana hizmeti nesilden nesile nasip ettiği Konya Kadınhanı menşeli¹ Topbaşzâdeler diye bilinen büyük bir ailenin ferdidir Eymen Topbaş. Ulaşılabildiği kadarıyla 19. yüzyılın daha başlarında Nakşibendiliğin Hâlidî meşâyihinden² hadis ehli³ Kadınhanı medresesi müderrisi⁴ Topbaşzâde Ahmed Kudsi Efendi'nin⁵ babası Mustafa Efendi⁶ ile başlayan hizmetleri, çeşitlenerek bugün de devam etmektedir.

Aslı Vilayet-i Said/Saideli diye anılan bölgenin merkezinde yer alan Kadınhanı, Osmanlı'nın sonuna dek bilinen bir derbenddi.⁷ Bölgede barınmak ve hatta derbendcilik yapmak, başlıbaşına kişinin ahlak, emniyet ve ticaret açısından hüsnü kabul gördüğüne dair bir yoruma olanak sağlayabilir. Zira bölgenin emniyet ve asayişini sağlamakla vazifeli derbendler, kervanların ve hac kafilelerinin geçişini sorunsuz bir şekilde sağlamaları karşılığında vergiden muaf tutulmuşlardır.⁸ Bu da bir yandan gelirin yükselmesini diğer yandan da elde edilen gelirle hizmet edilmesini mümkün kılmıştır.

Elbette her vardan vermek zor olsa gerek. Allah kimilerine; ikram ettiklerinden infak edebilme ihsanında bulunmuştur. Ve onlar da bunu ifa edebilmiştir. Kimi ilim yolunda hizmetlerde bulunmuş⁹, kimi irşâd faaliyetlerinde¹⁰... Kimi mal ve mülkünü vermiş kimi emek

ve zamanını¹¹... Bir büyük, eseri ile sahâbiler hakkındaki yanlış düşünce ve değerlendirmeleri tashih etmeye gayret etmiş¹²; bir diğeri mal varlığının yarısını bölgeye su getirmek için harcamış; kimisi tek başına bir vakıf gibi bir yandan yetimler, öğrenciler ve hastalar hakkında doğrudan şahıslara dokunacak; diğer yandan kütüphane, aşevi, yurt, cami ve okul yapımına dair topluma ve müesseselere yönelik çalışmalar yapmış¹³; yine kimi de pek çok ilim ehlinin zor zamanında maaşını bağlarken bir diğeri Osmanlı'nın mirasına sahip çıkmıştır¹⁴... 1917'de geldikleri İstanbul'daki ilk büyüğü Ahmed Hamdi Efendi'den itibaren burada da dinî ve ilmî muhitlere destek veren aile¹⁵, Allah'ın bahşettiği tüm mekânlarda insana dokunur işleri ve cömertliği ile dualarda her daim yer bulmaktadır.

İmam Hatipler ve İlim Yayma Tarihinde Topbaş Ailesinin Konumu

Cumhuriyet'in ilanının akabinde eğitim faaliyetlerinin tek elden

- 1 Ertuğrul Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu: Hatıralar-2* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007), 2/29-37.
- 2 *Bağdatlı İsmâil Paşa, Hediye-tü'l-ârifin esmâü'l- müellifin ve âsârü'l-muşannifin* (Tahran: Mektebetü'l-İslâmiyye), 1387/1967) 1/193.
- 3 İsmail Lütfi Çakan, "Ahmed Kudsi Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 2/97.
- 4 *Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1300: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1883 Konya Yıllığı*, haz. Mehmet Eminoglu (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2012), 16/108.
- 5 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri: 1299-1915*, haz. Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen (İstanbul: Meral Yayınevi), 1/250.
- 6 Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifin: terâcimu musannifi'l-kütübi'l-Arabiyye* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993/1414), 1/231, 309.
- 7 Barış Sarıköse, "Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre Saidili Nahiyesi'nin İdarî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 32 (Aralık 2012), 295-297.
- 8 Yusuf Halaçoğlu, "Derbend", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1994), 9/162-164.
- 9 *Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1304: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1886-1887 Konya Yıllığı*, haz. Şükrü Taşdelen (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017), 20/74-75.
- 10 *Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1305: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1887-1888 Konya Yıllığı*, haz. Mehmet Eminoglu, Şükrü Taşdelen (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2022), 21/74.

- 11 İslam ve İhsan, "Topbaş Ailesi ve Soyağacı Topbaşzâde Ailesi Kimdir?" (Erişim 4 Şubat 2023).
- 12 Ahmed b. Mustafa Kadınhanî, *Hidâyetü'l-mürtâb fî fedâilü'l-Ashâb*, (İstanbul: Matbaa-i Âmiri, 1292), 1-2.
- 13 İslam ve İhsan, "Topbaş Ailesi ve Soyağacı Topbaşzâde Ailesi Kimdir?".
- 14 Düzdağ, *Üstad Ali Ulvi Kurucu: Hatıralar-2*, 2/29-37.
- 15 Aile ile ilgili detaylı bilgi ve izah için bk.: Adem Ergül, *Sahibü'l-vefa Hacı Musa Topbaş: kuddise sirruhu* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2007).

yürütülmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Her ne kadar 4. Maddesi gereğince "dinî hizmetlerin ifası için çeşitli okullar açılması gerekliliği" bulunsa da, Tevhid-i Tedrîsât Kanunu¹⁶ sonrası müfredattan din muhtevalı tüm dersler çıkartılmış, özellikle 1930'ların başlarından itibaren dini öğrenip öğretilebilecek tüm kurumlar kapatılmıştı.¹⁷ Tarihinde ilk defa örgün din eğitim ve öğretiminin tamamen kaldırıldığı ve imam hatipliğin fahrî yürütüldüğü böylesi bir dönemde ülke içinde¹⁸ birçokları köşesine çekilse de elbette dini talim ve terbiye hususunda her şartta bir şeyler yapılabileceğine inanan azimli ve sebatkâr kişiler var olagelmisti.¹⁹ Ellerinden gelen tüm gayreti sarf etseler de sistemli, nitelikli ve devlet tarafından tanınmış din eğitimi veren bir kurum ihdas edilemediği gibi, ihtiyaç duyulan ve Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun bir gereği olan 4.

Madde içeriği dahi yerine getirilememiştir.²⁰ Nihayet tarih 13 Ekim 1951'i gösterdiğinde İmam Hatip Okulları açılmasına dair karar alınmış ve Şehzadebaşı'ndaki eski Zeyrek Ortaokulu harap hali ile bu iş için tahsis edilmişti. Allah, büyüklerin himmeti²¹ ve Mahmud Celaledin Ökten Hoca'nın (ö. 1961) önderliğinde aralarında Ahmed Hamdi Topbaş (ö. 1944) ve Firdevs Hanım'ın (ö. 1957) oğlu Hulusi (ö. 1963) ve Nuri (ö. 1963)²² Beyler'in de bulunduğu 68 güzel insana kendileri gibi güzel insanlar yetişsin diye bir araya gelerek 11 Ekim 1951'de İlim Yayma Cemiyeti'ni kurdurdu ve dört gün gibi kısa bir sürede tadilat yapılarak 17 Ekim 1951'de eğitimin başlamasına kendilerini vesile kıldı.²³ Aralarında Topbaş ailesinden iki kişinin bulunduğu işte bu 68 öncü neslin tohumlarını ektiği Cemiyet'ten daha pek çok oluşum meydana gelse de birbirinden ayrılmayacak ikinci bir kuruluş daha neşet ettirildi.

Özellikle siyasal kırımlar ve toplumsal varoluşsal mücadeleler dolayısı ile zaman içinde çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalan Cemiyet şahsı manevisinde, tüm Müslümanları temsil eden "güzel insanlar topluluğu"; çok zor şartlarda, elde edilmesi için birkaç neslin fedakârane, sabırlı ve azimli çalışmaları neticesinde nerdeyse 50 yılda kazanılmış hakları²⁴ kaybetmek istemiyordu. Özellikle yedi sene boyunca kayyum idaresinde çalışan Cemiyet tecrübesi ile derneklerin gayrimenkullerine el konulması endişesi²⁵, bu oluşumun bir daha ele alınmasını sağladı. Bir yandan Müslümanların dini talim ve tedrisatını diğer yandan malları, zekât ve tasaddukatını koruma gayesi ile yeni bir oluşuma gidildi. Bu vesile ile, "güzel insan yetiştirme" doğrultusunda ilme dair tüm alanlarda hizmet verecek şekilde²⁶ 8 Ocak 1973'te İlim Yayma Vakfı tesis edilmiş oldu.

Dedelerinden itibaren insan yetiştirmeye gayret eden ve dinî bilginin edinimi ve tatbiki için bir medrese kurup dolup taşan talebeyi

16 Tevhidi Tedrisat Kanunu (TTK), *Resmî Gazete* 63 (6/3/1340), Kanun No: 430, md. 430/1-7.

17 İlgili dönemde yaşanan hadiseler ve başta okulların kapatılması hakkında özet ancak net bilgiler ile ileri sürülen gerekçelerin gerçeği yansıtmadığını ifade eden bir değerlendirme için bk.: Mustafa Öcal (ed.), *Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 1/21 vd.

18 Halis Ayhan, "İmam-Hatip Lisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22/191.

19 Emin Işık, "Celal Hoca", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 7/242.

20 Bu hususta 1947-1951 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı yapan merhum Ahmed Hamdi Akseki'nin (ö. 1951) kaleme aldığı rapor dikkate şayandır. Bahse konun rapor ve değerlendirmesi için bk.: Mehmet Bulut, "Din Hizmetleri Bağlamında Din Eğitimi Meselesine Derinlikli Bir Yaklaşım A. Hamdi Akseki'nin 1950 Tarihli Raporu", *Diyanet Aylık Dergi* 258 (Haziran 2012) 32-36.

21 Ömer Lütfi Take, "Bir Vakıf İnsanı Ömer Lütfi Take" (Görüşmecî: Ali Osman Pekmezci, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı Bülteni* 2 (Haziran 2007), 10.

22 İslam ve İhsan, "Topbaş Ailesi ve Soyağacı Topbaşzade Ailesi Kimdir?"

23 Mustafa L. Bilge-Hamza Akbulut, "İlim Yaya Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), Ek-1/637-638.

24 Yapılan deneme ve çalışmalar hakkında pek çok detaylı bilgi için bk. Abdullah Akın, *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi 1920-1950* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011).

25 Bilge-Akbulut, "İlim Yayma Cemiyeti", Ek-1/638.

26 *İlim Yayma Vakfı Vakıf Senedi* (İstanbul: Seher Ofset), 7.

eğitmeye çalışan²⁷ Topbaş ailesi, Cemiyet ve Vakfın kuruluşunda yer almakla kalmamış aynı zamanda altısı ilk kurucular arasında olmak üzere on iki üyeyle Vakfın idaresinde²⁸ fili olarak hizmet de edegelmişlerdir. Bu bağlamda Eymen Topbaş, 1974-1985 yılları arasında Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı üstlenmiştir.²⁹ 9 Temmuz 1991'de vefat edinceye dek ticaret, siyaset³⁰ ve vakıf faaliyetlerini bir arada idame ettiren farklı STK'larda hizmetleri bulunan³¹ Eymen Bey'in, İlim Yayma Vakfı (Vakıf) tarihinde hiç şüphesiz çok özel bir yeri vardır.

Ahmed Hamdi Topbaş (ö. 1944) ve Firdevs Hanım'ın (ö. 1957) oğlu Hulusi Bey (ö. 1963)³² ve Fitnat Hanım'ın mahdumu 1938 İstanbul doğumlu Eymen Bey, Erenköy Zihni Paşa İlkokulu'ndan mezun oldu. Sankt Georg Avusturya Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yerleşse de iş hayatına atıldığından dolayı ayrılmak zorunda kaldı. Başta Bahariye Mensucat San. ve Tic. A.Ş. olmak üzere çeşitli şirketlerin yönetim kurullarında bulunduğu gibi birçok şirketin de kuruluşunda ve yönetiminde yer aldı.

İş hayatında gösterdiği başarılı girişim ve çalışma perspektifini vakıflarda kurucu ve yönetici olarak hizmetlerle genişleterek devam ettirdi. 1983'te Turgut Özal (ö. 1993) ile beraber kurdukları Anavatan Partisi'nde 1984-1991 yılları arasında İstanbul İl Başkanlığı ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. Ferruh ve Ferhunde Verdi çiftinin kızları Füsün Hanım'la evliliklerinden Fazıla ve Esra isimli iki kızları dünyaya geldi.³³ 9 Temmuz 1991 tarihinde Hakk'ın Rahmeti'ne kavuştu.

Eymen Topbaş'ın İlim Yayma Vakfı Dönemi

İlim Yayma Vakfı 27 Nisan 1973 Cuma günü saat 17:00'de düzenlenen ilk toplantı ile faaliyetlerine başlamıştır. İlk icraat ise görevlerin tespit

ve tayinidir. Umumi Heyet arasında yapılan seçimde 15 kişi Mütevelli Heyeti için belirlenmiş ve bu kişiler kendi aralarında her bir görevi kimin üstleneceğini belirlemişlerdir. Eymen Bey 1 no.lu karara konu olarak 8 rey ile Başkan Vekilliği'ne getirilmiştir.

24 Mayıs 1973'te alınan 3 no.lu kararla, Vakfın uzun vadeli faaliyetlerinin programlanması için gerekli çalışmaları yapmak üzere bir kurulu görevlendirilmiş, kurul yaptığı programı Mütevelli Heyeti'ne sunmuştur. 28 Haziran 1973'e gelindiğinde 6 no.lu kararla Vakfın gayrimenkul bağış işlemlerinin takip edilebilmesi için yetkilendirilen üç kişiden biri olan Eymen Topbaş, 23 Ağustos 1973 Perşembe günü alınan kararla İl. Başkan sıfatıyla hizmetine devam etmiştir. Bu tarihten sonra tüm icrayı takip etmiştir. 24 Ocak 1974 Perşembe günü de ikinci karar ile Vakıf Mütevelli Heyeti üyelerince Başkan olarak seçilmiştir.

İlgili dönemde yurttaki personelin maaşından basılacak koçanların sayısına, bursiyerlerde aranması gereken şartlardan komisyondaki üyelerin tek tek vazifelerine kadar tüm hususlar itina ile incelenmiş burs ve yurt yönergeleri hazırlanarak ilmek ilmek dokunmuştur. Böylece kurumsallaşırken Mütevelli'de görev alan hizmet ehli kişiler kurumsal hafızayı da oluşturmaya başlamıştır. İlk kez Asım Taşer'in çalışmaları neticesinde 7 Mart 1974'te

27 (Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1304, 2017, 20/74-75), (Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1305, 2022, 21/74).

28 İlim Yayma Vakfı (İYV), "İlk Kurucular" (Erişim 4 Şubat 2023).

29 İlim Yayma Vakfı (İYV), "Önceki Dönem Başkanlarımız" (Erişim 4 Şubat 2023).

30 Topbaş ailesi sanayici ve iş dünyasındaki aktifliği yahut sosyal hayattaki faaliyetlerinden çok Eymen Bey'in Anavatan Partisi'ndeki aktif siyaseti ile tüm Türkiye tarafından bilinir hale gelmiştir. Bk. Ahmed Hamdi Topbaş, "Türkiye'nin Ana Hedefi Sanayi Olmalı" (Görüşmecisi: Nebil Özgentürk), *Üretenlerin Öyküsü-Sanayi Tarihi Üzerine Röportajlar Kitabı* (İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, 2017), 236.

31 Kurucusu olduğu bazı STK'lar için bk.: Aydınlar Ocağı (AYDINLAR OCAĞI), "Vefat Eden Aydınlar Ocağı Üyeleri" (Erişim 4 Şubat 2023); Türkiye Milli Kültür Vakfı (TMKV), "Kurucular Kurulu" (Erişim 4 Şubat 2023); İslâmi İlimler Araştırma Vakfı (İSAV), "Vakıf Kurucular Heyeti" (Erişim 4 Şubat 2023).

32 İslam ve İhsan, "Topbaş Ailesi ve Soyağacı Topbaşzade Ailesi Kimdir?"

33 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYVARŞ), *Genel Merkez Arşiv Dosyası*, 2017.

5. karar ile 78 kişiye burs verilmesi ve 21 Mart'ta 6. karar ile kolej açılması fikri de Eymen Bey'in döneminde gerçekleşmiştir. 25 Mayıs'ta 11 no.lu karar ile Vakıf Yüksek Müşavere Heyeti namı altında Eymen Bey'in de içinde bulunduğu sekiz kişilik bir ekip oluşturulmuştur. Vakıf amblemi için yapılan çalışmalar 11 Temmuz 1974'te kabul edilerek ilk hali ile ortaya çıkmıştır.

1973-1974 yıllarında toplantılara sadece bir kez iştirak edememiştir. Genel devamlılık açısından başkanlık vazifesini Asım Taşer'e teslim edene kadar toplantılara yılda en fazla üç defa katılım sağlayamamıştır.

Kuruluşunda yer alan mümtaz şahsiyetlerle birlikte uzun bir süre hizmet eden Eymen Bey'in döneminde Vakfın çalışma alanları ile yönetim ve organizasyon yapıları netleşmeye başlamıştır. Başlangıcından itibaren bütçe çalışmaları yapılarak icra edilen tüm faaliyetler, kalem kalem belirlenmiş ve zamanla Vakfın neye, kime, nasıl ve hangi ölçüde destek vereceği belirginleşmiştir. Bu bağlamda yurt hizmeti yanında ihtiyaç ve başarı durumuna göre burs ve eğitim desteği de sağlanmıştır. Doğrudan öğrencilerin şahsına yönelik bu destek kalemleri yanında eğitim için kullanılacak bina yapımı ve kütüphane oluşturulmasında da hatırı sayılır katkılar sunulmuştur. Zamanla inşaat destekleri azalarak doğrudan bireysel ilmi destekler ağırlık kazanmıştır.

Vakfın hizmetlerinin anlatılması ve halka doğru bilginin ulaştırılması için tanıtım faaliyetleri kapsamında broşür ve küçük kitapçıklar hazırlanmış, zamanla kimi yazarlar ve düşünürler ile fikir teatisinde bulunulmuş, hatta Vakfın kendi içinde dahi bilgilendirme ve şeffaflık ilkesinin bir gereği olarak doğrudan icrada yer almayan Kurucu ve Bağışçılar'a bilgilendirme yapılabilmesi için düzenli olarak toplantılar yapılmıştır. Hayatta olan Kurucu ve Bağışçılar'ın düzenli olarak ziyaret edilmesi, vefat edenlerin de unutulmaması için kendileri namına hatimler okutulması ve dualarla yad edilmesi kararlaştırılmıştır.

Öğrencilerle Kurucular arasında bir ünsiyet oluşması ve tecrübe aktarımının sağlanabilmesine yönelik toplantıların kimi zaman yurtta yapılmasını dahi müzakere edip bu meyanda bir karar alan dönemin Mütevelli Heyeti, başta aynı alanda hizmet veren vakıf ve dernekler olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlar ile bir araya gelme kararına varmıştır. Sadece kurumsal bir birliktelik ve istişareden öteye ilgili kurum ve kuruluşlarda barınan yüksek tahsil öğrencilerinin bir araya gelip görüş alış verişinde bulunmasını sağlamak için çalışmalar başlatmışlar, 1976 Kasım'ında da ilk toplantının gerçekleşmesi yönünde karar almışlardır.

Buraya kadar bahsedilen hususlardan da anlaşılacağı gibi Vakıf Mütevelli Heyeti, bir şekilde Vakıf'la irtibatlı olan herkesle alakadar olmayı ve faaliyetlerini anlatarak şeffaf bir şekilde bilgi vermeye ve kendisine yöneltilen tüm meseleleri cevaplandırma gayreti içindedir. Hatta ihtiyaç duyanları ağırlayabilecekleri bir huzurevi inşasını, mezar taşlarını ve cenaze törenlerini düzenlemeyi, varsa borçlarını ödemeyi dahi gündeme getirmişlerdir. Vakfa hitaben yazılan tüm dilekçe ve mektupları titizlikle incelemiş ve cevaplandırmışlardır. Bu öylesine bir cevap da olmamıştır. Zira eleştiri ve görüşler kıymetlendirilmiş ve alınan kararlar kimi zaman revize yoluna gidilmiştir. Bu da hem Mütevelli Heyeti'nin hem de ehemmiyet vererek yapılan çalışmaları takip edenlerin, Vakfı kendi kişisel kanaatlerinden öteye taşıdıklarının bir ispatı niteliğindedir.

Vakfın ilk dönemini kapsayan ve tam anlamıyla bir kurulumun yapıldığı o yıllarda diğer tüm cemiyetlerle bir vesile ile iletişime geçilmiş ve ortaya konan güzel işler desteklenmiş, eğitim ve ilme yönelik faaliyetler cesaretlendirilmiştir. Kültürel mirasımızın bir parçası olan mehter takımının ihtiyaçları ile alakadar olunmuş, dinî ve millî bir varlığımız olan Sultanahmet Camii gibi bir değerın halılarına dahi bigâne kalınmayacak bir yaklaşım sergilenmiştir.

Kendileri gibi güzel insanlar yetişsin diye kurdukları Vakıf, kimi tüccar kimi ilim ehli kimi sanatkâr olan ilk Kurucular, Mütevelli ve bağışçılar açısından farklı bir yerde duruyor olsa gerek. Bu kişiler sadece kaynak geliştirmek ve yönetmekle kalmamış, aileleri ile geçirecekleri kıymetli vakitleri ikinci yuvaları olan İlim Yayma Vakfı'ndaki yurt öğrencileri ve bursiyerlerle paylaşmışlar. Özellikle belirtilmesi gerekirse, iki sevinci onlarla da yaşamışlardır: birlikte iftar açmışlar, birlikte bayramlaşmışlardır...

Bu güzelliklerle anılacak bir yönetimle, Vakfın iradesinin ne olduğunu gösteren bir devir teslim gerçekleşmiş, yaklaşık on bir yıllık hizmetten sonra, bir Cuma günü Mütevelli Heyeti Üyeliği ile başladığı İlim Yayma Vakfı'ndaki görevini, yine bir Cuma günü 3 Şubat 1984'te, yıllarca eğitim ve burs işlerinin sevk ve idaresini ifa eden Dr. Asım Taşer'e teslim etmiştir.

Vakfın 2017 yılında yapılan 46. Genel Kurulu'nda Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapmış olan 8 kişiye Takdir Beratı ile birlikte Osmanlı hat sanatının kurucusu kabul edilen Şeyh Hamdullah'ın Sultan II. Bayezid'in tilaveti için özel olarak yazdığı Mushaf-ı Şerif'in, Kültür Bakanlığı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Süleymaniye Yazma Eserler Başkanlığınca yapılan tıpkı basımı hediye edilmiştir.

İYV 46. Genel Kurulu'nda Vakıfta Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapmış olan Eymen Topbaş adına aileden Mustafa Topbaş'a Numan Kurtulmuş'un Takdir Beratı takdimi. (İYV Arşivi)

Hayatta olmayan Başkanların yakınlarına verilen hediye, Eymen Bey'in ailesinden Vakfın da ilk kurucularından Mustafa Topbaş'a teslim edilmiştir.

Takdir Beratı. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Akın, Abdullah. *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi 1920-1950*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2011.

Aydınlara Ocağı. "Vefat Eden Aydınlara Ocağı Üyeleri". Erişim 4 Şubat 2023. <http://aydinlarocagi.org/vefat-eden-aydinlar-ocagi-uyeleri/>

Ayhan, Halis. "İmam-Hatip Lisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/191-294. Ankara: TDV Yayınları, 2000.

Bilge, Mustafa L.-Akbulut, Hamza. "İlim Yayma Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ek-1/637-638. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Bulut, Mehmet. "Din Hizmetleri Bağlamında Din Eğitimi Meselesine Derinlikli Bir Yaklaşım A. Hamdi Akseki'nin 1950 Tarihli Raporu". *Diyanet Aylık Dergi* 258 (Haziran 2012), 32-36.

Çakan, İsmail Lütfi. "Ahmed Kudsi Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/97. Ankara: TDV Yayınları, 1989.

Düzdağ, Ertuğrul. *Üstad Ali Ulvi Kurucu: Hatıralar-2*. 3. Cilt. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1. Basım, 2007.

Ergül, Adem. *Sahibü'l-vefa Hacı Musa Topbaş: kuddise sirruhu*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2007.

Halaçoğlu, Yusuf. "Derbend". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/162-164. Ankara: TDV Yayınları, 1994.

Işık, Emin. "Celal Hoca". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/241-242. Ankara: TDV Yayınları, 1993.

İlim Yayma Vakfı Vakıf Senedi. İstanbul: Seher Ofset.

İSAV, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı. "Vakıf Kurucular Heyeti". Erişim 4 Şubat 2023. http://www.isav.org.tr/vakif_kurucular_kurulu.

İslam ve İhsan. "Topbaş Ailesi ve Soyağacı Topbaşzâde Ailesi Kimdir?". Erişim 4 Şubat 2023. <https://www.islamveihsan.com/topbas-ailesi-ve-soyagaci-topbaszade-ailesi-kimdir.html>.

İsmâil Paşa, Bağdatlı. *Hediyetü'l-ârifin esmâü'l- müellifin ve âsârü'l-muşannifin*. 2 Cilt. Tahrir: Mektebetü'l-İslâmiyye, 3. Basım, 1387/1967.

İYC, İlim Yayma Cemiyeti. "Kurucularımız". Erişim 4 Şubat 2023. <https://iyc.org.tr/kurucularimiz>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İlk Kurucular". Erişim 4 Şubat 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/ilk-kurucular.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Önceki Dönem Başkanlarımız". Erişim 4 Şubat 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/onceki-donem-baskanlarimiz.html>

İYVARŞ, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Genel Merkez Arşiv Dosyası*. 2017.

Kadinhânî, Ahmed b. Mustafa. *Hidâyetü'l-mürtâb fî fedâilü'l-Ashâb*. İstanbul: Matbaa-i Âmiriye, 1292.

Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemü'l-müellifin: terâcimu musannifin-kütübü'l-Arabiyye*. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993/1414.

Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1300: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1883 Konya Yıllığı. haz. Mehmet Eminoglu. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2012. <https://www.dijitalkitabim.com/kitaplar/konya/konya-vilayet-salnamesi/16/index.html#page=1>

Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1304: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1886-1887 Konya Yıllığı, haz. Şükrü Taşdelen.

Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017. <https://www.dijitalkitabim.com/kitaplar/konya/konya-vilayet-salnamesi/20/index.html#page=80>

Konya Vilayeti Salnamesi Hicri 1305: Konya, Antalya, Karaman, Burdur, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Isparta 1887-1888 Konya Yıllığı. haz. Mehmet Eminoglu, Şükrü Taşdelen. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2022. <https://www.dijitalkitabim.com/kitaplar/konya/konya-vilayet-salnamesi/21/index.html#page=86>

Kur'an Yolu. Erişim 3 Şubat 2023. <https://kuran.diyaret.gov.tr>

Mehmed Tahir, Bursalı. *Osmanlı Mellifleri: 1299-1915*. haz. Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen. İstanbul: Meral Yayınevi.

Milliyet. "Vefat" (10 Temmuz 1991), 14.

Öcal, Mustafa (ed.). *Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat*. 3 Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2008.

Sarıköse, Barış. "Konya Vilâyet Salnâmelerine Göre Saidili Nahiyesi'nin İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı". *Seçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 32 (Aralık 2012), 293-308. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257652>.

Take, Ömer Lütfi. "Bir Vakıf İnsanı Ömer Lütfi Take" (Görüşmecisi: Ali Osman Pekmezci, Görüşme Transkripsiyonu). *İlim Yayma Vakfı Bülteni*. 2 (Haziran 2007), 10-12.

TMKV, Türkiye Millî Kültür Vakfı. "Kurucular Kurulu". Erişim 4 Şubat 2023. <http://www.tmkv.org.tr/tmkvalesi/Kurucular-Kurulu>

Topbaş, Ahmed Hamdi. "Türkiye'nin Ana Hedefi Sanayi Olmalı". (Görüşmecisi: Nebil Özgentürk). *Üretenlerin Öyküsü-Sanayi Tarihi Üzerine Röportajlar Kitabı*. 236-245. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, 1. Basım, 2017.

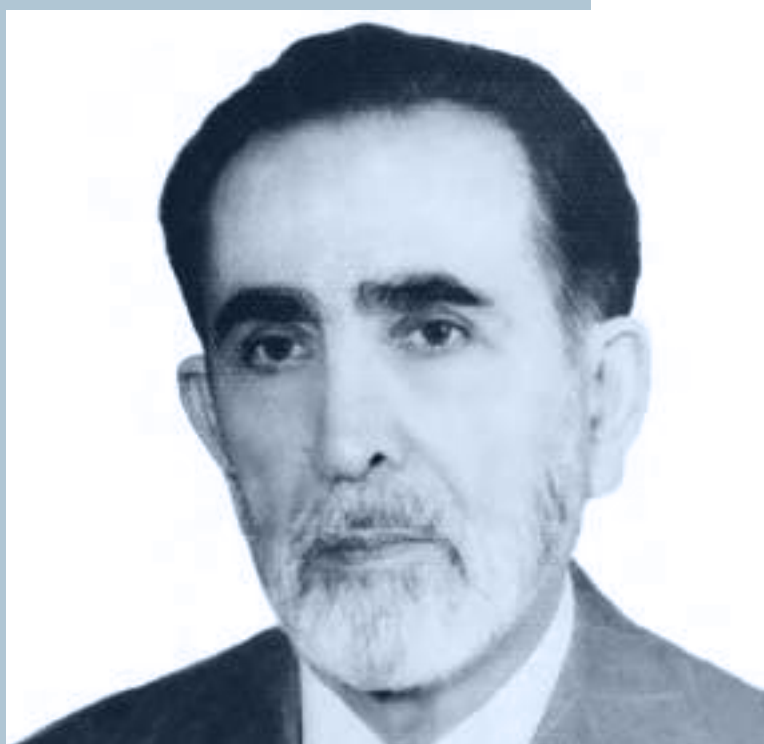
TTK, Tevhidi Tedrisat Kanunu (Kanun No: 430). *Resmî Gazete* 63 (6/3/1340). Erişim 3 Şubat 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

ABDULKADİR ÇAVUŞOĞLU

Abdulkadir ÇAVUŞOĞLU

(1919 - 1995)

Talha DİLBEN*

Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu

1 Temmuz 1919 tarihinde, İstanbul Fatih'te bulunan Molla Aşkî Mahallesi'nde doğmuştur. Babası, eski adı Aspet olan Rize İyidere doğumlu Eşref Bey, annesi de yine Rize doğumlu Ayşe Hanım'dır. Babası Eşref Bey, ahşap sandal, küçük tekne gibi araçların boya ve bakım ustasıdır. Bahçesinde yatır bulunan bir evde doğan Abdulkadir Çavuşoğlu, çocukluk yıllarını bu evde geçirmiş, bu evde büyümüştür. Çavuşoğlu, Eşref Bey ve Ayşe Hanım çiftinin ikinci çocuğudur. Ablası, 1926 doğumlu ikiz erkek kardeşleri (Şaban ve Recep

* Arş. Gör., İstinye Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, talha.dilben@istinye.edu.tr Orcid Id: 0000-0002-4434-9859.

Abdulkadir Çavuşoğlu. Türkiye Milli Kültür Vakfı (TMKV), "TMKV Ailesi / Kurucular Kurulu" (10 Aralık 2022)

Çavuşoğlu) ve bir kız kardeşi olmak üzere dört kardeşi vardır. Erkek kardeşler içerisinde evin en büyük çocuğudur. Çocuk yaşlarından itibaren okuldan kalan zamanını çalışarak değerlendirmeye başlamıştır.¹

Eğitimi, Gençlik Yılları ve İş Hayatı

İlkokulu Molla Aşkı Mahallesi'ndeki okulda, lise eğitimini ise 1936-1937 yılı civarlarında Vefa Lisesi'nde tamamlamıştır. Ardından İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne girmiş, II. Dünya Savaşı yıllarında ünlü Alman

hocaların ders verdiği bu Fakülte'nin ilk dönem mezunlarından olmuştur. Mezuniyetinin ardından İstanbul'da yedek subay olarak askerlik vazifesini yerine getirdiği sırada akciğerlerindeki zafiyetten dolayı terhis edilmiştir. Yaşadığı sağlık sorunu nedeniyle altı ay süren askerlik görevinin akabinde kısa bir müddet bir çimento fabrikasında muhasebe müdürlüğü yaparak para biriktirmeye başlamıştır. Biriktirdiği paraları kullanarak erkek kardeşleri Şaban ve Recep Çavuşoğlu ile üç eşit hissedar olarak 1940'lı yıllarda Fatih Balat'ta bir boya ve nalbur dükkânı açmış, Abdulkadir Çavuşoğlu ve Biraderleri Kollektif Şirketi'nin ilk adımını atmışlardır. Birkaç yıl sonra dükkânlarını Karaköy Fermenciler'e taşırlar. Çavuşoğlu kardeşlerin işletmesi, Demokrat Parti'nin sanayileşmeye önem verdiği 1950'li yılların sonlarında Balat'ta bir atölyede vernik üretimi yapmaya başlamıştır. Ardından Alibeyköy'de, gittikçe genişleyen ve her çeşit boyanın üretiminin yapıldığı CBS markasıyla üretim başlamıştır. CBS Boya Kimya Sanayii ve Ticareti A.Ş., 1953-1954 yıllarında Alibeyköy'de dere kenarında alınan sekiz dönümlük arazi üzerine inşaat boyaları fabrikasının kuruluşu ile başlamıştır.² İki yıl sonra yeniden sekiz dönüm arazi alınmak suretiyle tevsi projesi geliştirilmeye başlanmıştır.³ 1962 yılında İCI ile yapılan lisans anlaşmasına istinaden ve yine İCI tarafından verilen projeye bağlı olarak Belco Otomobil Boyaları ve Sistemi üreten fabrika kurulmuştur. 1964-1965 yıllarında kurulan Sentetik Reçine Tesisleri ile reaktörlerde alkid reçine ve polyester reçine üretimine geçilmiştir. 1971 yılında kurulan matbaa mürekkepleri fabrikasında Almanya'nın ünlü Hostmann-Steinberg firmasıyla yapılan lisans anlaşmasıyla her cins matbaa mürekkebinin üretimi sağlanmıştır.⁴ 19 Şubat 1979 yılında Çavuşoğlu kardeşlerden Recep Çavuşoğlu vefat etmiştir.

Hızla büyüyen CBS Boya'ya Alibeyköy Tesisleri yetmemeye başlamış, bunu gören şirket kurucuları ve yöneticileri 1977 yılından itibaren Gebze Çayırova'da büyük bir hamleyle modern ve entegre bir tesisin kurulması için çalışmalara başlamıştır. 1978 yılında Çayırova'da ilk tesislerinin temelleri atılmış, 1979 yılının sonunda inşaat boyaları üretimine geçilerek Alibeyköy'den İnşaat Boyaları Tesisleri'nin nakli sağlanmıştır.⁵ Alibeyköy'de bulunan CBS Tesisleri, kademeli olarak on yıl içerisinde Gebze Çayırova'ya taşınmıştır. 1987 yılında Mikrotaş Mikronize Tozlar, Alkit ve Polyester Reçineleri Tesisleri ve Ham Madde Depoları faaliyete geçmiştir.⁶ 1988 yılında

2 Ali Eşref Çavuşoğlu, Kişisel Görüşme, 8 Aralık 2022.

3 Global Piyasa, "CBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş." (12 Aralık 2022).

4 Global Piyasa, "CBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş.".

5 Global Piyasa, "CBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş.".

6 Global Piyasa, "CBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş.".

1 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Talha Dilben, Ses Kaydı, 8 Aralık 2022).

Sanayi ve Otomotiv Boyaları Tesisleri ile laboratuvarları faaliyete geçmiştir. 1989 yılında ÇBS Printaş A.Ş.'nin kurulması ve Matbaa Mürekkepleri Tesisleri'nin Çayırova Kompleksi'ne intikali ile ÇBS Çayırova Entegre Tesisleri'nin kuruluşu tamamlanmıştır. 28.04.1995 tarihinde her türlü boya, matbaa mürekkebi, mikronize tozların alım satımı, ithalat, ihracat ve pazarlaması konularında faaliyet gösteren ÇBS Dış Ticaret A.Ş., 15.01.1996 tarihinde ise ÇBS Sanayi ve Otomotiv Boyaları Pazarlama A.Ş. kurulur.⁷ Şirket, söz konusu yıllarda başka lisans anlaşmaları da yaparak ticari faaliyetlerini sürdürmüştür.

Çavuşoğlu kardeşlerin şirketine ait bir reklam: Çavuşoğlu Biraderler: Abdulkadir Çavuşoğlu ve Biraderleri Kollektif Şirketi. Oğuz Topoğlu, "Çavuşoğlu Biraderler, Abdulkadir Çavuşoğlu ve Biraderleri Kollektif Şirketi" (12 Aralık 2022)

18 Aralık 1967 tarihli Akis dergisinde yer alan, Çavuşoğlu kardeşler tarafından kurulan ÇBS Boya'nın konu edildiği bir sayfa. (Gaste Arşivi, "Akis 18 Aralık 1967 sayfa 19" (Erişim 12 Aralık 2022). "Haberde "32'ye yakın firma" yazılması gerekirken sehven "32'ye yakın firma" yazıldığı anlaşılmaktadır.)

Abdulkadir Çavuşoğlu, 1985 yılında ÇBS Holding Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı sürdürdüğü sırada emekliye ayrılmıştır. ÇBS topluluğu kurucularından biri ve aynı zamanda Yönetim Kurulu Şeref Başkanı olan Abdulkadir Çavuşoğlu, 30 Kasım 1995 Perşembe gecesi vefat etmiştir. ÇBS Holding, hâlen Gebze'de faaliyetlerini sürdürmektedir.

İş hayatı boyunca birçok başarıları imza atan Çavuşoğlu, İstanbul Sanayi Odası Boya Meslek Grubu Kurucu Üyesi ve ilk temsilcilerindendir. İstanbul Sanayi Odası Meclisi'nde birkaç dönem boyunca görev almıştır. 1970'li yıllarda ÇBS olarak Nasaş Alüminyum Sanayii'nin kurucu ortakları arasında bulunmuş ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmıştır. Mersin'de kurulan Anadolu Cam Sanayii'nin kurucu ortağı ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak bulunmuştur. Toplu Konut Holding'in hem şirket hem de şahıs olarak kurucu ortaklarından biridir ve burada da Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulunmuştur. Ayrıca Sönmez Neşriyat'ın hissedarlarından ve 1980'li yılların başında Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yürütmüştür.⁸

7 Global Piyasa, "ÇBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş.".

8 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", 8 Aralık 2022.

Abdulkadir Çavuşoğlu'nun İlim Yayma Vakfı Arşivi'nde yer alan bir fotoğrafı. (İYV Arşivi)

Özel Hayatı

Abdulkadir Çavuşoğlu, 1952 yılında Mükerrrem Hanım ile evlenmiştir. 1954 yılında büyük oğulları Aydın, 1957 yılında küçük oğulları Ali Eşref, 1967 yılında ise kızları Ayşegül dünyaya gelmiştir. Üç kardeşin en büyüğü olan Aydın Çavuşoğlu, 2020 yılında vefat etmiştir. 1957 yılında İstanbul'da doğan diğer oğulları Ali Eşref Çavuşoğlu, ilkokulu Özel Tarhan Koleji'nde, ortaokulu Kadıköy Maarif Koleji'nde, liseyi ise Ankara Fen Lisesi'nde tamamlamıştır. Lisans eğitimine ODTÜ Kimya Fakültesi'nde başlamış, Boğaziçi Üniversitesi'ne naklen gelmiş ve Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi'nde tamamlamıştır.⁹ Master için ABD'ye giden ve buradaki eğitimini tamamlayarak yurda dönen Ali Eşref Çavuşoğlu, evli ve iki çocuk babasıdır. Hâlen ÇBS Holding Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yürütmektedir. Abdulkadir Çavuşoğlu, birçok hayır işine imza attığı vakıflardaki sorumluluklarını da oğullarından Ali Eşref Çavuşoğlu'na vasiyet etmiştir.¹⁰

1952 yılında evlenen Abdulkadir-Mükerrrem Çavuşoğlu çifti, 1963 yılına kadar Aksaray Bulvarı'nda bulunan Gül Palas'ta ikamet etmiştir. 1963-1971 yılları arasında ise aile, Nişantaşı Mim Kemal Öke Caddesi'nde yer alan Hayret Apartmanı'nda yaşamıştır. 1971 yılında Teşvikiye'de bulunan Emek Apartmanı'nı satın alarak burada ikamet etmeye başlayan aile, yaz aylarını ise Küçükyalı'da geçirmeyi tercih etmiştir. Ailesinin verdiği bilgilere göre Abdulkadir Çavuşoğlu,

1977 ve 1984 yıllarında iki büyük restorasyon geçiren ve restorasyon masrafları iş adamı ve hayırsever Abdulkadir Çavuşoğlu tarafından karşılanan Bereketzade Camii. (howtoistanbul.com life, arts & culture, "Bereketzade Camii" (13 Aralık 2022).

9 TMKV, "TMKV Ailesi | Kurucular Kurulu".

10 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", 8 Aralık 2022.

Küçükyalı'daki evlerinin bahçesine küçük bir mescit yaptırmıştır. Bu mescidin misafirlerinden biri de Mehmed Zahid Kotku (ö. 1980) olmuştur. Çavuşoğlu ayrıca, Karaköy'de bulunan, 1705 yılında ilk olarak medrese hâlinde inşa edilen Bereketzade Camii'nin restorasyon ve cami masraflarını da üstlenmiştir.¹¹

30 Kasım 1995 tarihinde vefat eden Abdulkadir Çavuşoğlu, Edirnekapı Şehitliği'nde bulunan Çavuşoğlu Aile Kabristanı'nda metfundur.¹²

Taksim Camii Projesi ve Abdulkadir Çavuşoğlu

Türkiye'de zaman zaman gündeme gelen konulardan biri Taksim'de bir caminin inşası meselesi olmuştur. Abdulkadir Çavuşoğlu ve kardeşlerinin şirketiyle aynı alanda faaliyet gösteren İshakol Boya'nın kurucusu Süleyman İshakoğlu da 1970'li yıllarda arkadaşlarının

Taksim Meydanı'nda yer alan bir bölge. Şehrin en büyük meydanı olan Taksim, 1970'li yıllarda İshakol Boya'nın kurucusu Süleyman İshakoğlu tarafından bir caminin inşası için planlanmıştır.

Taksim Alanı'na bir dernek cami yaptırmaya çalışıyor

Belediye'nin İmar Planı Bakanlıkça değiştirilerek 2. MC'nin düşmesinden 3 gün önce, Çavuşoğlu ve İshakoğlu'nun ortaklığındaki derneğin istediği doğrultusunda 'cami alanı' onaylandı.

Taksim Alanı'na bir dernek cami yaptırmaya çalışıyor. Belediye'nin İmar Planı Bakanlıkça değiştirilerek 2. MC'nin düşmesinden 3 gün önce, Çavuşoğlu ve İshakoğlu'nun ortaklığındaki derneğin istediği doğrultusunda 'cami alanı' onaylandı.

Dernek SOM

Belediye'nin İmar Planı Bakanlıkça değiştirilerek 2. MC'nin düşmesinden 3 gün önce, Çavuşoğlu ve İshakoğlu'nun ortaklığındaki derneğin istediği doğrultusunda 'cami alanı' onaylandı.

Belediye'nin İmar Planı Bakanlıkça değiştirilerek 2. MC'nin düşmesinden 3 gün önce, Çavuşoğlu ve İshakoğlu'nun ortaklığındaki derneğin istediği doğrultusunda 'cami alanı' onaylandı.

8 Mart 1979 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde Abdulkadir Çavuşoğlu'nun adının da belirtildiği, Taksim Camii projesiyle ilgili bir gazete haberi: "Taksim Alanı'na bir dernek cami yaptırmaya çalışıyor: Belediye'nin İmar Planı Bakanlıkça değiştirilerek 2. MC'nin düşmesinden 3 gün önce, Çavuşoğlu ve İshakoğulların önderliğindeki derneğin istediği doğrultusunda 'cami alanı' onaylandı." (*Cumhuriyet e-gazete*, "Cumhuriyet, 08 Mart 1979, Sayfa 1" (8 Aralık 2022)

11 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", 8 Aralık 2022.

12 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", 8 Aralık 2022.

desteğiyle Taksim Camii ve Külliyesini Yapıtırma ve Yaşatma Derneği'ni kurarak Taksim'e cami yapmak üzere çalışmalara başlamıştır. İshakoğlu'nun başkanlığını yürüttüğü derneğin başkan yardımcılığını ise Abdulkadir Çavuşoğlu üstlenmiştir.¹³ Buradaki birliktelik İlim Yayma Vakfı'nın kurulmasında da kendini göstermektedir. İshakoğlu da Abdulkadir Çavuşoğlu gibi İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucu heyeti içinde yer almıştır. Çavuşoğlu, söz konusu dernekte uzun yıllar boyunca bu görevi sürdürmüş, Taksim'de planlanan caminin inşası için önemli derecede çaba sarf eden isimlerden biri olmuştur. İshakoğlu, Çavuşoğlu ve diğer dernek yöneticileri zorlu ve uzun bir süreç sonunda caminin projesini hazırlayarak maketini 10 Eylül 1980'de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'e (ö. 2015) sunmuş, onay alan proje, 2 gün sonra gerçekleşen 12 Eylül 1980 Darbesi nedeniyle uygulanamamıştır.¹⁴ Abdulkadir Çavuşoğlu ve arkadaşlarının hayali olan Taksim Camii'nin temeli ancak 2017 yılının Şubat ayında atılabilmektedir. Mimarisiyle dikkat çeken ve Taksim Meydanı'nın sembollerinden biri hâline gelen Taksim Camii, 28

13 Anadolu Ajansı, "Dedesinin 41 yıl önce Taksim'e cami yaptırmak için verdiği çabanın sonuçlanmasının sevincini yaşıyor" (8 Aralık 2022).

14 AA, "Dedesinin 41 yıl önce Taksim'e cami yaptırmak için verdiği çabanın sonuçlanmasının sevincini yaşıyor".

28 Mayıs 2021 Cuma günü ibadete açılan Taksim Camii. (Anadolu Ajansı, "Taksim'e yapılan ve bugün açılacak cami birçok yeniliği barındırıyor" (23 Aralık 2022).

Mayıs 2021 Cuma günü, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın teşrifleriyle gerçekleştirilen törenle ibadete açılmıştır.¹⁵

İlim Yayma Vakfı ve Abdulkadir Çavuşoğlu

Sosyal alandaki faaliyetlerine daha çok 1960'lı yıllardan itibaren başlayan¹⁶ Abdulkadir Çavuşoğlu, 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın kurucu üyelerinden biri olup Vakıf Senedi'ndeki kurucu üyeler listesinde adı ilk sırada yer almaktadır. İstanbul 15. Noteri tarafından 8 Ocak 1973 tarihinde tasdik edilen Vakıf Senedi'nde İstanbul'un en büyük mülki amiri, o günün İstanbul Valisi Vefa Poyraz, yine o günün İstanbul Belediye Reisi Dr. Fahir Atabey ve İstanbul Müftüsü A. Şeref Güzelyazıcı'nın adlarından sonra, İlim Yayma Vakfı'nın kurucusu olmayı kabul eden, aralarında hâkim, sanayici, tüccar, mühendis, öğretmen ve vaiz gibi çeşitli meslek gruplarından isimlerin ve ev hanımlarının bulunduğu 98 kişilik kurucu üye listesi¹⁷ yer almaktadır. Abdulkadir Çavuşoğlu, 1973-1978 yılları arasında beş yıl İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti'nde yer almıştır.¹⁸ 1973-1974 yılları arasında Mütevelli Heyet Üyesi, 1974-1975 yılları arasında Başkan Vekili, 1975-1976 yılları arasında 2. Başkan, 1976-1978 tarihleri arasında ise Başkan Vekili olarak¹⁹ İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti'nde görev yapmıştır.

15 TRT Haber, "Taksim Camii ibadete açıldı" (8 Aralık 2022).

16 Ali Eşref Çavuşoğlu, "Kişisel Görüşme", 8 Aralık 2022.

17 İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vakıf Senedi" (5 Aralık 2022).

18 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, İYV 50. Yıl Kurucular Biyografi Listesi-Tarih.

19 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri.

Şaban Çavuşoğlu

Abdulkadir Çavuşoğlu gibi kardeşi Şaban Çavuşoğlu da İlim Yayma Vakfı'nda görev almıştır. Şaban Çavuşoğlu, Eşref-Ayşe Çavuşoğlu çiftinin ikiz çocuklarından biri olarak 1926 yılında İstanbul'da doğmuştur. İkiz kardeşi Recep Çavuşoğlu'dur. Şaban Çavuşoğlu, ağabeyi Abdulkadir Çavuşoğlu gibi Vefa Lisesi mezunudur. Lisans derecesini de yine onun gibi İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden 1949 yılında almıştır. Henüz öğrenciyken serbest ticarete başlayan Şaban Çavuşoğlu, CBS Boya'nın kurucularından biri olup Türkiye Boya ve Reçine Sanayicileri Derneği'nin de kurucuları arasındadır. İstanbul Sanayi Odası Meclis Üyeliği, Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği ve Yönetim Kurulu Başkanlığı dahil olmak üzere İstanbul Sanayi Odası'nda 14 yıl kesintisiz olarak hizmet etmiş, çalışmalarını İstanbul Sanayi Odası Meclis Onur Üyesi olarak sürdürmüştür. Pek çok vakfın Kurucu Üyesi olan Şaban Çavuşoğlu, hayırsever kişiliğiyle de tanınan bir iş adamı olarak bilinmektedir. BOSAD (Boya Sanayicileri Derneği)'nde Danışma Kurulu Üyesi olarak bulunmuştur. Ağabeyi Abdulkadir Çavuşoğlu'nun emekli olduğu 1985 yılından, kendi emekli olduğu 1999 yılına kadar CBS Holding Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini

Abdulkadir Çavuşoğlu'nun kardeşi, iş adamı ve hayırsever Şaban Çavuşoğlu.

CBS Holding Kurucular Heyeti: Şeref Başkanı Abdulkadir Çavuşoğlu, Üye Şaban Çavuşoğlu, Üye Recep Çavuşoğlu.

sürdürmüştür. Şaban Çavuşoğlu, İlim Yayma Vakfı'nın 09.01.1988 tarihli Genel Kurul'unda İlim Yayma Vakfı Üyesi olarak seçilmiştir. 12 Haziran 2007 Salı günü kalp yetmezliği nedeniyle hastaneye kaldırılan Şaban Çavuşoğlu, tüm çabalara rağmen kurtarılamayarak vefat etmiştir.²⁰

²⁰ Patronlar Dünyası, "Çavuşoğlu bugün defnediliyor" (14 Aralık 2022).

Kaynakça

Anadolu Ajansı. "Dedesinin 41 yıl önce Taksim'e cami yaptırmak için verdiği çabanın sonuçlanmasının sevincini yaşıyor". Erişim 8 Aralık 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/dedesinin-41-yil-once-taksim-cami-yaptirmak-icin-verdigi-cabanin-sonuclanmasinin-sevincini-yasiyor/2261588>

Anadolu Ajansı. "Taksim'e yapılan ve bugün açılacak cami birçok yeniliği barındırıyor". Erişim 23 Aralık 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/taksim-yapilan-ve-bugun-acilacak-cami-bircok-yeniligi-barindiriyor/2256717>

Cumhuriyet e-gazete. "Cumhuriyet, 08 Mart 1979, Sayfa 1". Erişim 8 Aralık 2022. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1979-03-08/1>

CBS Boya. "Anasayfa". Erişim 12 Aralık 2022. <http://cbsboya.com.tr/>

Efemeraturk. "CBS Abdulkadir Çavuşoğlu ve Biraderleri Fatura 1966". 12 Aralık 2022. <https://www.efemeraturk.com/cbs-abdulkadir-cavusoglu-ve-biraderleri-fatura-19661>

Gaste Arşivi. "Akis 18 Aralık 1967, Sayfa 19". Erişim 12 Aralık 2022. <https://www.gastearsivi.com/gazete/akis/1967-12-18/19>

Global Piyasa. "CBS Boya Kimya San. ve Tic. A.Ş.". Erişim 12 Aralık 2022. <https://www.globalpiyasa.com/tr/cbsboya/iletisim>

howtoistanbul.com life, arts & culture. "Bereketzade Camii". Erişim 13 Aralık 2022. <http://howtoistanbul.com/tr/the-bereketzade-mosque/2459#prettyPhoto>

İlim Yayma Vakfı (İYV). "Vakfın Senedi". Erişim 5 Aralık 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/vakfin-senedi.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Abdulkadir Çavuşoğlu*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Genel Kurul Tarihleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *İYV 50. Yıl Kurucular Biyografi Listesi-Tarih*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

Oğuz Topoğlu. "Çavuşoğlu Biraderler, Abdulkadir Çavuşoğlu ve Biraderleri Kollektif Şirketi". 12 Aralık 2022. <https://www.oguztopoglu.com/2012/01/cavusoglu-biraderler-abdulkadir.html>

Patronlar Dünyası. "Çavuşoğlu bugün defnediliyor". Erişim 14 Aralık 2022. <https://patronlardunyasi.com/haber/Cavusoglu-bugun-defnediliyor/29894>

TMKV, Türkiye Millî Kültür Vakfı. "TMKV Ailesi | Kurucular Kurulu". Erişim 10 Aralık 2022. <http://www.tmkv.org.tr/tmkvalesi/Kurucular-Kurulu?Abdulkadir-CAVUSOGLU&#ID-23>

TRT Haber. "Taksim Camii ibadete açıldı". Erişim 8 Aralık 2022. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/taksim-camii-ibadete-acildi-584232.html>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

ABDURRAHMAN
KORKUT ÖZAL

Abdurrahman Korkut ÖZAL

(1929 - 2016)

Adem NAS*

*Doğruya varmayınca
Mürşide ermeyince
Hak nasip olmayınca
Sen Hakkı bulamazsın*

Yunus Emre.

Gençliğinde pek çok şiir ezberleyen Abdurrahman Korkut Özal, Yunus Emre'nin bu dizelerini okuduğunda hissettiklerini, "Yapılacak şey olgun ve olgunlaştırıcı bir mürşidin (yol gösterici, uyandırıcı) eteğine yapışmak idi, ama ben asırlarca önce gelmiş ve dünyayı aydınlatmış o mübarek insanların günümüzde de

* İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme, Yüksek Lisans Öğrencisi, adem.nas@itu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-9197-0499.

bulunabileceği gerçeğinin daha farkında değildim." ifadeleriyle anlatıyor.¹ Bu mısralar hayatı boyunca doğruya varmak için çabaladığı yılları da hatırı sayılır bir şekilde özetliyor. 87 yıllık ömrüne öğrenci, mühendis, akademisyen, devlet adamı, siyasetçi, mürit, vakıf insanı, eş ve baba olmayı sığdırmış çalışkan bir insan. Hakikat arayışında kendi içinde sürekli bir sorgulama peşinde koşmuş ve aradığını bulmuş bir ilim talebesi. Ve gençlik yıllarından son nefesine vakfetmek mefhumunu her geçen gün pekiştiren bir ömür.

Memur Bir Baba ve Öğretmen Bir Anne ile Birlikte Anadolu'yu Gezen Bir Çocuk

29 Mayıs 1929'da Malatya'da Muhammed Efendi olarak bilinen Mehmet Sıddık Efendi ve Hafize Hanım'ın üçüncü çocukları olarak dünyaya geldi. Henüz on aylıkken vefat eden Nemide isimli ablasının ardından 1927'de doğan ağabeyi Turgut (ö. 1993) ile beraber büyüdü. On bir yaşındayken en küçük kardeşleri Yusuf Bozkurt (ö. 2001) dünyaya geldi. 29 Mayıs'ın kendisi için iki

Soldan sağa; Mehmet Sıddık Efendi, Turgut Özal, Hafize Hanım, Korkut Özal, elinde köpek olan Mehmet Sıddık Efendi'nin amcasının eşi Zeynep Özaloğlu, ayakta kız Zeynep Özaloğlu'nun Kızı Emine Özaloğlu (Ayşegül Özal, Korkut Özal'ın kızı). (Aile Arşivi)

özelliği daha olduğunu *Gerçek Tanıklar Korkut Özal Anlatıyor* isimli kitapta şöyle anlatıyor: "29 Mayıs'ın iki özelliği var. Biri, bilindiği gibi, İstanbul'un fetih günü. İkinci özelliğini ise sonra öğrendim. Yılda iki kez güneş Kabe'nin tam zenitine gelir, yani o saatte güneş tam kıbledir. Bu günlerden biri 29 Mayıs'tır."²

Babası Mehmet Sıddık Efendi on altı sene medrese tahsili görmüş bir Osmanlı beyefendisi idi. Çok iyi Farsça ve Arapça bilmesinin yanında çok iyi fizik ve matematik bilgisine sahip bir din hocasıyken şartlar

1 Ömer Erdoğan (Korkut Özal'ın kızı Ayşegül Özal'ın oğlu), "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Adem Nas, Ses Kaydı, 25 Kasım 2022). Kişisel görüşme esnasında Ömer Erdoğan'dan temin edilen Korkut Özal'ın kişisel notları arasındaki "Mehmet Zahit Kotku ile 20 Yıl" şahsi yazısı.

2 Nail Güreli, *Gerçek Tanıklar Korkut Özal Anlatıyor*, (İstanbul: Milliyet Yayın A.Ş., 1994), 13.

dahilinde önce öğretmenliğe dönmüş daha sonra ise Malatya'da yeni kurulan Ziraat Bankası'na memur olarak girmişti. Aynı zamanda amelî bankacılık kursuna devam eden Mehmet Siddık Efendi, kursu birincilikle bitirmiş ve Ajans Müdürü olarak atanmaya hak kazanmıştı. 1929 yılında Korkut doğduktan sonra ise Bilecik'in Söğüt ilçesine taşındılar. Altı sene yaşadıkları Söğüt'te 1935 yılında altı yaşında olan Korkut ilkokula başladı. Söğüt'te ortaokul olmadığı için Mehmet Siddık Efendi Silifke'ye tayin oldu. Üç yıl kadar Silifke'de kaldıktan sonra Mardin'e taşındılar ve Anadolu'nun bu kadim şehrinde de üç sene kadar yaşadılar. Bu sırada Korkut 1940 yılında ortaokula, 1943 yılında ise liseye başladı. Özal ailesi Mardin'den sonra Malatya'da ve Kayseri'de de yaşadı. Genç Korkut ise 1946 yılında Kayseri Lisesi'nden mezun oldu.

İstanbul'a İlk Geliş ve İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Yılları

Tıpkı Ağabeyi Turgut gibi onun da yolu Teknik Üniversite'ye düşmüştü. 1946 yılında İstanbul'a giderek yüksek tahsiline başlamış oldu.³ Üniversite yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesi'nin (İTÜ) yurtlarında

Korkut Özal'ın İTÜ mezuniyet yıllığındaki öğrencilik fotoğrafı. (Aile Arşivi)

kalmış ve Turgut Ağabeyi'yle birlikte gittikleri İTÜ'nün o minicik mescidinde Necmettin Erbakan (ö. 2011) ve Osman Çataklı (ö. 2018) gibi abilerle tanışmışlardı.⁴ Mali açıdan çok da rahat bir öğrencilik hayatı yaşamadı. Memur maaşıyla üç çocuk okutmaya çalışıyordu Özal Ailesi. İlk sene yurt çıkmadığı için oldukça zorlandılar. İkinci sene ise Korkut Özal Teknik Üniversite'nin yurtlarında kalmaya başlamıştı. Bu dönemde çektiği sıkıntılardan kaynaklanmış olacak ki kendi kendine şöyle bir söz vermişti: *"Allah bir gün imkân verirse vakıf kurup genç çocukların eğitimine katkı vereceğim."* Henüz bir üniversite öğrencisiyken ileride

vakıf kurmayı niyaz etmiş ve hayatının geri kalanında da bu günlerini hiç unutmamıştı.

Taze Mühendis, İlk İş Deneyimi ve Evlilik

1951 yılının haziran ayında İTÜ'den Yüksek İnşaat Mühendisi olarak mezun oldu. On yıl boyunca çalışmaya devam edeceği Devlet Su İşleri'nde (DSİ) profesyonel hayata ilk adımını attı. Bir yıl sonra ise 1952 yılının yazında Müjgan Tanaltay (ö. 2018) ile evlendi ve askerlik görevini de sivil olarak DSİ'de yaptı. 1953 yılında ilk çocukları Zehra dünyaya geldiğinde baba olma duygusunu yaşadından sadece dört ay sonra kendi babasını kaybetti. 1955'te ise oğlu Mehmet'in doğumuyla ikinci kez baba olan Korkut Özal, Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) "Su Kaynakları Sistem Planlaması ve Yeraltı Suları" konularında yüksek tahsil için gönderildi. Korkut ve Müjgan Özal çifti iki çocuklarıyla gittikleri ve iki yıl kadar kalacakları ABD'de sadece fen ilimlerinde değil, manevi mevzularda da kendilerini büyük bir değişimin beklediğinden habersizdiler.

Mormonlarla Tanışma ve Dönüm Noktası

1955 yılında devlet tarafından ABD'ye gönderilerek su kaynakları ve

3 İTÜ o günlerde başka teknik bir üniversite olmadığından "Teknik Üniversite" olarak anılırdı.

4 Güreli, *Gerçek Tanık Korkut Özal Anlatıyor*, 32.

sistemleri alanında çalışmalar yaparken hayatının geri kalanını şekillendirmesine vesile olacak insanlarla tanıştı. Mormonlar⁵ olarak bilinen bu insanlar, gazetede Peygamber Efendimiz hakkında gördüğü bir cümlenin doğru olmadığını ifade etmesi üzerine tanıştıkları Korkut Özal'dan, kilisede İslamiyet hakkında bir konferans vermesi istendi. Bunun üzerine kendisinin de İslamiyet hakkında yeterli bilgisi olmadığını düşünen Korkut Özal hemen uçak postasıyla mektup yazıp Türkiye'den bilgi alabileceği kaynaklar istedi. Oradaki cemaatin tamamına kilisede 45 dakika boyunca İslamiyet hakkında konferans verdikten sonra Mormonlar'ı daha yakından tanıma fırsatı buldu. Dini, sosyal hayatlarına çok güzel entegre eden bu insanları tanıdıkça dinin Amerika'da zannedildiği gibi çok da arka planda olmadığını farkına varan Korkut Özal, bu konuda şu ifadeleri kullanıyor: "Dinle olan ilgileri öyle bizimkiler gibi 'Elhamdülillah Müslümanım' demekten ibaret kalmıyor. Bilakis bunu canlı tutuyorlar."⁶ Birbirlerine hemen her konuda yardımcı olan ve kilisenin ihtiyaçları için düzenli olarak

bağışlar toplayan Mormonları yakından müşahede eden Korkut Özal'ın, vakıf kültürünün bu topraklarda bile bu kadar önemsendiğini görmesi hayatının geri kalanında alacağı pek çok kararda etkili olacaktı.

Sarsıcı Bir Soru ve İslam'ı Yaşama Kararı

Mormon bir profesör olan Parley'nin "Madem Müslümansınız neden namaz kılmıyorsunuz ve dininizi yaşamaya çalışmıyorsunuz?" sorusu Korkut ve Müjgan Özal çiftini derinden etkilemişti. Bu olay üzerine tefekkür etmeye başlayan Özal çifti vakit kaybetmeksizin İslami konularda araştırmalar yapmaya başladılar.

"Bunları görünce dedim ki, Türkiye'ye dönünce, Allah izin verirse, İslam'ı yaşayalım. Yani bir usulden ibaret bırakmayalım, dedim."⁷ Daha sonra Türkiye'ye dönen Özal ailesi, baba Korkut Özal'ın Elâzığ DSİ Bölge Müdürü olarak atanmasıyla Elâzığ'a yerleşti. 1960 yılına kadar Elâzığ'da kalarak bir yandan Keban Barajı'nın ilk hidrolojik etütleri ve tüm Türkiye'deki su tesislerinin işletme bakım esasları gibi konularda çalışmalar yaparken bir yandan da İslami hususlar hakkında bir arayışın içindeydi. ABD'de mühendislik alanında öğrendikleri ile Türkiye'nin su kaynakları ve tesislerinin geliştirilmesi konusunda çalışırken manevi açıdan gözlemledikleriyle bu arayışında namazlarını kaçırmamaya özen gösterecekti. Özalların bu arayışları Fehim Adak'ın (ö. 2016) Korkut Özal'ı 1960 yılında Mehmet Zahit Kotku Hocaefendi'yle (ö. 1980) tanıştırmasıyla başka bir noktaya geldi. Mehmet Zahit Kotku (ra) ile tanışıp etkilenen ve kendisine intisap eden Korkut Özal bu tarihten itibaren İskenderpaşa Camii Dergâhı Şeyhi Mehmet Zahit Kotku'ya pek çok konuda danışacaktı.

Ankara, Akademi ve Yöneticilik Kariyeri

Su kaynakları, akarsu yapıları ve mühendislik ekonomisi gibi konularda hem akademik hem de çalışma tecrübesi olan Korkut Özal ve ailesi 1960 yılında Ankara'ya geldi. İlk yıl yarı zamanlı olarak başladığı akademisyenlik kariyerini 1961'den itibaren tam zamanlı olarak sürdürdü. On bir sene devam eden görevi esnasında 1967 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Genel Müdürlüğü'ne atandı. Bir yandan ODTÜ'de akademiye devam ederken diğer yandan da 1967-1971 yılları arasında TPAO, PETROKİMYA, İPRAŞ ve İPRAGAZ gibi şirketlerin de yönetim kurullarında başkanlık görevleri üstlendi.

5 Hristiyanlık inancına benzeyen ancak pek çok konuda ise ayrılan bir inanç sistemi olarak kabul edilen Ahir Zaman Azizleri İsa Mesih Kilisesi ismiyle anılan dinin mensuplarına verilen isim.

6 Güreli, *Gerçek Tanık Korkut Özal Anlatıyor*, 19.

7 Güreli, *Gerçek Tanık Korkut Özal Anlatıyor*, 19.

Korkut Özal'ın Aile Arşivi'nden siyah beyaz bir fotoğrafı. (Aile Arşivi)

12 Mart 1971 tarihindeki muhtırayla birlikte ODTÜ'deki öğretim üyeliğine dönen Korkut Özal 1973 yılının Ekim ayına kadar Ercan Holding Genel Koordinatörlüğü, bazı bağlı şirketlerinin yönetim kurulu üyelikleri, Shell Şirketler Grubu Genel Direktör Danışmanlığı, Boğaziçi Üniversitesi, Yıldız Mühendislik Akademisi ve Vatan Mühendislik Okulu'nda Öğretim Üyeliği gibi görevler yaptı.

İlim Yayma Vakfı'nın Kuruluşu

1972 yılında İstanbul'a dönüp üniversite öğrencilerinin daha iyi şartlarda eğitim görebilmelerini sağlamak amacıyla birçok çalışmanın içinde yer aldı. Mehmet Zahit Kotku Hocaefendi'nin de

öncülüğünde pek çok vakıf yurdu ve eviyle ilgilendi. Bir yandan da İlim Yayma Cemiyeti tarafından İlim Yayma Vakfı'nın kurulmasına karar verilmiş ve *Vakıf Senedi*'nin hazırlıkları başlanmıştı. Bu sürecin de takipçisi olarak Korkut Özal 31 Mart 1973 tarihinde kurulan İlim Yayma Vakfı'nın Kurucuları arasında yer aldı. 27 Nisan 1973 ile 2 Ocak 1974 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti'nde görev alıp Vakfın Umumi Kâtiplik sorumluluğunu üstlendi. Bir vakfın kuruluşunda resmi olarak bulunarak öğrencilik yıllarında kendisine verdiği sözü de yerine getirerek İlim Yayma Vakfı'na ait evrakların muhafaza edilmesi, toplantı tutanaklarının tutulması, Vakfın umumi heyetine sunulacak faaliyet raporlarının hazırlanması gibi hayati öneme sahip birçok görevi de yerine getirdi. Daha sonra Erzurum'a gidip gelme mecburiyetinden dolayı toplantılara katılamasa da vakfın kurucularından birisi olarak bugün 50. yılını dolduran İlim Yayma Vakfı'nın pek çok etkinliğine ve faaliyetine doğrudan katıldı.

Siyasete Giriş ve Bakanlıklar Dönemi

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşundan sonra Milli Selamet Partisi tarafından Erzurum'dan milletvekilliğine aday olarak gösterildi. Aslında siyasete girmeyi düşünmeyen Özal, intisap ettiği hocası Mehmet Zahit Kotku'nun da *"Erzurumlular kadirşinas insanlardır, sen oradan aday ol."* tavsiyesi üzerine milletvekili adayı oldu. Erzurum milletvekilliği sürecinde daha sonra İlim Yayma Vakfı'nın başkanlık görevini de üstlenecek olan Mustafa Uğur ile de bu dönemde tanıştılar. 12 Eylül 1980 darbesine kadar iki dönem Erzurum milletvekilliği süresinde iki defa Tarım ve Hayvancılık Bakanı ve bir defa da İçişleri Bakanlığı yaptı. Bakanlık yaptığı dönemde üç sene üst üste %10'luk artışlar gerçekleşirken, buğday ve et üretiminde ise radikal artışlar oldu.⁸

Darbe ve Kaza

12 Eylül 1980 darbesinin ardından Mehmet Zahit Kotku'ya danışmak istediği konular olduğu için yola çıkan Korkut Özal, 25 Eylül 1980 tarihinde ağır bir trafik kazası geçirdi. Ölenlerin de olduğu bu kazadan mucizevi bir şekilde kurtulmuş olsa da tedavi altında bulunduğu hastanede aynı zamanda tutuklanarak mahkûm edildi. 6 Haziran 1981 tarihinde tahliye edilen Özal ancak iyileşebilmiş ve 13 Kasım 1980'de vefat eden çok sevdiği Hocası Mehmet Zahit Kotku'nun da cenazesine katılamamıştı. Bu olayların ardından uzun süre siyasi hayata ara verip 1982 yılının başından itibaren daha sonra Al

8 Güreli, *Gerçek Tanık Korkut Özal Anlatıyor*, 253.

Baraka Türk'e dönüşecek olan Hak Yatırım'ın başına getirildi. Burada ticaret yapmanın inceliklerini öğrenen ve aynı yılın içerisinde 27 Temmuz 1982'de ise Özba Petrol Şirketi'ni kurarak petrol ticareti üzerinden hatırı sayılır gelir elde eden Korkut Özal, 6 Kasım 1983 yılında Ağabey'i Turgut Özal'ın Başbakan olması üzerine iş ve ticaret hayatından yavaş yavaş ayrıldı. Başbakan'ın kardeşi olarak bu tür şirketlerle gelir elde etmesinin söylentilere sebebiyet vereceğini düşündüğünden Aralık 1985'te İslam Kalkınma Bankası'nın İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü'nün direktörlüğü görevine getirildi.

AKÖZ Vakfı'nın Kuruluşu ve Vakfedilen Bir Ömür

1984 yılında vakıf işlerine daha çok önem vermek isteyen Korkut Özal çocuklarına *"Neyim varsa size veriyorum, bundan sonra tüm enerjimi vakıf işlerine ayıracağım."* diyerek o günden itibaren kazandıklarını vakıf işlerine aktardı. 1986 yılında Abdurrahman Korkut Özal (AKÖZ) Vakfı'nı eşi Müjgan Hanım'la birlikte kurup Türk gençlerinin eğitimlerine katkıda bulunmayı ve eğitim kalitelerini dünya standartlarına ulaştırmayı hedefleyerek vakıf çalışmalarına devam etti. Bu süreçte sadece Türkiye'de değil, İslam Kalkınma Bankası aracılığıyla tüm dünyada İslam ülkelerine yardım edilmesi konusunda çalışmalar yaptı.

Turgut Özal'ın Vefatı ve Siyasete Dönüş

Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı ve Ağabeyi Turgut Özal'ın 17 Nisan 1993'te vefat etmesi üzerine politika hayatına dönen Korkut

İlim Yayma Vakfı Kurucuları'ndan Ağabeyi Turgut Özal.

Özal, Anavatan Partisi'nden (ANAP) kendisine yapılan milletvekilliği teklifini kabul ederek İstanbul Birinci Bölge'den ANAP Milletvekili seçildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Komisyonu Başkanlığı ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Türkiye Parlamento Grubu Başkanlığı gibi görevlerde bulundu. 55. Hükümet'in izlediği siyaseti ağabeyi Turgut Özal'ın liderliğinde takip edilen politikalarla tamamen ters bir yönde ilerlemesi üzerine 13 Ağustos 1997 tarihinde ANAP'tan istifa etti. Bir aydan biraz uzun bir süre sonra 28 Eylül 1997 günü toplanan Demokrat Parti Kongresi'nde bu partinin Genel Başkanlığı'na seçildi. 2001 yılına kadar devam ettiği bu görevinden kendi isteği ile emekli olarak tüm vaktini vakıf işlerine ayırmaya karar verdi.

Korkut Özal'ın Aile Arşivi'nden siyah beyaz bir fotoğrafı. (Aile Arşivi)

Azimli Bir Mühendis, Baba ve Vakıf İnsanı

İkisi kız üçü erkek beş evlat sahibi olan Korkut Özal, teknolojiyi takip eden, zihnini hemen her sene yapılan sınavların çıkmış sorularını çözerek zinde tutan ve ülkenin geleceği olan gençlerin eğitimlerine katkıda bulunmak için çeşitli şekillerde emek veren bir baba ve vakıf insanıydı. "Lâ talebe ve lâ red" anlayışıyla hayırlı olan işleri reddetmeyip hayırsız olan işlere de talip olmamış, bu anlayışı verdiği röportajlarda çok kez vurgulamıştır. 2001 yılında aktif siyasetten ayrılarak son yıllarında ailesi ve kendi adına kurduğu vakfın işleriyle meşgul olmuştur. 29 Mayıs 1929 tarihinde Malatya'da dünyaya gelen Korkut Özal, 2 Kasım 2016 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Vefatından sonra, İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyeliği'ne kızı Hafize Ayşegül Özal seçilmiştir.

Korkut Özal İYV Genel Kurulu'nda Hazirun Listesini imzalıyor. Yanında Başkan Yücel Çelikkbilek. (İYV Arşivi)

Korkut Özal'a Başbakan Erdoğan tarafından verilen İlim Yayma Vakfı 40. Yıl Hizmet Ödülü. (İYV Arşivi, 2016)

Kaynakça

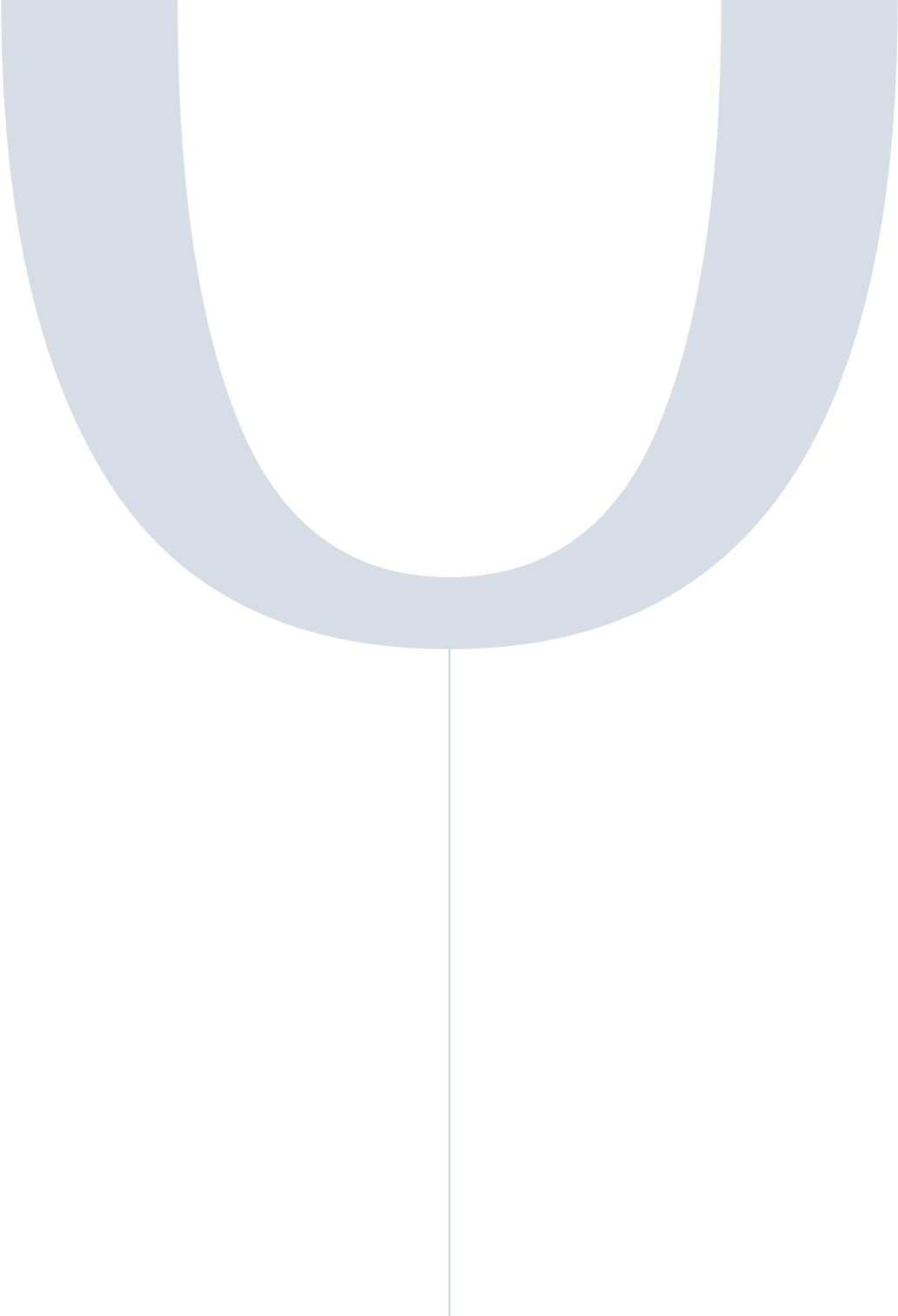
Gürel, Nail. *Gerçek Tanık Korkut Özal Anlatıyor*, İstanbul: Milliyet Yayınları A.Ş., 1994; 1. Baskı.

Hafize Ayşegül Özal, Kişisel Görüşme, Aköz Vakfı, Üsküdar, "Korkut Özal" (Görüşmeci: Adem Nas, Görüşme Transkripsiyonu, 20 Aralık 2022).

Ömer Erdoğan, Kişisel Görüşme, Aköz Vakfı, Üsküdar, "Korkut Özal" (Görüşmeci: Adem Nas, Görüşme Transkripsiyonu, 25 Kasım 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET FAHRETTİN
ÜRET MEN

Mehmet Fahrettin ÜRET MEN

(1913 - 1980)

*Mehmet Feyzi ÇETİNKAYA**

Çocukluk ve Gençlik Yılları

1913 yılında İzmir'e bağlı Bergama ilçesinde ismini Oğuz Türklerinin Bozoklar Kolunun Kınık Boyu'ndan alan ve tarihi eski çağlara uzanan Kınık bucağında dünyaya gelmiştir. Babası, Çanakkale Muharebeleri'nde şehit düştüğü sırada henüz on beş günlük bir bebektir. Yetim olarak büyümüş ve daha küçük yaşlardayken kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında kahveci çıraklığı yapmış, hatta bu yüzden "kahve öğüten veya kahve satan" anlamına gelen "tahmis" lakabını alarak ilçesinde Tahmis Mehmet olarak tanınmıştır.

* Galatasaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi, Lisans Öğrencisi, mehmet.feyzi.cetinkaya@gmail.com.

Çocukluğu tasasız ve sakin geçmiştir. Ailenin komşuları genellikle ziraat, tarım ve çiftçilikle uğraşan ailelerdi. Ancak o erken yaşlarda öğrenerek meslek edindiği ticareti daha büyük sınırlarda gerçekleştirme hayalini kurarak on altı ila on sekiz yaşları arasındayken kendisini İzmir'in büyük ticari çevresi içinde bulmuştu. Ona, vefatına kadar eşlik edecek Sabiha Hanım'la da burada tanışarak evlenir ve İzmir'e yerleşir. Burada ilk olarak Türk sanayici ve imalatçılarıyla iletişim kurarak kısa sürede parlayan bir yıldız dönüşür.

İzmir'de bulunduğu kısa süre zarfında sanayicilik ve ticaret alanında kendini göstermesinde, İzmir'in Türk sermayedarlarının ilk ortaya çıktığı ve milli kalkınmayı hep birlikte planladıkları yer olmasının etkisi düşünülebilir. Neticede milli iktisadın ülke kalkınması için ne kadar önemli olduğunun vurgulandığı ilk Milli İktisat Kongresi'nin İzmir'de toplanması da bir rastlantı olmasa gerek. Osmanlı zamanındaki kapitülasyonlar sayesinde yabancı sermayenin geliştiği, buna kıyasla Türk iştiraklerinin yabancılarla rekabet gücünün zayıf olduğu bir şehirdi. Üretmen'in otuzlu yaşlarına kadar ticaret ve sanayicilik alanında deneyim kazandığı İzmir; Yunan işgalinin tüm ağırlığını hissetmiş, savaşın yıkımını yaşamış, iktisadi bakımdan çökmüş bir durumdan

Mehmet Üretmen. (Murat Yalçıntaş Arşivi)

iktisadi kurtuluşa ve kozmopolit ekonomik yapıdan ulusal ekonomik yapıya geçişe tanıklık etmiştir.

Çalışma Hayatı, Hizmetleri ve Hayırseverliği

Mehmet ve Sabiha çifti, II. Dünya Savaşı'nın çetin yıllarında İzmir'den İstanbul'a göçüyorlar. Burada ilk olarak Eminönü'ndeki eski bir hanın penceresiz bodrum katında yaşamaya başlıyorlar, orada biri kız biri erkek iki çocukları doğuyor. Daha sonra orta karar bir apartman dairesine taşıyorlar. Mehmet Üretmen'in İstanbul'daki iş hayatı, harbin sona erdiği yıllarda kırtasiye ve nalburiye alanlarında faaliyet göstermesiyle başlıyor. Eminönü'ndeki Tahtakale semtinde açtığı yazıhanesine devamında Balat'ta kurduğu çivi imalathanesi ekleniyor. Burada, oldukça mütevazı bir şekilde başladığı sanayicilik serüveni çok kısa zamanda büyüyor ve imalathaneyi geliştirerek 1947 yılında, Topçular'da bulunan Rami Kışla Caddesi'nde her türlü tel mamulleri üreten bir fabrika haline getiriyor. Bir süre sonra fabrikadaki üretim kolları arasına inşaat demiri üretimi de dâhil edilmiş, fabrika uzun yıllar Horozlu markası altında ürettiği mamuller ile hizmet vermiştir.¹ Lakin sanayicilikteki bu seçkin başarısının yanında fabrikasını ve daha sonra kurduğu diğer tesislerin kapılarını herkese açarak bu müesseselerin kimi zaman bir okul, kimi zaman aşevi, kimi zaman ise bir hayır lokali olarak hizmet verdiğine şahit oluyoruz.

Üretmen'in fabrikasında çalışan işçiler yanında, alışlagelmiş biçimde herkese yemek verilirdi. Normal zamanlarda günde en az 800, en çok ise 1.500 kişiye yemek verilirdi. Fabrika bu anlamda çevredeki okullarda ve diğer kurslarda tahsil gören talebeler için bir uğrak

1 Üretmen Grubu, "Tarihçe", (Erişim 31 Aralık 2022).

Mehmet Üretmen. (Murat Yalçıntaş Arşivi)

noktasıydı. Böylece barınmaları daha önce bir şekilde temin edilen talebelerin geçinmesi de bu şekilde temin edilmiş oluyordu. Topçular'daki fabrikanın bu manada bir tür mektebe dönüştüğü, küçüklü büyüklü birçok öğrencinin sosyalleştiği ve muhtelif ihtiyaçlarını karşıladığı bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Elbette sadece öğrencileri değil, polis ve öğretmen gibi birçok meslekten insanı da görmek mümkündü. Fabrikanın bulunduğu Rami'ye yakın olan camilerdeki Kur'an Kursu talebeleri de düzenli olarak fabrikada pişen yemekten yer; kıyafet, kırtasiye, cep harçlığı gibi ihtiyaçlarını buradan kendilerine ulaşan yardımlar sayesinde karşılardı. Bundan başka, fabrikadan çıkan hayır kolileri sadece bulunduğu bölgeye değil, ihtiyaç olan her yere ulaştırılmaya çalışılırdı.

Hayır işleriyle ve cömertliğiyle adından söz ettiren Üretmen, Türkiye'nin ilk sanayicilerinden olarak 1965 yılında çelik ve metal sanayiinde entegre üretim gerçekleştirmek ve kütük üretmek üzere Arçelik Şirketi'ni kurmuş, bunun yanı sıra Süperateş Sanayii Şirketi'nin kurucularından olarak refrakter sanayi alanında ilk fabrikalarının temelini atmıştır. 1969 yılında Avcılar'da kurduğu Emaş, yaklaşık otuz yıl boyunca çelik ve sfero döküm parça üretimi ile otomotiv, çimento, kimya, demir-çelik ve genel makina imalat sanayiine hizmet etmiştir. 1993 yılında açılan Gamma-Pak Şirketi ise Türkiye'nin ilk ve tek özel Gamma Sterilizasyon Tesisi olma unvanını taşır.² 1998 yılında bir sanayici olarak Rami'deki fabrikasının bulunduğu yere Üretmen İş Merkezi kurulmuştur. Kurduğu bütün şirketler, aktif biçimde ülkeye katma değer kazandırmaya hala devam etmektedirler. Zengin bir iş insanı olan Üretmen, maddi varlığını hayrat işlerinde sınırsızca kullanmaktan hiç çekinmeyen, iş hayatındaki başarılarını eğitim,

araştırma, kültür ve vakıfçılık faaliyetlerinde seferber eden bir insandı. Bir şehit çocuğu, bir yetim olarak temiz ve helal bir çalışmanın karşılığında Türkiye'nin en büyük vergi rekortmenlerinden birisi olmuştu. Tel mamulleri üreterek küçük adımlarla başladığı sanayi tesisini metalürji alanında geliştirerek büyük bir fabrikaya dönüştürmüş, bu fabrikayı ise en çok sayıda insana faydası ve hayrı dokunacak şekilde teşkil etmişti. Varlığını başkalarından esirgemeyen fedakâr bir karaktere sahip olduğu için hayatı boyunca yaptığı işlerde kendi çıkarından ziyade başkalarını düşünmüş ve hep bu gayeyle hareket etmiştir.

Yerebatan Caddesi'yle Çatalçeşme Sokağı'nın kesiştiği noktada tarihi ve kültürel hafızasıyla yıllara meydan okuyan Üretmen İş Hanı da bu açıdan değerlendirilmelidir.³ Bu yapıyı ve yapı etrafında teşekkül eden entelektüel birikimi ömrünün ve çalışmalarının meyvesi olarak görmüş, bir nevi iş hayatındaki emekleri sayesinde elde ettiği refahı buraya yansıtmıştır. 1973 yılına kadar apartman olan dört katlı bu yapı, şimdiki haline getirilerek Türk edebiyatı ve tefekkür dünyasının en mümtaz isimlerinden olan başta Sezai Karakoç ve İsmet Özel gibi birçok şahsiyetin yayınevini

2 Üretmen Grubu, "Tarihçe", (Erişim 31 Aralık 2022).

3 Dünyabizim, "Tefekkür ve edebiyatımızın demlendiği ocak: Üretmen Han", (Erişim 31 Aralık 2022).

barındırması sayesinde kendi misyonunu tayin eden ve bu sayede uğrak noktası olan bina; Kâmil Eşfak Berki, Mustafa Kirenci, Mevlâna İdris, Ömer Erdem gibi nice değerli kişinin çalıştığı, ziyaret ettiği, tecrübelerini aktardığı ve hatta eser neşrettiği bir yerdi.⁴ Bu hususta, matbuat ve neşriyat tarihimizde edindiği yer itibarıyla da tefekkür ve edebiyatımızın demlendiği bir ocağa benzetilmektedir. Çatalçeşme Sokak'ta bulunan Abdullah Cevdet'in İctihad'ı, Yerebatan'a giden caddenin dört yol ağzında bulunan binanın komşuları olan Necip Fazıl'ın Büyük Doğu bürosu ve Ahmet Mithat'ın yazıhanesi kabilinden onca basın yayın ve neşriyat durağına olan komşuluğu şüphesiz Üretmen Han'ın bir çınar gibi gelişmesi ve çevresindeki düşünce insanlarını gölgesinde ağırlamasına olanak sağlamış, tıpkı bir üniversite gibi hizmet vermiştir. Mehmet Üretmen ve evlatları bahsi geçen kişilere kira anlamında yardımcı olmuş ve Üretmen Han'ın yıllarca kültür hayatımızda yer edinen bir nevi ocak olmasını sağlamışlardır.⁵

Kişiliği, Vakıfçılığı ve Manevi Mirası

Akrabaları ve arkadaşları tarafından derhal fark edilen birkaç temel özelliği vardı. İlkın, çok çalışkan bir karaktere sahipti. Sabah namazı vaktinde evden çıkar, namazını fabrikada veya Rami'deki camide kılar, daha sonra yatsı namazını fabrikada kılana kadar günlük mesaisine devam ettiği bir çalışma düzeni vardı. Kendisi çok temiz kalpli, yumuşak huylu ve zeki bir insandı. Ayrıca çok hayırsever ve mükrım olmasıyla biliniyordu. Evdeki sofrasında daima yabancı birisini davet eder onu misafir olarak ağırlardı; bu davranışı güzel bir adet haline getirmişti. Aynı hal Ramazan aylarında da devam eder, Üretmen ailesinin iftar sofrası daha da kalabalıklaşırdı. Özellikle talebelere çok hayır yapardı; kendisi bir yetim olduğu için gençlere ve bilhassa memleketlerinden uzakta tahsil gören her yaştan öğrenciye yardım eli uzanırdı. Eli açık birisi olmasıyla meşhur olan Üretmen'in talebelere karşı beslediği şefkat ve duygudaşlığı, onun İlim Yayma Vakfı'nın kurucularından olmasıyla da yakından alakalıdır. Bu nedenle, özellikle talebeler için hayır yapar ve arkadaşlarına da bunu öğütlerdi.

İlim Yayma Vakfı, Türkiye Milli Kültür Vakfı, İslami İlimler Araştırma Vakfı gibi birçok vakfın kuruluşunda pay sahibi olan Mehmet Üretmen'in vakıfçılık hayatında etkili olan isimlere baktığımızda ilk olarak damadı Nevzat Yalçıntaş ve en yakın dostları olan Yusuf Türel ve Mehmet Güler ile olan muhabbet ve münasebetlerinin ne denli öne çıktığını fark ederiz. Üretmen'in İYV ile tanışması Yusuf Türel

sayesinde olmuştur. Bunun dışında, Mehmet Güler ve Nevzat Yalçıntaş sayesinde de diğer vakıfların kuruluşlarında yer almıştır. Bu noktada, adı geçen isimlere sırasıyla değinmek gerekir. 1960'lı yıllarda, onun Nevzat Yalçıntaş ile tanışmasına vesile olan kişi, Fatih'te cami bahçesinde çiçekçilik yapan İbrahim isminde birisidir. O da hayır işlerine düşkün olduğundan Üretmen ile yakınlıkları vardır. Yalçıntaş ise meşhur boksör Muhammed Ali'nin Amerika'da ve Afrika'da İslamiyet'i yaymak için gösterdiği gayretleri anlatmak üzere Fatih'te sohbetler düzenlemektedir. O sohbetlere katılanlardan birisi olan Üretmen, henüz İstanbul Üniversitesi'nde genç bir asistan olan müstakbel damadının bu sohbetlerinden çok etkilenmiş; daha sonra eşine ne kadar duyulandığını belirtmiştir.⁶ Nevzat Yalçıntaş'ın ismi, zaman geçtikçe aile içinde daha sık tekrarlanır olmuş ve Üretmen ailesi nihayetinde kızları Meliha ve Nevzat'ın izdivacıyla mesut olmuştur. Bu iki vakıf insanının muhabbet bağları öylesine kuvvetliydi ki Nevzat Yalçıntaş, Mehmet Üretmen'in vefatından sonra onun Vakfın Kurucu Heyeti'ndeki vazifesini devralmıştır.

Üretmen'in yakın dostları olan Türel ve Güler de önemli vakıf insanlarıydı. Türel, onu İYV ile tanıştırmasının yanında İYV

4 Dünyabizim, "Üretmen Han demek, Sezai Karakoç demektir", (Erişim 31 Aralık 2022).

5 Yeni Şafak, "Deliler ve velilerin buluşma yeri: Üretmen Han", (Erişim 31 Aralık 2022).

6 Nevzat Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar* (İşaret Yayınları, 2012), 347.

kurulmadan çok daha önce, 1951 yılında İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucularından birisiydi. Vakıf çatısı altında büyük roller üstlenmiş, gerçekleştirdiği hizmetlerle kültür ve ilim hayatımıza mühim izler bırakmış bir şahsiyetti. Hayatını vakıfçılığa adanmış Türel, Üretmen'in hayatına bu manada derin tesir etmiştir. Son olarak Mehmet Güler de Üretmen gibi bir fabrikatördü. İkili, birbirlerine her açıdan çok yakındılar. Hatta onları bir ekibe benzetirlerdi; çok sık görüşürler, birlikte hareket ederlerdi. Güler; çok nazik, hayırsever ve tam bir İstanbul beyefendisiydi.

Üretmen, hayırsever birisi olduğu için vakıf çalışmalarına ve giderlerine devamlı katkıda bulunmuş, her ihtiyaç duyulduğunda yardımını esirgememiş, hatta arkadaş ve meslektaşlarını da bu anlamda hayır işlerine teşvik etmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Mesela vakıf için para lazım olduğunda, o sırada ortaokula giden torunu Murat'ın elinden tutar komşu komşu dolaşıp bağış toplarlardı. Merhamet, cömertlik ve hayırseverlik duygusunun daha yaygın ve henüz diri olduğu bir dönemin insanları oldukları için söz konusu para vakıf için toplanacak olduğunda bu esnaf ve iş adamları nezdinde akan sular dururdu. Birbirlerine ne kadar para lazım olduğunu söylemezlerdi; ellerinde ne kadar ihtiyaç varsa verirlerdi. Zenginliğin gösteriş için değil, Allah'ın bu amaçla kullanmak

Mehmet Üretmen ve torunu Murat Yalçıntaş. (Murat Yalçıntaş Arşivi)

üzere onlara verdiği bir lütuf olduğunu kabul ve teslim edip buna kalpten inanırlardı. Bununla beraber, açtıkları hayır kapılarının daima açık kalmasına özen gösterirlerdi. İşte tam da bu yüzden vakıflarda yaptıkları faaliyetlerin kesilmemesi için kendilerinden sonra bu faaliyetlere devam etmek üzere arkalarında bir isim bırakmayı kendilerine borç bilirdi. Mehmet Üretmen için bu isim Nevzat Yalçıntaş'tı. O vefat edince damadı onun yerine devam etmiş, Nevzat Bey'den sonraysa onun oğlu Murat Yalçıntaş bayrağı devralmıştır. Bu sayede sağlanan sürekliliğin vakıfçılıktaki en önemli telakkilerden birisi olduğu aşikârdır. Böylece, kişi bu dünyadaki hizmetlerine devam edemese bile arkasında bıraktığı manevi miras ile hayır hanesinin kapısı hiç kapanmıyordu.

Kaynakça

Dünyabizim. Tefekkür ve edebiyatımızın demlendiği ocak: Üretmen Han. Erişim 31 Aralık 2022. <https://www.dunyabizim.com/gezi-mekan/tefekkur-ve-edebiyatimizin-demlendiği-ocak-uretmen-han-h30331.html>

Dünyabizim. Üretmen Han demek, Sezai Karakoç demektir. Erişim 31 Aralık 2022. <https://www.dunyabizim.com/gezi-mekan/uretmen-han-demek-sezai-karakoc-demektir-h30332.html>

Üretmen Grubu. Tarihçe. Erişim 31 Aralık 2022. <http://www.uretmen.com/tarihce.html>

Yalçıntaş, Nevzat. *Türkiye'yi Yükselten Yıllar*: İşaret Yayınları, 2012

Yeni Şafak. Deliler ve velilerin buluşma yeri: Üretmen Han. Erişim 31 Aralık 2022. <https://www.yenisafak.com/hayat/deliler-ve-velilerin-bulusma-yeri-uretmen-han-2539903>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

SABAHATTİN ZAIM

Sabahattin ZAIM

(1926 - 2007)

*Hatice Ece ERÇİN**

Hayatı ve Ailesi

Türkiye'de iktisat alanında mümtaz bir konuma sahip olmasının yanı sıra mütefekkir, eğitimci ve yazar olan Sabahattin Zaim, 1926 yılında Makedonya sınırları içerisinde yer alan İştîp kasabasında Saime ve Keresteci Hacı Mehmed Efendi çiftinin oğlu olarak dünyaya geldi.¹ Dedesi Keresteci Hacı Mustafa Efendi olup soyu 17. yüzyılda Konya'dan Balkanlar'a göç eden Aslan Zaim'e dayanmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde uygulanan özel politikadan dolayı Balkanlar'a yerleştirilen Aslan Zaim, Balkan fetihlerine katılmış ve İştîp'te kendisine zeâmet verilmişti. O dönemde kendisine zeamet tahsil edilen kişilere "zaim" denilmekteydi. Nitekim Zaim soyadı da buradan gelmektedir.² Üç asır kadar Balkanlar'da yaşayan Zaim ailesi, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından cereyan eden, Yugoslavya Devleti'nin Müslümanlara

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, haticeeceercin@ogr.iu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-7532-7567.

1 İbrahim Yarış, *Sabahattin Zaim* (İstanbul: MÜSİAD, 2020), 17.

2 Sabahattin Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, ed. Sedat Murat vd. (İstanbul: İşaret Yayınları, 2008), 30-31.

yönelik uyguladığı zulüm karşısında Sabahattin Zaim'in ifadesiyle Balkanlar'dan "göç" değil "hicret" etmek durumunda kalmışlardır. Böylece Zaim ailesi 1934 yılında Türkiye'ye geldi ve 1959 yılına kadar İstanbul'un Fatih ilçesindeki Çarşamba semtinde ikamet etti.³ Sabahattin Zaim, annesinin arkadaşı vesilesiyle 1959'da eşi Ulya Hanım'la tanışıp evlendi.⁴ Mehveş, Selim, Kerim, Abdulhalim ve Halil olmak üzere toplam beş çocukları oldu.⁵ 10 Aralık 2007 tarihinde 81 yaşında İstanbul'da vefat etti. Cenazesi, Edirnekapi Mezarlığı'ndaki aile kabristanına defnedildi.⁶

İlk Eğitimi. (Aile Arşivi)

Eğitimi

Sabahattin Zaim, beş yaşındayken İştîp'te başladığı eğitimini, 1937 yılında İstanbul'daki Fethiye İlkokulu'nda, ortaokulu ise 1940'ta Fatih Ortaokulu'nda bitirdi. Cumhuriyet'in başlarında Milli Eğitim Bakanı olarak görevde bulunan Hasan Ali Yücel (ö. 1961), Batılı değerlere göre gençleri yetiştirmek için Eski Yunanca ve Latince eğitimi veren Vefa Lisesi'ni pilot okul seçmişti. Sabahattin Zaim de 1943'te İstanbul'da Latince okutulan Vefa Lisesi Klasik Şube'de (Latince-İngilizce) lise eğitimini birincilikle ikmal etti.⁷ Burada Nurettin Topçu, Reşat Ekrem Koçu gibi hocalardan ders aldı.⁸ 1947'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Şube'den mezun oldu. 1950

Çocukluğu. (Aile Arşivi)

yılında da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden öğrenim denkliği aldı.⁹

İlk idarî görevini İstanbul Maiyet Memuru vasfıyla icra etti. 1947 ile 1949 arasında Fatih ve Eyüp ilçelerinde Kaymakam Vekilliği yaptı.¹⁰ Daha sonra 1950 yılında Malatya'nın Kahta, Sinop'un Ayancık ve Kastamonu'nun Abana ilçelerinde Kaymakam olarak görev aldı.¹¹ Askerlik vazifesini yedek subay olarak 1951-1952 tarihleri arasında tamamladı.¹² İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora başlayan Zaim, 1953 yılında Kaymakamlık görevini bırakarak

3 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 47, 49, 51.

4 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 691.

5 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 693, 698, 699.

6 <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/tarihce/prof-dr-sabahattin-zaim> (09.10.2022)

7 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 76, 82, 83, 85, 86; Yarış, *Sabahattin Zaim*, 31-32.

8 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 84.

9 Coşkun Çakır, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007) Hayatı, Kişiliği, Eserleri", *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 12/23 (2007), 186.

10 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 116-119.

11 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 138, 177, 180.

12 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 172.

1949 Eyüp'te Kaymakamlık vazifesini icra ederken. (Aile Arşivi)

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde asistan olarak akademik hayata başladı.¹³ 1955 yılında doktorasını tamamlayarak Amerika'daki Cornell Üniversitesi'nde doçentlik tezi üzerine çalıştı. İki yıl süren doçentlik çalışmalarını 1957'de başarıyla tamamlayarak İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde hocalık yapmaya başladı.¹⁴

1963'te Almanya'da akademik araştırmalar yapmak üzere Münih Üniversitesi'nde bulundu. 1965 yılında profesör oldu ve 1979'a kadar

1964 Almanya Goethe Enstitüsü. (Aile Arşivi)

görevini sürdürdü.¹⁵ 1980-1982 yılları arasında misafir araştırmacı olarak Cidde Melik Abdülaziz Üniversitesi'nde bulundu. 1979'da Sosyal Siyaset Kürsü Başkanlığı'na getirilen Zaim, bu görevinden emekli olduktan sonra Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin Kurucu Dekanı vazifesini üstlendi (1993). Diğer yandan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde Çalışma Ekonomisi Bölümü'nde dersler verdi.¹⁶ Prof. Dr. Sabri Orman, hocası Sabahattin Zaim'in çalışma ekonomisi disiplininin kurucusu olup, bu disiplini Türkiye'ye taşıyan ilk kişi olduğunu ifade etmektedir. Sabahattin Zaim'e ait *Çalışma Ekonomisi* başlığını taşıyan kitabı yaklaşık yarım asırdır ders kitabı olarak okutulmakta ve alanında seçkin konumunu hala muhafaza etmektedir.¹⁷

Akademik hayatı boyunca ABD, Almanya, Suudi Arabistan gibi ülkelerde misafir öğretim görevlisi olarak bulunan Sabahattin Zaim, ayrıca Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin

15 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 745; Çakır, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007) Hayatı, Kişiliği, Eserleri", 186.

16 Çakır, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007) Hayatı, Kişiliği, Eserleri", 186-187.

17 Sabri Orman, "Sabahattin Zaim", 40 Vakıf İnsan, ed. Salih Tuğ (İstanbul, 2011), 213.

13 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 192-193.

14 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 219.

yanı sıra İslamabad'daki Milletlerarası İslam Üniversitesi'nde Mütavelli Heyet Üyesi olarak görev aldı. Diğer yandan YÖK Üyeliği ve Saraybosna'daki Milletlerarası Sarajevo Üniversitesi'nin Kurucu Rektörlüğü görevini de ifa etti. Almış olduğu vazifelere ek olarak çok sayıda ulusal ve uluslararası konferanslara katıldı.¹⁸

Sabahattin Zaim'in gerek hayatı, gerekse bilhassa iktisadi düşüncesinin ağır bastığı ilmî yönü üzerine birçok çalışma yapılmıştır.¹⁹ O, velud bir yazar olarak çok sayıda eser kaleme almıştır. Ardında yirmi kadarı kitap, çoğunluğu makale, tebliğ, röportaj ve

1992 Tahran'da "Dünya İslam Ekonomisi" ödülünün verilış merasimi. (Aile Arşivi)

18 Detaylı bilgi için bk. Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 745-749.

19 Bk. Nusret Ekin, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim'in Özgeçmişı ve Yayın Listesi", *İktisat Fakültesi Mecmuası (Sabahaddin Zaim'e Armağan Sayısı)*, (1996), 1-18; Zeyneb Hafsa Orhan, "Sabahattin Zaim'in Türkiye'de İslam Ekonomisine Katkılarına Bir Değerlendirme", *Sabahattin Zaim'in Türkiye'de İslam Ekonomisine Katkılarına Bir Değerlendirme*, ed. Faruk Taşçı (İstanbul: İktisat Yayınları, ts.); Çakır, "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007) Hayatı, Kişiliği, Eserleri"; Üzeyir Ölmez, *Prof. Dr. Sabahaddin Zaim ve Sosyal Siyaset Eksenli İktisadi Görüşleri* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010); Fatih Kucur, *Türkiye'de Sosyal Politika Bilimi'nin Gelişimi ve Sabahattin Zaim Örneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011); Orman, "Sabahattin Zaim"; Coşkun Çakır, "Sabahattin Zaim" (İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi, 2013); Serkan Yorgancılar, "Muhafazakâr Modernleşme: Sabahattin Zaim Üzerinden Bir Değerlendirme", *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi 2* (2018), 235-245; Yarış, *Sabahattin Zaim*; Eren Yıldırım, "Sabahattin Zaim 1344/1926 - 1427/2007", *İslâm İktisadi Düşünce Tarihi*, ed. Mehmet Bulut (İstanbul: İZÜ Yayınları, 2021); Yusuf Alpaydın, "Türkiye'de İslam İktisadi Arayışları: Sabahattin Zaim'in Çalışmaları", *Entelektüel Bağımlılığı Aşmak İlim Geleneğimiz Üzerine Araştırmalar*, ed. A. Cüneyd Köksal (Genç Akademisyenler Buluşması II, Yedirenk, ts.).

konferans kayıtlarından oluşan yaklaşık 150 civarı çalışma bırakmıştır.²⁰

İlim Yayma Vakfı İle Münasebeti

Türkiye'deki sendikacılığın 1963-1970 yıllarını "gelişme", 1970-1980 arasını da "bozulma" dönemi şeklinde değerlendiren Sabahattin Zaim, sendikaların ideolojik rekabete malzeme kılınmaması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre sendika ve işverenler sadece milli menfaatler söz konusu olduğunda bir araya gelmelidir. İslam; ahlak ve prensiplerine riayet edildiği takdirde iktisadi sistem daha münasip bir şekilde işlerlik kazanacaktır.²¹ Diğer yandan müesseseleşmenin önemine dikkat çeker, güzel insanların yetiştirilmesi ve korunabilmesi için kurumsallaşmaya olan ihtiyacın zorunluluğuna vurgu yapar. Ayrıca müesseseleri kaleye benzeterek dış dünyanın yıkıcı etkisine karşı insanları koruduğunu belirtir.²² Zaim, toplumun güçlü ve bilinçli olmasında en önemli katkının, sahip olunan geçmişin doğru tasavvur edilmesiyle yakından irtibatlı olduğunu zira esas problemin kaynağını doğru tespit etmeden

20 Çakır, "Sabahattin Zaim", 44/104-105.

21 Sabri Orman, "Sabahattin Zaim", 40 *Vakıf İnsan*, (ed). Salih Tuğ (İstanbul, 2011), 213.

22 Zaim, "Sabahattin Zaim ve Güzel İnsan Modeli", 123; Yarış, *Sabahattin Zaim*, 53.

çözüm üretilemeyeceğini şu sözlerle vurgulamaktadır: “... **Eğer faydalı olmak, istikbale ait tasavvurlarınızı güzel bir şekilde geliştirmek istiyorsanız, maziye iyi bilmeniz lazımdır. Geçmişinizi bilmeden geleceğe at koşturamazsınız. Önden giden atlılar olmak için, maziden tevarüs ettiğiniz, edeceğiniz birikimleri elde etmiş olmanız lazımdır... Artık on dokuzuncu asrı, yirminci asrı ve yirminci asrın ikinci yarısını çok iyi öğrenmemiz lazım. Peki niçin? Çünkü on dokuzuncu asır İslam'ın tereddi ve tedelli safhası, yirminci asrın ilk çeyreği İslam'ın bitmesi safhası, inkıraz bulması safhası, yirminci asrın ikinci yarısı İslamın yeniden doğuşu, yeniden harekete geçme safhasıdır. İslamcılık yeniden harekete geçerken, nasıl yıkıldığımızı, neden yıkıldığımızı iyi bilmemiz gerekir. İçinde bulunduğumuz ülkenin, toplumun içinde bulunduğu seviyeye nasıl geldiğini, kimler vasıtasıyla, hangi şahıslar, hangi kurumlar vasıtasıyla bu seviyeye geldiğimizi iyi bilmemiz gerekir. Bunları bilmezsek hareket noktamız zayıf olur.**”²³ Buna göre gelecek, geçmişin temelleri üzerine inşa edilebilmekte ve yeni neslin ancak bu bilinçle sağlam bir temele dayanması mümkün olabilmektedir. Sabahattin Zaim söz konusu

düşünceleriyle vakıfların önemini ve güzel insan yetiştirmesini yine vakıflar aracılığıyla desteklenmesi fikrini duyurmaktadır. Nitekim Zaim, toplumların kalkınmasında başat unsurun insan faktörü olduğunu belirtir. Buna göre başarılı toplumların ortak özelliği insan unsurunu ideal bir şekilde değerlendirebilme kabiliyetinde kendini gösterir. Ayrıca ona göre beyin ve kol gücünün yanı sıra gönül gücü yüksek insanlar yetiştirildiği takdirde toplum tam anlamıyla gelişebilecektir.²⁴ Bu doğrultuda, az önce de bahsedildiği gibi güzel insan modelinin desteklenmesi ve yetişmesine imkan tanınması hasebiyle çeşitli vakıflara üye olmuş, güzel insanların gelişimine katkı sağlayan önemli kurucu isimlerin başında yer almıştır.

İYV Genel Merkezi'nde Lisansüstü öğrencilerle. (İYV Arşivi)

Sabahattin Zaim'in bazı cemiyet ve vakıf üyelikleri şu şekildedir: İlim Yayma Cemiyeti Kurucu Üyeliği ve Mütevelli Heyet Üyeliği; Milletlerarası Endüstri İlişkileri Cemiyeti (İsviçre), Milletlerarası Endüstri İlişkileri Cemiyeti (ABD), Milletlerarası Müslüman Sosyal Bilim Adamları Cemiyeti (ABD), Milletlerarası İslam İktisatçıları Cemiyeti Kurucu Üyesi (İngiltere), Türkiye Milli Kültür Vakfı Kurucu Üyesi, Türkiye Aydınlar Ocağı Kurucu Üyesi, İslami İlimler Araştırma Vakfı Kurucu Üyesi, Mülkiyeliler Birliği Üyesi, Türkiye Yeşilay Cemiyeti, Vefa Lisesi Mezunları Vakfı Kurucu Üyesi, İş Dünyası Vakfı Kurucu Başkanı, Anadolu Eğitim Vakfı Başkanı.²⁵

²³ Sabahattin Zaim, "Genç İlim Adamına Nasihatler", *İ. Genç Akademisyenler Buluşması Açılış Konuşması* (İLEM, 2007), 8.

²⁴ Halil Zaim, "Sabahattin Zaim ve Güzel İnsan Modeli", *İş Ahlakı Dergisi* 3/5 (2010), 121-122.

²⁵ Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 746.

Cemiyet ve vakıf üyeliklerine ek olarak Türkiye'de yerli makine ve motor sanayisini inşa etmek için Topbaş ailesi, Necmettin Erbakan (ö. 2011) ve bazı iş adamlarının toplanarak kurduğu ilk özel motor fabrikası olan Gümüş Motor (Pancar Motor) kurucu ortağı ve yönetim kurulunda yer alan Zaim, aynı zamanda TUMOSAN Motor Fabrikası'nın da ilk yönetim kurulunda üye olarak görev aldı.²⁶

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği'nde (MÜSİAD) Yüksek İstişare Heyeti Üyesi, Genel Kurul Divan Başkanlığı ve Şeref Üyeliği gibi görevlerde bulunmuş, MÜSİAD tarafından kendisine 2002 yılında Üstün Hizmet ödülü verilmiştir.²⁷

Bunun yanı sıra Zaim, Deniz Feneri vasıtasıyla 70 yıl aradan sonra doğduğu şehir İstip'e, temel atma ve açılış töreni münasebetiyle tekrar gitmiştir. Daha önce Sultan II. Abdülhamid Han adına yapılan ancak zamanla bakımsızlık nedeniyle yıkılan Hamidiye Medresesi, Deniz Feneri tarafından yeniden inşa edilmiştir. Deniz Feneri'nin sürpriz daveti üzerine Sabahattin Zaim, 2005'te eski Hamidiye Medresesi'nin bulunduğu bölgede yapılan Hamidiye Lisesi'nin temel atma törenine iştirak etmiş, 2006 Haziran ayında da okulun açılış kurdelesini kesmiştir.²⁸

2006 yılında Deniz Feneri Derneği tarafından yapılan Makedonya İstip'teki Hamidiye Medresesi açılış töreni. (Deniz Feneri Arşivi)

Sabahattin Zaim'in İlim Yayma Vakfı'yla ilgili detaylarına geçmeden evvel İlim Yayma Cemiyeti'nden İlim Yayma Vakfı'na giden yolculuğunun tarihçesine dair *Bir Ömrün Hikayesi* adlı eserde

yer alan, ve bizzat kendi aktarımlarına dayanan malumata kısaca yer verilecektir.

İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluşunda 1950'lerde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle eğitim alanında atılan sağlam adımlar önemli rol oynamıştır. Celaleddin Ökten'in (ö. 1961) öncülük ettiği, genel itibarıyla tüccar ve esnaftan oluşan altmış sekiz kişi İmam-Hatip liselerini açmak amacıyla İlim Yayma Cemiyeti'ni kurmuş ve Cemiyet'in kuruluşundan altı gün sonra 11 Ekim 1951 tarihinde ilk imam-hatip lisesi açılmıştır. Vefa semtiyle özleşen İlim Yayma Cemiyeti'nin esas gayesi, elinde bulundurduğu ekonomik imkanlar vasıtasıyla toplumun manevi, milli ve kültürel açıdan değerlerini korumak ve geliştirmektir. Dolayısıyla İlim Yayma Cemiyeti günümüzdeki MÜSİAD'dan farklı olup Müslüman tacirlerin iktisadi gücünü geliştirmek için kurulmamış bilakis onların desteğiyle eğitim alanına yönelik kültürel kalkınmayı hedeflemiştir. Halbuki MÜSİAD Anadolu sermayesinin iktisadi gücünü artırmak değilse de var olanı muhafaza etmek için kurulmuştu.

Çok yönlü çalışan İlim Yayma Cemiyeti'nin, demokratik tavır korumakla birlikte siyasi yönü de vardı. Söz gelimi Süleyman Demirel (ö. 2015), Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş (ö. 1997) gibi siyasi liderler fikir

²⁶ Yarış, *Sabahattin Zaim*, 50.

²⁷ Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 746.

²⁸ https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/dernegimizin-gonullusu-hocalarin-hocasi-hakka-yurudu_1852/

1966 Milli Prodüktivite Merkezi Genel Kurulu. (Aile Arşivi)

alışverişinde bulunmaları için cemiyete davet edilirdi. Zaim ise bu toplantılarda sözcü olarak yer almaktaydı. Neticede demokratik ve çok yönlü tavrıyla İlim Yayma Cemiyeti, muhafazakar kesim açısından sivil toplum kuruluşlarının merkezi kabul edilmekteydi.²⁹ Ne var ki 1960 ihtilali sonrası 1951 yılında kurulan Cemiyet'in mal varlığına el konuldu ve kapatılmak istendi. Ancak bu süreçte Cemiyet ve Cemiyet'in sahip olduğu mal varlıkları kurtulmuşsa da 1967 tarihine kadar Cemiyet'e kayyum atandı. Bunun üzerine Yusuf Türel'in (ö. 2000) öncülük ettiği bir vakıf kurulmasına ve Cemiyet'in mal varlığının da bu kurulacak vakfa devredilmesine karar verildi. Böylece 1973'te İlim Yayma Vakfı tescil edildi. Cemiyet, bu durumdan kurtulduktan sonra yeni kurulan İlim Yayma Vakfı'na tüm mal varlığını devretti. Sabahattin Zaim de İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında yer aldı. Diğer yandan İlim Yayma Cemiyeti'nin Haysiyet Divanı üyeliği görevini üstlendi.³⁰

Sabahattin Zaim'in İlim Yayma Vakfı'nda yer aldığı görev ve tarihleri ise sırasıyla şu şekildedir: 31 Mart 1973 tarihli genel kurulda alınan kararla Sabri Ülker'in (ö. 2012) Başkanlığı'nı yaptığı 27 Nisan 1973/13 Ocak 1977 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti Üyesi; Eymen Topbaş'ın (ö. 1991) başkan olduğu 9 Mayıs 1983/10 Ocak 1984 tarihleri arasında

Başkan Vekili, Asım Taşer'in (ö. 2016) başkanlığında 23 Şubat 1985/27 Aralık 1988 ile 28 Ocak 1992/16 Ocak 1996 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti Üyesi, Kemal Unakıtan'ın (ö. 2016) başkanlığını yaptığı 24 Ocak 1996/2 Mart 1999 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti Üyesi ve Sabahattin Kırkan'ın başkanlığında 9 Mart 1999/20 Şubat 2001 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti Üyesi olmak üzere toplam 18 yıl boyunca İlim Yayma Vakfı'nda vazifesini sürdürdü. Sabahattin Zaim'in vefatından sonra 8 Mart 2008 tarihli genel kurulda oğlu Abdülhalim Zaim babası Sabahattin Zaim'in yerine genel kurul üyelerinin önerisiyle kurucu üye olarak seçildi.³¹

²⁹ Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 308.

³⁰ Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 309, 320.

³¹ İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi.

Sabahattin Zaim; Turgut Özal, Nevzat Yalçıntaş ve diğer çalışma arkadaşlarıyla. (Aile Arşivi)

Sabahattin Zaim'in İlim Yayma Vakfı'nda icra ettiği en önemli rollerinden birisi, sadece İmam-Hatip lisesi öğrencilerine burs veren vakfın lisans, lisansüstü ve doktora öğrencilerine de burs verilmesine imkan sağlamasıdır. Böylece ilmi sahada kendisini gösteren önemli şahsiyetler, İlim Yayma Vakfı'nın burs imkanından istifade etmişlerdir.³²

Sabahattin Zaim'in İlim Yayma Vakfı'na yapmış olduğu hizmetlerinden ötürü kendisine 29 Mayıs 2003 tarihinde İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Kahraman Emmioğlu tarafından "Şükran Belgesi" takdim edilmiştir.³³

Bir ilköğretim okulu ve bir de Anadolu Lisesi bulunduran İrfan Koleji'nin İlim Yayma Vakfı'nın bünyesinde barınmasından söz eden Sabahattin Zaim, o zamanlar üniversiteye de geçilmek istendiğini fakat bunun muhtelif nedenlerden ötürü henüz gerçekleşmediğini belirtmiş ve üniversite düşüncesine -belki de içinde kalan bir ukte olarak- ayrıca işaret etmiştir.³⁴ Ne var ki kendisi henüz hayattayken bu ideali gerçekleştirmemiş fakat vefatından dört yıl sonra İkinci Abdulhamit'in önemli eserlerinden biri olan ve Mehmet Akif'in de hem okuduğu hem de hocalık yaptığı Halkalı Ziraat ve Baytar Mekteb-i Alisi binasının yer aldığı arsada İlim Yayma Vakfı tarafından bir Üniversite inşa edilmiş ve bu üniversiteye Sabahattin Zaim'in

ismi verilmiştir.³⁵ Bu doğrultuda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz Hoca'nın dikkat çektiği önemli bir anekdottan bahsetmek istiyoruz: *"İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin ana merkezi olan Halkalı yerleşkesinin kadim durumu ve buraya İlim Yayma Vakfı tarafından Sabahattin Zaim ismiyle bir üniversite kurulması çok anlamlıdır. Zira tıpkı Sabahattin Zaim gibi göçmen (hicret) hikayesi olan Mehmet Akif Ersoy'un (ö. 1936) eğitim gördüğü ve aynı zamanda hocalık yaptığı arsada Zaim'in adının verildiği Üniversite inşa edilmesi bu yönüyle de anlamlıdır. Türkiye'ye etki eden, parmakla gösterilebilecek önemli göçmenlerden İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Ahmet Davudoğlu'nu (ö. 1983), İstanbul'da Sabahattin Zaim ile Mehmet Akif Ersoy'u, Ankara'da ise Muhammed Tayyib Okiç Hoca'yı (ö. 1977) Balkanlar'ın rüzgarını Türkiye'ye taşıyan, fikir ve düşünceleriyle ülkeye tesir eden mümtâz şahsiyetler arasında anmak gerekir."*³⁶

1929 yılında kendisi gibi İştîp'de doğan ağabeyi Burhanettin Zaim de İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularındandır. 1972-1976 yılları arasında İlim Yayma Cemiyeti yönetim kurulunda

32 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 318-319.

33 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 321.

34 Zaim, *Bir Ömrün Hikayesi*, 321.

35 Yarış, *Sabahattin Zaim*, 53-54.

36 Hasan Kamil Yılmaz, "Röportaj", (14 Eylül 2022).

murakıp üye olarak görev yapmış, İlim Yayma Vakfı'ndaki görevi 2001 yılındaki vefatına kadar kurucu üye olarak devam etmiştir.

Eserleri

Kitaplar

1. *İstanbul Mensucat Sanayiinin Bünyesi ve Ücretler*, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, (1956) 2. *İşletme İdaresi ve Moral* (tercüme), İ. Ü. İktisat Fak. Yayını, (1962) 3. *Türkiye'nin İktisadi ve Sosyal Gelişmesinde İşgücü ve Prodüktivite Meselelerinin Önemi ve Tesiri*, Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsü Yayınları (1962) 4. *Çalışma Ekonomisi*, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, Filiz Kitapevi (1965) 5. *İktisadi Doktrinler*, Özel Galatasaray Y. İkt. ve Tic. O., (1970) 6. *Bölge ve Şehir Planlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgeleri*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın, (1971) 7. *Türkiye'de Nüfus Meselesi*, Boğaziçi Yayınları, (1973) 8. *Türkiye'de Ücret ve Gelirler Siyaseti*, Türkiye İşveren Sendikaları Yayınları, (1974) 9. *İslâm ve İktisadi Nizam*, Tekbir, (1979) 10. *İslâm'ın İktisadi Görüşü*, Yeni Asya Yayınları, (1981) 11. *İslam, İnsan ve Ekonomi*, Yeni Asya Yayınları, (1989, 1992) 12. *Türk ve İslam Dünyası'nın Yeniden Yapılanması*, Yeni Asya Yayınları, (1993), Nil Yayınları, (1997) 13. *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı: Toplum/İktisat/Siyaset*, İşaret Yayınları (2005).

Kaynakça

- Alpaydın, Yusuf. "Türkiye'de İslam İktisadi Arayışları: Sabahattin Zaim'in Çalışmaları". *Entelektüel Bağımlılığı Aşmak ilim Geleneğimiz Üzerine Araştırmalar*. ed. A. Cüneyd Köksal. Yedirenk, ts.
- Çakır, Coşkun. "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim (1926-2007) Hayatı, Kişiliği, Eserleri". *Divân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 12/23 (2007), 185-193.
- Çakır, Coşkun. "Sabahattin Zaim". 44/104-105. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi, 2013.
- Ekin, Nusret. "Prof. Dr. Sabahaddin Zaim'in Özgeçmişi ve Yayın Listesi". *İktisat Fakültesi Mecmuası (Sabahaddin Zaim'e Armağan Sayısı)*, 1-18.
- Kucur, Fatih. *Türkiye'de Sosyal Politika Bilimi'nin Gelişimi ve Sabahattin Zaim Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Orhan, Zeyneb Hafsa. "Sabahattin Zaim'in Türkiye'de İslam Ekonomisine Katkılarına Bir Değerlendirme". *Sabahattin Zaim'in Türkiye'de İslam Ekonomisine Katkılarına Bir Değerlendirme*. ed. Faruk Taşçı. İstanbul: İktisat Yayınları, ts.
- Orman, Sabri. "Sabahattin Zaim". *40 Vakıf İnsan*. ed. Salih Tuğ. 208-213. İstanbul, 2011.
- Ölmez, Üzeyir. *Prof. Dr. Sabahaddin Zaim ve Sosyal Siyaset Eksenli İktisadi Görüşleri*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Yarış, İbrahim. *Sabahattin Zaim*. İstanbul: MÜSİAD, 2020.
- Yıldırım, Eren. "Sabahattin Zaim 1344/1926 - 1427/2007". *İslâm İktisadi Düşünce Tarihi*. ed. Mehmet Bulut. İstanbul: İZÜ Yayınları, 2021.
- Yorgancılar, Serkan. "Muhafazakâr Modernleşme: Sabahattin Zaim Üzerinden Bir Değerlendirme". *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 2 (2018), 235-245.
- Zaim, Halil. "Sabahattin Zaim ve Güzel İnsan Modeli". *İş Ahlakı Dergisi* 3/5 (2010), 119-124.
- Zaim, Sabahattin. *Bir Ömrün Hikayesi*. ed. Sedat Murat vd. İstanbul: İşaret Yayınları, 2. Basım, 2008.
- Zaim, Sabahattin. "Genç İlim Adamına Nasihatler". *I. Genç Akademisyenler Buluşması Açılış Konuşması*. İLEM, 2007.
- <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/tarihce/prof-dr-sabahattin-zaim> (09.10.2022)

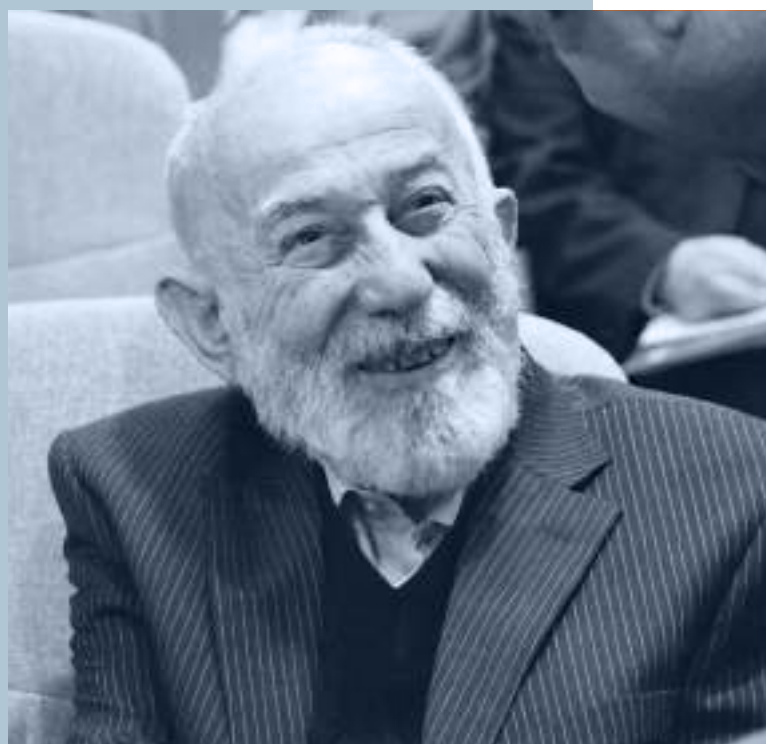

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

ASIM TAŞER

Asım TAŞER

(1923 - 2016)

*Bekir TURAN**

Doğumu ve Eğitim Hayatı

Kahırlı ama yüreklerin imanla dolu olduğu 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile yaşıt olarak İstanbul'un Fatih ilçesinde Molla Aşk mahallesinde dünyaya gelmiştir. Aile büyükleriyle gerçekleştirilen söyleşi neticesinde Asım isminin babası tarafından "milli şairimiz" Mehmet Akif'in ümitlerini ve hayallerini kendisine ithaf ettiği "Asım"dan dolayı verildiği bilinmektedir. Orta halli bir ailenin çocuğudur. İlkokulu annesinin hastalığı dolayısıyla İzmit'in Bahçecik köyünde tamamlamıştır. Annesinin vefatından sonra Karagömrük Ortaokulu'nda eğitimine devam etmiştir. O yıllarda İstanbul'da aktif durumda olan toplam

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, Avrupa Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler, Doktora Öğrencisi, bekirturan93@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-5617-2301.

Asım Taşer. (İhsan Taşer Arşivi)

dokuz tane lise vardı: Pertevniyal Lisesi, Galatasaray Lisesi, Vefa Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi, Kabataş Lisesi, İstanbul Kız Lisesi, Erenköy Kız Lisesi, Kandilli Kız Lisesi ve Haydarpaşa Lisesi¹. Baktığınız zaman hepsinin ortak bir özelliği vardır: Mezunlarından bir Türkiye'nin ilerleyen yıllarında önemli isimler olarak hafızalarda yer etmiştir. İşte genç Asım Taşer de böyle bir dönemde Vefa Lisesi'nde nitelikli bir eğitim alma fırsatı elde etmiştir. Vefa Lisesi, aynı zamanda Taşer'in evine de yakındır. Lisenin o dönem hocaları arasında bulunan Nurettin Topçu (ö. 1975) ve Reşat Ekrem Koçu (ö. 1975) saygın isimlerden dersler aldığı bilinmektedir. Özellikle Nurettin Topçu'nun hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır. Onun prensiplerinin hayatında uygulandığı görülmektedir. Topçu, aileye miras olarak bırakılmış ve oğlu Ömer Faruk Taşer de İstanbul Erkek

Lisesi'nde iken Nurettin Topçu'nun öğrencisi olmuştur. Yorucu dersler ve sıkı imtihanlarla geçen üç yılın ardından Asım Taşer 1941 yılında Vefa Lisesi'nden mezun olur. Lise yılları sonraki hayatında bir kilometre taşı olarak yer alacaktır. Rahmi Kurtulmuş ve İsmail Niyazi Kurtulmuş² ile aynı okulda okuyan Asım Taşer; bir zaman sonra Kurtulmuş ailesine girip arkadaşlarının eniştesi olacaktır.

Sol üstten dördüncü kişi Asım Taşer'dir. Lise yıllarında sınıf arkadaşlarıyla. (İhsan Taşer Arşivi)

Aynı liseden mezun olan Sabahattin Zaim (ö. 2007) ise, Taşer'in üç dönem altında okumuştur. Lisedeyken tanışmamış olsalar da sonrasında pek çok vakıfta bir arada bulunmuşlardır. Asım Taşer'in o zamanlar çok değer verdiği iki Vehbi vardı: Vehbi Bilimer ve Vehbi Çıkrıkçıoğlu. Vehbi Çıkrıkçıoğlu, o sıralar Asım Taşer'in çok yakın arkadaşı olan Hasan Uğur'un kayınpederidir. Vehbi Çıkrıkçıoğlu çok değerli bir isimdir: O dönem Balıkesir hazinesinden sorumlu; avukatlık görevini yerine getirmektedir. Hasan Basri Çantay ise sekreterlik görevini yerine getiriyordu. Bu çevrelerin irdelenmesinden çıkan sonuç, Asım Taşer'in çok iyi bir arkadaş grubuna sahip olduğudur. Asım Taşer'in o zamanlarda zihninde ve hedefinde insana hizmet aşkı yer almaktaydı. Bunun ise beşerî açıdan en önemli kısmı insan vücudu değil miydi? Böylece tıp tahsili yapmayı tercih ederek 1941 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırır.

Oğlu Ömer Faruk Taşer, Zehra halasından duyduklarını şu şekilde ifade ediyor: *"Dedem babamın okumasını hiç istemiyor. Özellikle üniversite eğitimini hiç düşünmeyerek 'evi geçindirmek lazım bizim*

1 Ercan Türk (ed.), *Tarihi 100 Lise* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2017), 6-34

2 *Amentü Şerhi*' yazarı Numan Kurtulmuş'un oğludur.

kazandığımız yetmiyor gel sen de çalış' diyor."³ Bu yüzden Asım Taşer, üniversite sınav başvurusunu ailesinden gizli gerçekleştirmiştir. Sınav sonuçları açıklanıp eve kabul mektubu geldiğinde zarfı ilk alan Zehra halaları oluyor. Zarfta Asım Taşer'in İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni burslu kazandığı yazmaktadır. Babası eğitim yolculuğuna o zaman onay veriyor. Asım Taşer babasına dönüp **"Baba, sizlere masraf çıkartmayarak yaz tatillerinde çalışıp kendi birikimlerimle beraber devlet bursuyla okuyacağıma söz veriyorum."**⁴ demiştir. Devlet bursunun ana şartı başarılı bir talebe olup ikmale kalmamasıydı. Hatta Hilmi dayıları bir gün okulun öğrenci işlerinden Asım Taşer adına not döküm tablosu almaya gittiğinde bir tek "iyi" notunun olmadığını, tümünün "pekiyi" olduğunu aktarmıştır. Üniversite yıllarında çok başarılı bir öğrencidir. Bölümde sürekli ya birinci ya da ikinci sıradadır. Disiplinli kişiliğiyle sınavlarına hazırlanırken tüm çalışmaları tamamlayıp sınavdan bir gün önce kafasını dağıtmak amacıyla sadece yürüyüş yaptığı bilinmektedir. Bu disiplini çocuklarına da aşılayarak hayatlarının planlı ve programlı olmasına özen gösterirdi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1948 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından İzmir Seferihisar'da

askerlik hizmetine er olarak başlıyor ve sonrasında Bandırma Hava Üssü'ne geliyor. Çok sonraları Bandırma Hava Üssü hatıralarını anlatırken, oradaki uçaklardan bahseder ve duygulanırdı. Bir seferinde Bandırma'daki dostu Ali Öztaylan'ı ziyaret ettiğinde, hava üssünü de ziyaret etmiş, hatta oradaki Fantom uçaklarının birinin üzerine çıkarak fotoğraf vermiştir.⁵

Soldaki Asım Taşer, sağdaki Ali Öztaylan. (İhsan Taşer Arşivi)

Ailesi Fatih'te ikamet etmesine rağmen Asım Taşer üniversite hayatı boyunca Edirnekapi'da devlet yurdunda kalmıştır. Tıp fakültesinde aldığı derslerle ilmi yönünü kuvvetlendirirken aynı zamanda ömrü boyunca önemli birçok dostla sahip olup onların sohbetlerinden istifade eder. Asaf Ataseven (ö. 2008), Ali Kemal Belviranlı (ö. 2003), Ayhan Songar (ö. 1997), Kemalettin Erbakan (ö. 2020), İsmail Niyazi

Soldaki Asım Taşer, sağdaki Ömer Faruk Taşer. (İhsan Taşer Arşivi)

3 K1, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

4 K2, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

5 K3, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

Asım Taşer ve Kurtulmuş ailesi evliliğinden üç çocuk dünyaya gelmiştir. Bunlar Ayşe Nazmiye Taşer (Vefat eden annesinin ismi verilmiştir.), Ömer Faruk Taşer ve Mehmet İhsan Taşer (İstanbul Postanesi'nin Genel Müdürü Kastamonulu İhsan Efendi, Asım Taşer'in yakın arkadaşlarından). İhsan Efendi'nin de abisi Hakkı Rüştü Bey Fransa'da yetişmiş önemli ürologlardan bir tanesidir. Mehmet İhsan Taşer ismi de İlhan Efendi'nin hatırası olarak hafızalarda yer edinir'dir. (İhsan Taşer Arşivi)

Kurtulmuş (ö. 1986) ve Süleyman Yalçın (ö. 2016) bu isimlerden bazılarıdır. Kurtulmuş ailesiyle tanışıklığı Rahmi Kurtulmuş ile kurduğu yakın ilişki yoluyla. 1951 yılına gelindiğinde, Asım Bey Rüveyde Hanım ile evlenmiştir.

Meslek Hayatı

Asım Taşer, gerçekleştirdiği askerlik görevi sonrasında intisap ettiği tıp mesleğine ilişkin zorunlu görev hizmetinde bulunmuştur. İlk görev yeri Adana'nın Saimbeyli köyü (şimdi ilçe olmuştur) olur. Yeni mezun bir tıbbiyeli olarak göreve başlayan Taşer, hastaların ayağına kadar gider ihtiyaç içerisinde olan herkese yetismeye çalışırdı. Adana'dan sonra sırasıyla Hekimhanlılar ve Sinop'un Gerze ilçesinde zorunlu hizmet görevini yerine getirerek ihtisaslaşmaya başlamıştır⁶. Üniversite ihtisasını Şişli Etfal Çocuk Hastanesi'ndeki Cerrahi Bölümünde tamamlamıştır. Burada Cerrahpaşa'da yetişmiş Hazım Bumim⁷ isimli önemli bir hocayla tanışıp ihtisasını onun yanında yapmıştır. Hazım Bumin, Almanya'dan Türkiye'ye gelen meşhur Profesör Nissen'in en önde gelen öğrencisidir ve Şişli Etfal'e "Genel Cerrah" olarak atanmıştır. Fakat bu hastane çocuk cerrahisi olmasına rağmen o zamanlar belediye reisinin eşi safra kesesinden ameliyat

olmuştur. Bu ameliyat vesilesi ile çocuk cerrahisi hastanesi genel cerrahi kliniğine dönüşür ve Asım Taşer'e bir yol açar. Genç doktor adayı olarak hazırlandığı ihtisas sınavlarını Ankara'da tamamlayarak 1954 yılında Genel Cerrah Uzmanlığı'nı alır.

Babasının vasiyeti üzerine Rize'ye gelerek belli bir süre kalıyor. Arkadaşları Rize'de hastane açması konusunda ısrarcı olmasına rağmen o babasının vasiyetini yerine getirerek bölgede tıbbi faaliyetlerini sürdürür. Bu hizmetiyle aynı zamanda zorunlu doğu görevini de tamamlar. 1978 yılına kadar kesintisiz otuz bir yıl devlette görev yaparak PTT Erenköy Hastanesi'nde emekliliğe ayrılmıştır. Emekliliğinden önceki son yıllarında Taşer, Laleli'de bir apartman dairesi satın alarak doktorluk hizmetinde bulunmuştur. Bu tarz gönüllü faaliyetleri daha çok fakir fukarayı koruma arzusundan kaynaklanmaktadır. Pek çok hastasından para almayıp gönül rızası için bu işi yaptığı da bilinmektedir. Oğlu Ömer Faruk Taşer babasının kamu malına çok önem verdiğini ve bu yönünü yıllar sonra daha iyi anladığını söyler. Babası oğlunun doktor olmasını isteyerek onu PTT Hastanesi'ne nöbete götürmektedir. Hem öğlen hem de akşam nöbetinde olduğu bir gün yemekhanede ikisi için bir tabaktan fazla yemeği kabul

6 İYV, İlim Yayma Vakfı, *Vefa* Dergi-Bülten. (Mayıs 2014), 11-16

7 Cerrahi tarihinde çok bilindik Yahudi Missen'in (ö. 1981) öğrencisidir.

etmemiş devletin kendisine sadece bir tabak yemek hakkı verdiğini söylemiştir. *"O fazla tabak benim hakkım değil, başkasının hakkına girmek istemiyorum."* diyerek oğlunun tabağından arta kalan yemeği yemiştir. Çocuk aklıyla durumu tam idrak edemeyen Ömer Faruk Taşer, yıllar sonra babasının kamu malına ne kadar önem verdiğini anlamaktadır.⁸

İlim Yayma Vakfı ile Olan İlişkileri

Asım Taşer, tıp hizmetinin yanı sıra gönüllü hizmetleriyle de ön plana çıkmaktadır. Dönem dönem Asım Taşer ve İsmail Niyazi Kurtulmuş isimleriyle özdeşleşmiş hayır kurumları vardır ki Türkiye'de birçok ismin yolu buralardan geçmiştir. İsmail Niyazi Kurtulmuş İlim Yayma Cemiyeti'nin önde gelen sembol isimlerinden biri iken Asım Taşer, İlim Yayma Vakfı'nın en uzun dönem Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevi yapmış kişi olarak bilinmektedir.⁹

Merhum Sabri Özpala (ö. 2020), cemiyetler o dönemde siyasi baskıdan dolayı tehlikeli görüldüğünden İlim Yayma Vakfı kurulduğunu ifade ediyor. 1951 yılında İlim Yayma Cemiyeti kurulduktan on yıl sonra askeri darbe gerçekleşti ve insanlar bağışlarını Cemiyet'e yaparken

endişeliydiler. O zamanki Türkiye'de devlet, cemiyetlerin varlıklarına kolayca el koyabiliyordu.¹⁰ Fakat vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olduğu için mallarına el konulamıyordu. Aynı camianın insanları İsmail Niyazi Kurtulmuş ve Asım Taşer'in de yer aldığı grup 1973 yılında İlim Yayma Vakfı'nı kurmuştur. Vefa Lisesi'ne dayanan tanışıklıkları Asım Taşer'e vatanına ve milletine faydalı olabilecek bir misyon yüklemiştir. O dönemin siyasi isimlerine yakın olmasına rağmen siyaseti hiçbir zaman arzulamamıştır. Sonraki dönemlerde çok zikrettiği önemli bir sözü vardır. Çocukları; bu sözünün zamanında algılanmadığını, vakit geçtikten sonra günümüzde anlaşıldığını ifade ediyorlar: *"Hepinizi çok seviyorum ama hiçbirinizden değilim."* Bu söz, İslam'ın kucaklayan tavrını ortaya çıkaran fakat siyasete mesafesini de gösteren önemli bir sözüdür.

Niyazi Kurtulmuş, Hasan Tahsin Uğur, Haydar Karakaş, Asım Taşer. (İhsan Taşer Arşivi)

Asım Taşer İsmail Niyazi Kurtulmuş ile olan dostluğunun yanı sıra onunla gönüllülük işlerinde de mesai harcamış bir kişidir. Fatih'te Sanki Yedim Camii yanında bulunan Kardeşler Apartmanı'nın önünde dava arkadaşlarından İsmail Niyazi Kurtulmuş, Hasan Tahsin Uğur, Haydar Karakaş ile ortak çalışmaları olmuştur.

Kardeşler Apartmanı, hem Asım Taşer hem de İsmail Niyazi Kurtulmuş'un muayenelerinin olduğu yerdir. Kurban bayramlarında deri toplama merkezi olarak kullanılırdı. O dönemde Sabri Ülker, kamyon desteğinde bulunurdu. İsmail Niyazi Kurtulmuş bu kamyonlara hoparlör bağlar ve mahallelerde "Veren el, alan elden hayırlıdır." anonsları yapılırdı. Asım Taşer'in çocukları da bu apartmanda özellikle deri toplanacağı zamanlarda görevler alırdı.

8 K1, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

9 İYV, İlim Yayma Vakfı, "Önceki Dönem Başkanlarımız" (Erişim 29 Aralık 2022).

10 İYV, İlim Yayma Vakfı, *Vefa*, Dergi-Bülten (Ekim 2013), 8-9.

Bir gün Beyoğlu'nun arka sokaklarında Ömer Faruk ve İhsan Taşer bir adresten deri alacağı zaman kamyoneti bir yere çarpıyorlar ve maddi zararı kendi ceplerinden ödeyerek karşılıyorlardı. Asım Taşer ve İsmail Niyazi Kurtulmuş; yoğun kar yağışının olduğu, kamyon kullanılmadığı zamanlarda kurban derilerini sırtlarında taşırlardı. Burada toplanan derilerden elde edilen gelir ihtiyaç sahibi öğrencilere ve İmam Hatip okullarına yardımlarda kullanılırdı. Çarşamba İmam Hatip Okulu'na battaniye ve ranza alımında çok destek verilmiştir. Bunun yanında etler, okulun yemekhanesindeki buzhaneye konularak yıl boyunca öğrencilere yemek yapıldı.

1960 Askeri Darbesi'yle faaliyetleri durdurulan ve kayyuma teslim edilen İlim Yayma Cemiyeti, Yusuf Türel ve arkadaşları Aydın Bolak'ın¹¹ (ö. 2004) öncülüğünde meclisteki arkadaşlarının da yardımıyla bir vakıf kurma girişimini hazırlamıştır. 1973 yılında Cemiyet'in önde gelen isimleriyle birlikte İlim Yayma Vakfı tesis edilir. Vakfın kurulması 101 kurucu imzaları ile talep edilmiş İstanbul Valisi, Belediye Başkanı ve İl Müftüsünde şeref üyeliğine getirilmiştir. Vakfın ilk Başkanı Sabri Ülker (ö. 2012) iken

Asım Taşer de Mütevelli Heyeti Üyeleri arasında yer almaktadır.

Vakfın Başkanlık makamı o zaman için sırasıyla Sabri Ülker ve Eymen Topbaş'tan sonra Asım Taşer'e gelir. Taşer, 1985'ten 1996 yılına kadar Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevini yerine getirir. Bu zaman dilimi Türkiye için çok hareketli zamanlardır. Özellikle 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra dış dünyaya açılan Türkiye'nin milli ve manevi değerleri kucaklayacak nitelikli insanlara ihtiyacı olacaktır. Asım Taşer için bu misyonun özel bir anlamı vardır. Özellikle öğrenim gördüğü Vefa Lisesi'nin karşısındaki binada yıllar sonra yönetici olarak bulunması da bir heyecan kaynağıydı. İlim Yayma Vakfı'nın en eski ve kurumsallaşmış öğrenci yurdu olan İbn'ül Emin Mahmut Kemal İnal Yüksek Tahsil Talebe Yurdu, o zamanlarda öğrencilere neredeyse bedelsiz sayılabilecek çok cüzi miktarlarda barınma imkânı sağlıyordu.¹² Asım Taşer, bu yapıların Vakfın amacına uygun bir şekilde kullanmak adına da mücadele vermiştir. Ekmekçizade Medresesi öğrencilerin kullanımına açılması için Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden kiralanmıştı. Eğer o dönemlerde kiralanmasaydı başka kurumlar tarafından farklı amaçlarla kullanılabilirdi.

Asım Taşer'in yönetim stratejisi, hiç kimsenin ideolojik baskısı olmaksızın milli ve manevi değerlere hizmet edebilecek gençlerin yetiştirilmesi olacaktır. Kendisi ayrıca çok sistematik bir insandı. Doktorluk görevi devam ettiği yıllarda muayenehanesinden çıktıktan sonra özellikle salı ve perşembe günleri Vakıf'ta rutin toplantıları olduğu için eve çok geç dönerdi. Cumartesi günleri ise burs

Nevzat Yalçıntaş ve Asım Taşer birlikte. (İhsan Taşer Arşivi)

11 Ahmet Aydın Bolak, İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucu heyetinin içinde yer almaktadır.

12 Metin Erkaya, "Dr. Asım Taşer Hakkında", *Facebook* (13 Haziran 2016).

işlerine odaklanmak için Vakfa gider, hatta inşaat faaliyetlerinin başında durmaya özen gösterirdi. Çocukları, Metin Erkaya gibi yurt idarecileriyle iyi ilişkiler kurar, zaman zaman yurt gezilerine katılırdı. Vakıf'taki iş yoğunluğunu çocuklarına hiç aktarmayan Asım Taşer, doğru olanı yapalım mantığında vakıf işlerini yürütürdü. Özellikle lisan meselesi o dönemde çok oturmayan bir sistemdi ancak Asım Taşer, öğrencilere lisan bursu meselesine çok kafa yorardı.

Asım Taşer ve arkadaşları. (İhsan Taşer Arşivi)

Burs verilmesinde Asım Taşer bizzat işin başında dururdu. Performans kriterlerine göre burs verilmesini sağlayan sistemi vakfa hizmet olarak katmıştır ve üç önemli özelliği vardır: Birincisi çalışkan olması, ikincisi manevi değerlere bağlı olması, üçüncüsü ise sigara kullanmamasıdır. Yalan söylememeye çok ehemmiyet verirdi. Özellikle burs başvurusunda bulunmuş mülakata gelen adaylara *"Başka kurumdan burs alıyor musun?"* sorusuna *"Evet alıyorum."* yanıtı verene bile yarım burs tahsis ederdi. Burs mülakatlarında yaşanan bir olay çocukları tarafından şu şekilde aktarılıyor: Sigara kullanıp burs alamayan öğrenciler yıllar sonra Asım Taşer'in çocuklarıyla karşılaştıklarında babalarını hayırla yâd ederlerdi. Cemiyetlere yakınlığı olan isimler burs verilecek olan adaylara referans olmak için Asım Taşer'e ulaştıklarında asla taviz göstermediği bilinmektedir. Vakıfta burs verdiği öğrenci listelerini yakın çevredeki kardeş vakıflarla paylaşarak paranın gerçek ihtiyaç sahipleriyle buluşmasına gayret gösterirdi. Birden fazla burs alınacağı zaman bu kriter daha

çok ihtiyaç doğrultusunda değerlendirilirdi.¹³ Son zamanlarında ise yüksek tahsile çok önem verirdi. Akademik kariyeri hedefleyen doktora öğrencilerine yurt tahsislerinde bulunmuştur. Bu adayların özellikle sosyal bilimler dışında olanlara da burs verilmesi konusunda çok emek harcardı.

Bu tarz faaliyetlerinin yanı sıra özellikle Ramazan aylarındaki çalışmalarının da dikkate değer olduğu görülmektedir. Vakfın her faaliyetini amacına uygun olarak kurgulayan Taşer, Vefa Yurdu'nda kalan öğrencilere iftar ve sahur yemeklerinin verilmesini sağlamıştır. Bunların yanında Ramazan ayına özgü ilmi seminerler ve toplantılar düzenlerdi. Öğrencilerin kültür faaliyetlerini desteklemek maksadıyla onların ufuklarını açacak tarzda gazete, kitap ve dergi temin ederek öğrencilerin hizmetine sunmuştur.¹⁴ Bunların dışında yer alan inşaat faaliyetleriyle ilgili Vakfın bir kuruluş malının hakkı geçmesin diye özellikle Sabahattin Zaim Üniversitesi Altunizade Kampüsü'nün alınmasında yıllarca uğraşmış, bazen sevinip bazen üzülmüştür. Üzülmesinin sebebi aslında müteahhitlere karşı endişesinin oluşmasıdır.

¹³ K1, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

¹⁴ Asım Taşer, "Türkiye Gazetesi Röportajı- İlim Yayıma Vakfı Başkanı Dr. Asım Taşer, Evlatlarımız ilmen ve ahlaken bizi geçmelidir dedi" (Görüşmecisi: Yalçın Yılmaz, Yüz Yüze, 13 Şubat 1995).

O da vakıf malının kötü amaçla kullanılmamasıdır. Verilen paranın piyasa değerinin üstünde kalmamasıdır.

İYV Genel Kurulu'nda Mehmet Rahmi Bilge, Asim Taşer, Metin Uysal, İsmet Ağan, Halit İlhan. (İYV Arşivi)

Ömrünü insanlığa ve Türkiye'deki ilimle hemhal olmuş gençlere hizmet etmekle geçirmiş Asim Taşer, ölçülü bir insandı ve aşırılıklardan hoşlanmazdı. İmkânları olduğu halde mütevazı bir hayat yaşardı. Vakıf malının korunmasında çok hassastı. Gereksiz ve faydasız harcamalara müsaade etmezdi. Ancak öğrencilerin ihtiyacı olan şeylerden kısılmasını istemezdi. Vakarlı, ciddi duruşlu

İYV Genel Kurulu'nda, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Asim Taşer ve İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Yücel Çelikbilek ile birlikte. (İYV Arşivi)

bir kimseydi. Çok önde durmaktan hiç hoşlanmazdı. Siyasetin olumsuzluklarını tasvip etmezdi. Siyaseti derinlemesine bilmesine rağmen politikayı hiç sevmezdi. Siyasi isimlere çok saygı duyardı fakat kulislere de uzaktı. Yanlış bulduğu şeyleri siyasilere özellikle Necmettin Erbakan'a karşı net bir şekilde ifade eden Asim Taşer, doğruyu savunduğu için kimseyi karşısında görmezdi. Doğruyu kendi karakteriyle yoğurur, başka insanların ne yaptığıyla da ilgilenmezdi. Hayatın koşturmacası ve hizmetle geçen uzun yıllar sırasında çocuklarını ve ailesini de ihmal etmezdi. Babasının yoğun gönüllülük ve iş temposuna rağmen sözünde durduğunu belirten oğlu Ömer Taşer, *"İşten geldiğimde seni gezdireceğim."* sözünü söyleyip eve geç gelmesine rağmen bizi uykudan uyandırıp biz *"Evet gezmek istiyoruz."* dersek dışarıya çıkartıp gezdirdiğini ifade etmektedir¹⁵. Oğlu Ömer Taşer, babası gibi doktorluk mesleğini seçmiş ve ortopedi uzmanı olmuştur. İkinci oğlu İhsan Taşer ise elektronik mühendisidir. Kızı Ayşe Nazmiye ise Prof. Dr. Hasan Doğruyol ile evlidir. Taşer'in bu evlatlarından dokuz torunu vardır.

Zor bir hayata gözlerini açıp kendisini insanlığa ve vakfa emanet etmiş Asim Taşer 13.06.2016 tarihinde 93 yaşında

15 K1, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

Vakfın Mütavelli Heyeti Başkanlığı'nı yapmış olan Asım Taşer adına oğlu Prof. Dr. Ömer Faruk Taşer'e İYV 46. Genel Kurulu'nda Berat takdimi. (İYV Arşivi)

Takdir Berati. (İYV Arşivi)

İYV Genel Merkezi'nde Asım Taşer adına tefriş edilen, Dr. Asım Taşer Kütüphanesi. (İYV Arşivi)

hayatını kaybetti.¹⁶ Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazıyla son yolculuğuna uğurlanan naaşı Topkapı Mezarlığı'na defnedilmiştir. Vefatından sonra vakfın kurucu üyeliğine oğlu Prof. Dr. Ömer Faruk Taşer seçilmiştir.

¹⁶ Gazete Vatan, "Asım Taşer Son Yolculuğuna Uğurlandı" (Erişim 27 Aralık 2022).

Kaynakça

Asım Taşer, "Türkiye Gazetesi Röportajı-İlim Yayma Vakfı Başkanı Dr. Asım Taşer, Evlatlarımız ilmen ve ahlaken bizi geçmelidir dedi" (Görüşmecisi: Yalçın Yılmaz, Yüz Yüze, 13 Şubat 1995).

Asım Taşer, "Kelimenin Tam Anlamıyla Bir Vakıf İnsanı" (Görüşmecisi: Mehmet Erken, Yazılı Kayıt, 9 Aralık 2015).

Ercan Türk (ed.), *Tarihi 100 Lise* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2017), 6-34.

Gazete Vatan, "Asım Taşer Son Yolculuğuna Uğurlandı" (Erişim 27 Aralık 2022)

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Vefa*. Dergi Bülten (Ekim 2013), 8-9.

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Vefa*. Dergi Bülten (Mayıs 2014), 11-16.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Önceki Dönem Başkanlarımız" (Erişim 29 Aralık 2022).

K1, K2, K3, Kişisel Görüşme, 25 Aralık 2022.

Metin Erkaya. "Dr. Asım Taşer Hakkında". *Facebook* (13 Haziran 2016).

Salih Tuğ (ed.). *40 Vakıf İnsan* (İstanbul: Türkiye Millî Kültür Vakfı, 2011), 308-309.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

YUSUF TÜREL

Yusuf TÜREL

(1910 - 2000)

*Mustafa ARI**

Hayatı

1910 yılında Avusturya-Macaristan ile Osmanlı İmparatorluğu sınırında yer alan, günümüzde Karadağ'ın bir şehri olan Taşlıca'da (Pljevlje) dünyaya geldi. Babası Taşlıca Mutasarrıfı Ömer Feyzi Bey ile annesi Vasfiye Hanım'ın beşi erkek yedi çocuğundan biriydi.¹ Taşlıca, Hırvatistan sınırları içerisinde yer alan Adriyatik Denizi kıyısındaki ticaret merkezi Dubrovnik'ten başlayıp Bosna'nın iç kesimlerinden geçerek Kosova'ya, oradan da Bulgaristan ve İstanbul'a uzanan yol üzerinde yer alır.² Hatta edebiyatımızda hamsesiyle ünlü divan şairimiz Taşlıcalı Yahya da bu bölgeye mensuptur.³ Yusuf Türel I. Dünya Savaşı başlarında çok küçük yaşlarda ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi. İstanbul'un Eyüpsultan ilçesine yerleşip ilkokula burada başladı.

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü (Mezun), arimustafa@ogr.iu.edu.tr.

1 Ed. Salih Tuğ, *40 Vakıf İnsan* (İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2012), 298.

2 Machiel Kiel, "Taşlıca", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 1 Ocak 2023).

3 Bayram Ali Kaya, "Taşlıcalı Yahya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 1 Ocak 2023).

Babası Ömer Feyzi Bey'in Antalya/Teke iline Mutasarrıf olarak tayini dolayısıyla okuluna burada devam etti. Birinci Cihan Harbi'nin şiddetli geçen yıllarında tekrar İstanbul'a döndüler. Yeniden Eyüpsultan'da okumaya başlayan Yusuf Türel ilkokulu ve ortaokulu Reşadiye Numune Mektebi'nde tamamladı. Liseyi İstanbul Sultanisi'nde okuduktan sonra üniversite eğitimine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde başladı. Ancak eğitimine daha sonra aynı üniversitenin Hukuk Fakültesi'nde devam etti.⁴ 1937 yılında okulu tamamlamasının ardından uzun bir süre serbest avukat olarak çalıştı. Gençlik yıllarında spora meraklı ve aynı zamanda milli ve manevi değerlerine de son derece düşküncü. Üniversite yıllarında milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy (ö. 1936) ile zaman zaman görüşmüş ve hatta Akif'in vefatından önce onu hastanede ziyaret etmiştir.⁵ Yine bu dönemde onun yakın arkadaşlarından olan daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı yapacak merhum Tevfik İleri (ö. 1961) ile Akif'in vefatından sonra cenazesinde bulunmuş üç beş üniversiteli öğrenciden biriydi. Yusuf Türel'i yakından tanıyan isimlerden biri, aynı zamanda Aydınlar Ocağı

teşkilatının kurucuları arasında yer alan Prof. Dr. Süleyman Yalçın (ö. 2016) bir yazısında şunları ifade etmekte: "*Yusuf Türel'in hayatının mihrakında İslam inancı, Allah ve Peygamber sevgisi bulunuyordu. Ömür boyu değişmeyen bu iman ve ahlak ona Rumelili, Osmanlı-Türk aile ocağından intikal etmiş idi...*"⁶ İlim Yayma Cemiyeti'nin emektarlarından Recep Kabakçı Hoca'nın, 2021 yılında aramızdan ayrılan son devrin önemli ilim insanlarından Muhammed Emin Saraç Hoca ile yaptığı bir söyleşide rahmetli Emin Saraç Hoca Yusuf Türel ile alakalı şunları ifade etmekteydi: "*Onun hiç unutamadığım şöyle bir hatırası vardı. Onların, Hafız Ahmet Paşa Camii'nin kible tarafında ahşap bir konakları vardı. Yusuf Türel oradan Beyazıt'taki İstanbul Üniversitesi'ne derse giderdi. Hukuk okuyordu. O zaman üniversite öğrencileri ciddi giyerlerdi. O da güzel, ciddi elbiseler giyiyor. Bir defasında Fatih Sultan Mehmet Hazretleri'nin türbesi önünden geçerken durup Fatiha okuyor. Eskiden şöyle bir adet vardı: İster kadın olsun ister erkek, Fatih Sultan Hazretleri'nin kabrinden geçerken döner, bir Fatiha okur, öyle geçerdi insanlar. Hatta bu vapurlarda da yapıldı. Mesela Fatih Sultan için, Eyüp Sultan Hazretleri için, Yahya Efendi için onların yakınından geçerken kaptan köşkünden el-Fatiha derlerdi ve Fatiha okunurdu. Neyse, Yusuf Türel de işte böyle Fatih Sultan Hazretleri'ne Fatiha okurken onu polis görüyor. 'Gel delikanlı,' deyip karakola götürüyor. Karakolda komiser ona bakmış, şu sözlerle bir güzel azarlamış ve göndermiş: 'Sen yakanda hukuk fakültesi rozeti taşıyorsun. Böyle kravatlı, güzel giyimli birisin. Nasıl olur da o hurafeleri sürdürürsün, öyle şey olur mu? Bir daha görmeyeyim.'* Yusuf Türel denince aklıma hep bu hatırası gelir."⁷ Yusuf Türel hukuk eğitimi akabinde dört yıl askerlik görevini yerine getirdikten sonra uzun bir süre avukatlık mesleğini icra etti. Bununla birlikte birçok önemli organizasyonda görev aldı. Gençlik yıllarında girdiği Milli Türk Talebe Birliği'nde (MTTB) uzunca bir süre aktif görevler aldı. Yine bu organizasyonda yer alan isimlerden biri de Tevfik İleri idi. Tevfik İleri onun yakın arkadaşı, aynı zamanda Demokrat Parti'den Samsun Milletvekilliği (1950), Başbakan Yardımcılığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi çok önemli görevler almış bir isimdi.⁸ Yusuf Türel ile alakalı Prof. Dr. Süleyman Yalçın yazısında şunları ifade etmekte: "II. Cihan Harbi yıllarında bir yanda yokluk, fakirlik, hastalıklara eklenen Tek Parti dikta rejimi yanında, Cihan Harbi'nin ülkemize bulaşma tehdidi ve insanların ve milletin endişe ve korkularına ekleniyordu. Bu uzun ve sıkıntılı dönemde Yusuf Türel günlük geçim derdi yanında İslam

4 Dr. Süleyman Yalçın, "Yusuf Türel", 40 *Vakıf İnsan*, Ed. Salih Tuğ (İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı, 2012).
5 Yalçın, "Yusuf Türel", 300.

6 Yalçın, "Yusuf Türel", 300.

7 Muhammed Emin Saraç, "Emin Saraç Hoca ile Hasbihal", Recep Kabakçı, *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni*, Bahar 2013, Sayı 23. <https://iyc.org.tr/files/web/313/dosyalar/BULTEN%2023.%20SAYI.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Ocak 2023).

8 Şaban Sitembölükbaşı, "Tevfik İleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim: 1 Ocak 2023).

ve Müslümanlar üzerindeki baskı ve tertiplerin avukatlığını yapıyor, öte yandan Osmanlı'dan miras kalan İslami bilgi ve örfün nasıl sahip çıkılarak yeni insan ve nesillere ulaştırılabileceği meselesiyle hemhal oluyordu. Bu hususta oturduğu Fatih semti onun için çok uygun düşüyordu. Orada Fatih'ten kalan manevi hava yanında, Osmanlı'dan kalan son din ulehasının da toplandığı ve İslami yaşantının devam ettiği bir muhit vardı. Esasen Fatih-Süleymaniye ve Sultanahmet'e kadar uzanan eski İstanbul'un omurgasının civarı ve ucundaki Sirkeci, Eminönü, Sultanahmet semtleri Osmanlı Müslüman Türkünün hem yaşanan günlük hayatının hem de sanatının kaybolmadığı semtleri temsil etmekteydi. Onun yanında ticaret merkezi de bulunmaktaydı. Yani bu çizgide hem bilgi, fikir ve sanat hem de maddi güç, ticaret ve para beraber bulunur. Yusuf Türel bu çizginin ortasında birçok kere de başında bulunan, çare arayan, çözüm için semt semt ve şehir şehir dolaşan bir aziz kişiydi. Bu muhitte ve Yusuf Türel'in destekçileri olan zevat, Köseoğlu ailesi, Mazhar Sündüs, Vehbi Bilimer, Seniyüddin Başak (ö. 1963) Vehbi Çıkrıkçıoğlu, Nazif Çelebi (ö.1988), Mehmet Güler ve Mehmet Üretmen (ö. 1980), Çavuşoğlu aileleri, Konya Lezzet Lokantası sahibi Mustafa Doğanbey, Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971) İbnülemin Mahmud Kemal İnal (ö.1957) Ebül'ulâ Mardin (ö. 1957) Celaleddin Ökten (ö. 1961) Ali Fuad Başgil (ö. 1967) ve diğerleri maddi ve manevi destek verenlerin başında gelmekteydi."⁹

Avukat Yusuf Türel. (İYV Arşivi)

⁹ Yalçın, "Yusuf Türel", 301.

İmam Hatip Okulları ve Yusuf Türel

İmam Hatip Okulları ilk defa 1913 yılında Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba adıyla imam ve hatip yetiştirmek maksadıyla kuruldu. Okul 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunu dolayısıyla kapatıldı. Daha sonra sınırlı sayıda "İmam Hatip Mektepleri" açıldı. Ancak açılan bu İmam Hatip Mektepleri 1932 yılında tekrar kapatıldı. Okullar 1949 yılında yeniden "İmam Hatip Kursları" adı altında açıldı. İmam Hatip kurslarının açılmasında Rahmetli Celaleddin Ökten'in (ö. 1961) mücadelesi çok önemli rol oynadı. Celaleddin Ökten'in öncülüğünde ilk kurs 1948 yılında İstanbul Samatya semtindeki Etyemez'de bulunan eski ve metruk bir binada açıldı.¹⁰ İmam Hatip Kursları'nın açılmasında önemli ölçüde desteği olan isimlerden biri de Yusuf Türel'di. 1940'lı yıllarda İmam Hatilet'in eksikliği hususunda CHP içerisinde de şikâyetler olmuştu. Bu partinin uzun yıllar milletvekili ve daha sonra Başbakan olacak olan Prof. Dr. Şemseddin Günaltay (ö. 1961) meseleyi Yusuf Türel ile görüşmüş, daha sonra Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulmuş olan "İmam Hatip Mektepleri"nin yeniden açılması kararlaştırılmıştı.¹¹ İmam Hatip

¹⁰ Halis Ayhan, "İmam Hatip Lisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Erişim:1 Ocak 2023).

¹¹ Yalçın, "Yusuf Türel", 302.

Yusuf Türel, üniversiteden öğrenci arkadaşları ile birlikte. (40 Vakıf İnsan, İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2012)

Mektepleri'nin açılmasında önemli katkıları olan isimlerden biri de Tevfik İleri'ydi.

İlim Yayma Cemiyeti ve Yusuf Türel

Millî ve mânevî değerlerine bağlı, çağının bilim, düşünce ve kültürüne vâkıf, şahsiyetli nesiller yetiştirmeyi hedefleyen İlim Yayma Cemiyeti 1951 yılında Celaleddin Ökten¹² öncülüğünde kuruldu. Yusuf Türel İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluş, gelişme ve ondan sonraki çalışmalarında aktif olarak bulunmuş bir isimdi. Hukukçu kimliği ile de çok mücadeleler verdi. Bir yandan İslami faaliyetlerde bulunurken bir taraftan da evlilik süreçlerine girdi. 1952 yılında Bosnalı Zade Hanım ile evlendi.¹³ Daha

¹² Mustafa L. Bilge, "İlim Yayma Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 1 Ocak 2023).

¹³ Yalçın, "Yusuf Türel", 303.

Yusuf Türel asker arkadaşları ile birlikte. (40 Vakıf İnsan, İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2012)

sonraki yıllarında Hamit ve Neslihan adında iki evladı dünyaya geldi. İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk yılları hakkında yukarıda ismini zikrettiğimiz merhum Süleyman Yalçın şunları ifade etmekte: "İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk yıllarında henüz müstakil yeri ve merkezi yoktu. İdare heyeti toplantıları, öncü kuruluş çalışmalarının yapıldığı Sirkeci'deki meşhur Konya Lezzet Lokantası'nda icra edilirdi. Bu ilk kuruluş yıllarında kurucuların çoğu ticaret ehli olduğundan, Beyazıt/Bakırcılar'da temin edilen yerde bu Vakfa ait gelir getirecek iş hanı inşaatının gönüllü neferiydi. Nitekim o günlerde henüz yaşayan büyük alim İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın köşkü de aynı sokakta yer alıyordu. Bu eski Osmanlı Efendisinin yakını ve hizmetkârı olan Nazif Çelebi de İlim Yayma Cemiyeti'nin Umumi Kâtibi idi."¹⁴

Yusuf Türel'in Kuruluşunda Yer Aldığı Diğer Kurumlar

Şişli Camii Vakfı

Şişli Camii Cumhuriyet döneminde inşa edilen ilk camidir. Şişli Camii'nin yapılmasında Mimar Ali Vasfı Egeli'nin (ö. 1962) büyük gayretleri oldu. Şişli'de cami ihtiyacını dönemin valisi ve belediye başkanı Lütfi Kırdar'a (ö. 1961) ilettiklerinde olumlu karşılama, 1945 yılında yapımına başlanmış ve 1950 yılında ibadete açılmıştır. Şişli Camii'nin kurucuları; Ali Vasfı Egeli, Suad Karaosman, Nuri Kozikoğlu, Yusuf Görün, Şükrü Görün, Ata Köseoğlu, Rahmi Köseoğlu'dan oluşmaktaydı. Köseoğlu kardeşler ile Yusuf Türel yakın arkadaş ve komşudur. Yusuf Türel daha sonra kadroya girer ve 1966'da Dernek

¹⁴ Yalçın, "Yusuf Türel", 304.

ve 1973'de Şişli Camii Vakfı kurulur. Vakfın kuruluşunda Yusuf Türel, Aydın Bolak (ö. 2004), Sabri Ülker (ö.2012), Süleyman Yalçın (ö. 2016), Nevzat Yalçıntaş (ö.2016), Vehbi Bilimer ve Eymen Topbaş (ö. 1991) gibi isimler yer aldı. Kuruluşundan bu yana önemli hizmetlere imza atan Vakıf hala çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁵

İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı

Gerek Osmanlı'nın son döneminde gerekse Cumhuriyet döneminde yaşamış ve ortaya önemli eserler çıkarmış tarihçi âlim İbnülemin Mahmud Kemal İnal kültürümüzün müstesna bir örneği idi. Son Sadrazamlar, Son Asrın Türk Şairleri ve Son Hattatlar gibi eserleriyle kültür tarihimize büyük hizmetleri oldu. İbnülemin'in konağına birçok özel isim gelirdi. Bu konağa sık sık gelenler arasında Ali Emiri Efendi (ö. 1924), Said Halim Paşa (ö. 1924) İsmail Saib Sencer (ö. 1940) Mehmet Akif (ö. 1936) Yahya Kemal Beyatlı (ö. 1957) Abdülhak Hâmid (ö. 1937) Ebül'ulâ Mardin (1957) Sadettin Kaynak (1961) gibi isimler vardır. İbnülemin vefatından önce burayı İlim Yayma Cemiyeti'ne bağışlamıştı. Cemiyet üyelerinin daha sonra bu konağı yıktırmasıyla İbnülemin Mahmud Kemal İnal İş Hanı inşa edildi. İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı bu iş hanında İYC'ye paralel olarak faaliyetlerini devam ettirdi. Yusuf Türel bu vakıfta aktif olarak görev aldı ve hukuki işleri yürüttü. Vakıf Mütevelli Heyeti üyeleri arasında o dönem İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Vehbi Bilimer, Av. Yusuf Türel (ö. 2000), İstanbul Müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen (ö.1971), Nazif Çelebi (ö.1988), Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş (ö.1986), Abdulkadir Çavuşoğlu (ö. 2007), Mehmet Güler, Mehmet Üretmen (ö.1980) gibi isimler yer aldı. Yusuf Türel 2000 yılına kadar Vakıf'taki çalışmalarını sürdürdü.¹⁶

İlim Yayma Vakfı

Yusuf Türel hem İlim Yayma Cemiyeti'nin hem de 1973 yılında kurulacak olan İlim Yayma Vakfı'nın kurucuları arasında yer almış özellikle de vakıf kurulması fikrini ortaya atan ilk isimlerden biriydi. Rahmetli Sabri Özpala'nın verdiği bilgiye göre vakfın kurulmasını ilk o teşvik etmiştir. Vakfın kuruluşunda Sabri Ülker (ö. 2012), Eymen Topbaş, Korkut Özal (ö. 2016), Cemalettin Yavaşca (ö. 2009), Asım Taşer (ö. 2016), Sabahattin Zaim (ö. 2007), Mehmet Güler, Mehmet Üretmen (ö. 1980), Yusuf Türel, Kahraman Emmioğlu, Nazif Çelebi gibi isimler yer aldı. Vakıf 1973-1991 yılları arasında İlim Yayma İş Hanı'nda, Laleli'deki bir apartmanda, 1993 yılında ise Vefa'daki merkez binasında¹⁷ hizmet verdi. Bir süre Vefa'daki binasının genişletme maksadıyla yıkılıp yeniden yapılması sürecinde burada

hizmet veremeyen Vakıf bu süre boyunca Eyüp'teki genel merkez binasında hizmetlerine devam etti. 2021 yılında ise tekrar Vefa'ya taşınan Vakıf burada hizmetlerine devam etmektedir. Sözü rahmetli Prof. Dr. Süleyman Yalçın'ın şu ifadeleri ile bitirelim: *"Bir Rumeli-Osmanlı Türkü olarak hayata gözlerini açan ve 30 Ağustos 2000 tarihinde vefat eden, Eyüpsultan Mezarlığı'nda 'din günü'nü intizar eden, dört İslami teşekkül ve vakfın kuruluşunda, gelişmesinde ön saflarda bulunmasına rağmen 'Ben' iddiasına kapılmayan 'vakıf adamı' Av. Yusuf Türel, inandığı gibi yaşayan olduğu gibi görünen bir insandı, Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun".¹⁸*

18 Yalçın, "Yusuf Türel", 309.

Kaynakça

Ayhan, Halis. "İmam Hatip Liseleri". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 1 Ocak 2023.

Bilge, Mustafa L. "İlim Yayma Cemiyeti". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 1 Ocak 2023.

Kaya, Bayram Ali. "Taşlıcalı Yahya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 1 Ocak 2023.

Saraç, Muhammed Emin. "Emin Saraç Hoca ile Hasbihal". Recep Kabakçı, İlim Yayma Cemiyeti Bülteni, Bahar 2013, Sayı 23. <https://iyc.org.tr/files/web/313/dosyalar/BULTEN%2023.%20SAYI.pdf> Erişim Tarihi: 1 Ocak 2023.

Yalçın, Süleyman. "Yusuf Türel". *40 Vakıf İnsan*. Ed. Salih Tuğ. İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2012, 300-306.

15 Yalçın, "Yusuf Türel", 304.

16 Yalçın, "Yusuf Türel", 305.

17 Yalçın, "Yusuf Türel", 306.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

H A S A N T A H S İ N U Ğ U R

Hasan Tahsin UĞUR

(1920 - 2009)

Gözde SÖĞÜTLÜ*

Hayatı ve Kişiliği

1920 senesinde, Necati ve Hatice Uğur'un evliliklerinden dünyaya geldi. İlkokuldan liseye kadar eğitimini Balıkesir'de tamamladı. İlim ve irfan aşkıyla doluydu. Üniversite eğitime devam etmek istese de babasının Balıkesir'de bulunan kumaş dükkanında kendisine yardım edecek birine ihtiyacı olmasından dolayı bu isteği karşılık bulamadı. İki yılın ardından İstanbul'da üniversite eğitimi görmek için babasını ikna etti. Üniversitelerin öğrenciye ihtiyaç duyduğu o yıllarda bizzat üniversite rektörü tarafından ilgiyle karşılandı. Şehrin önemli tarihi ve turistik mekanlarına sahip Sultanahmet semtindeki Yüksek Ticaret Mektebi olarak bilinen İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'na kaydoldu. 1945 senesinde

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktora Öğrencisi, gzdsogutlu@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0002-5263-0886.

üniversite eğitimini tamamlayan Uğur, Balıkesir'de kumaş ticareti yapmakta olan babasını mesleğini İstanbul'da devam ettirmeye ikna etti. İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk kurucularından Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu'nun kızı Ayhan Hanımefendi ile evlenen Hasan Tahsin Uğur'un bu evlilikten dört erkek çocuğu dünyaya geldi. Babasının vefatının ardından İstanbul'un en işlek, en kalabalık ve en canlı ticaret semtlerinden biri olan Eminönü'nde uzun yıllar kumaş ticareti yaptı. Buradan elde ettiği gelirle çocuklarının arzusu doğrultusunda kimisini okutmuş, kimisini de baba mesleğine teşvik ederek bu işin erbabı olarak yetiştirmiştir. İstanbul'un sayılı kumaş tüccarlarından biri olan Uğur, 2000 senesinde mesleği büyük oğlu Mesut Uğur'a devretmiştir.

Hasan Tahsin Uğur ile 1995 yılında Kocaeli'nin Dilovası ilçesine bağlı Tavşancıl köyünde tanışan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli hocalarından Profesör Muhammet Eroğlu, uzun zaman dostluk ettiği Uğur ile olan anılarından sevgiyle söz eder. Uğur ve ailesiyle Ramazan ve Kurban Bayramı gibi özel günlerde de bir araya geldiklerini belirten Eroğlu, Uğur'u gösterişi sevmeyen, yaptığı hayrı görev bilerek yapan, konuşulmasını uygun görmeyen bir hayır insanı olarak tanımlamaktadır.¹

Dönemin önde gelen varlıklı isimlerinden biri olan Hasan Tahsin Bey, Tavşancıl köyünde arsa olarak çocuklarının sayısı adedince odası olan bir yazlık inşa ettirmiştir. Yazları ekseriyetle burada geçirmiş, 70'li yaşlarının sonlarına doğru köyde bulunan cami cemaatiyle yakın ilişkiler kurmuştur. Ağır başlı ve kibar kişiliğiyle köy halkının da sevgi ve övgüsüne mazhar olmuştur. Hasan Tahsin Beyin her sene ekseriyetini cami cemaatinin oluşturduğu ve köye yazlığına gelenleri davet ettiği ikram sofraları, köy halkı tarafından cömertliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu ikram sofralarını bir araya gelme fırsatı olarak gören köy halkının zaman zaman "***Ne zaman ikramına nail olacağız?***" şeklinde kendisine latife ettiği de görülmüştür.

Az konuşup çok dinleyen bir kişiliğe sahipti. Kendi jenerasyonundaki birçok isim gibi israftan kaçınan, tutumluluğa özen gösteren biri olarak tanınmıştır. Toptan yapılan erzak alışverişinin bereketine inanan Uğur'un tutumlu kişiliği, ihtiyacı olan içme suyuna erişmek için suyun kaynağına gitmesi ve buradan getirdiği suyu kullanmasında da kendini göstermiştir.

1 Mehmet Ali Sarı, "Hasan Tahsin Uğur Hakkında Röportaj", (Görüşmecisi: Gözde Söğütlü, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 11 Ekim 2022).

İnfak Ahlakının Tezahürü: Hasan Tahsin Uğur'un Hayır İşleri

Hasan Tahsin Uğur'un bir iş insanı ve ticaret ehli olarak takdir edilmesi, onun örnek alınması gereken tarafı; infak ahlakıyla ihtiyaç sahibini gözetmesi, halden anlaması ve israftan kaçınmaya özen gösterirken gelirini hayır işlerine harcaması olmuştur. Uğur ile ailevi boyutta ilişkiler tahsis etmiş olan eş ve dostlarının da belirttiği gibi ticareti ve bu ticaretten elde etmiş olduğu kazancı hiçbir zaman güç ve itibar nişanesi olarak görmemiştir. Ömrünü ihtiyaç sahiplerine yardım işleri ve öğrencilere burs ile yurt temini faaliyetleriyle nihayete erdirmiştir. Rahmet ve duayla yad edilmesine kapı aralayan çok sayıda camii inşa etmiştir.

Mümtaz bir şahsiyet olarak cömertliğini hayır işlerinde göstermiş, merhumun önemli hayırlarından biri de Abdullah Sarımermer'in gayret ve hizmetleriyle, öğrencilerin ibadetlerini ifâ etmeleri için Kartal İmam Hatip Lisesi'nin yanında yaptırmış oldukları Kartal Camii'dir. Caminin yapımı devam ederken eşiyle birlikte gerçekleştirdikleri ziyaret sırasında Ayhan Hanımefendi, eşine *"Böyle bir hayır yapmanı hep istemiştım, çok mutlu oldum."* demiştir.² Hayır hasenat işlerinde eşi Hasan Tahsin Beyi her zaman destekleyen

Hasan Tahsin Uğur ve Merhum Abdullah Sarımermer'in gayret ve hizmetleriyle açılmış olan Kartal İmam Hatip Lisesi Camii. (Kartal İmam Hatip Lisesi, (KAİHL), (Erişim 20 Ekim 2022).

2 Muhammed Eroğlu, "Sâhibü'l Hayrât ve'l Hasenât Timsali Bir Mü'min Merhum Hasan Tahsin Uğur", *Altınoluk Dergisi*, Sayı: 295, 2010.

Ayhan Hanımefendi, bu sözleriyle hayrı gönül birliği içinde yaptıklarını göstermiştir.

İslam dininin temelinde yer alan diğerkâmlık ve dayanışma ilkelerince büsbütün bir Müslüman ahlakına sahip olan Hasan Tahsin Bey, gerçekleştirmiş olduğu hayır ve hasenatlarla *"sâhibü'l hayrât ve'l-hasenât"* bir mümin olarak tanınmış, israftan kaçınarak kazancını Allah yolunda harcamıştır. Bu unvana nail olması bağlamında yapmış olduğu bir diğer hayrat da Gebze'nin Dilovası İlçesi'nde inşa ettirdiği iki katlı Hasan Tahsin Uğur Camii'dir.

Tavşancıl köyünde bir yazlık inşa ettirmesi de yine böyle bir hayır iştiraki sırasında hayat bulmuştur. İhtiyaç sahibi köy halkı arsaları değerlenmeye başladığında Uğur'dan arsalarını satın almasını talep etmişlerdir. O, çoğu kere bir arsa taciri olmadığını belirtse de bazı kimselerin arsalarını satın alarak ihtiyaç sahibi köylülere yardım etmiştir. Zihinlerde yer etmiş işlerden birisi de yine köyde yaşamakta olan bir kız çocuğunun ameliyat masraflarını karşılamış olmasıdır.³

3 Sarı, "Hasan Tahsin Uğur Hakkında Röportaj", (11 Ekim 2022).

Hasan Tahsin Uğur, İlim Yayma Cemiyeti Üyeleriyle. (Aile Arşivi)

İlim Yayma Cemiyeti Üyeliği

İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul'da, altmış sekiz hayır sahibi zengin sanayici, tüccar ve meslek sahibi ismin, ülkenin ilim ve irfan hayatında kalıcı ve faydalı hizmetler vermek amacıyla bir araya gelmesiyle 1951 yılının Ekim ayında kurulmuştur.⁴ Hasan Tahsin Uğur, milli ve manevi değerlerine bağlı; çağının bilim, düşünce, kültür ve geleneklerine vâkıf nesiller yetiştirmeyi hedefleyen İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucuları ve öncü isimleri arasında yer alan babası merhum Necati Uğur'un⁵ vefatı sonrasında hizmet bayrağını teslim almış, cemiyete üye olmuştur. Cemiyet toplantılarının birinde söz almak isteyen Uğur, Avukat Seniyüddin Başak tarafından bir yıl boyunca toplantıları dinlemek ve gözlemlemekle görevlendirilmiştir. Bu süre zarfında hiç söz almadan toplantıları takip ederek bir yılın sonunda İlim Yayma Cemiyeti müzakerelerinde söz sahibi olmuştur.

İlim Yayma Vakfı kurulurken ilk kurucular⁶ arasında yer alan Hasan Tahsin Uğur, 1973-1978 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyeliği yaparak Vakfın muhasebe evraklarının tanzimi ve takibi hususlarında muhasiplik görevlerini üstlenmiştir.⁷ Hz. Peygamber'in *"Hayra delalet eden o hayrı bizzat yapan gibidir."* hadisince amel edip yıllarca İstanbul'da hayır sahibi nüfuzlu isimlerden cemiyet için hayır parası toplayarak hadiste müjdelenen sevaba nail olmuştur.

4 İYC, İlim Yayma Cemiyeti, *Kurban Paylaşmaktır*, Kış 2006, 18-19.

5 İYC, "Kurucularımız".

6 İYV, İlim Yayma Vakfı, "İlk Kurucularımız"

7 Sarı, "Hasan Uğur Hakkında Röportaj", (11 Ekim 2022).

Hasan Tahsin Uğur, kurucuları arasında yer aldığı İlim Yayma Vakfı toplantısında. (Aile Arşivi)

Hasan Tahsin Uğur, İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyeleriyle. (Aile Arşivi)

Doğup, büyüdüğü toprakların insanına hizmet etmeyi vazife edinerek birçok öğrencinin ve ihtiyaç sahibinin hayatına dokunmasına vesile olan, üye ve yönetici konumlarında aktif olarak faaliyetlerine katıldığı vakıflar arasında İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı da bulunmaktadır.

Uğur ailesi, "babadan oğula, dededen toruna" vakıf insanı ahlakıyla yetişmiştir. Hasan Tahsin Uğur'un, kurucuları arasında yer aldığı İlim Yayma Vakfı'na hizmetleri hem oğlu Müfit Uğur'a hem de torunu Hasan Uğur'a ilham kaynağı olmuştur. Babası Hasan Tahsin Uğur'un çizmiş olduğu yoldan ayrılmayan Müfit Uğur, 1981 yılında İlim Yayma Vakfı kurucu üyeliğine seçilmiştir. Büyüklerinden gördüğü görev bilinci ve ahlakını devam ettiren torun Hasan Uğur da ülkesi için milli ve manevi değerlere saygılı hizmetlerin bayrağını babası Müfit Uğur'dan devralmıştır. Hasan Uğur'un 2006 yılında Vakıf kurucu üyeliğine seçilmesiyle "üç kuşak" bilfil İlim Yayma Vakfı'nın çeşitli kademelerinde önemli görevlerde bulunmuştur.⁸

Hakk'ın Rızasını Kazanmaya Adanmış Bir Ömrün Simgesi Hasan Tahsin Uğur

Hakk'ın kendisine verdiğini halkla paylaşan, dünya malı ile huzura kavuşulamayacağını bilincinde olan manevi bir dünya görüşüne sahip Hasan Tahsin Bey, gönlünü Hakk'ın rızasını kazanma ufkuna yöneltmiştir. Örnek alınması gereken bir Müslüman ahlakına sahip olarak beş vakit namazını cami cemaatiyle birlikte kılmaya özen göstermiştir. Ezan vakti girmeden camide bulunmuş, dini vecibelerini eksiksiz, tam ve doğru bir biçimde yerine getirme hususuna büyük bir itina göstermiştir. Dünya hayatının faniliğinin idrakiyle birbirlerini Hakk'ın ahlaki buyrukları doğrultusunda teşvik eden eşi Ayhan Hanımefendiyle beraber, çocuklarını da ahlaklı ve örnek birer Müslüman olarak yetiştirmeyi kendilerine görev edinmişlerdir. Milli ve dini geleneklerin yaşatıldığı bir ailede yetişmiş olan karı-koca, kendi anne ve babalarından almış oldukları iyi ve güzel ahlak ve tabiatlarını kendi çocuklarına da aksettirme mutluluğuna erişmiştir. Tevazu ve hayır timsali çocukları da merhum baba ve annelerinden almış oldukları örnek davranış ve değerleri yaşatmayı sürdürmüşlerdir. Cömertlik ve hayırseverlik hasletlerine sahip olan kardeşlerden Prof. Dr. Müfit Uğur, anne ve babalarına olan düşkünlük ve sevgilerini büyüğe hürmette kusur edilmediği, küçüğe sevgi ve şefkat gösterildiği bir aile ortamında yetişmiş olmalarıyla açıklamıştır. Vakıf insanı ahlakı düsturunca bir hayat yaşayan Hasan Tahsin Bey, 20 Ekim 2009'da ebedi hayata intikal etmiştir.

8 İYV, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

Profesörlük cübbesi ile Müfit Uğur. (Aile Arşivi)

Oğlu Prof. Dr. Müfit UĞUR (d. 1950)

1960'lı yıllar, yakın tarihi, meşru iktidarlara karşı gerçekleştirilen gayrimeşru müdahale örnekleriyle dolu olan Türkiye'nin geleceği açısından önemli yıllardır. Devlet ve toplum yapısının siyasi, ekonomik ve sosyolojik olarak önemli dönüşüm ve değişime uğradığı bir zaman diliminde dünyaya gelmiş olan Müfit Uğur'un aile ve ilmi yaşantısını bu yabancılaşma ve kutuplaşma atmosferiyle birlikte düşünmek doğru olacaktır.

Ailesi ve Eğitim Hayatı

Aslen Balıkesirli olan Hasan Tahsin Uğur ve Ayhan Uğur çiftinin dört erkek çocuğundan biri olan Müfit Uğur İstanbul'da doğup büyümüştür. Çocukluk yılları İstanbul'un Feneryolu/Kalamış

semtinde geçmiş, ilkokulu bu semtte bulunan özel bir okulda bitirdi. 1960 darbesinin yaşandığı yıllarda ilkokul dördüncü sınıftaydı. Darbe döneminde yaşananları idrak edecek bir yaşta olmasa da olayların yaşandığı dönemde kamuoyunda büyük bir algı kaymasının yaşandığını belirtmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu olumsuz koşullarında ilkokulu bitirmiş, üstün bir başarı göstererek ortaokulu Kadıköy'de Maarif Koleji'nde okumuştur. Maarif Koleji'nde yedi yıl İngilizce eğitim görmüş, babasının istek ve yönlendirmesiyle yaz

tatillerini Almanya'da geçirip Goethe Enstitüsü'nde Almanca eğitimi almıştır. Gerek doktor olan dayısını kendisine örnek edinmesi, gerek aile dostları arasında da doktorların olması üniversitede tıp fakültesine kaydolmasında belirleyici olmuştur. Başarılı bir öğrencilik sürecinin ardından 1974 yılında üniversiteden mezun olmuş, iki sene sonra Belkis Uğur Hanımefendi ile hayatını birleştirmiştir. Bu evlilikten üç çocuk sahibi olmuş, çocuklarının istek ve arzularına saygı göstererek yaşadığı hasret duygusuna rağmen onlara, hayatlarını yurt dışında devam ettirmeleri hususunda müsaade göstermiştir.⁹ Çocuklarının iş hayatlarında elde edecekleri başarılarla ket vurmak istemediğini belirten Müfit Bey için saygı ve sevgi hiçbir koşula bağlı değildir. Amerika'da bulunduğu yıllarda farklı milletlerin birbirlerine karşı giyim kuşamlarından ötürü herhangi bir saygısızlıkta bulunmadıklarını gözlemlemiş, insanların en tabii inanç haklarından ötürü saygısızca ve hoyratça muamelelerle karşılaşmalarını medeniyetsizlik olarak görmüştür.¹⁰

Üniversite yıllarından, cildiye hocalarıyla. (Aile Arşivi)

Tıp İlmi ve Psikologluğa Olan İlgisi

Mesleki hayatına İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği'nde başlayan Müfit Bey, araştırmacı olarak bulunduğu Amerika'nın önemli eğitim kurumlarından biri olan Atlanta Georgia Üniversitesi'nde de tecrübeler elde etmiştir. Mesleki

Prof. Dr. Ayhan Songar ile. (Aile Arşivi)

hayatında önemli etkisi olan isimlerden biri Türkiye'de çağdaş psikiyatrinin öncüleri arasında bulunan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı'nın kurucusu ve 34 sene kürsü başkanlığı görevini yapmış olan Prof. Dr. Ayhan Songar (ö. 1997) olmuştur. Songar'ın bilgi ve tecrübelerinden istifade etme şansı elde eden Müfit Bey, hocasının tavsiyeleri doğrultusunda Amerika'daki

9 Müfit Uğur, "Müfit Uğur ile Söyleşi", (Görüşmecisi: Gözde Söğütlü, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme: 22 Kasım 2022).

10 Müfit Uğur, "Prof. Dr. Müfit Uğur ile İnsan ve inanç Problemleri Üzerine", *Altınoluk Dergisi*, Sayı. 59, 1991.

çalışmalarını tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönmüş ve 1983 yılında doçentlik derecesini elde etmiştir.¹¹ 1989'da profesörlük unvanı almış, hocası Songar'ın vefatı sonrasında aynı fakültede altı yıl boyunca kürsü başkanlık görevi icra etmiştir. Songar ve Suna Tanaltay (ö. 2021) ile birlikte Tercüman Her Yaşta Ruh Sağlığı başlıklı bir kitap çalışması da gerçekleştiren Müfit Bey'e göre ruhi denge ile inanç arasında önemli bir ilişkinin varlığı söz konusudur. İnsanın şuur üstü tarafından kontrol edildiği benlik durumunun kontrolünde inancın belirleyici bir rol oynamaktadır. Vicdan, adalet, örf ve âdet gibi moral değerler de insanın davranış ve eylemlerinin gidişatında önemlidir. Dinlerin

Ayhan Songar ve Yeşilay İdare Heyeti ile çalışmalardan. (Aile Arşivi)

Ayhan Songar'ın hastalığı sürecinde hastane hizmetinde bulunurken. (Aile Arşivi)

ve özelde inanç sistemlerinin iyiliği öğütlediği kötülükten alıkoymaya sevk ettiği inanç, insanlarda olumsuz sonuçlar doğuracak kötü davranışların sergilenmesine mâni olacaktır.¹²

Mesleki hayatındaki başarılarının arkasında güçlü aile bağlarıyla mütevazî bir hayat sürdürmesinin de etkisi olmuştur. Toplumu oluşturan en ufak birimin aile olduğunu düşünen Uğur, Türk aile yaşantısına has geleneklerin devam ettirilmesine hassasiyet gösterilen bir ailede yetişmiş olduğu gibi kendi çocuklarını da bu yönde yetiştirmeye özen göstermiştir.

Makam ve Mevkinin Hiç'liği

Müfit Uğur, *"Mala ve mevkiye düşkün bir adamın dinine verdiği zarar, bir koyun sürüsünün içine salıverilmiş iki aç kurdun o sürüye verdiği zarardan daha az değildir."* hadisini kendisine şiar edinmiştir. Ona göre makam sevgisi, koltuk hırsı insan fitratının özelliklerindendir ancak makam sevgisinin yönünü değiştirmek de insan iradesine bağlıdır. Dünya hayatının sonluluğu karşısında hiçbir makam yoktur ki geçici olmasın. Dolayısıyla en üstün makam Allah'ın sevgisini kazanmak için gösterilen çaba ve gayrette gizlidir. Bu ahlak ve nefis düsturuna uygun bir yaşayış gösteren Müfit Bey,

11 Uğur, "Müfit Uğur ile Söyleşi", (22 Kasım 2022).

12 Uğur, "İnsan ve İnanç Problemleri Üzerine".

makam ve koltuk şöhretine kapılmamak için uzun yıllar sürdürdüğü psikiyatri kürsüsü başkanlığından ayrılmaya karar vermiştir. İnsanın makamla sınanmasının en ağır imtihanlardan biri olduğunu belirtir ve ona göre makamı terk etmek nefis için zor olsa da insanlar tarafından sevilir sayılırken, makamın zirvesindeyken ayrılmak hatıralarla yad edilmeyi sağlayacaktır. Ayrılma kararını fakülte arkadaşlarıyla paylaştığında olumsuz geri dönüşle karşılaşan Müfit Bey, arkadaşlarının da kürsü başkanlığı icra edebilecek kabiliyetlere sahip olduğunu belirterek başkanlık koltuğunu devretmiştir. Bu süre zarfında fakültede öğretim görevliliği işini devam ettirmiş, 2016 yılında emekli olmuştur. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde 50 sene gibi uzun bir zaman görevde bulunan Müfit Bey, bu yıllarda çeşitli kongreler düzenleyerek bu kongrelerde adından söz ettirecek tebliğler sunmuştur. Çalışmalarının çıktısı olarak *Medikal Psikoloji* başlıklı bir esere imza atmış psikoloji disiplini alanındaki çalışmalarını özel muayenehanesinde devam ettirmektedir. Doğup büyüdüğü semtte, Feneryolu'nda bulunan muayenehanesinde vakit geçirmekten memnuniyet duyar, ona göre insan hayatı devamlı akışkanlık içinde olduğundan süreklilik gerektirir. Bu akışkanlık insanın inanç sistemiyle de bütünlük içindedir. Bütünlük içinde oluşturma insana düşen Allah'ın ayetleri ve Rasûlullah'ın sünnetine uymak için gayret etmektir. Bu doğrultuda Allah izin verdiği müddetçe kendisini zinde tutan çalışmalarını devam ettirmek istediğini belirten Müfit Bey, mütevazı bir şekilde vaktinin çoğunu ev ve ofis sınırları içinde vakit namazlarını eda ederek geçirmektedir.¹³

Kuşaktan Kuşağa İlim Yayma Vakfı Hizmetleri

"*Ferdin irfanı cemiyetin irfan mektebinde elde edilir.*"¹⁴ sözüne örnek olarak Müfit Uğur, deyim yerindeyse İlim Yayma Vakfı'nın faaliyetlerinin içine doğmuştur. Dedesi Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı yıllarda avukatlık mesleği icra ederken vatan, millet, görev ahlakıyla devletin orduya ihtiyaç duymasından hareketle arkadaşlarıyla birlikte cübbesini çıkararak Kuvay-ı Milliye'ye katılmıştır. Çıkrıkçıoğlu aynı görev ahlakıyla Türkiye'nin ileri gelen isimleriyle birlikte ülkede yanlış giden bazı konular ve gelişmeler karşısında uygun tepkiler ortaya koymak, şubeler açarak benzeri hizmetleri ülke çapında genişletmeye çalışmak amacıyla kurulan¹⁵ İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucuları¹⁶ arasında yer almıştır. Cemiyetin kurucu isimleri arasında yer alan

dedesinin etkisi yanında çocukluk yıllarında cemiyet toplantılarının bazılarının aile evinde düzenlendiğine de tanıklık etmiştir. Cemiyetin önde gelen isimlerinin yer aldığı bu toplantılara aşinalık kazanarak vakıf insanı ahlakı ve kabiliyeti kazanmıştır.

Toplum hayatında önemli hizmetlerde bulunmuş olan İlim Yayma Cemiyeti'nin üyeleri, ilerleyen yıllarda çalışmaların daha da sağlam bir temel üzerinde yürümesini temin amacıyla İlim Yayma Vakfı'nı kurmuşlardır. Müfit Uğur'un aile büyüklerinden babası Hasan Tahsin Uğur da İlim Yayma Vakfı'nın kurucu isimleri arasında yer almıştır.¹⁷ 1973'te vakfın ilk mütevelli heyeti üyeliğine seçilen Hasan Tahsin Uğur, 1978 yılına kadar mütevelli heyeti üyeliğini sürdürmüştür. Babasının görevlerini devam ettirmek isteyen Müfit Uğur, 1981 yılında Türkiye'nin ilim ve kültürel hayatında önemli bir yeri olan İlim Yayma Vakfı'nın kurucu üyeliğine ve aynı yıl mütevelli heyeti üyeliğine seçilmiştir. Bir yıl görev yaptıktan sonra ayrılmış, 1987 yılında tekrar başladığı İlim Yayma Vakfı mütevelli heyetindeki görevini on iki yıl boyunca kesintisiz sürdürmüştür.¹⁸

Aile büyüklerinin yanı sıra

13 Uğur, "Müfit Uğur ile Söyleşi", (22 Kasım 2022).

14 Hayati Develi, "İrfana Dair", *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, 2019, sayı 14, s. 6.

15 İYC, *Geçmişten Geleceğe Hizmetlerimizi Paylaşalım*, Güz 2005, 12-13.

16 İYC, "Kurucularımız", (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

17 İYV, "İlk Kurucular", (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

18 İYV, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu ve arkadaşları Kuvay-ı Milliye Ordusu'nda. (Aile Arşivi)

Müfit Uğur'un tıp profesörü olarak yetişmesinde üzerinde emeği olan Ayhan Songar da İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında yer almıştır.¹⁹ Müfit Bey gerek aile büyüklerinin tesiriyle gerek kişisel ilişkilere sahip olduğu hocası Songar gibi isimlerin tesiriyle kuruluşundan günümüze kadar ülkemizde kültür, eğitim, sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanlarında birçok hizmete öncülük eden İlim Yayma Vakfı'nın üyesi olmuştur. Böylece Müfit Uğur, İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk kurucuları arasında yer alan dedesi Ahmet Vehbi Çıkrıkçıoğlu'nun ilke ve hedefleri doğrultusunda vakfın hizmetlerinin kararlılıkla sürdürülmesinin destekçisi olmuştur.

Vakıf üyeliği sürecinde görev bilinci ve ahlakıyla faaliyetler gerçekleştiren Müfit Bey, herhangi bir tenkit görmeden, saygınlığı kaybolmadan makamı kendisinden sonra gelen tecrübeli isimlere devretmiştir. Kuşaktan kuşağa her dönemde İlim Yayma Vakfı hizmetlerinin devam ettirilmesinde önemli vazifeler üstlenmiş olan aile üyeleri gibi Müfit Uğur'un oğlu Hasan Uğur²⁰ da üyesi olduğu İlim Yayma Vakfı'nın bünyesinde hizmetlerini sürdürmektedir.

"Hayattaki en büyük düsturunuz koltuğa, makama alışmamak olsun!" tavsiyesinde bulunan Müfit Uğur'a Allah'tan ailesi ile saadetli ve sağlıklı bir hayat diliyoruz.²¹

19 İYV, "İlk Kurucular", (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

20 İYV, *Mevcut Kurucular*, (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

21 Uğur, "Müfit Uğur ile Söyleşi", (22 Kasım 2022).

Kaynakça

Develi, Hayati. "İrfana Dair". *Vefa Dergisi*. İlim Yayma Vakfı Yayınları, 2019, sayı: 14, s. 6.

Eroğlu, Muhammed. "Sâhibü'l Hayrât ve'l Hasenât Timsali Bir Mü'min Merhum Hasan Tahsin Uğur". *Altınoluk Dergisi*, Sayı: 295, 2010.

İYV, İlim Yayma Cemiyeti. *Geçmişten Geleceğe İhtiyaçlarımızı Paylaşalım*, (Güz 2005) <https://iyc.org.tr/yayinlar/bulten-10.-sayi>.

İYV, İlim Yayma Cemiyeti. *Kurban Paylaşmaktır*, Kış 2006, <https://iyc.org.tr/yayinlar/bulten-11.-sayi>.

İYV, İlim Yayma Cemiyeti. *Kurucularımız*. <https://iyc.org.tr/kurucularimiz> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

İYV, İlim Yayma Vakfı. *İlk Kurucular*. <https://www.iyv.org.tr/tr/ilk-kurucular.html> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Mevcut Kurucular*. <https://www.iyv.org.tr/tr/mevcut-kurucular.html> (Erişim Tarihi: 24 Kasım 2022).

KAlHL, Kartal İmam Hatip Lisesi, (Erişim Tarihi: 11.12.2022). <https://www.kaihl.com>.

Sarı, Mehmet Ali. "Hasan Uğur Hakkında Röportaj". (Görüşmeci: Gözde Söğütlü, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 11 Ekim 2022).

Uğur, Müfit. "Müfit Uğur ile Söyleşi", (Görüşmeci: Gözde Söğütlü, Görüşme Transkripsiyonu, 22 Kasım 2022).

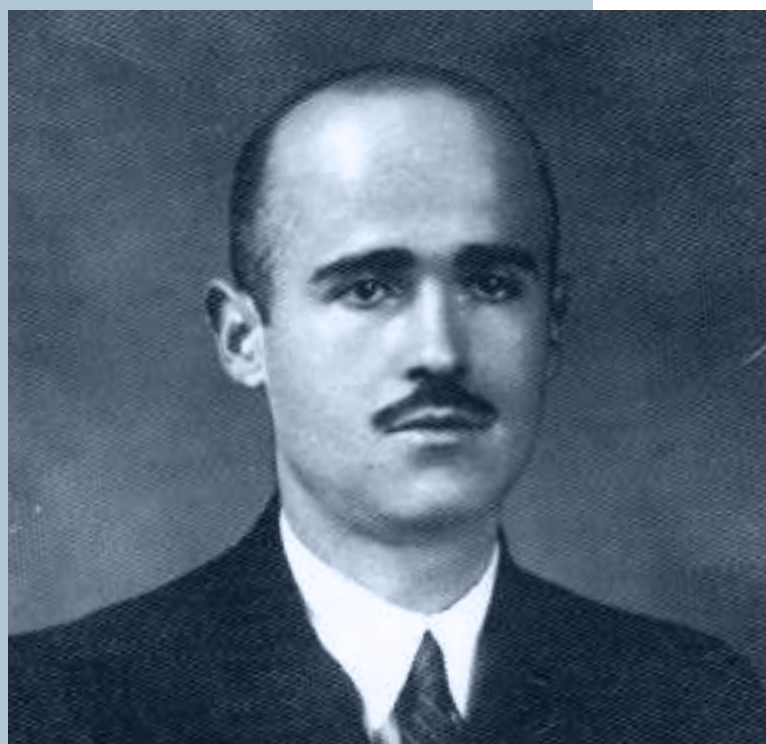
Uğur, Müfit. "Prof. Dr. Müfit Uğur ile İnsan ve inanç Problemleri Üzerine". *Altınoluk Dergisi*, Sayı: 59, 1991.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

N A Z İ F Ç E L E B İ

Nazif ÇELEBİ

(1907 - 1988)

*Enes GÜLLÜ**

Aslen Isparta Ovası'nın kuzeyinde bulunan ve eski adı Agros olan, 1926 yılında Meclis kararıyla Atabey ismini alan Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in memleketindendir. Saltanat yıllarının sonlarında, 1907'de dünyaya gelir. Tapu memuru olan babasının meslekî atamaları sebebiyle İstanbul'a göçer. Emlak alım-satımı ve ticaretteki emeğiyle önemli bir kazanç elde eder. Şehirde kumaş tüccarları arasında şöhret kazanır.

* Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Bilim Tarihi Bölümü, Araştırma Görevlisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bilim Tarihi ve Felsefesi, Doktora Öğrencisi, egullu@fsm.edu.tr , Orcid Id: 0000-0002-8944-8682.

Askeri üniforması ile. (Aile Arşivi)

Nazif Çelebi. (İlim Yayma Cemiyeti Bülteni (İYC), *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi* (Kış 2006).

Nazif Bey, Konya Kadınhanı'ndan göçüp 1934 yılında Eminönü Sultanhamam'da manifaturacılıkla meşgul olan meslektaşı Ahmed Hamdi Topbaş'ın (ö. 1944) kızı Müşerref Hanım ile evlenir. Babasına düşkün bir evlat olan ve babasının da taliplerini uzun

süredir reddeden Müşerref Hanım, bu haber kendisine verildiğinde şaşkınlığını şu tepkisiyle izhar eder: *"Beni vermişler öyle mi!"*.¹ Nazif Bey, anne ve babası başta olmak üzere geniş ailesiyle Süleymaniye Ayşe Kadın Hamamı Sokak'taki bugün Suffa Vakfı'nın kullandığı konakta ikamet etmektedir. Erenköy'den gelen gelinleri ile evlerinin nüfusu bir kişi daha artar.

Ancak ayrılıklar, kısa süre sonra konağı sarsar. Nazif Bey'in babası Medine'de kütüphaneye müderris olarak atanır.² Az bir zaman sonra da vefat eder ve Cennetü'l-Bâkî'ye defnedilir. Bu arada Nazif Bey'in ilk evladı doğmuştur. Nuri ismi verilen bebek doğumundan otuz üç gün sonra zatürreden hayatını kaybeder.

Oğullarının kaybı aileyi etkiler ancak tesellileri birbiri ardınca bulurlar. Eşi Müşerref Hanım vakadan sonra başladığı hafizeliğini tamamlar ve Süleymaniye Camii'nde icazetini alır. Daha sonra 1937 yılında ilk kızları Âdile Nükhet, 1940 yılında Sütüde, 1942 yılında da Güzide isimlerini verdikleri üç kızları dünyaya gelir.

Nazif Bey, İslam'ın hem inanç ve ibadet bakımından dini hem de sanat ve davranış bakımından kültürel bir yapısı olduğu bilincindedir. İbadet vakitlerinde Süleymaniye başta olmak üzere İstanbul Camileri'nde olur, hayır hasenat işlerinde, dernek, kurum ve benzeri girişimlerde hep ön safta görülürdü.

Camilerde Kılınan Namazlar

Mehmet Niyazi Bey'in 20. yüzyıl ortalarından itibaren Beyazıt'taki bir kahve etrafında gelişen kültür çevrelerini konu edindiği *Dahiler ve Deliler* romanında Sarı Fethi karakteriyle temsil edilen, 1944 Süleymaniye doğumlu Fethi Erhan'ın bir röportajında 1969 yılında mahalleden ayrıldıktan sonra Nazif Çelebi ile karşılaşmalarındaki anlatımı, Nazif Bey'in dinin ibadet boyutundaki devamlılığını gösterir. Mahallenin bir sakini olarak Erhan'ın babası uzun yıllar namazların edası için Süleymaniye Camii'ne gider. Ancak buradan taşınarak Yavuz Selim mahallesine yerleşirler ve babası da daha yakın olduğundan namazlarda Fatih Camii'ni tercih etmeye başlar. Fethi Bey bir gün Sirkeci'de Nazif Çelebi ile karşılaşınca ilk olarak şu sitemi

- 1 Sare Çizmecioğlu, "Bir Osmanlı Hanımefendisi Müşerref Çelebi (Topbaş)", *Şebnem Dergisi* (Erişim 09 Ocak 2023).
- 2 Sare Çizmecioğlu, "Bir Osmanlı Hanımefendisi Müşerref Çelebi (Topbaş)". Yazar, Müşerref Çelebi ile görüşmeleri neticesinde kaleme aldığı yazıda "tayin edilmek" ibaresini kullanmaktadır. Dolayısıyla vakfıyesine Cumhuriyet döneminde de riayet edilerek yakın döneme kadar Türk görevliler atanmış ve çalışanlarının maaşları karşılanan bu kütüphane Medine'deki Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey Kütüphanesi olmalıdır.

iştir: *"O baban yok mu, benim kırk senelik sabah namazı arkadaşım... Beni terk edip gitti!"*³

İbadetlerindeki kendi titizliğinin yanında ailesinin de bu işin içinde olması için özel gayret sarf eder. Konakta özel bir zil sistemi kurarak tüm ailenin sabahları Süleymaniye'de bulunmasını sağlar. Her hafta genelde pazar günleri ailenin başka bir camiye gitme günüdür.

İlk Hacılar ve Tur Şirketi

Nazif Bey'in hayatında ibadetlerin önemi namazın yanında hacda da görülür. Tek Parti döneminde pek gündeme gelmeyen mevzulardan biri de hac yasağıdır. Maddi bakımdan yeterliliği olan Müslümanlar bu ibadetin ifası için uzun bir süre beklemek zorunda kalır. Değişen

dünya şartları gereği tek partinin alternatiflerinin gelişmesiyle 1946 seçimleri öncesi hac serbest bırakılsa da döviz eksikliği gibi sebeplerle Bakanlar Kurulu Kararları 1949'a kadar ibadetin uygulanabilmesinin önünü keser. Nihayet 1949 yılında yedi bin kişi hacca gidebilir. Nazif Bey ve eşi de bu kişiler arasındadır. 1950 yılında Nazif Bey'in hac için bir tur şirketi kurduğu görülür. Bu şirket o dönemde inananların hacçı için büyük kolaylıklar sağlar.

Konağın Misafirleri

Nazif Çelebi inancının temsiliyet yönünü öncelikle evinde başlatır ve her kesimle iletişim kurabilecek çapta bu işi layıkıyla yerine getirir. Komşularıyla temasının olduğunu önce Fethi Erhan'ın Çelebi Konağı'nda her yatsı namazı sonrası babasının da içinde bulunduğu dört beş arkadaşın çay içtikleri rivayetinden anlarız.⁴ Kadro bir zaman sonra İstanbul eşrafına, bürokratik ve siyasi makamlara, yazarlar ve şairlere, âlim ve fazıllara doğru genişler.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar (ö. 1986), Başbakan Adnan Menderes (ö. 1961), Genelkurmay Başkanı Nurettin Baransel (ö. 1967) ve Korgeneral Faruk Güventürk (ö. 1992) konakta misafir edilen devlet ricalinin başlıcalarındandır. İbnülemin Mahmud Kemal İnal (ö. 1957), İsmail Hami Danişmend (ö. 1967), Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), Nurettin Topçu (ö. 1975), Nevzat Yalçıntaş (ö. 2016), Asaf Ataseven (ö. 2008) kalem erbabından konağa yolu düşenlerden bazılarıdır. Elmalılı Hamdi Yazır (ö. 1942), Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971), Hasan Basri

Nazif Çelebi'nin Hac Organizasyon programı.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın yanındaki isimlerle Nazif Bey. (İYC, *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*, 7.)

3 Latife Beyza Turgut, "Süleymaniye'de büyümüş dört kişi kaldık: Zengin fakir birlikte yaşadık", *Yeni Şafak* (13 Şubat 2022).

4 Turgut, "Süleymaniye'de büyümüş dört kişi kaldık: Zengin fakir birlikte yaşadık".

Çantay (ö. 1964), Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı (ö. 1978), Bekir Hâki Yener (ö. 1975), Süleyman Hilmi Tunahan (ö. 1959), Bediüzzaman Said Nursi (ö. 1960), Mehmet Zahid Kotku (ö. 1980) ilim erbabı ve Kur'an-ı Kerim hizmetçilerinden öne çıkanlardandır.

Bir dergâha dönüşmüş olan konağın gelip gidenlerinden Mehmet Şevket Eygi (ö. 2019) oradaki havayı şu cümlelerle anlatır: "Hangi hayır işi olsa, o işte mutlaka Hacı Nazif Bey'in tuzu olurdu. Hacı Nazif Beyefendi ile Müşerref Hanımefendi Süleymaniye'de Ayşekadın Sokağı'nda ahsaptan eski bir Osmanlı konağında otururlardı. Bu konak, içindeki tarihî ve değerli hüsn-i hat levhaları ile adeta bir müzeye benzerdi. Çelebi ailesi çok cömertti. Bu evde zaman zaman şehrin ulemasının, urefanın, meşâyihi, Müslüman yazar, gazeteci ve akademisyenlerin katıldığı ziyafetler verilirdi."⁵ Türkiye Anıtlar Derneği ile birlikte üç yüze yakın caminin tekrar ibadete açılması çalışmalarında büyük emeği vardır.

Eygi, sohbetlere dair müşahedesini ise bir örnek üzerinden dile getirir: **"1951 ve 1952 olmalı tam hatırlayamıyorum. Galatasaray'da öğrenci olduğum sırada ilk defa Hacı Nazif Bey'in**

Nazif Bey, çocuklarla toplu halde. (Aile Arşivi)

konağına gitmiştim. O gün üniversitelerden Müslüman öğrenciler gelmişlerdi, konak lebâleb doluydu. Hatırlıyorum, Şeyh Sâmi Efendi Hazretleri'nin damadı mimar Ömer Kirazoğlu gençlere hitaben konuşma yapıyordu. Daha sonra bu konağa çok gidip geldim..."⁶

Hat Sanatına Verilen Emekler

Nazif Bey'in dinin kültür ve çehesine verdiği önem; eşi ve çocuklarını, ihmale maruz kalmış hat sanatına yönlendirmesinde ve eğitimlerine düşkünlüğünde müşahede edilir. Müşerref Hanım eşinin teşvikleri ile 45 yaşında üç kızıyla birlikte Hattat Halim Özyazıcı'dan (ö. 1964) sanatı meşk etmeye başlar. Hocasının 1964'teki trafik kazasındaki vefatına değin dersler hem Süleymaniye'deki konakta hem de Halim Bey'in Topkapı Cevizlibağ'daki evinde sürer. Ardından Hamit Aytaç (ö. 1982) ile derslere devam edilir. Meşkler uzun yıllar sürse de icazet almaya lüzum görmemişlerdir.⁷ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Hattatlar eserinde Müşerref Hanım ve kızları Nükhet, Güzide ve Sütûde Hanımlara birer sayfa yer ayırmış ve eserlerinden örnekler koymuştur.

Eserde, Müşerref Hanım'ın hayatı hakkında genel bilgiler verildikten sonra sanatı hakkında şu yorumlar yapılmıştır: **"Ciddî suretde çalışarak ihrazı mehareti etdi. Derc olunan yazıları meharetiine şahiddir. Meşagili beytiyye müsaid olub da yazı ile iştigal etse erkek**

6 İncecik, "Hayırla Yad Edilecek İnsanlar..."

7 Şemsinur Özdemir, "Son Osmanlı Konağının Sahibi: Hattat Müşerref Çelebi", *Ailem Dergisi* 235 (2007).

5 Recep İncecik, "Hayırla Yad Edilecek İnsanlar...", *İttifak Gazetesi* (09.08.2018).

*hattatlar arasında bile kıymetli ad olunacak mertebeye yükseleceği me'muldür.*⁸ İnal, Nazif Bey'in kızlarına ayırdığı sayfalarda en küçük kız olsa da harf sırasından dolayı ilk yer verilen Güzide Hanım'ın kabiliyetlerine şaşkınlığını söylemekten çekinmez. Kızların verdiği yazıların henüz genç olmalarından mütevellit onlara aidiyetinden kuşkuya düştüğünü ve önünde imtihana çektiğini yazar. Getirdikleri örneklerden daha iyisini yazdıklarını görünce takdir eder.⁹

İlim Yayma ve Nazif Çelebi

Çelebi ailesi kültürün yanında hayır hasenat işlerinde de dine ilişkin her türlü hizmeti desteklemiştir. Demokrat Parti'nin 1950 Mayıs'ında iktidara gelmesinden bir yıl sonra yedi ilde açılan İmam-Hatip ortaokullarından İstanbul Vefa'dakinin açılabilmesi ve maddi bakımdan ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan İlim Yayma Cemiyeti onun faaliyetleri arasında başı çeker. Altmış sekiz hayırseverin bir araya gelerek maddi ve çevresel nüfuzlarıyla kurduğu Cemiyet'in, Lozan Barış Görüşmeleri Heyeti'nde de yer alan Avukat Seniyyüddin

Demokrat Parti yetkilileri ve Nazif Çelebi. (İYÇ, *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*, 7.)

8 İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, (İstanbul: Maarif Basımevi, 1955), 795. Hat örneklerine biri Müşerref diğeri Hâfız imzalı iki sülüs örnek koyulmuştur. Müşerref imzalı hatta Kasas Suresi 83. Ayet-i Kerime'nin sonundaki *"İyi son Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."* manasındaki *"Ve'l-âkıbetü li'l-müttakin"* cümlesi yazmaktadır. Hâfız imzalı hatta ise Tûr Suresi 21. Ayet-i Kerime'nin sonundaki *"Her kişi kendi kazandığına karşılık bir rehindir."* manasındaki *"Küllü imri'in bimâ kesebe rahin."* cümlesi yer alır.

9 İnal, *Son Hattatlar*, 814.

Başak'ın (ö. 1963) Başkanlığı'yla toplanan ilk yönetimindeki on dört kişiden biri de Nazif Çelebi'dir.

Cemiyet'in Genel Başkanlığı'nı da yapmış Emekli Tuğgeneral Mehdi Sungur, 2006 yılında kendisiyle yapılan bir söyleşide Cemiyet'le tanışmasını anlatırken Nazif Çelebi'den şöyle söz eder: *"Akademi öğrenimine başladığım 1957 yılında bazı ihtiyaçlarımı temin etmek için Sultanhamam'a gitmiştim. Tavsiye üzerine Aşîrefendi Caddesi'ndeki Sayın Nazif Çelebi'nin mağazasına gittim ve ihtiyacımı aldıktan sonra H. Nazif Çelebi'yi sordum. Büro kısmında olduğunu söylediler. Mekânı cennet olsun, H. Nazif Çelebi arkadaşlarıyla oturuyordu. Büroya gittiğim zaman, İslamî ahlâk ve manevî kültürün verdiği nezih bir ilgiyle karşılaştım. Tanıştıktan sonra sohbet konusunu sordum. Cevaben biz İlim Yayma Cemiyeti mensuplarıyız. Cemiyet'in gayesinin vatana, millete hayırlı hizmetler yapmak; sosyal ve ekonomik bakımdan yardıma muhtaç olan çalışan ve başarılı öğrencilere burs vermek, yurt imkânlarını sağlamak, okullar açmak, ilmi ve ahlâkî neşriyatlar yapmak ve kötü alışkanlıkları önlemek olduğu ifade edildi. Bu faaliyetlerin dün olduğu gibi bugün de yarın da 'İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır.' hadis-i şerifine göre devletimiz ve milletimiz için hayati önemi haiz ve çok faydalı*

Bir açılıшта Nazif Çelebi. (İYC, *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*, 7.)

hizmetler olduğunu kabul ettiğim için muhterem Nazif Çelebi ve Cemiyet üyeleri ile tanıştığımı çok memnun oldum. Ondan sonra da fedakâr ve fazilet sembolü Hacı Nazif Çelebi ve İlim Yayma Cemiyeti'ni zaman zaman ziyaret ettim."¹⁰

İlim Yayma Cemiyeti'ndeki hizmetlerinin teorik ve masa başı kalmadığını ise Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli profesörlerinden İsmail Karaçam'dan (d. 1937) öğreniyoruz. Karaçam, İstanbul İmam Hatip Okulu'nun ilk öğrencilerindendir ve 1959 yılında mezuniyetine değin Cemiyetin yurdunda kalır. O yıllara dair Nazif Çelebi'yle olan hatırasından şöyle söz eder: "Pazar sabahları gelir, talebeyi namaza kaldırır ve onlarla beraber camiye giderdi. Dönüşte zeytin ve ekmek alır, talebelerle birlikte yurttaki kahvaltı yapardı. O kişi, Hacı Nazif Çelebi idi. Bugün soframızda 6-7 çeşit kahvaltılık oluyor ama o tadı bir türlü bulamıyorum."¹¹

İlim Yayma Cemiyeti, Nazif Bey'in hayatının merkezinde bulunsa da farklı yollarla da hayrını sürdürmesini, kapıyı diğer kimselere de açık bırakmasını engellemez. Mesela Süleyman Hilmi Tunahan (ö. 1959) ile Düzce'de bir köye Kur'an Kursu açmak için gider. Köyde bir gece yatılı kalırlar. Gizli kalmış bu detay yıllar sonra Nazif Bey'in oğlunun, Düzceli Sebahattin Bey ile karşılaşmasıyla ortaya çıkar. Çelebi, gözyaşları içerisinde anılır.¹²

10 Ayla Kavalcı, *Cumhuriyet Dönemi Türk Milli Eğitim Tarihinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Hizmetleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 84.

11 İYC, *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*, 6.

12 İYC, *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*, 6.

İlim Yayma Cemiyeti'nin 27 Mayıs 1960 Darbesi ertesinde yönetime atanan isimlerle girdiği vesayet, kuruluş amaçlarının yerine getirilmesini engeller. Yöneticiler, uzun kabul edilebilecek bir zamanda Cemiyeti geri alabilmeleri ertesinde hukuki anlamda daha güvenli bir zemine basabilmek için 31 Mart 1973'te İlim Yayma Vakfı'nı kurar. Cemiyet'in tüm mal varlığını da Vakıf'a devrederler. Nazif Çelebi, her nasıl ki 1951 yılındaki kuruluşta önyak olan isimler arasında yer almışsa aynı gayretle vakfın temel taşlarını atmaktan da geri kalmaz. Sabri Ülker'in (ö. 2012) başkanlığındaki ilk Mütevelli Heyette üye olarak yer alır.¹³ İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluşunda kendisiyle beraber ilk kurucu heyet arasında yer alan Hacı Refik Bürüngüz (ö. 1986), Vakfın da ilk kurucu heyeti arasındadır. Nazif Çelebi ile dönürlük ilişkisi olan Bürüngüz, Vakfın Mütevelli Heyeti'nde yer almaz ancak vefatına kadar hiçbir faaliyetten de geri durmaz.

Ayrılıklara Dair

Nazif Bey ve Müşerref Hanım'ın sanatkâr üç evladının ardından Melike ve Nuriye isimlerinde iki kızı, Vefa ve Ahmet isminde iki oğlu daha dünyaya gelir. Aile, Nazif Bey'in işlerinin bozulması üzerine şeker hastalığına da yakalandığı 1979 yılında Süleymaniye'deki konağı terk

13 İYV Arşivi.

eder. Haseki'de bir apartman dairesine taşınır. Ancak nispeten küçük dairede konak yaşamını zenginleştiren pek çok eserden feragat edilmesi gerekir. Her ne kadar bu durum kendilerini üzerek eşyalar tasfiye edilse de evdeki sohbetler Nazif Bey'in 1988'deki vefatına değin sürer.

Vefatını müteakip yapılan son görevin ardından Eyüpsultan'da aile kabristanına defnedilir. Müşerref Hanım ise baba semtine, Erenköy'e döner. Sanatı ve ilmiyle çevresine yardımcı olur. O da 2007 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşur.

İlim Yayma Cemiyeti, Adana'da açılan bir yurduna Hacı Nazif Çelebi Yükseköğretim Erkek Öğrenci Yurdu, İlim Yayma Vakfı ise 2021 yılında resmi açılışı yapılan İstanbul Vefa Semti'ndeki hem vakıf merkezi hem Lisansüstü Öğrenci Yurdu olan binasındaki bir bölüme Hacı Nazif Çelebi Yurt Yönetim Ofisi ismini vererek hatırasını yaşatmaya devam etmektedir.

İYC Adana Hacı Nazif Çelebi Yurdu. (İYC Arşivi)

İYV Genel Merkezi'nde Hacı Nazif Çelebi adına tefriş edilen yönetim ofisi. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Çizmecioğlu, Sare. "Bir Osmanlı Hanımefendisi Müşerref Çelebi (Topbaş)". *Şebnem Dergisi*. Erişim 09 Ocak 2023. <https://www.sebnemdergisi.com/bir-osmanli-hanimefendisi-muserref-celebi-topbas.html>

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Son Hattatlar*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1. Basım, 1955.

İncecik, Recep. "Hayırla Yad Edilecek İnsanlar...". *İttifak Gazetesi* (09.08.2018). <https://www.ittifakgazetesi.com/hayirla-yad-edilecek-insanlar-m49.html>

İYC, İlim Yayma Cemiyeti Bülteni. *Gül Bahçesinde Bir Bahçıvan: Hacı Nazif Çelebi*. Kış, 2006, s. 6-7.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi.

Kavalcı, Ayla. *Cumhuriyet Dönemi Türk Millî Eğitim Tarihinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Hizmetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Özdemir, Şemsinur. "Son Osmanlı Konağının Sahibi: Hattat Müşerref

Çelebi", *Ailem Dergisi* 235 (2007). <http://www.kalemguzel.org/index.php?go=icerikgoster2&MNKO=&KNO=54>

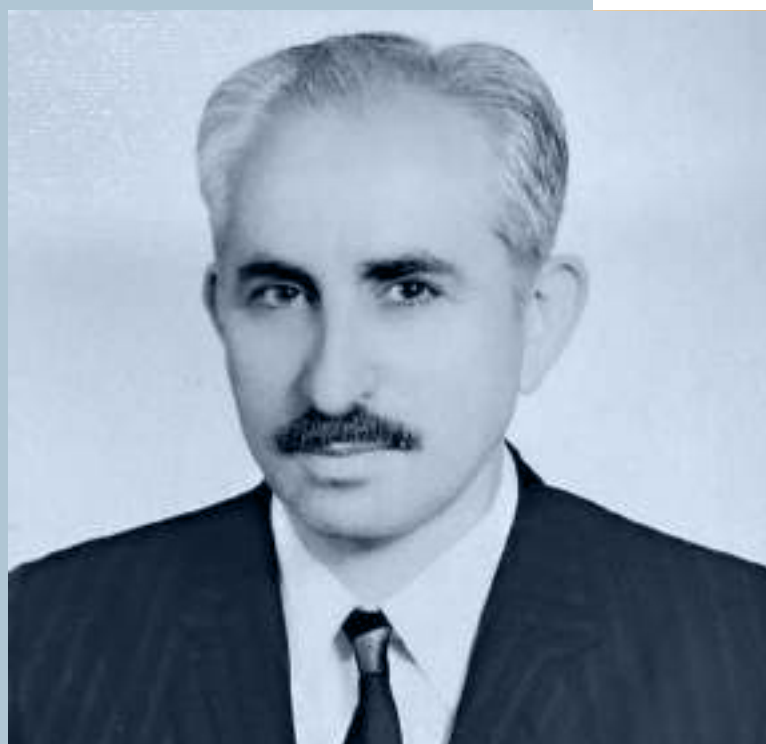
Turgut, Latife Beyza. "Süleymaniye'de büyümüş dört kişi kaldık: Zengin fakir birlikte yaşadık". *Yeni Şafak* (22 Şubat 2023). <https://www.yenisafak.com/hayat/suleymaniye-de-buyumus-dort-kisi-kaldik-zengin-fakir-birlikte-yasardik-3744643>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İ S M A İ L N İ Y A Z İ
K U R T U L M U Ş

İsmail Niyazi KURTULMUŞ

(1920 - 1986)

*Abdulkadir ÜNAL**

Hayatı ve Ailesi¹

1920 yılında Ordu'nun Ünye kazasında dünyaya gelmiştir. Babası, Kurtuluş Savaşı gazilerinden Kastamonu doğumlu Binbaşı Numan Bey, annesi Ünye doğumlu Seher Hanım'dır.

Babası Numan Bey, 1921 Sakarya Meydan Muharebesi'nde yaralanıp malulen emekli edildikten sonra Türkiye'de Latin alfabesiyle yazılmış kaynak pek bulunmadığı için kendini dini ilimlere ve kitaplara adanmıştır. O dönem, uygun bir dille halkı aydınlatmak için Latin alfabesiyle yazılmış ilk ilmihal

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yüksek Lisans Öğrencisi, İlim Yayma Vakfı Özel Kalem Müdürü, unalabdulkadir@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0001-7411-2548.

1 Bu metindeki verilerin önemli bir kısmı Sayın İsmail Niyazi Kurtulmuş'un kızı Zehra Kurtulmuş Kilitçioğlu ile yapılan kişisel görüşmeden iktibastır. Bu sebeple kaynaklar metin sonunda tek bir referansla gösterilecektir.

İsmail Niyazi Kurtulmuş'un gençliği. (Aile Arşivi)

Binbaşı Numan Bey (oturan) ve oğulları Hilmi (solda), İsmail Niyazi (ortada), Rahmi (sağda). (Aile Arşivi)

kitaplarından biri olma özelliği taşıyan *Amentü Şerhi* adlı eseri neşretmiştir. Binbaşı Numan Bey'in Hilmi, Rahmi ve Rüveyde isminde üç çocuğu daha bulunmaktadır.

1950 yılında hayatını Ayşe Güngör ile birleştiren İsmail Niyazi Bey'in Fatma², Süheyla³,

² Tarih Bölümü Mezunu.

³ Edebiyat Fakültesi Mezunu. İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi Mustafa Lütfi Bilge'nin eşidir.

Arkada İsmail Niyazi Bey. Rüveyde Hanım (solda), Hilmi Bey (ortada) ve Rahmi Bey (sağda). (Aile Arşivi)

Zehra⁴, Numan ve Şeyma⁵ isminde beş çocuğu vardır. Kendisini hayır işlerine fazlaca adasa da çocuklarını ihmal etmemiş, dindar ailelerin üniversiteye kız çocuklarının gönderilmediği o dönemde çocuklarını başörtülü bir şekilde okutmuş, kızlarını kendi otomobiliyle okula götürüp getirmiş ve evlatlarına örnek bir baba olmuştur. Aile içinde sevgi, muhabbet, edep ve nezaketli davranışlarıyla da iyi bir insan, iyi bir Müslüman olmanın bir örneğidir.

Kızı Dr. Zehra Kurtulmuş Kilitçioğlu⁶: "*Babam 'Namaz*

⁴ Uzman Doktor, Jinekolog. Muayenehanesi Fatih'tedir.

⁵ Eczacı.

⁶ Eşi Ali Osman Kilitçioğlu İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyeleri'ndendir.

İsmail Niyazi Kurtulmuş. (Aile Arşivi)

kıl!' değil, 'Gelin namaz kılalım.' der ve okulda bulunduğumuz süreler hariç namazı bizimle kılardı. Hatta eniştemiz Asım Taşer'in⁷ (ö. 2016) de yaşadığı apartmanımızda Ramazan ayında toplu halde cemaatle namaz kılınıyordu. Bu durum biz namazı idrak edene kadar böyle devam etti. Namaz surelerini ezberletirken eski bir teyp ile ses kaydımızı alıp bize dinletirdi. Dedemizin Fatih Yayınevi'nde basılan Amentü Şerhi kitabının tashihlerini birlikte yapardık. İmlamızı geliştirirken aynı zamanda bir Müslüman'ın bilmesi gereken ilmiyal bilgisini de öğrenmiş olduk."

⁷ 1985-1996 yılları arasında İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı, aynı zamanda Kurucu Üye.

İsmail Niyazi Bey, çocuklarının sosyalleşmesi için de ayrıca çaba harcamıştır. Çocuklarını açılışlara, seminerlere, panellere, konferanslara ve tiyatrolara götürmeyi ihmal etmemiştir. Yine kızı Zehra Hanım bu durumu şöyle anlatır: *"Kardeşim Numan, çocukken bu tür programlara o kadar sık giderdi ki bir süre sonra bu durumu oyuna dönüştürdü. Üstad Necip Fazıl Kısakürek'in (ö. 1983) cenaze töreninde konuşma yapmışlığı dahi vardır."*

Ailesine, milletin faydasına olacak İslamî faaliyet ve hayır işlerine gayret göstermelerini vasiyet etmiştir.

Eğitim Hayatı

İlkokulu Ünye'de okuyan İsmail Niyazi Bey'in babası Numan Bey, çocuklarının daha iyi bir eğitim alabilmesi için ailesini 24 Nisan 1932 tarihinde İstanbul'un Fatih ilçesine taşımıştır. İsmail Niyazi Bey, önce Fatih Gelenbevi Ortaokulu'nu tamamlamış, ardından 15 Haziran 1938 tarihinde İstanbul Erkek Lisesi'nden başarı ile mezun olmuştur. Lisenin ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1945 yılında diplomasını almış, takip eden süreçte yedek subay olarak askere gitmiştir.⁸

İsmail Niyazi Bey, "Herkesi

İsmail Niyazi Bey (önde) askerde. (Aile Arşivi)

yönlendirdiği İmam-Hatip'in bir mensubu da kendisi olmak" gayesiyle 1 Temmuz 1971 tarihinde çok önemseydiği İstanbul İmam Hatip Ortaokulu'ndan tam 51 yaşında mezun olmuştur.⁹ Tıpkı gencecik bir öğrenci gibi çalışıp çabalayarak ve hatta çeşitli hocalardan kıraat, Farsça ve Arapça dersleri alarak mezun olduğu İmam Hatip Ortaokulu'nu bir "rütbe" olarak görmüştür. Kendisinin *"Ahirette imam hatiplilerle birlikte haşrolunmak, onlarla bir arada muamele görmek istiyorum."*¹⁰ sözleri de bu husustaki samimiyetini ve gayretini göstermektedir.

Çalışma Hayatı

Askerden sonra 1947 yılında İstanbul Fatih ilçesinde bulunan Sanki Yedim Camii'nin hemen yanı başında, aynı zamanda yaşadığı yer olan Kardeşler Apartmanı'nda¹¹ bir muayenehane açarak serbest doktor olarak çalışmaya başlamıştır. Bu süre zarfında da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi I. Dâhiliye Kliniği'nden uzmanlığını almıştır. O tarihlerde hastanelerin acil servisleri çok gelişmiş olmadığı için gece-gündüz ev ziyaretleri yaparak hastalarını evde takip etmiştir. Mesleğini Allah rızası için yapan Kurtulmuş, "Ben hastalarımın kaç lira kazanabilirim?"in hesabına hiç girmemiş, bilakis ücretsiz şekilde birçok hastasına bakmıştır. Bu aynı zamanda bir "baba vasiyeti"dir.¹² Mehmet Akif Aydın, İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde okurken hasta olduklarında doğrudan Doktor İsmail Niyazi Bey'in Kardeşler Apartmanı'nda bulunan muayenehanesine gittiklerini ve öğrenci oldukları için para almadığını anlatır.¹³

8 Salih Kılınç, *Hayata Emek Verenler* (İstanbul: Hayat Vakfı Yayınları, 2011), 25.

9 Kılınç, *Hayata Emek Verenler*
10 Kılınç, *Hayata Emek Verenler*

11 Dünyabizim, <https://www.dunyabizim.com/soylesi/kelimenin-tam-anlamiyla-bir-vakif-insan-asim-taser-h22412.html> (Erişim 06 Şubat 2023).

12 Dünyabizim, <https://www.dunyabizim.com/alinti/bugun-onun-burs-verdikleri-devlet-yonetiyor-h9820.html> (Erişim 06 Şubat 2023).

13 Mehmet Akif Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 24 Ekim 2022).

İsmail Niyazi Bey (ortada) meslektaşlarıyla vizite. (Aile Arşivi)

Hekim-i hâzık İsmail Niyazi Bey, Dolmabahçe Sarayı'ndaki odasında. (Aile Arşivi)

1971 yılında Milli Saraylar doktoru olarak görevlendirilmiş, Dolmabahçe Sarayı'nda ve Heybeliada'da çalışmıştır. Görevine çok bağlı olmasının yanı sıra bu görevi tebliğ için de kullanmıştır. Heybeliada'da görev yaparken hastane koşullarından birisini mescid ve Kur'an Kursu haline dönüştürmüştü; namaz vakitlerinde ezan okunmasını, cemaatle namaz kılınmasını, Ramazan aylarında ise teravih namazları kılınmasını sağlamıştır. Yine arzu eden hastalara Kur'an-ı Kerim okumayı da öğretmiştir.¹⁴ Hayatı boyunca tıbbi gelişmeleri yakinen takip ederek mesleki bilgilerini güncellemiş iyi bir dahiliye mütehassısı olan Kurtulmuş, aynı zamanda hasta-hekim ilişkileri ve tıbbi etik açısından da örnek alınacak "hâzık" bir hekim olmuştur.

14 Kılınç, *Hayata Emek Verenler*

Kısaca Siyasi Hayatı

Hayatı boyunca öğrenci yetiştirme faaliyetlerine öncülük ettiği için aktif siyasetten özenle ayrı durmaya çalışmıştır. Ancak 1977 seçimlerinde yapılan ısrarlı tekliflere kayıtsız kalmayarak Milli Selamet Partisi'nden Ordu'dan *"Beni birinci yazmayın, nefsim için çalışmayayım."* kaydı ile son sıradan senatör adayı olmayı kabul etmiştir. Sabahın erken saatlerinden geç saatlerine kadar Ordu'nun tüm köylerini ilçelerini dolaşarak ciddi bir emek sarfetmiştir.

İlim Yayma ile Münasebeti

Türkiye'nin ilk sivil toplum kuruluşlarından biri olma özelliği taşıyan İlim Yayma Cemiyeti, 11 Ekim 1951 tarihinde 68 mümtaz şahsiyet tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Cemiyet, 17 Ekim 1951'de ilim ve irfan sahibi aydınlık nesillerin yetişebilmesi adına Türkiye'deki ilk İmam Hatip Okulu'nu günümüzde İlim Yayma Vakfı İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yükseköğretim Erkek Öğrenci Yurdu'nun (Vefa Yurdu) bulunduğu yerde açmıştır. Sonraki yıllarda da yüzü aşkın İmam Hatip Okulu'nu kazandırarak milli ve manevi değere sahip binlerce gencin yetişmesine vesile olmuştur.¹⁵

1950 seçimlerinde iktidara gelen

15 İYC, İlim Yayma Cemiyeti, "Tarihçe", <https://iyc.org.tr/tarihce>, (Erişim 14 Ocak 2023).

İmam Hatip Okulu'nda gerçekleşen bir toplantı sonrası. İsmail Niyazi Bey, sağ altta oturan beyaz gömlekli kişidir. (Aile Arşivi)

Demokrat Parti Hükümeti, İmam Hatip Okulları'nın öğretmenlerini tayin etse de okulların ihtiyaçlarını, öğrencilerin barınma ve yemek ihtiyaçlarını karşılamamıştır. Halk bu görevi İlim Yayma Cemiyeti vasıtasıyla yürütmüştür. İşte tam bu dönemde Doktor İsmail Niyazi Kurtulmuş ismi ön plana çıkmaktadır.

İsmail Niyazi Bey, Cemiyet denince akla gelen ilk isimlerden biri olduğu gibi "İsmail Niyazi Kurtulmuş demek İlim Yayma demektir." deyişiyle de adeta bütünleşmiştir. Beyefendi kişiliğiyle hastalarından para istemeye çekinse de İlim Yayma söz konusu olunca para istemekten hiç çekinmemiştir. Sirkeci'de elinde makbuzla hayırseverleri gezmiş, hayır işlerini hayatının merkezine koymuştur.

Oturduğu apartman adeta deri toplama merkezi olmuş, kurban derisi toplayabilmek için kar kış demeden uzun mesafeler kat etmiş, toplanan deriler İlim Yayma Cemiyeti'nin, İmam Hatip Okulu ile öğrencilerin ihtiyaçları için kullanılmıştır. Deri toplama süreçlerinde Sabri Ülker (ö. 2012) de kamyon desteğinde bulunmuştur. Oğlu Prof. Dr. Numan Kurtulmuş babasıyla yaşadığı deri hikâyesini şöyle anlatır: *"Çocuktum, derilerin bulunduğu yere gittiğimde dağılmışlardı. Deriyi ayağımla düzeltmeye çalışırken babam camdan görmüş, beni izliyormuş. Bana 'Bu deri hayır için bağışlandı, bu şekilde davranamazsın.' diye kızmıştı."*

İsmail Niyazi Bey (Ayakta soldan üçüncü kişi), İlim Yayma Cemiyeti Üyeleri ile. (Aile Arşivi)

Kendisi her daim kimsesizlerin kimsesi olmuş, İstanbul'un sert kışlarında sırtında ekmek çuvalı ile aç çocuklara ekmek götürmüş, yüzlerce öğrenciye burs vermiş ve onların okuyabilmesi adına elinden geleni yapmıştır. İmam Hatip Okulu öğrencileriyle daha rahat ilgilenebilmek maksadıyla yaz okulu ya da yaz kampı gibi bir uygulamanın olmadığı o dönemde Yalova Esenköy'de yazlık kamp oluşturma fikrini ortaya atmış ve her hafta sonu oraya giderek öğrencilerle ilgilenmiştir. Anadolu'dan gelen öğrencilere de yardımcı olmuş, onlara referans olmayı da ihmal etmemiştir. Birçok öğrencinin hayatlarında dönüm noktası olmuştur.

"İşte bu öğrencilerden biri olan TBMM 23. Dönem Milletvekili Necip Taylan bu güzel karşılaşmayı şöyle anlatıyor: 'Köyümde ilkokul üç sene idi. Okulu bitirdiğim için bir şahadetname almıştım. Köyümüz ilçeye uzak... Ellili yıllar fakirlik yıllarıdır. Köyümüzde iki tane şapka vardı. İki mahalle idik. Bir şapkayı diğer mahalle, öbür şapkayı ise bizim mahalle kullanıyordu. Kasabaya giden şapkayı alıp da giderdi. Çünkü kasabaya şapkasız girmek yasaktı. Bizim mahallenin şapkasını aldı babam. İstanbul'a geldik; Fatih İmam-Hatip'e gittik. 'Ücret olarak 1000 lira vereceksiniz.' dediler. Bizim aileyi, canlısını, cansızını satsanız 1000 lira etmez. Vazgeçip çoban olmaya giderken köylümüz İsmail Hakkı Bey'le karşılaştık. Bir kâğıda cemiyet falan bir şeyler karalayıp verdi elimize. Vardık; İsmail Niyazi Bey oturuyor masada. 'Adresinizi verin bana, ben size sonucu bildireyim.' dedi. Babam benim biraz ümitvar olduğumu görmüş olacak ki, 'Çocuğum, böyle kravatlı, kelli fellî adamlar bize mektup yazmazlar.' dedi. Ümitsizlikle geri döndük. Pazartesi bize mektup geldi. Şimdiye kadar elimize geçen en prestijli mektuptu bu: 'Çocuk imtihanı kazanırsa iâşesi ve ibatesi yurt tarafından karşılanacaktır. Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş-Dâhiliye

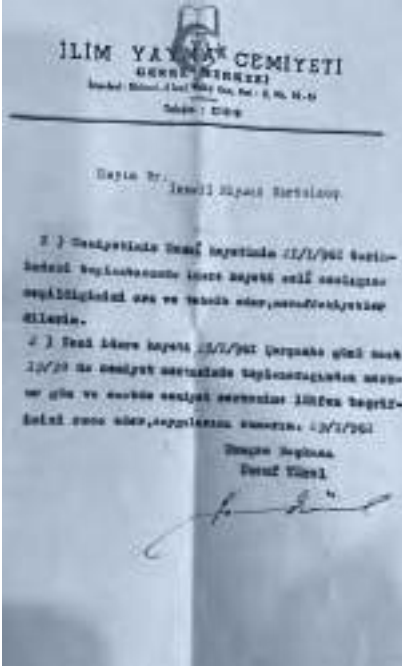
Mütehassısı.' Bu vesileyle Fatih İmam Hatip Lisesi'ne girdim. İsmail Niyazi Bey'in kaderimde büyük bir rolü olduğuna inanıyorum."¹⁶

70'li yıllarda bir toplantıda FETÖ'nün İlim Yayma Cemiyeti'ni ele geçirme durumunu fark ederek can siperane bir şekilde mücadele veren isimler arasındadır İsmail Niyazi Bey. Yine o yıllarda İlim Yayma Cemiyeti birçok sıkıntılar yaşamış, kapatılma, mal varlıklarına el konulma gibi tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden bir vakfın kurulmasının daha güvenli olacağı düşüncesiyle İlim Yayma Cemiyeti'nin Umumi Heyeti tarafından İlim Yayma Vakfı'nın kurulması kabul edilmiş ve 12 Nisan 1972 tarih ve 7 sayılı kararla **Vakıf Senedi**'nin hazırlanması kararlaştırılmıştır. 29 Kasım 1972 tarihinde 37 sayılı karar ile hazırlanan **Vakıf Senedi** okunarak kabul edilmiş ve resmi işlemleri tamamlanan İlim Yayma Vakfı, İsmail Niyazi Kurtulmuş'un da aralarında bulunduğu 101 Kurucu Üye ile 31.03.1973 tarihinde kurulmuştur.¹⁷

Dr. İsmail Niyazi Bey, 1976 yılından sonra İlim Yayma Cemiyeti'nde aktif bir görev almamıştır. Bir hastasını muayene etmeye giderken kalp

¹⁶ Kılınç, *Hayata Emek Verenler*

¹⁷ İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vakıf Tarihçesi", <https://www.iyv.org.tr/tr/vakif-tarihcesi.html>, (Erişim 14 Ocak 2023).

İlim Yayma Cemiyeti'nin 21.01.1961 tarihinde yapılan genel kurulunda Cemiyet'in İdare Heyeti Asil Üyesi'ne seçildiğini içeren belge. (Aile Arşivi)

krizi geçirdiğini hissettiği halde *"Söz verdim, gitmeliyim."* diyerek yine de gitmiş, dönüşte geçirdiği enfaktüsten ötürü epey sıkıntı çekmiş günlerce hastanede tedavi görmüştür. İlim Yayma Cemiyeti, onun yokluğunu fazlası ile hissetmiş, yeniden faaliyete geçtiği dönemde hasta yatağında kendisine şu mektubu göndermiştir:

"Yıllardır toplumumuzun madde planında kurtuluşuna çalışılırken mana planında yapılan ihmaller toplumumuzda büyük ızdıraplara sebep olmuştur. İşte bu ızdırabı ta 50'lerde hisseden sizler, mana planında bu millete hizmetten başka bir amaç taşımayan İlim Yayma Cemiyeti'nde başlangıçtan beri hizmet etme şerefine nail oldunuz. 35 yıldır

kurmuş bulunduğunuz ve yönetimin her kademesinde bizzat görev almış bulunduğunuz bu kuruluşta yıllardır maddi ve manevi hizmetiniz her türlü takdirin üzerindedir. İlim Yayma Cemiyeti 35 yıllık hizmeti döneminde üstün fikirlerinizden istifade etmiş olduğu gibi, gerek zekât gerekse de kurban faaliyetlerinde de unutulmayacak gayretlerinizle büyük mesafeler kat etmiş bulunmaktadır. Yeniden faaliyete geçmiş olduğumuz bu dönemde gerek fikri gerekse malî desteğinizden uzak oluşumuz yönetim kurulumu büyük üzüntüye sevk etmiştir. Yakın mesai arkadaşlarınız olan bu kutsi kuruluşun Yönetim Kurulu tekrar sizleri arasında görmek ve hayırlı hizmetlerinizin bundan sonra da devamı için, Cenab-ı Mevla'ya dua ederek acil şifalar niyaz eder, yakınlarınıza sabır ve geçmiş olsun temennilerimizi sunarız. Nisan/1986."¹⁸

İsmail Niyazi Bey, 1960 Darbesi'nde İmam Hatip Okulu'nun kapatılmaması için uğraşırken. (Aile Arşivi)

Sedat Çebi de o dönem kendisini ziyaret eden isimler arasındadır. Hastane odasına girdiğinde İsmail Niyazi Bey'in ona sorduğu ilk soru *"Ne kadar deri topladınız? Ne kadar canlı kurban topladınız?"* Sedat Bey toplanan derileri liste halinde kendisine teslim etmiş, listenin kabarıklık olduğunu gören İsmail Niyazi Bey de o zor şartlarda hasta yatağında çok mutlu olmuştur.¹⁹

Vakıf insanı Doktor İsmail Niyazi Kurtulmuş, 66 yaşında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. 10 Ağustos 1986 Pazar günü ikindi namazını müteakip Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir.

18 Kılınç, *Hayata Emek Verenler*

19 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Sedat Çebi*.

Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş. (Aile Arşivi.)

İsmail Niyazi Bey, hayatı boyunca hiçbir zaman "-miş gibi" davranmamış, her daim sahici birisi olmuş, elinde avucunda ne varsa infak etmeye çalışmıştır. Kitap okumayı hiç ihmal etmemiş, birçok insanın Kur'an-ı Kerim öğrenmesine de vesile olmuştur. Ailesine hangi öğrenciye ne burs verdiğini asla söylememiş, *"İsmail Niyazi Bey bana yardım etmeseydi, ben okuyamazdım."* diyen öğrencilerle ancak bu bilgiler öğrenilebilmiştir.

Geçmişte yaptığı sayısız hizmetlerle hafızalardaki müstesna yerini koruyan İsmail Niyazi Bey, günümüzde de hayırlı yâd edilmeye devam edilmektedir. İlim Yayma Cemiyeti, kendisine vefa örneği olarak İstanbul/Fatih'te bulunan yurduna Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş ismini vermiştir. Yine adını taşıyan, II. Abdülhamid (ö. 1918) döneminde yapılan ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip

Restorasyon sonrası açılan Hadımköy Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş Hastanesi. (İletişim Başkanlığı, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/pozitif_iletisim_kampanyalari/detaylar/cumhurbaskani-erdogan-hadimkoy-dr-ismail-niyazi-kurtulmus-hastanesinin-acilisini-gerceklestirdi. (Erişim: 06 Şubat 2023).)

Erdoğan'ın talimatıyla restore edilen Hadımköy Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş Hastanesi, 31.05.2022 tarihinde törenle açılmıştır.

Numan Kurtulmuş. (Aile Arşivi.)

Oğlu Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ (d. 1959)

1959'da Ordu Ünye'de dünyaya gelmiş ve ismini dedesi Numan Bey'den almıştır. Lise eğitimini İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde, lisans ve yüksek lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde tamamlamıştır. 1992 yılında İktisat Doktoru, 1994 tarihinde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde Doçent unvanını alarak, ABD'de Cornell Üniversitesi'nde akademik çalışmalarını sürdürmüştür.

Numan Kurtulmuş (Önde beyaz gömleklili), Numan Bey'in halası Rüveyde Hanım'ın eşi Dr. Asım Taşer ve oğulları Ömer Taşer, Babası Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş, amcası Hilmi Kurtulmuş, merhum amcası Rahmi Kurtulmuş ile eniştesi Yusuf Kaya Gülüt aynı karede. Yer Fatih'teki Kardeşler Apartmanı. (Aile Arşivi)

2004 yılında Profesör olan Numan Bey, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde uzun yıllar Sosyal Siyaset ve İnsan Kaynakları Yönetimi konularında dersler vermiştir.²⁰ Bir dönem, "Hocaların Hocası" diye tanınan ve İlim Yayma Vakfı'nın da kurucuları arasında yer alan Sabahattin Zaim'in (ö. 2007) asistanlığını yapmıştır. Ayrıca, çeşitli uluslararası ve Türk kuruluşların sempozyum ve seminerlerinde konuşmacı olarak yer alan Numan Bey, 2010-2012 tarihleri arasında İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde ekonomi ve siyasal iletişim dersleri de vermiştir.²¹

Akademik hayatı sürerken 1988'de Sevgi Hanım'la evlenmiştir. Kurtulmuş çiftinin bu evlilikten Ayşe, İsmail ve Emir adlarında üç çocuğu dünyaya gelmiştir.²²

Zehra Hanım, kardeşi Numan Bey'i şöyle anlatıyor:

"Bunca zaman meslek hayatım var, bir sürü insanla karşılaştım. Numan kadar temiz bir insan hiç görmedim diyebilirim. Namaza çok sadıktır, bir vakit bile borcu olduğunu düşünmüyorum. Paralı pullu işlerden hiç hoşlanmaz. Kendimden şüphelenirim ama Numan'dan asla. Onunla arkadaş gibi büyüdük. Yaşadığımız apartman koca bir aile gibiydi. Bir eğitim ortamı vardı. Çevremizin 'Nasıl iyi bir insan, nasıl iyi bir Müslüman olunur?' örnekliğinde büyüdük. Numan, derslerine

sistematiik bir şekilde ve notlar alarak çalışırdı. Öğrenciyken sağ sol çatışmalarına bulaşmadan Tohum Dergisi'nde toplanırlardı. 90 yaşındaki annem 'Allah razı olsun oğlumdan. Çok iyi bir evlat, çok iyi bir kardeş, çok iyi bir eş, çok iyi bir baba ve çok iyi bir dede.' der. Bu noktada bir annenin rızasını alabilmek de çok önemli gerçektir."

Eserleri

Türkiye'yi Yarınlar Taşımak, Sanayi Ötesi Dönüşüm, İnsan Kaynakları Yönetimi: Japonya Modeli adlı eserleri yayımlandı.

Siyasi Hayatı

Siyasi şuurunu babasından alan Kurtulmuş, 1998 yılında aktif siyasete girerek Fazilet Partisi İstanbul İl Başkanı ve Genel İdare Kurulu Üyesi olarak görev yapmıştır. 2008'de Saadet Partisi Genel Başkanı seçilmiştir. 1 Kasım 2010 tarihinde Halkın Sesi Partisi'ni (HAS Parti) kurmuştur. HAS Parti, 2012'de bütünleşme kararı alarak AK Parti ile birleşmiştir. AK Parti'de Ekonomi İşleri'nden sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur.

Kurtulmuş, 29 Ağustos 2014 tarihinde 62. Hükümet'te Başbakan Yardımcısı olarak görevine başlamıştır. 63, 64 ve 65. Hükümetler döneminde Başbakan Yardımcılığı ve Hükümet Sözcülüğü yapan Numan Kurtulmuş, 65.

20 Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), "Numan Kurtulmuş" (Erişim: 22 Ocak 2023).

21 Vikipedi, "Numan Kurtulmuş" (Erişim 22 Ocak 2023).

22 Vikipedi, "Numan Kurtulmuş".

Hükümet'te yapılan değişiklik ile Kültür ve Turizm Bakanı olarak görev yapmıştır.

AK Parti 6. Olağan Kongresi'nde MKYK üyeliğine seçilen Kurtulmuş, hâlen AK Parti Genel Başkan Vekilliği görevini yürütmektedir.²³

Yine ablası Zehra Hanım, Numan Bey'in siyasi hayatını şöyle anlatıyor:

"Müslüman siyasetçi nasıl olmalıdır? Numan'dan öğrendim, çok faydalandım kendisinden. Saadet Partisi'nde ve HAS Parti'de destek olmak amacıyla il çalışmalarına katıldım. Çok iyi bir devlet adamı olduğunu düşünüyorum. Günlük siyasi çekişmeler için bu milletin zararına hiçbir şey yapmaz. Türkiye iyi bir siyasetçi kazandı ama iyi de bir akademisyeni kaybetti."

İlim Yayma Vakfı ile Münasebeti

Numan Kurtulmuş, tıpkı babası İsmail Niyazi Kurtulmuş gibi İlim Yayma Vakfı'nın gönüllüleri arasında yer almıştır. Kemal Unakıtan'ın (ö. 2016) Mütevelli Heyeti Başkanı olduğu dönemde (24.01.1996-02.03.1999) Vakfın Genel Sekreteri olarak görev yapmıştır. Bu dönemde aynı zamanda hocası olan Sabahattin Zaim, Asım Taşer (ö. 2021), Murat Ülker, Mustafa Bilge gibi pek çok isimle birlikte çalışmıştır.²⁴ Kurtulmuş halen Vakfın Mevcut Kurucuları arasında yer almaktadır.²⁵

Kaynakça

Aile Fotoğraf Arşivi, 04 Şubat 2023.

AK Parti, Adalet ve Kalkınma Partisi. "Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş". (Erişim 22 Ocak 2023). <https://www.akparti.org.tr/ak-kadro/ba%C5%9Fkanl%C4%B1klar/genel-ba%C5%9Fkanvekili-1/>

Aydın, Mehmet Akif. "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 24 Ekim 2022).

Dünya Bizim, "Bugün Onun Burs Verdikleri Devlet Yönetiyor". (Erişim 06 Şubat 2023). <https://www.dunyabizim.com/alinti/bugun-onun-burs-verdikleri-devlet-yonetiyor-hg820.html>

Dünya Bizim. "Kelimenin tam anlamıyla bir vakıf insan: Asım Taşer". (Erişim 06 Şubat 2023). <https://www.dunyabizim.com/soylesi/kelimenin-tam-anlamıyla-bir-vakif-insan-asim-taser-h22412.html>

İYÇ, İlim Yayma Cemiyeti. "Tarihçe" (Erişim 14 Ocak 2023) <https://iyc.org.tr/tarihce>.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Vakıf Tarihçesi". (Erişim 14 Ocak 2023). <https://www.iyv.org.tr/tr/vakif-tarihcesi.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Sedat Çebi*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Mevcut Kurucular". (Erişim 22 Ocak 2023).

<https://www.iyv.org.tr/tr/mevcut-kurucular.html>

Kılınç, Salih. *Hayata Emek Verenler*. İstanbul: Hayat Vakfı Yayınları, 2011.

Kilitçioglu Kurtulmuş, Zehra. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Abdulkadir Ünal, Ses Kaydı, 02 Ocak 2023).

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hadımköy Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş Hastanesi'nin Açılışını Gerçekleştirdi". (Erişim 06 Şubat 2023). https://www.iletisim.gov.tr/turkce/pozitif_iletisim_kampanyalari/detaylar/cumhurbaskani-erdogan-hadimkoy-dr-ismail-niyazi-kurtulmus-hastanesinin-acilisini-gerceklestirdi

Vikipedi, "Numan Kurtulmuş". (Erişim 22 Ocak 2023). https://tr.wikipedia.org/wiki/Numan_Kurtulmu%C5%9F

23 AK Parti, "Numan Kurtulmuş".

24 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

25 İlim Yayma Vakfı (İYV), "Mevcut Kurucular" (Erişim 22 Ocak 2023).

İlim Yayma Cemiyeti İdare Heyeti
17.05.1972. (İYV Arşivi)

Abdülkavi Beşer ve İsmail Niyaz
Kurtulmuş İYC iftarında. (İYV Arşivi)

İsmail Niyazi Bey meslektaşlarıyla. (Aile
Arşivi)

İsmail Niyazi Bey, Milli Saraylar'da
arkadaşlarıyla. (Aile Arşivi)

İsmail Niyazi Bey, Vali Ali Fahrettin Kerim
Gökay ile. (İYV Arşivi)

İsmail Niyazi Bey, Yeşilay Kimlik. (Aile
Arşivi)

İmam - Hatip Okulu önünde. (Aile Arşivi)

(Aile Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MAHMUD CELÂLEDDİN ÖKTEN

Mahmud Celâleddin ÖKTEN

(1882 - 1961)

*Musa Melih DEMİRBAŞCI**

İlk Yıllar ve Ailesi

1882 yılında Trabzon'un Saçlıhoca Mahallesi'nde doğdu. Babası Salih Zihni Efendi, annesi Güller Hanım'dır. Baba tarafından Gürcüzâdeler olarak bilinen dinî ilimler alanında tanınmış köklü bir aileye mensuptur.¹ Ailenin Trabzon'a Batum'dan geldikleri rivayet edilmektedir.² Trabzon Çarşı Camii'nin İmamlığı, bilinen dört kuşak önceki dedesinden kendisine kadar bu aile tarafından ifa edilmiştir. Tekneleri ve dükkânı olan bu ailede baba Salih Zihni Efendi ticaret ile meşgul iken daha yirmi dört yaşında, bir tekne kazasında hayatını

* Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Mezun), mmelihsdemirbasci@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-7816-4353.

1 TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), "Celâl Hoca" (Erişim 2 Ocak 2023).

2 Tülay Gökçimen-Rabia Serap Arvas, Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten (Belgesel, 2011), 00:04:22-00:04:30.

Celal Hoca. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/celal-hoca>.)

kaybeder.³ Celâl Hoca babası vefat ettiğinde dört yaşındadır. Akçaabatlı bir aileye mensup anne Güller Hanım, hafızdır. Celâleddin Bey'e hafızlık eğitimi de annesi tarafından verilmiştir.⁴ Babasının vefatından kısa bir süre sonra on yaşındayken annesi Güller Hanım'ın da vefatı üzerine babaannesinin himayesinde büyür.

Eğitim Hayatı

Rüştiye'yi bitirdikten sonra Trabzon İdâdisi'ne kaydolup

- 3 Ahmet Koç-Hatice Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (2015), 9.
- 4 Gündüzleri mahalle mektebine devam eden Celâl Hoca bir yandan da annesinden yaptığı hafızlıktan şöyle söz etmiştir: "Mushaf'ı açıp bakmadan, anamın ağzından geceleri yatakta şifahi olarak okuyup okutmasıyla altı ayda hafız oldum." Kendisinin erken yaşta yaptığı bu hafızlığı nedeniyle küçük yaşlarda hafızlık yapmanın aleyhinde olmuştur.

bir yandan da medreseye devam etti. Rüştiye ve İdâdi'yi birincilikle bitirdi. Hafızlığının yanı sıra medresede dinî ilimlerde de üstün bir başarı gösterdi ve icazet aldı. Bu başarısı sebebiyle "Molla Celâleddin" olarak adlandırıldı. İdâdi'de okuduğu yıllarda dedesi Ömer Feyzi Efendi'nin yerine Trabzon Çarşı Camii'nin İmam-Hatipliği'ni yaptı.⁵

İstanbul'a Gidiş

Bir gün camiye geldiğinde bir hafızın Kur'an'ı çok güzel bir şekilde okuduğunu görür. Ancak okunan Kur'an'ı tam olarak anlayamadığı için hayıflanır ve *"Allah'ım bir gün bu Kur'an'ı tamamen anlamayı, Arapça öğrenmeyi nasip edersen ölene kadar senin dininin tellalı olacağım."* diye dua eder.⁶ Bu hususta iyi bir eğitim alabilmek için 1905 senesinde kendi ifadesiyle "Makarr-ı Hilafet ve Saltanat" olan İstanbul'a giderek Dârülmualimîn-i Âliye'ye girer.⁷ Bu okulu bitirdikten sonra Dârülfünun Edebiyat Şubesi'ne kaydolur. II. Meşrutiyet'in ilânı ile İstanbul'da asayişin bozulması üzerine eğitimini yarıda keserek bir arkadaşıyla birlikte Turgutlu'ya gidip burada Türkçe ve Arapça dersleri vermeye başladıysa da (24 Haziran 1909) fazla kalamayarak İstanbul'a döner (5 Kasım 1909) ve tahsiline devam eder.⁸ Dârülfünun'da hocaları Babanzâde Ahmed Naim (ö. 1934)⁹, İzmirli İsmâil Hakkı (ö. 1946)¹⁰ ve Mehmed Âkif (ö. 1936)¹¹ Beyler'in yakın ilgi, sevgi ve takdirlerine mazhar olur. Arap edebiyatını Ali Fehmi (ö. 1918) ve Şevket Efendiler'den (ö. 1951) okur. Bu arada Fatih dersîamlarından Mustafa Âsım (ö. 1942) ve Muğlalı Ali Rızâ Efendiler'den (ö. 1943) kelâm ve usûl-i fıkıh alanında özel dersler alır.

Celâleddin Efendi 1911 yılında Dârülfünun Edebiyat Şubesi'nden

- 5 Bu kadar genç yaşta imamlık yapması, ona yaşının üzerinde bir olgunluk vermiştir. Celâl Hoca'nın bu tecrübesi, yıllar sonra İmam Hatip Kursları için öğrenci kaydederken yaşı büyük olanları önelemesine ve bu meslek için yaşın biraz büyük olması gerektiği fikrine yol açmıştır.
- 6 Bünyamin Albayrak, *"Öncü Alimler"* Diyanet TV, 31.01.2020.
- 7 Koç-Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", 9.
- 8 *DİA*, "Celâl Hoca".
- 9 Darülfünun hocalarından Babanzade Ahmed Naim Bey de onun üzerinde etkili olan kişilerden biridir. Onun için "sahabeden biri" dediği ve güçlü bir dost oldukları ifade edilmiştir.
- 10 "Üstad-ı Azimüşşanım" diye bahsettiği hocasının Kelam görüşlerinden etkilenmiştir. Hocası gibi kendisinin de Arapça ve Farsça yanında Fransızca bilmesi, onun Batı ile olan temasını sağlayan önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Yine hocası gibi hem medrese, hem de mektep eğitimi almış olması onda Doğu ile Batı'yı sentezleyen bir düşünce ufkuna imkân sağlamıştır.
- 11 Celâl Hoca, Darülfünun'da Edebiyat derslerinde, İttihad ve Terakki İlmiye Mahfeli'nde ise Arap Edebiyatı dersinde Akifin talebesi olmuş ve iltifatlarına mazhar olmuştur. Sultanî'deki hocalığı esnasında Arapçayı doğru okutması, tercümelerde de Türkçeyi ihmal etmeden talebelere öğretmesi Akif tarafından takdir edilmiştir.

mezun olur. Darülfünun'u bitirdiği yıl dönemin Milli Eğitim Bakanı Emrullah Efendi (ö. 1914), Celâl Hoca'nın felsefe tahsili için Avrupa'ya gönderilmesine karar vermişse de bakanın görevden ayrılmasıyla bu karar uygulanamaz.¹² 1912 yılında İstanbul Sultânisi Arapça muallimliğine tayin edilir. İlmî yetişkinliğinin yanında başarılı öğretim metodu sayesinde kısa sürede "Celâl Hoca" olarak tanınmaya başlar. Bu sırada Darüşşafaka'da Arapça dersleri vermeye başlar. I. Dünya Savaşı sırasında muallim olan Celâl Hoca "İlmiye"den olduğu için askere alınmamıştır.¹³

Evliliği

1923 yılında Emine Mahmude Hanım'la evlenir. Bu evlilik vesilesiyle 1925 yılında Ayşe Hümeysra (ö. 2020), 1927 yılında Fatıma Züheyra ve 1942 yılında ise Ömer Saadettin dünyaya gelir.¹⁴

Celâl Hoca ve kızları. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

Meslek Hayatı

Mütareke yıllarında kayınpederinin yerine Atık Ali Paşa Camii'nde on yıl kadar imamlık görevinde de bulunan Celâl Hoca, 1925'te İstanbul İmam-Hatip Mektebi Arapça muallimliğine tayin edilir. Dört yıllık ortaokul düzeyindeki İmam Hatip Mektepleri'nin lise düzeyine çıkarılması ve böylece buradan mezun olanların Darülfünun ilahiyat

Sadettin Ökten. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

Fakültesi'ne girebilmelerine imkân sağlanması için İstanbul İmam Hatip Mektebi müdürü ile öğretmenleri tarafından bir rapor hazırlanması üzerine, bu raporda imzası bulunan müdür ve Celâl Hoca'nın da içinde bulunduğu 15 hocanın görevine son verilir. Bu olaydan iki ay sonra Celâl Hoca'nın suçsuz olduğu anlaşılır ve yeniden İstanbul Sultânisi'ne Arapça Muallimi olarak tayin edilir. Harf inkılâbından sonra Arapça derslerinin kaldırılması üzerine okulun Türkçe hocalığını üstlenir. Uzun yıllar İstanbul'un çeşitli okullarında Türkçe, edebiyat, felsefe ve mantık dersleri okutur. Vefa Lisesi'nde edebiyat ve felsefe hocası iken 1947 yılında emekliye ayrılır.¹⁵ Emeklilikle birlikte bir ihtiyaç olarak gördüğü kitap çalışmalarına başlar ancak bunların tamamlanıp yayımlanması mümkün olmaz.

12 Koç-Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", 14.

13 Koç-Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", 15.

14 Gökçimen-Arvas, *Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten*, 00:20:54-00:22:51.

15 DİA, "Celâl Hoca".

Celal Hoca ders anlatırken. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

Celal Hoca öğrencileriyle birlikte. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

İmam Hatip'lerin Kuruluşu ve İlim Yayma Cemiyeti

1949 yılında Maarif Vekâleti'nce İstanbul'da açılan İmam-Hatip kursuna müdür ve öğretmen olarak tayin edilir. Her ne kadar yeterli olduğuna inanmasa da kursların devamı için elinden gelen maddi ve manevi çabayı gösterir. Bu kurslar müracaat yirmi kişinin altında olduğunda kapatılacağından sayının yirminin altına düşmemesi için işçilik yapan amelelere kursa katılmaları karşılığında yevmiye ücretlerini ödemeyi teklif edecek kadar fedakârlık gösterir.¹⁶ Sadece pratik bilgiler vermeyi hedef alan bu tip kursların yeterli olmadığını gördüğünden bunların orta dereceli okullar haline getirilmesi kanaatine varır. Bu konuyla ilgili olarak daha sonra başta dönemin Maarif Vekili Tevfik İleri (ö. 1961) olmak üzere birçok

yetkiliyle görüşmeler yapar. Bu görüşmeler neticesinde konu Talim Terbiye Kurulu'na havale edilir. Sonuçta İmam Hatip okullarının açılması yönünde karar alınır ve Celâleddin Ökten, 17 Ekim 1951 tarihinde öğretime başlayan İstanbul İmam Hatip Okulu'nun ilk müdürü olur. İstanbul İmam Hatip Okulu'na bugün Şehzadebaşı'nda İlim Yayma Vakfı İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yüksek Öğretim Erkek Öğrenci Yurdu'nun yerinde bulunan harabe durumundaki eski ahşap bina tahsis edilir. Ancak okula herhangi bir maddî tahsisat ayrılmadığından bazı iş adamları bu binayı satın alıp tamir ettirirler. Ardından okulun kurucu müdürü Celâl Hoca'nın öncülüğünde altmış sekiz hayırseverin desteğiyle 11 Ekim 1951 tarihinde İlim Yayma Cemiyeti kurulur.¹⁷ Cemiyetin ilk faaliyeti okulun 17 Ekim 1951'de hizmete açılmasını sağlamak olmuştur. Okulun açılması için kimileri esnaftan para toplarken kimileri de marangoz Raşit Usta gibi emeği ve zanaatıyla okulun açılmasına katkıda bulunurlar.¹⁸ Yine Cemiyet tarafından Şehremini'deki eski halkevi binası onarılarak İmam Hatip Okulu öğrencileri için yurda dönüştürülür. Cemiyet ileriki dönemde pek çoğu Anadolu'dan gelmiş, maddi

17 DİA, "Celâl Hoca".

18 Gökçimen - Arvas, *Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten*, 01:01:01-01:03:30.

16 Bünyamin Albayrak, "Öncü Alimler" *Diyanet TV*, (31.01.2020), 00:13:13-00:13:54.

imkânları yetersiz olan İmam Hatip öğrencilerine yemek de vermeye başlar. Öğrencilerin her sıkıntısı çözülmeye çalışılır, kıyafet ihtiyacı olanlara kıyafet yardımı yapılır, öğrencilere kol kanat gerilir.¹⁹

Celal Hoca bu okula kendini adeta vakfetmiş, hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Nurettin Topçu (ö. 1975), Celâl Hoca'yı bir tatil gününde okulun tuvaletlerini temizlerken bulduğunda: *"Hocam niye siz yapıyorsunuz? Bunu gençler yapsın."* der, karşılığında şu cevabı alır: *"Çocuklara temizletemem, yarın tuvaletleri temizleyip okudum derler. Onları ezdirmek istemem."*²⁰

Okul Müdürlüğünden Azli

1953 yılında okula gönderilen, Kur'an'ın Latin harfleriyle okutulması gerektiğini bildiren bir yazıya verdiği cevap ve bu işin transkripsiyon yapılmadan olmayacağı yönünde teftiş heyetine yaptığı ilmi açıklama nedeniyle müdürlük görevinden alınmış, bunun yerine kendisine meslek dersleri teftişi görevi verilmiştir. İmam Hatip Okulu'nda görev yapmak istemediği halde göreve getirilen yeni müdür

19 Gökçimen - Arvas, *Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten*, 01:04:47-01:07:20.

20 Prof. Dr. Sadettin Ökten, "Babamın Kitaplığı - Mahmud Celaleddin Ökten", *Diyanet TV*, (04.04.2020), 00:20:40-00:21:18.

Nurettin Topçu ve Celaleddin Ökten. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

Cemil Yener zamanında, okulda bazı değişiklikler olmuştur. Kültür dersleri sayısı 23, meslek dersleri sayısı 9 olacak şekilde bir dağılım yapılmıştır. Yeni müdürün ve bazı öğretmenlerin bu okulun geleceği olmadığı yönündeki telkinleri neticesinde talebelerin bir kısmı okuldan ayrılmıştır. Böylece Celâl Hoca daha hayattayken bu okullar, bir yandan karşı olanlar diğer yandan mutaassıp öğretmenlerin tutumuyla kuruluşundaki amacından uzaklaşmaya başlamıştır. Bu durum Celâl Hoca'yı çok üzmüştür. Meslek mektebinde meslek derslerinin zayıf kalmasını kabul edememiştir. Nihayet İmam Hatiplerde yaşanan bu olumsuz gelişmeler karşısında bakanlığa bu kurumlar için bir "Islah Raporu" sunmuştur.²¹

Celal Hoca ve diğer kurs hocaları. (<https://www.yenisafak.com/hayat/duasi-kabul-olunca-imam-hatipleri-kurmus-2589692>)

21 Koç-Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", 36.

İmam Hatip Okulu'nun Yeni Binasına Taşınması

Vefa'daki okulun kapasitesinin bir süre sonra yeterli gelmemesinden dolayı Celâl Hoca ve İlim Yayma Cemiyeti okul için yeni bir yer aramaya başlar. Aranılan yer Fatih Çarşamba'da bulunur. Cemiyet'in katkıları ve camilerde toplanan paralar ile 1958 yılında İstanbul İmam Hatip Okulu yeni yerine taşınır. Açılışa dönemin Başbakanı Adnan Menderes (ö. 1960) de iştirak eder.²²

Daha sonraki süreçte İmam Hatip okullarının kurulması ve gelişmesi için büyük gayretler sarf eden İlim Yayma Cemiyeti'nin umumi heyeti tarafından İlim Yayma Vakfı'nın kurulması kabul edilir ve 12 Nisan 1972 tarih ve 7 sayılı kararla *Vakıf Senedi*'nin hazırlanması kararlaştırılır.²³

Vefat ve Son Yıllar

Vefatına altı yıl kala Soğanağa Camii'nde her Cumartesi ikindi namazından sonra *İhya* dersleri vermeye başlar ve bu dersleri vefatına kadar devam ettirir. Bu dersler, Gazali'nin *İhyâ-u Ulumiddin* adlı eseri merkezinde çeşitli ilimleri de içermektedir. Kelamî meselelerden fikhî konulara, tasavvuftan psikolojiye, tarihten edebiyata kadar genişliği olan bu dersler maddi bir karşılığa da dayanmamıştır. Bu derslere her meslek ve meşrepten insan katılmıştır.²⁴

1956, 1959 ve 1960 yıllarında üç defa hacca giden, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde iki yıl ilm-i tevhid ve kelâm derslerini okutan Celâlettin Ökten 21 Kasım 1961'de vefat etmiş, Edirnekapi (Sakızağacı) Şehitliği'ndeki aile kabristanına defnedilmiştir.²⁵

Celâl Hoca'nın Ardından...

Arapça, Farsça, Fransızca bilen, özellikle Arap edebiyatına vâkıf olmasıyla tanınan, İslâmî ilimler yanında Batı kültürünü de yakından incelemiş bir din âlimi olan Celâl Hoca, bütün ilmî hayatı boyunca tahkik metodunu uygulamıştır. Genel felsefe, kelâm ve İslâm felsefesi alanlarında iyi yetişmiş, bu konularla ilgili olarak Arapça ve Fransızcadan tercümeler yapmıştır.

Birçok din âlimi ve muhafazakâr münevverin bir köşeye çekildiği Cumhuriyet Türkiye'si'nin ilk yıllarında Celâl Hoca, her zaman ve her şartta yapılabilecek işler olduğunu düşünen iyimser kişiler arasında yer alır. Gayretli, aynı zamanda sabırlı ve kanaatkâr bir anlayışla eski kültürün yeni nesle aktarılmasında başarılı hizmetler gerçekleştirir. Günümüz insanının tasavvur edemeyeceği kadar sade

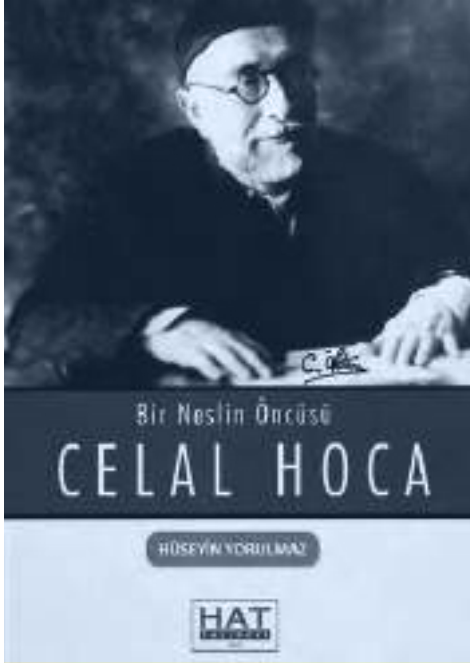
Celal Hoca'nın Kabri. (<http://istimder.org.tr/vefatinin-55-yilinda-celaleddin-okten/>)

22 Gökçimen - Arvas, *Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten*, 01:30:34-01:32:00.

23 İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vakıf Tarihçesi" (Erişim: 3 Ocak 2023).

24 Koç - Öztürk, "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten", 36.

25 DİA, "Celâl Hoca".

bir hayat yaşar, bununla birlikte hayatı severdi. Ona göre hayat, meşrû sınırlar çerçevesinde, güzel insanlarla güzel mekânlarda geçirilen güzel zamanlardır. Çevresindeki içten muhabbet ve saygı kuşağı ölümüne kadar devam ettiği için yaşlılığın terk edilmişliğini hiç tatmadı.²⁶

İsimleri asli şekilleri ile kullanmayı tercih etmiştir. Mesela Sadettin yerine "Sadeddin", Hayrettin yerine "Hayreddin" gibi.²⁷ Celâl Hoca medrese

hocalarının Türkçeyi tam bilmediklerini düşünmüştür. Kendisi konuşurken derste olsun ya da olmasın Türkçe'nin inceliklerine dikkat etmiş, muhataplarının da dikkat etmesini beklemiştir.

Celâl Hoca'nın tabiatındaki aşırı titizlik ve müşkülpesentlik, okuduğu ve yazdığı her kelime üzerinde duruşu, her noktada kaynak eserleri uzun uzadıya tahkik edişi gibi sebeplerle bazı makaleleri dışında yayımlanmış herhangi bir eseri bulunmamaktadır. Doğu ve Batı kaynaklarından tercüme ederek derlediği sarf, nahiv, edebiyat, kelâm, İslâm felsefesi, felsefe ve ahlâka dair kitap ve makaleleri 100 kadar defter tutmaktadır. İslâmî ilimlerde modern metodoloji ve sosyolojinin uygulanmasını arzu eden; klasik kelâmın, çağımız insanının ve İslâm dünyasının ihtiyacını karşılayacak yeni ilm-i kelâm haline getirilmesini gerekli gören Celâl Hoca'nın bu gaye ile hazırladığı tamamlanmamış bazı çalışmaları da bulunmaktadır. Bin cildi aşkın eserden oluşan kitaplığını Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlamıştır.²⁸

Kaynakça

Albayrak, Bünyamin. "Öncü Alimler". *Diyanet TV*. Yayın Tarihi 31 Ocak 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=7vG8qrLvNg8>

DİA, TDV İslâm Ansiklopedisi. "Celâl Hoca" (Erişim 2 Ocak 2023). <https://islamansiklopedisi.org.tr/celal-hoca>

Gökçimen, Tülay-Arvas, Rabia Serap. *Bir Neslin Arkasındaki Meçhul Kahraman Mahmud Celaleddin Ökten* (Belgesel, 2011) <https://www.youtube.com/watch?v=19XcOVoggZE>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Vakıf Tarihçesi" (Erişim: 2 Ocak 2023). <https://www.iyv.org.tr/tr/vakif-tarihcesi.html>

Koç, Ahmet – Öztürk, Hatice. "İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (Haziran 2015). 7-64.

Ökten, Sadettin "Babamın Kitaplığı- Mahmud Celaleddin Ökten". *Diyanet TV*. Yayın Tarihi 04 Nisan 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=gcebZdJHkRU&t=1s>

²⁶ *DİA*, "Celâl Hoca".

²⁷ Kendi ismi hakkında "*Ben, Celâleddin. Benim adım Celâlettin değil, tin değil, din. Ben incirin celâli değilim, dinin celâliyim ben!*" demiştir.

²⁸ *DİA*, "Celâl Hoca".

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İBNÜLEMİN MAHMUD KEMAL İNAL

İbnülemin Mahmud Kemal İNAL

(1871 - 1957)

Talha DİLBEN*

Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu

Kalem memuru, arşiv uzmanı, müze müdürlüğünün yanı sıra müellif, şair, edebiyat tarihçisi, tezkire yazarı ve koleksiyoner olarak biliniyor. Üzerinde uzmanlık gerektiren alanlarda neredeyse tüm ömrünü harcamıştır. 17 Kasım 1871 tarihinde Beyazıt'ta, Mercan Ağa Mahallesi'nde doğmuştur. Babası, Hz. Hüseyin soyundan olup Yusuf Kâmil Paşa'nın (ö. 1876) yirmi yedi yıl mühürdarlığını yapan, Rumeli Beylerbeyliği pâyeli Mehmed Emin Paşa (ö. 1908); annesi Hamîde Nergis Hanım'dır.¹ Mehmed Emin Paşa'nın annesi Âişe Hanım, annesinin babası Arapkir'den Aynacıoğlu el-Hac Osman Ağa'dır. Paşa'nın anneannesi Vâhide Hanım ise Arapkir'de Gökbeyoğlu olarak bilinen bir aileye mensuptur ve Yusuf Kâmil Paşa'nın akrabasıdır.² Dolayısıyla İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in, babasının anne soyuna dayalı olarak Yusuf Kâmil Paşa

* Arş. Gör., İstinye Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, talha.dilben@istinye.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-4434-9859.

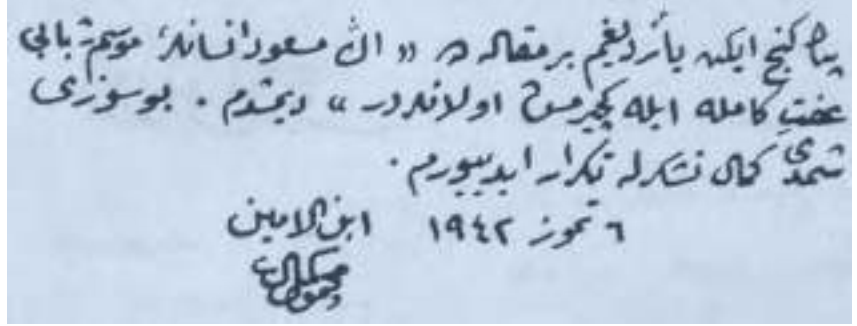
1 Ömer Faruk Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (5 Ekim 2022).

2 Hüseyin Vassaf, *Bir Eski Zaman Efendisi İbnülemin Mahmud Kemâl: Kemâl'ül-Kemâl*, nşr. Fatih M. Şeker-İsmail Kara (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012), 80.

ile akrabalığı söz konusudur. Yusuf Kâmil Paşa, Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın (ö. 1849) kızı Zeynep Hanım (ö. 1886) ile evlidir ve İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in çocukluk yılları çok zaman Zeynep Hanım'ın Beyazıt-Laleli arasında yer alan konağında geçmiştir.³ Özellikle çocukluk hatıraları içinde önemli bir yeri olan Zeynep Hanım'ın konağı 1942 yılında yanmış, yanan konağın yerine bugün hâlâ İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi olarak kullanılan bina inşa edilmiştir.

Ahmed Tevfik Bey, İsmail Hakkı Bey ve Mehmed Selim Bey adlarında üç erkek kardeşi vardır. Kardeşlerinden İsmail Hakkı Bey küçük yaşta Malatya'da vefat etmiş, Ahmed Tevfik Bey de yine genç bir yaşta hayatını kaybetmiştir. İbnülemin'in bir diğer kardeşi Mehmed Selim Bey ise 10 Kasım 1948 tarihinde vefat etmiş,⁴ dört kardeş içinde en uzun ömür süreni İbnülemin Mahmud Kemal İnal Bey olmuştur.

Çocukluğu boyunca annesi Hamîde Nergis Hanım ve babası Mehmed Emin Paşa'nın kendisine son derece şefkatli ve yumuşak davrandıklarını belirtiyor. *Son Asır Türk Şairleri*

İbnülemin'in 6 Temmuz 1942 tarihinde gençlik yıllarına dair yazdığı bir not: "Pek genç iken yazdığım bir makâlede "En mes'ûd insanlar mevsim-i şebâbı iffet-i kâmile ile geçirmiş olanlardır." demişdim. Bu sözi şimdi kemâl-i teşekkürle tekrâr idiyorum." (Us, 50 Yıl, 46.; TTA, No. 001502290006)

İlk yazılarının çıktığı tarihlerdeki bir fotoğrafı. (Hakkı Tarık Us, 50 Yıl, (PDF: Basın İlan Kurumu, 2004), 46.; Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No. 001502290006)

adlı eserinin en sonunda yer alan ve bizzat kendi biyografisini yazdığı "Kendime Dair" başlıklı bölümde bu hususta şunları söylemiştir:

"Bir kış gecesini İstanbul'da doğmuşum. Mizacım asabî, teessürüm şedid, kalbim rakik, intikal ve infialim seri olduğundan o şefkatli ve faziletli baba ve anne, beni hüsni⁵ muamele ile büyütmeğe ve kalbimi incitmemeğe itina etmişlerdir. Babam, 'Evladını doğurarak, söverek terbiye etmeğe kalkışanlar, onlara terbiyesizlik ve yüzsüzlük öğretmiş olurlar.

Çocuğun en ziyade korkduğu şey dövülüb sövülmektir, ona alıştıktan sonra korkacağı ne kalır?' derdi. Annem de, gayet müessir sözlerle ruhumu terbiye etmeğe çalışırdı."⁶

İbnülemin, en büyük terbiye olarak belirttiği ilk dinî eğitimini, "pek mütedeyyin ve salih" olduklarını ifade ettiği anne ve babasından, kardeşiyle birlikte⁷ küçük yaşlardan itibaren almıştır.

3 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

4 Dursun Gürlek, *İbnülemin Mahmud Kemal İnal: Dârü'l-Kemâl ve Erbâb-ı Kemal* (İstanbul, Timaş Yayınları, 2020), 119.

5 ***Doğrudan alıntılarda imlaya müdahale edilmemiş, orijinal metindeki imlaya sadık kalınmıştır.

6 İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970), 2147-2148.

7 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2148.

Mehmed Emin Paşa ve çocuklarının bir arada olduğu fotoğraf. Sağ tarafta ayakta duran İbnülemin Mahmud Kemal Bey'dir. (İbnülemin Mahmud Kemal İnal: "Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine" (PDF: Fatih Belediyesi Sanat Yayınları, 2021.44)

Eğitimi

Babası Mehmed Emin Paşa, çocuklarının eğitimleri üzerinde titizlikle durmuş, bizzat kendisi ders vermekle birlikte alanlarında itibarlı hocalardan da onlara ders aldırılmıştır.⁸ Mehmed Akif'in (ö. 1936) babası İpekli Hoca Tahir Efendi'den (ö. 1888) Mehmed Akif ile beraber ders alan İbnülemin, birçok farklı hocadan da ders almıştır. Hattat Hasan Tahsin Efendi'den sülüs ve nesih yazıları dersi; ulemanın önde gelen isimlerinden Trabzonlu Hoca Hüsnü Efendi'den ise tefsir, hadis ve Fars edebiyatı dersi almışlardır.⁹ Babaları Mehmed Emin Paşa'nın 1885 yılında

Kozan Mutasarrıflığı'na tayini¹⁰ dolayısıyla Kozan'da bulundukları sırada Süleymaniye'li Fânî Efendi'den Arap ve Fars edebiyatına dair yeni bilgiler öğrenirken Leon Efendi ile başka bir gayrimüslimden de Fransızca dersleri almışlardır.¹¹

İbnülemin, resmî eğitimine kendisinden iki yaş küçük kardeşi Ahmed Tevfik ile birlikte Mercan Ağa Sıbyan Mektebi'nde başlamıştır.¹² Hususi derslerin yanı sıra Süleymaniye imaretindeki Şehzade Mekteb-i Rüşdîsi'ne, bir müddet Mekteb-i Mülkiye'ye, Mekteb-i Hukûka ve medrese derslerine de devam etmişlerdir.¹³ 6 Haziran 1885 tarihinde Mahmud Kemal Bey'e Şehzâde Rüşdiyesi tarafından "aliyyü'l-a'lâ" derecesinde verilen Mekâtib-i Rüşdiyye Şehâdetnâmesi'nden bu rüşdiyede hangi dersleri tamamladıkları anlaşılmaktadır. Buna göre, Ulûm-ı dîniyye (din ilimleri), Arabî (Arapça), Fârsî (Farsça), Lisân-ı Osmânî ve İmlâ (Osmanlıca ve Yazım), Hesâb (Aritmetik), Hendese (Geometri), Coğrafya, Târîh, Usûl-i Defterî (Muhasebe), Fransızca, Resim, Sülûs ve Rika derslerini rüşdiyede tamamladığı görülmektedir.

Rüşdiye öğrencisi olduğu yıllarda Mahmud Kemal Bey. (İbnülemin Mahmud Kemal İnal: "Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine", 47)

Mahmud Kemal Bey'e Şehzâde Rüşdiyesi tarafından 25 Mayıs 1301 (6 Haziran 1885) tarihinde verilen "Mekâtib-i Rüşdiyye Şehâdetnamesi" (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No. 001635398019)

10 Mehmet Arslan, "EMİN PAŞA, Seyyid Mehmed Emin Paşa, Ebu'l-Kemâl", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 20 Ekim 2022).

11 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

12 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

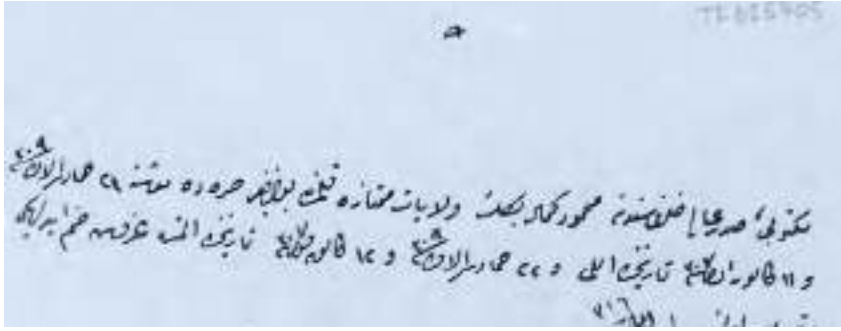
13 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2148.

8 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2148.

9 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2148.

Bürokrasi Hayatı

İbnülemin'in bürokrasi ve çalışma hayatı, 17 Kasım 1889 tarihinde babasının eski Kalem arkadaşlarından Tevfik Bey'in aracılığıyla Babiali'nin gözde kalemlerinden Vilâyât-ı Mümtâze Kalemî'nde başlamıştır.¹⁴ Genç bir yaşta, maaşsız bir stajyer olarak edinmeye başladığı bu Kalem tecrübesi, otuz üç sene aralıksız sürecek bürokrasi hayatının ilk adımıdır.¹⁵ Kalem'de dokuz ay maaşsız olarak çalışmış, ardından kırk kuruş maaşla vazifelendirilmiştir.¹⁶

Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemî'nden Mahmud Kemal Bey'e verilen, maaşına yapılan zamları belirten belge. (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No. 001635705019)

1895 yılındaki yeni görev yeri Teftiş-i İslâhât Komisyonu'dur. Genç bir

Aynı belgede yer alan, Mahmud Kemal Bey'in bürokrasi hayatının başladığı Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemî'ne ait mühür. (TTA, No. 001635705019)

yaşta komisyon'un Başkâtiplik görevine tayin edilmiştir.¹⁷ Memuriyet hayatı boyunca birçok farklı görevde bulunan İbnülemin, 29 Kasım 1911 tarihinde Yıldız Sarayı evrakının tasnifi ve birikmiş jurnallerin tasfiyesi işine memur edilen isimlerden biri olmuştur.¹⁸ Sayı ve ehemmiyet itibarıyla oldukça değerli olan Yıldız Sarayı evrakını düzenleme sorumluluğunu zamanla tek başına üstlenmek durumunda kalmış, sekiz yüz sandık dolusu evrakı titizlikle

gözden geçirip tasnif etmiş, günümüzdeki adı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi olan Hazîne-i Evrâk'ın müdürü Refik Bey'in de onayıyla Hazîne-i Evrâk'a teslim etmiştir.¹⁹ *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar* adlı eserini meydana getiren malzemenin esasını ve en büyük kısmını bu arşiv oluşturmaktadır.²⁰

Vakıflara ait sanat eserlerinin kaybolmasını ve yurt dışına çıkarılmasını engellemek üzere 27 Nisan 1914 tarihinde Süleymaniye Camii imaretindeki Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi'ni kurmuş, yerine getirdiği hizmetlerin bir karşılığı olarak kendisine üçüncü rütbeden Osmanlı nişanı verilmiştir. Savaş yıllarının çeşitli zamanlarında İstanbul'a gelen ve müzeyi ziyaret eden Almanya İmparatoru II. Wilhelm ile Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl tarafından da yüksek rütbeden madalyalarla taltif edilmiştir.²¹ Siyasi ve kültürel anlamda önemli birçok farklı komisyon ve temsilcilik görevlerine de layık görülen İbnülemin, içinde bulunduğu son resmî memuriyet olan Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürlüğü'nden 1 Ağustos 1935 tarihinde yaş haddi

14 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

15 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

16 Hüseyin Vassaf, Kemâl'ül-Kemâl, nşr. Fatih M. Şeker-İsmail Kara, 171.

17 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal"; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, 2150.

18 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

19 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2157.

20 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

21 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

dolayısıyla emekliye ayrılmıştır.²² Türk ve İslam Eserleri Müzesi halen hizmet vermeye devam etmektedir.

Meşhur Konak: "Dârü'l-Kemâl"

İbnülemin'in Türk kültür hayatına kattıkları yalnızca memuriyeti boyunca yaptığı hizmetlerle sınırlı kalmamıştır. O; mizacı, yaşantısı ve bilhassa tertip ettiği ilim toplantılarıyla da çevresine "bir hoş sadâ" bırakmıştır. Bu nedenle dostları için daima özel bir yerde olmuştur. Süleyman Nazif (ö. 1927), İbnülemin için:

Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine

şeklinde bir mısra söylemiş, Yahya Kemal (ö. 1958) de bu mısraya aşağıdaki tazmini ilave etmiştir:

Hezâr gıpta o devr-i kadîm efendisine

Süleyman Nazif'in mısrasına Yahya Kemal tarafından yapılan ilaveyi *nefis bir tazmin* olarak tanımlayan ve bir gazete yazısına konu eden İbrahim Alâettin Gövsa (ö. 1949), "Ben de 'devr-i kadîm efendisi'nin son efendiliğinden aldığım heyecanla -haddim olmıyarak- o iki mısraı bir kıt'a haline getirmek cür'etinden kendimi alamıyorum." diyerek bu beyte

aşağıdaki iki mısrayı ilave etmiş ve onu bir kıta hâline getirmiştir:

*Bir öyle âbide rekzetti yurda Hazret ki
İlelebet şaşacaktır cihan mühendisine*²³

İbnülemin ile ilgili en önemli detaylardan biri de Mercan'da bulunan konağında gerçekleştirilen ilim ve musiki toplantılarıdır. Konak, Mehmed Emin Paşa'nın 1 Aralık 1908 tarihindeki vefatından sonra oğlu İbnülemin'e intikal etmiş ve daha çok pazartesi akşamları olmak üzere konakta ilim ve musiki toplantıları yapılmıştır.²⁴ 6 Haziran 1986 tarihli bir gazete yazısında Taha Toros, İbnülemin'in konağından, "Bu konağın odaları, ünlü hattatların paha biçilmez levhalarıyla doluydu. Sehpalar üzerinde antika eşyalar vardır. Büyük salonun tavanı bir yüz yıla yakın edebiyat sohbetlerinin yankıları ve klasik Türk müziğinin ilahi nağmeleriyle titremiştir."²⁵ şeklinde bahsetmiştir.

Birçok erbâb-ı kemâl tarafından "dârü'l-kemâl" olarak bahsedilen ve İbnülemin ile aile efradının hayatlarının önemli bir bölümüne şahitlik eden konakta işgal yıllarında çok elim hadiseler de yaşanmış, İbnülemin'in yıllar boyunca biriktirdiği önemli tarihî vesika ve yazma eserler işgalci askerler tarafından konaktaki diğer eşyalarla birlikte yağmalanmıştır.

İşgalci askerlerin zorbalığı nedeniyle bir buçuk sene boyunca meskenlerinden uzak kalan, eşyaları ve evrakı yağmalanan İbnülemin ile ailesi, Galatasaray Lisesi Müdürü Salih Arif Bey'in teşebbüsleriyle²⁶ konaklarına -yağmalanmış bir hâlde de olsa- tekrar kavuşmuş, ilim ve musiki toplantıları uzun yıllar boyunca konakta yeniden devam etmiştir.

İbnülemin'in Dârü'l-kemâl olarak adlandırılan konağından fotoğraflar. (Marmara Üniversitesi, *Taha Toros Arşivi*, No. 001560693008)

23 Marmara Üniversitesi, *Taha Toros Arşivi*, No. 001505332006.

24 Gürlek, *İbnülemin Mahmud Kemal İnal: Dârü'l-Kemâl ve Erbâb-ı Kemal*, 171-172.

25 Marmara Üniversitesi, *Taha Toros Arşivi*, No. 001517016006.

26 İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2158-2160.

22 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

Eserleri

Ömer Faruk Akün, İbnülemin'in eserlerini çeşitli başlıklar altında tasnif etmiştir. Bu tasnife göre; *Hulâsa-i Zirâat, Ravzatü'l-Kemâl, Ahlâk, Eser-i Kâmil Paşa, Hulâsa-i Ticâret, Menâfiu's-savm, Feyz-i Cevâd* adlı eserler ilk eserlerini oluşturur. *Sabih, Bir Yetimin Sergüzeşti, Rahşan* gibi eserleriyse önemli roman ve hikâyelerindendir. Başta *Tercümân-ı Hakikat* olmak üzere çeşitli gazete ve dergilerde 1895 yılından 1900 yılına kadar İslam mütefekkeri ve ahlakçısı olarak İslâmiyet'in terakkiye engel olduğu yolundaki görüşün batıl olduğunu gözler önüne sermek amacıyla çok sayıda yazı kaleme almıştır.²⁷ Makale ve kitapçıklarından bazılarına "Emin Paşazâde Mahmud Kemal" diye imza atmakta iken daha sonra isminin başına "İbnülemin" künyesini koymuş ve ardından bu künye ile meşhur olmuştur.²⁸ İbnülemin'in biyografik eserleri de önemli sayıda şair, yazar, devlet adamı ve ilim adamına dair kaynak teşkil etmesi bakımından oldukça değerli, hatta bazı yönleriyle eşsiz niteliktedir. *Hersekli Ârif Hikmet Bey, Kâmilü'l-Kâmil, Nûrû'l-Kemâl, İzzü'l-Kemâl, Kemâlü'l-İsmet, Kemâlü'l-kiyâse fî keşfi's-siyâse, Kâmil Paşa'nın Sadâreti ve Konak Meselesi, Kemâlü's-Safvet, Gelenbevî, Şeyhülislâm Yahyâ Divanı ve Mukaddimesi, Hersekli Ârif Hikmet Bey Divanı ve Mukaddimesi, Leskofçalı Galib Bey Divanı ve Mukaddimesi, Evkâf-ı Hümâyûn Nezâretinin Târihçe-i Teşkilâtı ve Nüzzârın Terâcim-i Ahvâli, Menâkıb-ı Hünverân, Tuhfe-i Hattâtîn, Türklerin, Arap Harflerini Tanzim ve İhya Etmek Suretile İlme ve Medeniyete Hizmetleri, Son Asır Türk Şairleri, Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, Son Hattatlar, Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikişinasları* adlı eserleri biyografi ve tarih yazıcılığı alanındaki eserleridir. Bu eserler arasındaki *Son Asır Türk Şairleri, Fatîn Tezkiresi*'ne zeyil olarak yazılmış olmakla beraber başlangıcı bu çerçeveyi biraz daha aşarak 1800'lü yıllara ve daha da öncesine giden, son sınırı ise 1941'e kadar gelen bir zaman içindeki 566 şairin hâl tercümesini içermektedir.²⁹ 1930-1942 yılları arasında basılan eserde çok sayıda resim de mevcuttur. Eserin mukaddimesinde Türk şairlerini konu edinen tezkirelerin listesini Sehî Bey'in tezkiresinden başlayarak veren İbnülemin, eseri hazırlarken nasıl bir yol izlediğini, şairler hakkında hangi yollara başvurarak bilgi edindiğini anlatmıştır.³⁰ *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, Son Hattatlar* ve vefatından sonra yayımlanan *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikişinasları* adlı eserleri de *Son Asır Türk Şairleri*'nin hazırlanmasında sarf edilen benzer bir çabanın diğer mahsulleridir.

27 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

28 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

29 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

30 İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969), I-XVI.

İlim Yayma Cemiyeti ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal

İbnülemin, geçirdiği bir ameliyat sonrasında 24 Mayıs 1957 tarihinde (86 yaşında) vefat etmiştir.³¹ Çok sayıda değerli eseri içinde bulunduran kütüphanesini henüz hayattayken İstanbul Üniversitesi'ne bağışlamış, babası Mehmed Emin Paşa'dan kendisine kalan meşhur konağını ise vefatının ardından talebe yurdu olarak kullanılmak üzere İlim Yayma Cemiyeti'ne bağışlamıştır. 23 Haziran 1955 tarihinde bizzat kendisi tarafından kaleme alınan vasiyetname, Beyoğlu 3. Noterliği tarafından tasdik edilmiştir. Vefatından bir süre sonra yayımlanan *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikişinasları* adlı eserinde de yer verilen vasiyetname, bazı gazetelerde de köşe yazısı ve haber olarak birçok defa gündeme getirilmiştir. Besmele ile başlayan vasiyetname yedi maddeden oluşmakta, bazı alt maddeleri ve ilaveleri de içermektedir.

Vasiyetnamenin ilk maddesinde, konağın açık adresi belirtilmiş ve vasiyetin şartlarını içeren altı alt maddeye yer verilmiştir. Vasiyetnamenin birinci maddesine göre konak, İbnülemin'in vefatının ardından

31 Akün, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal".

"İbnülemin Mahmud Kemal Tesisi"³² adıyla hizmet verecektir. Tesis, İstanbul'da üniversite talebelerinin yararlanabileceği bir yurt olarak³³ kullanılacaktır.

Vasiyetnamesinin birinci maddesinin c bendinde tesisin idare heyetini de tayin eden İbnülemin, İlim Yayma Cemiyeti'nin adını da bu bentte belirtmiş, idare heyetinde İlim Yayma Cemiyeti'nden idarecilerin de bulunmasını istemiştir:

*"Tesis idare heyeti şu suretle teşekkül eder: İstanbul Müftüsü, İmam Hatip Mektebi'ni himaye için çalışan İlmî Yayma Cemiyeti'nin İdare heyeti reislerinden biri, hayatları müddetince Yapı ve Kredi Bankası İdare Meclisi Reisi Bay Kâzım Taşkent, İstanbul Basın Kurulu Reisi Bay Hakkı Tarık Us, İlmî Yayma Cemiyeti İdare âzâlarından Bay Vasıf Çelebi, inhilâl halinde yerine diğer âzâlar tarafından intihap olunacak zat, tesâvîî ârâ halinde en yaşlı zatın bulunduğu tarafın namzedi."*³⁴

İbnülemin'in yurt olarak kullanılmak üzere bağışladığı konağın yerine vefatından sonra İbnülemin'in adını taşıyan yeni bir bina inşa edilmiştir. Bunun üzerine konu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne kadar

taşınmış, Çanakkale Milletvekili Ahmet Nihat Akay, Devlet ve İçişleri Bakanları tarafından cevaplandırılmasını istediği önergesinde, *"...İstanbul Mehmet Emin Paşa Sokağındaki Beyazıt 13 numaralı konak kimler tarafından yıktırılmıştır? Vasiyetnamenin açık hüküm ve şartlarına rağmen yıkma izni hangi makam tarafından verilmiştir? Bu tarihî konağın yıkma iznini verenler hakkında kanuni bir muameleye tevessül edilmiş midir?"*³⁵ şeklinde sorular yöneltmiştir.

Çanakkale Milletvekili Ahmet Nihat Akay'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde İbnülemin'in vasiyetnamesiyle ilgili verdiği önergeyi konu edinen, 23.06.1964 tarihli gazete haberi. (TTA, No. 001507545006)

Konağın yeni bir bina inşa edilmek üzere yıktırılması, gazeteci Refi Cevad Ulunay (ö. 1968) tarafından da gündeme getirilmiştir. Ulunay, 20.06.1964 tarihli gazete yazısında, *"Merhumun daha kafenî solmadan ihlâl edilen vasiyetnamesini -ibret-i âlem için- aynen koyuyorum."* diyerek vasiyetnameye yer vermiştir.

Refi Cevad Ulunay'ın, İbnülemin'in vasiyetnamesine yer verdiği 20.06.1964 tarihli gazete yazısından. (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No: 001502288006)

32 İnal, *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikîşinasları*, LX.

33 İnal, *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikîşinasları*, LX-LXI.

34 İnal, *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikîşinasları*, LXI.

35 Marmara Üniversitesi, *Taha Toros Arşivi*, No. 001507545006.

Hiç evlenmeyen İbnülemin'in tek varisi, kardeşi Selim Bey'in kızı Selma Hanım'dır. Amcası İbnülemin tarafından çok sevildiği bilinen Selma Hanım, 1942 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girmiş, 1946 yılında mezun olmuştur. İbnülemin, vasiyetnamesinin ikinci ve dördüncü maddelerinde Yakacık'ta bulunan ev ve araziyle birtakım kıymetli mal ve eşyayı yeğeni Selma Hanım'a bıraktığını belirtmiştir.³⁶ İbnülemin'in konağının yıktırılması, yeğeni Selma Hanım tarafından da bir gazete haberinin ardından gündeme getirilmiştir. 24 Şubat 1966 tarihinde *Yeni İstanbul* gazetesinde İbnülemin'in konağının yıktırılarak yerine bir iş hanı inşa edilmesiyle ilgili olarak yayımlanan ve "İbnül Emin M. Kemal İnal tesisi törenle açılıyor" başlığını taşıyan haberin metni şu şekildedir:

"Merhum mütefekkir ve muharrir İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın İlim Yayma Cemiyeti'ne bağışladığı Mercan'daki büyük konağının yerine inşa olunan 'İbnülemin Mahmud Kemal İnal Tesisi' yarın törenle hizmete açılacaktır.

Üst katında modern bir konferans salonu ile kütüphane de ihtiva eden 78 mağazalı iş hanının açılışına Başbakan

*Süleyman Demirel ile bakanlar ve milletvekilleri, üniversite rektör ve profesörleri, İstanbul Valisi ve Belediye Reisi ile yüzlerce kişi davet edilmiştir. Yarın saat 14.30'da yapılacak açılıştan sonra tesis gezilecek ve ilk konferansı Süheyl Ünver verecektir."*³⁷

24 Şubat 1966 tarihinde Yeni İstanbul Gazetesi'nde yayımlanan haber. (*Yeni İstanbul*, "İbnül Emin M. Kemal tesisi törenle açılıyor" (24 Şubat 1966), 8.)

İbnülemin'in o zamanlar hayatta olan tek varisi konumundaki yeğeni Selma Hanım bu habere tepki göstererek yine aynı gazetenin 27 Şubat 1966 tarihli nüshası için bu haberle ilgili bir açıklamada bulunmuş, haber "Vasiyetname şartları ihlâl edilmiştir" başlığıyla verilmiştir.³⁸

İbnülemin'in varisi Selma Akay Hanım'ın, İbnülemin'in vasiyetinin ihlâl edildiği şeklindeki açıklamalarını içeren, 27 Şubat 1966 tarihli Yeni İstanbul Gazetesi haberinden. (*Yeni İstanbul*, "Vasiyetname şartları ihlâl edilmiştir" (27 Şubat 1966), 8.)

³⁶ İnal, Hoş Sadâ: *Son Asır Türk Musikîşinasları*, LXI.; Gürlek, *Dârü'l-Kemâl ve Erbâb-ı Kemal*, 120.

³⁷ Dursun Gürlek, "İlim Yayma Cemiyeti ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı", *Yeni Şafak*, (13 Şubat 2022).

³⁸ Gürlek, "İlim Yayma Cemiyeti ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı".

Selma Hanım, konağın İlim Yayma Cemiyeti'ne vakfedildiğini belirtmiş, iş hanı olarak kullanılmasının vasiyetnameye aykırı olduğunu söylemiştir.

Konak Meselesine Dair

Her ne kadar konağın yerine yeni bir bina inşa edilmiş olsa da Refi Cevad Ulunay'ın gazete yazısına İlim Yayma Cemiyeti tarafından verilen cevap sayesinde olayın aslı anlaşılmaktadır. Gazeteci Ulunay, önceki yazısı dolayısıyla yanlış anlaşılmanın önüne geçebilmek maksadıyla 25 Haziran 1964 tarihinde "Beklediğim İzah" başlığı altında yeni bir gazete yazısı yayımlamış, bu yazısında İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Vehbi Bilimer'in açıklamalarına da yer vermiştir. Ulunay, *"Kaldı ki mütevellî heyetini teşkil eden zevat, namuslu, çok dindar ve faziletli adamlardır. 'Şart-ı Vâkıf'a rivayet etmemenin büyük mesuliyetini idrâk etmemelerine ihtimal yoktur. Bu izahnameden anlaşılıyor ki İbnül-eminin dahi ruhu şâd olmuştur..."* şeklindeki sözleriyle mütevellî heyetinde değerli isimlerin bulunduğu İlim Yayma Cemiyeti'nin, vasiyetnameye uygun olmayan bir şekilde hareket etmek gibi bir amacının olamayacağını, merhum İbnülemin'in ruhunu incitecek bir durumun olmadığını belirtmiştir.

İlim Yayma Cemiyeti Mütevellî Heyeti adına, İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Vehbi Bilimer

tarafından Refi Cevad Ulunay'a cevaben yapılan açıklamada, konağın tamirâtı için İlim Yayma Cemiyeti tarafından gerekli tüm masrafların yapıldığı ancak deprem nedeniyle konağın ciddi zarar gördüğü ve zeminde çökmeler yaşandığı belirtilmiş, üstelik yıkım kararının Belediye tarafından yapılan inceleme sonucunda alındığı, binanın mevcut şartlar itibarıyla talebelerin kalabileceği sağlıklı koşulları haiz olmadığı ifade edilmiştir. Açıklamanın tam hâli şu şekildedir:

"Efendim,

Yanlış bir izah neticesi teessürünüzü mucip (İbnülemin Mahmud Kemal) tesisi hakkında yüksek müsaadenizle sizleri tenvir etmek isteriz.

Merhumun vasiyet ettiği bina son derece harap idi. Tesisin bir geliri yoktu. (İlim Yayma Cemiyeti)'nin yardımı ile on bin liralık bir tamirat yapılmıştır. Buna rağmen tesis gayesine uygun şekilde faydalanmak mümkün olamamıştır.

Son zelzeleden duvarlar çatlamış, bağdadi olan sıvaları dökülmüş ve zemin altı tavanlardan bir kısmı çökmüştür. Zaman zaman hariçten vâki müracaatlar üzerine belediyece yapılan tetkikat sonunda (Maili inhidam) kararı verilmiştir.

Burada ancak 25 kadar talebe her türlü sıhhi şartlardan uzak olarak barınabilmiştir.

Kendisinden feyz aldığımız merhumun bizlere karşı olan sevgi ve itimadına lâıyk olabilmek ve arzusunun devamını mümkün kılmak için çareler aranmıştır.

Tesisin idaresinde reyi olan ve aynı gayeye hizmet eden (İlim Yayma Cemiyeti) ile mütevellî heyet toplanarak konu enine boyuna incelenmiştir. Vasiyetnâmede, lüzumu halinde bahçenin ifrazı ve satılması yetkisi mütevellî heyete verilmiş ise de hem ifraz, imar mevzuatına göre mümkün görülmemiş ve hem de gayrimenkulün bu kısmı satıldığı takdirde gayenin devamı za'fa uğrayacağı neticesine varılmıştır. Vasiyetnâmedeki gayeler göz önünde bulundurularak merhumun hüviyetine lâıyk yeni bir yurdun yapılmasına karar verilmiştir.

Bir milyon liraya mal olacak beş katlı binanın gerekli formaliteleri ikmal edilmiş ve teşebbüse ciddiyetle başlanılmıştır.

Allah'ın lûtfu ile ve sizlerin teşvikkâr yardımlarınızla bina kısa bir zaman içinde ikmal edilecektir.

Binanın birinci ve ikinci katları tesise gelir temin edecek tarzda

yapılacak ve diğer katları yurd, kütüphane, okuma ve konferans salonu olarak kullanılacaktır. İnşaat için gerekli masrafın tamamı İlim Yayma Cemiyetince sağlanacak ve fakat binanın tamamı (İbnülemin Mahmud Kemal İnal) tesisine ait olacak ve bu ismi taşıyacaktır.

İnşaat ikmal edilinceye kadar merhumun arzusuna fâsıla verilmemek üzere de 80 öğrenciyi istiaab eden muvakkat bir yurd Cerrahpaşa'da açılmıştır.

Toprak hafriyatı neticesi herhangi bir âsâra rastlanmamış olmakla beraber yazınız üzerine derhal ilgililer resmen haberdar edilmiştir.

Yukardaki izahatımızla teessürünüzün giderildiğine kaniiz. Bu mâruzatımızın vesilei tavzih olacağı ümidile saygılarımızı arz ederiz.

Mütevelli Heyet adına
İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Vehbi Bilimer"

Uzun yıllar boyunca önemli isimlerin katıldığı ilim ve musiki toplantılarına şahitlik eden konakla ilgili bu gelişmeler pek tabii olarak başta yeğeni Selma Hanım olmak üzere İbnülemin Mahmud Kemal İnal Bey'in sevenlerini üzmüş ve gündem olmuştur. Ancak İlim Yayma Cemiyeti tarafından söz konusu tarihte yapılan açıklamayla konağın vasiyetnameye aykırı amaçlarla değil, vasiyetnamenin sürdürülebilir olmasını sağlamak amacıyla yıktırılmak durumunda kalındığı, depremin konağa önemli derecede zarar verdiği, zeminde çökmeler yaşandığı ve İbnülemin'in adını taşıyan yeni bir binanın

İstanbul Fatih'te bulunan İbnül Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu (İlim Yayma Vakfı (İYV), "İbnül Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu", (Erişim 18 Kasım 2022)

Refi Cevad Ulunay tarafından 25 Haziran 1964 tarihinde yayımlanan ve İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Vehbi Bilimer'in açıklamalarını da içeren gazete yazısı. (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No: 001507439006)

bu gibi nedenlerle inşa edildiği anlaşılmaktadır.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal Bey, babası, kardeşi ve annesinin de kabirlerinin bulunduğu Merkezefendi Mezarlığı'nda metfundur. İlim Yayma Vakfı, İbnülemin Mahmud Kemal İnal Bey'in adını İstanbul Fatih'te bulunan erkek öğrenci yurduna vererek İbnülemin'in

bu arzusunu ve ona olan vefa borcunu yerine getirmeye devam etmektedir. Öğrenci yurdu, "İbnül Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu" adıyla yüksek tahsil talebelerine yurt imkânı sağlamaktadır. İlim Yayma Vakfı'nın yanı sıra İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı da kurulduğu günden itibaren vasiyetname ve vakfın senedi çerçevesinde eğitim alanında destekleyici hizmetlerini sürdürmektedir.³⁹ İbnülemin Mahmud Kemal İnal'a ve onun hatırasına duyulan derin saygı; anma toplantıları, gazete yazıları ve çeşitli çalışmalarla devam etmektedir.

Kaynakça

- Akün, Ömer Faruk. "İbnülemin Mahmud Kemal". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 5 Ekim 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnulemin-mahmud-kemal>
- Arslan, Mehmet. "EMİN PAŞA, Seyyid Mehmed Emin Paşa, Ebu'l-Kemâl", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 20 Ekim 2022. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/emin-pasa-seyyid-mehmed-emin-pasa>
- Biyografi Enstitüsü, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı". Erişim 15 Kasım 2022. <https://www.biyografiensitusu.org/vakif/ibnulemin-mahmud-kemal-inal-vakfi.php>
- Gürlek, Dursun. *İbnülemin Mahmud Kemal İnal: Dârü'l-Kemâl ve Erbâb-ı Kemal*. 1. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.
- Gürlek, Dursun. "İlim Yayma Cemiyeti ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı". Yeni Şafak, (13 Şubat 2022). <https://www.yenisafak.com/yazarlar/dursun-gurlek/ilim-yayma-cemiyeti-ve-ibnulemin-mahmud-kemal-inal-vakfi-2061980>
- Hüseyin Vassaf. *Bir Eski Zaman Efendisi İbnülemin Mahmud Kemâl: Kemâl'ül-Kemâl*. nşr. Fatih M. Şeker-İsmail Kara. 3. Basım. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.
- İBB Atatürk Kütüphanesi, İbnülemin Mahmud Kemal İnal Arşivi. No. BeL.Mtf_003614. https://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane3/Evraklar/BeL.Mtf_003614.pdf
- İBB Atatürk Kütüphanesi, No. BeL.Osm_K.03573. <https://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane3/kitabl ar/570005200053000540004900095001140011500069.pdf>
- İBB Atatürk Kütüphanesi, No. BeL.Osm_K.03251. <https://sayisalarisivi.ibt.gov.tr/yordambt/yordam.php>
- İBB Atatürk Kütüphanesi, No. HCE_Osm_00097. <https://sayisalarisivi.ibt.gov.tr/yordambt/yordam.php>
- İBB Atatürk Kütüphanesi, No. İHS_0645. <https://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane3/kitabl ar/530005200054000480009500083000720007300095001140011500069.pdf>
- İBB Atatürk Kütüphanesi, No. TB_0268. <https://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane3/kitabl ar/5600054000500004800095000660008400095001140011500069.pdf>
- İbnülemin Mahmud Kemal İnal: "Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine"*. PDF: Fatih Belediyesi Sanat Yayınları, 2021. <https://www.fatih.bel.tr/tr/main/read/dosyalar/?file=a3508b-25457d466a8623ae447a61bb36.pdf>
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikîşinasları*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1958.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. Cüz: I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. Cüz: X. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- İYV, İlim Yayma Vakfı. "İbnül Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu". Erişim 18 Kasım 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/ibnul-emin-mahmut-kemal-inal-yuksekogrenim-erkek-ogrenci-yurdu-0.html>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001502288006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/a4301d44-595f-404a-99a3-a289d01934a4>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001502290006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/fecad20b-120d-47d1-a401-908e6a98e88f>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001502291006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/5b4ff95a-b416-4ff5-808f-10565edfe88b>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001505332006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/1b4fb39c-523e-406c-93af-70882b41b351>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001507439006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/282e1753-3295-4ac3-9cfa-b7985a9ab1c7>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001507443006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/4fc8094f-7548-4a84-ab0e-7f4755c4bb15>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001507545006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/0a464b72-4045-4495-ad6d-00b307cb2b4d>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001517016006. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/726a27c5-9049-41fb-b199-f16fac92b73e>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001560693008. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/e52db558-e9cd-46ce-b3ef-eb2ab66c6786>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001635398019. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/c6444601-4c93-4508-a3a2-5e1bef7464f1>
- Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi. No: 001635705019. <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/bf95b28e-7d1a-42af-a5f9-75898f8e2e2>
- Us, Hakkı Tarık. 50 Yıl. PDF: Basın İlan Kurumu, 2004. <https://bik.gov.tr/wp-content/uploads/yayinlar/50-yil.pdf>
- Yeni İstanbul*. "İbnül Emin M. Kemal tesisi törenle açılıyor" (24 Şubat 1966), 8.
- Yeni İstanbul*. "Vasiyetname şartları ihlâl edilmiştir" (27 Şubat 1966), 8.

39 Biyografi Enstitüsü, "İbnülemin Mahmud Kemal İnal Vakfı", (Erişim 15 Kasım 2022).

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın 1942 yılında konağındaki bir fotoğrafı. (Us, 50 Yıl, 46.; TTA, No. 001502290006)

İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in (soldan ikinci) Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürü olduğu sırada bir grup arkadaşıyla çektiği bir fotoğrafı. (İBB Atatürk Kitaplığı, İbnülemin Mahmud Kemal İnal Arşivi, No. BeLMtf_003614.)

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın bazı fotoğraf ve resimleri. (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No. 001502291006)

Vefatından sonra yayımlanan bir gazete haberi. (Marmara Üniversitesi, Taha Toros Arşivi, No. 001507443006.)

Yayımlanan bazı eserleri: Hulâsa-i Zirâ'at, Sabih, Menâkıb-ı Hünverâr, Tuhfe-i Hattâtin, Kâmil Paşa'nın Sadâreti ve Konak Meselesi, Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikişinasları. (İBB Atatürk Kitaplığı, No. BeL_Osm_K.03573, HCE_Osm_00097, İHS_0645, TB_0268, BeL_Osm_K.03251, İnal, Hoş Sadâ: Son Asır Türk Musikişinasları)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M Ü N E V V E R A Y A Ş L I

Münevver AYAŞLI

(1906 - 1999)

Nurten YALÇIN*

Doğumu ve Ailesi

10 Haziran 1906'da Selanik'te doğdu. Baba tarafından soyu Menlik'in fethinde bulunan Erzincanlı Ali Bey'e dayanmaktadır.¹ Babası Miralay Caferi Tayyar Bey, annesi ise Hayriye Şerife Hanım'dır. Selanik'te doğmasından söz ettiği her seferinde: "Fakat, umumi mânâda anlaşıldığı gibi 'Selanikli' değilim, Türk'üm. Babam askerdi. Devletimizin hudutları içinde olan Selanik'te vazifeli olarak bulunduğu bir sırada dünyaya

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, nurtenyalcin99@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-5973-4082.

¹ Hatice Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, (Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 13.

Münevver Ayaşlı'nın çocukluğu. (Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 245.)

gelmişim."² diyerek olduğunu üstüne basa basa dile getirme ihtiyacı hissetmiştir. Bu tavrını anlamak için dönemin şartlarına bakmamız icap eder. Nitekim "*Selanik, Osmanlı devrinde*

Münevver Ayaşlı, babası ve ağabeyi Mehmet Ali. (Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 246.)

2 Münevver Ayaşlı, *İşittiklerim Gördüklerim Bildiklerim*, (İstanbul: Güryay Matbaacılık, 1973).

dönmeleriyle ünlüdür ve İstanbul'da Selanikli birinin dönme olmadığına çevresini inandırabilmesi için epeyce gayret göstermesi gerekir."³ Münevver Ayaşlı'nın bu hislerine mukabil Selanik onda adeta bir rüya şehirdir. Hayatının sonraki dönemlerinde daima Selanik'e özlem duyacak, Rumeli'yi kalbinde bir nişan olarak taşıyacaktır.

"Caferi Tayyar Bey'le Hayriye Şerife Hanım'ın üç çocukları olmuştur. İlki üç yaşında Caferi Tayyar Bey'in görevli bulunduğu Şam'da hastalanarak vefat eden Esmâ Nail'dir. Ardından oğulları Mehmet Ali (Bagana), Caferi Tayyar Bey Osmanlı-Yunan Harbi sebebiyle cepheleyken, 1897'de Selanik'te dünyaya gelmiştir. 1906'da da Hatice Münevver aileye katılmıştır."⁴

Münevver Ayaşlı'nın Şam'da hastalanarak vefat eden ablası Esmâ Nail, annesini bilhassa babasını ömür boyu teessürünü duyacakları bir girdaba sürüklemiştir. Bundan dolayı ailenin Şam'la kurdukları bağ son derece mühim ve trajiktir. Şam, özellikle babası Caferi Tayyar Bey için kızıyla bütünleşmekte ve inançlı bir insan olarak kültürel referanslarını belirleyen isimlerle vücut bulmaktadır.

"Babamın en çok sevdiği ilk evladı, güzel kızı Esmâ Nail, Şam'da vefat etmiş ve Şam'da yatmaktadır. Büyük Veli, şeyhlerin en büyüğü, Şeyhü'l-Ekber, Muhyiddin-i Arabî'nin türbesinin haziresinde yatmaktadır. ... Babam, 80 sene hep bu kızı için ağladı, kızı hayatta iken de kızını kaybedeceği korkusu ile yaşadı. Şam'da annem de bu hatıralar ile dopdolu idi, fakat babam kadar değil."⁵

Münevver Ayaşlı'nın çocukluğu, huzurlu bir aile ortamında geçmiş, anne ve babasından iki ayrı cephe almıştır.⁶ Bunu şu ifadelerle dile getirir:

"Benim iki cephem vardır. Çok sevdiğim babamdan İslamiyet, İslam Tasavvufu sevgisini ve vatan aşkını aldım. Anacığım ise bana Tanzimat kültürünü verdi. Çünkü kendisinden Tanzimat sonrası alafranga Türk hanımefendiliğini bir nebze talim ettim."⁷

Münevver Ayaşlı ve babası Caferi Tayyar Bey'in sıkı bir baba-kız ilişkisi vardır. Caferi Tayyar Bey, ona "kahraman kızım benim" diye

3 Beşir Ayvazoglu, *Defterimde 40 Suret*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1996), 33.

4 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 15.

5 Münevver Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2016), 48.

6 Hatice Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, (Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 15.

7 Ergun Göze, *İçimizden 30 Kişi*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1975), 52.

hitap eder.⁸ Baba, inançlı bir vatanperverdir. Bundan dolayı çok sevdiği kızını da bu doğrultuda yetiştirmiştir. O dönemde Osmanlı askerleri arasında Alman hayranlığı vardır.⁹ Bu hayranlık neticesinde Caferi Tayyar Bey de bildiği Arapça, Fransızca dillerin yanında bir de Almanca öğrenmiştir.¹⁰ Bununla birlikte dönemin Osmanlı aydınları gibi Namık Kemal, Ziya Paşa okumuş ve onları dilinden düşürmemiştir.¹¹

*"Babam Muhyiddin-i Arabî'yi çok sever, hep okur bana da okuturdu. Bunu yapmadığı zaman da Almanca çalışırdı. O bana Şeyhülekeri sevdirdi, ben de onu Mithat Paşa, Süleyman Paşa, Ziya Paşa'dan öğüttüm."*¹²

Eğitimi

Balkan Harbi sonrasında, babası Caferi Tayyar Bey'in Halep şehrine reji başmüdürü olarak tayin olmasıyla birlikte 1914 yılında, "Diakonessen Schwesterlere" adlı bir Protestan Alman mektebinde öğrenim görmeye başlamıştır.¹³

"Beni mektebe verdiler, Alman mektebine, Diakonessen Schwesterler'e. Bunlar Protestan rahibeler idi. Mektep yeni açılmıştı. Temiz mi temiz, güzel mi güzeldi. Aynı zamanda mektepte piyanoya da başlamıştım. Evimizde piyano yoktu, mektepte hem ders alıyordum hem de etütlerimi yapıyordum. Ut dersi de almaya başlamıştım. Halep'te benim boyuma göre ut yoktu, babacığım bana göre bir ut ısmarlamıştı. Ut geldi, tam bana göre, güzel mi güzel, çok sevdim. Bir de ayaklı notalık almıştı babam. Ut ustam bir Ermeni idi; orta yaşlı kalantor, efendiden bir adam. ... Udda ilk öğrendiğim şarkı 'Adalar sahilinde...' idi. Yaşım sekiz."¹⁴

Caferi Tayyar Bey ve ailesi Halep'te iki sene geçirmiş, ardından 1916'da Beyrut Rejisi'ne başmüdür tayin edilmiş ve kızı burada yine bir Alman okuluna devam etmiştir.¹⁵ Beyrut'taki yeni evlerinde bir piyanosu da olan Münevver Ayaşlı, iyi bir piyano hocasından müzik dersi, genç bir Arap hanımdan da Kur'an dersleri almaya başlamıştır.¹⁶

Mehmet Ali Bağana'nın babası Caferi Tayyar Bey'in çalıştığı odasında masa başındayken çekilmiş fotoğrafı. (İstanbul: SALT Research, No. AFMSBBH132)

Münevver Ayaşlı'ya göre o dönemde Cemal Paşa görevli olduğu bölgede kültür emperyalizmi yapmayı planlamış, Suriye ve Lübnan'da Türk mektepleri açmayı düşünmüştür.¹⁷ Bu mekteplerde görevli olmak üzere bir vagon dolusu öğretmen Beyrut'a görev yapmaya gelmiştir.¹⁸ Bu öğretmenlerin içinde Halide Edip ve kız kardeşi Nigâr Hanım da bulunmaktadır.¹⁹ Cemal Paşa, Caferi Tayyar Bey'i sık sık evinde ziyaret etmektedir. Yine bir gün bu ziyaretlerden birinde babasına: *"Biz Arab çocuklarının bizim mekteplere gitmelerini istiyoruz, hâlbuki kendi çocuklarımız bile ecnebi*

8 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 181.

9 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 16.

10 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 16.

11 Münevver Ayaşlı, *Hatırlayabildiklerim: Avrupai Osmani Rumeli ve Muhteşem İstanbul*, (İstanbul: Doğan Kardeş Matbaası, 1990), 40-41.

12 Göze, *İçimizden 30 Kişi*, 54.

13 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 17.

14 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 15-16.

15 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 19.

16 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 19.

17 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 19.

18 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 19.

19 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 19.

Mehmet Ali Bağana'nın kardeşi Münevver Ayaşlı'nın çocukluk dönemine ait vesikalık fotoğrafı. (İstanbul: SALT Research, No. AFMSBBH135.)

mekteplere gidiyorlar. Halide Hanım çok güceniyor, çok şikâyet ediyor, haklı değil mi?" der.²⁰

Bunun üzerine Caferi Tayyar Bey, kızı Münevver'i Alman mektebinden alıp Halide Edip'in muallim olduğu Türk mektebine vermiştir.

*"Bu taş bize idi. Çok çocuktum ama anlamıştım. Babam durmadan 'Peki paşam, peki paşam' diyordu. Ertesi günden tezi yok, beni Alman mektebinden aldılar, Halide Edip Hanım'ın mektebine verdiler."*²¹

Halide Edip'in muallim olduğu okula üç ay devam etmiş, üç ayın neticesinde okuldaki disiplinsizlikten şikâyet edip ailesine okuldan ayrılmak istediğini söylemiştir.²²

20 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 34.

21 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 34.

22 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 20.

Münevver Ayaşlı annesi ve babasıyla Lübnan'da bir gezide. (Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 247.)

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetinin ardından Beyrut'taki Alman okulu kapatılmış, bunun üzerine Münevver Ayaşlı, "bacısının muallimlik yapan küçük oğlu Murat Efendi'den"²³ özel dersler almaya başlamıştır.²⁴ Beyrut'un, İtilaf Devletlerince işgal edilmesinin ardından Caferi Tayyar Bey ve ailesi İstanbul'a dönmüş, İstanbul Çengelköy'de kiraladıkları bir köşke yerleşmişlerdir.²⁵ Bu evde Münevver Ayaşlı'ya bir piyano da alınmış ve o dönemde İstanbul'un en meşhur piyano hocası olan Alman Lange Bey'den dersler almaya başlamıştır.²⁶ Daha önce gittiği okullarda Türkçe ders almamış, Melahat Hanım'dan Türkçe dersler almaya başlamıştır.²⁷

Ağabeyi Mehmet Ali, o yıllarda tahsilini Almanya'da sürdürmüştür.²⁸ Annesi Hayriye Şerife Hanım, oğlunun hasretine dayanamamış ve Avrupa'yı da görme arzusuyla yanına kızı Münevver'i de alarak Almanya'ya gitmiştir.²⁹ Münevver Ayaşlı burada Würtemberg Kraliyet Konservatuarı'na kaydolur.³⁰ Bir müddet burada eğitimini sürdüren Ayaşlı, ailesinin maddi durumunun iyiye gitmemesi nedeniyle 8 yaşında başladığı piyano eğitimine on beş yaşında son vermek zorunda kalmış ve ailesiyle birlikte Caferi Tayyar Bey'in kardeşinin İstanbul Kuzguncuk'taki evine yerleşmişlerdir.³¹ Münevver Ayaşlı, bu

23 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 58.

24 Edanur Kodlak, *Münevver Ayaşlı Romanlarında Tasavvuf*, (İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 8.

25 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 21.

26 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 21.

27 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 81.

28 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 82.

29 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 83.

30 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 94.

31 Kodlak, *Münevver Ayaşlı Romanlarında Tasavvuf*, 8.

yıllarda okula gitmemiş fakat Türkçe ve Türk Edebiyatı dersleri almıştır.³²

Yükseköğrenimini ise uzun zaman sonra 1951-1954 yıllarında Paris'te, Şark Dilleri Okulu'nda (Ecole de Langues Orientales) yapmış, yine bu okulda Farsça ve Arapça öğrenmiştir.³³ Paris'teki eğitiminin yanında, bir yandan College de France'ta Louise Massignon'un tasavvuf derslerine iştirak etmiş, bir yandan da Albert Gabriel'in de Osmanlı kültürü ile alâkalı verdiği konferanslara katılmıştır.³⁴

Ağabeyi Mehmet Ali, bir zaman sonra Almanya'dan dönmüş ve Ankara'da Kalem-i Mahsus müdürü olmuştur.³⁵ Ankara'da kendisine güzel bir muhit edinmiş ve ileriki yıllarda kız kardeşinin eşi olacak Nusret Ayaşlı'yı tanımış ve ailesine yazdığı mektuplarda bu muhitten söz etmiştir.³⁶ 1926 yılında da Ayaşlı, ağabeyinin yanına, Ankara'ya gitmiştir.³⁷ Ağabeyi Mehmet Ali, 1927 yılında mimar mühendis Ziya Bey'in kızı Nesrin Hanım'la evlenir.³⁸ Daha sonra ailesine de bakmak

durumunda olduğu için Münevver Ayaşlı bu durumda kendisini adeta sığıntı gibi hissetmiş ve hislerini şu ifadelerle dile getirmiştir:³⁹

*"Mehmet Ali Bey'in bir damı, bir dikili ağacı yoktu. Üstelik üç de kamburu vardı, bakmaya mecbur olduğu anası, babası, bir de kız kardeşi. Ana baba ne ise, iyice anlamıştım ki kız kardeş çok fazla geliyordu. Bütün evliliklerde, anadan babadan ziyade göze batan görümce idi."*⁴⁰

Çalışma Hayatı

Ağabeyiyle birlikte AEG Alman Elektrik Şirketi'nde işe girmiş, çalışkan ve istenilen lüzumlu bir eleman olmuş, bu da bir nebze huzurlu olmasını sağlamıştır.⁴¹

*"O zamana kadar hiç çalışmamıştım. Hele eski yazı ile daktilo yazmak bir hayli güçtü. Çarçabuk iş hayatına intibak ettim, eski yazı ile daktiloda yazmayı da çok çabuk öğrendim. Ben şirkete, kardeşinin hatırı için alınan bir kimse değil, çok çalışkan, büyük çalışma kapasitesi olan kıymetli bir eleman olmuştum."*⁴²

Ankara'ya geldiği ilk yıllarda Ankara'yı sevmiş, kendi tabiriyle bu şehirde "memleketin kaderini elinde tutan kimselerle"⁴³ tanışmıştır. Mamafih bu durum uzun sürmemiş, Ankara'dan ve katıldığı davetlerden bir hayli soğumuştur.⁴⁴

*"Ankara'da sık sık davet ediliyorduk, her bir davete severek icabet ediyorduk. Bir akşam da Mihrinur Hanım'ın, uzatmalı bir daveti vardı, gittik. İleride evleneceğim insanı bu davette görmüştüm,"*⁴⁵

Evliliği

4 Eylül 1930'da Nusret Sadullah Ayaşlı ile İstanbul'da dünya evine girmiştir.⁴⁶

Nusret Sadullah Ayaşlı'nın babası Sadullah Paşa, babasının valiliği sırasında Erzurum'da doğmuştur.⁴⁷ Buna mukabil Sadullah Paşa'nın kökeni Ankara'ya daha doğrusu Ayaş'a dayanmaktadır.⁴⁸

32 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 104.

33 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 23.

34 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 23.

35 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 129-131.

36 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 129-131.

37 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 132.

38 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 137.

39 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 137.

40 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 137.

41 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 138.

42 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 138.

43 Göze, *İçimizden 30 Kişi*, 52.

44 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 152.

45 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 152.

46 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 159.

47 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 250.

48 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 250.

Nusret Sadullah Ayaşlı. (Photo Weinberg, 1933, Salt Araştırma, No. AFMSBBH141)

*"Beyefendinin ailesinin beşiği de Ayaş'tı. Büyük veli Bünyamin-i Ayaşî soyundan geliyordu. Kendisi de 'Ayaşlı' soyadını almış ve 1934 senesinden sonra 'Ayaşlı' olmuştuk."*⁴⁹

Bu evlilik sonrası Ayaşlı ailesi bir müddet Sadullah Paşa Yalısı'nda yaşamaya başlamıştır.⁵⁰ Nusret Sadullah Bey, Sadullah Paşa Yalısı'nda yaşamaya devam etmek istemiş fakat Münevver Ayaşlı yalıyı çok sevdiği halde yalının beddualı olduğunu düşünerek buna karşı çıkmıştır.⁵¹ Bunun üzerine Teşvikiye Karakol Sokağı'nda Ayda Apartmanı'na yerleşmişlerdir.⁵² Nusret Sadullah ve Münevver Ayaşlı'nın evlilikleri 14 yıl sürmüştür, Nusret

49 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 168.

50 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 159.

51 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 166.

52 Kodalak, *Münevver Ayaşlı Romanlarında Tasavvuf*, 9.

Münevver ve Nusret Sadullah Ayaşlı çiftinin evlilik cüzdanı. (Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 250.)

Sadullah Bey'in vefatıyla son bulmuştur.⁵³ Münevver Ayaşlı, eşinin vefatının ardından, kendi ifadesiyle "38 yaşında hayatta yapayalnız" kalmıştır.⁵⁴

Yazarlığı ve İştirak Ettiği Vakıflar

Eşinin vefatından sonra İffet Halim Hanım'ın tavsiyesiyle Yardımsevenler Cemiyeti'ne katılmış ve Merkezi İdare Heyeti azalığına seçilmiştir.⁵⁵ Yardımsevenler Cemiyeti'ne dört yıl hizmet ettikten sonra cemiyetin hayır işlerini aksattığını düşünerek oradan ayrılmıştır.⁵⁶ Bununla birlikte 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın da ilk kurucuları arasında yer almıştır. 1999 yılındaki vefatına kadar İlim Yayma Vakfı'ndaki üyeliğini sürdürmüş, toplantılarına iştirak etmiştir.

1947 senesinde İffet Oruz'un önderliğinde ayda bir yayımlanan Kadın Gazetesi'nin ilk sayısından itibaren, gazetenin üçüncü sayfasında yer alan "Ayaşlı Köşesi" üst başlığı ile yazılarını yayımlamış fakat 4. sayıdan sonra yazmaya devam etmemiştir.⁵⁷

*"1947 senesi, benim gazeteciliğe başladığım sene. Biz dört veya altı hanım bir araya gelmiş, küçük bir sermaye koymuş ve bir kadın gazetesi çıkarmaya karar vermiştik. Bu hususta en tecrübeli ve ehliyetli bayan İffet Oruz'du başımızda o vardı."*⁵⁸

53 Kodalak, *Münevver Ayaşlı Romanlarında Tasavvuf*, 9.

54 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 182.

55 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 24.

56 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 25.

57 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 25-26.

58 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 270.

Daha sonra 1950 yılında Milliyet Gazetesi'nde Ortadoğu muhabirliği, 1966 senesinde ise Yeni İstanbul Gazetesi'ndeki "Fikir Meydanı" başlığı altında yazılar kaleme almıştır.⁵⁹ Hac dönüşü kaleme aldığı, "Allah'ın Azameti" başlıklı yazı dizisini de Yeni İstanbul Gazetesi'nde yayımlayan Ayaşlı, "Fikir Meydanı"ndaki yazılarına devam etmiş, 24 Temmuz 1967 tarihinden itibaren "Merak" başlığıyla, günlük siyasi, kültürel yazılar yazmaya başlamıştır.⁶⁰ Pertev Bey'in Üç Kızı romanı da yine bu gazetede tefrika edilmiştir.⁶¹

*"Ben daha mektep sıralarında şiir yazmaya başlamıştım. Bu yazdığım şiirleri sonradan okur, beğenmez ve yırtar atardım. Küçük hikâyeler de yazardım. Bunları şiirlerimden daha çok beğenir, severdim. Belki bunları arasam eski kağıtlarımın arasında solmuş kağıtlar ve silinmiş kalemiyle bu hikâyeleri hâlâ bulabilirim."*⁶²

1 Şubat 1968 tarihinden itibaren, Babıali'de Sabah Gazetesi'nin, "Merak" adlı köşesinde günlük yazılar kaleme almıştır.⁶³ Yine bu gazetede, 19. Asır-Teşrin Sani ve Ötesi-Kıbrıs ve Fetvası, Dersââdet kitaplarıyla Pertev Bey'in İki Kızı, Pertev Bey'in Torunları isimli romanlarını tefrika hâlinde yayımlamıştır.⁶⁴

Münevver Ayaşlı, Türkiye Gazetesi'nde de kalem oynatmış, sonrasında Yeni Asya Gazetesi'nde yazılarını yayımlamıştır.⁶⁵ Türk Edebiyatı Dergisi ile Şadırvan, Boğaziçi, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Hayat Mecmuası, Tarih ve Medeniyet dergilerinde de çeşitli türlerde yazılar kaleme almıştır.⁶⁶

Ölümü

1987-1988 yıllarında, ciddi bir mide rahatsızlığı yaşayan Ayaşlı'nın hastalığı kronik bir hal almış, 1999 senesinde Florance Nightingale Hastanesi'ne yatırılmıştır.⁶⁷ Ağustos ayı içinde şuurunu kaybeden Ayaşlı, 20 Ağustos 1999 Cuma günü, hastanede hayata gözlerini yummuştur.⁶⁸ Hatice Münevver Ayaşlı, 21 Ağustos 1999 Cumartesi günü, Beylerbeyi Hamid-i Evvel Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Aşyan Kabristanı'nda, eşi Nusret Ayaşlı'nın mezarı yanında, Ferdiye Ayaşlı'nın kabri üzerine defnedilmiştir.⁶⁹

59 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 26.

60 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 26-27.

61 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 26-27.

62 Ayaşlı, *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*, 270-271.

63 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 27.

64 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 27.

65 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 27.

66 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 27.

67 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 45-46.

68 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 46.

69 Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 46.

Münevver Ayaşlı Recep Tayyip Erdoğan'la. (Yıldız, *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*, 258.)

Ayhan Songar'ın objektifinden Münevver Ayaşlı. (Beşir Ayvazoğlu Arşivi)

Kaynakça

Ayaşlı, Münevver. *Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2. Basım, 2016.

Ayaşlı, Münevver. *Hatırlayabildiklerim: Avrupai Osmani Rumeli ve Muhteşem İstanbul*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaası, 1990.

Ayaşlı, Münevver. *İşittiklerim Gördüklerim Bildiklerim*. İstanbul: Güryay Matbaacılık, 1973.

Ayvazoğlu, Beşir. *Defterimde 40 Suret*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1996.

Göze, Ergun. *İçimizden 30 Kişi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1975.

Kodalak, Edanur. *Münevver Ayaşlı Romanlarında Tasavvuf*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Uçman, Abdullah. "Münevver Ayaşlı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/143-144. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Yıldız, Hatice. *Münevver Ayaşlı, Eserleri ve Sanatı*. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

NEVZAT YALÇINTAŞ

Nevzat YALÇINTAŞ

(1933 - 2016)

*Mustafa ARI**

Doğumu ve Ailesi

1933 yılında o dönem Ankara'nın bir ilçesi olan Keskin'de dünyaya geldi. Doğduğu ev etrafı buğday tarlaları ile çevrili geniş bir evdi. Anne ve babası Anadolu'nun farklı yerlerinden Ankara'ya gelip yerleştikten sonra burada tanışmışlardır. Annesi Urfa'nın Birecik ilçesinde köklü bir aileye mensuptur. Hem anne hem de baba tarafından dedeleri 1915 yılında Çanakkale savaşında şehit olmuştur. Dedesi günümüzde Suriye topraklarında kalan Deyrizor'da sorgu hâkimliği yapmıştır.¹ Şiire çok meraklı olan dedesinin aynı zamanda bir divanı vardır. İlkokulu Mustafa Necati Uğural (ö. 1929) adına yaptırılmış olan Necati Bey İlkokulu'nda tamamladı. Daha sonra lise eğitimi için Ankara'nın seçkin okullarından birisi olan Ankara Ticaret Lisesi'ne kaydoldu. Bir hayli hareketli geçirdiği lise yıllarında boks sporuna çok meraklıydı. Bu merakı, o dönemde boks sporu ile uğraşan ağabeyinden gelmekteydi.

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü (Mezun), arimustafa@ogr.iu.edu.tr.

1 Nevzat Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar* (İstanbul: İşaret Yayınları, 2012), 18.

Nevzat Yalçıntaş. (Murat Yalçıntaş Arşivi)

Bir diğer faaliyet ise edebiyat koluna girmesiydi. Bir okul gazetesi çıkarmış, orada yazılar kaleme almıştır. Çeşitli anma programları da düzenlemiş, hatta bu programlara dönemin üst düzey bakanları ve bürokratları da katılmıştır. Lise yıllarındaki boks merakını çeşitli sebeplerle fazla devam ettirememiş ancak bu spora olan ilgisi onu daha sonra dünyaca ünlü boksör Muhammet Ali ile tanışmaya kadar götürmüştür. İlkokul ve lise yıllarını geçirdiği 1940'lar hem Türkiye hem de dünya tarihinde önemli olaylara sahne olur. 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı 1945 yılına kadar devam etmiş, tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Türkiye savaşa dâhil olmadığı halde ürperti ve kaygısını iliklerine kadar hissetmiştir. 1948 yılında İsrail Devleti kurulur ve akabinde Birleşmiş Milletler İsrail'i resmen tanır. II. Dünya Savaşı sonrasında

dünya iki kutuplu bir düzen içine girer. Bir tarafta Batı Bloku ve onun başını çeken ABD, diğer tarafta ise Doğu Bloku ve onun başını çeken SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) bulunmaktadır. Türkiye ise bu yıllarda çok partili hayata geçmiştir. 1946 yılında Demokrat Parti kurulmuş ve 1950 yılından itibaren iktidarı devralmıştır. Hatta babası 1946 yılında Demokrat Parti kurulduğunda bu partide görev almıştır. Celal Bayar (ö. 1986), Adnan Menderes (ö. 1961), Fuat Köprülü (ö. 1966), Refik Koraltan (ö. 1974), Samet Ağaoğlu (ö. 1982) gibi isimler tarafından kurulan Demokrat Parti'nin ilk yıllarında Nevzat Yalçıntaş henüz 13 yaşında idi. Hatıratlarında o yılları çok iyi hatırladığını ifade etmekte ve bir defasında Celal Bayar'ın evlerine misafir olduğunu belirtmektedir.²

Üniversite ve Akademik Hayatı

Liseyi Ankara Ticaret Lisesi'nde okuduktan sonra yüksek tahsil hayatına 1952 yılında İstanbul Yüksek ve Ticaret Mektebi'nde başladı. İlk yıllarında Serdengeçti dergisinde yazmış olduğu bir yazıdan dolayı adli takibata maruz kaldı. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi en çok gitmeyi istediği okullardan biriydi. Köklü bir geçmişe sahip olan okul, Sultan II. Abdülhamid (ö. 1918) zamanında kurulan ve Fransız usulü eğitim veren bir okuldu. 1883 yılında kurulan okul "Hamidiye Ticaret Mekteb-i Âlisi" ismiyle açılmış, birçok aşamalardan geçerek 1959 yılında İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne dönüşmüştür.³ Nevzat Yalçıntaş'ın üniversite yılları aynen lise yıllarında olduğu gibi hareketli ve verimli geçti.

Bu yıllarda çeşitli sosyal faaliyetlerin içerisinde yer aldı. İlk olarak dernek merkezi Cağaloğlu semtinde yer alan Rüstem Paşa Medresesi'ndeki Milliyetçiler Derneği'nin İstanbul Şubesi'ne üye oldu. Fikir ve düşünce dünyamızdan birçok önemli ismin seminerlerine ve konferanslarına katıldı. Beyazıt'ta yer alan Küllük Kahvesi ve Marmara Kiraathanesi gibi edebiyat dünyamızın önemli isimlerinin geldiği mekanlara sık sık gitmiştir. Nevzat Yalçıntaş'ın üniversite yılları üniversite gençliğinin henüz çok fazla kutuplaşmadığı bir döneme rastladı. Öğrenciler arasında milliyetçi-muhafazakâr bir damar ile sol görüşlü bir damarın varlığından söz edebiliriz; ancak asıl derin ideolojik kutuplaşmalar 1960'lı yıllardan sonra ortaya çıktı. Üniversitede Ord. Prof. Sıddık Sami Onar (ö. 1987) gibi birçok önemli isimden ders aldı. Sıddık Sami özellikle idare hukuku alanında otorite kabul edilen bir isimdi ve İstanbul Üniversitesi'nin seçimle gelen ilk rektörüydü. Üniversite eğitimini tamamladıktan sonra lisansüstü

² Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 112.

³ Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 127.

Nevzat Yalçıntaş İstanbul Üniversitesi'nin önünde öğretim üyeleri ile birlikte. (Murat Yalçıntaş Arşivi.)

eğitimi için Fransa'ya gitti. Fransa'ya meşhur "Orient Express" ile giden Nevzat Yalçıntaş bir hayli uzun olan bu tren yolculuğundan hatıralarında uzun uzun bahsetmektedir. Paris'e giden Şark Ekspresi ilk olarak 1883 yılında İstanbul'a gelmiş ve bu sefere birçok önemli isim katılmıştır. Nevzat Yalçıntaş hatıratlarında şöyle der: "Şarkta, doğuda bulunanlar için insanı Paris'e, Londra'ya, Viyana'ya kısaca medeniyete bağlayan tek yolun Şark Ekspresi olduğu dile getirilirdi. Ülkeler arasında uçaklarla seyahat pek yaygın bir ulaşım değildi. Ekspres İstanbul-Paris arasında yolcu taşımakla beraber isteyenler Paris'te tren değiştirerek Londra'ya gidebilirdi. Tren Sirkeci Garı'ndan kalkar, Yunanistan Selanik şehrine uğrayarak Yugoslavya ve Viyana üzerinden İsviçre'ye ulaşırdı."⁴ Nevzat Yalçıntaş maceralarla dolu yolculuğunun ardından Fransa'ya varır. Fransa'da üç yıl kalır. Bu eğitimi sırasında kendisine orada destek olan ve yardımlarını hiç eksik etmeyen Osmanlı Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi'yle ilgili birçok çalışmaya imza atan meşhur Faruk Kadri Timurtaş (ö. 1982) ile uzun süre temasını hiç kesmez.⁵ Doktora eğitimini Fransa'nın kuzeyinde bulunan Normandiya bölgesindeki Caen şehrinde tamamlar. Ona göre Caen şehri sadece doktora yapmak için gittiği bir şehir değil aynı zamanda Fransız halkını, kültürünü, siyasetini ve Fransız devlet anlayışını anlamada bir laboratuvar olmuştur. Üç yıllık eğitimin ardından 1957 yılında Caen Normandy Üniversitesi Hukuk ve İktisadi İlimler Fakültesi'nden başarıyla mezun oldu. Fransa'da eğitimini

tamamladıktan sonra tekrar Türkiye'ye dönerek dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin tavsiyesi üzerine Devlet Su İşleri'nde (DSİ) İktisat Uzmanı olarak çalışmaya başladı. DSİ'de çalışırken, Türkiye Cumhuriyeti 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel (ö. 2009) DSİ Genel Müdür'üydü. Süleyman Demirel ile sık sık görüşen Nevzat Yalçıntaş, daha sonra Demirel ile irtibatını hiç koparmamış ve onun çalışmalarına hep ilgi göstermiştir. Kısa süren DSİ macerasının ardından askerlik görevini Genelkurmay Başkanlığı Araştırma ve Geliştirme Kurulu'nda yedek subay olarak tamamladı. 1959 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Prof. Dr. Aziz Köklü'nün yanında asistan olarak akademik hayata adım attı. Hem Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde hem de İstanbul Üniversitesi'nde asistanlık macerasından sonra İstanbul Üniversitesi'ndeki görevli hocalarının teşvikiyle İngiltere'ye gitti. Londra Ekonomi Okulu'nda iki yıl eğitim aldı. Londra'da eğitim gördüğü sırada birçok bilim ve kültür dünyasından isimler ile görüşme ve tanışma fırsatı buldu. Hatta boksör Muhammet Ali ile de orada tanıştı. İngiltere'de, "Emek Arzında Tersine Elastikiyet" konulu teziyle 1964 yılında Doçent oldu ve tekrar Türkiye'ye döndü. Türkiye'ye döndükten sonra iş insanı Mehmet Üretmen'in kızı Meliha Hanım ile

4 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 164.

5 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 165.

evlendi. Bir taraftan üniversitede akademik çalışmalar yaparken, diğer taraftan sivil toplum kuruluşlarında çeşitli görevler aldı. MTTB (Milli Türk Talebe Birliği), TMKV (Türkiye Milli Kültür Vakfı) gibi kurumlarda hem görev aldı hem dersler verdi. Başta Tercüman Gazetesi olmak üzere birçok gazete ve dergide yazılar kaleme aldı.

Bürokrasi Hayatı

Nevzat Yalçıntaş hem bürokraside hem de akademide önemli başarılar elde etmiş bir isimdi. Akademisyenliği sürecinde ilk olarak Devlet Planlama Teşkilatı içerisinde yer alan Sosyal Planlama Dairesi Başkanlığı görevinde bulundu.⁶ O dönemde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Dairesi Müsteşarı Turgut Özal'dı. Yalçıntaş'ın DPT'de çalıştığı dönemlerde Hasan Celal Güzel (ö. 2018), Yusuf Bozkurt Özal (ö. 2001), Ekrem Pakdemirli (ö. 2015), Vehbi Dinçerler, Mehmet Dülger gibi önemli isimler bu teşkilatın bünyesinde çalışmaktaydı. Turgut Özal, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nı yürüttüğü dönemde aynı zamanda MİT'in İstişare Kurulu Üyesi'ydi.⁷ Milli İstihbarat Yüksek İstişare Kurulu toplantılarına zaman zaman Turgut Özal yerine Nevzat Yalçıntaş katılmıştır. Nevzat Yalçıntaş aynı zamanda

Nevzat Yalçıntaş Orta Asya'da bir ilkokul ziyaretinde. (Murat Yalçıntaş Arşivi.)

kuruluşunda yer aldığı Bursa Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde 1977-1982 yılları arasında dersler verdi.

1973-1975 yılları arasında Avrupa Göçmen İşçiler Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. 1975 yılında İstanbul Üniversitesi'nde ders verdiği yıllarda dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in isteğiyle TRT Genel Müdürlüğü görevine getirildi.⁸ TRT Genel Müdürlüğü sürecinde birçok projeyi hayata geçirdi. 1982 yılında Merkezi Cidde'de yer alan İslam Kalkınma Bankası'nda çalışmaya başladı. Dört yıl burada çalıştıktan sonra İslam Kalkınma Bankası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü Başkanlığı görevinde bulundu.

Cidde'de çalıştığı yıllarda İslam Kalkınma Bankası'nda Türkiye'den Prof. Dr. Sabahattin Zaim (ö. 2007), 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Prof. Dr. Haşmet Başar (ö. 2004) gibi isimler çalışmaktaydı. Abdullah Gül, Nevzat Yalçıntaş'ın İstanbul Üniversitesi'nden öğrencisiydi.⁹ Yalçıntaş, 1986 yılında Türkiye'ye tekrar geri döndü ve İstanbul Üniversitesi'nde ders vermeye devam etti. Üniversitede ders verdiği yıllarda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yüksek İstişare Kurulu'nun başkanlığını yaptı. O dönemin TOBB Başkanı, daha sonra Ticaret Bakanlığı ve AK Parti Hükümeti'nde Milletvekilliği yapacak olan Ali Coşkun'du. 1999'da Fazilet Partisi'nden 21. dönem İstanbul Milletvekilliği yapan Nevzat Yalçıntaş, daha sonra kurulacak olan AK Parti'nin kuruluşunda rol almış ve AK Parti'nin 23. Dönem İstanbul Milletvekilliği görevinde bulunmuştur.

6 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 354.

7 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 380.

8 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar Hatıratlar*, 433.

9 Yalçıntaş, *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*, 485.

Nevzat Yalçıntaş İslam Kalkınma Bankası toplantısında. (Murat Yalçıntaş Arşivi)

Kuruluşunda Yer Aldığı Sivil Toplum Kuruluşları

Hem üniversite yıllarında hem de meslek hayatında toplum yararına faaliyet yürüten birçok dernek ve vakfın kuruluşunda rol aldı. 1970 yılında bir grup iş ve ilim insanı tarafından kurulan İslâmî İlimler Araştırma Vakfı'nın (İSAV) bunlardan biridir. İSAV'ın ilk Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı Mahir İz (ö. 1974) yaptı. İş insanı Sabri Özpala da (ö. 2020) bu Vakfın kuruluşunda aktif rol alan isimlerden biriydi. 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın kurucuları arasında yer alan Nevzat Yalçıntaş, Vakfın çalışmalarını hep önemsemi. Vakfın

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından İlim Yayma Vakfı'nın 40. yıl programında Nevzat Yalçıntaş'a ödül takdimi. (İYV Arşivi)

Mütevelli Heyeti Üyesi olan oğlu Prof. Dr. Murat Yalçıntaş, babası hakkında şunları ifade etmektedir: *"Rahmetli babam birçok sivil toplum kuruluşunun yanında İlim Yayma Vakfı'nın bir üyesi olmaktan onur duyardı. 2016 yılındaki vefatına kadar İlim Yayma Vakfı'nın çalışmalarına her daim destek verdi. Vefatıyla birlikte Vakıf'taki hizmet görevini bendenize devretmiş oldu."*¹⁰

İlim Yayma Vakfı, bir grup iş ve ilim insanı tarafından 1973 yılında kuruldu. Nevzat Yalçıntaş, bunların yanı sıra Türk Dili ve Edebiyatı Derneği, Şişli Camii Vakfı, İş Dünyası Vakfı, Türkiye Milli Kültür Vakfı ve Ahıskalılar Derneği'nin faaliyetlerine katıldı. 1988 ve 1999 yılları arasında Aydınlar Ocağı Genel Başkanlığı görevini yürüttü.¹¹ Aydınlar Ocağı, 1970 yılında kuruldu. Kurucuları arasında Nihad Sami Banarlı (ö. 1974), Ziyaeddin Fahri Findıkoğlu (ö. 1974) İbrahim Kafesoğlu (ö. 1984), Muharrem Ergin (ö. 1995), Süleyman Yalçın (ö. 2016), Ayhan Songar (ö. 1997), Asım Taşer (ö. 2016), Faruk Kadri Timurtaş, Sabahattin Zaim (ö. 2007) gibi isimler yer aldı.¹²

10 Murat Yalçıntaş, "Nevzat Yalçıntaş'ın Ardından", *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, Sayı 14, Yaz 2019, 21-22.

11 Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Nevzat Yalçıntaş, 2021.

12 Fatma Yurttaş Özcan, "27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakar Aydınların Örgütlenme Çabaları ve Siyasi Gelişmeler Üzerindeki Etkileri: Aydınlar Ocağı", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl: 2014, Cilt:10, Sayı: 40, 108-130.

Nevzat Yalçıntaş'ın Kitapları

Ağırlıklı olarak Türkiye'nin sosyal yapısı ve sosyal siyaset konularında olmak üzere çok sayıda kitap, yurt içi ve yurt dışındaki dergilerde yayımlanan makale, rapor ve tebliği bulunmaktadır. Yayınlarından bazıları Almanca, Arapça, İngilizce ve Japonca dillerine çevrildi. Yaş haddinden emekli olarak üniversiten ayrılan Yalçıntaş, *İslam ve Hayat, Avrupa'da Yükselen Hilal, Avrupa Birliği ve Kıbrıs, Avrupa Birliği ve Türkiye, Türk Birliği, Amerika'nın Irak Macerası, Uluslararası Eksende Terör ve Türkiye/ Terör Nasıl Bitirilir* (Prof. Dr. Mahir Kaynak ve Ahmet Almaz ile birlikte), *Türkler, İslamiyet ve Hilafet* (Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Mümtazer Türköne ile birlikte), *Gelişen Türkiye ve Yeni Anayasa, Avrupa Birliği mi? Türk Birliği mi? Türkiye'yi Yükselten Yıllar: Hatıralar, Kırım Ey Güzel Kırım* (Mehmet Cemal Çiftçigüzeli ve Zafer Karatay ile birlikte) konularında kitaplar yayımlamıştır.¹³

Arkadaşları ve Aile Fertlerinin Gözünde Nevzat Yalçıntaş

Prof. Dr. Sabri Orman: "Benim Nevzat Yalçıntaş Hoca ile alakalı bilgilerim 1960'lı yıllara kadar gider. O zaman bendeniz de üniversiteye hazırlanan gençler arasındaydım. Benim bulunduğum yerden üniversiteyle ilgilenildiği zaman Nevzat Yalçıntaş ve Sabahattin Zaim ikilisi dikkat çekiyordu. Bu üniversitede başka değerli hoca olmadığı anlamına gelmez pek tabii. Fakat nedense bu ikili bizim dikkatimizi çekmişti ve bir yerden sonra bizim rol modellerimiz oldu. Mümkünse onların yolundan yürümeyi tahayyül ediyorduk. Hayli ilginç bir serüvenden sonra ben İstanbul İktisat Fakültesi'nde başladım. Nevzat Yalçıntaş ve Sabahattin Zaim Hocalar burada ders veriyorlardı. Bu ikiliden ilk olarak Nevzat Yalçıntaş'ı görmek nasip oldu. Süleymaniye tarafına bakan küçük bir sınıfta derslerimize girerdi. Hoca sanırım ya Doçent'ti ya da Profesör. Genç heybetli bir hocaydı, sınıf üzerinde hâkimiyeti vardı. Benim Nevzat Hocayla esas yakın temasım doktora öğrenciliğim yıllarında oldu. Sabahattin Zaim Hoca ile de beni Nevzat Yalçıntaş tanıştırmıştı."¹⁴

Prof. Dr. Esad Büyükcşelebi: "Nevzat Yalçıntaş öğrenci olduğum yıllardan bugüne kadar gördüğüm en çalışkan, çalışmadan zerre kadar yılmayan ve sakın görünümlü fakat altına girdiği ağır sorumlulukları en iyi şekilde yerine getiren bir arkadaşım." ¹⁵

Eski Devlet Bakanı Kazım Oksay: "Ben Nevzat Hoca'nın ortaokul birinci sınıftan beri beraber olduğu arkadaşlarından biriyim. Yaklaşık

olarak 65 yıllık bir tanışıklığımız var. Kendisiyle ortaokulda, lisede ve İstanbul Yüksek Ticaret'te beraberdik. Gerçekten de talebeliği çok parlak bir şekilde geçti. Kendisi tam bir aile babasıdır. Ailesine, çocuklarına, torunlarına son derece bağlı olması açısından son derece takdiri hak eden biriydi."¹⁶

Prof. Dr. Murat Yalçıntaş: "Vefat etmiş bir insanın arkasından yazı yazmak zor. Hele bu insan babanızsa size verilen bu vazife iyice zor ve hüzünlü bir hâle geliyor. O birçoklarının gözünde Nevzat Hoca'ydı, bazıları için TRT, DPT gibi Devlet kurumlarında, İslami Kalkınma Bankası'nda veya TBMM çatısı altında parlamenter olarak beraber çalıştıkları mesai arkadaşıydı, benim için ise tüm bu özelliklerinin yanında varlık vesilem ve yol göstericimdi. Rahmetli babamın hayat yolculuğu 1933 yılında genç Cumhuriyet Ankara'sında başlamış. On kardeşten biri

13 Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Nevzat Yalçıntaş, 2021.

14 Ed. Salih Tuğ, 40 Vakıf İnsan, 181.

15 Ed. Salih Tuğ, 40 Vakıf İnsan, 182.

16 Ed. Salih Tuğ, 40 Vakıf İnsan, 183.

İYV Genel Merkezi'nde, Prof. Dr. Nevzat-Meliha Yalçintaş adına tefriş edilen Hasbihal Odası. (İYV Arşivi)

olarak kalabalık bir evde geçmiş çocukluğu. Sanırım onun en temel kişilik özelliklerinden biri olan uzlaşmacı yanı ve kimseyi incitmeme prensibi ona bu aile ortamından kalan bir miras olmuş. O yılların fakir ama heyecanlı Ankara Hacı Bayram'ında dokuz kardeş, bir anne ve bir baba ile beraber aynı evde büyümek kendisine beraber yaşamak kültürünü ve farklılıkların aslında zenginlik olduğunu çok küçük yaşta öğretmiş. Bu çerçevede kendisinin en merak uyandıran anılarından biri Londra'da Muhammed Ali Clay ile karşılaşmasıdır. 1963 Haziran'ında daha yeni Müslüman olmuş olan Muhammed Ali İngiliz boksör Henry Cooper ile unvan maçı yapmak için Londra'ya gelir. O sırada Dr. Yalçintaş Londra'da, London School of Economics'de Doçentlik çalışmaları yapmaktadır. Müslümanların kültürel faaliyetler yaptığı Londra Kültür Merkezi de Muhammed Ali'yi ağırlamaktadır ve kendisiyle ilgilenmesi için babamı davet ederler. Nevzat Hoca, Muhammed Ali'nin kaldığı otele gider ve lobide karşılaşırlar, kucaklaşırlar. Birdenbire Muhammed Ali'nin gözlerinden pıtır pıtır yaşlar dökülmeye başlar. Babam şaşırır ve "Sizi üzecek bir şey mi yaptım?" diye kendisine sorar. "Hayır, bunlar mutluluk gözyaşları." diye cevap verir Muhammed Ali ve unutulmayacak şu sözleri söyler "Şu yaşımdayım, bana sarılan ilk beyaz adam sizsiniz!" Daha sonra babam, Muhammed Ali ve yanındaki arkadaşları hep beraber odaya çıkarlar. Muhammed Ali daha yeni Müslüman olduğunu fakat Müslümanlığını açıkça ilan etmediğini, ettiği takdirde kendisini hiçbir unvan maçına çıkarmayacaklarını söyler. Babam da onlara namaz dualarını anlatır, yatak çarşafalarını yere sererler ve tatbiki olarak iki rekât namaz kılarlar.¹⁷

Nevzat Yalçintaş 16 Temmuz 2016 tarihinde İstanbul'daki evinde vefat etti.

17 Murat Yalçintaş, "Nevzat Yalçintaş'ın Ardından", *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, Sayı 14, Yaz 2019, 20.

Vasiyeti

"2 Kasım 2015 Nişantaşı, İstanbul. Ben, 1933 Ankara doğumlu Nevzat Yalçintaş; vefatım hâlinde ilgililere, ailem, çocuklarım, yakın akrabalarım, dostlarım ve arkadaşlarıma aşağıdaki hususları vasiyet ediyorum; 1-Terekenin taksimi. 'Bu kısımda rahmetli babam sahip olduğu dört adet gayr-i menkulün nasıl taksim edilmesini arzu ettiğini yazmış.' 2-Çocuklarım annelerini hiçbir vesile ile üzmesinler ve onu asla yalnız bırakmasınlar, birbirlerine sahip çıksınlar. 3-Kendilerinin oturdukları evleri satmayacaklar ve çocuklarına miras bırakacaklardır. Evlatlarının o evlerde doğup büyüdüğünü unutmasınlar. 4-Beş vakit namazlarını terk etmeyecekler. 5-Mer'i ve şer'i kanun ve kurallardan asla ayrılmamalı, milletimizin ve ümmetimizin sevgisi ile dolu olup onların yücelmesi için gayret göstermeli, çocuklarını da öyle yetiştirmelidirler. Bütün bu yukardaki hususların aynen uygulanması arzumdur. Selâmün Aleyküm."¹⁸

18 Murat Yalçintaş, "Nevzat Yalçintaş'ın Ardından", *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, Sayı 14, Yaz 2019, 22.

Kaynakça

Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (web), Nevzat Yalçintaş, 2021.

Özcan, Fatma Yurttaş. "27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakar Aydınların Örgütlenme Çabaları ve Siyasi Gelişmeler Üzerindeki Etkileri: Aydınlar Ocağı" *Muhafazakar Düşünce Dergisi*. Yıl: 2014, Cilt: 10, Sayı:40, 108-130.

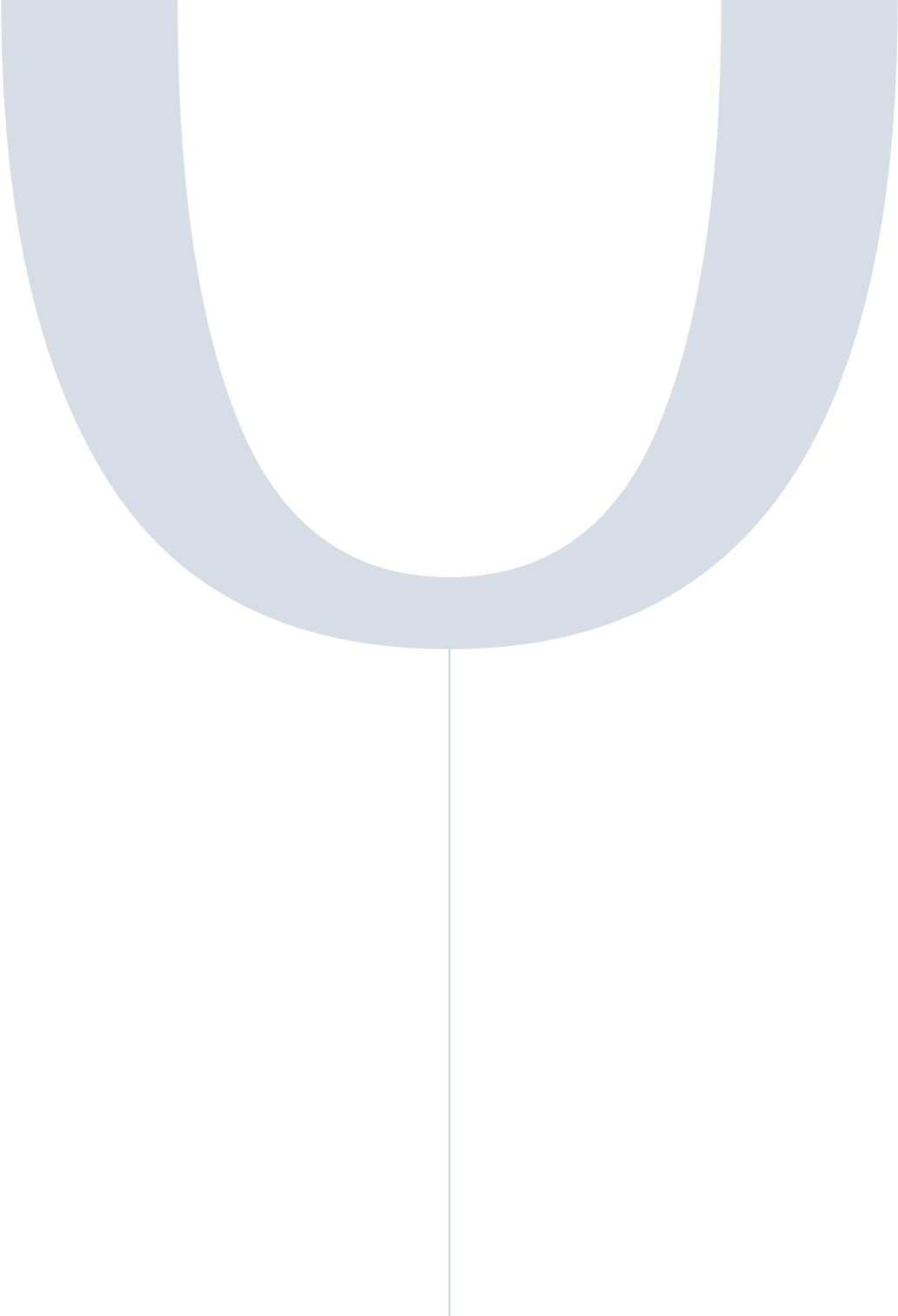
Tuğ, Salih (Ed.) *40 Vakıf İnsan*. İstanbul: Türkiye Milli Kültür Vakfı, 2011.

Yalçintaş, Murat. "Nevzat Yalçintaş'ın Ardından". *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, Sayı 14, Yaz 2019, 20-22.

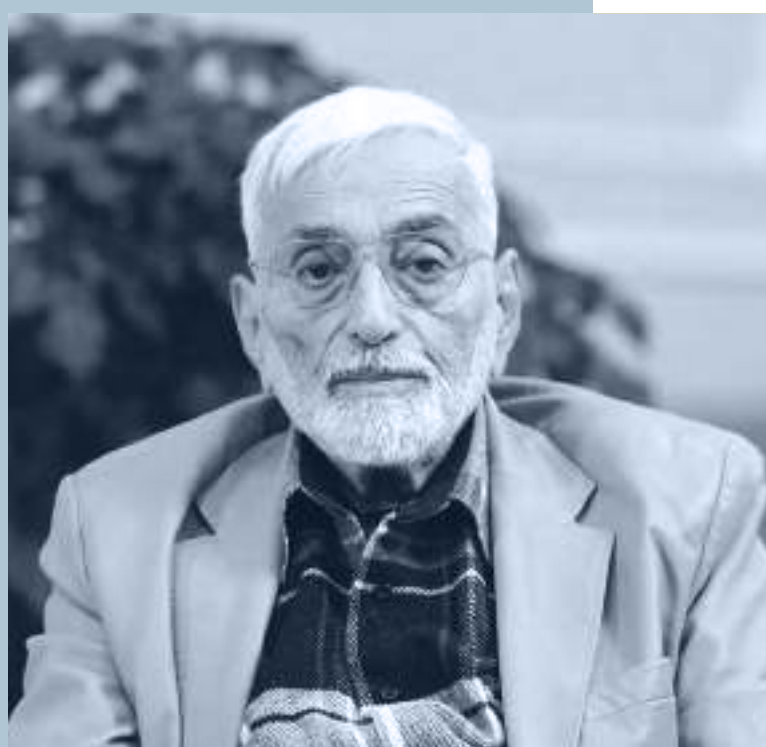
Yalçintaş, Nevzat. *Türkiye'yi Yükselten Yıllar, Hatıratlar*. İstanbul: İşaret Yayınları, 2012.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

Y U R D A K U L D A Ğ O Ğ L U

Yurdakul DAĞOĞLU

(d. 1935)

*Sena TOPALOĞLU**

Dünyaya Geldiği Ev ve Çocukluk Dönemi

11 Kasım 1935 tarihinde Kars'ın Ortakapı Mahallesi'nde dünyaya geldi. İki kız yedisi erkek toplam dokuz kardeşten oluşan kalabalık bir aileye mensuptu. Annesi Abı Hayat Hanım ev hanımı, babası Gaffar Bey ise ticaret erbabıydı. Anadolu köylerinde yaşayan halk, şehir hayatının imkanlarından uzak kalırdı. Ulaşım koşulları da kısıtlı olduğundan bazı kişiler kağnılarla şehre gider, buradaki ürünleri getirip köylerde satarlardı. "Çerçilik" olarak anılan bu mesleği Gaffar Bey uzun yıllar devam ettirdi.¹

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yabancılar Türkçe Öğretimi Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, sena.topaloglu@stu.fsm.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-4657-0108.

1 Yurdakul Dağoğlu, "İlim Yayma Vakfı Sözlü Tarih Çalışmaları" (Görüşmecisi: Osman Acun, Sena Topaloğlu, Video Kaydı, 23 Eylül 2022).

* Bu paragrafta ve metnin devamında (dipnot düşülen kısımlar dışında) verilen bilgilerin tamamına yukarıda kaynak gösterilen mülakat aracılığıyla ulaşılmıştır. Tekrara düşülmemesi adına bir kez dipnot olarak gösterilmiştir.

O yıllarda Kars'ın bu köyündeki yetersiz imkanlar nedeniyle hayat oldukça zorlu geçmekteydi. Henüz elektriğin dahi olmadığı o yıllarda evlerde fitiller, Optimus model gaz lambaları kullanılmaktaydı. Yurdakul Dağoğlu, çocukluk yıllarına dair hatırlarını şöyle aktarıyor: *"Bizler ancak 1940'lı yıllardan sonra şehrin elektriklerle aydınlatıldığını gördük.*

Elektriğin yeni yeni gelmeye başladığı o yıllarda ben dört-beş yaşlarındaydım. Akşam saat altıdan gece on ikiye kadar elektrik motorundan şehrin belli bölgelerine elektrik verilirdi. Ben o zamanlar alfabeyi okumaya yeni başlamıştım."

Eğitim hayatına ilk olarak Kars'ın İnönü Mahallesi'ndeki Alparslan İlkokulu'nda başladı. İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıfa burada devam ettikten sonra dokuz yaşlarındayken hayatını bütünüyle değiştirecek, dönüm noktası olacak bir gelişme yaşandı.

Amca ile İstanbul'a Göç

Ailesiyle birlikte Kars'ta yaşayan Dağoğlu'nun amcası Cafer Bey, maddi imkanların kısıtlılığı, geçimin iyiden iyiye zorlaşması nedeniyle İstanbul'a göç etmeye karar verdi. Fakat tek başına gitmek istemiyordu. Kardeşi Gaffar Bey'e bir teklifte bulundu. Dokuz kardeşten ikisini de yanında götürmek istiyordu. Babasının bu teklifi kabul etmesi neticesinde küçük kardeşiyle birlikte amcasının yanında İstanbul'a geldi. İstanbul'da başlayan bu yeni yaşam Yurdakul Dağoğlu'nun hayat serüveninin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktı.

Babası İstanbul'a göç edinceye kadar uzun yıllar amcasının yanında kalan Dağoğlu, o yıllara dair hatıralarından mutlulukla bahsediyor ve ekliyor: *"Biz amcamın yanında hiçbir ayrı gayrılık yaşamadık. Babamdan ve annemden gördüğüm sevgiyi, ilgiyi ve alakayı amcamdan ve yengemden de gördüm. Onlarla beraber yaşadığım o dönemde hiçbir zaman anasızlık-babasızlık duygusu yahut bir eksiklik hissetmedim."*

Ortaokul ve Lise Yılları

İstanbul'da Kadırga semtinde bir apartman dairesine yerleşmelerinden sonra ilkokul dördüncü ve beşinci sınıfı aynı semtteki Mustafa Reşit Paşa İlkokulu'nda tamamladı. Buranın ardından ortaokul eğitimine yakın çevredeki Cağaloğlu Ortaokulu'nda devam etti. Ortaokul bittikten sonra "Olgunluk Sınavı" denilen o dönemin liseye geçiş sınavında iyi bir derece elde etmesinin ardından ortaokul müdürü Tahir Bey'in yönlendirmesi ve amcasının rehberliğinde lise eğitimine devam etmek için İstanbul Erkek Lisesi'ne kaydoldu.

Fikri Dünyasının Temellerinin Atılması: İstanbul Erkek Lisesi

İstanbul Erkek Lisesi, o dönemde Galatasaray Lisesi, Haydarpaşa Lisesi ve Kabataş Lisesi gibi okullarla birlikte İstanbul'un en prestijli liselerinden biri olarak kabul görmekteydi. 1940'lı yıllarda hâkim olan ve rejimden kaynaklanan görüş ayrılıkları nedeniyle üniversitelerde siyasi görüşünü ifade eden yahut rejim karşıtı söylemlerde bulunan hocalar, profesörler rütbe tenziline uğratılmış ve üniversitelerdeki görevlerinden azledilerek lise kademelerinde görev yapmaya başlamışlardı. Bu şekilde rütbe tenziline uğrayan üniversite hocalarının ders okutmakta olduğu liselerde belirgin başarı artışları görülmüş ve talepler artmıştı. İstanbul Erkek Lisesi de bu okullar arasında yer alıyordu.

Yurdakul Dağoğlu'nun da talebesi olduğu yıllarda Felsefe derslerine Cemil Sena Ongun, Edebiyat derslerine Salim Kırkağaç ve Hakkı Süha Gezgün, Mantık derslerine ise fikir dünyamızda önemli bir yer sahibi olan Nurettin Topçu (ö. 1975) gelmekteydi. Nurullah Bey'in girdiği tarih dersleri ise en sevdiği dersler arasındaydı. Tüm bu isimler kültürel birikime sahip kariyer sahibi eğitimcilerdi. Kaliteli bir eğitim kültürü içerisinde nitelikli bireyler yetiştirmek için emek sarf etmekteydiler. İstanbul Erkek Lisesi'ndeki eğitim hayatı boyunca derslerini sıkı sıkıya takip eden Dağoğlu, pekiyi derecesiyle buradan mezun oldu. O sıralarda henüz üniversiteye girişlerde öğrenciler bir sınava tabii tutulmuyordu. Mezuniyette ilan edilen orta, iyi ve pekiyi dereceler bulunuyordu. Ancak sadece iyi ve pekiyi derecesi alanlar üniversiteye girmeye hak kazanabiliyordu. Şimdi Dağoğlu için sırada aldığı pekiyi derecesinin hakkını verecek iyi bir üniversite bölümünü tercih etmek vardı.

Babasının İstanbul'a Gelmesi

Tam bu sıralarda 1955-1956 yıllarında Kars'ta kalan anne ve babası da on yıllık ayrılığın ardından İstanbul'a gelme kararı aldı. Anadolu'nun bağrında öğrendiği manifaturacılık mesleğindeki ticari zekâsını ve başarısını İstanbul'a taşımayı hedefleyen Gaffar Dağoğlu, Tahtakale'de yer alan Sultanhamam İş Hanı'ndaki bir mağazayı satın alarak burada tüccar olarak mesleki hayatını sürdürmeye devam etti. Tahsil geçmişi olmamasına rağmen ekonomiyi iyi okuyan, eline geçen fırsatları iyi değerlendiren biriydi. Cesur ve nitelikli yatırımlar yaparak kısa zaman zarfında tanınan, güvenilen bir iş insanı haline geldi.

Babasının İstanbul'a gelişi Yurdakul Dağoğlu'nun hayatına olumlu katkılar sundu. O, babasının tüm girişimlerini ve cesur kararlarını gıptayla izleyerek örnek alırdı. Tahsilinin devamı hususunda oğluna katkı sunmak isteyen Gaffar Dağoğlu'nun ticari hayatı içinde danıştığı, fikir alışverişi yaptığı hukukçu arkadaşları vardı. Oğlunun istikbali için bu arkadaşlarıyla çeşitli istişarelerde bulundu. Çünkü hukuk, ticari faaliyetlerin önemli bir ayağını oluşturuyordu. Yaptığı istişarelerden de yola çıkarak oğlunu hukuk alanına yönelmesi için teşvik etti. Yurdakul Dağoğlu, babasının da etkisiyle hukuk bölümünü okumaya karar verdi.² 1958 senesinin Eylül ayında İstanbul Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesi'ne müracaat etti. Yaklaşık bir iki ay sonra kabul alarak Hukuk Fakültesi'nin birinci sınıfında üniversite hayatına başlamış oldu.

Üniversite Hayatı: Fikir Meclislerine Açılan Kapı

Üniversite hayatı lise hayatından oldukça farklıydı. Birçok farklı görüşten farklı insanların olduğu bu yerde öğrenciler özgür bir eğitim atmosferi içerisinde tahsil görmekteydiler. Lisede çok başarılı bir öğrenci olan Yurdakul Dağoğlu, üniversitede de bu başarısını sürdürmekte kararlıydı. Üniversite hayatının ilk gününde erkenden sınıfına geldikten sonra ön sıralardan birisine oturmak istedi. Fakat bu sırada az ötede oturan hali vakti yerinde kızılı erkekli grubun içerisindeki talebelerden birisi eliyle ön sıraları işaret ederek *"Buraya oturamazsın!"* dedi ve ona tepki gösterdi. Daha ilk günden ve ilk dakikalardan hiç beklemediği bir serzenişle karşılaşan Dağoğlu, bu durum karşısında nasıl tavır takınması gerektiği üzerine iç muhasebeye giriştiğini aktarıyor ve ekliyor: *"Ben nasıl bir tepki vereceğimi bilemez bir halde düşünmekteyken tam o sırada arka sıralardan el kaldıran birisi bana doğru seslendi. Hemen yanına gittikten sonra bana 'Gel, senin yerin burası.' dedikten sonra beni yanındaki sıraya davet etti. O günden sonra hayatıma yön verecek kişilerle tanışmama, hayatımdaki yeni dünyanın kapılarının açılmasına vesile olacak olan o kişi kıymetli dostum Nuri Pakdil'di (ö. 2019)."*

Dağoğlu'nun Nuri Pakdil ile ilginç

2 Yurdakul Dağoğlu, "Son Marmaratör Yurdakul Dağoğlu" (Görüşmecisi: Akif Kuruçay, Görüşme Transkripsiyonu, 23 Kasım 2021).

şekilde tanışmasının ardından hayatında yeni bir devre başlamıştı. Pakdil, onu ilk olarak Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç ile tanıştırdı. Bu iki dost edebiyatımızın, fikir dünyamızın öncü isimlerinin de yer aldığı birçok meclise uzun yıllar beraber devam ettiler. Nuri Pakdil'in onun ufkunu açmasıyla birlikte edebi ve fikri çevrelerin yanı sıra babasının ve amcasının ticari ve sosyal çevrelerinde de aktif rol almaya başladı. Bir yandan üniversite eğitime devam ediyor bir yandan amcasının ve babasının izinden giderek onların edindiği çevrelerle temaslar kuruyor bir yandan da fikrîyata yönelik sohbet meclisleriyle münasebetini sürdürüyordu. Henüz ilk gençlik yıllarından itibaren bu kadar zengin bir atmosferde yetişmesi onun entelektüel yaşantısında ve mesleki hayatında ön plana çıkmasının temelinde yatan en önemli unsurdu.

Marmara Kiraathanesi Yılları

Tüm bu meclisler içerisinde onun hayatında apayrı yeri olan meclis ise yine kadim dostu Nuri Pakdil aracılığıyla dahil olduğu Beyazıt'taki Marmara Kiraathanesi idi. Sonradan "Marmaratörler" olarak anılacak olan edebiyat, fikir, siyaset dünyamızdan dönemine damga vuran birçok ismin müdavimi olduğu bu kiraathane entelektüel kadroların toplandığı ve yetiştiği bir kültür yuvasıydı. Buraya gelenler arasında Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Fethi Gemuhluoğlu, Hilmi Oflaz, Nuri Karahöyükü gibi isimler yer almaktaydı. Marmara Kiraathanesi bahsi açıldığında Dağoğlu; *"Burayı gençliğin verdiği haylazlıklardan kurtaracak bir yer olarak düşündüm. Abi-kardeş ilişkisi içerisinde farklı düşünceleri temsil eden, bana uygun düşecek bir çevrem oluştu. Hayatımın bundan sonraki evresi için onların söylemlerini dinlemeye başladım."* sözleriyle buranın kendi hayatındaki önemini aktarmaktadır.

Dağoğlu, Marmara Kiraathanesi'ne devam ettiği yıllarda oldukça ilginç bir olaya da vesile oldu. Ülkemizde Felsefe denildiğinde akla ilk gelenlerden biri olan Nurettin Topçu, Dağoğlu'nun liseden hocası, aynı zamanda üniversitede bizzat evinde sohbetlerine katıldığı bir isimdi. Topçu, vefatına az bir zaman kala hastanede yatıyordu. Dağoğlu sık sık hastaneye gider, hocasını ziyaret eder, halini sorardı. Tam o zamanlarda yakın arkadaşı olan Necip Fazıl Kısakürek ile "ruhçu sosyalizm" meselesi yüzünden aralarının açık olduğunu ve uzun zamandır görüşmediklerini öğrendi ve bir plan hazırladı. Yine hocası Nurettin Topçu'ya yapmış olduğu ziyaret esnasında *"Hocam, Necip Fazıl Bey ziyaretinize gelmek istiyor ama çekiniyor. Bu işe ne dersiniz?"* dedi. Nurettin Topçu'nun bu ziyaretten memnun olacağı cevabını aldığı gibi arabasına atladı. Marmara Kiraathanesi ve Nuri Pakdil vasıtasıyla tanışıklığı olan Necip Fazıl'ın evine doğru yola

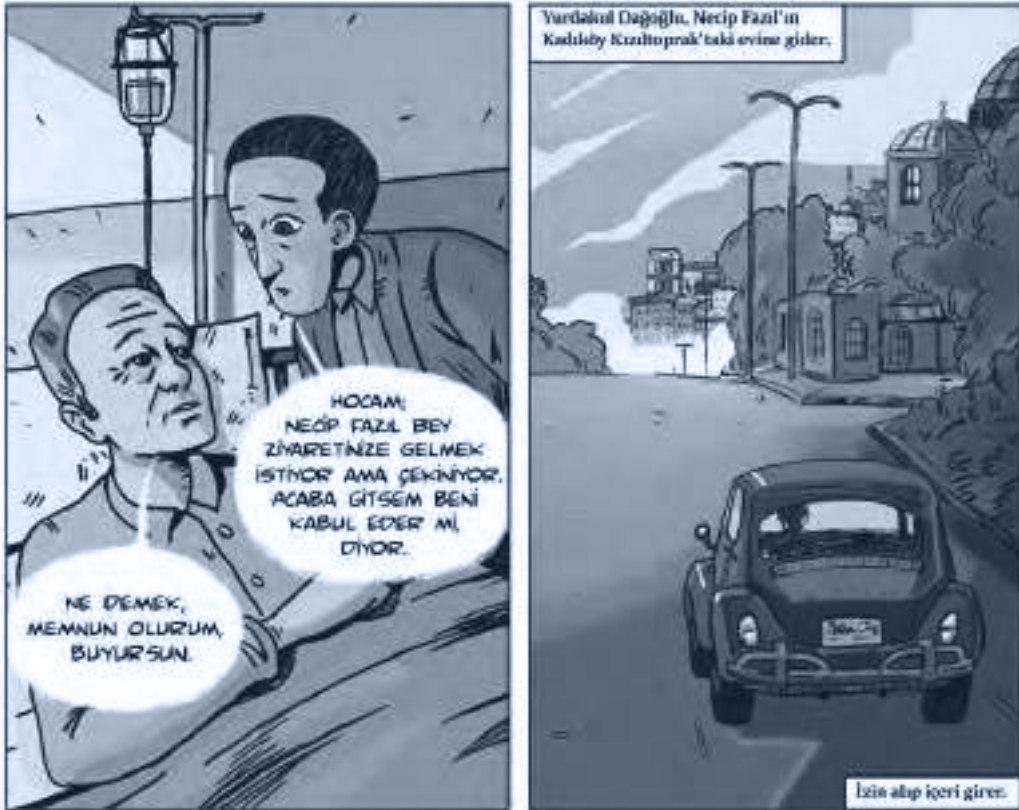
koyuldu. Ziyaretinin sebebini soran Necip Fazıl'a *"Üstadım, şimdi Nurettin Bey'in yanından geliyorum. 'Hastalığım son safhada, herkes ziyaretime geldi Necip Fazıl Bey gelmedi.' diyor. Sizi bekliyor ne dersiniz?"* deyince Üstad Necip Fazıl Kısakürek'ten *"Ne diyeceğim, Nurettin yiğit çocuktur, ziyaretime gitmek lazım."* cevabını aldı. Bu cevap karşısında adeta çocuk gibi sevinen Dağoğlu, Necip Fazıl'ı doğrudan Nurettin Topçu'nun yanına getirdi. İkili arasında geçen diyalog ise tam onlara yakışacak cinstendi:

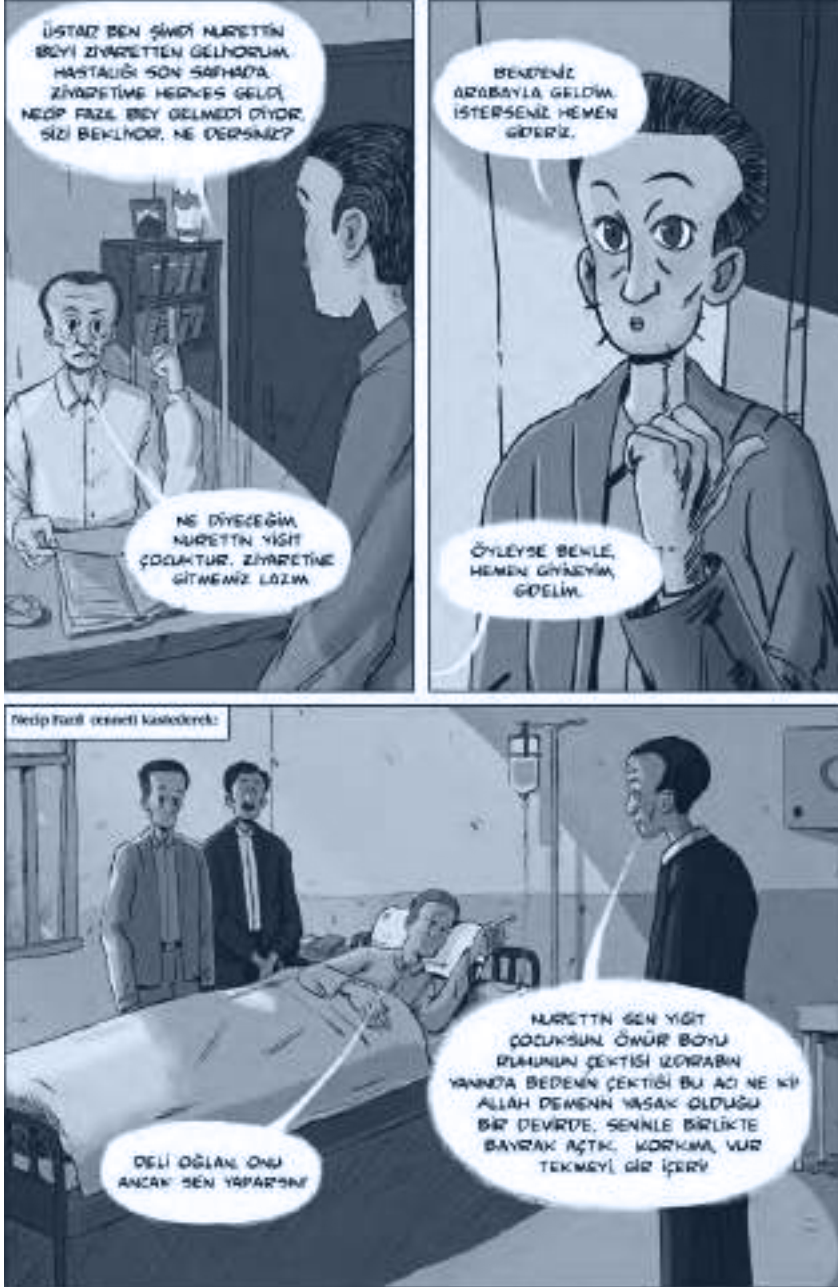
"Nurettin, sen yiğit çocuksun, ömür boyu ruhunun çektiği ıstırapın yanında bedeninin çektiği bu acı ne ki! Allah demenin yasak olduğu bir devirde seninle birlikte bayrak açtık. Korkma, vur tekme gir içeri!"

"Hey gidi deli oğlan! Onu ancak sen yaparsın!"³⁴

Nurettin Topçu'nun olaydan kısa süre sonra hayatını kaybetmesi Dağoğlu'nun yaptığı arbuluculuğun mahiyetini tarihi bir noktaya taşımıştı. Edebiyatımızın ve fikir dünyamızın duayenleri arasında yer alan bu isimler Yurdakul Dağoğlu vasıtasıyla buluşmuş ve helalleşmişti. Öyle ki sonradan bazı edebiyat mahfillerince duyulan bu bahis yayıldı ve hatta bir çizgi hikâyeye dahi konu oldu.

3 Ebuzer Caner, *Korkma!* (Çizgi Hikâye, 2019), GZT.

Nihayet Dergisi'nde yayımlanan çizgi hikâyenin devamı. (Ebuzer Caner, Korkma! (Çizgi Hikâye, 2019), GZT.)

İlim Yayma Cemiyeti ile Yolunun Kesişmesi

Farklı cemiyetler, meclisler içerisinde kendi entelektüel birikimini oluşturmaya gayret eden Dağoğlu, fakülteyi bitirme zamanı yaklaştıkça mesleki kariyer hususunda da kendini geliştirmek üzere adımlar atmaya başladı. 1960'lı yıllarda İhtilal Dönemi'nin etkileri hala

hissedilmesine rağmen devam eden sanayileşme girişimleri oldukça dikkat çekmekteydi. Necmettin Erbakan öncülüğünde kurulan Gümüş Motor'un kuruluş aşamasında gönüllü olarak vazife alan amcası Cafer Dağoğlu, ticaret ve sanayi alanındaki atılımları sahada öğrenmesi için yeğenini de yer aldığı çevrelere dahil etmek istedi. Bu çevrelerle beraber ticaret ve sanayi alanına yönelmeye başlayan Yurdakul Dağoğlu, amcasıyla beraber hem alanın sahadaki inceliklerini öğreniyor hem de Allah rızasını gözeterek hizmet düsturuyla gönüllü iştiraklere katılıyordu. Onun İlim Yayma Cemiyeti ile yolunun kesişmesi tam bu dönemlerde oldu. İlim Yayma Cemiyeti'ne sık sık gidip gelen, orada görev alan amca Dağoğlu, tıpkı kendisi gibi yeğeninin de bütün ömrüne nüfuz edecek olan "vakıf insan" modelini benimsemesi hususunda ona öncülük etmişti. Artık Yurdakul Dağoğlu da İlim Yayma Cemiyeti ve kurucu üyeleri arasında yer alacağı İlim Yayma Vakfı'nın daimî bir neferiydi. Gençlik yıllarında başlamış olduğu vakıf hizmeti yolcuğu ilerleyen yıllardan günümüze kadar hiç azalmadan devam edecekti.

Ticarete Atılması ve Önemli Girişimleri

Sosyal yaşantısını ve vakıf serüvenini sürdürmeye devam ederken üniversiteden iyi bir dereceyle mezun oldu ve

avukatlık stajını da başarıyla tamamladı. Birkaç dava ile ilgilendikten sonra asıl ilgi alanı olan ticarete yöneldi. Babasının ve amcasının tedrisatından geçen bu girişimci genç, onlarla edindiği tecrübelerden güç alarak önemli yatırımlara imza attı. Elindeki imkanları iyi değerlendirerek önemli isimlerle iş birliği yaptı. Alarko firması ile uzun yıllar ortaklık yürüttü. Mermercilik, manifaturacılık gibi çeşitli alanlarda ithalat-ihracat işleriyle ilgilendi. En önemlisi 1967'de Türkiye'nin iklimlendirme sektöründeki ilk imalat yatırımı olan ALDAĞ firmasının kurucu ortağı olarak yer aldı. Sonradan büyüyen ve genişleyen ALDAĞ markası, zaman içerisinde güçlü bir ivme kazanarak büyümeye devam etti. Dağoğlu, günümüzde marka değeri yüksek öncü firmalar arasında yer alan firmada 2017 yılına kadar görevine devam etti.

İlim Yayma Vakfı'nın Kuruluşunda Bir Hizmet Neferi: Yurdakul Dağoğlu

Mesleki hayatını yoğun bir tempoda devam ettirdiği sıralarda bir yandan da İlim Yayma Cemiyeti çatısı altında hayır çalışmalarını sürdürüyordu. Cemiyet o dönemde İmam-Hatip okullarına hamilik etmekteydi. Bu okullarda okuyan öğrencilerin barınmaları, iaşeleri, eğitim masrafları cemiyet desteği ile yürütülmekteydi. Desteklerin toplanması için önemli bir araç olan Kurban

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından İlim Yayma Vakfı'nın 40. yıl programında Yurdakul Dağoğlu'na ödül takdimi. (İYV Arşivi)

2018 yılında gerçekleştirilen Fuat Tosyalı ile "Gençlerle Tecrübe Paylaşımı" programında İstişare Heyeti Başkanı olarak gerçekleştirdiği hediye takdimi. (Fuat Tosyalı ile "Gençlerle Tecrübe Paylaşımı" (Fotoğraf, 2018), (İYV Arşivi)

Bayramları hizmet için oldukça önemliydi. Dağoğlu, İmam-Hatipler adına temaslar kurulmasında bayramda kurbanların toplanması ve dağıtılmasında ve daha nice hizmetlerde aktif rol oynadı.

İlim Yayma Cemiyeti'nin hizmet çalışmalarının oldukça yoğun olduğu 1965-1970 yılları arasında Türkiye, siyasi açıdan oldukça çalkantılı

İlim Yayma Vakfı, 2018 -2019 akademik dönemi genç akademisyenler toplantısında konuşma yaparken. (İlim Yayma Vakfı Genç Akademisyenler ile Tanışma Toplantısında Buluştu (İYV Arşivi))

bir dönemden geçmekteydi. Dönemin etkilerinden çalışmaları bertaraf edebilmek için Cemiyet adına siyasi mahfillerle kurulacak olan temaslarda Yurdakul Dağoğlu da yer almaktaydı. Farklı meclislerden tanışıklığı bulunan Korkut Özal (ö. 2016), Turgut Özal (ö. 1993) ve Necmettin Erbakan (ö. 2011) gibi siyaset adamlarıyla yakın ilişkiler içerisindeydi. Aktif olarak olmasa da yer yer bu isimlerin siyasi çalışmalarında da görevler aldı. Almış olduğu görevleri vakıf hizmeti adına temaslار kurmak amacıyla kullanıyor, böylelikle bürokratik işlerin hızlandırılmasına, sorunların çözülmesine katkı sunmayı hedefliyordu.

Nitekim günler hızla akıp giderken 1967-1973 arasında bürokraside çok önemli gelişmeler meydana geldi.

Aynı programda Mütevelli Heyeti Başkan Vekili Necmeddin Bilal Erdoğan ile birlikte onur konuğu Fahrettin Altun'a hediye takdimi esnasında. (İlim Yayma Vakfı Genç Akademisyenler ile Tanışma Toplantısında Buluştu (Fotoğraf, 2018), İlim Yayma Vakfı.)

Çeşitli şartları sağlaması koşuluyla "vakıf" kavramı altında ele alınan ve kamu yararına hizmet verdiği tespit edilen kuruluşlara birtakım kolaylıklar getiren kanunlar ardı ardına kabul edildi. Mülkiyet haklarıyla ilgili ciddi imkanlar sağlayan bu kanunların kabul edilmesinin hemen ardından İlim Yayma Cemiyeti gönüllüleri harekete geçti. Uzun yıllardır canla başla çabaladıkları hizmeti daha ileriye taşıyabilmek için vakıflaşma adına çalışmalar başladı. Avukat ve hukuk insanı olması ve aynı zamanda İlim Yayma Cemiyeti'ndeki konumu hasebiyle Yurdakul Dağoğlu, süreçte aktif rol oynadı. 1972 yılının Nisan ayında İlim Yayma Vakfı'nın kurulması adına bir Vakıf Senedi hazırlanması kararlaştırıldı. Dağoğlu, Yusuf Türel (ö. 2000), Asım Taşer (ö. 2016), Sabri Özpala (ö. 2020) gibi isimlerle beraber **Vakıf Senedi**'nin hazırlanmasında, kurucu üyelerin tamamlanmasında ve Vakfın kuruluşunda görevler aldı. Takvimler 31 Mart 1973 tarihini gösterirken İlim Yayma Vakfı resmen kurulmuş, Yurdakul Dağoğlu'nun adı 98 kurucu üye arasında yer almıştı. O günden itibaren İlim Yayma Vakfı'nın hizmet neferlerinden birisi olarak yerini aldı.

İlim Yayma Cemiyeti'nde olduğu gibi İlim Yayma Vakfı'nda da görevlerini sürdürmeye devam etti. Vakıf çalışmaları boyunca Mütevelli Heyeti'nde hiç görev almadı. Daha çok genel kurullara ve divanlara katıldı. Bunun sebebini şöyle açıklıyor: **"Benden evvel bu hizmetleri yapacak arkadaşlar daha yaşlıydılar. Aynı zamanda siyasal, kültürel manada benden daha ön planda olan isimler vardı. Daha tanınmış insanlar oldukları için tercihen onları seçiyorduk. Öncelik daima Genel Başkan olan Yusuf Türel Bey'de idi. Sonra**

İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda divan heyeti üyesi. (Sağdan sola; Nureddin Keleşoğlu, Yurdakul Dağoğlu, İsmail Kahraman, Ahmet Akça)

İYV Genel Merkezi sağdan sola; Ömer Aydın, Yurdakul Dağoğlu, Adem Esen, İsmail Adak.

Yurdakul Dağoğlu, İlim Yayma Yönetecileri Adem Yavuz ve Osman Acun ile. (İYV Arşivi)

siyaseten problemi az olan, bürokratik manada uyumlu, vakfın sorunlarını çözebilecek ilişkiler içindeki isimler tercih ediliyordu. Genelde tüm bu yeteneklere sahip insanları genel kurul üyesi, yönetim kurulu başkanı seçtik."

Yıllar geçse isimler değişse dahi ortak amaç düsturuyla hareket eden İlim Yayma Vakfı gönüllüleri hizmet aşkını ve vakıf ruhunu hiç kaybetmeden hizmetlerini sürdürdüler. Ömrünün birçoğunda bu düsturu yaşatan Dağoğlu, halen aktif bir şekilde İlim Yayma Vakfı çatısı altındaki görevlerine devam etmekte ve İstişare Heyeti Başkanlığı'nı yürütmektedir.

Kaynakça

Caner, Ebuzer. Korkma! (Çizgi Hikâye, 2019). GZT. Erişim Tarihi 20.12.2022 <https://www.gzt.com/nihayet/korkma-351401>

Dağoğlu, Yurdakul. "İlim Yayma Vakfı Sözlü Tarih Çalışmaları" (Görüşmecisi: Osman Acun, Sena Topaloğlu, Video Kaydı, Görüşme 23 Eylül 2022).

Dağoğlu, Yurdakul. "Son Marmaratör Yurdakul Dağoğlu" (Görüşmecisi: Akif Kuruçay, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 23 Kasım 2021). Erişim Tarihi: 20.12.2022 <https://yeditepefatih.com/2021/roportaj/yurdakul-dagoglu/>

Fuat Tosyalı ile "Gençlerle Tecrübe Paylaşımı" (Fotoğraf, 2018). İlim Yayma Vakfı. Erişim 21.12.2022 <https://www.iyv.org.tr/tr/haberler/120/fuat-tosyali-ile-genclerle-tecrube-paylasimi.html>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İBRAHİM BODUR

İbrahim BODUR

(1928 - 2016)

*Hüseyin ETİL**

Ailesi ve Eğitimi

Çanakkale'nin Yenice ilçesinde bulunan Nevruz köyünde 1928 yılında doğmuştur. Babasının adı Hasan, annesinin ise Fatma'dır. Zeliha, Mehmet ve Süleyman adlarında üç kardeşi vardır. Balıkesir'in ileri gelen ailelerinden Şeref Eğinlioğlu'nun kızı Sevim Hanımla evlenmiştir. H. Zeynep Bodur kızı, Osman Okyay da damadıdır.

Doğdukları köyün adı Mustafa Kemal Atatürk (ö. 1938) tarafından özel bir duruma atfen verilmiştir. Mustafa Kemal, İran Şahıyla birlikte bölgeden geçerlerken yol kenarında Hoca Dede lakaplı Fatih

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Doktora Öğrencisi, huseyinetil@gmail.com, Orcid Id: 0000-0003-4045-646X.

Medreseleri'nde eğitim almış bir hocayı ziyareti sırasında Şah'a atfen, ismini eski bir Selçuklu uç beyinin isminden alan "Mavruz" köyünün adını "Nevruz"a dönüştürmüştür. Hoca Dede lakaplı Molla Mehmet Efendi bölgede Anzavur çetelerine karşı Kuvâ-yi Milliye'yi kuran ve yöneten kişidir. Molla Mehmet, İbrahim Bodur'un kişiliğindeki inancına bağlılık, millilik ve eğitime önem verme gibi hasletlerinin şekillenmesinde rol oynamış bir isimdir. İbrahim Bodur'un tevarüs ettiği bu kültür, daha sonra kurmuş olduğu grubun da kültürünü biçimlendirecektir.

İbrahim Bodur'un Nevruz köyüne bağlılığı ekonomik yaşamının merkezine yerleşmiş, neredeyse ekonomik kalkınma politikasına dönüştürmüştür. Damadı Osman Okyay'ın ifadeleriyle köyünden ve yurdundan hiç kopmamış bir insandır. Kale Grubu'nun ortaya çıkışının kendi yurduna

Okul Yılları. (İbrahim Bodur Sitesi. <http://www.ibrahimbodur.com/galeri>, (Erişim 30.01.2023)

bağlılığından ileri geldiğini belirtmek gerekiyor.

İlkokulu Yenice İlkokulu'nda okumuştur. Çalışkan ve başarılı bir talebedir. Balıkesir Lisesi'ni dereceyle bitirdikten yani dönemin tabiriyle "iftihar talebesi" olarak tamamladıktan sonra hocasının yönlendirmesiyle eğitimine İstanbul Amerikan Robert Kolej'i'nde devam etmiştir. Robert Kolej'de ekonomi ve edebiyat bölümlerini aynı sürede bitiren Bodur, Major in Commerce (M.A), Bachelor of Arts (B.A) dereceleri olarak üstün başarıyla mezun olmuştur. Farklı bir kültüre sahip Robert Kolej'i'nde de liderlik özelliklerini sürdürmüştür; etkin, başarılı, üretken işlerin içinde olmuştur. Örneğin Robert Kolej'de çıkarılmakta olan Tower dergisine mukabil İzlerimiz adında bir dergi ve buna ek olarak "Türk Sanat Müziği" topluluğu kurmuştur. İbrahim Bodur, gittiği yere imzasını atan, orayı değiştiren, dönüştüren; güçlü, öncü ve lider bir karaktere sahiptir. Aynı zamanda Robert Kolej de İbrahim Bodur'un hayatına olumlu katkılar yapmış, dünyaya bakabilme ufkunu, eğitim bilincini ve iş kurabilme sürecinde ihtiyaç duyduğu nitelikleri kazandırmıştır. Robert Kolej bağlamında dikkat çekilecek bir diğer husus da burada Nurettin Topçu'nun öğrencisi olmasıdır. Topçu'nun üzerindeki tesirlerinden birisi de Anadoluculuk fikri olduğunun altı çizilmelidir.

Robert Kolej'in ardından Amerika Birleşik Devletleri'nde gerekli programları alarak "İş İdaresi" ihtisasını tamamlayıp, 1951'de yurda dönmüştür.

Anadolu'nun Sanayileşmesi Ülküsü

Osman Okyay'ın ifadesiyle İbrahim Bodur daima "İnancıma, ülkeme hizmet edeyim." anlayışı doğrultusunda hareket etmiştir. Hayatının bütün mücadelesi bu yüksek ülküler doğrultusunda geçirmiştir. Ekonomik alanda iki temel inanca sahip olmuştur; sanayileşme ve sanayileşmenin Anadolu'ya yayılmasıdır. Ona göre her yatırımcı öncelikle kendi yurduna, bölgesine yatırım yapmalı; istihdamı kendi bölgesinden hareketle gerçekleştirmelidir. İbrahim Bodur, "sanayiye işgücünün ayağına götürmek!", "toprağından insanları koparmamak", "köyden koparmadan sanayileşmek" anlayışlarına sahip olmuştur.¹ Yatırım tercihini de toprakların gerçekliğine uygun bir biçimde yapmıştır. Çanakkale'nin ilçesi Çan'da killi toprak ve kömür madenleri olduğundan seramik sanayii alanında bir şeyler yapmayı amaçlamıştır. İlgili yıllarda seramik alanındaki faaliyetler yurt dışından (özellikle Fransa'dan) seramik ithal etmek biçimindedir. Buna karşılık üretim

1 Osman Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşmeciler: Osman Acun, Hüseyin Etil, Ses Kaydı, 20 Ocak 2023).

ekonomisi motivasyonu ile seramik üretmeye karar verir. Bu dönemde yatırımı gerçekleştirebilecek sermayesi olmadığı halde yatırım ruhu ve eğitimine sahip olması sayesinde işe koyuluyor. Bu amaç doğrultusunda iki şey yapar: İlk olarak müteşebbis bir ruhla kapı kapı dolaşarak bölge halkına projesini, hikâyesini anlatır ve bu sayede bölge halkından sermaye toplar. Böylece Türkiye'nin çok ortaklı ilk seramik şirketini kurar. Başka bir deyişle insanları ikna ederek sermaye biriktirir. İkinci yaptığı ise Ankara'ya ulaşmaktır. O dönemde Demokrat Parti iktidardır. Başbakan Adnan Menderes, Dış İşleri Bakanı da Fatin Rüştü Zorlu'dur. Zorlu, o dönemde Çanakkale'den vekilidir. Nasıl ki Çanakkaleli olmadığı halde Çanakkale Savaşı'nın onuruna atfen Çanakkale'den vekil olmayı seçmişse benzer biçimde "Çanakkale Seramik" de "Çanakkale Harbi'nin çağdaş siperidir". Seramik fabrikası fikrini Zorlu'ya ileten Bodur, Çekoslovakya ile Türkiye'nin yapmış olduğu takas anlaşmasından faydalanarak oradan makine ve ekipman almayı başarır. Çekoslovakya o yıllarda dünyanın en iyi seramiklerinin üretildiği yedir. Hülâsa İbrahim Bodur, yirmili yaşlarında hikâyesini anlatıp teşebbüs ruhuyla seramik sanayii işine giriyor. Yola çıkış hikâyesinde "*Kendi*

bölgeme yapacağım ne yapacaksam." anlayışı hiçbir zaman onu bırakmamıştır. Ona göre memleket meselesinin çözülmesi her şeyin önünde gelmektedir. Vatanperverliği daima maddiyatçılığın önüne koymaktadır. Mustafa Özel'in de altını çizdiği gibi İbrahim Bodur'a göre "*İşini milli bir dava telakki edenler için işyeri bir dünya cennetidir.*"²

İş hayatının ilk yılları. (İbrahim Bodur Sitesi. <http://www.ibrahimbodur.com/galeri>, (Erişim 30 Ocak 2023))

Bu ulvi amaç ve motivasyonlarla İbrahim Bodur elektrik, suyun ve kanalizasyonun olmadığı bir yerde, Çan'da büyük bir teşebbüs başarısı olarak fabrika kuruyor. Mustafa Özel'in İbrahim Bodur'dan çıkardığı on iki yöneticilik dersinden birisinin de "*Kapitalist değil, girişimci olun!*" olması boşuna değildir. Belirtmiş olduğumuz gibi ona göre sanayileşmenin Anadolu'ya yayılması gerekiyor. İstanbul Sanayi Odası Başkanlığı'nı yürüttüğü zamanlarda daima "*Herkes kendi memleketine fabrika kursun.*" iddiasını taşımıştır. Onun düsturu şudur: "*İstanbul'un değil, Anadolu'nun taşı toprağı altındır.*"³ Her 27 Temmuz'da kutlanan Çan Seramik Bayramları'nın 25. yılında şöyle diyordu:

"1950'lerin sanayici kuşağı olarak biz şuna inanıyoruz: Makine ve teçhizat çalışanların ayağına götürülmelidir. Ülkemizin bünyesine uygun kalkınma modeli budur. Biz inanıyoruz ki tarımdan sanayiye geçecek olan işçinin örf ve adetlerinden kopmaması ancak makine ve teçhizatın iş gücünün yakınına götürülmesiyle mümkündür.

2 Mustafa Özel, *Yönetebilen Türkler: 12 Girişimciden 144 Ders* (İstanbul: Küre Yayınları, 2018), 74.

3 Özel, *Yönetebilen Türkler*, 76.

*Bu sağlandığı taktirde sosyal çalkantılar nispeten önlenecek, hem de her fırsatta edebiyatı yapılan 'Anadolu'nun Sanayileşmesi' olayı gerçekleşmiş olacaktır."*⁴

(Aile Arşivi)

Babasının ve kayınpederinin ortaklığı ile 1951 yılında Bodur-Eğimlioğlu Edirnekapi Pamuk İpliği Fabrikası'nı kurmuştur. Türkiye'nin sanayileşerek kalkınacağına ve kalkınmanın Anadolu'dan başlaması gerektiğine inanan Bodur, 1957 yılında Türkiye'nin ilk seramik karo fabrikalarının da kuruluşunu gerçekleştirmiştir. 750 ortakla kurduğu limitet şirketi, bugün 1200 ortaklı Çanakkale Seramik Fabrikaları Anonim Şirketi'ne dönüşmüştür. Bu şirketi sayesinde Türkiye'nin seramik

sanayisinin en büyük isimlerinden biri haline gelmiştir. Piyasadaki etkilerini anlamak açısından eski dönemin ustaları "seramik" sözcüğü yerine "kalebodur" sözcüğünü kullanır olduklarını akla getirmek yeterlidir. Osman Okyay'ın altını çizdiği gibi İbrahim Bodur hayatının hiçbir işinde "mış gibi" yapmamıştır. *"Biz bir işi ya yaparız ya da hiç yapmayız."*⁵ Makyajlamaktan ve paketlemekten ziyade herkes bildiği işi yapmalı, herkes işinde ihtisaslaşmalıdır. Kalebodur'un başarı hikâyesinin ardında bu ihtisaslaşma olduğu görülmektedir. Ona göre Batıda da şirketlerin başarılı olmalarının formülü derinleşme ve ihtisaslaşmadır. O nedenle İbrahim Bodur yatırım alanlarını çok geniş bir sahaya yaymamış; örneğin banka kurmaya ya da turizm, inşaat gibi alanlara yönelmemiştir. Ticareti önemsemekle birlikte toplumu asıl olarak kalkındıracak olanın sanayi olduğunu söylemiştir. Mustafa Özel'in deyişiyle İbrahim Bodur şöyle düşünmektedir: *"Ticaret fertleri; sanayi milletleri zenginleştirir."* Ülke kalkınmasının en önemli kaynağı yenilikçi ve yüksek teknoloji sanayileşmedir. İbrahim Bodur bu ölküye sahip olduğunda tarihi, kültürel, manevi değerlerinden de kopmamakta, ekonomik ve manevi kalkınmayı birlikte düşünmektedir. Eski Ticaret ve Sanayi Bakanı Ali Coşkun, İbrahim Bodur'un sahip olduğu anlayışı ve yaptıklarını çok güzel bir şekilde ifade etmektedir:

*"Böyle bir hareketin içinde Anadolu'ya adeta sanayi çıkartma hareketidir. Millî mücadeledeki anlayışın sanayileşmede gerçekleştirildiği bir hareket olarak değerlendiriyorum. Bir de kalkınma modelinde halk şirketlerinin gelişmesi, çünkü bir işletmenin başarıya ulaşması için üç temel unsur vardır biliyorsunuz: bir müteşebbis girişimci, iki sermaye, üç emek. Bu emeği ve sermaye birikimi halktan oluşturan bir hareketti."*⁶

Seramiğin ardından yapı ve savunma alanında grubun yapmış olduğu faaliyetlere İbrahim Bodur'un şu anlayışı rehberlik etmiştir: *"Ülkemizde ne yapılmıyorsa yapılsın!"* Türkiye'de cıvatanın üretilmediği bir dönemde, 1969 yılında grup, kalıp üretimine başlıyor. Sonra da köylere ve kentlere elektrik sağlayacak olan izolatör üretimine giriyor. Üretim ekonomisine geçiş, sanayileşmenin merkeze alınması, dışa bağımlılığın azaltılması gibi büyük dert ve amaçlara sahip öncü bir kişiliğe sahiptir. Sanayi üretimi için gerekli bilginin üretilmesi açısından da aynı dertlere sahip olmuş; dışarıya eğitim almak için öğrencileri desteklemiş, bilginin transferi ve içselleştirilmesi konusunda gerekli destekleri sağlamıştır. Bodur'a

5 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

6 İbrahim Bodur Sitesi, <http://www.ibrahimbodur.com/dostlariningozuyle>, (Erişim 27.01.2023).

göre *"Bir ülkenin sanayileşmeden, bir değer yaratmadan, üretmeden yalnız tüketmekle kalkınması mümkün değildir."*⁷ Grubun 1980'li yıllarla birlikte savunma sanayiinde yapmış olduğu yatırımların da arkasında benzer heyecanlar, vizyonlar, öngörüler ve dertler yer almıştır. İlk çok uluslu savunma sanayi projesi olan "stinger füze"lerinin üretiminde ve ardından "Roketsan"ın kurulmasında grubun oynamış olduğu tarihi roller not edilmelidir. Osman Okyay'ın altını çizdiği üzere İbrahim Bodur, *"Daha büyük menfaatleri kendi ve şirket menfaatlerinin önünde tutabilmiş bir insandır. Daha kolay yatırım alanları varken daha zor alanları tercih etmemizi bizlere tavsiye etmiştir. Bizim varımız yoğunumuz sanayidir. Ne yaparsak ülkemizde, bölgemizde yapacağız. Bu anlayışla ikinci bir pasaportumuz hiçbir zaman olmamıştır bizim."*

Vakıflara, Eğitime ve İlme Verdiği Değer

Ekonomi, eğitim, musiki, kültürel pek çok alanda vakıf ve derneklerin, muhtelif sivil toplum örgütlerinin kuruluşunda yer almış; kurucusu olmadıklarına ise yapmış olduğu bağışlarla desteklerini esirgememiştir. 1952 yılında Türkiye'nin ilk müstakil sanayi odası olan İstanbul Sanayi Odası'nın kuruluş faaliyetlerine katılmıştır. 1962 yılında İstanbul Sanayi Odası Meclis Üyeliği'ne seçilen sanayici Bodur, 1968 yılında İstanbul Sanayi Odası'nı temsilen Türkiye Odalar ve Borsalar

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından İlim Yayma Vakfı'nın 40. yıl programında İbrahim Bodur'a ödül takdimi. Ödülü elinde tutan damadı Osman Okyay. (İYV Arşivi)

(Aile Arşivi)

Birliği Genel Kurul Üyeliği'ne, 1969 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu'na seçilmiştir. 1969'dan 1975 yılına kadar 6 yıl süre ile TOBB Başkanlık Divanı'nda Başkan ve Başkan Vekilliği görevini ifa etmiş, iki dönem Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Genel Kurul Başkanlığı yapmıştır.

1976 yılında ise İSO Meclis Başkanlığı'na seçilmiştir. 16 yıl boyunca İstanbul Sanayi Odası Meclis Başkanı olarak en uzun süreli görev yapan isim olmuştur. Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin (TÜSİAD) ilk altı kurucusundan biri olan Bodur uzun yıllar bu kuruluşun yönetiminde ve İstanbul Sanayi Odası'nı temsilen Türkiye İktisadi Kalkınma Vakfı'nın (İKV) kuruluşunda yer aldı. Ayrıca 1995-1999 yılları arasında Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun (DEİK) Onursal Başkanlığı'nı da yürütmüştür.

7 İbrahim Bodur Sitesi, <http://www.ibrahimbodur.com/sozleri>. (Erişim 27.01.2023).

1960'lı yılların ticaretle ilim-kültür hayatı arasındaki ilişkilerin önemli bir örneğini Kalebodur'un sahibi İbrahim Bodur ile İlim Yayma Vakfı arasındaki ilişkide görmekteyiz. İbrahim Bodur dönemin pek çok iş adamı gibi vakıf insanıdır. Tıpkı Batı'da olduğu gibi ülkemizde de muhtelif alanlarda faaliyet yürüten vakıfların önemine vurgu yapıyordu. Dönemin öne çıkan sermaye sahibi kişilerin yaptıkları gibi o da sadece vakıf ve derneklere maddi yardımla yetinmemiş, muhtelif vakıflarda görev alarak ilim hayatımıza katkılarda bulunmuştur. İlim Yayma Vakfı'nın Kurucuları arasında yer alması bu durumun güzel bir örneğini oluşturmaktadır. İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularındandır. Vakfın kuruluşunun 40. yılı olan 2013'te dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kendisine teşekkür beratı takdim edilmiştir. Aynı zamanda aile çevresinden olup 23 Nisan 1984'te vefat eden Ömer Okyay; merhum İbrahim Bodur'un damadı Osman Okyay'ın dedesidir ve İlim Yayma Vakfı'nın 1973 yılındaki ilk kurucu heyetinin içindedir. İbrahim Bodur, Osman Okyay'ın dikkat çektiği üzere vakıflara, vakıfçılığın ciddiyetine ve vebaline inanan biri olmuştur. Onun hayatında sahip olduğu en önemli özelliklerden bir diğeri de bir işi başlatmaktan çok devam ettirmek olmuştur. Onun için devam ettirmek, faaliyetlerin

kurumsallaşması hayati öneme sahiptir. Kesintiye uğramadan bir şeyin sürekli olması esastır. Hatta modern dönemde kesintiye uğrayan Fatih Camii'ndeki mukabele okunması geleneğini yeniden başlatan ve günümüze kadar devam etmesini sağlayan kişidir.⁸

2000 yılı başında İstanbul Sanayi Odası Meclisi'nin Onursal Üyesi ve Başkanı olarak seçildi. Ayrıca aralıksız olarak 21 yıl boyunca Oyak Genel Kurul Üyeliğini devam ettirmiştir. 65 yılı aşan meslek hayatı boyunca, sosyal ve kültürel alanlarda da faaliyet göstererek İstanbul Sanayi Odası Vakfı, Türk Kalp Vakfı ve TEMA gibi önemli vakıfların kurulmasına hizmet etmiş; kendi kurduğu Kale Seramik Vakfı ile eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda önemli yardımlar ve yatırımlar yapmıştır. Çeşitli ilköğretim okulları, çeşitli meslek liseleri, çıraklık eğitim merkezleri ve öğrenci yurtları yaptırarak binlerce öğrenciye burslar vermiş ve meslek edindirmiştir.

Çok Yönlü Kişiliği

"Sizi siz yapan öz değerlerinize sahip çıkın. Çünkü onlar bir ağacın kökleri gibi sizi ayakta tutacaktır." diyen İbrahim Bodur'un "iş adamlığı" en son özellikleri arasındadır. O sanatçı, yönetici, sosyal bir insan ve iş adamıydı. Farklı alanlarda fikir ve ürün üretmiştir. Öncelikle şair bir kişiliği olduğu bilinmektedir. Yazmış olduğu şiirler Amir Ateş tarafından bestelenmiştir. İbrahim Bodur şöyle diyordu: *"Sanayici olmak, bir nevi sanatçı olmaktır benim için. İkinin de özü yaratıcılıktır. Olmayan bir şeyi meydana getiriyorsunuz. Bir doğum heyecanı yapıyorsunuz."*

Sanatçı kişiliğine ek olarak son derece sosyal bir insandır. Geniş aileyi, kalabalığı önemser; sürekli insanlarla birlikte olmak isteyen bir portre çizmektedir. İnsan olmayınca huzursuz olan, tatilde bile kafasını dinleyen biri değildir. Sosyal karakteri seçtiği şarkı formlarına bile yansımıştır. Beraber söylenen şarkılara, bilhassa ilahilere iştirak etmekten memnuniyet duyardı. Onun hiçbir meşgalesi solo olmamıştır. Onun sloganı "tek başına değil, hep beraber" idi.⁹ Bu anlayışlar doğrultusunda İlim Yayma Vakfı gibi vakıflara desteklerde bulunmuştur.

İbrahim Bodur, ahlaki değerlere ve ilkelere sahip birisiydi. Osman Okyay'ın yapmış olduğu tarifle *"Değerlerinden taviz vermeden ne yapabilmişse yapabilmiş birisidir. Onun ayırt edici vasfı bu olmuştur. Daima maddi başarının kolay yollarına değil zoruna talip olmuştur."*

8 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

9 Özel, *Yönetebilen Türkler*, 69.

(Aile Arşivi)

Osman Okyay da sahip oldukları anlayışı tarif ederken yol gösterici doğrunun İbni Arabî'nin şu sözünde en iyi karşılığını bulduğunu belirtmiştir: *"İki iş arasında mütereddit kaldığın zaman nefse daha ağır gelenini tercih et. Zira nefse haktan gayrisi ağır gelmez."*¹⁰ "Zor yoldan ilerlemek, kolay yoldan ilerliyorsan değerlerinden taviz vermemek, ahlaki olanın zorda olduğunu bilmek ve buradan hareketle zora talip olmak bizim grubun temel anlayışı olmuştur. Biz zora talip olmuş bir grubuz. İbrahim Bodur da idealleri için yaşamayı becerebilmiş birisidir. Çevresinin ona olan saygısının temelinde düşünceleri ile yaşantısı arasındaki uygunluk yatmaktadır."¹¹

İş yaşamında çalışmayı, helal yoldan kazanmayı önemseyen bir kişiydi. Çalışkan, azimli ve yumuşak bir insandı. İş dünyasında maddiyet hırsının arttığı dönemlerde kırılan dökülen ilk şey insanlar olmasına rağmen İbrahim Bodur çevresine babacan bir tavırla davranırdı. İnsan ilişkilerine çok dikkat eden, *"İçinde iyi olan inançlı biriydi. Büyük bir vefa timsaliydi. Yolunun kesiştiği, tanıdığı insanlara ne gerekiyorsa yardımı esirgemezdi."* Hatta tanımadığı kişilere de yardımlarını esirgemezdi. Özellikle de memleketin, milletin menfaatleri söz konusu olduğunda hiç düşünmeden bağışlarda bulunurdu. Bu özelliğini Osman Okyay kendisiyle görüşmemizde çarpıcı bir misalle örneklemiştir:

10 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

11 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

*"İlim Yayma Vakfı'nın 40. Yıl Programı'na katılmak için geldiğimizde İbrahim Bey'in yanına bir beyefendi gelerek elini öpmek istedi. 'Ben emekli albayım.' diyerek kendisini tanıtmıştı. 'Çorlu'da görev yaparken erlerin yatakhane için size seramik talebinde bulunduğum bir mektup göndermiştim. Biz bir palet seramik rica etmiştik, siz bir kamyon gönderdiniz. Biz de sadece yatakhaneyi değil, her yeri seramikle kaplamıştık. Bunun için çok dua aldınız. Ben de teşekkür etmek için bu anı bekliyordum.' dedi."*¹²

İbrahim Bodur için sermaye para, bina veya makine değil, insan sermayesi ve inanç sermayesi daha önemlidir. Osman Okyay'ın belirttiği gibi *"Çok renkli ve çok kapsayıcı bir kişilik olmuştur. Cenaze töreni de bunu açık bir şekilde göstermiştir. Farklı sosyal sınıflardan farklı kültürel gruplara kadar geniş bir insan sermayesine sahipti. İnsanları kazanmaya çalışırdı. Kolay olanın insanları kaybetmek olduğunu düşünürdü. Kafası ve gönlü farklı gruplara açık ve geniştir. Bu genişliği yapmış olduğu faaliyetlerde, eğitim alanında, vakıf ve derneklere yaptığı yardımlarda da görmek olasıdır."*¹³ İbrahim Bodur, dini ilimlerden çağdaş fen bilimlerine

12 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

13 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

değin geniş bir alana açık bir kişiliktir. İnanç ve eğitimi birbirine karşılık olarak görmekten ziyade birbirini besleyici kaynaklar olarak değerlendirmiştir. Çok güçlü bir benliğe sahip olmanın verdiği özgüvenle farklı görüşlerden kişilerle temas kurmaktan asla kaçınmamıştır.

Kültür ve sanata, özellikle de musikiye büyük ilgisi bulunmaktaydı. İlim Yayma Vakfı'nın yanı sıra Türk Sanat Musikisi Cemiyeti'nin de kurucuları arasındadır. Hatta yazdığı şiirler ülkemizin önde gelen bestekârları tarafından bestelenerek Yıllarca ve Miras adlı CD albümlerinde yayınlanmıştır. Asım Taşer yapılan bir röportajda şunları söylemektedir: *"Çanakkale Seramik'in sahibi, hayırsever bir insandır. İftarları, yemekleri, tasavvuf musikisi cemiyetleri olurdu; bizleri de davet ederdi."* demekle İbrahim Bodur'un hayırsever ve çok yönlü kişiliğine dikkat çekmiştir.¹⁴ Hayır-hasenat adına kimseyi geri çevirmeyen biri olarak bilinmektedir. Kültürel ilgilerinin yanı sıra dini boyutuyla da dikkat çeken bir şahsiyettir. Perşembe akşamları Kur'an okumalarının yapıldığı, sesi güzel hafızların ilahiler okuduğu rutin toplanmaları söz konusudur. Evde Enderun teravihlerinin kılınması, geniş

İbrahim Bodur. (Aile Arşivi)

topluluklara iftarların verilmesi yine İbrahim Bodur'un hassasiyetleri arasında yer almaktadır. Düzenli olarak selatin camilerinde mukabeleler okunup hatimler indirilmesi de sahip olduğu dini ve manevi hassasiyetlerinden bazılarıdır. Mustafa Özel'in aktardığına göre İbrahim Bodur, *"Binanızın en değerli katını mescit yapmışsınız!"* diyenlere şu cevabı verirmiş: *"Dininiz sizin en değersiz katınız mı?"*¹⁵ Maneviyattan kopuk bir kalkınmanın kalıcı olamayacağını düşünmektedir. Onun için en üst değer iş değil, inançtı. Binanın en değerli katını mescit yaparak çıkılması gereken hedefe, sahip olduğu değerlere dikkat çekiyordu.

Bodur, 1985 yılında Çekoslovakya Devlet Nişanı, yine 1985'te "Cavaliere del Lavoro" İtalyan Devlet Nişanı, 1997 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Üstün Hizmet Madalyası'na ve 2006 yılında TBMM Üstün Hizmet Ödülü'ne layık görüldü. 2007 yılında ise İtalya Seramik Derneği tarafından seramik sektörüne katkılarından dolayı Uluslararası Aldo Villa Ödülü'ne layık görüldü. Ülkemize; inançlı ve mütevazı kişiliği, milli ve manevi değerlere bağlılığı ile her alanda önemli hizmetleri ve katkıları olan İbrahim Bodur'a, 1994'te Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1997'de Çanakkale 18 Mart Üniversitesi tarafından "Fahri Doktora" unvanları verilmiştir.

14 Asım Taşer, "Kelimenin Tam Anlamıyla Bir Vakıf İnsan: Asım Taşer", (Görüşmecisi: Mehmet Erken, Ses Kaydı, 9 Aralık 2015).

15 Özel, *Yönetebilen Türkler*, 67.

2020 yılında yeniden yapılarak hizmete giren İYV Genel Merkezi'nde İbrahim Bodur adına tefriş edilen mescid. (İYV Arşivi)

Vefatı ve Mirası

Uzun süren sağlık sorunlarının akabinde 23 Mayıs 2016 tarihinde, 88 yaşında vefat etmiştir. Cenazesi Fatih Camii'nde kılındıktan sonra Kaleseramik Fabrikaları Camii'nde öğle namazına müteakiben Çanakkale'nin Yenice ilçesinin Nevruz köyü Bodur Aile Kabristanı'na defnedilmiştir. Osman Okyay, İbrahim Bodur'un bıraktığı miras hakkında söylediği şu sözler onun hayat anlayışını ve değer dünyasını iyi bir şekilde özetlemektedir: *"Size bir tane mirasım var; itibarım, ona iyi bakın."*¹⁶ İtibar yani muteber insan olmak İbrahim Bodur'un dünya görüşünün özünü oluşturmuştur. Ona göre toplumda huzurun ve refahın geliştirilmesi için gerekli olan tek sermaye itibardır. Güvenin geliştiği ortamlarda ekonomik ve kültürel kalkınma da gelişim göstermektedir.

Merhum'un kızı Hatice Zeynep Bodur Okyay halen İlim Yayma Vakfı'nın "Mevcut Kurucular"ı arasında yer almakta ve babasının mirasına sahip çıkmaya devam etmektedir.

Kaynakça

İbrahim Bodur Sitesi. <http://www.ibrahimbodur.com/default>. Erişim Tarihi: 27 Ocak 2023.

Okyay, Osman. "Kişisel Görüşme". (Görüşmeciler: Osman Acun, Hüseyin Etil, 20 Ocak 2023).

Özel, Mustafa. Yönetebilen Türkler: **12 Girişimciden 144 Ders**, İstanbul: Küre Yayınları (İkinci Baskı), 2018.

Taşer, Asım. "Kelimenin Tam Anlamıyla Bir Vakıf İnsan: Asım Taşer". (Görüşmeci: Mehmet Erken. Ses Kaydı. 9 Aralık 2015). <https://www.dunyabizim.com/soylesi/kelimenin-tam-anlamiyla-bir-vakif-insan-asim-taser-h22412.html>

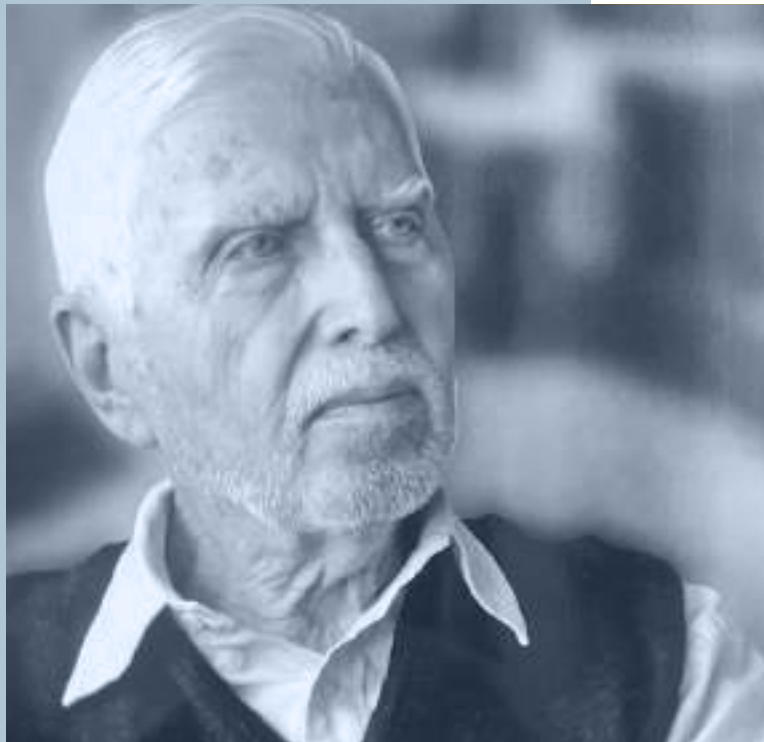
16 Okyay, "Kişisel Görüşme", (Görüşme 20 Ocak 2023).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

SÜLEYMAN YALÇIN

Süleyman YALÇIN

(1926 - 2016)

*Fatih DEMİR**

Hayatı

Çanakkale'nin Büyük Anafartalar Köyü'nde 1926 yılının Kasım ayında Hafız Ethem Bey ve Azime Hanım'ın evladı olarak dünyaya geldi. İki sene çocuk hasreti çeken ailenin, Gazi Süleyman Paşa'nın (ö. 1357) türbesine adak adamalarından bir müddet sonra dünyaya gelen çocuğa Süleyman adı, Gazi Süleyman Paşa'ya izafeten verildi. Anne tarafı Karasi Türklerindendir. Süleyman Paşa'nın fethinin¹ hemen ardından Gelibolu'ya geçip orada ilk yerleşen Türklerin torunlarından. Seksen küsur yaşında vefat eden dedesi Hamit Sabri; on sene Osmanlı ordusunda Çanakkale, Balkanlar ve daha pek çok yere giderek askerlik yapmıştır. Dedesi uzunca boylu, seyrek sakallı, sarı derisiyle tipik bir Orta Asya Türküydü. Önce Orta Asya'dan Balıkesir'e, oradan da Avrupa yakasına göçmüşlerdir. Baba tarafı ise Bulgaristan'ın Kırcaali Kasabası'nın Mestanlı köyündendir. Babasının dedesi Halil Bey ise 1850'lerde doğmuş ve 1860-1865

* Biyografi Enstitüsü İcra Kurulu Üyesi; Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, fatih.demir@std.yildiz.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-9711-4391.

1 Rumeli Fatih'i olarak bilinen Süleyman Paşa, Osmanlı Padişahı Orhan Gazi'nin büyük oğludur. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye yani Avrupa'ya geçişinin öncüsü ve sembolü olarak bilinmektedir.

yılları arasında Ruslar'ın halka uyguladığı yıldırıcı politikalar sonucunda on iki-on üç yaşlarındaki iki arkadaşla birlikte göç edip Büyük Anafartalar köyüne yerleşmiştir. Babasının anne tarafı ise Çerkez bir aileden gelmektedir. Dolayısıyla Süleyman Yalçın'ın ailesi, farklı coğrafyalardan gelmiş ancak Anadolu'da Müslüman Türk kültürü hamuruyla yoğrulmuştur.² Dindar ve sert mizaçlı kişiliğiyle dedesi, Süleyman Yalçın'ın çocukluğu üzerinde en fazla tesiri olan kişidir. Çocukluğunun ilk yedi yılı dedesi ve ninesinin yanında geçmiştir.

Yedi yaşından sonra Çanakkale'deki anne ve babasının yanına gelen Süleyman Yalçın, eğitimi için önce Çanakkale İlkokulu (1938) ve ardından Cumhuriyet Ortaokulu'nda (1941) sürdürmüştür. Zekâsıyla öğretmenlerinin dikkatini üzerine çeken başarılı bir öğrencidir. Bu dönemlerde Çanakkale'de kırtasiyecilik yapan babasına işlerinde yardım etmiş, bu kırtasiye dükkânında Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Esat Bozkurt, Kerime Nadir, Nihal Atsız, Jules Verne, Victor Hugo gibi yerli ve yabancı yazarların kitaplarını okuma fırsatı bulmuştur.

2 Mehmet Nuri Yardım vd., *Türkiye'nin Aydınlık Yüzü Prof. Dr. Süleyman Yalçın* (İstanbul: Kültür ve Sosyal Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, 2012), 4.

Kabataş Lisesi döneminde. (Aile Arşivi)

İstanbul ve Lise Yılları

Babası *"Eğer Lise okumayı düşünmüyorsan Çanakkale'de kal."* demesine rağmen öğrenmeye olan tutkusu dolayısıyla İstanbul'a gider. İstanbul Kabataş Lisesi'ni (1944) tamamlayacak olan Yalçın, üç ay kadar Boğaziçi Lisesi'nde de derslere katılır.

Okulda edebiyat öğretmeni Nihal Atsız'ın (ö. 1975) öğrencisi olur. Çok önceleri kitaplarıyla tanıştığı Atsız ile bu yıllardaki hoca-talebe ilişkisi, ilerleyen yıllarda dostluğa dönüşecektir. Bu dostlukları sırasında dine mesafeli olan Nihal Atsız ile Türklük ve İslam eksenli fikir alışverişlerinde bulunacaktır. Öte yandan o sıralarda Nihad Sami Banarlı (ö. 1974) Faruk Nafiz Çamlıbel (ö. 1973) Zeki Ömer Defne (ö.

Sultanahmet hatırası. (Süleyman Yalçın, Babası Ethem Bey, Annesi Azime Hanım ve Babaannesi, 1952) (Aile Arşivi)

1992) Galip Vardar (ö. 1958) gibi hocaların bazılarında ders alacak veya sohbetlerinde bulunarak kendisini geliştirecektir.

Lise dönemlerinde kendisini sadece ilmi ve kültürel anlamda değil manevi anlamda da geliştirmek istemiştir. Hakikat arayışı ve hayatına bir anlam katma arzusu bu dönemlerde zihnini en çok meşgul eden meselelerdir. O sıralarda, babası Hafız Ethem Bey'in vasıtasıyla Etyemez Camii Hatibi Şemsettin Yeşil (ö. 1968) ile tanışır. Dönemin şahitlerinin aktarımına göre bu güçlü hatibin etkisi insanlar üzerinde büyük tesir bırakıyor ve hatta Cuma günleri vaazını dinlemeye gelenler, camii avlusundan tramvay yoluna kadar taşan bir cemaate şahit oluyorlardı. Bu tanışma Süleyman Yalçın'ın manevi âleminde izini sürdüğü meselelerin olumlu anlamda cevaplanmasına vesile olacaktır. Bunun yanı sıra 1948-1949 yıllarında, Tahirül Mevlevi (ö. 1951), İmam Hatip okullarını kuran kişi olarak bilinen ve aynı zamanda annesinin eniştesi olan Celaledin Ökten Hoca (ö. 1961), Bekir Hâki Efendi (ö. 1975), Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı (ö. 1978), Hacı Nazif Çelebi (ö. 1964) ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal (ö. 1957) gibi dönemin üstatlarının sohbetlerine düzenli olarak iştirak etmiştir.³

Üniversite Yılları ve Tıbbî Çalışmaları

Lise eğitiminin son yılında öğrenim hayatının bundan sonraki aşaması hakkında düşünmeye başlayan Süleyman Yalçın için hukuk, mühendislik gibi alanlar dinamik bir yapı içermeyen ve yeni ufuklar açmayan alanlardır. İstanbul Tıp Fakültesi'nde eğitimine başlamaya karar verir. Aynı yıl ailesi Çanakkale'deki dükkânlarını satarak İstanbul'a yerleşir.⁴ Kendisi ile yapılan bir sohbette tıp okumaya karar vermesinin altında yatan en önemli nedeni şöyle ifade edecektir; *"Çünkü tıp ilmi devamlı değişir ve gelişir, yeniliklere açıktır. Bunun için tercih ettim."*⁵ İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki eğitimi boyunca etkilendiği birçok hoca olmuştur. Mazhar Osman, Mümtaz Turhan, Neşet Ömer İrdem, Tevfik Salim Paşa, Hulusi Behçet, Ekrem Şerif Egeli bu hocalar arasındadır. Fakat bunlar arasında iki hoca ilmi disiplin ve çalışmaları noktasında kendi üzerinde derin tesirler bırakacaktır. Bunlar Nazi Almanyasında Yahudi oldukları için zulüm gören, çalışmaları zorlaşan ve Üniversite Reformu döneminde kendilerine yapılan teklifi kabul ederek İstanbul Üniversitesi'ne gelen bilim adamları Ord. Prof. Dr. Philipp Schwartz (ö. 1977) ve Ord. Prof. Dr. Erich Frank'tır (ö. 1957). Özellikle Schwartz'ın tıbbi çalışmaları, Yalçın'ı

Üniversiteye başladığı dönem. (Aile Arşivi)

Patoloji alanında ihtisas yapmaya sevk etmiştir. 1950 yılında altı yıl sürecek olan Tıp Fakültesi eğitimini tamamlamıştır.

İhtisas eğitimi öncesinde askerlik vazifesini tamamlayan Süleyman Yalçın, 1952-1954 yılları arasında Patoloji-Anatomi Asistanlığı ve mütehassıslığı, 1954-1957 yılları arasında Ord. Prof. E. Şerif Egeli'nin 3. Dâhiliye Kliniği Asistanlığı ve İç Hastalıkları Mütehassıslığı, 1957-1961 yılları arasında İç Hastalıkları Kliniğinde Baş Asistanlık, 1961 yılında İç Hastalıkları Doçentliği, 1962 yılında Patolojik Anatomi Doçentliği unvanı derecesine erişmiştir. 1958 tarihinde Ayla Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten Selim ve Sinan isimlerini verdikleri iki çocukları dünyaya gelmiştir. 1962 yılında İç Hastalıklarında, Prof. İlhan Ulagay ile Hepatoloji ve Karaciğer Hastalıkları Bilim

3 Erol Mermer, "Prof. Dr. Süleyman Yalçın'ın İlk ve Tek Belgeseli", *Youtube*. (25 Kasım 2021).

4 Salih Kılınc "Efsanevi Süleyman Yalçın", *Dünyabizim* (Erişim 28 Şubat 2010).

5 Yardım vd., *Türkiye'nin Aydınlik Yüzü Prof. Dr. Süleyman Yalçın*, 7.

Süleyman Yalçın laboratuvarında, 21 Mart 1952. (Ayakta, solda) (Aile Arşivi)

Dalı kurulurken çekirdek kadro içerisinde yer almıştır. 1964-1967 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde, önce Pensilvanya'da, sonra New York'ta, Mt. Sinai Hastanesi'nde, Karaciğer Hastalıkları ile ilgili Prof. H. Hopper ve Prof. F. Schaffner yanında çalışma ve araştırmalarda bulunmuştur.

1969 yılında İç Hastalıkları Profesörü olan Süleyman Yalçın, 1971-1973 yıllarında A.B.D. New York'ta, Mt. Sinai Medical School'da karaciğer ile ilgili bilgisini derinleştirmeye dönük araştırma ve

İsviçre'nin Basel şehrinde kongre sırasında çekilmiş bir fotoğraf. (14 Ekim 1986) (Aile Arşivi)

çalışmalarda bulunmuştur. 1973'ten itibaren ise İstanbul Tıp Fakültesi Gastroentero-Hepatoloji Bilim Dalı Öğretim Üyeliği'ni sürdürmüştür. 1983-1988 Gastroentero-Hepatoloji Bilim Dalı Başkanı olup aynı Bilim Dalı'nda Öğretim Üyeliği görevini de sürdürecektir.

II. Türk Gastroenteroloji Kongresi. (Ankara, 5 Ekim 1977) (Aile Arşivi)

1992 yılında Karaciğer Araştırmaları Derneği'nin kurulmasına öncülük ederken uzun süre bu kuruluşun Başkanlığı'nı da yapmıştır. Şahsi evrakı arasında kendi kaleminden çıkan notlarında 1993 yılı içerisinde emekliliğini beklediğini ifade etmiştir.⁶ Aynı yıl üniversite hocalığı görevinden emekli olur.

Mesleği ile ilgili, kendi ifadesiyle bir kısmı dış ülke dergilerinde

6 Süleyman Yalçın, "Şahsi Evrakı", Sinan Yalçın, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Fatih Demir, 26 Aralık 2022).

İstanbul Üniversitesi Baltalimanı Tesisinde, emekliliğinde, G.E. Hepatoloji Bilim Dalı'nın verdiği veda yemeğinde eşi Ayla Hanım ile birlikte. (12 Kasım 1993) (Aile Arşivi)

yayımlanan 240 çalışma ve yazı ile 10 kitapta değişik bölüm yazıları bulunmaktadır.⁷ Tıp kariyerindeki bu ciddi başarılarının yanı sıra döneminde bir fikir işçisi olarak da ön planda olması Süleyman Yalçın'ı farklı kılan en önemli özelliğidir. Fikirlerini ifade ettiği yazıları *Büyük Doğu* (1956-59, 1972), *Yeni İstiklal* (1962-63), *Kök* (1981-82), *Zafer* (1984), *Boğaziçi* (1984-1986), *Mavera* (1983), *Sur* (1978-1992), *Yörünge* (1992) dergileri ile *Orta Doğu* (1974) ve *Tercüman* (1976-88) gazetelerinde yayımlanmıştır. Tıbbi görüşlerinden dini ve güncel siyasi alanlardaki fikirlerine kadar çeşitlilik gösteren bu yazılar, dönemin toplumsal sorunlarına dair çözüm yollarını işaret etmesinin yanı sıra, Süleyman Yalçın'ın zihin dünyasına dair önemli ipuçları barındırır.

Fikir Dünyâsı ve Mücâdelesi

Hâl ve davranışları ile çevresinde fark edilir tesirler bırakan Yalçın için bir dostu şunları ifade eder: "Prof. Dr. Süleyman Yalçın sahası olan maddi ilimdeki mükemmellik vasfına, din âlimi sıfatına ulaşmış birçok din adamından daha fazla denilebilecek dini bilgilere sahip oluşuyla da bizi şaşırtırdı."⁸

Tıbbî çalışmalarının yanı sıra ülkenin siyâsi ve fikri gidişatını yakından takip ederek dönemin en etkili fikir adamları ile de dostluk bağları kurmuştu. Muhafazakâr/Sağ camianın, sol kesime karşı kültürel ve

düşünsel üstünlüğü kaybettiği izlenimi içerisinde olan bir kısım aydın, gazeteci, yazar ve ilim adamı bu mesele etrafında çözüm yollarını tartışmaya başladılar. Bu tartışmalarda başı çeken isimlerden olan Süleyman Yalçın'ın da aralarında bulunduğu aydınlar tarafından İstanbul'da "Milliyetçiler Kurultayı" gerçekleştirilir. Süleyman Yalçın ve arkadaşları tarafından 1962 yılında kurulan ilk oluşumun ismi "Anadolu Kulübü" olmuştur. Kulüp için Beyazıt Çarşıkapı'da Karaağaç İş Hanı'nın üst katında bir yer kiralanır. İlerleyen yıllarda çalışmalarını ve kadrosunu genişleten, aralarında Süleyman Yalçın (ö. 2016), Ayhan Songar (ö. 1997), Necmettin Erbakan (ö. 2011), Asım Taşer (ö. 2016), Faruk Kadri Timurtaş (ö. 1982), İsmail Dayı (ö. 2008) gibi isimlerin bulunduğu yaklaşık on kişilik bir kurucu ekip 1965 tarihinde "Aydınlar Kulübü"nü kurdu

Kulüp çalışmalarının yürütülmesi amacıyla yine Beyazıt'ta bir iş hanının üst katını kiralamışlardır.⁹ Burada sohbet toplantıları ve konferanslar gerçekleştirilir. 1961-63 arası kulüp en etkili dönemini yaşar. Nurettin Topçu (ö. 1975), Nihad Sami Banarlı (ö. 1974), Ali Fuad Başgil (ö. 1967),

7 Süleyman Yalçın, "Şahsi Evrakı", Sinan Yalçın, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Fatih Demir, 26 Aralık 2022).

8 Metin Eriş, *Gönümde Taht Kuranlar* (İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2009), 273.

9 Süleyman Yalçın, "Prof. Dr. Süleyman Yalçın: Devrin edebiyatçıları önce öğretmenlerim sonra hastalarım oldu." (Görüşmecisi: Doç. Dr. Akif Tan-Ömer Çakkal), *Sağlık Düşünce ve Tıp Kültürü Dergisi* 22 (Mart-Nisan-Mayıs 2011-2012), 96-99.

Aydınlar Ocağı'nın kurucu heyeti: Ayakta olanlar (sağdan itibaren) Süleyman Yalçın, Prof. Dr. Tamer Karahasanoğlu, Altan Deliorman, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Gültekin Samanoğlu. Oturanlar (sağdan itibaren) Sabahattin Zaim, İbrahim Kafesoğlu, Nevzat Yalçın, Hulusi Çetinoğlu. (Yardım vd., Türkiye'nin Aydınlik Yüzü Prof. Dr. Süleyman Yalçın, 7)

Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), İsmail Hami Danişmend (ö. 1967) gibi isimlerin konuşmacı olarak katıldığı toplantılar ile Türk fikir hayatı parlak bir dönem geçirmiştir. Tarihler 14 Mayıs 1970'i gösterdiğinde ise aralarında Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu (ö. 1984), Nihad Sami Banarlı (ö. 1974), Sabahattin Topbaş (ö. 2001), Prof. Dr. Sabahattin Zaim (ö. 2007), Ayhan Songar (ö. 1997), Salih Tuğ, Sabri Ülker (ö. 2012), Prof. Dr. Taner Karahasanoğlu, Mustafa Necati Sepetçioğlu (ö. 2006), Gültekin Samanoğlu (ö. 2003), Nevzat Yalçın (ö. 2016), Hulusi Çetinoğlu (ö. 1995) ve Fethi Gemuhluoğlu (ö. 1977) gibi isimlerin bulunduğu 56 kurucu üye "Aydınlar Ocağı"nı kurdu. Kuruluşundan 30 Ocak 1974 yılına kadar başında Kurucu Başkan olarak Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun bulunduğu kulübün başkanlığını ondan devralan Süleyman Yalçın, 31 Mayıs 1979 tarihine kadar bu görevi sürdürmüştür. Konuşmacıları arasında da yer alan Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), Aydınlar Ocağı'nın isim babasıdır. Aydınlar Ocağı'nın en etkili olduğu yıllarda Başkanlık görevini idare eden Süleyman Yalçın, dostlarının ifadesiyle uzlaştırmacı yapısı, beyefendi kişiliği, derin birikimi ve meselelere geniş ufuklu bakışıyla Türk sağını Aydınlar Ocağı'nın çatısı altında toplamayı başarır.

"Türk, Türkçe konuşan Müslüman'dır." Süleyman Yalçın'ın dilinden dökülen bu söz, kendi tabiriyle ve geniş anlamıyla şunları ifade eder; *"Müslüman Türk'ün ezeli davası olan ilâ-yı Kelimetullah fikrini,*

*Nizâm-ı Âlem idealini, Türk Cihan Hâkimiyeti mefkûresini temsil ediyordu. Bu da bir bakıma 'Kızıl Elma' hedefi demektir."*¹⁰ Bu düşünce aynı zamanda Aydınlar Ocağı çevresi ve ürettiği fikirleri kavrayamayan yahut kasıtlı bir şekilde suyu bulandırma gayretinde olan çevrelere karşı Prof. Dr. Süleyman Yalçın, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu ve Aydınlar Ocağı'nın önde gelen isimleri tarafından geliştirilen bir sentezi de ifade edecektir. Bu sentez "Türk-İslam Sentezi" olarak o günlerin önemli tartışma konularının başında gelmekteydi. Süleyman Yalçın başkanlığında Aydınlar Ocağı, 1980'li yıllarda kurulan YÖK ve ardından gelen başörtüsü yasağı konularında da gerekli girişimlerde bulunur. Aydınlar Ocağı kuruluş amacına uygun bir şekilde siyaset üstü vasfıyla önemli roller üstlenmiştir. Bunun yanı sıra 1985 yılında kurulan Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'nın kuruluş aşamalarında Prof. Dr. Süleyman Yalçın'ın da önemli rolü vardır. Bir vakıf adam kimliği ile kurucuları arasında bulunduğu diğer bir vakıf İslami İlimler Araştırma Vakfı'dır (1971).

Dönemin önemli siyasi liderleri arasında yer alan yakın dostları Turgut Özal (ö. 1993 ve Necmettin Erbakan (ö. 2011) gibi isimlerin sıklıkla fikirlerine başvurduğu Prof. Dr. Süleyman Yalçın, bu dostlarının siyasi tekliflerini kendine has üslubuyla

¹⁰ Yardım vd., Türkiye'nin Aydınlik Yüzü Prof. Dr. Süleyman Yalçın, 10.

Süleyman Yalçın bir yürüyüş sırasında dostu Turgut Özal ve Bakanları'yla birlikte. (Yardım vd., Türkiye'nin Aydınlik Yüzü Prof. Dr. Süleyman Yalçın, 18.)

geri çevirecektir. Aktif siyasete karşı mesafeli olmasına karşın, toplumun faydasına olabilecek siyasi gelişmelerin yönlendiricisi olmaktan geri durmamıştır. 1977 yılında kurulan Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin kuruluş aşamasında kendisi bu girişimi teşvik edici şahsiyetler arasında bulunmuştur. Süleyman Yalçın bu anlamda sağ fikriyatın birleştirici gücü olarak bir kez daha ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte kimilerine göre o, Yeni Türkiye'nin banisi, Devlet'in son dönemlerdeki resmi-ideolojik yörüngesindeki değişimin düzenleyicisi, biçimleyicisi ve yürütücüsü olarak ortaya çıkan isimdir.¹¹

İlim Yayma Vakfı Yılları

1973 yılındaki Genel Kurulu ile faaliyetlerine başlayan İlim Yayma Vakfı'nın kurucuları arasında yer alan ve 1984-1994 yıllarında bir yıl süreyle Vakfın Başkan Vekilliği görevini yürüten Süleyman Yalçın, 1974-

1995 yılları arasında İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi olarak faaliyette bulunmuştur. 2012 yılında gerçekleştirilen bir konferans sırasında, İslami uyanış hareketinde İlim Yayma Cemiyeti'nin çok büyük katkısı olduğunu ve rahmetli Yusuf Türel Bey'in Müslümanların hayırlı müesseselerini ilk kuranlardan biri olduğunu söyledikten sonra onun hakkında; *"Bu çıkışı açan nesilden birisiydi. Her gün ona mutlaka dua ederim."*¹² demiştir.

İlim Yayma Vakfı'nın misyonu *"Vatana ve millete faydalı olabilecek iyi insanlar yetiştirmektir."* Bu anlamda sayısız gönle girmiş ve bir o kadar öğrenciye dokunmayı başarmıştır. Elbette bu misyonun hedefine ulaşmasında isimsiz kahramanların yanında, toplum tarafından tanınan isimlerin çabaları büyük yer tutar. Bu insanlar bir İlim Yayma ruhu oluşturmanın da gayretinde oldular. Bu ruh yıllar içinde vatanın dört köşesini saracaktır. Bu ruhun bir yansıması olarak güzel bir hatırasını paylaşır Sabahattin Kırkan; *"Biz İlim Yayma ruhuyla burada olacağız. Biz İlim Yayma ruhunu nasıl gördük? Yaptığımız inşa faaliyetlerinden bir tanesini unuttuk. Sivas'ta Temel Bey Belediye Başkanı iken, muayyen bölgeler sosyal bölgeler kurmuş. Bu bölgelerin birisinde bir kız talebe yurdu yapılması gerekiyormuş. Biz Vakıf olarak orada bir kız talebe yurdu yaptık. Kız talebe yurdunun açılışına bizi davet ettiler. Vakıf'tan dört beş arkadaşımızla birlikte yola çıktık. Hiç unutmam, bir Cuma günüydü. Cuma namazını Amasya'da kıldık. Sonra Tokat'a geldik. Meşhur bir Tokat kebabçısı var. Bir lokantaya gittik. Daha önce bizden burs alan bir talebe, Yusuf Tosun, Resul Tosun'un kardeşi, bizim oraya geldiğimizi görünce, 'Siz nasıl bizden habersiz buraya geldiniz, yemek yiyorsunuz?' diye çıktı. Sonra beraber yemeği yedik, Yusuf Tosun bizden burs alan bir talebeydi ve İlim Yayma Vakfı'nın orada temsilciliğini kurmuş. Birçok Vakıf hizmetlerini orada yürütüyormuş. Vakfın yetiştirdiği talebe böyle olur. Ve yemekten sonra dedi ki, sizi Başkan'la görüştüreyim. Gittik Tokat Belediye Başkanı'na. Dedi ki 'İlim Yayma Vakfı'ndan geldiğinizi duyunca mutlu oldum. Efendim ben sizin yurttta kaldım, sizin talebenizim.' dedi, sevindik.*

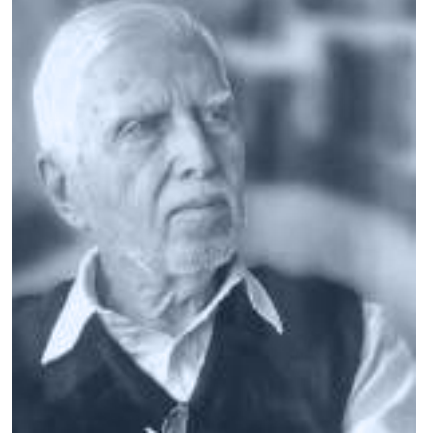
Daha sonra Sivas'a gittik. Sivas'ta bizi bir yere akşam yemeğine götürdüler. Orada yemek yerken AK Parti'nin kuruluşunda Sivaslı bir zat vardı. Abdüllatif Şener. Yemekte o da oradaydı. Vakıf'tan geldiğimizi görünce, 'Ben doktora bursumu sizden aldım.' dedi, çok sevindik. Daha sonra yatsı namazını kıldık. Yatsı namazından çıkarken Süleyman Yalçın da yanımızdaydı. Bir genç arkadaş geldi Süleyman Bey'in yanına. 'Hocam siz Süleyman Yalçın mısınız?' dedi. 'Evet.' dedi

11 (T24), "Bağımsız İnternet Gazetesi" (Erişim 21 Aralık 2016).

12 Aydın Başar, "Şemsaddin Yeşil'in Vaazları Ağlayarak Dinlenirdi", *Dünyabizim* (Erişim 29 Ağustos 2012).

İlim Yayma Vakfı 40. Yıl Programı plaket takdimi. (İYV Arşivi)

Süleyman Yalçın. (Aile Arşivi)

Süleyman Hoca. 'Hocam ben sizin talebenizim.' dedi. 'Şimdi neredesin, ne yapıyorsun?' dedi Süleyman Hoca. Genç de 'Malatya Devlet Hastanesi'nde Başhekim Yardımcısı'yım.' dedi. Biz dönüşümüzde Vakıf Mütevelli Heyeti'nde bunları anlattık. Dedik ki Allah razı olsun. Bakın Vakıf çalışmalarında yetişen talebeler, bir anda bir dolaştık, kaç tanesi karşımıza çıktı." Sabahattin Kırkan'dan dinlediğimiz bu güzel hatıralar bu ruhun gücü konusunda oldukça ikna edicidir.

İlim Yayma Vakfı, 2014 yılında 40. Yılı'nı kutladığı "Ahde Vefa" programında, Vakıf çalışmaları içerisinde bulunmuş değerli büyüklerini ve üyelerini bir araya getirdi. Bu programda, Vakfın ilk kurucuları arasında yer alan ve yıllarca hayırlı hizmetlerin gerçekleştirilmesi için çabalayan Prof. Dr. Süleyman Yalçın da davetliler arasındaydı. Vakfın kurucuları arasında yer alan dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan da Vakfın hayırlı hizmetlerine vurgu yapan bir konuşma gerçekleştirdi. Ardından "Ahde Vefa" anlayışı çerçevesinde Prof. Dr. Süleyman Yalçın'ın da aralarında bulunduğu kurucu dava erlerine başbakan Erdoğan tarafından plaket takdim edildi. O gün Süleyman Yalçın'ın gözlerindeki memnuniyet ve heyecan, dava arkadaşlarına bir şeyler anlatıyordu. Nesiller boyu süregelecek olan İlim Yayma ruhuna dair.

Vefâtı

Prof. Dr. Süleyman Yalçın ciddiye, disiplin ve yüksek ideâlizminin yanında hisli bir yüreğe sahiptir. Yaşama sanatının son hedefi hakkında şu etkileyici sözleri sarf etmiştir; "Hayatın bitmeyecekmiş gibi görünen ve kısa zevklerin bol ve çeşitli, tatmin arayışlarının hudutsuz olduğu

bir âlemde bulunuyoruz. Bu özlenen zevkler, aranan ve peşinde koşulan hazlarla mest veya şaşkına dönmüş insanlar dışında, önce vazife şuur ve iradesiyle yaşamayı tercih edenler de bulunuyor."¹³ İnandığı gibi dosdoğru yaşamının örneğiyle topluma önemli bir miras bırakmıştır. Yaşamının son dönemlerini memleketinde geçiren Süleyman Yalçın 19 Aralık 2016 Pazartesi günü vefât etti. Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazına dönemin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, Bakanlar, dostları, sevenleri ve öğrencilerinden oluşan binlerce insan katılmıştır. Süleyman Yalçın, memleketi Çanakkale'nin Büyük Anafartalar Köyü Kabristanlığı'nda metfundur.

¹³ Eriş, Gönümde Taht Kuranlar, 272.

İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda soldan ikinci. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu, Dilek ve Temenniler bölümünde görüşlerini açıklıyor. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu'nda Asım Taşer'le. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Başar, Aydın. "Şemseddin Yeşil'in Vaazları Ağlayarak Dinlenirdi" *Dünyabizim*. Erişim 29 Ağustos 2012. <https://www.dunya-bizim.com/etkinlik/semseddin-yesilin-vaazlari-aglayarak-dinlenirdi-h9476.html>

Eriş, Metin. *Gönümde Taht Kuranlar*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2009.

T24. "Bağımsız İnternet Gazetesi". Erişim 21 Aralık 2016. <https://t24.com.tr/haber/erdogan-suleyman-yalcina-iktidar-borcludur.378266>

Kılınç, Salih. "Efsanevi Süleyman Yalçın". *Dünyabizim*. Erişim 28 Şubat 2010. <https://www.dunyabizim.com/portre/efsanevi-suleyman-yalcin-h3004.html>

Mermer, Erol. "Prof. Dr. Süleyman Yalçın'ın İlk ve Tek Belgeseli" *Youtube*. Yayın Tarihi 25 Kasım 2021. https://www.youtube.com/watch?v=tUPv8gMH-deU&ab_channel=Y%C3%BCzY%C3%B-CzeKonu%C5%9Fmalar

Yalçın, Sinan. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Fatih Demir, Ses Kaydı, 26 Aralık 2022)

Yalçın, Süleyman. "Prof. Dr. Süleyman Yalçın: Devrin edebiyatçıları önce öğretmenlerim sonra hastalarım oldu." (Görüşmecisi: Doç. Dr. Akif Tan-Ömer Çakkal) *Sağlık Düşünce ve Tıp Kültürü Dergisi* 22 (Mart-Nisan-Mayıs 2011-2012) 96-99.

Yalçın, Süleyman. Şahsi Evrakı. "Kişisel Görüşme" (Görüşmecisi: Fatih Demir, 26 Aralık 2022).

Yardım, Mehmet. N. vd. *Türkiye'nin Aydınlık Yüzü: Prof. Dr. Süleyman Yalçın*. İstanbul: Kültür ve Sosyal Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, 2012.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

A H M E T Y I L D I Z

Ahmet YILDIZ

(1923 - 2019)

*Hüseyin ETİL**

Ailesi

1923 yılının sonbahar başlarında Vakfıkebir'in Güney köyünde doğmuştur. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Fatma'dır. Üç kardeşten en küçüğüydü. Kendisinden büyük olan ağabeyi Ali dört veya beş yaşlarındayken bir hastalıktan dolayı vefat etmiştir. Ağabeyine hürmeten torunlarından bir tanesinin adını da Ali koymuştur. Ablası Gülşen Hanım ise 96 yaşında vefat etmiştir.

* Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Doktora Öğrencisi, huseyinetil@gmail.com. Orcid Id: 0000-0003-4045-646X.

Ahmet Yıldız, takriben 26-27 yaşlarında.
(Aile Arşivi)

Ahmet Yıldız'ın üç erkek ve dört kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Büyük oğlu Ali Zeki şu an 79 yaşındadır. Ortanca oğlu Mehmet Yıldız ise 1987 yılında İlim Yayma Vakfı'na Mütavelli Heyeti Üyesi olarak girmiştir ve vakıf hizmetlerini aralıksız 36 yıldır sürdürmektedir. Mehmet Yıldız bunun 27 yılını Mütavelli Heyeti, 9 yılını da İstişare Heyeti Üyesi olarak sürdürmektedir. Ahmet Yıldız'ın en küçük oğlu Hasan Yıldız 2010 tarihinde vefat etmiştir. 2019 yılında vefat eden Ahmet Yıldız'ın kabri Edirnekapi Şehitliği'ndeki aile kabristanında bulunmaktadır. Eşi Saliha Hanım 8 Ocak 2023 tarihinde 96 yaşında iken vefat etmiştir. Eşinin babası Abdi Yeşil, kayınvalidesi Hatice Yeşil'in vefatının ardından İstanbul'a defnedilmiştir. Ahmet Yıldız'ın üç oğlundan başka dört tane de kızı bulunmaktadır. En büyük kızı Ayşe Şahinoğlu Prof. Dr. Mehmet Nazif Şahinoğlu

ile evli olup İlim Yayma Vakfı Mütavelli Heyeti'nde Mehmet Yıldız'ın yerine görev alan Bekir Sakıb Şahinoğlu'nun annesidir. İkinci kızı Haskız Aksay ise eski Devlet Bakanları'ndan Hasan Aksay'ın ağabeyinin oğlu jeolog Ahmet Aksay ile evli olup beş çocuk sahibidir. Üçüncü kızı Sabahat Alıç şu anda Hedef Helal Denetim firmasının sahibi mühendis Selahattin Alıç ile evlidir ve dört çocuk sahibidir. Son kızı ise Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde Genel Sekreter olan ve daha sonra İstanbul ve Sivas Milletvekiliği yapan Mehmet Mustafa Açıkalın ile evlidir. Mustafa Açıkalın Bey de İlim Yayma Vakfı Kurucuları arasındadır.

Ahmet Yıldız ve eşi Saliha Yıldız. (Aile Arşivi)

Ahmet Yıldız, çocukluğunda tahsil imkânı bulamadığı için köyünde sadece ilkokul üçüncü sınıfa kadar okumuştur. İstanbul'a gelince ilkokul imtihanını vererek sadece ilkokul diploması alabilmiştir.

"Mahmutpaşa Burjuvazisi"ne Dâhil Olmaya Başlıyor!

Ahmet Yıldız'ın hayatında iki dönüm noktası vardır. Bunlardan ilki köyünde açmış olduğu dükkânının soyulması üzerine İstanbul'a gelerek hayatını burada devam ettirmek istemesi ve ticarete atılarak birçok işi başarmasıdır. Açmış olduğu ticarethanenin yanında inşaat işlerine de yönelmiştir. Ailesini İstanbul'a getirmek için yapmış olduğu binanın dışında inşaat sektörüne girerek birçok mesken, iş yeri ve sanayi siteleri yapmış ve zaman içinde bu alanda şöhrete ulaşmıştır. Bunun dışında açmış olduğu çeşitli alanlardaki ticarethaneleri de çocukları ile beraber işletmiş ve böylece çevresinde saygın bir iş adamı olarak tanınmıştır.

1950 yılında askerliğini tamamlamasından ardından İstanbul'a yerleşerek ticaret hayatına atılmıştır. İstanbul'da ilk olarak kayınpederinin yanında kalmış, 1951 yılında bir arkadaşının dükkânını devralarak burada çalışmaya başlamıştır. Bu yıllarda Ahmet Yıldız, Sabahattin Zaim'in tabiriyle "Mahmutpaşa Burjuvazisi"ne dahil olmaya başlar. O yıllarda Mahmutpaşa esnafı, Türkiye ekonomisinin merkezinde yer alır. 1950'li yılların kapalı ekonomik yaşam şartlarında iktisadi faaliyetlerin tamamının döndüğü bir dünyadır. İlim Yayma Cemiyeti'nin kurulduğu dönemde ekonomik güç merkezleri Eminönü ve Karaköy'de bulunmaktadır. Türkiye'nin kalbi Tahtakale'de atardı. Küreselleşmiş Türkiye ekonomisinin günümüz şartlarında plazalar neyse 1950-1960'lı yılların hanları da aynı ekonomik işleve sahip olmuştur. Piyasa kavramının henüz gelişmediği "pazar" ve "çarşı" kavramlarının belirleyici olduğu dünyada ekonomik yaşam toplulukçu bir görünüm arz etmektedir. Bu dünyaya giren kişilerin de kişilik ve alışkanlıkları bu doğrultuda gelişim gösterir.

Soldan sağa Mehmet Yıldız, Av. Yusuf Türel ve Ömer Lütfü Çulha. Bir mağazanın açılış kurdelesini keserken. (Aile Arşivi)

Hayırsever Esnaflara Dayalı Dernek-Vakıf Faaliyetleri

"Biz yardım ettikçe Allah da bize verdi." (Ahmet Yıldız)

Diğer önemli bir nokta da toplumda saygın bir yere gelmesine vesile olacak hayırsever insanlarla tanışarak Cemiyet ve Vakıf hayatına dâhil olmasıdır. İçine girdiği bu yeni sosyal dünyada yeni dostluklar edinmiştir. Hemen karşısındaki dükkânın sahibi olan Fehmi

Bilge ile tanışıklığı bu yıllara dayanmaktadır. İlim Yayma Vakfı'ndan da bu vesileyle haberi olmuştur. Fehmi Bey ve onun vesilesiyle Vakıf'la tanışıklığını ve vakıf bünyesinde gerçekleştirdiği hizmetleri şöyle anlatır:

"Hacı Bey her geçişinde bana uğrar, selam verir, çıkar yukarı. Bir gün Ahmet Bey, 'Bizim bir Vakfımız, Cemiyetimiz var, seni oraya alacağım, senin gibi bir ustaya çok ihtiyacımız var, dedi.' Olur dedim, ben de hizmete meraklıydım. Beni oraya kaydettirdi. Toplantıdan toplantıya gidiyoruz. Eminönü'ndeki yere. Öylece tanıştım Cemiyet'le. Talebe yurtları yapılıyordu, İmam Hatip okulları vardı. Oralara gidip işleri yürütüyordum. Vefa'daki yurttan da emeğim var, âcizane söylüyorum. İnşaatların mimarı falan var, ben müteahhit olarak yürüttüm. Fatih Fethiye semtine okul yapılmıştı, üstüne bir kat daha attım yanına da yurt yaptım. Nerede inşaat varsa ben oradaydım. Böylece hizmetlerimiz devam etti. Cemiyetimiz büyüdü, büyüdü. Hayır sahiplerimiz gayrimenkul verdiler falan. Ben de onlarla çalıştım."¹

Dönemin tarihsel ve hukuksal

1 Ahmet Yıldız, "Kurucumuz Ahmet Yıldız" (Görüşmeciler: Osman Acun, Mikail Uğuş, Mustafa Doğan, Görüşme Transkripsiyonu), Vefa. İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten. 12 (Temmuz 2018), 13.

özellikleri hatırlandığında inşaatların neden önemli olduğu daha iyi anlaşılabilir. 1950'li yıllarda siyasal yaşamımızda Sabahattin Zaim'in tabiriyle "Re-İslamizasyon" süreci yaşanmıştır.² Bu süreç içinde İmam Hatip Liseleri açılmıştır. Ancak Devlet, "*Ben öğretmenlerimi verir, maaşlarını öderim. Bunun dışında okulların yapımına, bakımına, yatılı olsun olmasın talebelerin bakımına karışmam.*" demektedir.³ Bu nedenle İlim Yayma Cemiyeti bünyesinde faaliyet yürüten Ahmet Yıldız gibi kişilerin inşaat faaliyetleri oldukça değerlidir. İlim Yayma Cemiyeti'nin iktisadi faaliyetleri iktisadi gücünü artırmak amaçlı değildir. Esnaf ve tüccarlara dayalı olan iktisadi gücünü toplumun kültürel ve manevi kalkınmasına tercüme etmek için mücadele veriliyordu. Amaç, var olan ekonomik imkânları toplumun kültürel kalkınmasına dönüştürmektir.

Oturanlar (sağdan sola) Ahmet Yıldız, Nazif Çelebi, Av. Yusuf Türel, Abdülkadir Çavuşoğlu, Hasan Uğur. Ayaktakiler (sağdan sola) Kazım Savaş, Feyzullah Değerli, İsmail Niyazi Kurtulmuş, Dr. Cavit Aydın, Sedat Çebi. (Aile Arşivi)

Mahmutpaşa esnafı genel olarak İslami hassasiyete sahip, hayır hasenat konusunda cömert davranan insanlardan oluşuyordu. Bu insanlar sahip oldukları hassasiyetler ve ahlaki anlayışları ekseninde çeşitli dernek ve vakıfların kurulmasına önayak olmuşlardır. İdris Küçükömer'in *Düzenin Yabancılaşması* kitabında anlattığı esnaf-ulema ittifakının somut tezahürlerini bu ilişkiler ağında görebilmek mümkündür. Esnaf ulemanın ilmi, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin destekçisi rollerini üstlenmişlerdir. Sabahattin Zaim'in hatıratında yer alan şu ifadeler esnaf-ulema iş birliğini çok güzel ifade etmiştir: "*İlim*

Yayma Cemiyeti kurucuları, para lazım olduğunda çarşıya iner, bir günde gereken meblağı toplar veya taahhütlerini alırdı. İbnü'l-Emin Hanı'nda faaliyet gösteren İlim Yayma Cemiyeti'nin tarzı bu idi."⁴

1950'li yıllarda İlim Yayma Cemiyeti'ni kuran insanlar genellikle esnaf ve tüccarlardan oluşmaktadır. Demokrat Parti'yle birlikte dindar insanlar iş hayatına girmeye başlamışlardır. O güne kadar halkın çoğunluğu dindardı ancak sermayeleri yoktu. Yeni dalga içinde esnaf devletten bağımsız olarak harekete geçmeye başladı. Ahmet Yıldız'ın da çalışma yaşamına girmesi, sonrasında İlim Yayma Cemiyeti'yle ilişkilerinin başlaması maddi ve manevi alandaki yeni dalganın yaratılma sürecine denk gelmektedir. Kendisiyle gerçekleştirilen bir röportajında 1950'lerin ticaret dünyasını, esnaf ile İlim Yayma Vakfı arasındaki ilişkileri şu sözlerle ifade etmektedir:

"Ben İstanbul'a geldiğimde nüfusu bir milyona yakın idi. O zamanki esnaflık ve ticaret daha çok itimat üzerine yapılır, buna pek aykırı fazla bir olay olmaz idi. Ben kendi muhitimden biliyorum. Para toplayacakları zaman bana haber verirlerdi. 'Biz senin oraya geleceğiz.' diye. Her muhitin tanınmış kişileri vardı; gittikleri zaman dükkânlara, mağazalara, oranın erbabı anlatırdı durumu.

2 Sabahattin Zaim, *Bir Ömrün Hikâyesi*, (İstanbul: İşaret Yayınları, 2008), 302.

3 Zaim, *Bir Ömrün Hikâyesi*, 302.

4 Zaim, *Bir Ömrün Hikâyesi*, 307.

Bir referans gibi olurdu yani. 'İlim Yayma Cemiyeti var, cemiyete para topluyoruz, bu cemiyet şu hizmetleri yapar diye.' referans kişi anlatırdı. Benim muhitime gelince beni yanlarına alırlardı. Fehmi Bilge, beni alırdı, bir iki kişi daha vardı. Dolaşırdık biz Tahtakale'yi, Sabuncu Han caddesini, çevre mahalleri falan. Tanıdıklara giderdik biz de, yabancılardan öyle rastgele para istenmez, istense de vermezlerdi. Tanıdıklarımız hayırseverdiler, verirlerdi.”⁵

Ahmet Yıldız'ın hayatı da esnaf ile ulema arasındaki dayanışmaya şahitlik etmektedir. İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucuları arasına 1952 yılında katılarak cemiyet adına yapılan neredeyse bütün okul ve yurtların yapımına katkıda bulunmuştur. Recep Tayyip Erdoğan'ın ders aldığı Vefa'daki Nuri Paşa Konağı'nın tekrar yurt olarak yapılmasında da yer almıştır. Mustafa Kalaycıoğlu, Niyazi Kurtulmuş ile birlikte çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır. Eminönü Tahtakale ve Sabuncu Han Caddesi'nde hayırsever esnafla bir araya gelerek vakfın büyümesinde kendisinin desteği büyüktür. Kendisi büyük bir bağışçı olarak Vakfa çok sayıda bağışçı kazandırmıştır.

Sağdan sola; Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, Ahmet Yıldız ve oğlu A. Zeki Yıldız. (Aile Arşivi)

Oğullarına Devrettiği Vakıf Kültürü

Türkiye Cumhuriyeti ile yaşıt olan Ahmet Yıldız, İlim Yayma Vakfı'nın kurucu üyelerindendir. Ayrıca 1973-1987 yılları arasında İlim Yayma Vakfı'nın Mütevelli Heyeti'nde yer almıştır. 1987 yılında Mütevelli Heyeti'ndeki görevinden ayrılmasına rağmen fiilen Vakfın özellikle

emlak ve kiracılara ilişkin meselelerini çözmeye devam etmiştir. İş yaşamındaki mirasının yanı sıra Vakıf yöneticiliği mirasını da oğullarına devretmiştir. 1987 yılında Vakıf hizmetlerini oğlu Mehmet Yıldız'a devrederek yönetim dışından Vakfa hizmete devam etmiş; tahsili olmadığı halde bilgisayar kullanmayı çocuklarından öğrenip helal ticaret yapan firmaların hisse senetlerini alıp satarak para kazanmış ve bu kazandığı paraları ve bu paralarla satın aldığı mülkleri vakfa bağışlamıştır. Vakıf insanı olduğunu, vakfa kendisini ve ailesini vakfettiğini söyleşisinde şu şekilde ifade ediyor:

“Bırakamıyorum. Vakıf bizim vakfımız. Yıllarca çalıştığımız, hizmet ettiğimiz, güvendiğimiz vakıf, evladımız gibidir. Atamayız, satamayız. Torunum Bekir Sakıb bazen bazı şeyleri bana anlatır, yakını. Hatta son görüşmemizde 'Çok yoruldum dede, oradan çıkayım.' dedi. 'Asla aklına bile getirme!' dedim. Ne zaman çıkarsın sen dedim, senin gibi birini bulursan, bayrağı teslim edersin çekilirsin. Ben nasıl çekildim, sana ve Mehmet'e teslim ettim. Aklım orada kalmadı. Korkmuyorum, biliyorum ki çalışıyorlar.”⁶

Sabahattin Zaim'in de belirttiği gibi *“Güzel insanların hedefi, 'nef-i nas ile hayr-ü'n-nas'*

5 Yıldız, “Kurucumuz Ahmet Yıldız”, 13.

6 Yıldız, “Kurucumuz Ahmet Yıldız”, 15.

Ahmet Yıldız. (Aile Arşivi)

olmaktır." Yani başkalarına yararlı olarak insanların hayırlısı sıfatına yükselmektir. 1950'li yıllarla birlikte kurulan müesseseler bu anlayış doğrultusunda kurulmuş, kurucuları izleyen takipçi kuşaklar da bu anlayış doğrultusunda devam etmeye gayret göstermiştir. 1950'lerden günümüze uzanan İslami ve içtimai faaliyetler gösteren kurumlar Ahmet Yıldız ve diğer şahsiyetlerin hayırları ve gayretleri sayesinde bugünlere uzanmıştır. Kurumların devamlılığı ve canlılığı sağlanması adına kurucular yerlerini daha genç kuşaklara, yani Ahmet Yıldız'ın "*Biliyorum ki çalışıyorlar.*" dediği kuşaklara zamanı gelince peyderpey devretme yoluna gitmişlerdir. Yarım asırdır toplumsal ve kültürel tarihimizin köşe taşı kurum ve kuruluşları bu şekilde yoluna devam etmektedir.

Kişiliği, Örnekliliği ve Vefatı

Ahmet Yıldız çevresi tarafından hayırsever, çalışkan, güvenilir bir insan olarak tanınmıştır. Kendi döneminin öne çıkan şahsiyetleri gibi fakir fukara dostu, hayır-hasenat sahibi bir kişiliktir. Oğlu Mehmet Yıldız kendisiyle yaptığımız görüşmede babası hakkında şunları belirtti: "*Yaptığı hayırları daima gizli yapmayı severdi, hayatı boyunca hep faaliyetlerinde ve çalışmalarında Allah rızasını gözetirdi. Allah'a kulluk yapmak, O'nun rızasını kazanmak en önemli amacıydı.*"

Hayatında çalışmaktan asla geri durmayan ve boş zamanlarında kendisine iş üreten nadir insanlardan biridir. Hayatının son zamanlarında Gürpınar'daki yazlık evinin bahçesinde peyzaj, tamir, imar ve tadilat işleri yapmaktan zevk almıştır. Mehmet Yıldız'ın aktardığı üzere "*Ağaçlara yaptığı aşılar hep tutarmış.*"⁸ Benzer biçimde toplumun maddi manevi ağaçlarına yapmış olduğu aşıların da tuttuğunu belirtmek gerekiyor. Ahmet Yıldız çevresinde; komşuları ve arkadaşları tarafından çok sevilen, sayılan bir kişi olarak ömür sürmüştür. En önemli vasıflarının hayırsever, dürüst, imanlı ve prensipli olduğunun Mehmet Yıldız altını çizmektedir. 2019 senesinin 7 Nisan'ında safra kesesi kanseri tedavisi gördüğü Koç Hastanesi'nde, rızasını kazanmak için çırpındığı ve gayret ettiği Yüce Rabbi'ne emanetini teslim ederek sevenlerine veda etmiştir.

7 Yıldız, "Kişisel Görüşme", (4 Ocak 2023).

8 Yıldız, "Kişisel Görüşme", (4 Ocak 2023).

Ahmet Yıldız ailesine hediye takdimi. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı'nın 40. yıl programında, Vakıfta 40 yılını dolduranlara ödül takdimi, 2013. (İYV Arşivi)

İYV Mütevelli Heyeti'nin Yıldız Ailesini ziyareti. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Yıldız, Mehmet. "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Hüseyin Etil, Ses Kaydı, 4 Ocak 2023).

Yıldız, Ahmet. "Kurucumuz Ahmet Yıldız" (Görüşmeciler: Osman Acun, Mikail Uğuş, Mustafa Doğan, Görüşme Transkripsiyonu). *Vefa*. İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten. 12 (Temmuz 2018), 12-16.

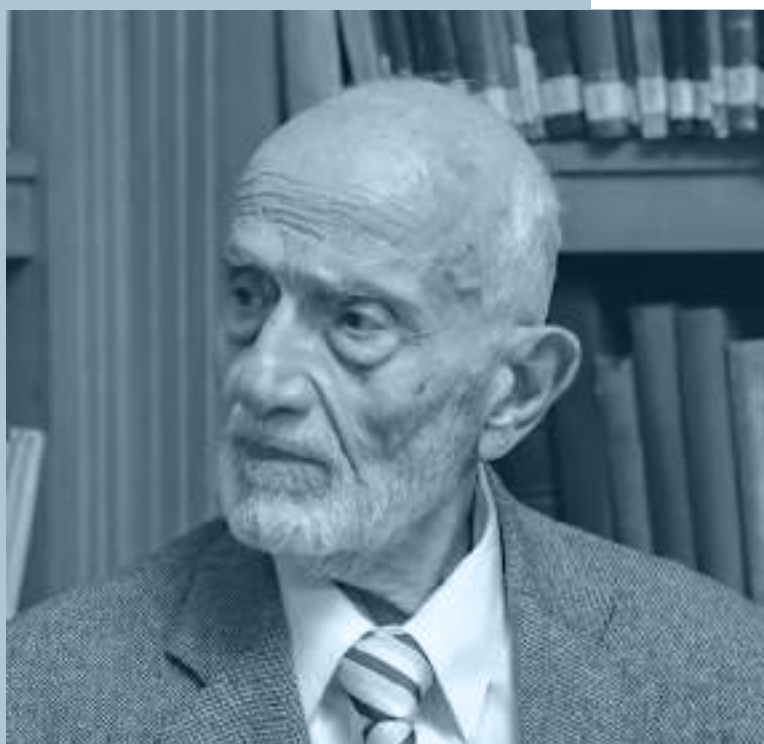
Zaim, Sabahattin. *Bir Ömrün Hikâyesi*:1926-2007. İstanbul: İşaret Yayınları, 2008.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

SALİH TUĞ

Salih TUĞ

(d. 1930)

Gözde SÖĞÜTLÜ*

Hayatı ve Şahsiyeti

Tüccar bir ailenin çocuğu olarak Aksaray'ın Horhor Caddesindeki üç katlı ahşap bir evde dünyaya geldi (12 Şubat 1930). Bolu/Gerede'nin Seyyidaliler (Saydallar) köyünden göçüp İstanbul'a yerleşen (1900'lerin başı) Eminoglu Mehmet ve aynı yıllarda Sinop/Ayancık'ın Çangal köyünden İstanbul'a göçen Hanife Servet'in en küçük oğullarıdır.¹ İstanbul'da tüccarlık sanatı icra edecek olan ailenin memleketleri Gerede Ovası'ndan göç etmelerinde bölgenin iklim şartları etkili olmuştur.

Binalarıyla, camileriyle, pazar yerleriyle, EdirneKapı'ya kadar uzanan sokaklarıyla İstanbul'un en hareketleri semtlerinden biri olan Aksaray, Salih Tuğ'un hayatının hemen her döneminde önemli rol oynayacak izler bırakmıştır. Anadolu kültürünün izlerinin henüz devam ettirildiği Aksaray ve Aksaray

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Doktora Öğrencisi, gzdsogutlu@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0002-5263-0886.

1 Salih Tuğ, "Prof. Dr. Salih Tuğ", (Mustafa Uzun, Görüşme Transkripsiyonu), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2008, s.12.

muhitinin mahalle ortamı kabiliyet ve yeteneklerini de şekillendirmiştir. Çocukluk çağında mahalle arkadaşları arasında oynadığı körebe, saklambaç, koşmaca gibi eski İstanbul oyunlarının yanı sıra arkadaşlarıyla kendi oyuncak otomobillerini kendileri yaparak deyim yerindeyse *"Kendi işini kendin gör!"* düsturuyla tanışmasına vesile olmuştur. Bu kazanım ilerleyen yıllarda karakterinde saat, dikiş makinası gibi aletlerin yapımına gösterdiği merakı da ortaya çıkarmıştır.²

Alçakgönüllülüğü, nezaketi ve dindarlığı ile etrafındakilerin sevgisine mazhar olmuş, 1950'li yılların sonunda Binnaz Hanımefendi ile hayatını

Salih Tuğ, Binnaz Hanımefendi ve çocuklarıyla. (Tuğ, "İlk Dini Eğitimimi Gizlice Aldım", (Görüşme: 7 Ekim 2018)

birleştirerek bu evlilikten üç çocuk, sekiz torun sahibi olmuştur. Kültür devriminin baskısının sürdüğü yıllarda İslami yaşayış tarzına uygun biriyle hayatını birleştirmek istemiş, nikâh şahitliğini ilim hayatının şekillenmesinde önemli rol oynayan Fuat Sezgin (ö. 2018) yapmıştır. Lise tahsiline sahip Binnaz Hanımefendi ise örtünme ve namaz kılama konularında pek çok hanımın yol göstericisi olmuştur.³

Tahsil Hayatı

Salih Tuğ'un bir ferdi olarak şahitlik edeceği genç Cumhuriyet Türkiye'si yıllarında modernleşme hareketlerinin bir çıktısı olarak hayatın hemen her alanında Batılılaşmanın etkileri hissedilmiştir.⁴ Türk toplumunun en dinamik süreçlerinden biri olan yeni Cumhuriyet rejimi döneminde, rejimin ideolojisi doğrultusunda birçok toplumsal, kurumsal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Tek parti iktidarının yönetiminde olduğu siyasi atmosfer içinde gerçekleştirilen bu düzenlemeler doğrultusunda dini kurumlar da yeniden konumlandırılmıştır. Bu yıllarda Batılı bir devlet oluşturulmasına ve halkın modern yaşam tarzını benimsemesine yönelik olarak dini eğitim veren kurumlar kapatılmıştır. Dinin mümkün mertebe sosyal ve kültürel hayattan soyutlanmaya çalışıldığı kültür devrimi döneminde hükümetlerin programlarına göre bir yönetim anlayışı gereğince Kur'an Kursları ve İmam Hatip liseleri kapatılmıştır. Bu nedenle okullarda din dersinin olmadığı o yıllarda Tuğ ilk Kur'an-ı Kerim eğitimini camilerde verilen vaazlardan ayrı ders halkalarına katılan babasından almıştır. Babasından "ilk hocam" diye bahseden Tuğ'un, Kur'an-ı Kerim öğrenmesinde etkili olan isimlerden bir diğeri ise o yıllarda evinde gizlice ders aldığı "Arap Hoca" lakaplı mahalle sakinlerinden biri olmuştur.⁵

İlk örgün eğitimini ise Murat Paşa Camii'nin karşı sırasında Haseki Hastanesi'ne doğru çıkan yokuşun üzerinde bulunan Yusuf Paşa Anaokulu'nda almıştır. Anaokulu'nda okumanın yaygın olmadığı bu yıllarda babasının ileri görüşlülüğü sayesinde devam ettiği bu okulda almış olduğu eğitim yeteneklerinin gelişmesinde etkili olarak ilkökul eğitimine ikinci sınıftan başlamasını sağlamıştır. Aksaray İlkokulu'na kaydolmasının hafızasında bıraktığı anıları tebessümle hatırlayan Tuğ bu anıları şöyle anlatıyor:

"Yaşım ilkokula başlamak için henüz erken ancak babam yazdırmak istiyor. Okul müdürü imtihana tabi tutalım dedi ve sormuş olduğu

3 Ayşe Olgun, "İlk dini eğitimimi gizlice aldım" *Yeni Şafak*, 7 Ekim 2018.

4 Seyfettin Aslan, Mehmet Alkış, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçişte Türkiye'nin Modernleşme Süreci: Laikleşme ve Ulusal Kimlik İnşası", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2015, Cilt:6 Sayı:1, s.19.

5 Nur Haktan Aydoğdu, Diyanet TV, Ramazan Hatıraları, 2019.

2 Cemil Nazlı, Yaşayan Çınarlarımız, Siyer TV, 10 Şubat 2022.

Salih Tuğ Yenikapı Ortaokulu'nda. (1942)

*suallere benim verdiğim yanıtlar karşısında şaşırarak birinci sınıftan değil ikinci sınıftan başlatalım dedi.*⁶ Ortaokulu Yenikapı Ortaokulu'nda tamamlayan Tuğ'un, eğitimine devam ettiği Pertevniyal Lisesi'nde küçük yaşlardan itibaren pratiğe olan ilgi ve merakı iyiden iyiye ortaya çıkarak biyoloji dersinde laboratuvar şefi olması ile neticelenmiştir. Cerrahlığa artan ilgisi doğrultusunda üniversite eğitimini tıbbiyede devam ettirmeye karar vermiş, cerrah olmak hususundaki kararlılığı lise eğitimi boyunca laboratuvarda bilgisini geliştirmek için göstermiş olduğu çaba ile kendini göstermiştir. Ancak o yıllarda lisedeki başarı düzeyine göre üniversite bölümü tercih edildiğinden puanları Tıp Fakültesi'ne yeterli olsa da kontenjan sınırından dolayı istediği bölüme yerleşmesi

6 Aydoğdu.

mümkün olmamıştır.⁷ Yaşadığı bu talihsizliği fakülte dekanına bildiren Tuğ'un azmi ve istekliliği karşısında üniversite dekanı ikinci dönem kendisini istediği bölüme kaydedeceğini belirtmiştir. Bu süre zarfında ihtiyaten kayıt yaptırdığı Hukuk Fakültesi'nde Şükrü Baban, Hıfzı Veldet, Ali Fuat Başgil, Z. Fahri Fındıkoğlu gibi hocalarının yetiştirmişlik ve gelişmişlik seviyesinden derinden etkilenmiştir. Bu derin etki eğitim hayatında önemli bir kırılma noktası teşkil etmiş, sevki ilahi olarak tanımladığı bu süreç sonrasında sosyal bilimlerde devam etmeye karar vermiştir.⁸ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni başarıyla tamamlayan Tuğ, aile içindeki dini havanın da etkisiyle doktora derecesini İslam Hukuku tarihi alanında elde etmiştir.

1954 Süveyş Harbi'nin yaşandığı bu yıllarda eğitimini Mısır'da Ezher Üniversitesi'nde devam ettirmek istese de bu isteği Milli Eğitim Bakanlığı'nca savaş koşulları dolayısıyla reddedilmiştir. Azim ve kararlılığından hiçbir şey eksiltmeyen bu karar sonrasında Fuat Sezgin ile tanışıyor olması İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde asistan olarak

7 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Röportaj", (Banu Güner, Görüşme Transkripsiyonu), *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, Sayı. 15-16, s. 20.4.

8 Bilim Sanat Vakfı (BİSAV), Türkiye'de İslami İlimler, 30 Eylül 2013.

İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mezunu Salih Tuğ. (1953-54) (Özpinar, 2011)

intisap ettirilmesine giden süreci başlatmıştır. 1963 yılında doktorasını tamamlayan Tuğ, Zeki Veli Togan (ö. 1970) hocanın yanında doçentlik çalışmaları ile alakadar olduğu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir müessese olan Yüksek İslâm Enstitüsü'ne müdür olarak tayin edilmiştir.⁹ İlahiyat Fakültesi'nin açılmasıyla dekan olarak atanmış, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olarak İslam Hukuku Tarihi alanında çalışmalar yürütmüş olması sebebiyle karşılaşılabileceği muhtemel eleştirilere karşı İslam Hukuku alanında da kendisini yetiştirmiştir. "İslam Vergi Hukuku'nun Ortaya Çıkışı" adlı bir doktora tezi hazırlayan Tuğ, göstermiş olduğu özel gayretler neticesinde İslam Hukuku alanında çalışma yürütebilecek

9 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Mülakat", (İsmail Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlahiyat Akademisi Dergisi*, 2021, Sayı.13, ss. 183-184

kabiliyetler kazanmıştır. Tuğ'un sistematik tez çalışması hem İslam Vergi Hukuku alanında ve hem de bir vergi tarzı bağlamında Zekat Hukuku alanında Türkiye'de yapılan ilk te'lif çalışma olması dolayısıyla öneme sahiptir. Doktora tez çalışması taşıdığı önem itibarıyla Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 1963 yılında metin haline getirilir. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'ın (ö. 2002) teşvik ve rehberliğinde "İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri" başlıklı çalışması ile de doçentlik derecesini tamamlar. Çalışmalarında kullanmış olduğu modern metot ve ilmi kaynaklar dikkat çeken Tuğ, Hadis edebiyatı alanında Zubeyr b. Harb'in (ö. 234/849) önemli bir yazma eseri olan *Kitâbu'l-İlm*'inin tenkitli neşrini Türkçeye çevirerek profesörlük ünvanını elde etmiştir.¹⁰

Salih Tuğ, Cemal Aydın, Yusuf Ziya Kavakçı ve Nuri Yücel ile Paris'te bir kongrede. (Özpınar, 2011)

Entelektüellik Kriteri Olarak Gördüğü Sporcu Kişiliği

Spora olan ilgi ve tutkusu Saraçhane'de yaşadığı çocukluk yıllarından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin bahçesine yüzme havuzu açma önerisine kadar uzanan Tuğ, spor faaliyetleriyle ilgilenmeyi entelektüelliğin kriterlerinden biri olarak görmüştür. Entelektüelliğin ölçütünün eğitimin çeşitli kademelerinde alınan diplomalarla sınırlandırılmayacağını belirten Tuğ'a göre entelektüellik aynı zamanda kültür, sanat ve spor alanlarındaki sosyalleşmeyle gelişebilecek bir kabiliyettir.¹¹ Hayatında önemli bir yere sahip olacak olan sporla tanışması lise birinci sınıfta okurken arkadaşları arasında gelişen bir istek sonucunda vücut bulmuştur. Ancak

Aksaray muhiti her türlü beceriyi edinmelerine imkân sağlarken spor faaliyetleri bağlamında çok fazla seçenek sunmadığından arkadaşlarıyla Eminönü Halk Evi jimnastik salonuyla tanışırlar. Birçok spor dalına ev sahipliği yapan bu salonda görevli olan Faik ve Ferit Beyler'in vücut kontrolünden geçerek grup jimnastiği sporuyla çalışmaya başlamışlardır. Bu spor dalından yeterince tatmin olmayan Tuğ

Jimnastikçi Salih Tuğ antrenman sırasında. (Özpınar, 2011)

ve arkadaşlarının vücut ölçüleri izin vermediğinden müracaatları muallimler tarafından reddedilse de antrenmanlarını aletli jimnastik adını verdikleri spor dalında devam ettirmişlerdir.

Bu spor dalında gösterdikleri istek ve kararlılık onlara 19 Mayıs gibi bayram törenlerinde gösterilerini hayranlıkla izleyecek bir kitleye sahip olmalarını sağlar. İlk antrenörü olan Nihat Yılbar'dan gözleri dolarak bahseden Tuğ, Yılbar'ın teşvik ve takdirleriyle Slalom birinciliğine kadar yükselmiştir. Spora

10 Kızılkaya, Necmettin "Salih Tuğ ile Akademik Yaşamı ve İslami İlimler Üzerine Söyleşi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı.12, 2008, ss. 19-32.

11 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi "Kurucu Dekanımız Prof. Dr. Salih Tuğ Hocamıza Saygı Gecesi", <https://ilahiyat.marmara.edu.tr/notice/kurucu-dekanimiz-profdr-salih-tug-hocamiza-saygi-gecesi> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2022).

Salih Tuğ'un çeşitli spor dallarında kazanmış olduğu madalyalar. (Türkiye Cimmastik Federasyonu, (Erişim: 12.11.2022)

olan tutkusu hiçbir zaman azalmamış, 1945 - 1960 yılları arasında Eminönü Halk Evi spor salonunda çalışarak çeşitli branşlarda kupalar, madalyalar, şiltler kazanmıştır.¹²

Jimnastik dalında bir dönem yöneticilik ve antrenörlük de icra eden Tuğ, sporun hayatındaki yerini şöyle tanımlıyor. *"Terbiye-i bedeniye"mi belli bir disiplin altına alıp öğrenim hayatımın yanı başında kesintisiz sürdürdüğüm ve bundan hayatım süresince faydalandığım ve halen de faydalanmakta olduğum bir gerçektir.*¹³ Boğaziçi Üniversitesi ve Robert Koleji spor salonlarında jimnastik antrenmanları sırasında çok sayıda isimle çalışma şansı elde etmiş, bir dönem atletizm sporuyla da ilgilenmiştir. Atletizme dair Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nda yaptığı antrenmanlar kendisini İstanbul Dekatlon ikinciliğine taşımıştır.¹⁴ Kendisini hareketli beden yapısı bakımından gelişmeye açık tutan Tuğ, devamlılık arz etmemiş olsa da tabur komutanlığı yaptığı yıllarda devletin tahsis etmiş olduğu at üzerinden binicilik sporuyla da ilgilenmiştir.¹⁵

İlmi Kişiliği ve Eserleri

Lise eğitimi yıllarında kendisini psikolojik olarak tıp fakültesine gitmek üzere hazırlamış olsa da tarih ve felsefi konulara duyduğu istek ve merak artarak devam etmiştir. "Gönülden ve tutku ile bağlılık" şeklinde tanımladığı istek ve merak ilmi kişiliğinin oluşmasında ve bu yönde ilerlemesinde önemli rol oynamıştır. Ona göre başarıya giden yolda olmazsa olmaz iki faktör olan istek ve meraka sahip olmayan bir ilim yolcusu, akademisyen, iyi bir öğretici, öğretim hayatında

iyi bir müderris olsa dahi, orijinal görüş ve ilmi sonuçlar elde etme hususunda başarılı olamayacaktır. Dolayısıyla ilim yoluna tercihen girmiş her kimsenin gözden uzak tutmaması gerekir ki "ilim yolu" o kimsenin ilmi araştırma ve tetkikat yönelişi, kendisine, şöhret veya herhangi bir maddi kazanım gibi bir ortak kabul etmemekte ve hatta bunlar o akademisyenin feyiz, bereket ve hasbılık elde etmesine set çekmektedir.¹⁶ İlmi kişiliği ile sayısız eser meydana getirmiş olan Tuğ'a göre ilme yüzde yüz bağlı olunur yoksa kıyısından köşesinden tutmakla ilim elde edilmez. Bu durumu *Fenafillah* yani Allah yolunda kendini feda etmek, yok saymak olarak tanımlamakta, ilim yolunda kendini yok saymakla başarı elde edileceğini belirtmektedir. Ahmet Ateş, Tahsin Yazıcı ve Nihat Çetin gibi hocalarının yolundan gitmiş, yurtdışı tecrübesi olmamasına rağmen modern araştırma metotları ile tanışmıştır. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde hatıra olarak muhafaza edilmekte olan okumuş olduğu kaynaklardaki bilgileri tasnif ettiği fişleri, teknolojinin henüz ilerleme kaydetmediği kendi döneminde geliştirmiş olduğu modern araştırma yöntemlerinden biridir.¹⁷

12 Salih Tuğ, "Artistik Jimnastik Sporcusu Salih Tuğ", Türkiye Jimnastik Tarihi, <https://www.turkiyecimmastiktarihi.com/artistik-cimmastik-erkekler/salih-tug-7841/>

13 Kızılkaya, Necmettin 2008.

14 Türkiye Jimnastik Tarihi.

15 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Mülakat", (İsmail Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlahiyat Akademi Dergisi*, 2021, Sayı.13

16 Kızılkaya, Necmettin 2008.

17 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Mülakat", (İsmail Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlahiyat Akademi Dergisi*, 2021, Sayı.13

Salih Tuğ, kendisi adına düzenlenen Vefa Programı'nda konuşma yapıyor. (İstanbul Üniversitesi İletişim Koordinatörlüğü, (Erişim: 15 Kasım 2022)

İlmi ve fikri yaşantısıyla bir gönül insanı olmuştur. Dostlukları İslam Araştırmaları Enstitüsü merkezine dayanan ve beraber altmış yıl geçirdiklerini ifade eden Emin Işık, Tuğ'un ilmi kişiliğini şu sözlerle ifade etmiştir: *"Beraber geçirdiğimiz meslek hayatı sürecinde hiçbir fakülte çalışanını kırmamış bir ilim aşığıdır. İlimle ilgili olmayan bir şeyle Salih Bey asla ilgilenmezdi. Bilimsel bir değeri varsa kendisi için bir ilgi konusu olurdu. Kendi halinde tevazu içerisinde ilim yapmaya çalışmıştır."*¹⁸

Cemil Meriç'in, *"Gerçek aydın nerede? Her zaman kütüphanesinde!"* şeklindeki

18 Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi "Kurucu Dekanımız Prof. Dr. Salih Tuğ Hocamıza Saygı Gecesi", <https://ilahiyyat.marmara.edu.tr/notice/kurucu-dekanimiz-profdr-salih-tug-hocamiza-saygi-gecesi>

İYV Mütevelli Heyeti'nin TMKV'de Salih Tuğ'u ziyaretleri. (Sağdan sola; Selim Akış, Kemal Özpinar, Salih Tuğ, N. Bilal Erdoğan, İ. Turan İlter, Sabahattin Kırkan, Nurettin Alan, Ömer Çınar, Adem Yavuz) (İYV Arşivi)

sözüne uygun bir şekilde vaktinin önemli kısmını kütüphanesinde geçirmiş olan Tuğ, ilim yaşantısının tek iş olarak meşgul olunması gereken bir uğraş olduğunu belirtmiştir. Ancak ona göre sırça köşkte üretilen ilmin bir faydası yoktur. İlim sahibi kişiler toplumdan kopuk olmamalı, üretmiş oldukları bilgiler topluma ulaşmalıdır. Bilgi ve tecrübeleriyle Türkiye'de yetişmiş birçok ilim insanının hayatına da dokunan Tuğ, uzun yıllar hizmet ettiği İstanbul Üniversitesi'nde kendisi adına düzenlenmiş vefa programında insanların genellikle yapmış olduğu iyi işlerle anılması ancak bunların onun yüzüne karşı söylenmemesi gerektiğini savunmuştur.¹⁹

Çok yönlü bir İslam alimi olan Salih Tuğ tarafından neşredilen eserlerden bazıları şunlardır:²⁰

İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 50, Ankara 1953.), *İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri: (XIX ve XX. Asırlar)*, (İrfan Yayınevi, No.17 İstanbul 1969.), *İslam Peygamberi, Hayatı ve Faaliyeti I-II* (Muhammed Hamidullah) (İrfan Yayınevi, İstanbul, 1980,1990,1995.), *Faiz Nazariyesi ve İslam* (Enver İkbāl Kureşi), (İrfan Yayınevi, İstanbul 1966.), *İslam'ın Hukuk İlmine Yardımları* (Muhammed Hamidullah'ın Makaleler Külliyesi), (Türk Milliyetçiler Derneği, İstanbul 1962.)

Bir Medeniyet Kurumu İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Salih Tuğ, hayatına farklı disiplinlerde birçok başarı sığdırmış olsa da en önemli vasıflarından biri de vakıf

19 İstanbul Üniversitesi İletişim Koordinatörlüğü "Prof. Dr. Salih Tuğ'a Vefa Programı Düzenlendi", (Erişim Tarihi: 20.09.2022)

20 Salih Tuğ, "Prof. Dr. Salih Tuğ", (Mustafa Uzun, Görüşme Transkripsiyonu), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2008.

İlim Yayma Vakfı'nın 40. Yıl programında vakıfta 40 yılını dolduranlara ödül takdimi, 2013. (İYV Arşivi)

insanı olmasıdır. Akademi hayatı dışında Türkiye'nin gelişmesinde rol oynamış isimlerin kurmuş olduğu vakıflarda bilgi ve tecrübelerinin zekatı olarak tanımladığı görevleri şöyle tanımlamıştır:

"Üniversitede asistan olarak vazife görürken elde ettiğimiz akademik bilgileri bunlardan hâsıl olan birtakım alışkanlıkları halka, gençlere aktarmak gerek diye düşündüm. Tıpkı bir tüccarın kazandığı paradan, elde ettiği servetten zekât ödemesi gibi vaktin zekâtı biçiminde bir mecburiyet altında olduğumu hissettim. Bizden sonra gelen gençlerin üniversite dışında birikimlerini artırmak için yüksek bilgilerden istifade etmeleri konusundaki bu çabalarımızın ekserisinde de muvaffak olduk..."²¹

İlim insanının, hangi alanda olursa olsun üretmiş olduğu bilgiyi topluma ulaştırmak vazifesinde olduğunu savunan Tuğ, jüri üyesi olarak katıldığı doktora, doçentlik gibi çeşitli imtihanlarda dahi o kişinin üretmiş olduğu bilgiyi topluma ulaştırıp ulaştırmadığını yani elde etmiş olduğu bilgileri toplumla bağdaştırıp bağdaştıramadığını sorgulamıştır. Bu sorgulama, kendisini bilgi ve tecrübelerini

gönüllülük esası doğrultusunda toplumla bütünleştirme arayışına sevk etmiştir. Bu arayışı neticesinde o dönem sosyal siyaset kürsüsünün hocalığını yapmakta olan Sabahattin Zaim'in vesilesiyle Aydınlar Kulübü'ne ardından hukuki bir hüviyeti de olan Aydınlar Ocağı'na üye olmuştur. Çocukluk çağından yetişkinliğine kadar mahalle kültürü içinde toplumla içe içe bir hayat sürdürmenin neticesi olmalı ki Tuğ, her zaman yüzü topluma dönük bir fikir insanı olmuştur. Toplumla alakadar olmanın istek ve arzusuyla ilk olarak Türkiye Milli Kültür Vakfı'na üyelik yaptırmıştır. O dönem

21 Cemil Nazlı, Yaşayan Çınarlarımız, Siyer TV, 10 Şubat 2022.

Salih Tuğ ve İYV Mütevelli Heyeti Üyeleri. (İYV Arşivi)

İmam Hatip öğrencilerine verdiği destekle tanınan İlim Yayma Cemiyeti ile de bağlantı kuran Tuğ, ilerleyen süreçte Yusuf Türel'in öncülüğünde eğitim faaliyetlerine destek amacıyla kurulmuş olan İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında yer almıştır.²² 1973 yılında İlim Yayma Vakfı'na üye olmuş, 1977 ile 1980 yılları arasında İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti'nde de vazife yapmıştır. Vakfın çok daha geniş bir kesime ulaşacak hizmetler gerçekleştirmesinde o dönem birlikte faaliyetler yürüttüğü Sabri Ülker (ö. 2012), Hasan Tahsin Uğur (ö. 2009), Süleyman Yalçın (ö. 2016) Osman Öztürk (ö. 2014) ve daha birçok değerli ismin vakıf bünyesinde maddi ve manevi fedakârlıklarının payı olduğunu belirtmiştir. O dönem, vakıfta

Yusuf Türel'in muhalefeti ile karşılaşmış olmasına rağmen vakfın öğrencilere sadece yurt, yemek gibi temel ihtiyaçların sağlanması hizmeti ile sınırlı kalmamasını, işlevsel olarak geliştirilmesi gerektiği fikrini savunmuştur. Vakfın ismine uygun şekilde ilmin yayılmasına hizmet etmesi gerektiğini savunmuş, bu fikrini destekleyen Ali Özek ve beraberindeki kırk kurucu isim ile İslamî İlimler Araştırma Vakfı'nı (İSAV) kurmaya muvaffak olmuştur. Tuğ'un vakıf bünyesinde gerçekleştirmiş olduğu en önemli hizmetlerden biri belki de vakfın burs sağlamış olduğu öğrenciler ve burs verenler arasındaki bağlantıyı koparmış olmasıdır. "Sağ elin yaptığı yardımı sol elin görmemesi" düsturunun ilk olarak Türkiye Milli Kültür Vakfı bünyesinde uygulanmasını sağlamış, bu arzusunun İlim Yayma Vakfı'nda da uygulanmasına muvaffak olmuştur.²³ Taşımış olduğu ismin muhtevasına uygun şekilde "salih" bir insan olarak hayatını devam ettiren Salih Tuğ, söz ve davranışlarıyla olduğu kadar ilmi ve fikri faaliyetleriyle de gölgesinde yetişen nesillere örnek olmuştur.

22 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Röportaj", (Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu) İlim Yayma Vakfı

23 Salih Tuğ, "Salih Tuğ ile Röportaj", (Banu Güner, Görüşme Transkripsiyonu), *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014

Salih Tuğ ile röportaj (Sağdan sola; Selim Akiş, Osman Acun, Salih Tuğ, Abdullah Tırabzon, Mikail Uğuş. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Aslan, Seyfettin vd. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçişte Türkiye'nin Modernleşme Süreci: Laikleşme ve Ulusal Kimlik İnşası". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 2015, Cilt: 6 Sayı:1, ss. 18-33.

Aydoğdu, Nur Haktan. "Ramazan Hatıraları", *Diyanet TV*. 10 Mayıs 2019, <https://www.diyanet.tv/ramazan-hatiralari--2019/video/ramazan-hatiralari--2-bolum--prof-dr-salih-tug>

BİSAV, Bilim Sanat Vakfı, *Türkiye'de İslami İlimler*, 30 Eylül 2013, https://www.bisav.org.tr/Bulten/202/1264/turkiye_de_islami_ilimler

İstanbul Üniversitesi İletişim Koordinatörlüğü "Prof. Dr. Salih Tuğ'a Vefa Programı Düzenlendi", (Erişim 20 Eylül 2022) <https://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/prof-dr-salih-tuga-vefa-gunu-programi-duzenlendi-340072006B00660052004A003000590070004A0058>

0039007900700046006200610041004F003200370077003200

Kızılkaya, Necmettin. "Salih Tuğ ile Akademik Yaşamı ve İslami İlimler Üzerine Söyleşi". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı:12, 2008, ss. 19-32.

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi "Kurucu Dekanımız Prof. Dr. Salih Tuğ Hocamıza Saygı Gecesi", (Erişim 20 Eylül 2022). <https://ilahiyat.marmara.edu.tr/notice/kurucu-dekanimiz-profdr-salih-tug-hocamiza-saygi-gecesi>

Nazlı, Cemil. "Yaşayan Çınarlarımız", Siyer TV. 10 Şubat 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=A4bhQsCqzeo>

Tuğ, Salih. "Artistik Jimnastik Sporcusu Salih Tuğ", Türkiye Jimnastik Tarihi, <https://www.turkiyecimnastiktarihi.com/artistik-cimnastik-erkekler/salih-tug-7841/>

Tuğ, Salih. "İlk dini eğitimimi gizlice aldım" (Görüşmecisi: Ayşe Olgun, Görüşme Transkripsiyonu, 7 Ekim 2018). <https://www.yenisafak.com/hayat/ilk-dini-egitimimi-gizlice-aldim-3400394>

Tuğ, Salih. "Prof. Dr. Salih Tuğ". (Mustafa Uzun, Görüşme Transkripsiyonu), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2008, ss.11-18.

Tuğ, Salih. "Salih Tuğ ile Mülakat". (İsmail Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlahiyat Akademi Dergisi*, 2021, Sayı:13, ss. 183-198.

Tuğ, Salih. "Salih Tuğ ile Röportaj". (Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı*, ss. 1-13.

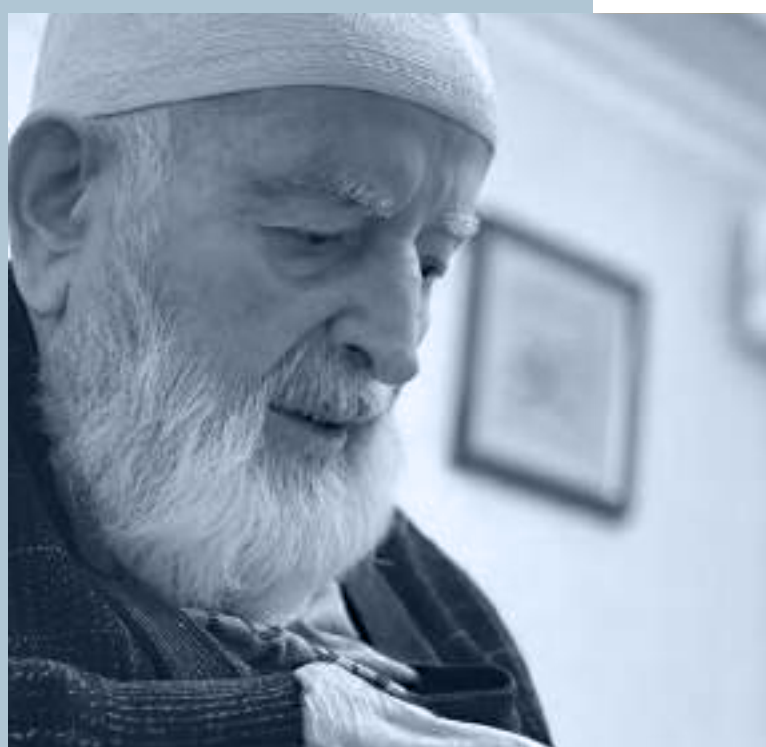
Tuğ, Salih. "Salih Tuğ ile Söyleşi", (Görüşmecisi: Mahmut Erken, Görüşme Transkripsiyonu, Görüşme 23 Mart 2016). <https://www.dunyabizim.com/soylesi/marmara-ilahiyatin-kurucu-dekaniydi-h23075.html>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M U H A M M E D E M İ N
S A R A Ç

Muhammed Emin SARAÇ

(1929 - 2021)

*Ahmet ER**

Cumhuriyet döneminin 1950'lere kadar olan devresinde basın da yardımıyla her alanda İslâmî fikir ve yaşayış tarzı, devletin sıkı takibine ve hatta müdahalesine maruz kalmıştı. Halk, jandarma korkusuyla ve hapis pahasına İslâm'ı gizli gizli öğrenmeye ve yaşamaya çalışmaktaydı. Dinî ilimlerin tahsili açısından bir kırılma noktasını da oluşturan bu dönemde kendi kaynaklarımızdan, değerlerimizden bir kopma ve toplumu irşat eden insanlarla halk arasında bir mesafe oluşmaya başlamıştı. Bu, asırlardır devam eden ilim ve düşünce geleneğinin zamanla sönüp gitmesi, tevarüs eden koca mirasın reddi ve onca birikimin yok sayılması demektir. Yine de bu miras, son Osmanlı medreselerinin bakiyesi olan ulema ve bu şartlara rağmen alttan alta devam eden sûfî geleneğe mensup şeyh efendiler aracılığıyla, geleneksel ve

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ahmeder@outlook.com, Orcid Id: 0000-0001-5404-6213.

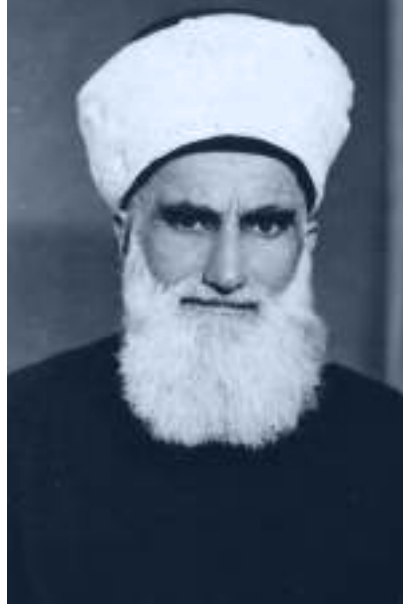
muhafazakâr kalıpları içerisinde, yeni nesillere aktarılmaya çalışıldı. Muhammed Emin Saraç Hocaefendi de mirasçı neslin, bu kıymetli mirastan payına düşenin peşinde, gözetiminde ve naklinde ömür harcamış bir ferdidir. Onu bu zaviyeden okumak ve yetiştiği şartlar içerisinde tahlil etmek onun hayatının ve mücadelesinin anlam ve değerini daha doğru bir şekilde ortaya koyacaktır.

Doğumu, Ailesi ve Tokat Hayatı

Dönemin şartlarını, baskılarını bizzat yaşayan bir ailede dünyaya gelmiştir. Hem baba hem anne tarafı uzun yıllar önce Artvin tarafından gelerek Tokat'a yerleşmişlerdir. Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Tanoba kasabasında doğan Hocaefendi'nin doğum tarihi; dedesi Üzeyir Efendi'nin, kütüphanesindeki *Beyzâvî Tefsiri*'nin başına düştüğü nota göre 1 Ramazan 1347/11 Şubat 1929'dur.¹

Babası, Osmanlı döneminde Batum kadılığı yapmış Ali Efendi'nin torunlarından Hafız Mustafa Efendi'dir (ö. 1962).

Ali Efendi, tahsil için İstanbul'a geldiğinde hocaları -güzel siması dolayısıyla- kendisine, isminin yanına kandil manasına gelen

M. Emin Saraç'ın pederi Hafız Mustafa Efendi. (Ahmet Çınar Arşivi)

"sirâc" kelimesini ekleyerek seslenmeye başlamışlardır. Bu isim daha sonra "Saraç" şeklinde ailenin soy ismi olacaktır.²

Hafız Mustafa Efendi, Tokat'ta tekke dairesi denilen yerde okurken Sultan II. Abdülhamid'in (ö. 1918) tahttan indirilmesinden sonra çıkan karışıklıklar sebebiyle okumayı bırakmak durumunda kalmıştır.³

Annesi Hatice Hanım (ö. 1944), İstanbul'da İsmet Efendi Tekkesi şeyhi Yanyalı İsmet Garîbullah Efendi halifelerinden Bahrullah Efendi'nin (ö. 1915) halifesi ve Niksar Keşfi Camii Medresesi müderrisi Üzeyir Efendi'nin kızıdır. Üzeyir Efendi, Bahrullah

Efendi'ye intisap ederek Niksar'dan onun bulunduğu Erbaa'ya yerleşmiş ve Tanoba Köyü'nde müderrislik yapmaya başlamıştır.⁴

Saraç'ın babası ve dedesi Menemen Hadisesi sırasında altışar ay hüküm giymiş ve dedesi üç ay hapiste kalıp çıktıktan sonra o üzüntüyle üç ay sonra vefat etmiştir.⁵ Hocaefendi hâkimin sorgusu karşısında babasının cevabını ise şu ifadelerle aktarmaktadır:

*"O vakitler herkes birbirinden çekinir halde idi. Kimse görmesin diye yorganın altında ezberimize çalışırdık. Birisinin geldiği söylendiği zaman Kur'an-ı Kerim'lerimizi bağrımıza alır, yorganı üzerimize çekerdik. Annemiz de çocuklar uyuyor, diyerek geçiştirirdi. Kimsenin kimseye itimadı kalmamış idi maalesef. Bir seferinde babamı şikâyet üzerine karakola almışlardı. Hâkimin 'Sen çocuklarına Arapça öğretiyormuşsun, yasak olduğunu bilmiyor musun?' sorusuna, 'Ben çocuklarıma Kelamullâh'ı, Kur'an-ı Azimü's-şânı öğretiyorum.' cevabını vermiş babacığım."*⁶

1 İbrahim Bozbeşparmak, "Fatih Camii'nde Bir İlim Murâbıtı M. Emin Saraç Hocaefendi" (*Derin Tarih Dergisi*, Şubat 2022).

2 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", *Rihle Dergisi* Nisan-Haziran, 9 (2010).

3 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

4 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

5 Altınoluk, "Emin Saraç Hocaefendi ile...", *Altınoluk Dergisi* (Erişim 17 Ocak 2023).

6 Muhammed Emin Saraç, "Yarının Büyükleri Olacak Gençler!", *Ümmet İnsanı Olmak* (İstanbul: *Reyhan Dergisi*, 2021), 90.

Fatma, Aişe, Mustafa, Bahaeddin, Osman, Yusuf ve Emine isminde yedi kardeşi vardır. Fatma, Aişe ve Mustafa kardeşler 1945 senesinde, erken yaşlardayken vefat etmiştir. Diğer kardeşler ülkemizin, dinî hayatın yaşanması itibarıyla, karanlık denilebilecek böyle bir dönemde babasının azim ve gayreti ve annesinin şefkatiyle Kur'an medresesine dönen evlerinde, gizliden gizliye seher vakitlerinde çalışmak suretiyle hafızlıklarını ikmal etmişlerdir.⁷

Kardeşi Osman Saraç (ö. 1998), Hocaefendi ile birlikte Mısır'a gitmiş, Ezher'den mezun olmuştur. Türkiye'ye döndükten sonra bir süre İslam Enstitüsü'nde hocalık yapmış, daha sonra Adalet Partisi'nden 13. dönem Tokat Milletvekili olarak Meclis'e girip dört sene vekillik yapmıştır. Ali Haydar Efendi'nin (ö. 1960) damadı Nuri Efendi'nin (ö. 1993) kızıyla evlenmiştir.⁸

Ağabeyi Bahaeddin Saraç (ö. 1983), önce vekil olarak Hırka-i Şerif Camii'nde, sonra Hidayet Camii'nde daha sonra da Kartal Baba Camii'nde imamlık yapmıştır. Hocaefendi hafızlığı bitirdiği senelerin ardından ağabeyi Bahaeddin Saraç ile iki yıl Niksar Arasta Camii'nde, daha sonra, aldıkları davet üzerine üç sene Merzifon Kara Mustafa Paşa Camii'nde mukabele okumuştur.⁹

Merhum M. Emin Saraç Hocaefendi, o günleri şöyle anlatıyor:

"O zaman yaşanan bu dehşet havası içinde kimse çocuğunu okutmadı. Hocalar da okutmadı. Erbaa'da, Tokat'ta, Samsun'da, Amasya ve civarında böyle bir tahsil hayatının olduğunu hiç işitmedik. 1940 senesinde babamın ahbablarından birisi, bizi Niksar'a götürdü. Arasta Camii'nde abimle beraber mukabele okuduk. Öyle bir sevgi ve muhabbet gördük ki insanlar bizi bağırlarına bastı. Daha sonra bizi Merzifon'a davet ettiler. Karamustafa Paşa Camii'nde üç sene mukabele okuduk. Ondan sonra da İstanbul'a gelmek nasip oldu."¹⁰

Hocaefendi'nin diğer iki kardeşinden Yusuf, memleketinden ayrılmamış, 1979 senesinde geçirdiği bir trafik kazasında ahirete irtihal eylemiştir. Kız kardeşi Emine Hanım, hayatta olup İstanbul Hırka-i Şerif semtinde ikamet etmektedir.¹¹

İlim Tahsili İçin İstanbul'da

1943 senesinde babası, Hocaefendi'yi abisi Bahaeddin ile beraber ilim tahsili için, İstanbul'a, İsmet Efendi Tekkesi şeyhi Ahıskalı Ali Haydar Efendi'ye gönderir. Tekkesinin sürekli denetim altında tutulmasından dolayı Ali Haydar Efendi onları Fatih Camii imamı Kurra Hafız Ömer Fazıl (Aköz) Hocaefendi'ye (ö. 1952) emanet eder. Fatih Camii'nde üç ay misafir olarak kaldıktan sonra ağabeyi ve Hocaefendi Üçbaş Medresesi'ne yerleşirler. Hocaefendi 1950 senesine kadar burada kalacaktır.¹²

Yaşadığı dönem itibarıyla çok müstesna zatlara yetişmiş, birçoğundan dersler okumuş ve istifade etmiştir. Ali Haydar Efendi ve Gümölcineli Mustafa Efendi (ö. 1968) başta olmak üzere Arnavut Hüsrev Efendi (ö. 1953), Muhaddis İbrahim Efendi (ö. 1950) gibi kimselerden Fatih Camii'nde ve muhtelif meclislerde dersler aldı. Fatih Camii baş kayyımı Süleyman Efendi'den *Buhârî-i Şerif*'in iki cildini okuyarak Mısır'a gideceği sırada ilk icazetini aldı.¹³ Ali Haydar Efendi'den hususi olarak evinde fıkıh ve diğer İslâmî ilimleri tahsil etti. Bu dönemde derslerin mukaddimesi kabilinden okunan *Şifâ-i Şerif*

7 Murat Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecî: Ahmet Er, Görüşme 12 Ocak 2023).

8 "Emin Saraç Hocaefendi ile..."; "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 121.

9 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

10 "Emin Saraç Hocaefendi ile...", *Altınoluk Dergisi* 164 (Ekim 1999); "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 120.

11 Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (12 Ocak 2023).

12 "Emin Saraç - Din Hizmetine Adanmış Ömürler 60.Bölüm", haz. DiyanetTV.

13 "Emin Saraç - Din Hizmetine Adanmış Ömürler 60.Bölüm".

Hocaefendi'de derin tesirler bıraktı.¹⁴ Bunlardan başka okuduğu birçok kitap arasında *Tefsir-i Kâdı Beydavî, Müslim, Tirmizî, Mişkâtü'l-Mesâbih, Merâkî'l-Felâh, Kudûrî, Şerhu'l-Akâid, Mir'ât* vardır.¹⁵

Bu dersler yasaklandığı ve yoğun bir takibe alındığı için gizlice yapıldı. Hüsrev Efendi, Muhaddis İbrahim Efendi, Kulalı Emin Efendi (ö. 1961), Mekkî Efendi (ö. 1967) ise vaaz adı altında Fatih Camii'nde bu dersleri devam ettirirdi.¹⁶ Haftanın yedi günü kendisiyle ders yaptıkları Gümülcineli Mustafa Efendi'yle gizliden gizliye buluşurlardı. Dersler çoğu zaman Fatih Camii'nin hünkâr mahfilinde yapılır, dersten sonra teker teker oradan çıkarlardı. Hafta sonları da o zamanki en yakın ders arkadaşlarından Hüseyin Atay'ın babası Bayezid Camii imamı Hafız İsmail Atay Hocaefendi'nin evinde bir araya gelirlerdi.¹⁷ Fatih Camii'nin hünkâr mahfilinde derslere devam ettikleri esnada pencerenin üst kısmının kırık olduğu, yerde serili bir hasırın üzerine oturdukları ve kış günü yağın karların içeriye girdiği de olmuştur. Bu hal üzerine Gümülcineli Mustafa Efendi'nin, kendilerini neşelendirmek için, *"Kar bile sizin ziyaretinize geliyor. Hadi okuyun, devam edin."* dediğini Hocaefendi tatlı bir hüznle anlatırdı.¹⁸

İstanbul'da kendilerinden istifade ettiği hocalarını sürekli hayırla yâd eder, o dönemin zor şartlarına rağmen sürdürdükleri faaliyetlerden hep övgüyle bahsederdi:

*"Her biri yıldız gibiydi hocalarımızın. O devirde bütün sıkıntılara ve yasaklara rağmen ders okutmaya devam etmişlerdir. Allah hepsine rahmet etsin. Zaten İstanbul'da o zaman, hatta şimdi de Fatih Camii dışında ders okutulan cami neredeyse kalmadı. Ne hikmetse Fatih Camii'nde dersler, Hz. Fatih'in de ihlasının bir semeresi olacak ki halen devam etmektedir."*¹⁹

İlim Tahsili İçin Mısır'a Hicret Ediyor

1950 senesinde hocası Ali Haydar Efendi, *"Bu iş burada tamamlanmaz; oraya gidin, orada okuyun."* diyerek Mısır'a gitmeleri için teşvikte bulunmuştur.²⁰ Ancak Mısır'a gitmenin meşakkatli, pasaport almanın güç olmasından dolayı o sıralarda Bağdat'ta

açılan Külliyyetü's-Şeriatî'l-A'zamiyye'ye gitmeye karar verirler. Bir vesileyle kardeşi Osman'la yollara düşerler. Fakat Hocaefendi Cizre'de mola verdikleri bir sırada gördüğü rüya üzerine üç ay süren bu zorlu yolculuktan dönmeye karar verir. Yine başka bir vesileyle Mısır için pasaportları çıkan Hocaefendi ve kardeşi Bağdat üzerinden bu sefer Mısır'a giderler. Kendisi bunu "ilim hicreti" olarak ifade ederdi.²¹ Orada Kral Faruk'un, yurt dışından gelen öğrenciler için yedinci ve sekizinci katlarını tahsis ettiği Bağdat Otel'i'ne yerleşir.²²

Öncelikle dil için muafiyet imtihanına tabi tutulan Hocaefendi bundan başarılı olarak direkt lise eğitimine başladı.²³ Ezher-i Şerif'in lise ve üniversite kısmını tamamlayarak Şeriat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı zamanda Mısır'da bulunan, Osmanlı Devleti'nden kalma ulemadan önceki şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi (ö. 1954), Yozgatlı İhsan Efendi (ö. 1961) gibi zatların derslerine iştirak etti ve şeyhülislam ders vekili büyük âlim Muhammed Zahid el-Kevserî'yle (ö. 1952) hususî ders okumak suretiyle kendisinden icazet aldı. Hocaefendi için bu icazet Ezher diplomasından

14 M. Emin Saraç, *"Ümmet İnsanı Olmak"* (Reyhan Dergisi, 2021).

15 "Büyük Hadis Alimi M. Emin Saraç", *Hz. Muhammed (sav) - Son Peygamber* (Erişim 25 Ocak 2023).

16 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

17 Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (12 Ocak 2023).

18 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

19 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 128.

20 "Emin Saraç - Din Hizmetine Adanmış Ömürler 60.Bölüm".

21 Bu sürece dair daha ayrıntılı bilgi için bkz. "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 123-124.

22 "Emin Saraç Hocaefendi ile..."

23 Bozbeşparmak, "Fatih Camii'nde Bir İlim Murâbâtı M. Emin Saraç Hocaefendi", 12.

M. Emin Saraç Hocaefendi hocalarından Abdulvehhab Buhayrî ile beraber. (Ahmet Çinar Arşivi)

daha değerliydi.²⁴ Kendisi, Zahid el-Kevserî'den icazet alan son talebedir.²⁵

Yine Ahmed Fehmi Ebu's-Sünne (ö. 2003) ve Muhammed Abdulvehhab Buhayrî (ö. 1987) gibi Mısır'ın meşhur ulemasıyla hem Ezher'de hem de hariçte ders okumak suretiyle kendilerinden istifade etti.²⁶

Hocaefendi'nin Mısır'daki tahsil hayatı sekiz sene sürmüştür. Bu süre zarfında maddî anlamda, Abdünnasır'ın da yönetime geçmesiyle artan, birçok sıkıntıya katlanmış fakat yaşanan bazı hadiseler sebebiyle yüksek lisans eğitimini tamamlayamadan Türkiye'ye dönmek mecburiyetinde kalmıştır.²⁷

Türkiye'ye Dönüşü ve Sonrasındaki Faaliyetleri

Aldığı Resmî Vazifeler ve Fatih Camii'ndeki Tedris Faaliyetleri

1958 senesinin sonunda Türkiye'ye döndü. Türkiye'ye dönüşünün üçüncü günü itibariyle Ali Rıza Sağman'ın (ö. 1964) teklifi ve

Celaleddin Ökten (ö. 1961) hocanın münasip görmesiyle İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde hocalığa başladı. Buradaki vazifesi 1960 Darbesi'ne değin sürdü.²⁸ Bu sırada Eminönü Müftüsü ve Hırka-i Şerif Camii Cuma hatibi Ali Yekta Efendi'nin (ö. 1966) kızı ile evlendi.²⁹

Darbe döneminde, 1961-1962 tarihleri arasında zorunlu askerlik görevini yerine getirir. İzmir'de acemilik eğitimini tamamlayan Hocaefendi daha sonra Kağıthane'deki İstanbul İstihkâm Okulu'na gelir. Burada ikindiden sonra Sadabad Camii'ne gider ve o dönemde bu camiye gelen Yüksek İslâm Enstitüsü'nden bazı öğrencilerle dersler yaparak askerlikte dahi ilimle meşguliyetine devam etme imkânı bulur. Hatta askerlik süresince subaylardan bazısına Kur'an-ı Kerim okumasını da öğretir.³⁰

Askerliğini bitirdikten sonra Ankara Evkaf Müdürlüğü'nde memur alımı için açılan imtihana girmesi çevresi tarafından teşvik edilir. Arapça ve Osmanlıca'yı rahat okuyacak birine ihtiyaçları olduğundan Hocaefendi'nin tayinini hemen

28 "60. Yılında İlim Yayma Cemiyeti'ni M. Emin Saraç Hocaefendi ile Konuştuk", *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* 23 (Bahar 2011).

29 Y. Selman Tan (ed.), *Yeni Nesilleri İnşa Eden Alimlerimiz 1* (Erkam Yayınları, 2009).

30 İbrahim Bozbeşpırmak, "Fatih Camii'nde Bir İlim Murâbıtı M. Emin Saraç Hocaefendi".

24 "Fatih Camisi'nin son müderrisi Emin Saraç'ı oğlu Yekta Saraç anlattı", <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/fatih-camisinin-son-muderrisi-emin-saraci-oglu-yekta-sarac-anlatti/2506123>, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/fatih-camisinin-son-muderrisi-emin-saraci-oglu-yekta-sarac-anlatti/2506123> (Erişim 18 Ocak 2023).

25 "M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II", 2010.

26 "Ümmet İnsanı Olmak".

27 "Büyük Hadis Alimi M. Emin Saraç".

çıkartırlar. Fakat yüksek maaşa rağmen işin niteliği, babasının ve kendisinin verdiği bütün emeklere ters düşeceği hissiyatıyla huzursuzdur. Bu sıralarda kendisine hacca gitme teklifi de gelen Hocaefendi işi bırakma kararı alıp hacca gider. Hac boyunca dilinde hep şu dua vardır: *"Ya Rabbi, hükümet tasallutundan uzak ulûm-i Şer'iyye'ye hizmet etmek kapısını bana feth eyle!"*³¹

Hac dönüşünden sonra dualarında talep ettiği ilim tedris kapısı kendisine açılır. İstifade ettiği muhterem hocalarının yanında Fatih Camii'nde fahrî olarak dersler vermeye başlar. Bu dersler çoğunlukla Fatih Camii'nin kütüphanesinde, müezzin mahfilinde ya da imam odasında yapılırdı.³²

1943 yılında buluştuğu Fatih Camii'nde 1958 yılından vefatına kadar ara vermeksizin derslerine devam etti. Camide yaptığı derslerin bir kısmını, daha sonraları sağlığı el verdiği ölçüde, sırf okutmak için tahsis ettiği evinin alt katında sürdürdü.

1976 senesinde açılan Haseki Dinî Yüksek İhtisas Merkezi'nde, Ali Yakup Efendi ve Abdurrahman Gürses Hocaefendi ile birlikte üç

Hocaefendi evinin alt katında talebeleriyle ders yaptığı sırada. (Ahmet Er Arşivi)

yıl tedrisatta bulunan Hocaefendi burada *Sünen-i Ebî Dâvûd*'u okutmuştur.³³ İhtisas Merkezi ve İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde kısa süreli vazifeler dışında resmî herhangi bir kurumda çalışmamıştır.

Tâkâtı oldukça ders okutmayı kendisine bir görev bildi. Bu dersler için asla bir ücret talep etmedi ve almadı. *"Ben hayatımın en zevkli anlarını burada ders verirken geçiriyorum. Allah Teâlâ yaptığımız bu dersleri kabul buyursun ve bizi bu derslerden ayırmasın."*³⁴ diyen Hocaefendi ileriki yaşlarında yaşlılıktan dolayı nükseden sürekli ağrıların bu derslerde hafıfladığını ifade ederdi.³⁵ Ancak *"Fatih Medreseleri ulûm-ı diniyye merkeziydi. Fatih'e kadar dayanan köklü bir geleneği vardı. Biz o derin âlimlerin, güzel insanların sonuncularına yetişebildik. Şimdi o hocalarımın vazifelerini uhdeme tayin edilmiş olarak görüyorum. Yalnız başıma olsam da ilim halkasını kurup tedrise devam ediyorum. Bir talebe dahi olsa dersleri bırakmazdım."*³⁶ şeklinde ifadesini bulan, hissiyatı ve vazife şuuru onu diri tutardı.

Fatih Camii'nin ilmî hüviyetinin yaşamasında çok mühim bir yer tutan M. Emin Saraç Hocaefendi, burada her yaştan binlerce kişi için ilmî tedrisatın kaynağı olmasının yanı sıra Osmanlı kültürünü duyuran ve gösteren bir memba olmuştur. Bu itibarla o, bir medeniyetin

31 "Emin Saraç Hocaefendi ile..."

32 "Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay: 'Hocamız bize her defasında hedef ve ideal aşıladı.'", <https://www.dunyabizim.com/> (Erişim 25 Ocak 2023).

33 İbrahim Bozbeşpırmak, "Fatih Camii'nde Bir İlim Murâbıtı M. Emin Saraç Hocaefendi", 16.

34 "Emin Saraç", <http://www.rahiasak.com/index.php/tetebbuat/106-alimler/789-emin-sarac> (Erişim 29 Aralık 2022).

35 Murat Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 12 Ocak 2023).

36 "Bizim Evimiz Kur'an Medresesiydi", *Kitabın Ortası Dergisi* 16 (Temmuz 2018), 40.

Fatih Camii'nde Pazar günleri devam eden *Şifa-i Şerif* dersinden. (Ahmet Er Arşivi)

Cumhuriyet dönemi insanına aktarılmasında bir köprü vazifesi görmüştür.

Altmış seneyi aşan tedris faaliyeti boyunca Fatih Camii ve muhtelif mekânlarda, *Kütüb-i Sitte*, *Riyâzu's-Sâlihîn*, *Şifâ-i Şerif*, *Bulûğu'l-Merâm*, *Kasîde-i Bürde*, *Şerhu'l-Akâid*, *Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber*, *el-İhtiyar*, *Hidaye*, *Kudûri*, *Merâkı'l-Felâh*, *Dürer*, *Mir'ât*, *Tefsiru'n-Nesefî*, *Tefsîru Hâzin*, *Celâleyn*, *Tefsîru'l-Âyâtî'l-Ahkâm* gibi İslâmî ilimler alanında birçok eseri defalarca baştan sona okutmuştur.³⁷

Fatih Camii'nde alışkanlık olarak devam ettiği cuma günleri sabah namazından sonraki *Buhari-i Şerif* dersleri Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay Hoca ve pazar günleri sabah namazından sonra yapılan *Şifa-i Şerif* dersleri Hamdi Arslan Hoca riyasetinde devam etmektedir.

İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Tedris Faaliyetleri

"Millî ve manevî değerlerimizi ihya ederek geleceğe taşımak, ilim ve irfan çalışmalarını destekleyerek yaygınlaştırmak"³⁸ ve "Vatana-milllete faydalı olabilecek iyi insanlar yetiştirme"³⁹ gayesiyle kurulan İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı, bu gayeye yönelik yaptıkları hizmetlerle, ülkemiz adına çok kritik ve stratejik bir yerde

bulunmaktadır. Özellikle Cemiyet, Cumhuriyet döneminin sıkıntılı zamanlarından sonra bu minvalde yapılan teşkilatlı ilk hareketlerden, atılan ilk adımlardan biri olması hasebiyle ayrı bir kıymete sahiptir.

*"Elhamdülillah, İslâmî hizmetleri yapan cemiyetlerimiz mevcuttur. Bu cemiyetlerin hepsinin sevabında şüphesiz ki İlim Yayma Cemiyeti'nin payı vardır. İlim Yayma Cemiyeti, hepsinin anası-aslı mesabesindedir. Müşahedemiz bu yöndedir."*⁴⁰

şeklindeki ifadelerle M. Emin Saraç Hocaefendi de buna şahitlik ediyordu.

Cemiyet'in ilim meşalesinin titrek alevini canlandırma ve manevî, ahlâkî ihmaller neticesinde toplumda oluşan ızdırabı dindirme gayesi halk nazarında karşılık bulduğu gibi ilim camiası tarafından da takdir kazanmış ve heyecanla karşılanmıştı. Hocaefendi de İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluşunu henüz Mısır'da talebeyken, Ali Haydar Efendi'nin büyük damadı Mazhar Sündüs'ün duygu dolu mektubuyla haber aldığı anda duyduğu sevinç ve heyecanı şöyle anlatır:

"Efendim, onun [Mazhar Sündüs] evinde din gayretiyle yanıp tutuşan insanlar bir araya gelmişler. Orada İlim Yayma Cemiyeti'ni kurma

37 "Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay"; "Merhum Muhammed Emin Saraç Hocamız'ın mübarek mirası", <https://www.dunyabizim.com/> (Erişim 25 Ocak 2023).

38 "İlim Yayma Cemiyeti", *İlim Yayma Cemiyeti* (Erişim 10 Ocak 2023).

39 "Misyon - İlim Yayma Vakfı, İYV" (Erişim 10 Ocak 2023).

40 "İlim Yayma Cemiyeti Milletimizin Medar-ı İftihardır", *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* 12 (İlkbahar 2006), 7.

Hal-i hazırda devam eden Şifa-i Şerif derslerinden bir görüntü. (Murat Ustakurt Arşivi)

kararı almışlar... Cemiyet'in kuruluşunu, İmam Hatip Mektebi'nin açılışını, ezanın tekrar Arapça okunmaya başladığını mektubunda anlatıyordu. Cemiyet'in kuruluşunu fevkalade önemli bir hadise olarak anlatıyordu... Bu haberi alınca ben de büyük sevinçle hocalarımıza memleketimizde büyük gelişmeler oluyor diye anlattım. Onlar da çok sevindiler."⁴¹

İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluşunun elli beşinci senesinde kendisiyle yapılan bir mülakatta yine Hocaefendi Cemiyet için şu takdir ifadelerini kullanmaktadır:

"Bugünkü vaziyete gelince elhamdülillah, yarım asrı geçmiştir. İlim Yayma Cemiyeti'nin ilim irfan çeşmesi kıyamete kadar inşaallah akmaya devam edecektir. Çünkü ilâhî bir rahmet çeşmesidir bu.

Aralarında İYV ve İYC heyetinden kişilerin de bulunduğu bir cemiyet: (Soldan sağa) Mehmet Ali Özpala, Avni İman, Mümtaz Sundu, Osman Nuri Nazlı, Osman Nuri Önügören, Necati Coşan, Yahya Önügören, M. Esad Coşan, Ali Yakup Cenkçiler, Abdülfettah Ebû Gudde, M. Emin Saraç, Osman Başpehlivan, Sezai Yazan (facebook.com/inkilabyayinlari (İnkılâb Yayınları'ndan çıkan, Mustafa Atalar'a ait Hocam'la Yıllarım Ali Yakup Cenkçiler'in İlim ve Fikir Dünyası 1 isimli eserden alınmıştır.)

Bugünkü kardeşlerimiz, evvelkilerin bıraktıkları noktayı geriletmediler ve ileriye doğru götürdüklerini kemâl-i sürûr ile seyretmekteyiz, şahit olmaktadır. Allah hepsinden razı olsun. Bugün başladıkları işlerin her birisi hayırlı, çok isabetli güzel yerlerdedir, şahidim buna. 'İlim Yayma' ifadesine tam delalet edecek bir neslini, ilmi yayan bir nesli meydana çıkarmak için çalışıyorlar. Çok isabetlidir. İnşallah, bu gayretlerin günden güne daha halis, daha intizamlı bir şekilde devam etmesini can u gönülden Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyorum. Allah hepsinin sa'ylerini meşkûr eylesin, makbul etsin ve gelecek nesillerin de bu istikamette devam etmesini müyesser eylesin. Maddeten yardım eden insanlarımıza Allah Teâlâ bereketini ihsan etsin. İlim yolundaki kimselere ihlas ihsan etsin."⁴²

İlim Yayma Vakfı ilk kurucularından Sabri Özpala (ö. 2020), Hocaefendi'nin bacanağının abisi; İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucularından Hacı Muharrem İman (ö. 1965) ise Hocaefendi'nin bacanağı Avni İman'ın (ö. 2019) babasıdır.⁴³ Bununla birlikte İlim Yayma Vakfı'nın ve Cemiyeti'nin kurucularından pek çoğuyla yakın irtibatı bulunan Hocaefendi, abisi

42 "İlim Yayma Cemiyeti Milletimizin Medar-ı İftihardır", 8.

43 "60. Yılında İlim Yayma Cemiyeti'ni M. Emin Saraç Hocaefendi ile Konuştuk".

41 "60. Yılında İlim Yayma Cemiyeti'ni M. Emin Saraç Hocaefendi ile Konuştuk", İlim Yayma Cemiyeti Bülteni 23 (Bahar 2011), 16.

Hafız Bahaeddin Efendi'nin de Cemiyet'in içerisinde aktif biri olduğunu belirtmektedir.⁴⁴ Ayrıca Hocaefendi'nin oğlu Prof. Dr. M. Ali Yekta Saraç da 2000 senesinde yapılan İlim Yayma Vakfı genel kurul toplantısında kurucu üye olarak seçilmiş fakat işi dolayısıyla bir sene sonra üyelikten ayrılmak durumunda kalmıştır.⁴⁵

Hocaefendi de 1963 yılında Evkaf Müdürlüğü'nden ayrılıp yerine getirdiği hac vazifesinden sonra İsmail Niyazi (Kurtulmuş) Bey'in (ö. 1986), *"İlim Yayma Cemiyeti olarak Cerrahpaşa Camii'nin yanında bir yer açtık. Yüksek İslâm Enstitüsü'ne giden talebelere orada yaz kursu düzenleyip ders verdireceğiz. Sizin de ders vermesini arzu etmekteyiz."* şeklindeki isteğini kabul ederek⁴⁶ Ahmet Davudoğlu Hoca'yla (ö. 1983) birlikte orada dersler vermeye başlar. Daha sonra İsmail Niyazi Bey bu dersleri devamlı hale getirmesini ister.⁴⁷

M. Emin Saraç Hocaefendi, Fatih Camii'ndeki derslerine ilaveten şu anda İstanbul/Vefa semtindeki İlim Yayma Vakfı'na ait İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek

M. Emin Saraç Hocaefendi en eski talebelerinden bir grupla. Sağdan sola: Prof. Dr. Ahmet Turan Arslan, Osman Şahin, Ahmet Yüksek, Dr. Ahmet Efe, Mustafa Demirkan, Hamdi Arslan. (Murat Ustakurt Arşivi)

Öğrenci Yurdu'nun idaresinde bulunan Ekmekçizâde Medresesi'nde de nice yıllar dersler yaptı. Hocaefendi'nin hayatında tedris faaliyeti açısından, yaptığı bu derslerin bir yeri vardır. Burası, Hocaefendi'nin tedrise başladığı zamandan ömrünün son dönemlerine kadar, Fatih Camii dışında düzenli olarak ve ara vermeksizin ders yaptığı birkaç mekândan biridir.⁴⁸

Hocaefendi'nin eski talebelerinden, ayrıca İslam Enstitüsü talebeliği sırasında bir süre İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nda da kalan Hamdi Arslan Hoca, medresedeki derslerin kendi öğrencilik döneminde (1974-1975) başladığını belirtmektedir.⁴⁹ Hocaefendi'nin eski talebelerinden Ahmet Yüksek Hoca, yurt açıldığı zaman Hocaefendi'nin talebelerinden yurtta kalmaya başlayanların olduğunu daha sonra onların isteği üzerine medresede derslere başlandığını ifade etmektedir.⁵⁰ O dönemlerde İslam Enstitüsü'ne giderken Hocaefendi'nin de derslerine iştirak eden Seyit Bahçıvan Hoca da derslerin medresede başlama sürecini şöyle anlatmaktadır:

"Derslerimiz yaz tatillerinde Fatih Camii'nin müezzin mahfilinde saat 9.00'da başlar öğle namazını cemaatle kılar dağılırdık. Okulun devam ettiği zamanlarda ise yatsı namazından sonra bir yıl Fatih Camii'nin ön

44 "İlim Yayma Cemiyeti Milletimizin Medar-ı İftihandır".

45 "İlim Yayma Vakfı Genel Kurul Toplantı Tutanağı", ts.

46 "60. Yılında İlim Yayma Cemiyeti'ni M. Emin Saraç Hocaefendi İle Konuştuk", 21.

47 "Bizim Evimiz Kur'an Medresesiydi", 40.

48 Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 12 Ocak 2023).

49 Hamdi Arslan, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Telefonla, Görüşme 11 Ocak 2023).

50 Ahmet Yüksek, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 29 Ocak 2023).

tarafındaki kütüphanede yaptık. Ancak ısınma bir katalitikle sağlanmaya çalışılıyordu. Bu da yeterli olmuyordu tabii. Sonra bir yıl Fatih Parkı karşısındaki Dülgerzâde Camii'nin imam odasında yaptık. Orada da gaz sobasıyla ısınmaya çalışılıyordu. Mekân çok dar olduğundan ortalığı gaz kokusu sarıyordu... Daha sonra Vefa İlim Yayma Yüksek Öğrenim Yurdu açılınca kış derslerimiz buranın kiblesindeki Ekmekçizâde Medresesi'nin mescidinde yapılmaya başlandı.”⁵¹

Hocaefendi'nin o dönem talebelerinden Ahmet Efe Hoca ise Fatih Camii'ndeki derslere, duruma göre hafta içi ve hafta sonu sabah veya akşam vakitlerinde sürekli olarak Ekmekçizâde'de de devam edildiğini aktarmaktadır.⁵² Hamdi Arslan'ın ifadelerine göre 70'li yılların sonlarına doğru Türkiye'nin genel ahvâli sebebiyle üniversitelerde baş gösteren anarşi ve terör olaylarından dolayı Fatih Camii'nde yapılan dersler bir müddet Ekmekçizâde Medresesi'nde devam etmiştir. Hamdi Arslan bu dönemde medresenin mescit kısmında, sabahları saat dokuz civarından öğle saatine kadar her gün ders

Tadilat öncesinde, Ekmekçizade Medresesi'nde yapılan derslerden biri. (Ahmet Er Arşivi)

yapıldığını söylemektedir.⁵³ Yine aynı dönemlerde Hocaefendi'nin derslerini takip eden Salim Özyurt Hoca ve İslam Enstitüsü talebeliği sırasında da Vefa Yurdu'nda kalan Halil İbrahim Kutlay Hoca, Hocaefendi'nin Ekmekçizâde'de cumartesi ve pazar günleri ders yaptığından bahsetmektedir.⁵⁴ Bu dersler zamanla sadece cumartesi günleri olmak üzere haftada bir olarak devam etmeye başlar ve medresenin tadilata alındığı 2012 yılının ilk günlerine dek sürer.⁵⁵ Bir gün rüyasında Rasûlullah'ın bu derslere iştirak ettiğini gören bir talebesinin bunu Hocaefendi'ye anlatması üzerine o, **“Demek ki Rasûlullah Efendimiz'in ruhaniyeti buradaki derslerden haberdâr.”** şeklinde cevap verir.⁵⁶ Belki de Hocaefendi'nin, yaklaşık kırk sene medresenin manevî havasını canlı tutması bu hissiyat vesilesiyledir.

2012 yılında medresede ara verilen dersler önce medresenin hemen yanı başındaki Molla Hüsrev Camii'ne, birkaç hafta sonra da Altıpoğaç Camii'ne taşındı. Burada iki sene devam eden ve 2014 senesinin Mayıs ayı itibarıyla Yavuz Selim Vakfı'nda yapılmaya başlanan bu dersleri M. Emin Saraç Hocaefendi 2018'in Kasım ayına kadar takip etti. O tarihlerde Hocaefendi'nin yaşadığı sağlık problemleri sebebiyle katılamadığı bu dersler günümüze değin Dr. Ahmet Efe tarafından devam ettirilmiş ve halen cumartesi günleri devam etmektedir.⁵⁷

51 “Merhum Muhammed Emin Saraç Hocamız'ın mübarek mirası”.

52 Dr. Ahmet Efe, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 11 Ocak 2023).

53 Arslan, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşme 11 Ocak 2023).

54 Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 14 Ocak 2023).

55 Ustakurt, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşme 12 Ocak 2023).

56 Arslan, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşme, 11 Ocak 2023).

57 Ustakurt, “M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair” (Görüşme 12 Ocak 2023).

Ekmekçizade Medresesi'nde M. Emin Saraç Hocaefendi ve talebeleri ders sonrasında. (Dr. Öğr. Üyesi Seyit Ali Güşen Arşivi)

Bu zaman zarfında, Ebû Dâvûd ve Tirmizî'nin *Sünen*'i, Mavsîlî'nin *el-İhtiyar*'ı, Hamdi el-A'zamî'nin *Usûlü'l-Fıkıh*'ı, Muhammed Ali es-Sâbûnî'nin *Tefsiru Âyatı'l-Ahkâm*'ı, Muhammed el-Hudari'nin *Târihu't-Teşri'i'l-İslâmî*'si, Şeyh Abdullah Siraceddin'in *Beykûniyye Şerhi* ve Bûsîrî'nin *Kaside-i Bürde*'si gibi çok kıymetli eserler okunmuştur.⁵⁸

Ekmekçizade Medresesi'nde M. Emin Saraç Hocaefendi'nin başladığı derslerin ilk takipçileri arasında Dr. Ahmet Efe, Hamdi Arslan, Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay, Dr. M. Şerafettin Kalay, Prof. Dr. Seyit Bahçivan, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Özcan, Prof. Dr. Ali Hüsrevoğlu, İsmail İpek, Ahmet Korkmaz, Hayrullah Yavuz, Dr. Öğr. Üyesi Salim Sancaklı, Hıfzı Öztürk, Salim Özyurt, Ahmet Yıldız, Casim Karanfil gibi isimler vardır.⁵⁹

Ayrıca Hocaefendi hayattayken talebelerinin Ekmekçizade Medresesi'nde her yaz yaptığı bir aylık ders kampları onun vefatından sonra da aynı şekilde aynı yerde devam etmektedir.⁶⁰

Eserleri

M. Emin Saraç Hocaefendi'nin bir komisyonla birlikte Seyyid Kutub'un (ö. 1966) *Fi Zilâli'l-Kur'an* isimli eserinin tercümesinden ve Reyhan Dergisi'nde çıkan yazı ve mülakatlarının vefatından sonra bir araya getirilerek *Ümmet İnsanı Olmak*⁶¹ serlevhasıyla basılan

⁵⁸ Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizade Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 14 Ocak 2023).

⁵⁹ Kutlay, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizade Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 14 Ocak 2023); "Merhum Muhammed Emin Saraç Hocamız'ın mübarek mirası"; Arslan, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizade Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 11 Ocak 2023).

⁶⁰ Ustakurt, "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizade Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşme 12 Ocak 2023).

⁶¹ "Ümmet İnsanı Olmak".

76-77 yılları Ekmekçizade Medresesi avlusunda. (Soldan sağa) Suat Cebeci, İsmail İpek, Mehmet Demir, Hamdi Arslan, Ahmet Korkmaz, Hayrullah Yavuz. (Hamdi Arslan Arşivi)

kitabından başka telifi yoktur. Bunlar haricinde daha çok kendi hayatına dair mülakatların yer aldığı muhtelif dergiler ve vefatından sonra onun hakkında talebelerinin ve tanıyanlarının yazdığı müstakil makaleler vardır.

M. Emin Saraç Hocaefendi'nin, Reyhan Dergisi'nde yayımlanan yazı ve mülakatlarından oluşan eseri. (Reyhan Dergisi Arşivi)

Ekmekçizâde Medresesi'nin avlusunda M. Emin Saraç Hocaefendi son dönem talebelerinden bir grupla birlikte. (Ahmet Er Arşivi)

Hocaefendi, hayatı boyunca okumak ve okutmakla hemhal oldu ve her daim kendini bir ilim talebesi olarak niteledi.

Bu itibarla onun en büyük eseri de yetiştirdiği ilim talebeleri olmuştur. Onun halkasında bulunma payesine ermiş; şu anda bulunduğu makam, mevkilerde sorumluluğunun farkında olarak bulunduğu yerin hakkını verme gayretinde olan birçok talebesi mevcuttur.

Çocuklarından öte gördüğü talebelerine, vazife alıp gittikleri yerlerde muhakkak bir ilim halkası kurmalarını tembihlerdi.⁶² Onun kazandırdığı hissiyat, verdiği öğütler, yaptığı telkinlerle oluşturduğu dalga; halka halka yayılmaya devam etmektedir.

Tedris faaliyeti dışında Hocaefendi, Abdülfettah Ebû Gudde (ö. 1997), Ebu'l-Hasan en-Nedvî (ö. 1999), Nurettin İtr (ö. 2020), Vehbe Zuhayli (ö. 2015), Muhammed Ali es-Sâbûnî (ö. 2021) gibi İslam âleminin önde gelen birçok ismiyle irtibatını sürdürmeye devam etmiştir.⁶³ İki çocuğu olan Hocaefendi'nin yedi tane de torunu vardır.

7 Receb 1442/19 Şubat 2021 Cuma günü ahirete irtihal eden Hocaefendi, çok sevdiği ve kubbesinin gölgesinde binlerce talebenin yetişmesine vesile olduğu Fatih Camii'nin haziresine defnedildi. Baş tarafında bulunan mezar taşı kitabesinde yer alan ibare şu şekildedir:

62 Hamdi Arslan, "Ah... Fatih Camii müezzini mahfilinin dili olsa da anlatsa...", <https://www.dunyabizim.com/> (Erişim 13 Ocak 2023).

63 Doç. Dr. Halil İbrahim Kutlay, "Merhum M. Emin Saraç Hocaefendi'nin en eski talebelerinden Doç. Dr. Halil İbrahim Kutlay Hocamız'ın hatıraları", <https://www.dunyabizim.com/> (Erişim 18 Ocak 2023).

M. Emin Saraç Hocaefendi'nin kabri. (Ahmet Er Arşivi)

Hüve'l-Bâkî

*Hâfız Mustafa Efendi'nin mahdumu
ders-i âm ve müftü Ali Yektâ
Efendi'nin dâmâdı Ahîskavî
Ali Haydâr Efendi, Şeyhü'l-islâm
Mustafâ Sabrî Efendi'nin ve ders
vekili Allâme Zâhidü'l-Kevseri'nin
talebesi Ezher-i Şerîf me'zûnu
Muhammed Emîn Saraç
Hocaefendi'nin
rûhiçün el-Fâtîha*

7 Recebü'l-ferd 1442

Ayak taşında ise şu ifadeler yazılıdır:

Hüve'l-Bâkî

*Ulemâ-yı Osmâniye'nin yâdigârı
ulûm-i İslâmiye'nin hâdimi
Fâtih Câmî-i Şerîfî'nin tedrişe
vakf-ı hayât eden mücîz
müderrişin-i kirâmından Hâfız
Muhammed Emîn Saraç
Hocaefendi'nin
rûhiçün el-Fâtîha*

7 Recebü'l-ferd 1442

M. Emin Saraç Hocaefendi'nin, vefatından bir gün önce, ders yaparken çekilen fotoğrafı. (Reyhan Dergisi Arşivi)

Kaynakça

"60. Yılında İlim Yayma Cemiyeti'ni M. Emin Saraç Hocaefendi İle Konuştuk". *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* 23 (Bahar 2011).

Ahmet Yüksek. "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 29 Ocak 2023).

Altınoluk. "Emin Saraç Hocaefendi ile..." *Altınoluk Dergisi*. Erişim 17 Ocak 2023. <https://www.altinoluk.com.tr/emin-sarac-hocaefendi-ile-hatiralar-gecidi.html>.

"Bizim Evimiz Kur'an Medresesiydi". *Kitabın Ortası Dergisi* 16 (Temmuz 2018).

Doç. Dr. Halil İbrahim Kutlay. "Merhum M. Emin Saraç Hocaefendi'nin en eski talebelerinden Doç. Dr. Halil İbrahim Kutlay Hocamız'ın hatıraları". <https://www.dunyabizim.com/. Erişim 18 Ocak 2023. https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/merhum-m-emin-sarac-hocaefendinin-en-eski-talebelerinden-doc-dr-halil-ibrahim-kutlay-hocamizin-hatiraları-h45296.html>.

Dr. Ahmet Efe. "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 11 Ocak 2023).

"Emin Saraç Hocaefendi İle..." *Altınoluk Dergisi* 164 (Ekim 1999). <https://www.altinoluk.com.tr/emin-sarac-hocaefendi-ile-hatiralar-gecidi.html>.

"Emin Saraç - Din Hizmetine Adanmış Ömürler 60.Bölüm". haz. DiyanetTV. Yayın Tarihi 28 Şubat 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=Ter2C9cHgJ8>.

"Emin Saraç". Erişim 29 Aralık 2022. <http://www.rahiasik.com/index.php/tetebuat/106-alimler/789-emin-sarac>.

"Fatih Camisi'nin son müderrisi Emin Saraç'ı oğlu Yekta Saraç anlattı". Erişim 18 Ocak 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/fatih-camisinin-son-muderrisi-emin-saraci-oglu-yekta-sarac-anlattı/2506123>.

Hamdi Arslan. "Ah... Fatih Camii müezzin mahfilinin dili olsa da anlatsa..." <https://www.dunyabizim.com/. Erişim 13 Ocak 2023. https://www.dunyabizim.com/alinti/ah-fatih-camii-muezzin-mahfilinin-dili-olsa-da-anlatsa-h47778.html>

Hamdi Arslan. "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Telefonla, Görüşme 11 Ocak 2023).

Hiz. Muhammed (sav) - Son Peygamber.

"Büyük Hadis Alimi M. Emin Saraç". Erişim 25 Ocak 2023. <http://www.sonpeygamber.info/buyuk-hadis-alimi-m-emin-sarac>

İbrahim Bozbeşpırmak. "Fatih Camii'nde Bir İlim Murâbıtı M. Emin Saraç Hocaefendi". *Derin Tarih Dergisi*, Şubat 2022.

"İlim Yayma Cemiyeti". Erişim 10 Ocak 2023. <http://iycRize.org.tr/>.

"İlim Yayma Cemiyeti Milletimizin Medar-ı İftiharıdır". *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* 12 (İlkbahar 2006).

"İlim Yayma Vakfı Genel Kurul Toplantı Tutanağı", ts.

"Merhum Muhammed Emin Saraç Hocamız'ın mübarek mirası". Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.dunyabizim.com/portre/merhum-muhammed-emin-sarac-hocamiz-in-mubarek-mirasi-h45386.html>.

M. Emin Saraç. "Ümmet İnsanı Olmak". *Reyhan Dergisi*, 2021.

"M. Emin Saraç Hocaefendi'yle İlmî Yakın Geçmişe Dair II". *Rihle Dergisi* Nisan-Haziran, 9 (2010).

"M. Emin Saraç Hocamızın Talebelerinden Ahmet Yüksek İle Yapılan Röportajımız". *İnsirah Dergisi* 4 (2018).

"Misyon - İlim Yayma Vakfı, İYV". Erişim 10 Ocak 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/misyon.html>.

Muhammed Emin Saraç. "Yarının Büyükleri Olacak Gençler!" Ümmet İnsanı Olmak. İstanbul: *Reyhan Dergisi*, 2021.

Murat Ustakurt. "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 12 Ocak 2023).

"Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay: 'Hocamız bize her defasında hedef ve ideal aşıldı.'" Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.dunyabizim.com/alinti/prof-dr-halil-ibrahim-kutlay-hocamiz-bize-her-defasında-hedef-ve-ideal-asilardi-h47761.html>.

Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay. "M. Emin Saraç Hocaefendi'nin Ekmekçizâde Medresesi'ndeki Derslerine Dair" (Görüşmecisi: Ahmet Er, Görüşme 14 Ocak 2023).

Tan, Y. Selman (ed.). *Yeni Nesilleri İnşa Eden Alimlerimiz* 1. Erkam Yayınları, 2009.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

OSMAN ÖZTÜRK

Osman ÖZTÜRK

(1943 - 2014)

Mehmet Ali YAFEZ*

*"Diploma insanı kültürlü yapmaz.
İnsanı kültürlü yapan sistemli okumaktadır."
Osman Öztürk*

"Hayat bir maceradır esas itibarıyla." kendini anlatmaya böyle başlıyor Osman Öztürk kendisiyle yapılan röportaj dizisine. *"Tercüme-i halim ahvali pür melalim."* bir gün, hakkında kitap yazılırsa da kitabın ismi bu cümle olabilir diye not düşüyor.

* Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Enstitüsü, Gıda Mühendisliği Yüksek Lisans Öğrencisi; İYV Eğitim ve Burs İşleri Uzmanı, ma.yafez@gmail.com, Orcid Id: 0000-0002-8424-5501.

Osman Öztürk ve babası Mehmet Öztürk. (Aile Arşivi)

Aile Hayatı

Aslen Artvinli olup 7 Ekim 1943 Tarsus doğumludur. Nüfus kaydında ise 6 Ocak 1944 olarak yazılmıştır. Babası Mehmet Bey, annesi Hatun Hanım'dır. Yedi yaşında yetim ve öksüz kalan babası Mehmet Bey çocuklarının İslam'ı öğrenmeleri üzerinde çok etkili olmuş bizzat yaşayarak güzel Müslüman kimliğini göstermiştir. Mahmud Sami Ramazanoğlu Hazretleri'nin (ö. 1984) bağlılarından olan Mehmet Bey, Sami Efendi'nin İstanbul'a gelmesi üzerine ailesiyle beraber İstanbul'a gelmiş; Osman Öztürk'ün ifadesiyle hicret etmişlerdir. İstanbul Erenköy'de Sami Efendi ile yan yana bahçeli binalarda komşu olan Mehmet Öztürk, mürşidinden ayrılmamıştır. Yoğun ve ağır çalışma hayatına rağmen ibadetlerini hiçbir zaman aksatmayan ve haftada bir Hatim indiren Mehmet Öztürk çocuklarının da dini bilgileri öğrenmesi hususunda çok titiz davranmış,¹ onlara ilkokula başlamadan Hatim indirmeyi adet edindirmiştir. Osman Öztürk babasından *"Çok okurdu, evi mektep yapmıştı."* diye bahsediyor. Annesi Hatun Hanım ise Hocasade olup çocuklarının üzerinde büyük emekleri vardır.²

Eğitim Hayatı

Ortaokul çağlarından itibaren devrin tanınmış âlim ve hocaları; Mahmut Sami Ramazanoğlu (ö. 1984), Mahir İz (ö. 1974), Ali Yakup Cenkçiler (ö. 1988), Hilmi Toros (ö. 2012), Ömer Nasuhi Bilmen (ö.

1971), Bekir Hâki Yener (ö. 1975), Ali Yekta Sundu (ö. 1966), Dersiâm Seyyid Şefik Arvâsi (ö. 1970), Muhammed Hamidullah (ö. 2002), Ebu'l-Hasan en-Nedvî (ö. 1999), Ahmet Davudoğlu (ö. 1983), Alasonyalı Hacı Cemal Efendi (ö. 1966), Abdurrahman Gürses'ten (ö. 1999) şeri ve edebi ilimler tahsil etmiştir. Ortaokul öğrencisiyken camiye gittiğini gören sınıf arkadaşları tarafından kendisine "hoca" lakabı takılmıştır.

Haydarpaşa Lisesi'nde eğitimini tamamladığında babasının isteğiyle hafızlık eğitimine başlamıştır. Bu sırada çıkan şiddetli bir fırtına sonucu Bayezid Camii'nin minaresi yıkılmış ve kubbesi zarar görmüş, Cami bir süre kapatılmıştı. Bu nedenle hafızlık çalışması yarıda kalmıştır.

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri Bölümü'nde almıştır. 1966-1967 yılları arasında o zaman ismi Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp Fakültesi olan Hacettepe Üniversitesi'nde "Asistan" olarak ilk resmi vazifesine başlamıştır. 1968 yılında lisans ve lisansüstü çalışmaları vesilesiyle Londra'ya gitmiştir. Lisans eğitimi aldığı fakültenin Tarih Bölümü Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Kürsüsü'nde doktora derecesini almış ve akademik çalışmalarını Osmanlı Medeniyet ve Kültürü üzerine yoğunlaştırmıştır.

1 Bin Yıl AnatoliaTV, "Prof. Dr. Osman Öztürk | Hayatı ve Yaşadıkları", *YouTube*, 22.09.2021

2 Mustafa Öztürk, "Mustafa Öztürk ile Görüşme" (Görüşmecisi: Mehmet Ali Yafez, 05 Aralık 2022).

Hocalık ve İdarecilik Vazifeleri

İngiltere'den yurda dönüşünde o dönem adı İstanbul İmam Hatip Okulu olan Fatih İmam Hatip Lisesi'nde Arapça, Farsça, Edebiyat ve Hitabet derslerini okutmuştur. İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde öğrencisi olan Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere birçok siyasetçi, edebiyatçı, tarihçi ve hoca yetiştirmiştir.

1970-1971 Dönemi İstanbul İmam Hatip Lisesi öğretmen ve öğrencileri. (Aile Arşivi)

1972 yılında doktorasını tamamlamış, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü günümüz adıyla Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne Öğretim Üyeliği'ne tayin olunmuştur. 1979 sonrasında Sakarya, Dokuz Eylül ve Pamukkale Üniversiteleri'nde Öğretim Üyelikleri'nde ve idari görevlerde bulunmuştur. 1994 ile 2004 yılları arasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Başkanlık Danışmanlığı yapmış, belediye çalışanlarının hizmet içi eğitimlerini planlamış ve koordine etmiştir.

Dönemin İBB Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile birlikte Belediye binasına yürürken. (Aile Arşivi)

ABD, Almanya, Avustralya, Singapur, Malezya, Hollanda, Hindistan, İngiltere, Katar, KKTC, Lübnan, Mısır, Pakistan, Suudi Arabistan ve Yugoslavya'da mesleki araştırmalar yapmış; milletlerarası konferanslarda tebliğler sunmuştur. Merkezleri Girne, İstanbul, İslamabad, Kahire, Luknow ve Riyad şehirlerinde bulunan İlmi Araştırma Kuruluşları'nda Kurucu ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevler yürütmüştür. Öğretmenler Vakfı, İlim Yayma Cemiyeti, İlim Yayma Vakfı, Türkiye Milli Kültür Vakfı, İslami Edebiyat Vakfı'nın Kurucular Kurulu'nda bulunmuştur.

2009 yılından vefatına kadar Kırklareli Üniversitesi Öğretim Üyeliği, Başbakanlık Baş Müşavirliği ve YÖK Genel Kurulu Üyeliği vazifelerinde bulunmuştur.

1990 yılında İlim Yayma Cemiyeti'nde konuşma yaparken. (Aile Arşivi)

Recep Tayyip Erdoğan ile birlikte. (https://pdooiho.meb.k12.tr/icerikler/prof-dr-osman-ozturk-kimdir_4739752.html Erişim: 06.12.2022)

İlim Yayma Vakfı Çalışmaları

Osman Öztürk İlim Yayma Vakfı'nın 1973 yılındaki 98 kişilik ilk kurucu heyeti içerisinde yer almaktadır. 1977-1980 yılları arasında 3 yıl süreyle Mütevelli Heyeti Üyeliği yaparak Vakfın faaliyetlerine katkıda bulunmuştur.

Hocası Mahir İz'in vasiyeti üzerine İlim Yayma Vakfı'nda başladığı öğretmenlerle olan haftalık sohbetlerine vefatından on beş gün öncesine kadar devam etmiştir. Sohbetlerini haftalık olarak cuma akşamları gerçekleştirmiştir. Bu sohbetlerinde ilmi, dini ve zaman zaman da siyasi konuşmalar yapmıştır. Abdülhak Hâmid Tarhan'ın *"Bizim milletimiz söylemez, söylenir."* sözünü sohbetlerinde sık sık hatırlatmıştır.

Yine aynı derslerinde medeniyetin kuruculuğunu Hz. Muhammed'in yapmış olduğu ve esaslarının Allah korkusu, şefkat, ilim, nezaket olduğunu öğrencilerine aktarmıştır. Şefkatin eserlerinin, ecdadımız tarafından kurulan vakıflar ile yaşatıldığını da hem öğrencilerine aktarmış hem de kendi hayatında vakıfçılık üzerine verdiği emeklerle filen göstermiştir. Talebelerine vakıf aracılığıyla burs sağlamış ve ötesinde her bir talebesinin müşkül durumlarıyla da ilgilenmiştir.

Eserleri

Telif olarak 14 ve tercüme olarak da 1 kitabı bulunmaktadır. Yurt içinde ve yurt dışında, resmi ve gayr-ı resmi yayınlar olmak üzere akademik, dergi, yıllık ve ansiklopedilerde Türkçe, Arapça ve İngilizce makaleleri yayımlanmıştır. Muhtelif haftalık mecmualarda ve günlük gazetelerde; dini, fıkri ve edebi yazıları mevcuttur. Eserlerini maddi bir beklenti için değil Allah rızası için yazdığını *Genç Adam* kitabının 10 Mart 2004 tarihinde kaleme alınan Önsöz'ünde şu cümlelerinden anlıyoruz: *"Kitabın yazarı olarak bu ilgi ve teveccühten maddi bir menfaatim söz konusu değildir."*

Zira kitaplarımdan gelen dünyalığa, el sürmeme hususunda Yaratan ve Yazdıran Mevlâmız'a sözüm vardır."

Eserlerinden bazıları şunlardır: 1-*Genç Adam* (2004); 2-*Sözlerin En Güzeli*; 3-*Yolların En Güzel*; 4-*Bir Nefes Sıhhat* (2004); 5-*Tasavvufta İslami Hassasiyet* (2004); 6-*Hocalık Sanattır* (2003); 7-*Kulluk* (2012); 8-*Sosyal Davranışlarda Ölçüler* (2005); 9-*İslam Hukuk Tarihinde Mecelle* (Doktora Tezi); 10-*Siyaset Üstü Siyaset*; 11-*Değişen Türkiye'de Değişmeyen Gündem*; 12-*Biricik Önderim Peygamberim Efendim* (2013); 13-*Pratik Hac ve Umre Rehberi*.

Röportajlardan Seçme Hatıralar

Burada kendisiyle muhtelif zamanlarda yapılan röportajlardan seçme cümlelere yer verelim:

*"Gözüme kestirdiğim ortaokul talebeleri vardı, onları Sami Efendi ve Mahir İz Hoca ile tanıştırdım. Daha sonraları o talebeler büyüdüklerinde 'Hocam üzerimizde hakkınız çok, hakkınızı ödeyemeyiz fakat bizi yaşarken Sami Efendi ile tanıştırdığınız, elini öptüğümüz, başımızı okşadığı için size minnettarız.' dedikleri çok olmuştur."*³

Taha Erdinç Bülbül Osman Hoca'nın sahip olduğu özellikleri temelde beş başlık altında toplamıştır. Bunlar inancında ve işinde titiz oluşu, hayatının birinci gündem maddesi hep İslam davası oluşu, talebe ve muallimler üzerine titremesi, Ehl-i Sünnet akaidinden asla taviz vermemesi, müesseseleşmeye çok önemsemedi.⁴

Bülent Yıldırım Osman Hoca'nın, Mahir İz Hoca'dan çok etkilendiğini ve onu sıkça anlattığını iletmektedir. Ailesinin varlıklı olmasına rağmen hiçbir zaman kibir göstermediği, bu özelliğiyle kendini İslam davasına adanmış ve bütün malını mülkünü, bütün zamanını genç yetiştirmeye harcadığını paylaşmaktadır.⁵

Kendini Tanıtması

Osman Öztürk şahsına münhasır bir isim olarak her daim hakkaniyeti konuşmuştur. Kimliğini hiçbir surette gizlememiş aksine Hak aşığı olduğunu her şartta göstermiştir. Savunduğu değerleri ezbere değil aksine içini doldurarak ve göstere göstere izhar etmiştir.

Kendini tanıttığı aşağıdaki yazı sanıyorum ki birçok soruya esaslı bir cevap verecektir. Kimi insanlar sayfalarca kelime söylemek yerine az fakat öz konuşarak hakikati en güzel şekilde ifade edebilmiştir. Bu nadide şahsiyetlerden biridir Osman Öztürk. Adı Müslüman olan, kimseye değil direkt olarak Allah'a bağlı olan, kendi ifadesiyle "Allahçı" müstesna insan.

"Bana kendini tarif et deseler, 'Nesin sen'?"

"Derim ki: 'Adım Müslüman.' Herkesi kelime-i tevhide davet ederim. Grupçu değilim. Hiçbir partiye, tarikata davet yapmam. Öyle bir davetçiliğim yoktur. İslami grupların hiçbirine mensup değilim. Parti-tarikat taassubuna karşıyım. Yani bir parti taassubu. İslam eşittir 'Falanca Parti.' Karşıyım baştan beri. Hiçbir zaman İslam eşittir hiçbir parti olmadı. Olamaz. İslam o kadar yüce bir yerde ki senin parti dediğin cücenin cücesi. O en iyisi. Onun için senin partin, senin tarikatın, şeyhin, İslam'ın üstünde olamaz. Veya İslam olamaz.

Efendim bizim cemaat İslam'ı temsil eder. Halt etmişsin. Hiçbirimiz İslam'ı temsil edemeyiz. Biz Müslümanlıklarız. Ne haddimize canım İslam'ı temsil edeceğiz! Ben şimdi beni takip edenleri, dinleyenleri bir cemaat kabul edeyim, bir grup, bir hizip, bir tarikat... Hayır.

3 Fiyaka Prodüksiyon, "Prof. Dr. Osman Öztürk ile Mahir İz Söyleşisi", *YouTube* (11 Ekim 2016).

4 Öztürk, "Mustafa Öztürk ile Görüşme" (05 Aralık 2022).

5 Öztürk, "Mustafa Öztürk ile Görüşme" (05 Aralık 2022).

Osman Öztürk öğretmenlerle birlikte. (İYV Arşivi)

Etsem bile biz İslam'ın temsilcisi olamayız. Biz o yolda bulunmaya çalışan garibanlarız. Hepsi bundan ibaret. Onun için hiçbir cemaatin temsilciliğini kabul etmiyorum. Böyle bir şeye de inanmıyorum. Ne Nurcular, ne Süleymancılar, ne şucular, ne bucular, ne Selametçiler, ne Ülkücüler, ne Tilkiciler... Hiç öyle bir şey yok.

Ancak insan bir mensubiyet sahibi olabilir. Onlara kızmam, şucu bucu olabilir insan. Bir partiye hizmet de yapabilir. Bir tarikatla da bağlı olabilir. Ama bunlar öne çıkartılamaz. Öne çıkartılırsa taassup olur. Ben öyle yapmaya çalışıyorum. Kendimi öyle tanıtmıyorum. Onu öne çıkarmıyorum. Çünkü bu işlerin taassubunu öne çıkaranlarla anlaşmak güçtür. Ben de bunlarla anlaşamıyorum. 'Selamun aleyküm.' dedikten sonra 'Şu'cu musun?' diyor bazı zavallılar. 'Yok, bilemedin.' diyorum. 'Ben O'cu değilim.'

İnsanları putlaştırmaya muhalifim. Peygamberimiz dâhil bizim iman esaslarımızda insanları putlaştırmak yoktur. Yani insanları hatasız kabul etmek İslam inancında yoktur. Bütün insanların hataları vardır. Peygamberler hariç. Peygamberler masumdur. Ne demek masum? Korunmuştur. Neyden? Günahlardan hatalardan. Peygamber Efendimiz buyurur ki bir hadisinde: "Cahiliye döneminde herkes putlara kurban kesti, ben kesmedim." Daha peygamber değildi. Onu öyle yetiştiriyor kendine elçi nebi yapacak olan.

Ey sofular, dervişler! Tarikatların cemaati, şeyhlerinizi ilahlaştırmayın!

Bilin ki İslam'ın temsilciliği Kur'an ve sünnete aittir. İslam'ı bunlar temsil eder. Biz onlara yakın durdukça adam oluruz. Uzak durdukça vur tekmeği gitsin!

Onun için kapıdan içeri Müslüman olarak girmeliyiz. Allah Kur'an'da "Ta önceden O Allah size Müslümanlar adını verdi." buyuruyor. Ta önceden. Onun için kapıdan içeri Müslüman olarak girmeliyiz. Şucu bucu olarak değil.

Ben oyum... Adım Müslüman!"⁶

Genç Adam Kitabından Bir Parça

Osman Öztürk ömrü boyunca öğretmiş, durmadan anlatmış bir muallimdir. Değerli bilgilerini kendisinden sonra gelecek nesillere de ulaştıran Öztürk'ün kimlikte yazan doğum yılına bakmaksızın "genç" olarak kabul ettiği nesil için çok önemli bir kitabı vardır: *Genç Adam*

Ali Yakup Cenkçiler'e ithaf edilen *Genç Adam* kitabında bir gencin sahip olması gereken özellikleri maddeler halinde sıralıyor. Kitapta gençliğin ve genç adam olmanın gerektirdiklerini şu şekilde anlatıyor:

"Doğum senesinin gösterdiği yaşı kaç olursa olsun karşılığını ahirette göreceği bir hizmet ve iş teklif olunduğunda, tereddüt

6 Aile Arşivi. (Prof. Dr. Osman Öztürk Kısa Otobiyografi).

geçirmeden: 'Yaparım İnşaallah.' diyen kimse gençtir. Cinsiyet yani erkek veya hanım oluş, hükmü değiştirmez.

Genç:

1- Hizmetten kaçmaz, mazeret üretmez ve yüksünmez.

2- Hizmet için dünyalık düşünmez.

3- 'Bir yapan bulunur,' 'Bana mı düştü?', 'Ben miyim vatan kurtaran aslan?' gibi kaytarmaya bahaneler aramaz.

'İnşaallah yaparım.' deyip bütün samimiyeti ve gücü ile varını yoğunu ortaya koyar. Hizmeti bizzat yapar, yaptırır ve bu uğurda yıpranmayı, yorulmayı ve hatta gerekirse canını feda etmeyi göze alır. Hizmet esnasında çektiği sıkıntıları kefareti, sağlık ve dinçliğine vesile ve yüksek manevi derecelere ulaşma sebepleri olarak kabul eder.

İşte bu anlayışla hareket eden herkes, nüfus cüzdanındaki 'yaş' hanesine bakılmaksızın gençtir."

Halil İbrahim Bozkurt'un Şahitliği⁸

Halil İbrahim Bozkurt, Osman Öztürk'ün yanında yıllarca

Osman Öztürk ve arkadaşları. (İYV Arşivi)

bulunmuş ve uzun yıllar onun sohbetlerini organize etmiş kıymetli bir eğitimcidir. Osman Öztürk Hoca'yı bir de ondan dinleyelim:

"Hocamız önce çok samimi bir Müslüman, inançlı bir dava adamı, insan ve toplum sevdalısı iyi bir öğretmen (kendi ifadesiyle muallim), çok karakterli bir insandır diye tanımlamamız gerekir. Hasbelkader 30 yıl sohbetlerinde bulunmuş birisi olarak üzerinde gördüğüm vasıflarından bazılarıdır. Şöyle ki:

Öğretmenler olarak yarıyıl tatili, yaz tatili ve ramazan aylarının bitimindeki ilk cuma günü akşam başlayıp her iki haftada bir cuma akşamları saat 19:00-21:00 arası sohbetlerimiz olurdu.

1989 yılında katılmaya başladığım bu toplantılarımız, çoğunlukla İlim Yayma Vakfı'nda olurdu. Zaman içinde değişik sebeplerle değişik mekânlarda (Birlik Vakfı, Ensar Vakfı vb.) toplandığımızda da sistem değişmez ve hep aynı saatler arasında toplanırdık.

Bu süre de hiç geç kaldığına şahit olmadık. Pek az istisna dışında da süreyi aştığına şahit olmadık. Aşım sebebi de şuydu; bazen misafirlerle gelirdi ve onlara söz verirken süreyle ilgili hatırlatma yapar ve zamanın aşılmasına dikkat çekerdik. Ve bazen misafirlerinin zamanı aştığı olurdu. Zamanı çok disiplinli kullanırdı. Bunu da Hocası merhum Mahir İz'den öğrendiklerini söylerdi."

1960'lı yıllarda Hacettepe Üniversitesi'ne Asistan oluşunu, Allah'ın Müminlere yardımını bağlamında bizlere şöyle anlatmıştı:

'Bir kişilik asistan kadrosuna müracaat ettiğinde mülakatın hemen öncesinde Yunus Emre'nin divanından rastgele bir beyit açıp çalıştığını ve komisyona girdiğinde de Allah'ın bir lütfu olarak aynı beytin sorulduğunu, çok güzel bir açıklama yaparak, komisyonun bile şaşırarak 100 (yüz) tam puan vermek zorunda kaldığını ve onca

7 Öztürk, *Genç Adam*. (İstanbul, Rağbet Yayınları, 2004), 13- 14.

8 Kemal Hasoğlu Anadolu Lisesi Müdürü (2023).

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Osman Öztürk'ün naaşını taşıırken. (Aile Arşivi)

başvuru içinden tek kişilik kadroya bağlı asistan olarak üniversiteye alındığını, arkasından da fakültede namaz kılacak bir yer bulamadığı için odasındaki masasının üzerine çıkarak kıldığını, odasının kapısını bilerek kapamadığını ve bu durumu fark edenlerin kendini bir kaç ay içinde üniversiteden attıklarını anlatmıştı.

Hocamızın Muallimliği ise onun en başta gelen vasfıdır.

O, merhum Hocası Mahir İz'den tevarüs eden sohbet halkasını vefat ettiği günün birkaç gün öncesine kadar büyük bir aşk ve heyecanla devam ettirmeye çalışmıştır. Sıhhatinin elvermediği vakitlerde bile doktorlarının istirahat etmesi gerektiğini söylemelerine rağmen dinlenmemiş ve sohbetlerine gelmiştir. 'Doktorlar bana evde dinlen diyerek öldürmek istiyorlar halbuki ben burada biiznillah şifa buluyorum.' derdi. Rahatsızlığı sebebiyle perşembe günleri kemoterapiye girdiği halde cuma günkü sohbete yine gelirdi. Vefatından (pazartesi günüydü) önceki perşembe akşamı beni doktoruna aratarak cuma sohbetine Prof. Dr. Mahmut Ak'ı davet etmemi istemişti.⁹

Mahmut Hoca'yı aradığımda yurt dışında olduğunu söyledi, doktoruna dönerek durumu anlattığımda bana 'Eğer Mahmut Ak'ın gelemeyeceğini söylersek Osman Hocamız kendisi gelmek istiyor. Halbuki buna gücü yetmez, sağlığı buna uygun değil.' dedi. Hocamız'ın istirahatini temin etmek için doktoruyla birlikte Mahmut Ak'ın toplantıya katılacağına söylemek zorunda kaldık.

Toplantılarımıza katılanların hemen hepsi öğretmenlerdi.

Çünkü toplumun öğretmen ve eğitimle düzeleceğine gönülden inanırdı.

Özellikle 28 Şubat sürecinde okullarımızda karşılaştığımız sıkıntılı durumlar için 'Efendiler Devlet, dine ve İslâm'a karşı ne kadar tedbir alsa da öğretmen olarak size öğrenci teslim etmek mecburiyetindedir. Sınıfın kapısını çekin ve öğrencilerinizle istediğiniz gibi konuşun, bir sıkıntı yaşarsanız benim haberim olsun.' derdi."

Ahirete İrtihali

1 Aralık 2014 günü vefat eden Prof. Dr. Osman Öztürk'ün cenaze namazı Fatih Camii'nde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da katılımıyla kalabalık bir cemaatin şahitliğinde kılınmıştır. Osman Öztürk, Karacaahmet'te aile kabristanında medfundur.

Kaynakça

Bin Yıl AnatoliaTV, "Prof. Dr. Osman Öztürk | Hayatı ve Yaşadıkları", *YouTube* Yayın Tarihi 22.09.2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=k-FyS6QEpJc>

Fiyaka Prodüksiyon, "Prof. Dr. Osman Öztürk ile Mahir İz Söyleşi", *YouTube*. Yayın Tarihi 11.09.2016.

https://www.youtube.com/watch?v=rMu1L_MGg64

Öztürk, Mustafa. "Mustafa Öztürk ile Görüşme" (Görüşmecisi: Mehmet Ali Yafez, 05.12.2022

Öztürk, Mustafa. *Aile Arşivi*.

Öztürk, Osman, *Genç Adam*. (İstanbul, Rağbet Yayınları, 2004), 13- 14.

9 Mahmut Ak İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı (2014).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

S A B R İ Ö Z P A L A

Sabri ÖZPALA

(1935 - 2020)

*Mustafa ARI**

1935 yılında Bursa'da doğdu. Ailesiyle birlikte küçük yaşta Bursa'dan İstanbul'a göç ederek Fatih'in Çemberlitaş semtinde oturmaya başladı. İlkokulu İstanbul'da tamamladıktan sonra bir yıl Nuruosmaniye'de Hafız Hasan Akkuş'un Kur'an Kursu'nda okudu. Çırak olarak başladığı kuyumculuk mesleğine daha sonra 1960 yılında kendi dükkânını açarak devam etti. 1961 yılında İlim Yayma Cemiyeti'ne üye oldu. 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın kurucuları arasında yer alarak aynı zamanda Vakıf'ta 33 yıl boyunca Mütevelli Heyeti Üyeliği yaptı. 6 Ocak 1970 tarihinde Necmettin Erbakan (ö. 2011) öncülüğünde kurulan Milli Nizam Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Parti, kuruluşundan kısa bir süre sonra kapatılınca 1973 yılında Necmettin Erbakan öncülüğünde Milli Selamet Partisi kuruldu. Milli Selamet Partisi'nin de kurucu kadrosu arasında yer alan Sabri Özpala burada Genel İdare Kurulu Üyeliği yaptı. Vakıf işlerine siyasetle uğraşmasından ötürü bir süre ara verip 1977 yılından sonra kurucusu olduğu İlim Yayma Vakfı ve İslami İlimler Araştırma Vakfı'nda çeşitli görevlerde bulundu.

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü (Mezun), arimustafa@ogr.iu.edu.tr.

Sabri Özpala. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Cemiyeti ve Sabri Özpala

Millî ve mânevî değerlerine bağlı; çağının bilim, düşünce ve kültürüne vâkıf; şahsiyetli nesiller yetiştirmeyi hedefleyen İlim Yayma Cemiyeti 1951 yılında Celaleddin Ökten öncülüğünde kuruldu. Sabri Özpala 1961 yılında İlim Yayma Cemiyeti'ne üye oldu. O dönemde Kapalıçarşı'da kuyumculuk işleri ile meşguldü. Kayınpederi olan Hüsnü Uğurlu da kuyumcuymdu. İlim Yayma Cemiyeti'nin azası olan Hüsnü Uğurlu vefat edince yerine Sabri Özpala üye oldu. Özpala vakfın kuruluşuna kadar İlim Yayma Cemiyeti'nin çeşitli kademelerinde görevlerde bulundu. Ömrünün sonuna kadar kendini vakıf işlerine adanmış bir kişiydi. Yine kendisi ile yapılan bir söyleşide o dönemki şartlarda neler yaptıklarını daha doğrusu bir avuç insan ile neleri

başardıklarını çok iyi özetlemektedir: *"Laleli'de üç katlı bir binamız vardı. Orada toplanırdık. Kiraları topluyorduk. Çok geniş bir bursumuz yoktu. Ancak İmam Hatip okullarının ihtiyaçlarını görmek için kullanıyorduk. Çok hasbi çalışmalar vardı o zaman. Yani düşünebiliyor musunuz? Bizim İlim Yayma'nın idare heyetinde Sabri Ülker, Abdülkadir Şadoğlu, kardeşi Çavuşoğlu, Mehmet Üretmen var. Bunlar o dönem camiamızın önde gelen varlıklı insanlarıydı. Yusuf Türel çok çalışırdı, Asım Taşer, İsmail Niyazi Kurtulmuş vs. bir toplantıda 'Ne yapmamız lazım?' dedik. Gruplar kurduk. Kapalı Çarşı'da ben zekât toplamayı üstlendim, İsmail Bey Çarşamba pazarına gider, elinde bir makbuz. Yusuf Türel'in teklifiyle cuma günleri cami çıkışında para toplardık elimizde makbuz ile. Mehmet Üretmen Bey ve Yusuf Türel beraber cami çıkışında para toplardı."*¹

Sabri Özpala ve Sabahattin Kırkan İYV Genel Kurulu'nda. (İYV Arşivi)

Gazeteci Mehmet Cemal Çifçigüzeli'nin Gözünden Sabri Özpala

Gazeteci Mehmet Cemal Çifçigüzeli, Sabri Özpala'yı yakından tanıyan isimlerden biriydi. Bir sohbetimizde, Özpala'nın hayırsever bir iş insanı ve vakıf adamı olduğunu vurgulamıştı. Kurucuları arasında olduğu İSAV'ın (İslami İlimler Araştırma Vakfı) hazırladığı *İSAV'ın 50. Yılına Armağan* kitabında Sabri Özpala ile alakalı şunları söylemektedir:

1 Adem Yavuz, Osman Acun, Mustafa Doğan, "Merhum Sabri Özpala: İlim Yayma Cemiyeti'nin İlim Yayma Vakfı'nın Çalışmalarında Hasbılık Vardı.", *Vefa*, İlim Yayma Vakfı Dergi Bülten, Kış 2021, Sayı 17, 8-13.

"Öyle kişiler vardır ki, herkesin hayatında önemli bir etkisi ve yeri vardır. Ama kesinlikle 'Bir müteşebbis, bir iş adamı olur.' diyemiyorum. Çünkü günümüzde iş adamlarının önemli bir bölümünden bir şey istenince veya hatırlatınca çok düşünerek, kılı kırk yararak size bir katkı sağlayabilir. Bazen eli cebine en azı olmak üzere gidebilir. Hele yanına yaklaştığınızda o size sürekli borçlarından, hayat pahalılığından bahsediyorsa sizin bir yardım talebi için geldiğinizi fark ettiği içindir. Ona hiç konuyu bile açmayacaksınız. Ama istisna olmak üzere çok güzel örnekler de yok değil. Bunlardan biri de iş adamı Sabri Özpala idi. İstanbul'da 86 yaşında 04 Eylül 2020 Cuma günü vefat etti. Medya ya göremedi ya da gerektiği kadar bahsetmedi bu vefattan, mekânı cennet olsun. Zengin ve varlıklı bir iş adamı idi ama aynı zamanda fikren donanımlı, inanç sahibi, birikimli, fedakâr, çoğu kişide olmayan aşırı mütevazı, şehrili bir aydıdı. Bir şehrin yapılanmasını ve toplumunu sürekli konu ederdi. Fatih'te oturuyor, yazları da İstanbul'un gökdelenlerle dolmadığı bir zamanda Bahçelievler'deki mütevazı evinde ikamet ediyordu. Son yıllarda karısı ağır hastaydı. Bir hekim gibi hakka yürüyene kadar senelerce şefkatle ve sevgiyle eşine baktı. Sabri Özpala vefat edene kadar ilme ve ilim adamlarına hizmet etti. Kendisini gazeteciliğe başladığım

günden itibaren tanırdım. İstanbul Kapalı Çarşı'da Hayırlı Kuyumcu idi. Ankara'da şubeleri vardı. Millî Görüş hareketinin başladığı günlerdi. Millî Gazete'nin kuruluşunda görev aldı, filî sahibi gibiydi. Çünkü eli cebine giden, hep veren millî bir insandı. Gazetenin bütün masraflarını kimseye belli etmeden karşılıyordu. Adalet Partisi adaylıklarını kabul etmeyince başta İstanbul olmak üzere "Bağımsızlar 66 Hareketi" başlamıştı. Ancak sadece Konya'dan Necmettin Erbakan parlamentoya girebilmişti. Bu girişimin de öncülerinden oldu. Her yerde başarılı olunamamıştı ama bir tecrübe kazanılmıştı. Millî Nizam Partisi kuruldu. Ben de basın danışmanı idim. Sabri Özpala yine bir lokomotif gibi en öndeydi; kaynak ve imkân aktarıyordu. Millî Nizam'ın kapanması için açılan her davada da maddî ve manevî katkısını artırarak sürdürdü. "Millî Selamet Hareketi" geldi peşinden. İstanbul Cağaloğlu Nuruosmaniye Caddesi üzerindeki il merkezinin bütün masraflarını Millî Gazete'deki gibi sessiz sedasız karşılıyor, heyecanla, aşkla hizmet ediyordu. Milletvekili adaylığına gelince bazıları gibi düşünmedi, genel merkezin gösterdiği sırasına razı oldu. 'Benim emeğim daha fazla.' demedi. Oyun içinde oyuna tenezzül etmedi. Bu yanlış tasarruf sonradan fark edilmiş, iş işten geçmişti. Lidere biat değil de davasına ve inancına olan sadakati kendini belli etmişti. İlme, ilim adamına ve yeni nesil araştırmacılara kucak açtı, politikaya gerektiği kadar mesafe koydu. Dünyanın yeniden nasıl döndüğünü tefekküre yöneldi, tercihini bu yolda kullandı. Öncelik, ilim ve ilim adamıydı. Ufku açık, kendini yenileyen aksakal gençlerini."²

Sabri Özpala'yı İSAV'da ziyaret. (Sağdan sola Mustafa Doğan, Osman Acun, Sabri Özpala, Adem Yavuz) (İYV Arşivi)

² Kurt, İsav'ın 50.Yılına Armağan, 67.

Sezai Karakoç ile İrtibatı

Sezai Karakoç ile yakından tanışan ve görüşen biriydi. Sezai Karakoç 1967-1968 yılları arasında Babıalide Sabah gazetesinde yazılar kaleme aldı. Yazıların yazılmasını ilk olarak Sabri Özpala teklif etti. Hatta Sezai Karakoç'a altı aylık yazı ücretini kendi cebinden o verdi. Daha sonra bu yazılar "Sütun" başlığı altında Fatih Yayınevi tarafından basıldı. Fatih Yayınevi'nin sahibi Sabri Özpala'nın bacanağı Hüseyin Hilmi Kurtulmuş'tu (ö. 2020). Hilmi Bey İlim Yayma Vakfı'nın kurucularından İsmail Niyazi Kurtulmuş'un (ö. 1986) kardeşi ve Prof. Dr. Numan Kurtulmuş'un amcasıydı. Sezai Karakoç 1969 yılında çok ciddi bir rahatsızlık geçirir. Rahatsızlığından ötürü bir yakınının yardımıyla hastaneye gider. Sezai Karakoç'un rahatsızlığında Sabri Özpala onu hastanede ziyaret eder. Hastanede ziyaret edenler arasında Marmara Kiraathanesi müdavimlerinden Yurdakul Dağoğlu da vardır. Sezai Karakoç'un üç günlük hastane masrafını Sabri Özpala karşılamıştır.³ Mehmet Cemal Çifçigüzeli yine bir yazısında Sabri Özpala ve Sezai Karakoç ile alakalı bir anısına değinir: *"Üstat Sezai Karakoç'un gerek yazıları gerek dergileri gerekse kitaplarıyla alakalı çok sayıda dava açılmıştı. Kendisi Ankara'ya dönmüş, Maliye Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştı. Ancak*

Sabri Özpala, İlim Yayma Vakfı yeni Genel Merkezi'nin inşaatını denetlerken. (İYV Arşivi)

*davaları devam ediyordu. Sabri Özpala davalarla ilgilenmeye başladı. 'Haydi Başkent'e yolculuk var.' dedi. Benim de nikah arabam olan Sabri Özpala'nın aracıyla defalarca Ankara'ya gittik. Koltuklarımızda dava dosyaları var. Ulus'taki Bakanlık binasında Sezai Karakoç ile görüştük. Bilgiler verdik gelişmeler hakkında. Üstadın morali yüksekti, hiçbir dava açılmamış gibi çalışmalarını sürdürdü."*⁴

İlim Yayma Vakfı'na Hizmetleri

Hem İlim Yayma Cemiyeti'nin hem de İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunda önemli hizmetleri olmuş bir iş insanıydı. 33 yıl Vakfın Mütevelli Heyeti Üyeliği'ni yaptı. İlim Yayma Vakfı kuruluşundan günümüze kadar yetiştirmiş olduğu talebeler ile yaptığı hayır hizmetleri ile hep adından söz ettirmeyi başarmış bir kurumdur. Özpala vefatına kadar Vakıf'la gönül bağıni sürdürmüş ve uzun yıllar bu kurum bünyesinde hizmet etmiş bir kişiydi. Vakıf kurulmadan önce fikri alt yapısını oluşturan isimlerden biri Yusuf Türel'di. Sabri Özpala Vakfın kuruluşuyla alakalı yapılan söyleşide şunları ifade etmektedir: *"Allah rahmet etsin Yusuf Türel'in çok emeği vardı bu hususta. O teşvik etmiştir bunu. 'Beyler bir vakıf kuralım. Bu vakfı kurmazsak ben biliyorum 1950'li yıllarda 2,5 lira para cezasıyla falanca cemiyeti kapattılar, bizim başımıza da aynısı gelmesin yoksa hizmet veremeyiz.'*"⁵ Sabri Özpala hem Vakfın kuruluş çalışmalarında hem de daha sonraki dönemlerde aktif olarak görev alarak vefatına kadar vakıfla olan gönül bağıni koparmadı. Hatta anlatılanlara göre 1990'lı yıllarda Vakfın Vefa'daki Genel Merkezi yapılırken Sabri Özpala inşaatı denetlemek üzere bodrum kata inerken düşerek bacağını kırar.

4 Mehmet Cemal Çifçigüzeli, "Sezai Karakoç: İnsan ve Medeniyet" Kocaeli Aydınlar Ocağı (Erişim 10 Ocak 2023).

5 Yavuz, Acun, Doğan, "Merhum Sabri Özpala."

3 Kurt, *İsav'ın 50.Yılına Armağan*, 68.

Necmettin Erbakan'ın Yakın Arkadaşlarındandı

Rahmetli Erbakan'ın uzun yıllar yol arkadaşlığını yapmış biriydi. Milli Nizam Partisi ve daha sonra kurulacak olan Milli Selamet Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. Yine bir sohbetinde siyasi hayatı ile alakalı şunları söylemektedir: *"1969'da Necmettin Erbakan'ın siyasette bağımsız hareketi vardı. Orada bağımsız harekette birlikte çalıştık. Hasbi çalışıyor herkes. Bana Milli Selamet Partisi'nde ve ondan evvel kurulan Milli Nizam Partisi'nde görev verdiler. Siyasete giderken İlim Yayma Mütevelli Heyeti toplantısında şöyle bir konuşma yaptım: 'Bizim Cemiyetimiz şimdiye kadar siyasetten hep uzak kalmıştır, bunun için de herkesin sevgisine mazhar olmuştur. Ben siyasete giriyorum dolayısıyla aranızdan ayrılmak mecburiyetindeyim. Beni affedin.' dedim ve idare heyetinden ayrıldım. Sonra siyasi hayatımız başladı. 1971'de parti kapatıldı, 1972'de yenisini kurduk, ben de kurucu oldum. Siyasette 1977 yılına kadar devam ettim."*⁶

Son Söz

Gerek ticari faaliyetleriyle gerekse vakıf çalışmalarıyla 85 yıllık ömrüne önemli hizmetler sığdıran Sabri Özpala 3 Eylül 2020 tarihinde vefat etti. Evli ve dört çocuk sahibi olan Özpala'nın naaşı kılınan cenaze namazının ardından Eyüpsultan Mezarlığı'nda toprağa verildi.

6 Yavuz, Acun, Doğan, "Merhum Sabri Özpala."

İYV'nin 40. Yıl programında Sabri Özpala'ya ödül takdimi. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı Genel Merkez'nin dualarla gerçekleşen temel atma töreninde. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Bilge, Mustafa L., Akbulut, Hamza. "İlim Yayma Cemiyeti", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim-yayma-cemiyeti> Erişim 30.12.2022.

Çifçigüzeli, Mehmet Cemal. "Sezai Karakoç: İnsan ve Medeniyet." Kocaeli Aydınlar Ocağı. Erişim 10 Ocak 2023.

İlim Yayma Vakfı, "Vakıf Tarihçesi". <https://www.iyv.org.tr/tr/vakif-tarihcesi.html#:~:text=29.Kas%C4%B1m%201972%20tarihinde%2037,kamu%20yazar%C4%B1na%20C3%A7al%C4%B1C5%9Fan%20vak%C4%B1flardan%20addedilmi%C5%9F> Erişim 30.12.2022.

Yavuz, Adem, Acun, Osman, Doğan, Mustafa. "Merhum Sabri Özpala: İlim Yayma Cemiyeti'nin İlim Yayma Vakfı'nın Çalışmalarında Hasbılık Vardı.", *Vefa*. İlim Yayma Vakfı Dergi Bülten. Kış 2021, Sayı 17, 8-13.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

S E D A T Ç E B İ

Sedat ÇEBİ

(d. 1938)

*M. Selim OKUYUCU**

Bizler millet olarak "Vakıf Medeniyeti" diyebileceğimiz büyük bir tarihi mirasın varisleriyiz. Bilhassa medeniyetimizin kültür başkenti olan İstanbulumuz'da yüzümüzü nereye çevirirsek çevirelim karşımıza ata mirası bir vakıf eseri çıkar. Hayır duygularının ve adanmışlığın ifadesi olan vakıf kültürü, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte yaşadığı tarihi travmayı kısa sürede atlatarak bu yeni dönemde de kaldığı yerden varlığını sürdürmeye devam ediyor. Her vakıf eserinin arkasından ona ruh veren bir vakıf insan veya insanlar çıkar. İşte yetiştirdiği talebeler ve hayır hizmetleriyle son yarım asra damga vuran İlim Yayma

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümü Lisans (Mezun), okuyucuselim@gmail.com, Orcid Id: 0009-0006-2423-214.

Çocukluk çağlarından bir portre. (Aile Arşivi)

Vakfı'nın arkasında da böyle yüce gönüllü erdem ve gayret erleri vardır. Biz de bu yazımızda ömrünü başta İlim Yayma Vakfı olmak üzere hayır hizmetlerine adanmış böyle ulu bir çınarı, yani Sedat Çebi'yi tanıtmayı amaçlıyoruz. Şimdilerde 84 yaşını süren fakat hala bir delikanlı gayretiyle vaktinin çoğunun evinden uzaklarda kâh Suriye'de kâh Afrika'nın uzak ülkelerindeki garip gureba arasında geçiren yorulmak bilmez bu gönül gencini daha yakından tanıyalım ki günümüzün gençleri ülkemizin nereden nereye geldiğini daha iyi kavrasın ve Sedat Çebi'lerden devraldığı hizmet meşalesini daha ilerilere ve daha uzaklara taşınsın.¹

1 Aşağıdaki metin öz olarak Sedat Çebi ile yapılan uzun bir mülakatın özetlenmiş ve yorumlanmış halidir. Sedat Çebi, "Sedat Çebi ile İlim Yayma Vakfı üzerine Röportaj", (Osman Acun, Mustafa Doğan, Ses Kayıt), *Vefa Dergisi*, 18. Sayı (Yaz 2021), 16-22, https://www.iyv.org.tr/img/_1233142672021_.pdf.

İstanbul'dan Önce

İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularından ve en genç kurucu üyesi olan Sedat Çebi aslen Trabzonludur. Fakat seferberlik döneminde babasının Amasya'nın Merzifon kazasına yerleşmesinden dolayı 1939 yılında Merzifon'da doğmuştur. İlkokulun birinci ve ikinci sınıflarını Merzifon Karamustafa Paşa İlkokulu'nda tamamlamıştır. Manifaturacı olan babasının, ilkokul çağlarındayken kendisine kerrat cetvelini öğretmesiyle daha çocukluk dönemlerinde ticarete ilgi duymaya başlamış ve babasının dükkanını çekip çevirmeye başlamıştır. Kerrat cetvelini² ezberlediği için alım-satım hesaplarında sıkıntı çekmeyen küçük Çebi, metre ile ölçmeyi öğrenmediği için ihtiyaç durumunda komşu dükkân sahibini çağırıp ona ölçtürmekte, ölçülen birim üzerinden kendisi hesabını yapıp tutarı hesaplamaktadır. İşte, Sedat Çebi'nin ileriki yıllarda elde edeceği büyük ticari başarılarının temeli bu yaşlarda atılmıştır. Bu yıllarda babasından aldığı sorumluluk eğitimi, sorumsuz büyüyen günümüz çocuklarının en çok ihtiyacı olduğu ama bir o kadar mahrum kaldığı bir model olmalı. Bu yıllarda bir yandan babasına dükkân işlerinde yardım etmekte, diğer yandan onun verdiği ikisi 35 kuruş eden peşkirleri dışarıda satmaktadır. Babasının işini Samsun'a taşıması üzerine üçüncü sınıftan itibaren ilkokulu Samsun'da okuyarak tamamlamıştır. Babası ticarete olan kabiliyetini görmesine rağmen oğlunun tahsile devamını arzulamaktadır. Ancak içindeki ticaret arzusunu durduramayan Sedat Çebi, ilkokuldan sonra okulu bırakmış ve ticaret hayatına erken bir giriş yapmıştır.

İstanbul Yılları ve İlim Yayma Cemiyeti ile İlk Temaslar

İstanbul macerası, babasının tuhafıye mağazasına mal temin etmek için 1956 veya 1957'de İstanbul'a gelmesiyle başlar. Demokrat Parti iktidarına rastlayan bu yıllar, hızlı bir imar faaliyeti yanında bilinçsiz bir yıkım dönemidir. Çebi, yol genişletme çalışmaları sırasında birçok tarihi yapının tahrip edildiği bu yılları canlı olarak hatırlamaktadır. Bu sıralarda, Karaköy'le Eminönü arasındaki genişletme çalışmalarına tanık olmuş, gündüz dayısıyla birlikte mal tedarik ettikten sonra akşamları bu yıkımları içi acıyarak uzun uzun seyretmiştir. Bu tarihlerde baba dükkanına mal tedariki için sık sık İstanbul'a gidip gelir. İnşaatı yeni bitmiş olan ve mülkiyeti İlim Yayma Cemiyeti'ne ait bir hanın 41 numaralı dükkanını kiralar. Bu tanışıklık bir zaman sonra Samsun'daki işlerini İstanbul'a taşımasıyla ilerleyecek ve İlim Yayma Cemiyeti'nin muhasibi Osman Bey'le yakınlığı, ülfet ve muhabbetle devam edecektir. 27 yaşındaki Çebi, kendi işi olan fanila

2 Günümüzde bu tabir yerine "çarpım tablosu" tabiri tercih edilmektedir.

Gençlik dönemlerinden bir kare. (Aile Arşivi)

ve gömlek ticaretine zamanla pardösü imalatını da ekleyerek işlerini genişletmiştir. Onun İlim Yayma Cemiyeti'yle ilişkileri evlenmesiyle birlikte gerçek anlamda gelişmiştir. Kayınbiraderi İsmail Ergün, Cemiyet'le diyalogu olan biridir ve Sedat Çebi'yi de zamanla Cemiyet çatısına kazandıran o olmuştur. İlim Yayma Cemiyeti, o sıralarda kiralarnı tahsil ederken bazı problemler yaşamaktadır. Samsun'dayken hayır kurumlarıyla alakadar olduğundan bu konularda tecrübe sahibi genç Çebi, bu hayır kurumundan da emeğini esirgemez ve Cemiyetin kira işlerini takip görevini gönüllü olarak üstlenir. Bu vesileyle temasta olduğu esnaf arasında dini hassasiyete sahip olanlardan İlim Yayma Cemiyeti için yardım toplar. Bu gayretleri, Cemiyetteki üst merciler tarafından kısa zamanda fark edilir ve kendisine murakıplık görevi teklif edilir. Teklifi kabul ederek 1970 senesinde İlim Yayma Cemiyeti'nde "Murakıp" olarak vazifeye başlar.

Cemiyet Faaliyetleri

Cemiyet'e yeni dahil olmasına rağmen adanmış bir ruhla çalışması ve her işin ucundan tutması onu kısa zamanda sözü dinlenen bir konuma yükseltir. Bu sıralarda Cemiyet'in önde gelenleri olan Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş (ö. 1986), Sabri Özpala (ö. 2020), Avni İman (ö. 2019), Yusuf Türel Bey'in kardeşi Hamit Türel, Mesih Adalettin'le birlikte kurban çalışmalarını yürüten ekipte bulunmuştur. Ancak Doktor Niyazi Kurtulmuş'un ani bir enfarktüs geçirmesiyle bütün

bu organizasyonların ağırlığı Sedat Çebi'nin omuzlarına kalır. Çebi, hastanede ziyaretine gittiği İsmail Niyazi Kurtulmuş'la arasında geçen şu konuşmayı aktarıyor:

"Niyazi Bey enfarktüs geçirdiği zaman hastaneye ziyarete gittim. Asım Taşer Bey kayınbiraderi oluyordu -ki kendisi aynı zamanda tıp doktorudur-. Asım Bey içeriye girmek isteyenleri kapıdan koymuyor içeride yatan Niyazi Bey'in yanına kimseyi almıyordu. Bana da dedi ki; 'Fazla bir şey sorup hastayı yormayacaksın.' İçeri girdiğimde Niyazi Bey'in bana sorduğu ilk şey şu oldu: 'Ne kadar deri topladınız, ne kadar canlı kurban topladınız?' Kendi içinde bulunduğu zor duruma aldırış etmeden bana söylediği ilk şey bu oldu. Ben topladıklarımızı liste halinde yazarak kendisine teslim

Kurban kesimlerinin takibi esnasında. (Aile Arşivi)

ettim. O gün o muhterem kardeşimiz, abimiz o kâğıdı alıp baktığında mutluluktan yüzünde güller açıyordu. Yüzündeki o gülümseme, memnuniyeti konuşmadan her şeyi anlatıyordu. Başarının iyi olması, topladığımız kurban ve kurban derilerinin fazla olması onu ziyadesiyle mutlu etmişti. Ondan sonra tabii ki Niyazi Abimiz bu işe bakamaz oldu. Yükün ağırlığı bana kalmıştı, biz de az önce ismini zikrettiğim kardeşlerle bu hizmeti devam ettirdik."

Çebi, deri toplamak için bazen gecenin üçünde kalkıp Draman'daki İmam Hatip Okulu'nun yolunu tutmakta ve seçtiği öğrencileri arabalarla civardaki camilere göndermek suretiyle kurban derilerini toplatmaktadır. Derilerin toplanması işinde, deri toplayanlardan kullanılan araçlara kadar her şey Allah'ın rızasını kazanma gayesiyle yürütülmektedir. Takriben 50 arabadan oluşan araç filosunun tamamı hayır sahiplerinin fahri olarak tahsis ettiği araçlardan oluşuyordu. Bu seferberliğe, zengin fakir herkesin kendi gücü nispetinde katılım sağlamasıyla toplanan deriler Fatih'teki okulun bahçesine geliyor ve satılana kadar orada bekletiyordu. Kendini adayışı dört gün boyunca gecenin geç saatlerine kadar devam ediyor ve arabalar, camiler ile okul arasında adeta mekik dokuyordu. Bazı zamanlar toplanan deri sayısı 18-19 bini bulmakta ve bunlar dericilere teslim edilmekteydi. Koyun derileri daha kıymetli olduğundan adet hesabıyla, sığır derileri ise kilo karşılığıyla teslim olunmaktaydı. Toplanan bu derilerin satım süreçleri ihale yöntemiyle yürütülür ve en yüksek ihaleyi verene deriler toplu bir şekilde teslim edilirdi. Çebi, Cemiyet için hayli önemli bir gelir kapısı olan deri toplama işinin beraberinde resmî kurumlarla birçok ihtilafı ve mahkeme süreçlerini de celbettğini, resmî kurumlar arasında da bilhassa Türk Hava Kurumu'yla Cemiyet arasında deri toplama mücadelesinin büyük bir meşguliyet alanı

olduğunu gülümseyerek hatırlıyor. Cemiyet'in Yusuf Türel Bey tarafından karşılıksız olarak takip edilen bu davalarına ve çekişmelere örnek olarak bize şöyle bir vakıayı naklediyor:

"Yine bir Kurban Bayramı'nda kesilen kurbanlarının derilerini hayır kurumlarına teslim etmek üzere camiye getiren cemaat namazda iken Hava Kurumu geliyor ve kimseye sormadan derileri arabalarına yüklemeye başlıyor. Bu durum cemaatteki birkaç kişi tarafından fark edilince hemen arabanın etrafı sarılıyor ve herkes; bu deri benim, şu senin, diye kendi derisini onların aracından indiriyor. Sonra da o sıralar hayır işi için derileri topladığı bilinen İlim Yayma Cemiyeti'ne haber ediliyor. Bunun haberini alınca hemen bir araç gönderdim ve derileri teslim aldım. O devirlerde belki imkanlar kısıtlı idi ama İlim Yayma'ya gönül vermiş insanların bu yoldaki ihlasları bugüne kıyasla çok daha zengindi. Bu ihlasa bir örnek vereyim; Edirnekapi'da yaşayan kendi halindeki gayretli bir amcamız vardı. Bu amca takriben 70-80 yaşlarında idi ama yaşına aldırmadan günde asgari 10 sefer yapar ve bölgesinden topladığı derileri dört gün boyunca taşımaya devam ederdi. Bu örnekler ileride vakfa dönüşecek İlim Yayma ruhunun temelini teşkil eden fedakarlıklardan bazısıdır."

İstişareler esnasında. (Aile Arşivi)

Sedat Çebi, zamanla tekstil ticaretinden oğullarının halen sürdürdüğü inşaat işlerine geçince bu sefer de Cemiyet'in inşaat işlerini üstlenir; mesaisinin yarısını kendi şahsi işlerine, diğer yarısını da Cemiyet işlerine tahsis etmektedir. Hatta bir seçim gerektiği durumlarda Cemiyet menfaatini kendi ticaretinin önünde tutmaktadır. Vakfı, inşaat yoluyla kalkındırma çabalarının zaman zaman sekteye uğraması ve önemli fırsatların zayı olması onu derinden üzer. Sözgelimi, Eymen Topbaş'ın (ö. 1991) Başkanlığı döneminde Vakfın Bağlarbaşı'ndaki arazisine okul yapılması için imar çıkarılmıştır. Ancak o sıralarda kendisi Suudi Arabistan'da olduğundan bu işlerin başında Ahmet Yıldız (ö. 2019) bulunmaktadır. Çebi'nin ısrarla; *"Vakıf ve Cemiyet olarak el ele verelim ve burayı beraber yapalım, biz Cemiyet olarak gayrimenkullerimizi paraya çevirelim, siz de Vakıf olarak imkanlarınızı seferber edin, peyderpey de olsa biz bu binaları yapalım. Bu zamana kadar biz nice okullar, yurtlar yaptık bunu da birlik olursak yapabiliriz."*

Üzerlerine titizlikle eğildiği gençlerle birlikteyken. (Aile Arşivi)

demesine rağmen fikrini kabul ettirememiş ve bu önemli fırsat bu şekilde zayı olup gitmişti.

İlim Yayma Cemiyeti'nin Vakfı Kurma Süreci ve Bazı Zorluklar

İlim Yayma Cemiyeti'nin daha sonra İlim Yayma Vakfı'nı kurma sürecine de tanık olmuş ve o zamanlar bu işlerin içinde bulunmuş biri olarak Sedat Çebi, bir ayaklı tarih mesabesindedir. Şimdi bu süreci bir de onun ağzından dinleyelim:

"12 Eylül İhtilali'nin olduğu gün Sönmez'in toplantısı vardı. Biz de Mehdi Sungur (ö. 2018) ile beraber Sönmez'in toplantısında iddik. Cemiyetin kapatılacağını haber verdiler. Ben İlim Yayma Cemiyeti'nin idare heyetindeydim. Bazı

Bir düğünde Erbakan Hoca ile birlikteliği
esnasında (Aile Arşivi)

memurlar kapatmak için yazı ile gelmişler. O arkadaşlara bir yemek ismarladık Beyazıt'ta. Herhangi bir sıkıntıya maruz kalmayalım diye bazı kararlar aldık. Ama neticede Cemiyet kapandı. 12 Eylül'den yıllarca önce 1973 yılında tedbirimizi almıştık. 1971'de hükumete muhtıra verilmişti. O dönemde Cemiyetin idare heyetindeki Yusuf Türel abimizden Allah razı olsun. Bu hizmetin direği Yusuf Türel'dir. Vakfın tüzüğünü o hazırlamıştı. Dedik ki ihtilaller oluyor; dernekler, Cemiyetler kapandığı zaman mal varlığı tamamen Devlet'e kalıyor. Bir vakıf kuralım, mal varlığını oraya intikal ettirelim. Hiç olmazsa vakıfların kapanması daha zor olduğu için lehimize olur. İdare heyetiyle toplandık ve bütün kardeşlerimizle vakıf kurmaya

İlim Yayma Vakfı yöneticilerinin Sedat Çebi'yi ziyaretleri. Soldan sağa; oğlu Cüneyt Çebi, Adnan Çelik, Sedat Çebi, N. Bilal Erdoğan, İ. Turan İltter, Ömer Çınar, oğlu Halit Çebi, Adem Yavuz, Osman Acun. (İYV Arşivi)

karar verdik. Cemiyet'e faydası olan, gönül veren kimselerden oluşan 98 kişi ile..."

İşte günümüzdeki İlim Yayma Vakfı'nın kuruluş hikâyesi, Cemiyet'in o zamanki mevcut mal varlığını ihtilal idaresinden kurtarma refleksine dayanıyor. İhtilalden sonra kayyum dönemine girilmiştir. Kayyum olarak atanan emekli başçavuşun Merzifonlu olması sebebiyle arada bir hemşerilik muhabbeti oluşur... Art niyetli ve sivri bir kişiliği olmayan bu kayyum, o dönemin yönetim kadrosunun düşünceleriyle tam uyuşmasa bile yönlendirmelere ve önerilere açık, iyiliksever bir şahıstır. O zor dönem, bu karşılıklı uyum sayesinde bir aksaklığa uğramadan rahatça atlatılmış.

Cemiyetin kapanması dolayısıyla kurulan Vakfın ilk kurucuları 98 üyeden oluşup aralarında enteresan üyeler bulunmaktadır. Bu enteresan üyeler; İstanbul Müftüsü, Belediye Reisi ve İstanbul Valisi'dir. Bu kişilerin üye olarak alınması aslında politik gerekçelere dayanmaktadır. Devletin üst mercilerinden üyelerin dâhil edilmesiyle Vakıf güvenceye alınmıştır. Bu üyelikler o an görevde bulunan kişilere değil, o makama tahsis edildiği için göreve gelen her kim olursa olsun Vakfın üyesi olmaktadır. Bu makamların daimi üyeler olarak alınmasının nedeni yukarıda da değindiğimiz gibi bu kimseler sayesinde vakfın daha çok tanınması ve gerek vilayet gerek belediye ve gerek müftülükte hizmetlerin daha çabuk ve kolay yürütülmesi fikrine yöneliktir. Günümüzde bu üyeler arasına İlim Yayma Cemiyeti başkanı da ilave edilmiştir.

Sedat Çebi istemeden de olsa yaşanan bazı sıkıntılara da zaman zaman değinmek durumunda kalıyor. Sözelimi Eymen

Ödülün verilmesi esnasında Vakfın 8. Dönem Başkanı Yücel Çelikkalek'in (ö. 2020) de içinde olduğu ayaküstü bir muhabbet. (İYV Arşivi)

Topbaş'tan sonra göreve gelen Asım Taşer zamanında Vakıf ile Cemiyet arasında yaşanan bazı anlaşmazlıklar bu türdendir. Peygamberimiz'in "*Ümmetimin ihtilafı rahmettir.*"³ hadis-i şerifi de aslında yaşanan bazı küçük anlaşmazlıkların doğum öncesi sancıları mesabesinde olduğunun ispatıdır. İlk başta olumsuz bir şey gibi algılansa da sonrasında gerçekleşecek güzellikler ve açılımlar görülünce yaşananların değeri olmayan küçük pürüzler olduğu anlaşılmaktadır.

Çebi, Cemiyet'te sorumlu Başkan Yardımcılığı döneminde yurtların ve gelirlerin artırılması için gayret etmiştir. Bu görevlerin ne kadar hassas yürütülmesi gerektiğine örnek olmak üzere şunları anlatıyor:

"Bağışçılar tarafından tapular bağışlanırken maalesef bazı şubelerin bilgi eksikliğine bağlı olarak büyük yanlışlar yaptıkları durumlar oluyordu. Mesela Avukat Neşat Bey vardı. Ankara'da bir hanımefendi Ankara hudutları içinde neyim varsa vefatımdan sonra İlim Yayma Cemiyeti'nin diye bir vasiyetname bırakmış. Bu vasiyeti de yazan aynı zamanda Vakfın da avukatlığını yapan Neşat Bey. Muhterem, sen avukatsın. İnsan buraya parsel yazar, detaylı bilgi yazar. Bir denizde bir taş. Şimdiki gibi değil ki. Vakfın ve Cemiyet'in avukatlığını yapan Yunus Can en az dört-beş sene Ankara'da bu yeri aradı. En sonunda buldu Allah razı olsun. Kızılay'da Etibank'ın olduğu bina, on katlı. Tabi bir baktı ki mirasçılar her tarafı satmışlar. Hemen binayı bulduğumuz için el koyduk. Bir katta noter, birkaç tane de

dükkân, onlara el koyduk. O dönem MSP siyasi olarak iktidar ortağıydı. Şevket Kazan da Adalet Bakanı'ydı. Ona gittik bu durum için. Araştırma yaptı ve dedi ki; "İki üç kere el değiştirmiş. Dava açmanıza lüzum yok, hiçbirini geri alamazsınız. Zaten mevcutlara haciz koymuşsunuz, ancak bunları kazanırsınız onun dışında hiç uğraşmayın." O koca bina Avukat Neşat Bey'in bilerek veya bilmeyerek beceriksizliği yüzünden Cemiyet'in elinden uçup gitmiş oldu. Cemiyetçilik çok hassas olan bir şey."

Yusuf Türel'in mülki amirlerle ve dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel (ö. 2015) ile arası iyiymiş. Yani resmi makamlarla ilgili bir mesele olduğu zaman gerek İlim Yayma Cemiyeti'nin gerekse kurulduktan sonra İlim Yayma Vakfı'nın hizmetleri ile Yusuf Türel ilgilenirmiş. Yusuf Bey avukatlık mesleğinde hayli mahir biriymiş ve Sedat Çebi gibi o da vakfın işlerini kendi işinin önüne koyar, zamanının çoğunu İlim Yayma Cemiyeti'ne ve İlim Yayma Vakfı'nın işlerine verirmiş. Peki bütün bu emeklerin sonucu? Sedat Amcamız şu hatırasıyla bu sonucu en veciz şekliyle özetliyor:

"Ramazan'da iftarlar verirdik. İmam Hatip Okulu'nda iftar verdiğimiz zamanlarda, İstanbul'da İlim Yayma Cemiyeti'nden başka iftar veren hiçbir kuruluş yoktu. Daha önce -adını vermeyelim- filanca

3 el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafa, 1: 64, el-Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, 1: 210-212.

43 yıllık Cemiyet ve Vakıf hayatı tecrübelerine dair duygusal bir konuşma yaparken.
(İYV Arşivi)

cemaat umumiyetle İmam Hatiplilerin aleyhinde çok konuşurlardı. Niçin çocuklarınızı İlim Yayma Cemiyeti'ne veya İlim Yayma Vakfı'na veriyorsunuz? Bunlar ancak İmam Hatip okullarında cenaze yıkayan hocalardandır, başka bir işe yaramazlar falan diye propaganda yaparlardı. Ben Yusuf Bey'i bir iki defa toplantıda dinledim: 'Sizin için ölü yıkayıcısı diyorlar, kati surette bunlara kulak vermeyin, okuyun, çalışın, bir gün içinizden Rabbim bir başbakan çıkartacak.' derdi. Çocuklara moral verirdi. Yusuf Bey göremedi ama ben yahut o zamanki idare heyetinde olanların birçoğu bunu hatırlıyor. Bir gün geldi, bizler başbakanın da Cumhurbaşkanı'nın da çıktığını gördük çok şükür."

Kendi Kurduğu Vakıf Olan Darul Eytam Vakfı'na Dair

İlim Yayma Cemiyeti, İlim Yayma Vakfı ve daha birçok vakıftan elde ettiği birikim ile ömrünün kalan kısmında yetim çocuklara ve bu çocukların ailelerine yardım etmeyi amaçlayan Sedat Çebi, bu hedef doğrultusunda 2012 yılında Darul Eytam Vakfı'nı kurmuştur. Halen Yönetim Kurulu Başkanı olduğu bu Vakfa çok sayıda gayrimenkul bağışlamıştır. Şu anda yürütmekte olduğu bu faaliyet, sahip olduğu 52 yıllık vakıf hayatının meyvesi mesabesindedir. 2013 yılında Hatay'ın Yayladağı ilçesinde savaştan kaçarak yurdumuza sığınan otuz adet

Türkmen ve Suriyeli yetim çocuğu sahiplenmeyle başladığı bu yolculuk zamanla öylesine büyümüş ki bugün Darul Eytam Vakfı; Türkiye, Suriye, Filistin ve Somali'de çoğunluğunu savaşlarda şehit düşen kardeşlerimizin çocuklarından oluşan dört binin üzerinde yetim çocuğa ve ailelerine her ay düzenli olarak ayni ve nakdi yardımda bulunmakta. 84 yaşındaki Sedat Çebi, yapılan bu yardımların her aşamasında bulunmaya gayret göstermekte ve ilerleyen yaşına aldırmadan Suriye'nin iç kısımlarında yer alan Atme, İdlib, Eriha, Sarmada, Afrin ve Cinderes'e her ay gidip gelerek yapılan yardımların bizzat takipçisi olmaktadır. Yurdumuza sığınan ve Hatay, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adana, Gaziantep ve kazalarında yaşayan Suriyeli yetim çocuklara ve ailelerine aylık düzenli yardımlar yanında her yıl Ramazan ayında otuz binin üzerindeki aileye gıda yardımı yapmaktadır. Yine Hatay'ın Yayladağı ve Kırıkhan ilçelerinde açmış olduğu Kur'an Kursları'nda 700'ün üzerinde Suriyeli ve Türkmen çocuğa eğitim verilmektedir. Ayrıca 2006 yılında İstanbul'da açmış olduğu Kur'an Kursu'nda Türkiye'de ilk defa kadınlar için Aşere-Takrib ve Tayyibe eğitimi verilmeye başlanmış 2006 ile 2012 yılları arasında Aşere-Takrib, hafızlığa hazırlık, hafızlık ve Arapça dersleri verilmiştir. Bu süreçte bu kursta yetişen talebeler

Sedat Çebi yetimlerle. (İYV Arşivi)

Kuran'ı güzel okuma yarışmalarında iki defa Türkiye birinciliği ve bir defa Türkiye üçüncülüğü kazanmışlardır. 2018 yılında yetim çocuklara yardım amacı ile gittiği Somali'de, Somali Büyükelçiliği ve Diyanet İşleri Din Ateşesi ile yapılan görüşmelerde ülkeye gelen yardımların Mogadişu ile sınırlı kaldığı ve iç bölgelere ulaşmadığı bilgisini alınca bahsi geçen kurumların da desteğiyle daha önce hiçbir Türk sivil toplum kuruluşunun gitmediği, Galmudug Eyaleti'ne bağlı otuz bin nüfuslu Guriceel şehrine giderek burada tespit edilen çok sayıda yetim çocuğa her üç ayda bir düzenli olarak yardımda bulunmaya başlamıştır. 2018 yılı içerisinde Guriceel'de ilk defa kurban kesim organizasyonu yapılmış, 2.500 küçükbaş kurban kesilerek bölge halkına dağıtılmıştır. 2019 yılında ise aynı bölgede kurban organizasyonu çerçevesinde sadece Darul Eytam Vakfı tarafından 3.100 kurban kesilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır.

Sonsöz

Sevenlerine ve dokunduğu herkese güzellikler saçan bu yüce gönüllü insanın acaba muvakkıyet sırları nedir? Bunun cevabı herhalde Mehmet Akif'in (ö. 1936) şu mısralarında yatıyor olmalı:

*Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın
Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın.*

Biz gençlere; gençliğin bir nüfus kâğıdı işi değil, gönül diriliği ve hizmet azmi olduğunu hal diliyle anlatan Sedat Çebi'nin hayatından alınacak ne çok dersler var.

Kaynakça

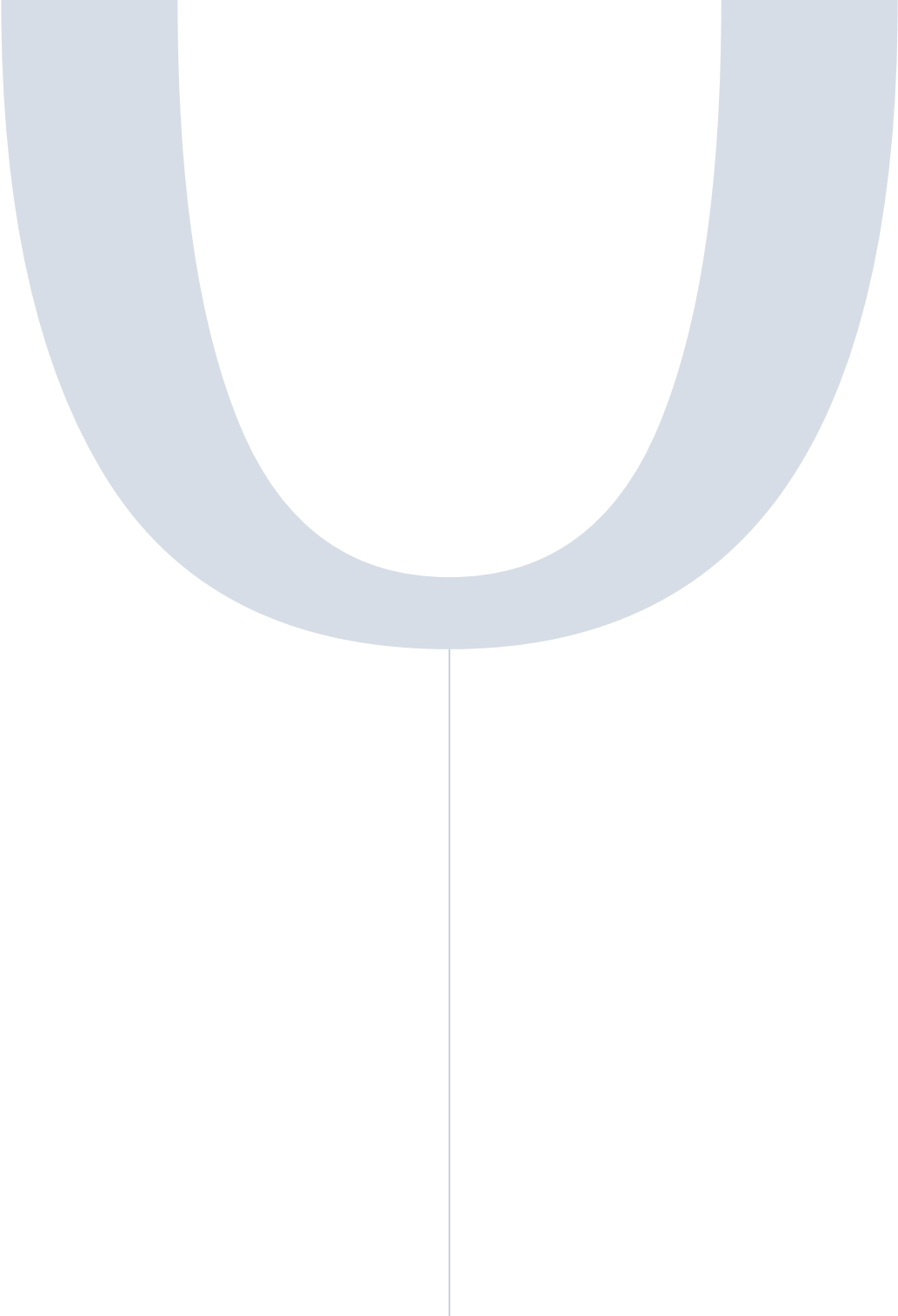
Çebi Sedat, "Sedat Çebi ile İlim Yayma Vakfı üzerine Röportaj", (Osman Acun, Mustafa Doğan, Ses Kayıt), *Vefa Dergisi*, 18. Sayı (Yaz 2021), 16-22, https://www.iyv.org.tr/img/_1233142672021_.pdf.

el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*, 1: 64.

el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

A H M E T Y A H Y A K İ Ğ İ L İ

Ahmet Yahya KİĞILI

(d. 1945)

*Abdulkadir ÜNAL**

Hayatı ve Ailesi¹

1945 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Avni Bey ile Emine Mesude Hanım'ın oğludur. Ailesi Bingöl'ün Kiğı ilçesinden Malatya'ya göçmüştür. Soyadı kanunu çıktıktan sonra "Kiğılı" soyadını almışlardır.

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yüksek Lisans Öğrencisi-İlim Yayma Vakfı Özel Kalem Müdürü, una.abdulkadir@hotmail.com.

1 Bu metindeki verilerin önemli bir kısmı Sayın Ahmet Yahya Kiğılı ile yapılan röportajdan iktibastır. Bu sebeple kaynak, metin sonunda tek bir referansla gösterilecektir.

Ahmet Yahya Kigili. (İYV Arşivi)

Ahmet Yahya Bey'in babası Avni Kigili 5 yaşında, amcası İbrahim Fahri Kigili² (Hacı Fahri Kigili) 15 yaşında iken yetim kalmıştır. İbrahim Fahri Bey bir yandan tahsiline devam ederken diğer yandan Halep-Malatya arasında manifatura ağırlıklı ticaret yapmıştır. Böylece ticarete giren ve başarılı olan Hacı Fahri Bey, 1925 yılına kadar Malatya'da kalmış, burada evlenmiştir. İlk çocuğu Feride Hanım, Malatya doğumludur. O dönemin yaylı at arabasıyla birlikte önce Samsun'a gelip ardından İstanbul Kuruçeşme'ye yerleşerek bir yalı almış ve ticaretini burada devam ettirmiştir. Melon şapkalı, bastonlu ve şık giyimli Hacı Fahri Bey, Kuruçeşme Camii imamının

etkisiyle muazzam bir fikri değişiklik yaşamıştır. Kuruçeşme'den tramvayla Sultanhamam'a gelirken Yasin Suresi'ni okumaya başlamış ve muhtelif hocalardan dini dersler almıştır. Otuz beşinden sonra hafız olan Fahri Bey, Kigili ailesini de etkilemiştir.

Ahmet Yahya Bey amcasını şöyle anlatıyor: *"Pazar günleri ikindi namazını müteakip Sultanahmet Camii'nde vaaz verecek düzeye kadar gelmiştir. İmamlıktan veya hocalıktan tüccar olan çoktur. Ama tüccarlıktan, bir de otuz beşinden sonra hoca olan nadir kişilerden biridir. Bizim aileye büyük etkisi olmuştur."*

Hacı Fahri Bey erkek evladı olmadığı, başka çalışacak kimsesinin de bulunmadığından ailenin istikbalı için yeğeni Ahmet Yahya Bey'e çok yakın davranmıştır. Kardeşi Avni Bey erken yaşta vefat ettiği için yeğenlerine adeta babalık yapmıştır. Ahmet Yahya Bey, ablası Fatma, erkek kardeşi Kasım olmak üzere üç kardeştir. Erkek kardeşi Alman Lisesi'ni bitirdikten sonra İngiltere'de Manchester Üniversitesi'nde lisans eğitimi yapmıştır.

Ahmet Yahya Bey, Hacı Fahri Bey vesilesiyle 19 yaşında İlim Yayma Cemiyeti kurucularından Nuri Topbaş'ın³ kızı Ayşe Vildan Hanım ile evlenmiştir. Kendilerinin üç çocuğu olup, en büyük kızı 1964, küçük kızı 1968 ve oğlu Mehmet Avni Kigili 1974 yılında dünyaya gelmiştir.

Abdullah Kigili⁴ da babasının amcaogludur.

2 <https://www.kigilivakfi.com/pages/fahri-kigili-kimdir-7.html> (Erişim 26 Ocak 2023).

3 <https://iyc.org.tr/kurucularimiz> (Erişim 26 Ocak 2023).

4 Kigili giyim mağazaları zincirinin kurucusu ve sahibidir. <https://corporate.kigili.com/tarihce> (Erişim 26 Ocak 2023).

İş ve vakıf hizmetlerini birlikte yürüten Ahmet Yahya Kığılı, İYV Genel Kurulu'na gelirken. (İYV Arşivi)

Çalışma Hayatı

Ahmet Yahya Kığılı, babasının 1961 yılındaki vefatından sonra Alman Lisesi'ni bırakıp Sultanhamam'da tekstil üzerine kurulmuş olan Fahri ve Avni Kığılı Kolektif Şirketi'ne yani amcası Hacı Fahri Bey'e 16 yaşında ortak olmuştur. Bu ortaklık Hacı Fahri Bey'in vefatına kadar (1968) devam etmiştir.

Ahmet Yahya Bey o dönemi şöyle anlatır:

"Pazen basma kumaşları ağırlıklı olarak Anadolu hanımlarına satıyorduk. Zaten o tarihlerde ülkenin %85'i ağırlıklı olarak Anadolu'da yaşıyordu ve bu ucuz emtialar kullanılıyordu. Kombine basma yapan tesisler de yeni kurulmuştu Türkiye'de. Daha evvel yalnızca iplik çekimi yani pamuk, pamuktan iplik, iplikten de dokuma yapılıyordu. Dokunmuş mallar İtalya veya Almanya gibi ülkelere gönderilip orada son muameleyi görerek desenler basılıyor ve oralardan gelip yine Türkiye'de satılıyordu. Sonra burada Mensucat Santral, Bossa ve Güney Sanayi gibi kombine tesisler kuruldu. Onların mamullerini satan bir dükkâna intikal ettim. Çok cüzi kârlarla ticaret yapılıyordu ve öyle başladık. Para kazanmaktan ziyade, bu iş Anadolu esnafını tanımamıza imkân sağladı. Yani 'Türkiye'nin hangi bölgesi daha imkânlıdır? Hangi ilçe hatta hangi şehir veresiye alır ya almaz? Hangisinde para vardır?' vs.

Biz 1967'de basma pazen yaparken sonra yüksek mukavemetli, ütülenmesi kolay, buruşması zor, yün veya pamuk gibi karışımları olabilen polyester elyafı çıktı. O zaman polyester elyafa Almanya'daki Bayer "Trevira", İngiltere'deki ICI ise "Terylene" diyor. Sonra Türkiye'ye geldi ve biz polyester elyafı yapılan mamullerle piyasaya girdik ve başarılı olduk."

Ahmet Yahya Bey, 1969 yılında kurulan Kastamonu Entegre Ağaç Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin kuruluşunda büyük ortak olarak yer almıştır. Şirketin şu an neredeyse tamamı kendilerine intikal etmiştir. 1937 yılında Hacı Fahri Bey ve Avni Bey'in manifatura ticaretiyle ilgili kurduğu kolektif şirketin 1987 yılında Hayat Kimya Anonim Şirketi'ne dönüşmesiyle birlikte hızlı tüketim ürünleri sektörüne adım atmıştır. Deterjan üretiminin ardından 1997 yılında çocuk bezi işine, 2005 yılında ise temizlik kağıtları sektörüne girmiştir.

Temelleri 1937 yılında atılan ve kolektif şirketin bugünkü orijini olan Hayat Holding'in hızlı tüketim ürünleri sektöründe Hayat; ağaç bazlı panel sektöründe Kastamonu; liman işletmeciliği sektöründe ise Limaş başta olmak üzere farklı sektörlerde faaliyet gösteren 41 şirketi ve 17 bini aşkın çalışanı bulunmaktadır.⁵

⁵ <https://www.hayat.com/tr-tr/kurumsal/hayat-holding/> (Erişim 23 Ocak 2023).

Ahmet Yahya Kığılı. (İYV Arşivi)

Ahmet Yahya Bey, çalışma hayatında mihenk taşı olan ve yıllar evvel Korkut Özal (ö. 2016) ile görüşmelerinden etkilendiği bir anısını şöyle anlatıyor: *"Harem-i Şerif'teydik. Korkut Ağabey direğin dibinde oturmuş kitap okuyordu. Yanına gittik, tam daha oturmadan 'çocuklar, biliyor musunuz? insanoğlu yapabilecek olup da yapmadıklarından da mesulmüş.' Bu sözü beni çok etkiledi. Çünkü bir fabrika kuruyoruz, ikinciye ve üçüncüyü de kuruyoruz. Yani ne oluyor? Bizim hususiyetimiz nedir? Biz de ondan sonra hangi yatırım geldiyse amiyane tabirle gazdan ayağımızı çekmedik. İşte Hayat Kimya'da oğlum Mehmet Avni. Ağaç Grubu'nda ise Haluk Yıldız var. Onların getirdiği projelerin çoğuna ben mâni olmadım. O gün bugündür gazdan ayağımızı çekmedik. Korkut Ağabey'e seneler sonra bir Cuma namazı çıkışı, 'Bizim hizmetlerde muhakkak hissen vardır abi.' dedim. Onun da hoşuna gitmişti. Oğlu Ali'ye 'Bak ne diyor Yahya abin!' demişti. Öyle bir hatıramız da var."*

İlim Yayma Vakfı ile Münasebeti

Ahmet Yahya Bey'in İlim Yayma'yla olan tanışıklığı ve yakınlığı İlim Yayma Cemiyeti'nin ilk kurucularından olan amcası Hacı Fahri Bey'den⁶ ve damadı olduğu Topbaş Ailesi'ndendir. 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularından Muammer Topbaş⁷

(ö. 1994) ile Musa Topbaş'ın (ö. 1999)⁸ amcasının damadıdır. Kuzeni Fatma Feride Hanım, Musa Bey ile evli olup, oğulları ve aynı zamanda İlim Yayma Vakfı Kurucular Kurulu Üyesi Osman Nuri Topbaş⁹ da Hacı Fahri Bey'in ilk torunudur. Diğer kuzeni Fikret Hanım ile Muammer Bey'in oğlu Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Ahmed Hamdi Topbaş da yine amcası Hacı Fahri Bey'in torunu olmaktadır.

İlim Yayma ile direkt temasının Nazif Çelebi (ö. 1988) vesilesiyle olduğunu da ifade eden Ahmet Yahya Bey, 1978 yılında gerçekleştirilen İlim Yayma

6 <https://iyc.org.tr/kurucularimiz> (Erişim 26 Ocak 2023).

7 <https://www.iyv.org.tr/tr/ilk-kurucular.html> (Erişim 26 Ocak 2023).

8 <https://www.islamveihisan.com/topbas-ailesi-ve-soyagaci-topbaszade-ailesi-kimdir.html> (Erişim 26 Ocak 2023).

9 <https://www.iyv.org.tr/tr/mevcut-kurucular.html> (Erişim 26 Ocak 2023).

İlim Yayma yönetiminin Kığılı ailesini ziyareti. (Sağdan sola Adem Yavuz, M. Avni Kığılı, N. Bilal Erdoğan, Ahmet Yahya Kığılı, İ. Turan İlter, Osman Acun.) (İYV Arşivi)

Vakfı Genel Kurul Toplantısı'nda 33 yaşında Mütevelli Heyeti Üyesi olarak seçilmiştir. O dönem Eymen Topbaş (ö. 1991) Mütevelli Heyeti Başkanı, Sabri Ülker¹⁰ (ö. 2012) Başkan Vekili, Osman Kılıç (ö. 2003) Genel Sekreter, Sabri Özpala¹¹ (ö. 2022) Veznedar, Ahmet Yahya Kığılı ise Muhasip Üye olarak görev almıştır. Heyet'teki diğer isimler ise talebe burslarına bakan Asım Taşer¹² (ö. 2016), Süleyman Yalçın¹³ (ö. 2016), Talip Alp, Ahmet Yıldız¹⁴ (ö. 2019), Sedat Çebi, Mehmet Aydın (ö. 2014), Osman Öztürk¹⁵ (ö. 2014), Salih Tuğ ve Nazif Çelebi'dir (ö. 1988).

1978-1980 yılları arasında İlim Yayma Vakfı'nda Mütevelli Heyeti Üyeliği yapan Ahmet Yahya Bey o dönemi şöyle anlatır: *"Toplantılarımızda herkes fikrini beyan ederdi. Eymen Bey'in toplantıya*

gelmediği ve Sabri Bey'in vekâlet ettiği toplantılar 40-45 dakikada bitiyordu. Eymen Bey'in olduğu zamanlarda ise toplantıların iki saat kadar sürdüğünü hatırlıyorum. Burslardan sorumlu abimiz Asım Taşer'di. Biraz tutucuydu, bir aylık, iki aylık burs ücretlerinin rezerv kasada bulunmasını isterdi. O zaman Vakfın aksiyonları daha azdı, şimdi daha iyidir diye düşünüyorum. Rahmetli Yusuf Türel¹⁶ Abimiz'in (ö. 2000) iftar yemeklerinde İmam Hatip talebelerine 'Yaramazlık etmeyin, gürültü etmeyin, sizin aranızdan başbakan çıkacak.' dediğini de

10 Vakfın ilk Başkanı'dır. (1973-1974) Yine Başkan Vekilliği (1978-1980 yılları arasında) ve Mütevelli Heyeti Üyeliği (1974-1978 ile 1981-1984 yılları arasında) görevinde bulunmuştur. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Sabri Ülker*.

11 Kesintisiz bir şekilde 33 yıl Mütevelli Heyeti Üyeliği yapmıştır. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Sabri Özpala*.

12 Vakfın en uzun dönem Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevini yürütmüş kişisidir. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Asım Taşer*.

13 1974-1995 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyeliği yapmıştır. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Süleyman Yalçın*.

14 1973-1987 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyeliği yapmıştır. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Ahmet Yıldız*.

15 1977-1980 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyeliği yapmıştır. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Osman Öztürk*.

16 Vakfın ilk kurucuları arasında yer alan ve vakıf kurulması fikrini ortaya atan isimlerdendir. İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi.

İlim Yayma Vakfı 50. Yılı hazırlıkları kapsamında hazırlanan bu kitap bölümünün röportajı için yapılan görüşmede Ahmet Yahya Kığılı, İYV Genel Müdürü Adem Yavuz, İYV Kurucu ve Bağışçı İlişkileri Müdürü Osman Acun ve Özel Kalem Abdulkadir Ünal ile birlikte. (İYV Arşivi)

Ahmet Yahya Kığılı ve Abdulkadir Ünal. (İYV Arşivi)

naklen duymuş birisiyim. Dua yerine geçmiş olmalı ki böyle bir şey de yaşandı, yaşanıyor. Dualı Vakıftır İlim Yayma, çok samimi kişiler tarafından iyi niyetle kurulmuştur. İlim Yayma Cemiyeti olsun, İlim Yayma Vakfı olsun insanların ahiret kaygısıyla yapabildiklerini yaptığı, gayret ettiği bir cemiyet hareketidir. Bizler de samimi bir gayretle elimizden geleni yaptığımızı düşünüyorum."

İlim Yayma'nın siyasî olmayan, merkezde duran bir kurum olmasının verdiği rahatlığın Vakfın uzun yıllar yaşamasına vesile olduğunu, bu

tür kurumlarda bulunmanın sorumluluk hissini artırdığını ifade eden Ahmet Yahya Bey, iş yoğunluklarının artması nedeniyle aktif görevini devretse de Vakfa olan gönül bağı, desteğini kesintisiz ve güçlü bir şekilde sürdürmüş, elli yıldır Vakfın en önemli destekçilerinden biri olmuştur.

Oğlu Mehmet Avni Kığılı da babası vesilesiyle İlim Yayma atmosferinde büyümüştür. İlim Yayma Vakfı Kurucular Kurulu'nda ailelerin devamlılığı bir teamüle dönüştüğü için kurucuların çocukları hatta torunları da kurucu üye olabilmektedir. Mehmet Avni Bey de bu güzel geleneğe uygun olarak 2001 yılında İlim Yayma Vakfı Kurucular Kurulu Üyesi olmuştur. Yine aynı zamanda İlim Yayma Vakfı'nın 2010 yılında kurmuş olduğu İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin Mütevelli Heyeti Üyesi olup, 2019 yılından beri bu görevi yürütmektedir.¹⁷

Kığılı ailesi, Malatya'da bulunan ve aynı zamanda kurucuları arasında oldukları Hacı Fahri Kığılı Vakfı'nın da büyük destekçisi olup, İlim Yayma Vakfı'nı da adeta bir "Aile Vakfı" olarak görmeyi sürdürmektedir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin de büyük

¹⁷ İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/kurumsal-bilgiler/yonetim/m%C3%BCteveli-heyeti> (Erişim 26 Ocak 2023).

İZÜ Halkalı Kampüsü'nde Hayat Holding'in bağışlarıyla yapılan Diller Okulu. (İZÜ Arşivi)

destekçisi olan Kığılı ailesi, son olarak Halkalı Kampüsü içerisinde bulunan ve birçok öğrencinin istifade ettiği Diller Okulu'nun yapımına¹⁸ önemli destek vermiştir.

Kaynakça

- Fahri Kığılı Vakfı. "Fahri Kığılı Kimdir?". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.kigilivakfi.com/pages/fahri-kigili-kimdir-7.html>.
- Hayat, Hayat Holding. "Kurumsal: Hayat Holding". Erişim 23 Ocak 2023. <https://www.hayat.com/tr-tr/kurumsal/hayat-holding/>.
- İslam ve İhsan. "Topbaş Ailesi ve Soyağacı-Topbaşzâde Ailesi Kimdir?". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.islamveihsan.com/topbas-ailesi-ve-soyagaci-topbaszade-ailesi-kimdir.html>.
- İYC, İlim Yayma Cemiyeti. "Kurucularımız". Erişim 26 Ocak 2023. <https://iyc.org.tr/kurucularimiz>.
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Asım Taşer*
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Genel Kurul Tarihleri*.
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Osman Öztürk*
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Sabri Özpala*
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Sabri Ülker*
- İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Süleyman Yalçın*

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Yusuf Türel*

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İlk Kurucular". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/ilk-kurucular.html>.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Mevcut Kurucular". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/mevcut-kurucular.html>.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Vefat Eden Kurucular". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.iyv.org.tr/tr/vefat-eden-kurucular.html>.

İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "Mütevelli Heyeti". Erişim 26 Ocak 2023. <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/kurumsal-bilgiler/yonetim/m%C3%BCteveli-heyeti>.

Kığılı, Ahmet Yahya. "Kişisel Görüşme 1" (Görüşmecisi: Abdulkadir Ünal, Görüşme Notları, 22 Aralık 2022).

Kığılı, Ahmet Yahya. "Kişisel Görüşme 2" (Görüşmecisi: Abdulkadir Ünal, Ses Kaydı, 29 Aralık 2022).

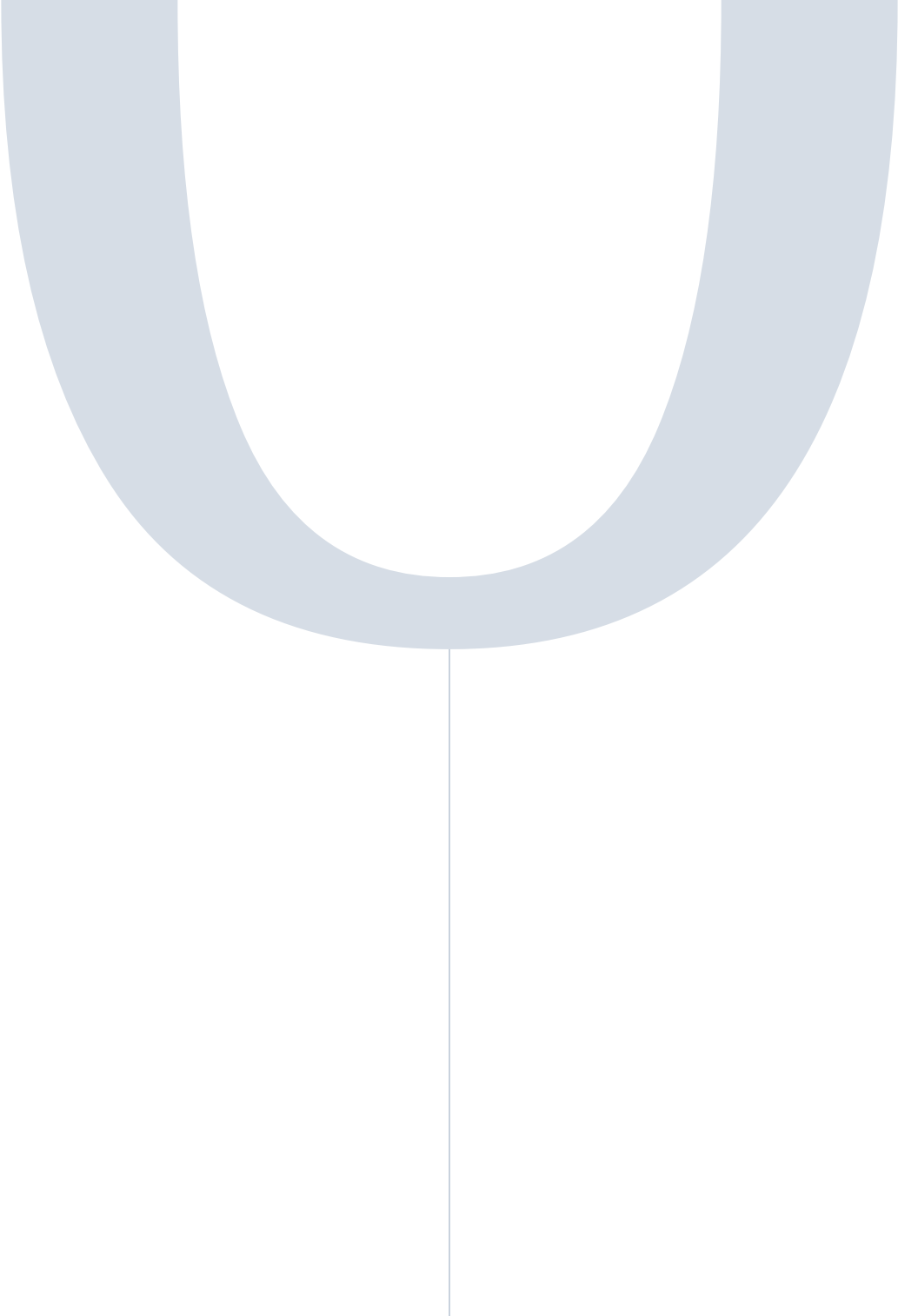
Kığılı, "Tarihçe". Erişim 26 Ocak 2023. <https://corporate.kigili.com/tarihce>.

Zaim Dergisi, Sayı: 3, Ekim-Kasım-Aralık 2016, 7, 11.

¹⁸ *Zaim Dergisi*, Sayı: 3, Ekim-Kasım-Aralık 2016, 7, 11.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET FEHMI BİLGE

Mehmet Fehmi BİLGE

(1902 - 1976)

*Elif YAFEZ**

Hayatı¹

1902 yılında Trabzon'un Çaykara kazasında dünyaya geldi. Babası bölgede Hocaşâde olarak bilinen ve İmam olan Hacı İbrahim Bey'dir. İlk eğitimini babasının terbiyesinde ve memleketinde alan Fehmi Bey daha sonra ailece babasının da teşviki ile önce Amasya daha sonra Samsun'da ticarî hayatta denemelerde bulundu. O bakımdan İstanbul'a geldiğinde ticari açıdan bir hayli tecrübe kazanmış bir

* Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü, Doktora Öğrencisi, elifyafez@gmail.com , Orcid Id: 0000-0003-0485-3310.

¹ Hazırlanan metindeki bilgiler İlim Yayma Vakfı Arşivi ve Sayın Prof. Dr. Mustafa L. Bilge ile gerçekleştirilen röportajdan derlenmiştir. Tekrara düşmemek için metin sonunda tek bir referansla gösterilecektir.

Mehmet Fehmi Bilge'nin Nüfus Cüzdanı. (Aile Arşivi)

durumda idi. Ailesi ile yaşamaya başladığı İstanbul'da ömrünün büyük bir bölümünü Türk-İslâm kültürünün odaklandığı Fatih semtinde geçirmiş, iş hayatında ise Tahtakale adı ile bilinen İstanbul ticaret hayatının merkezini seçmiştir. Ancak geride bıraktığı kökleri ile bağlantısını hiç koparmamıştır. Çaykara'da kendi adı ile anılan bir camisi, hanımı adına bir yuva ve oğlu Zeki Bilge'nin adını taşıyan bir ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Ailesi ve Eğitimi

Memlekette iken amcasının kızı Fatma Hanım ile evlendi. Ömür boyu sürdürdükleri bu evlilikten beşi erkek biri kız olmak üzere altı çocuk sahibi oldu. Ticaret ve sanayi dallarında çalışan aile şirketi daha sonra genişleyerek oğulları Zeki, Halim, Salih, Sadık, Mustafa ve damadı Ahmet Bey (kızı Sabire ile evli) tarafından aynı ve farklı iş kollarıyla devam ettirilmiştir. Çocuklarının her biri eğitim ve ticari hayatlarını sürdürürlerken Fehmi Bey onların dinî kültür açısından bilgi sahibi olmaları için gayretlerini eksik etmemeye çalıştı. Çocuklarına babasından aldığı dinî terbiyeyi aşılayabilmek gayesiyle civardaki meşhur camilerin imamlarını sık sık evine davet eder ve sohbet toplantıları düzenlemeye gayret gösterirdi. Bu vesile ile Dülgerzâde Camii İmamı Tevfik Hoca, Süleymaniye Camii İmamı Sadık Hoca gibi şahsiyetler, yapılan davetlerin değişmez kişileri olarak eve sıkça gelirler ve bu ziyaretler evdeki genç nesil için de yetiştirici olurdu. Çok sık tekrarlanan bu tür davetler ve gelişen münasebetler neticesinde çocukların her biri İslâmî kültürlerini geliştirme fırsatını elde etmiş ve hatta bir oğlu Tevfik hocanın talebeleri arasına katılarak "Hâfız-ı Kelâm" olmuştur. Camiye gidemediği vakitlerde namazlarını evde mutlaka cemaatle kılmaya özen gösterdiği bilinir. Böylece ev halkının her biri okul hayatları yanında İslâmî yaşam tarzını uygularken yetişkinler ticaret kervanına katılmaya başladılar.

İş Hayatı

Hayatını ticaretle idame ettiren Fehmi Bilge, İstanbul'un ticaret merkezi olan Tahtakale'ye naklettiği ticari işlerini kısa zamanda azimli ve prensipli çalışmaları ile geliştirdi. İslâmî hassasiyetlerini yansıtmaya gayret ettiği ticari çalışmalarında piyasada kendini güvenli bir iş adamı olarak tanıtmayı başardı. Öyle ki o zamanlar iş hayatında çoğunlukta olan Musevî, Rum ve Ermeni vatandaşlar, Fehmi Bilge'ye "Hacı Bey" diye hitap ederler ve aşırı güven duyarlardı. Zaten 1948 yılında yapmış olduğu Hac vazifesi sebebiyle bu sıfat kendisine yakışıyor, uygun düşüyordu. Yazıhanesi sürdürdüğü iş ahlaki sebebiyle âdeta istişare merkezi ve mercii haline gelmişti. Bulunduğu ortamda Müslüman ve gayr-i müslim tüccarlarla ilişkilerinde karşılıklı güven içinde seneler içinde genişlemeye devam etti.

Oğlu Mustafa Bilge babasının iş çevresindeki konumunu şöyle anlatır: *"Kurmaya başardığı güven ve hürmet sonucunda olmalı ki akşamdan kendisine şirketin kasasında durması için emanet bırakanlar, iş ortaklığı kurmak isteyenler babama gelir danışma ihtiyacı duyarlardı. Yani onlar tarafından sevilir, sayılırdı. Zaten babamın işyerinde Yahudi vatandaşlardan Moiz adında işkolik bir çalışan vardı ki o da tüm piyasada dürüstlüğü ve çalışkanlığı ile maruf bir kişi idi, hatırladığım kadarıyla*

o zat sonradan yeni kurulmuş olan İsrail Devleti'nde yaşamayı tercih edenler arasında oldu. O zamanlar İstanbul'da ticarî hayatın merkezinde yazılı evraktan çok güven, söze bağlılık, yapılan iyilikleri takdir, ahde vefa gibi güzel ahlak unsurları öne çıkar ve iş hayatı hemen hemen bunlar üzerinden dönerdi."

Mehmet Fehmi Bilge ve İlim Yayma Cemiyeti

Fehmi Bilge'nin İlim Yayma Cemiyeti ile ilişkisi oğlu Mustafa Bilge'nin İmam-Hatip Okulu'na kaydolması üzerine başlamıştır. Zira oğlu 1955 yılında bu okula kaydolmuş ve zaten Cemiyet de bu tarihin birkaç yıl öncesinde faaliyetlerine başlamıştı (1951). Cemiyet'e girdiği tarihten itibaren Fehmi Bey ara vermek bir yana her geçen yıl çalışmalarda payını artırarak üstlendiği görevlerine büyük bir gayretle ve ibadet şuuru içinde devam etmiştir. 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın 98 kişilik ilk Kurucu Üyeleri arasında Fehmi Bilge ve oğlu Mustafa Bilge de yer almaktadır. Vakfın gelişme ve büyüme süreçlerinde önemli vazifeler ifa etmiştir. Vazifesini yaparken ailesini ihmal etmeyerek yetiştiren, aile boyu İlim Yaymalı ekibin en güzel örneklerinden biri olarak baba-oğul hayırdı yarışmışlardır.

Mehmet Fehmi Bilge yalnızca yöneticilik açısından vazife alan birisi değil, Cemiyet ya da Vakıf'ta sahada da asla erinmeden bilfiil hizmet etmiş bir şahsiyettir. Oğlu Prof. Dr. Mustafa Lütfü Bilge'nin ifadesi ile Fehmi Bilge, aynı piyasada bulunan ve kumaş ticareti ile iştigal eden Hasan Tahsin Uğur (ö. 2009) ve Tokat eşrafından iş adamı Ömer Derin (ö. 2021) ile birlikte Ramazan aylarında özellikle İmam Hatip talebelerinin ihtiyaçlarını temin edebilmek maksadıyla ticaret erbabına yaptıkları yardım toplama ziyaretleri unutulmamalıdır. Maddi yardımlar yanında Kurban bayramlarında toplana kurban et ve derileri Cemiyet'in ana gelir kaynakları arasında sayılırdı. Bu yardımların ihtiyaç sahibi öğrenciler için önemli bir destek temin ettiği kabul edilir ve bu iş her sene ciddiyetle takip edilirdi. Bu yardımların İlim Yayma Cemiyeti'ne ulaştırılması gibi pek çok aktif hizmette görevleri kesintisiz devam etmiştir. Fehmi Bilge'nin dünürü (yani Mustafa Bilge'nin kayın pederi) merhum Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş Bey (ö.1986), kısaca "kurban çalışmaları" olarak bilinen bu çalışmalarda baş rol sahibi idi. Aynı hizmeti paylaşımlar arasında Mestçi Adalettin, İsmail Ergün (ö. 2020) ve eniştesi Esat Çebi, Sabri Özpala (ö. 2020), Avni İman (ö. 2019) gibi şahsiyetler de yer almıştır. Bu gayretli ve fedakâr kişiler Kurban Bayramı günlerinde evlerinin yolunu unutulardı. Günümüzde bile sürdürülmekte olan bu Kurban günleri hizmeti seneler boyunca kesintisiz olarak devam etmiş ve benzer hayır kuruluşları tarafından örnek alınmıştır. Bu bakımdan daima önemli bir hayır kapısı olarak bilinmiştir ve her sene

uygulamaya konulmuştur. Bu münasebetle Mehmet Fehmi Bilge'nin İlim Yayma Vakfı'ndaki çalışma arkadaşlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Yardım toplama turlarında yukarıda da zikredilen Ömer Derin, Hasan Uğur (ö. 2009), Ahmet Yıldız (ö. 2019), Kemal Şadoğlu (ö. 1996), Mehmet Güler gibi muhterem kişiler anılabilir. Vakıf Yönetim Kurulu'nda Muammer Topbaş (ö. 1994), Yusuf Türel (ö. 2000), Abdulkadir Çavuşoğlu (ö. 1995), Süleyman İshakoğlu (ö. 1984), Hüseyin Tokuz (ö. 2012) ve diğerleri anılmalıdır. Bu zatlardan her biri ayrı ticaret ortamlarında bulunmaları dolayısıyla onlar yolu ile adı az duyulan müteberrilere ulaşmak mümkün olabilmıştır.

Diğer Hizmetler

Fehmi Bilge sadece yurt içi çalışmaları ile yetinmemiş, yurt dışında İslam'ı tebliğ çalışmalarına da katılmıştır. Bunun örneği "Cemaat-i Tebliğ" ile olan diyaloglarıdır. Pakistan'da kurulmuş olan ve "Cemaat-i Tebliğ" olarak bilinen bu cemaat, İslam'ı tebliğ yolunda farklı ülkelere seyahatler gerçekleştirmek esasına dayanmaktadır. Ziyaret edilen ülkelerde ev sahibi ülkelerdeki Müslümanlara asla yük olunmaz. Aksine bu organizasyona katılan kişiler, her sene yapılan bir toplantıda belirlenir ve hayatlarından üç ayı Allah

Soldan sağa, M. Fehmi Bilge, Pakistanlı Alim Zafer Enseri, Ömer Derin. (Aile Arşivi)

yoluna vakfederek sadece dünya Müslümanları ile tanışmak gayesi ile yola çıkarlar. Tanışmanın yanında "İkrâmü'l-Müslimîn" dedikleri prensiplerine göre rastladıkları Müslümanları kaldıkları mekânlara davet ederlerdi. Bunlar arasından bir grup da her sene Türkiye'ye gelmekteydi. Gittikleri bölgelerdeki Müslümanlarla bir araya gelerek tanışmak ve Müslümanlar arasında iş birliğini güçlendirmekten başka hiçbir gayesi olmayan bu güzel etkinliğe Fehmi Bilge ve arkadaşları yakın ilgi duydular. Bu program dâhilinde Türkiye'ye gelenler, ilk senelerde Bilge'nin Fatih'teki evlerinin boş olan alt katında kalmışlar ve bu olay birkaç sene tekrar etmiştir. Fehmi Bilge bu düşünce ve hareketi çok sevmiş ve ticaret ehli arkadaşlarından Süleyman Kuşçulu ve Yusuf Çelik ile Allah rızasını temin etmek gayesiyle aynı

Merhum Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'tan M. Bilge'ye gelen mektup. (Aile Arşivi)

Hac Yolcuları; M. Bilge, Abdurrahman Gürses, İbrahim Elmalı. (Aile Arşivi)

Yabancı ziyareti; Suudi Arabistan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdullah Naseef. (Aile Arşivi)

programı uygulamak üzere altı ay kadar süren uzun bir ziyarete kalkışmışlardı. Pakistan'da İslâmî muhabbetten kaynaklanan müthiş bir kalabalık ve coşku ortamı oluşmuş ve Fehmi Bilge ve arkadaşları bu muhabbet ortamını unutamamışlardı. Her münasebette yakınlarına bu hatıralarını anlatırlar ve her anlattıklarında duygulanırlardı. Sonrasında seyahat programlarına Mekke'yi de ekleyerek Hac görevlerini yerine getirmişler ve ülkelerine dönmüşlerdi.

Türkiye'de yaşanan üzücü dönemler gereği dinî hassasiyetlerin özellikle hatırlanması ve İslâm kültür ve medeniyetinin öğretilmesi ihtiyacını gören Mehmet Fehmi Bilge ve İlim Yayma Vakfı'ndan arkadaşları bu duyarlılıklarla hizmet alanlarını genişletmek ve çeşitlendirmek istediler. Yine aynı şekilde İslâm kültürüne

Merhum Kadir Mısıroğlu ziyareti. Yabancı bir gazeteci ile birlikte. (Aile Arşivi)

hizmet gayesi ve pek çok müteşebbisin katılımı ile Sönmez Neşriyat adı altında bir Anonim Şirket kuruldu. Bu şirket de başlangıçta kaliteli kâğıda Kur'an basma olmak üzere İslam kültürü ile ilgili birçok faydalı faaliyetlere imza atarak adını duyurmuştur. Aynı kültüre hizmet için günlük takvimler basılmış ve böylece her gün kısa bilgiler halinde halk İslâm kültürü hakkında bilinçlendirilmiştir. Faaliyetlerinin doruk noktasında bulunduğu dönemde şirket'in Yönetim Kurulu Başkanlığı vazifesini Fehmi Bilge Bey üstlenmekte idi. Ticarî tecrübesi ve gayretiyle şirket'i etkin duruma getirerek, uzun seneler İslâmî kültürün oluşması ve yayılması hususunda önemli hizmetler gerçekleştirilmiştir. O dönemlerde Sönmez Neşriyat'ın Müdürü muhterem ve bilgili insan Ali İhsan Yurt Bey'i (ö. 1993) de burada hayırla anmak gerekir.

Mehmet Fehmi Bilge Sönmez Neşriyat'taki yorucu çalışmalar sırasında hastalanmış ve hayatının son senelerine felçli olarak devam etmek durumunda kalmıştır.²

Geçirdiği felç sonrası Mehmet Fehmi Bilge.

Mehmet Fehmi Bilge'nin oğlu Prof. Dr. Mustafa L. Bilge. (İYV Arşivi)

Oğlu Prof. Dr. Mustafa L. Bilge (d. 1944)

Hayatı

1944 yılında İstanbul'da doğan Mustafa Bilge, çocukluğunu kışları Fatih Saraçhane'de, yazları Yakacık'ta geçirmiştir. Fatih Saraçhane başında bulunan evleri sonradan İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nün talebi ve valilik emri ile istimlak edilmiştir (1976). Yıkılan aynı evler arasında rahmetli Sabri Ülker Bey'in evi de bulunmaktaydı. Günümüzde bu istimlak bölgesinde İstanbul İlahiyat Fakültesi bulunuyor. Bir gün merhum Sabri Ülker Bey'in oğlu Murat Bey'e bu durumu bildirdiğini söyleyen Mustafa Bey onun *"Çok güzel olmuş, hayırlı bir işe vesile olmuş."* diyerek memnuniyetini izhar etmesini

2 Mustafa Bilge, "Prof. Dr. Mustafa Lütfü Bilge ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022); İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

çok takdir etmiş olduğunu söylüyor. Bugün bu parselin içine bir de cami yapılmakla hayırlar bir kat daha artmış oldu. O yıllarda orada oturan öğrenci Bilge, yıllarca İmam-Hatip Okulu'na giderken her gün Fatih Camii'nin yanından geçer ve Çarşamba asfaltını boydan boya katederek Fethiye semtinde bulunan okula varırmış. Böylece ömrünün büyük bir kısmı Horhor Caddesi ve sonradan istimlak dolayısıyla taşınılan Sofular Caddesi Yeşiltekke Sokak arasında geçmiştir. Şu anda ise, meş'um darbe teşebbüsü günlerinden beri, taşındıkları Üsküdar'da Burhaniye semtinde yaşamaktadır. Önceleri İstanbul'un İslâm kültürü açısından oldukça değerli semtlerinden Fatih'te ve şu anda ise aynı açıdan ondan pek de aşağı kalmayan Üsküdar'da yaşıyor olmakla kendini bahtiyar addediyor.

1971 yılında İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı'nın unutulmaz isimlerinden ve kendisini İmam-Hatip davasına vakfeden ve nihayet bu sevgisini İmam-Hatip Okulu'ndan mezuniyetle perçinleyen vakıf insan Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş'un kızı Süheyla Hanım'la hayatını birleştirmiştir. Şu anda Allah'ın lütfettiği Ekmel, Fehmi ve Reyhan isimlerindeki çocuklarını da aynı İslâmî kültür ortamında yetiştirmiş oldukları ve kız-erkek karışık yedi torunları olduğu için Allaha sayısız şükrediyorlar. Oğulları

ve gelinleri, kızı ve damadının başarıları ve yine torunlarının eğitim başarıları onlara mutluluk veriyor, şükürlerini arttırıyor.

Eğitim Hayatı

Eğitim hayatına Fatih Saraçhane'de bulunan Oruç Gazi İlk Okulu'nda başlayan M. Lutfü Bilge, eğitimine "takdir-i ilâhî" olarak gördüğü ve ömür boyu kendisi ve babası için şükür vesilesi olarak addettiği İmam Hatip Okulu'nda devam etmiştir. Zira geç müracaat dolayısıyla kayıt süresi kapandığı için ne Avusturya Lisesi'ne, ne Robert Koleji'ne, ne de diğer okullara girmesi mümkün olmamıştır. İmam Hatip'te okuma fikri, camiye vaaz dinlemeye giden ablasının vaiz efendiden yeni bir okul açıldığını duyması ve bu okulu tavsiye etmesi ile başlar. Duyduklarını babasına açması ve onun onayı ile kayıt işi tamamlanır. Bu vaiz efendi, daha sonraları Mustafa Bey'in Hocası olacak olan Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı'dır (ö. 1978).

İmam-Hatip Okulu'nun orta kısmı o günlerde Vefa semtinde Vefa Bozacısı karşısındadır. Genç Bilge'nin günümüzde İlim Yayma Vakfı Merkezi ve Lisansüstü Yurdu'nun bulunduğu bu muhitte İmam Hatip Orta Okulu'nda başlayan eğitimi, lise yıllarında Çarşamba-Draman-Fethiye'de, günümüzde Recep Tayyip Erdoğan Anadolu İmam Hatip Lisesi adını alan okulda devam eder. İmam Hatip Okulu mezunlarının üniversitelerin başka bölümlerine girme imkânı bulunmadığından 1962'de önce Yüksek İslâm Enstitüsü'nde üniversite eğitimine başlar, bu arada fark dersleri imtihanlarına girerek normal bir liseden mezun olduktan sonra ise devam etmekte olduğu Yüksek İslâm Enstitüsü'ne

Yüksek İslâm Enstitüsü Diploması. (Aile Arşivi)

İstanbul Üniversitesi Kimlik Kartı ön ve arka yüzü. (Aile Arşivi)

ek olarak İstanbul Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi'nde ikinci üniversiteye kaydolur. 1966'da Yüksek İslâm Enstitüsü'nden, 1967'de Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur.

Dil öğrenmeye çok heveslidir. İmam Hatip Okulu sıralarında Arapça'nın yanında Fransızca olarak başlamış olduğu lisan eğitimine Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İngilizce olarak devam eder. Ancak bu şekilde dağınık çalışmalarla istediği hedefe ulaşmanın mümkün olmadığını düşünerek sadece Arapça ve İngilizce üzerinde yoğunlaşır. Yüksek İslâm sıralarında her sene İngiltere Cambridge'e giderek yazıldığı lisan okullarında İngilizce'sini geliştirir. Bu olay dört sene boyunca tekrarlanır.

12 yaşından itibaren İmam-Hatip Okulu'ndaki derslerde ve üniversite yıllarında öğrendiği Arapça'sını geliştirmeye çalışır. Zira inancına göre **"Arapça Farsça ile birlikte kültürümüzün omurgasını oluşturan iki dilden biridir."** Okulda ve okul dışında derslere devam eder. Arapça'da üstatları olarak Mahmud Bayram (ö. 1997), M. Emin Saraç (ö. 2021), Mehmet Sofuoğlu (ö. 1987) ve Ali Fikri Yavuz (ö. 1992) Hoca Efendileri her zaman hayırla yâd etmiştir. Ancak bir dil öğrenmenin en iyi yolunun o dilin konuşulduğu bir ülkede yeterli bir süre kalma gerektirdiğine inandığı için üniversitede öğrenciyken Arapça hocası Prof. Dr. Nihat Çetin'in (ö. 1991) müsaadesi ile mezuniyet tezini hazırlamak üzere Medine-i Münevvere'ye gider. Hedefi, orada bir süre kalmak ve bir yandan tezini hazırlarken diğer yandan konuşma pratiğine sahip olmaktır.

İstanbul Edebiyat Fakültesi Doktora Diploması. (Aile Arşivi)

1967 yılı içinde Medine-i Münevvere'de Mescid-i Nebvî'nin tam yanında Osmanlı Şeyhülislâmlarından Arif Hikmet Bey tarafından kurulmuş olan kütüphanede çalışmaları dolayısıyla sekiz ay kadar kalır. Bu çalışmaları sırasında Ali Ulvi Kurucu (ö. 2002), İstanbul Aksaray Valide Camii'nde imam iken, muhacir olarak Medine'ye yerleşen Hasan Efendi'nin oğlu ve kütüphanenin Müdürü Şeyh Mahmud, Şeyh Şamil'in torunu Said Şamil gibi muhterem şahsiyetlerle tanışma imkânı bulur.

Hattat Hamit hatıyla Musafa Bilge'nin kartviziti. (Aile Arşivi)

M. Bilge, Hasan Topaloğlu, sağ başta Prof. Dr. Asım Şen IUS İlk Rektörü. (Aile Arşivi)

IUS Uluslararası Saray Bosna Üniversitesi Kuruluş Çalışmaları. Bşk. Bilge ve YKÜ Şaban Erden-Heyet. (Aile Arşivi)

Görevleri

"İlk Osmanlı Medreseleri" konulu doktora tezini tamamladıktan sonra, bağlı bulunduğu Tarih bölümlerinden "Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti" Kürsüsü'nde hocası olan ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü görevinde bulunan Prof. Tayyib Gökbilgin'in (ö. 1981) talebi ve teklifiyle İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde kadro almıştır. Doktora sonrasında Cambridge Üniversitesi'nin African Studies

Bölümü'nde Osmanlı Türkçesi öğretmek üzere davet almış ve bir sene orada kalmıştır. Hazırladığı doçentlik tezi "Arap Milliyetçilik Hareketi" üzerinedir. Arkasından Osmanlı Arşivleri'ndeki çalışmalarıyla profesörlük payesine ulaşmış olur. Bu arada Türkiye Diyanet Vakfı'nın hazırlamakta olduğu "İslâm Ansiklopedisi" projesinde "İslâm Ülkeleri Coğrafyası" Bölümü Başkanlığı'nda çalışmalarını yürütür. Bölümdeki maddelerin koordinasyonu dışında diğer yazar kadrosuna maddeler ile ilgili çalışmalarında katkıda bulunmuştur.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde on yıl kadar çalıştıktan sonra yine kadro meseleleri dolayısıyla çalışmalarına özel üniversitelerde devam etmiştir. Arapça ve İngilizce'nin yanında Osmanlı Tarihi ve İslam Medeniyeti Tarihi konularında dersler verir. Bu arada Saraybosna'da bir İslam Araştırmaları Merkezi'nde dört yıl boyunca devam eden çalışmalara katılır. Bu proje başarı ile tamamlanmış ve IUS adlı Üniversite hayata geçmiştir. Üniversite bugün Bosna-Hersek Devleti'nin saygın eğitim kurumları arasında çalışmalarını başarı ile sürdürmektedir. Bilge hoca halen İSAM kısa adı ile bilinen merkezde birkaç arkadaşı ile birlikte kendilerine ayrılmış olan odada çalışmalarına devam etmektedir.

Mustafa L. Bilge, İYV Genel Kurulu'na gelirken. (İYV Arşivi)

İlim Yayma ve Prof. Dr. Mustafa L. Bilge

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunda hazır bulunan Mustafa L. Bilge, İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi olup, Vakfın Mütevelli Heyeti'nde yedi yıl süreyle (1991-1998) görev yapmıştır. Vakfın Kurucuları arasında o dönemde en genç üyedir. İyi derecede Arapça ve İngilizce bilmesi sebebiyle, farklı ülkelerden ziyaret maksadıyla gelen misafirlere tercümanlık görevini öğrencilik yıllarından başlayarak uzun yıllar yapmaya gayret etmiştir. Babası Mehmet Fehmi Bilge ve kayınpederi İsmail Niyazi Kurtulmuş Beyler'den devraldığı hizmet bayrağını taşımayı kendine bir görev bilmektedir.³

Kaynakça

Bilge, Mustafa. "Prof. Dr. Mustafa Lütfü Bilge" ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022).

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Mustafa Lütfü Bilge-2007*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Mustafa Lütfü Bilge-2023*.

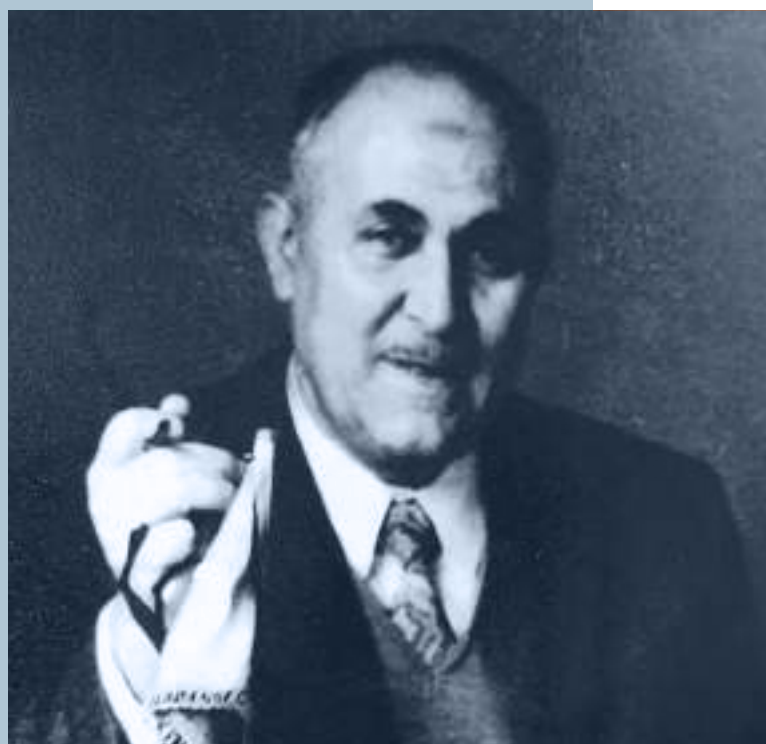
3 Mustafa Bilge, "Prof. Dr. Mustafa Lütfü Bilge ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022); İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

A B D Ü L K A V İ B E Ş E R

Abdülkavi BEŞER

(1914 - 1989)

*İsa İlkey KARABAŞOĞLU**

Hayatı

Karadeniz Ereğli'den İstanbul'a göçmüş, Yavuz Sultan Selim Camii'nde hocalık vazifesi yapan Şakir Efendi ile Fatma Zehra Hanım'ın altı evladından dördüncüsü olarak 29 Ocak 1914 tarihinde İstanbul'un Fatih ilçesinde dünyaya geldi. Çocukluğunu tarihi yarımadanın manevi iklimi içinde, babasının görev yaptığı camiiin avlusunda, ağaçların gölgesinde daima okuyarak sükûnetle geçiren Beşer, cami imamlarından Hamdi Efendi başta olmak üzere pek çok kıymetli hocaefendiden dersler alarak küçük yaşlarda hafız oldu. Kendisi gibi hafız kardeşi Abdullah Beşer, ileride yine mezkûr camide baş müezzinlik görevi yapacak, Ağabeyi Ahmet Daim Beşer ise Laleli Camii başta olmak üzere İstanbul'un muhtelif camilerinde imamlık göreviyle hizmet etme imkânı bulacaktır. Ortaöğrenimini Pertevniyal Lisesi'nde, yükseköğrenimini

* Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, isa.karabasoglu@boun.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-9114-8072.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlayan Abdülkavi Beşer de üniversitedeki talebeliği esnasında bir yandan tıpkı babası ve erkek kardeşleri gibi Fener Ali Yazıcı Camii'nde imamlık görevini üstlenecektir. Cami hizmetinde bulunmak, her Ramazan mukabele okumak, ilim tahsil etmek, ömrünü ibadet ve kıraatle geçirmenin, Beşer ailesi efradı için bir aile geleneği olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Her zaman çalışkan ve sorumluluk sahibi bir talebe olan Abdülkavi Beşer, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1940 yılında mezun olacaktır. Lisans öğrenimi sırasında kendisinde iz bırakan hocalarının başında ise Ebül'ulâ Mardin'in (ö. 1957) ismini zikreder. 1881 doğumlu Mardin, Osmanlı döneminde köklü bir eğitim görmesi sebebiyle İslâm hukukuna vakıf, bununla birlikte yıllarca hukuk eğitiminin yanı sıra adlî ve idarî tatbikatın içinde bulunması ve Osmanlı hukukundan ayrı olarak Batı hukukunu da iyi bilmesi sebebiyle Cumhuriyet dönemindeki yeni Türk hukukuna geçiş sürecinde önemli bir role sahip¹, hukuk tarihimiz içerisinde son derece etkin ve muteber bir figürdür. İslâm hukuku ile medenî hukuku mukayeseli işleyen Ebül'ulâ Mardin Hoca, talebesi Abdülkavi Beşer'in Hafız olduğunu öğrenince derslerde bir ayete referansta bulunacağı vakitler Beşer'den ayağa kalkmasını ve ayeti sesli bir şekilde okumasını rica eder. Böylelikle hemen her ders Abdülkavi Beşer'in ilgili ayetleri kıraatinden sonra mukayese yapılması, dersin âdetlerinden biri olur zaman içerisinde. Pek çok öğrencisi için yüksek notla geçmenin hayal olduğu bu dersler, Beşer'in öğrencilik yıllarına dair ömrü boyunca hatırlayacağı hoş birer hatıra dönüşür. Ebül'ulâ Mardin Hoca'nın kendisi de üniversite hocalığının yanı sıra her cuma Bayezid Camii'nde vaaz vermektedir.

Abdülkavi Beşer, mezuniyetinin hemen ardından Çanakkale'nin Biga ilçesine hâkim olarak atanır. Buradaki hizmeti esnasında, şehrin eşrafından mütebedeyyin bir ailenin, İbrahim ve Hatice Kaçar çiftinin tek kızları Fatma Zehra Hanım ile evlenir. İlk çocukları Fahrünnisa burada dünyaya gelir. Biga'nın ardından görev yerleri sırasıyla Akseki ve Afyon olacaktır. Afyon'daki görev on yıl sürecek, burada iki çocuğu daha dünyaya gelerek Beşer çiftini mesrur kılacaktır: Ahmet Mücteba ve Asuman. Fahrünnisa Hanım ev hanımı olup Ayvalık'ta, Ahmet Mücteba Bey ise Vakıflar Bankası'ndan emekli olup bugün Yalova'da ikamet etmektedir. En küçük kardeş Asuman Hanım ise adli tıp personelidir ancak yakalandığı kanser hastalığı sebebiyle 2009 yılında vefat etmiştir.

Abdülkavi Beşer ve İlim Yayma

Son görev yeri Afyon'un ardından Abdülkavi Beşer'in tayini İstanbul'a çıkar, Üsküdar Adliyesi'nde göreve başlar. Üsküdar'da göreve başlamasına rağmen Fatihli olduğu için ailesiyle İstanbul'a döndüğünde de Fatih'te ikamet eder. O vakitler emekli olmadan evvel, İsmail Niyazi Kurtulmuş (ö. 1986) ve Yusuf Türel'in (ö. 2000) vesilesiyle İlim Yayma Cemiyeti'nde görev alır.

Bu isimlerin yoğun ısrarı karşısında Başkanlık görevini de kabul etmek durumunda kalarak 1974 ila 1981 yılları arasında İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı olarak özveri ve gayretle hizmette bulunur. Cemiyet'in kapatılması yahut mülküne el konulması ihtimalinin endişesiyle meşru bir çözüm olarak ortaya konan "bir vakıf kurulması" fikrini destekleyerek 1973 yılında İlim Yayma Vakfı'nın kurulmasına öncülük eden isimlerdendir. Hem Üsküdar Adliyesi'ndeki hâkimlik görevi hem İlim Yayma Cemiyeti'ndeki Başkanlığı sebebiyle Abdülkavi Beşer'in sosyal çevresi oldukça geniştir. Ancak hayatındaki tüm seçimlerinde olduğu gibi dost seçiminde de hassastır. Yakın arkadaşları arasında iki değerli isim başı çeker: Sabahattin Zaim (ö. 2007) ve Muzaffer Ozak (ö. 1985). İlim Yayma geleneği içerisinde omuz omuza hizmet ettiği Zaim, İslâm ekonomisi

1 Cevdet Yavuz, "Ebül'ulâ Mardin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/363.

İYC'nin bir iftarında Abdülkavi Beşer (sağ başta) ve İsmail Niyazi Kurtulmuş (ortada) Beyler. Tarih bilinmiyor. (Abdülkavi Beşer'in Aile Arşivi'nden. Fotoğrafı temin eden oğlu Mücteba Beşer.)

alanındaki çalışmalarıyla tanınan iktisatçı ve duayen bir hocadır. Muzaffer Ozak ise Sahafklar Çarşısı'ndaki dükkânı sebebiyle hem tanınan bir sahaf hem de 1966 yılında Nûreddin Cerrahî Tekkesi'nin on dokuzuncu türbedarı ve postnişini² olması sebebiyle irşat görevinde bir Allah dostudur. Abdülkavi Beşer'in hayatı, eşiyle dostuyla Allah'a hizmet için adanmış bir ömürdür.

Hâkimlikten emekliliğe ayrılan Abdülkavi Beşer; Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan'ın 1974 yılında kurdukları CHP-MSP Koalisyon Hükümeti'nde, Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare Meclisi Başkanı olarak görev yapmak üzere Ankara'ya gider. Bu görevi sebebiyle alacağı maaşın, o dönem aldığı emekli maaşından düşük olması, Abdülkavi Beşer'in hayatındaki tercihlerinde en önemli değer kamuya ve Hakk'a hizmet olduğunu gösteren hadiselerden biridir. Ankara'da görev yaptığı sırada eski Meclis binasının küçük bir odasında kalmış, ailesi İstanbul'da ikamet etmeye devam etmiştir. Bu sebeple yaklaşık bir yıl boyunca haftanın dört gününü Ankara'da yalnız, üç gününü İstanbul'da ailesiyle birlikte geçirmek zorunda kalır. Ankara-İstanbul arası tüm seyahatlerini en ucuz biletli otobüs firmalarıyla yapmış, görev yaptığı kurumun ona hak olarak sunduğu geniş imkânları reddetmiştir. Hayatında bir kez dahi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün

ya da İlim Yayma Cemiyeti'nin taşıtına binmemiş; adalet, hak ve rıza kavramlarını hayatının başat değerleri kılarak bunun gereğince yaşamıştır. Ankara'daki kısa süreli görevinin ardından İstanbul'a, ailesinin yanına dönen Abdülkavi Beşer'i 1980 İhtilali'nde Selimiye Kışlası'na çağırılıp birkaç gün alıkoymaları sebebiyle aile zor ve endişeli günler geçirmiş, bu sırada ev telefonlarının dinlenmesi gibi tekinsiz ve can sıkıcı uygulamalar da huzursuzluğu artırmıştır.

Emeklilik sonrası hayatının çoğu zamanını yalnızca ibadet ve Kur'an'la geçiren Beşer, İskenderpaşa Camii'nde Mehmet Zahit Kotku'nun (ö. 1980) sohbetlerine aksatmadan devam eder. Her pazar, oğlu Ahmet Mücteba ile gittikleri bu sohbetler, vaizin işaretinin hemen ardından Beşer'in *Aşr-ı Şerif* tilavetiyle nihayete erer. Bu tilavetlerden birkaçına popüler internet video platformlarından erişmek mümkündür.³ İskenderpaşa Camii'ndeki hadis derslerine ek olarak Sokullu

2 Tevfik Rüşü Topuzoğlu, "Muzaffer Ozak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/17.

3 Bkz. "Abdülkavi Beşer - Aşr-ı Şerif Yusuf: 12/15-20 - İskenderpaşa Camii - 18.10.1981". *YouTube*. Yayın Tarihi 22 Kasım 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=NnB3S3t26vk>; "Abdülkavi Beşer - Aşr-ı Şerif - İskenderpaşa Camii - 26.04.1987". *YouTube*. Yayın Tarihi 12 Mayıs 2021; "Abdülkavi Beşer - Aşr-ı Şerif - İskenderpaşa Camii - 06.12.1987". *YouTube*. Yayın Tarihi 12 Mayıs 2021; "Abdülkavi Beşer - Aşr-ı Şerif - İskenderpaşa Camii - 31.01.1988". *YouTube*. Yayın Tarihi 12 Mayıs 2021.

Mehmet Paşa Camii İmamı olan Medineli Mustafa namıyla bilinen Mustafa Münip Efendi de haftada iki gün Beşerler'in evine gelmekte, tüm aile efradına hadis dersleri vermektedir. Tüm bu bereketli derslerin nihai ve güzel bir ürünü olarak, Abdülkavi Beşer *550 Hâdis-i Şerif* isimli bir hadis derlemesi kaleme almıştır.⁴ Medineli Mustafa Efendi aynı zamanda Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı için ailenin çocuklarına Fransızca dersi de vermektedir.

Derdini döküp göğsünü ferahlatmak, akıl danışmak, ilim tahsil etmek gibi muhtelif sebeplerle geldikleri Beşerler'in evinde tüm misafirlerin karşılaştığı değişmez tavır, hoşgörü ve merhamet olur. Abdülkavi Beşer, ölümüne dek sabah ve akşam namazlarını Fatih Camii'nde kılmış, ailesi başta olmak üzere tüm ümmet-i Muhammed'e merhametle yaklaşmış, çokça sevilen, çokça sayılan biridir. Ondan bir miras olarak ailesine, adil ve yardımsever oluşu kalmıştır. 5 Aralık 1989 tarihinde Fatih'teki evinde vefat eden Beşer, aynı gün Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Topkapı Kozlu Mezarlığı'nda aile kabristanına defnedilmiştir.

4 Abdülkavi Beşer, Medineli Mustafa Efendi'nin derslerinde okuttuğu hadislerden derlediği bu kitabı kendi gayretiyle tabettirmiş olup dolayısıyla kitabın künye bilgisi bulunmamaktadır. Kitap önce *550 Hadis-i Şerif*, daha sonraki bir tabında *Peygamberimizin Dilinden 550 Hadis-i Şerif* ismiyle basılmıştır. İlkinde kapakta yalnızca "Abdülkavi Beşer (Emekli Hâkim)" ibaresi yer alırken, ikincisinde "Hazırlayan: Abdülkavi Beşer (Emekli Hakim) Hediyesidir" yazmaktadır.

Kaynakça

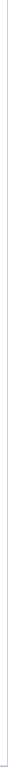
Beşer, Mücteba. "Kişisel Görüşme", Görüşmeci: İsa İlkey Karabaşoğlu, Ses Kaydı, 31 Aralık 2022).

Topuzoğlu, Tefvîk Rüştü. "Muzaffer Ozak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/16-17. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Yavuz, Cevdet. "Ebül'ulâ Mardin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/363-364. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET RAHMI BİLGE

Mehmet Rahmi BİLGE

(1924 - 2016)

*Fatih DEMİR**

Hayatı

Erzurum'un Merkez ilçesine bağlı Sığırlı köyünde, ilkokul öğretmeni Faik Bey'in, iki kız dört erkek, altı çocuğundan biri olarak 1924 yılında dünyaya geldi. İlimle meşgul olan bir aileye mensuptur. Babası Faik Bey, Erzurum Dârülhilâfe Medresesi'nden mezun olmuş, ardından Dârülhilâfe'de, Merkez iptidai mektebinde hocalık yaptıktan sonra Erzurum Erkek Lisesi'nde Farsça muallimliğine tayin olmuştur. Farsça dersinin kaldırılmasından sonra da Erzurum'da Tatbikat ve İsmetpaşa İlkokullarında hocalık yapmış, 1939'da emekliye ayrılmıştır. İdealist bir kişiliğe sahip olan Faik Bey için çocuklarının kariyeri çok önemlidir. Bu tutumu diğer çocuklarında olduğu gibi Mehmet Rahmi Bilge'nin istikbali konusunda belirleyici olur. Bilge, ilk ve ortaokulun ardından eğitimini Erzurum Lisesi'nde tamamlamıştır. Okuma aşkıyla, geceleri gaz lambasının ışığında ders çalışmak suretiyle 1942'de "Leyl-i meccani imtihanını kazanamazsam

* Biyografi Enstitüsü İcra Kurulu Üyesi; Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, fatih.demir@std.yildiz.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-9711-4391.

İTÜ 48'likler mezuniyet tablosu. (Aile Arşivi)

okuyamazdım" dediği Yüksek Mühendis Mektebi'nin giriş imtihanını tam burslu kazanarak İnşaat Şubesi'ne girer. 1944'de değişen adıyla İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) İnşaat Fakültesi'nden mezun olur.

Altı yıllık yüksek mühendis eğitimi alan son devre 48'liler arasında, İnşaat mühendisi Süleyman Demirel (ö. 2015), Makine mühendisi Necmettin Erbakan (ö. 2011), Elektrik mühendisi Turgut Özal da (ö. 1993) yer alıyordu. İTÜ'deki eğitiminiden *"Ne mühendisi olduğu fark etmez, köye gittiğinde her şeyden anlayacak, her işi yapacak şekilde yetiştirirdi."* diye bahsetmektedir.

Akademik Kimliği ve Çalışmaları

Mezuniyetinin ardından 1949 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), İnşaat Fakültesi'nin Betonarme ve Yüksek Mukavemet kürsüsüne asistan olarak girdi. 1952'de yeterlilik tezini verdi. 1953-1954 yıllarında askerlik görevini yaptı.

İTÜ Mezuniyet Yılı için Mehmet Rahmi Bilge'nin arkadaşları tarafından kaleme alınmış bir yazı. (Aile Arşivi)

Bu dönemde Niyir Hanım'la dünya evine girdi. Bu evlilikten Ayşe Hümeysra (d. 1954), Osman Faik (d. 1957) ve Ali Orhan (d. 1960) isimli çocukları dünyaya geldi.

1954-1956 tarihleri arasında Paris'te, Fransız Dış İşleri ve Bayındırlık Bakanlıklarının tertip ettiği teorik kurslara katılıp STUP'da pratik staj görerek sertifika aldı. Paris'te Institut Technique du Batiment et des Travaux Publics'in laboratuvarlarında yaptığı tecrübî araştırma sonunda tezini hazırlayarak doçent oldu. 1964-65'de Fransa'da İRABA Araştırma Merkezi'nde, öngörilmeli plakların taşıma gücü ve kırılma mekanizması üzerine bir seri tecrübeler ve teorik çalışmalar yaptı. Bu çalışmalar sonunda Fransa'da yayınladığı tezi ile 1965'de Profesör oldu.

Bir eğitim sevdalısı olarak 1967-1970'de Hacı Ali Demirel'in (Süleyman Demirel'in erkek kardeşi) sahibi olduğu ve ilk özel yüksek okul özelliğini taşıyan Ankara Yükseliş Mühendislik Mimarlık Yüksek Okulu'nun kurucu müdürlüğünü yaptı. Bu okulda eğitim verenler arasında yakın arkadaşı Necmettin Erbakan da bulunmaktadır. 1972-74'de İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) İnşaat Fakültesi Dekan Yardımcısı, 1974-76'da İTÜ Rektör Yardımcısı olarak görev yaptı. 1974-78'de Tarım Bakanlığında Müsteşarlık yaptı. 1979-81 yılları arasında Sakarya Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Başkanı olarak hizmet verdi. Bu hizmeti sırasında huzurlu bir eğitim ortamı sağladı. Akademinin 1982'de İTÜ Sakarya Mühendislik Fakültesi olmasını, *"İyi hocalar gelsin diye akademiyi İTÜ'ye bağladık."* diye anlatmaktadır.¹ 1982'de kendi isteği ile İTÜ'den emekli oldu.

1 Osman Faik Bilge, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Fatih Demir, Ses Kaydı, 9 Aralık 2022).

Askerlik hatırası. (Aile Arşivi)

Mehmet Rahmi Bilge eşi Niyir Hanım ve çocuklarıyla birlikte. (Aile Arşivi)

İTÜ'ü yıllar. (Aile Arşivi)

İGDAŞ Danışmanlığı döneminde bir sempozyum sırasında. (Aile Arşivi)

Bu hizmetler sırasında İTÜ'den başka Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde, Sakarya Devlet Mühendislik Mimarlık Akademilerinde; İstanbul'da Işık, Kadıköy ve Galatasaray Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okullarında, Ankara'da Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okullarında öğretim görevi yaptı.

İyi derecede İngilizce ve Fransızca bilen Mehmet Rahmi Bilge, yurt dışında birçok mesleki kongrelere katıldı. Emekli olduktan sonra özel sektörde hizmet aldı. 1982-84'de TOKAŞ İnşaat şirketinde

genel müdürlük ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. 1984-85'te genel koordinatör olarak Akabe şirketini yönetti. Bu arada İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkanlığında bulundu. 1995'te İGDAŞ Doğalgaz Dağıtım Şirketinde Genel Müdür Danışmanı olarak bulundu.

Teorik ve tecrübî çalışmaları Fransız teknik dergilerinde altı makale olarak yayımlanmış ve bir tecrübî çalışması Y. Guyon'un Beton Precontraint Tome iki kitabına referans teşkil etmiştir. Müşterek veya tek imzalı dört kitabı ile çeşitli dergi ve kitaplarda yayımlanmış birçok telif ve tercüme çalışmaları vardır.²

Devlet hizmetinde bulunduğu yıllar içerisinde, ata yurdu Erzurum'da hizmet etme fırsatının ortaya çıkmaması, Mehmet Rahmi Bilge'de bir şeyler yapma arzusu uyandırır. Meslek hayatının kırk yıllık süresi içinde özenle biriktirmiş olduğu mesleki kitap, broşür ve dergiler gibi çeşitli neşriyatı tasnif eder. Aralarında mühendislik tarihi bakımından önemli olup bir kısmı da yurt dışında ve yurt içinde yapılan kongrelerden temin edilen çok değerli nadir dokümanların bir listesini çıkartır. 849 adet yayını içeren bu eserleri bir liste ile öğretim üyelerinin, mühendislerin ve öğrencilerin istifadesine sunulması maksadıyla

2 İ.T.Ü. 48'likler albümü.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlar.³

Sivil Toplum Çalışmaları

Mütevazı bir kişiliğe sahip olan Bilge, insani ilişkilere büyük bir önem verir ve yakınlarını arayıp sormayı ihmal etmezdi. Aynı oranda dini vecibeleri konusunda da oldukça hassas ve dikkatlidir. İnsanlara hizmeti karşılık beklemeden yapar, yakınlarından yapmalarını isterken de *"Allah rızası için yap!"* derdi.⁴ Etkilendiği ve sohbetlerini dinleyerek talebesi olduğu maneviyat büyükleri arasında Mehmet Zahit Kotku Hocaefendi (ö. 1980) önemli bir yere sahiptir. Bilge, yaklaşık on beş yıl ikamet ettiği İstanbul'un Fatih ilçesinde bulunan İskenderpaşa Camii'ndeki Pazar sohbetlerine mütemadiyen katılmıştır.

Ülke meselelerini yakından takip etmesine rağmen aktif siyaset ile pek ilgilenmemiş, Necmettin Erbakan, Turgut Özal ve Süleyman Demirel gibi dönemin siyaset adamları ile sınıf arkadaşlığı yapmış olması ve bu siyasetçilerin ısrarları dahi kendisini bu bakış açısından vazgeçirememiştir. Bu durumu *"Karakterime uymuyor."* diye açıklayacaktır.

1969 yılında Türkiye Milli Kültür

Vakfı, 1977'de Türk Libya Dostluk Derneği kurucuları arasında yer aldı. İTÜ'den öğrencisi olan Libya İmar İskân Bakanı Muhammed Manguş'un desteği ile Türk müteahhitlerinin Libya'daki çalışmalarına destek oldu. Çalışmalarıyla Türk fikir hayatında önemli yankılar uyandıran Aydınlar Ocağı'nın üyeleri arasında yer aldı.

Mehmet Rahmi Bilge, akademi camiasına birçok başarılı öğrenci yetiştirmiştir. Bu öğrencilerinden birisi olan Sakarya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Adil Altundal, Bilge için şunları söylemektedir: *"Sakarya Üniversitesi'nin temelini atan Sabahattin Zaim, Nevzat Kor gibi hocalarımızdan birisi de Mehmet Rahmi Bilge'dir. Üniversitemizin bugünkü konumuna gelmesinde büyük emekleri olan bir hocamızdır. 1979-1981 yılları arasında Sakarya Devlet Mühendislik-Mimarlık Akademisi'nin Başkanlığı'nda bulunmuş, aynı zamanda uzun yıllar SDMMMA'da Öğretim Üyeliği yapmıştır. Çalışkanlık ve dürüstlük gibi vasıfları çok yüksek olan hocamız, Mart 1973'de SDMMMA İnşaat Bölümünde 3. Sınıfta betonarme dersini vermeğe başladığında İTÜ'de yüksek lisans yapan öğrencisi Adil Altundal'ı asistan olarak akademik hayata başlatan insandır. Kendisinden mesleki ve idarecilik yönünden çok şey öğrendim."*⁵

Yaşamının büyük bir kısmı, Dünya siyasi tarihi açısından Soğuk Savaş dönemlerine denk gelmiştir. Bu atmosferin Türkiye siyasi ve toplumsal tarihine ciddi yansımaları olmuştur. Sağ-sol çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı 70'li yıllar ise insanların hafızalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemlerde Sakarya Devlet Mühendislik-Mimarlık Akademisi'nde idari ve akademik görevlerini yürütmekte olan Mehmet Rahmi Bilge bu atmosferi derinden hissedecektir. Üniversitelerin çoğunda öğrenci çatışmalarının yaşandığı bilinirken bu dönemlerde kendi öğrencilerinin bu çatışmalardan uzak kalması adına büyük gayretler sarf etmiştir. Öğrencilerinin iyi yetişip ülkeleri için hayırlı çalışmalar içerisinde bulunmaları en temel gayesiydi. O dönemi yaşayan İslami hassasiyete sahip öğrencilerin hafızalarında o günlerin atmosferi ve hocalarının gayreti dile getirilmiştir. O günlerin canlı şahitlerinden Devlet Eski Bakanı ve AK Parti Milletvekili Teoman Rıza Güneri dönemi şöyle tasvir etmektedir: *"1978 yılında lise yıllarımda gidip geldiğim MTTB'nin yönlendirmesi ile Sakarya Devlet Mühendislik-Mimarlık Akademisi'ne girdim. Akademi'nin kuruluşu ülkesini, milletini seven ve kaliteli eğitimi hedefleyen bazı değerli hocalarımız tarafından gerçekleştirilmişti. Bu büyük bir şanstı çünkü öğretim üyeleri okuldaki eğitimi her şeyden daha çok önemsiyorlardı."*

3 Ayşe Hümeysra Bilge, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Fatih Demir, 23 Aralık 2022).

4 Faik Bilge, "Kişisel Görüşme", (9 Aralık 2022).

5 Sakarya Üniversitesi (SAÜ), "Sakarya Üniversitesi Haberler" (Erişim 4 Kasım 2016).

Prof. Nevzat Kor, Prof. Mehmet Rahmi Bilge (ö. 2016), Esad Coşan (ö. 2001), Cevat Akşit gibi Hocalarımız ile sıkı diyalogumuz vardı. Onlar seçme bir asistan kadrosu oluşturmuştu. Sami Şener, eski Cumhurbaşkanlarımızdan Abdullah Gül okulda asistandı. Fakülteye gittiğimde Türkiye'nin mevcut yelpazesi ile karşılaştım. O dönemlerde okullarda hâkimiyet kurma, okuldaki gençliği kendi safına çekme mücadelesi vardı. Biz de kendimizi bu mücadelenin içinde bulduk. Fakat bizim farkımız ağabeylerimizin fakültede hakimiyet kurmayı herhangi bir baskı oluşturmak, fikirlerini empoze etmek maksadıyla değil, eğitimin sağlıklı ve kesintisiz sürmesini sağlayabilmek için istemesiydi.”⁶

Bir İlim Yayma Vakfı toplantısında merhum Prof. Dr. Osman Nuri Çataklı (ö. 2018) ve Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge (ö. 2016) birlikte. (Mehmet Akif Aydın Arşivi)

İlim Yayma Vakfı Yılları

İlim Yayma Vakfı Mehmet Rahmi Bilge'nin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İlim Yayma Vakfı'nın kurucuları arasında yer alan Mehmet Rahmi Bilge, 1979 yılında Eymen Topbaş'ın başkanlığı döneminde Vakıf'ta Mütevelli Heyeti Üyesi olarak görev yapmaya başlamıştır. 1979-1993 yılları arasını kapsayan ilk görev dönemi, bir yılı Umumi Kâtiplik, sekiz yılı Başkan Vekilliği olmak üzere on dört sene devam etmiştir. İkinci görev dönemi (2006-2010) merhum Yücel Çelikkilek'in başkanlık yaptığı döneme denk gelmektedir. Akademisyen olması nedeniyle ağırlık olarak öğrencilerin burs ve akademik gelişme yönleriyle ilgilenmiştir. İlim Yayma Vakfı, hayırlı işlerin nesilden nesle aktarılması noktasında çok iyi bir örnek teşkil etmektedir. Mehmet Rahmi Bilge'nin İYV'deki hizmetlerini kendisinden sonra bu bayrağı

devralan yeğeni Numan Emre Bilge devam ettirmektedir.

İlim Yayma Vakfı 2014 yılında 40. Yılı'nı kutladığı "Ahde Vefa" programında, Vakıf çalışmaları içerisinde bulunmuş değerli büyüklerini ve üyelerini bir araya getirdi. Bu programda, vakfın ilk kurucuları arasında yer alan ve yıllarca hayırlı hizmetlerin gerçekleştirilmesi için çabalayan Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge de davetliler arasındaydı. Vakfın kurucuları arasında yer alan dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan da Vakfın hayırlı hizmetlerine vurgu yapan bir konuşma gerçekleştirdi. Ardından ahde vefa anlayışı çerçevesinde Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge'nin de aralarında bulunduğu kurucu dava erlerine Başbakan Erdoğan tarafından plaket takdim edildi.

Vefatı

Bilge Hoca'nın vefatı, hayli ibret verici bir dostluk hikâyesi barındırmaktadır.

İlim Yayma Vakfı'nda yıllarca omuz omuza hayırlı hizmetlerde bulunan, İlim Yayma Vakfı'nın ilk mütevelli heyetinde yer alan ve Umumi Kâtiplik görevini yerine getiren (1973-74) yakın dostu Korkut Özal, 90'larda *"Kabir komşusu olalım."* diyerek anıt mezardan iki yer satın alır.⁷ Kaderin bir cilvesidir ki,

6 *Gerçek Hayat*, "Sakarya İslamcıları: İslami devrim heyecanımız vardı" (Erişim 6 Kasım 2017).

7 Faik Bilge, "Kişisel Görüşme", (9 Aralık 2022).

yıllar sonra bu iki yakın dost birkaç saat arayla 2016 yılının Kasım ayında ebediyete intikal ederek kabirde komşu oldular. Mehmet Rahmi Bilge'nin cenaze namazına ailesi, sevenleri ve yetiştirdiği öğrencilerinden dönemin Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu ve AK Parti Erzurum Milletvekili Mustafa Ilıcalı da katıldı. Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge, Topkapı Anıt Mezarlığı'nda medfundur.

İlim Yayma Vakfı 40. Yıl Ahde Vefa Programı plaket takdimi. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu'nda Korkut Özal ve M. Rahmi Bilge. Arkada M. Mücahit Yentür ve İ. Turan İlter. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Bilge, Ayşe Hümeysra. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Fatih Demir, Ses Kaydı, 23 Aralık 2022).

Bilge, Osman Faik. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Fatih Demir, Ses Kaydı, 9 Aralık 2022).

Gerçek Hayat, "Sakarya İslamcıları: İslami devrim heyecanımız vardı", Erişim 6 Kasım 2017. <https://www.gercek hayat.com.tr/kapak/sakarya-islamciları-devrim-yapacagimiza-inaniyorduk>
İ.T.Ü. 48'liler Albümü (50. Yıl).

SAÜ, Sakarya Üniversitesi. "Sakarya Üniversitesi Haberler" Erişim 4 Kasım 2016. <https://haber.sakarya.edu.tr/prof-dr-mehmet-rahmi-bilge-vefat-etti-h49627.html>

İYV Genel Kurulu'na gelişinde Mustafa Öztürk, M. Rahmi Bilge'yi karşıyor. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

H A S A N S A Ğ L A M

Hasan SAĞLAM

(1931 - 2002)

*Nurten YALÇIN**

Doğumu ve Ailesi

16 Mayıs 1931'de Balıkesir'in Halalca Köyü'nde doğdu. Anne adı Necibe, baba adı Mehmet'tir. Üç erkek kardeşin en küçüğüdür.

Eğitimi

Balıkesir Ortaokulu ve Balıkesir Lisesi'ni bitirdikten sonra 1952 yılında Kara Harb Okulu'ndan dördüncülükle ve 1953 yılında Piyade Okulu'ndan birincilikle mezun olmuştur. 1962 yılında da Harp

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, nurtenyalcin99@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-5973-4082.

Hasan Sağlam'ın, Cumhurbaşkanı Başyaveri konumundayken çekilmiş fotoğrafı. (Çağrı Sağlam Arşivi)

Akademisi'ni Kurmay Yüzbaşı olarak bitirmiştir.

Çalışma Hayatı

1962-1963 yıllarında Genel Kurmay Lojistik Başkanlığı Plan Şubesi, 1963-1964 yıllarında Batarya Komutanlığı'nda vazife almıştır. 1964 yılında Paris'e Askeri Ataşe olarak atanmıştır. 1966-1967 yıllarında 10. Tümgeneral Lojistik Şube Müdürü, 1967-1968 yıllarında ise 6. Tümgeneral Lojistik Şube Müdürü olarak görev yapmıştır. 1968-1972 yılları arasında NATO İzmir Karargahı'nda görev almış, 1973-1974 yıllarında İngiliz Kraliyet Savunma Koleji'nde eğitim görmüştür. 1974-1976 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Başyaveri, 1976-1977'de ise Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı olarak görev yapmıştır.

Hasan Sağlam, Cumhurbaşkanı Başyaveri konumundayken Anıtkabir töreninde. (Çağrı Sağlam Arşivi)

1977'de Tuğgeneral olmuş, 1977-1979 yılları arası CENTO'da İrtibat Subayı olarak çalışmıştır. 1979-1980 sürecinde Ardahan Tugay Komutanlığının ardından 12 Eylül 1980'de Ankara'ya çağırılarak Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreter Yardımcılığı görevine getirilmiş, 1981 yılında ise emekli olmuştur. Emekliliğinin ardından ise Bedir Dış Ticaret adlı firmada bir müddet Genel Müdürlük yapmıştır.

İlim Yayma Cemiyeti'ndeki Faaliyetleri

İlim Yayma Cemiyeti'nde yönetim kurulu üyelikleri yapmış, 1986 yılında da İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanlığı'na seçilmiş ve 2002 yılında vefat edene kadar bu görevi sürdürmüştür. Bu süre içerisinde yurt içi ve yurt dışında öğrenci yurtlarının yapılması ve öğrenci bursları ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

İlim Yayma Cemiyeti'ndeki görevinin yanında 1982 yılında İlim Yayma Vakfı'nın kurucu üyeliğine seçilerek bir yılı başkan vekilliği olmak üzere 21 yıl (1982-2003) kesintisiz Mütevelli Heyette bulunmuş, Cemiyet ile Vakfın arasındaki ilişkinin sağlıklı yürümesi için gayret etmiştir.

İlim Yayma Cemiyeti'nde Hasan Sağlam'la birlikte on altı yıl görev yapmış İsrail Kışla, Hasan Sağlam'dan şu ifadelerle söz etmektedir:

"Hasan Sağlam Paşa'yla 1986'dan 2002 yılına kadar on altı yıl birlikte çalışma fırsatımız oldu. Hasan Sağlam Paşa, 16 yıl İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanlığı'nı yaptı. Ben de o süre içerisinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Müdürü'yüm."

Hasan Sağlam İlim Yayma Cemiyeti'nin 42. Genel Kurulu'nda. (İYC Arşivi)

Hasan Sağlam Paşa çocukluk hatıralarında anlatırdı: Askeri lise sınavlarına gitmek için trenle Ankara'ya geçermiş. Birileri 'Oraya gidip de ne yapacaksın?' diye sorarmış. O da 'Başyaver olmak istiyorum' dermiş. Yani sanki eşref saatinde dile getirmiş bu talebini. Yıllar sonra demek ki bu dileği kabul görmüş. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün (ö. 1987) başyaveri olmuştu Hasan Sağlam Paşa. Dört yıl boyunca Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün başyaverliğini yapmıştı. Adeta o lise çağındaki talebi, dilinden dökülenler yıllar sonra gerçekleşmişti.

Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanlık süresi bitince Hasan Sağlam, Ardahan'a Tugay Komutanı olarak tayin olmuştu. Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı bittikten sonra tekrar Cumhurbaşkanı seçilememişti. Aylarca mecliste Cumhurbaşkanı seçme turları yapılmıştı. Tabii o boşluk döneminde de 12 Eylül İhtilali gerçekleşmişti. Hasan Sağlam, Ardahan Tugay Komutanı iken 12 Eylül İhtilali olmuştu. İhtilalden bir gün önce, 'Çankaya Köşkü'nü en iyi kim bilir?' diye birileri sorunca, Cumhurbaşkanı'na başyaverlik yapmış emekli Tuğgeneral Hasan Sağlam, Ankara'ya çağırılmıştı. Böylece konseyde genel sekreter Haydar Saltık'ın (ö. 2011) yardımcılığı görevine getirildi. Ondan kısa bir süre sonra da emekli oldu. Belki de İlim Yayma Cemiyeti'nin açılmasına vesile olması da emekliliğine etki etmiş olabilir.¹

12 Eylül 1980 İhtilali'nde, İlim Yayma Cemiyeti'nin de diğerleri gibi faaliyetleri durdurulmuştur. Bu dönemde Hasan Sağlam, "12 Eylül'ün beyni" olarak tanınan Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Ali Haydar Saltık'ın yardımcılığı görevine getirilmiştir. 12 Eylül 1980

İhtilali'nin ardından İlim Yayma Cemiyeti'nin açılmasında önemli katkıları olmuştur.

Necati Uğur (ö. 1954), İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucularındandır. Oğlu Hasan Tahsin Uğur, hemşerisi olan Balıkesirli Hasan Sağlam'ı, babası gibi yakından tanımaktadır. Hasan Tahsin Uğur, 12 Eylül 1980 İhtilali'nin ardından İlim Yayma Cemiyeti'nin açılması için beraberindeki bir heyetle birlikte Hasan Sağlam'a müracaat etmiştir. Bu müracaat sonrası Hasan Sağlam'ın talimatıyla İlim Yayma Cemiyeti 1981 yılında tekrar açılmış, kaldığı yerden faaliyetlerine devam etmiştir.

"Hasan Tahsin Uğur, 12 Eylül İhtilali'nin ardından 'Biz en iyisi konseye gidelim, Hasan Sağlam Paşa'yla İlim Yayma Cemiyeti'nin tekrar açılması için görüşelim.' der. Bir heyet halinde Hasan Sağlam Paşa'yı ziyarete giderler. Hasan Sağlam Paşa hemen konseyde 1. Ordu Komutanı'na talimat verir: 'İlim Yayma Cemiyeti'ni açın!' der. Böylece İlim Yayma Cemiyeti 1981'de faaliyetlerine tekrar başlamıştır."²

İsrafil Kışla, Hasan Sağlam'ın 28 Şubat sürecinde yaşadıklarına ve mücadelesine yakından tanık olmuştur. Hasan Sağlam bu süreçte çeşitli yıldırımlara maruz kalmış fakat sorumluluklarından ödün vermemiştir.

1 İsrafil Kışla, "Hasan Sağlam'ın İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 28 Kasım 2022).

2 Kışla, "Hasan Sağlam'ın İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Faaliyetleri" (28 Kasım 2022).

Hasan Sağlam, İlim Yayma Cemiyeti'nin toplantısında. (İYC Arşivi)

"28 Şubat sürecinde de birlikteydik. 28 Şubat süreci de bizim camiadaki insanlarımızın çok bedeller ödediği dönemdi. Tabii o dönemlerde Hasan Paşa gerçekten çok önemli bir sınav da verdi. Bizler onun yaptığını yapamazdık. Hasan Paşa'nın ömrü orduya hizmet etmekle geçmiş, generallik rütbesine gelmişti. Sonrasında da İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanı olmuştu; Allah razı olsun. Tabii kendi döneminin asker arkadaşları Hasan Sağlam'la irtibatlarını kestiler, kendi gruplarından dışladılar. 28 Şubat sürecinde, Sıhhiye Orduevi'nde, Genelkurmay'dan gelen bir talimatla 'Artık burada kalamazsınız.' denilerek bir gece apar topar Orduevi'nden çıkarıldı. Tabii Hasan Sağlam bu durumdan çok hüznlenmişti, anlatırken gözleri yaşardı. Ama ondan dolayı da 'Ben İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanlığını bırakayım, bu nesle hizmetten geri durayım, arkadaşlarım bana mesafe koydu, benim başıma böyle sıkıntılar geldi veya gelir.' gibi sözler söyleyerek en ufak bir tereddüt geçirmede. Ömrünün sonuna kadar da İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanlığını sürdürdü. Astım hastasıydı. 2002 yılında vefat ettiğinde hala Genel Başkanı.

'İlim Yayma Cemiyeti'nde İmam Hatip nesline yapmış olduğum bu hizmetler ömrümün en güzel yıllarıdır.' diyerek iftihar ederdi. Böyle de bir insandı. Ona yapılanlar, ona reva görülenler hiç hoş değildi. Ama bunlara muhatap olmuş bir insan olarak da zerre kadar bu hizmetlerden geri durmadı. 'Ne olursa olsun, ben ömrümün sonuna kadar bu vakıfta, bu insanlara, bu nesle hizmet edeceğim.' diyerek

övünç duymuş bir büyüğümüzüdü. Allah mekânını cennet etsin."³

İsrafil Kışla, Hasan Sağlam'ın kişiliğinden şu ifadelerle söz etmektedir:

"Hasan Sağlam Paşa, gerçekten çok kıbar, hassas, beyefendi, çok ihlaslı, samimi ve inanan bir insandı. Yani paşa, asker diyemezsiniz o kadar nazikti. Hasan Sağlam'la çok güzel günler geçirdik, çok uyumlu çalıştık.

Hasan Sağlam, her şeyden önce vakıf ruhunu özümsemiş bir insandı. Emekli General olmasına rağmen, İlim Yayma Cemiyeti gibi bir kurumun Genel Başkanı olmasına rağmen Erenköy'de kiralık bir evde otururdu. İstanbul'da evi bile yoktu. Ve biz o dönemlerde Hasan Paşa'ya 'Hiç olmazsa makam arabası alalım.' dedik. 'Makam arabası alacaksınız, bir de şoför tahsis edeceksiniz, bir de arabaya benzin koyup masraf edeceksiniz. Vakfın malını masraf etmiş olacağız, olmaz.' diyerek aldirtmadı.

Böylece on altı yıl Erenköy'den Kadıköy İskelesi'ne minibüsle, Kadıköy İskelesi'nden Sirkeci'ye vapurla, Sirkeci'den de Beyazıt'a İlim Yayma Cemiyeti'ne otobüsle, üç tane vesait değiştirerek böyle gelir giderdi. Her hafta birkaç

3 Kışla, "Hasan Sağlam'ın İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Faaliyetleri" (28 Kasım 2022).

Hasan Sağlam Erzincan'da bir açılışta. (İYC Arşivi)

*gün düşünün Paşa düzeyinde, İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanı 'Bana araba alırsanız benzin masraf olur, şoföre masraf edilir. Ben kendi imkânlarımla gelirim.' derdi. Böylece bize araba aldirtmamıştı. Bu hassasiyet gerçekten müthiş bir şey. Yani böyle bir hassasiyeti olan büyüğümüzüzdü."*⁴

Oğlu Çağrı Sağlam'ın Anlattıkları

"Babam Hasan Sağlam sakın mizaçlı, sevecen ve nüktedan bir insandı. İyi bir askerdı ve belki de bu nedenle evde hiç iş konuşmazdı.

Hasan Sağlam, çocuklara hediye takdim ederken. (İYC Arşivi)

Hasan Sağlam. (İYC Arşivi)

*Sık seyahat eder ve yüzeysel olarak hayır işlerinden bahsederdi. O, bizim için iyi bir tatlı aşçısı, torunlarına bakan bir dede, ihtiyacı olanın yanında sorgusuz yer alan yardımsever bir babaydı."*⁵

Ölümü

Hasan Sağlam görevleri nedeniyle birçok ödül almıştır. Evli ve iki çocuk babası olan Sağlam, 6 Ekim 2002 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş, doğduğu köyde toprağa verilmiştir.

5 Çağrı Sağlam, "Hasan Sağlam'ın Hayatı" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Mail, 13 Kasım 2022).

Kaynakça

Kışla, İsrail. "Hasan Sağlam'ın İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 28 Kasım 2022).

Sağlam, Çağrı. "Hasan Sağlam'ın Hayatı" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Mail, 13 Kasım 2022).

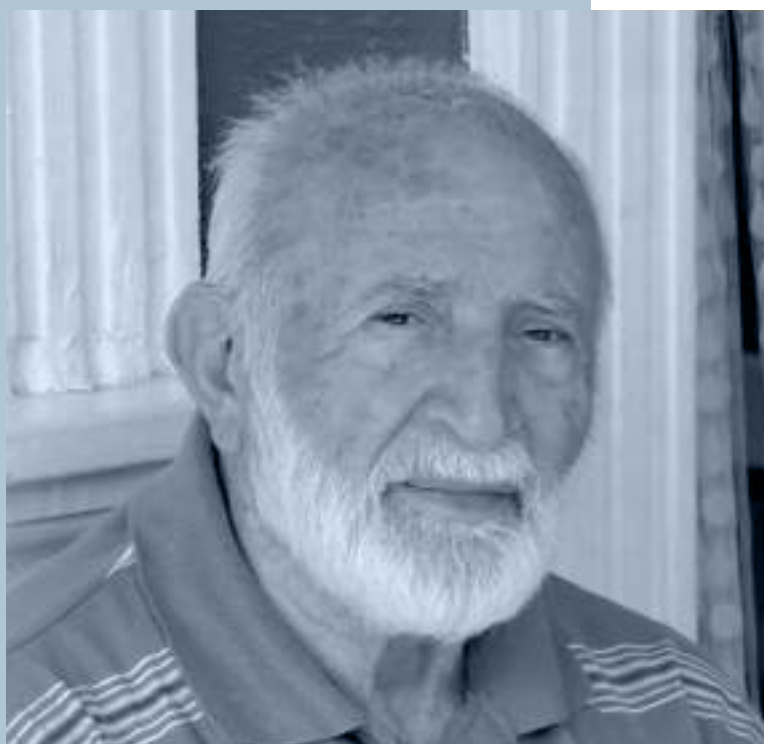
4 İsrail Kışla, "Hasan Sağlam'ın İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 28 Kasım 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M U S T A F A K E M A L
M A L K O Ç

Mustafa Kemal MALKOÇ

(1933 - 2019)

*Meryem TEKİN ŞİŞİKOĞLU**

Hayatının İlk Yılları ve Eğitimi

1933 yılında Trabzon'un Sürmene ilçesinin Aksu köyünde doğdu. 1945'te Aksu Köyü İlkokulu'ndan mezun oldu. 1945-1952 yılları arasında Osmanlı müderrislerinden Hacı Dilaver Mustafa Hoca Efendi'nin talebesi oldu, onun nezaretinde Arapça ve İslami İlimler dersi gördü. 1952 yılında "İcazet" aldı.

1952 yılında Konya-Cihanbeyli Beşkardeş köyünde on ay imamlık vazifesinde bulundu. Aynı yıl girdiği vaizlik ve müftülük sınavlarının her ikisini de kazanarak 1953 yılında Ordu Müftü Yardımcılığı'na atandı. 1954 yılında askere gitti. Gelibolu ve İstanbul'da tamamladığı askerlik görevinin ardından önce Mısır-

* Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Doktora Öğrencisi, meryemtekin444@gmail.com, Orcid Id: 0000-0003-2366-1146.

Mustafa Kemal Malkoç. (Aile Arşivi)

Merhum Hocası İbrahim Münir el-Müderis (Irak Âlimler Birliği Başkanı) ile. (Aile Arşivi)

Kahire Cami'ül-Ezher'e sonra da Irak'a giderek Bağdat'ta lise eğitimini tamamladı.¹

İlmi ve Vakıf Faaliyetleri

1958 yılında Türkiye'ye dönen Mustafa Kemal Malkoç aynı yıl Bolu-Yığılca İlçe Müftülüğü'ne, 1960 yılında İstanbul-Silivri İlçe Müftülüğü'ne, 1968 yılında, İstanbul-Beşiktaş İlçe Müftülüğü'ne, 1973'te ise İstanbul-Eyüp İlçe Müftülüğü'ne tayin edilmiştir.² Tüm bu vazifeleri başarıyla yürütürken İstanbul İmam Hatip Okulu'ndaki lise sınavlarına katılarak 1963 yılında mezun olur. 1964 yılında evlenip bu evlilikten dört çocuğu dünyaya gelir.

Son 19 yılı Eyüp'te olmak üzere 35 yıllık Müftülük görevinin ardından 1992 yılında emekli olmuştur. Emeklilik döneminde Türkiye Diyanet Vakfı Marmara Bölge Müdürlüğü ve 1960 yılından beri tanıyıp hizmet verdiği İlim yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Bunun yanında uzun yıllar hizmet ettiği İlim Yayma Vakfı'nda 12.02.1982 tarihinde Kurucular Kurulu Üyeliğine seçilmiş, 25.01.1982-22.02.2000 tarihleri arasında 18 yıl boyunca Mutevelli Heyeti Üyeliği görevini ifa etmiştir.³ 26 Ağustos 2019 tarihinde vefat etmiştir. Vefatının ardından yerine 11.07.2020 tarihli genel kurulda oğlu Mehmet Selman Malkoç kurucu üye olarak seçilmiştir.

1 Şükrü Öztürk, "Trabzonlu Kur'an Hadimleri", *Cumhuriyet Döneminde Kur'an'a Hizmet Eden Bazı Simalar* (Ankara: Anader Yayınları, 2018), 504-505.

2 Diyanet İşleri Başkanlığı Özlük Dosyası.

3 İYV, İlim Yayma Vakfı "Vefat Eden Kurucular Listesi", (Erişim 15.12.2022).

İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda, 2018. Katıldığı son Genel Kurul Toplantısı. (Aile Arşivi)

Mustafa Kemal Malkoç'un hizmet edip desteklediği bir diğer vakıf da 1972'de kurulan İlim ve Fazilet Vakfı'dır.⁴

Tüm hayatı boyunca İslam'a hizmete etmeye gayret göstermiş, İlim Yayma Vakfı'ndaki görevinden ayrıldıktan sonra yapımıyla ilgilendiği Arnavutköy, İmrahor Mahallesinde Malkoçoğlu Camii için arsasını bağışlamış ve topladığı yardımlarla 2011'de caminin inşasını tamamlamıştır.⁵ Arnavutköy Belediyesi tarafından cami için bağışladığı arsa karşılığında kendisine verilen arsayı İlim Yayma Vakfı'na bağışlamıştır.

Yapımına nezaret ettiği Arnavutköy Malkoçoğlu Camisi'nin açılış töreninde. (Aile Arşivi)

4 İlim ve Fazilet Vakfı, "Hakkımızda", (Erişim: 15.12.2022).

5 Selman Malkoç vd., "Âlim ve Vakıf İnsanı: M. Kemal Malkoç", *Vefa* 2020/15 (2020), 31.

Görev yıllarının çoğunluğunu büyük ilçelerde müftülük yaparak geçirirken iyi ilişkiler kurarak Kur'an-ı Kerim'in okutulması için ayrıca gayret göstermiştir. Kur'an Kursu binalarının fiziki şartlarının elverişli olması için çalışmış, Beşiktaş-İhlamur Kız Kur'an Kursu, Kağıthane Müftülüğü'ne bağlı Emniyetstepe Kur'an Kursu, Bayrampaşa Müftülüğü'ne bağlı Yeşil Camii Kur'an Kursu, Hayırseverler Kur'an Kursu, Yıldırım Camii Kur'an Kursları'nın yapımında önemli rol oynamıştır.⁶ Ayrıca Eyüp İmam Hatip Lisesi'nin kurulmasında yine büyük emekleri vardır. 1970'lerde inşa edilen Eyüp Diyanet Sitesi onun müftülüğü dönemindedir.⁷

Müftülük yaptığı yıllarda yanında çalışan personelin akademik çalışmalarını önemseyip desteklemiştir. Bu dönemde onun yanında görev yapan personelden öğretim görevlisi, öğretmen, müftü ve bürokrat yetişmiştir. Diğer yandan çalışanların haklarını savunmaya itina göstermiş; en büyük ihtiyaç olan lojman konusunda ciddi çalışmalar yapmıştır. Bu sayede Diyanet Vakfı'na pek çok lojman kazandırılmıştır.

6 Bugün Kağıthane Müftülüğü'ne bağlı olan Emniyetstepe Kur'an Kursu, Bayrampaşa Müftülüğü'ne bağlı Yeşil Camii, Hayırseverler ve Yıldırım Camii Kur'an Kursları o tarihlerde Eyüp İlçe Müftülüğü'ne bağlıydı.

7 Malkoç, "Âlim ve Vakıf İnsanı: M. Kemal Malkoç", 32

Sultanahmet'te Hoca Efendiler ile. (Aile Arşivi)

Kemal Malkoç, ülkemizde İslam miras hukuku alanında önde gelen hocalardandı. Öyle ki bazı ünlü alimlerin dahi hakemlikten çekindiği konuları çözen hakem heyetlerinde yer almıştır.

Hayatı boyunca hayır işleri için çalışmıştır. Bağışlanan yardımları israf etmeden yerine en doğru şekilde ulaştırmayı düstur edinmiş, bağışlanan paranın emanet olduğunu hatırlatmış, başka bir hayır işi için dahi olsa yardım amacı dışında kullanılmamasına dikkat çekmiştir.

Müslüman ilim adamlarının kitaplarının olduğu evindeki kütüphanesinden her zaman gururla bahsetmiş, İslam'ın bilime katkısını evine misafir olan herkese göstermek istemiştir. Malkoç çocuklarının eğitimi hakkında; *"Zorlamadığım halde hepsi kendi istekleriyle dini eğitim aldılar. Selman, İmam Hatip Lisesi'nin ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni birincilikle bitirdi, vaizdir. Numan, Dinler tarihi doktoru ve din dersi öğretmenidir. Sinan sosyologdur ve İmam Hatip Lisesi mezundur. Hafız Eyüp Kenan ise medrese eğitiminin ardından 25 hafız yetiştirmiştir."*

Örnek Kişiliği ve Fikir Dünyası

Mustafa Kemal Malkoç daima merhametli, hoşgörülü ve iyiliksever özellikleriyle tanınıp saygı görmüştür. Müftülük yaptığı yıllardan emeklilik günlerine kadar sabrı ve hoşgörüsüyle pek çok problemi çözüme kavuştururken atandığı yerlerde sükûneti sağlamayı başarmıştır.

Ne zaman *"Nasılsınız?"* diye sorulsa *"Elhamdülillah ben hayatta hiçbir zaman kötü olmadım ki. Çok şükür çekilmeyecek kadar derdimiz yok."* diyerek etrafındakilere örnek olmuştur. Oğlu Hafız Eyüp Kenan'ı 22 yaşında kaybettiğinde de 54 yıllık hayat arkadaşını Hakka uğurladığında da metanetini korumuştur.

Onun çalışmalarını ve şahsiyetini bilenlerden Prof. Dr. İsmail Adak; *"Kemal Malkoç gerçek bir vakıf insanıydı. Toplumumuzu iyiye, güzele ve hak yola taşıyan temel dinamiklerden birisiydi."* demektedir.

Emekli Müftü Mustafa Polat ise; *"Şimdi diyorum ki müftüler arasında makamı dolduran sadece hocamdı. İlmiyle hitabetiyle müftüleri temsilen konuşurdu."* sözleriyle hatırlamaktadır.

Mehmet Yıldız; *"Merhum babam Ahmet Yıldız'ın Mustafa*

Medine/Mescid-i Nebi. (Aile Arşivi)

Recep Tayyip Erdoğan ile. (1995) (Aile Arşivi)

İYV yöneticilerinin M. Kemal Malkoç'u ziyaretleri. Sağdan sola; Uğur Öztürk, Adem Yavuz, M. Enes Gök, M. Kemal Malkoç, Mustafa Öztürk. (İYV Arşivi)

Kemal Malkoç'a karşı aşırı bir muhabbeti vardı. Bu muhabbet, Vakfımız'da Kurucu Üye ve Mütevelli Heyet Üyesi olmasına vesile oldu."

Emekli İmam Mehmet Ekizoğlu;
"Bütün din görevlilerini
Hocaefendi kadar idare eden
yoktu."

Mustafa Kemal Malkoç camii avlusunda. (Aile Arşivi)

Kaynakça

İlim ve Fazilet Vakfı, "Hakkımızda". Erişim: 15.12.2022. <https://www.ilmfaziletvakfi.org.tr/Home/About>.

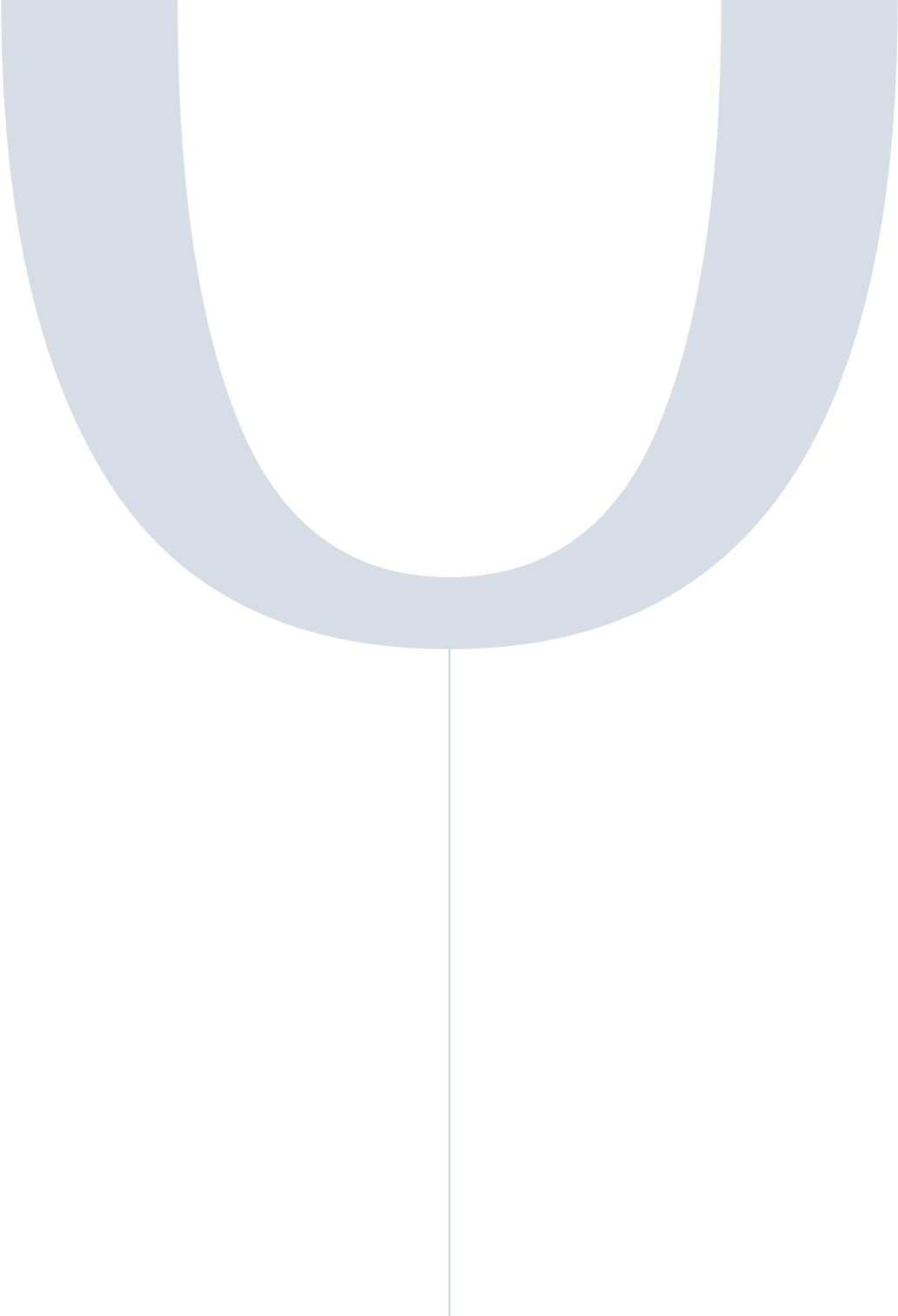
İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vefat Eden Kurucular Listesi". Erişim: 15.12.2022 <https://www.iyv.org.tr/tr/tum-kurucular.html>.

Malkoç, Selman vd., "Âlim ve Vakıf İnsanı: M. Kemal Malkoç", *Vefa Dergisi* 2020/15 (2020), 31.

Öztürk, Şükrü, "Trabzonlu Kur'an Hadimleri", *Cumhuriyet Döneminde Kur'an'a Hizmet Eden Bazı Simalar* (Ankara: Anader Yayınları, 2018), 504-505.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M U S T A F A K Ö S E O Ğ L U

Mustafa KÖSEOĞLU

(1926 - 2004)

Esra AKA*

Hayatı ve Ailesi

Eskiler ay, gün, yıl bilmez, *"Ben ne zaman doğdum?"* sorusuna aşağı yukarı hep aynı cevabı verirler. Mesela; *"Karlara erimeye başlamıştı, tarlalar ekin vermişti, ağaçlar yaprak dökmüştü."* sözleri gibi... Mustafa Köseoğlu'nun annesi de *"incir zamanı"* olarak ifade etmişti oğlunun doğumunu. Köklerinin incir ağacı gibi sağlam olacağını, adının incir dalları gibi, yetişebildiği her yere ulaşacağını o günlerde hissetmişçesine...

Mustafa Köseoğlu, 1926 yılının "incir zamanında" -tahminen Ağustos-Eylül aylarında- Alanya'da dünyaya gelmiştir. Babası, Alanya'nın sayılı âlimlerinden Hafız İbrahim Efendi namında mazbut bir aile babası, annesi tam bir Anadolu kadını olan Anakadın Hanım'dır. Aslı, Selçuklular tarafından Alanya Kalesi'ni korumak için görevlendirilen sipahilere dayanmaktadır. İlk öğrencilik yıllarını Alanya'da geçirmiş, fakat

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, esra_aka20@erdogan.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0971-1269.

burada ortaokul ve lise bulunmadığı için eskilerin *"leyli meccâni"* dedikleri şimdiki devlet parasız yatılı sistemi ile Antalya'da eğitimine devam etmiştir. Dört kardeşin en küçüğü olan Mustafa Bey, henüz o yaşlarda azmi ve isteğiyle etrafındakilere örnek olmuştur. Öğrenmeye ve öğretmeye meyilli bir mizacı vardır ve öğretmenlik mesleğini, arkadaş çevresine matematik dersleri vermek suretiyle icra etmeye başlamıştır. Lise yıllarındaki bu azmi ve başarısı neticesinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Makine Fakültesi'ni kazanmıştır (1944).¹

1949 yılında İTÜ'den mezun olduktan sonra dönemin Silivri Müftüsü'nün kızı ile evlenmiş bu evlilikten iki kızı, bir oğlu olmuştur. Kızlarından Ayşe Şeyma Hanım, Prof. Dr. İsmail Adak ile evlenmiştir. Bu evlilik hadisesini anlatan Adak, Mustafa Bey'in damat adayına bakışını şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Kızını istediğimiz zaman beni karşısına alıp ağır ağır konuşmaya başladı: 'Ben seni sordurdum, ODTÜ mezunuymuşsun, çok da iyi bir maaşın varmış, bunlarla ilgilenmiyorum, böyle birine kız vermem ben(!). Fakat duyduğuma göre sen sabah ve yatsı namazlarını camide kılıyormuşsun. Benim öncelikli referansım budur. Bir diğer konu*

Mustafa Bey ve yıllarca kullandığı Volkswagen arabası. (Görselin kaynağı: Erhan Erken, *"Hayır Diymeyen Hayır İnsanı"*, Dünya Bizim (15 Aralık 2022)

*ise, dönemin şartları malumdur, eğer kızım ile evleneceksen kızımın örtüsünü açtırmama sözünü vermeni isterim.' demişti. O zaman doğru kapıda olduğumu anlamıştım. Çünkü İslâmi bir hayat evde başlar, eğer evinizde o düzen ve disiplini kurduysanız korkmanıza gerek yoktur."*² Mustafa Bey, hayatının her alanında inandığı değerler üzerine bir yaşam sürmeye gayret etmiş ve attığı her adımı İslâmi çerçevede değerlendirerek kararlar almıştır. Ömrü boyunca aile içinde ve bulunduğu çeşitli muhitlerde asla sesini yükseltmeyen, hoşnut olmadığı durumlarda dahi yalnızca yüzünü çevirmek suretiyle *"Yanlış! Yanlış!"* demekle yetinen bir asabiyete (!) sahip, zarif bir şahsiyet olarak hafızalarda yer edinmiştir. Nakşibendî Tarikatı'na mensup olan Mustafa Bey, İskender Paşa Cemaati'ne devam etmiş, vefatı sonrasında da kendisinden dersler aldığı Abdülaziz Efendi'ye mezar komşusu olmuştur.³

Okul Yılları

1944-1949 yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Türkiye'nin siyaset alanına derin izler bırakan merhum Necmettin Erbakan (ö. 2011) ile devre arkadaşlığı yapmıştır. Aynı dönemde İsmail Niyazi Kurtulmuş (ö. 1986), Necmettin Erbakan, Osman Çataklı (ö. 2018) gibi değerli şahsiyetlerle okul arkadaşı olmayı bir şans olarak görmüş ve bu dönemde kurduğu güzel dostlukları ömrünün sonuna kadar devam ettirmiştir. Bu güzel dostluklar, okul yıllıklarına mizahi olarak da yansımıştır. Bir arkadaşı Mustafa Bey'in karikatürünü

1 Ayşe Şeyma Adak, "Mustafa Köseoğlu Kimdir?" (Esra Aka, Ses Kaydı, 08 Aralık 2022).

2 İsmail Adak, "Mustafa Köseoğlu Nasıl Bir Şahsiyetti?" (Esra Aka, Ses Kaydı, 07 Ekim 2022).

3 Adak, "Mustafa Köseoğlu Kimdir?".

M. Köseoğlu'nun okul yıllarındaki karikatürü. (M. Köseoğlu'nun kızı Ayşe Şeyma Adak Arşivi)

Okul yıllığında arkadaşlarının M. Köseoğlu için yazdıkları bölüm. (M. Köseoğlu'nun kızı Ayşe Şeyma Adak Arşivi)

çizerek yanına bir sepet Alanya portakalı resmetmiş ve **"Namaz kılan portakalı alır."** sloganını yerleştirmiştir. Bu yıllıklarda yer alan bir diğer bölümde **"Köse Mustafa"** başlığıyla Mustafa Bey'in kemerli burnuna atıf yapılmış ve her ne kadar başkalarının hayatına müdahale etmeyi sevmese de ibadeti teşvikte çeşitli yöntemler kullandığı mizahla karışık bir üslup ile ifade edilmiştir.

Necmettin Erbakan'ın hayatını konu alan **"İşte Hayatınız"**⁴ adlı programa konuk olan Köseoğlu, ekran karşısında bile hissedilir bir kibarlık, nahiflik ve mütevazılık ile stüdyoya girmiş, konuk olduğu o birkaç dakikalık anda mizacını seyirciye aksettirmiştir. Kısık bir ses tonuyla tane tane konuşmaya başlayan Köseoğlu, Erbakan Bey'le öğrencilik yıllarından bir anısını şu ifadelerle nakletmiştir: **"Üniversitemizin bir mescidi vardı. Cuma günleri Erbakan'la beraber vakit geçiriyorduk. Herkes bir konu belirler, dili döndüğünce anlatırdı. Erbakan Bey de Besmeleyi almıştı. İki hafta üst üste bize Besmeleyi anlattı. Çok güzel bir anlatımı vardı, tahtayı çok iyi kullanır, güzel çizimler yapardı. Üniversiteye birlikte başlamıştık fakat o benden bir yıl önce mezun olduğu için kimi zaman bize hocalık yapardı. Asistanlık ve doçentlik dönemlerimiz de birlikte geçti."**

4 Uğur Dündar, "İşte Hayatınız", TV1 (1991).

Mustafa Köseoğlu ve Necmettin Erbakan. (Erhan Erken, "Hayır Diyemeyen Hayır İnsanı". Dünya Bizim (15 Aralık 2022)

Her şeyden önce çok iyi bir arkadaştır.⁵ 1950'li yılların siyasetine damga vurmuş şahsiyetlerle kurduğu bu muhabbet, ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Zira o kısacık program kaydında dahi Erbakan Bey'in de Mustafa Köseoğlu'na olan saygı ve muhabbeti hissedilmektedir.

Bir Akademisyen/Hoca Olarak M. Köseoğlu

Türkiye'nin içinde bulunduğu o zor şartlarda üniversite okumak, bir bölümü bitirebilmek bile oldukça meşakkatliken Köseoğlu, Makine Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuş ve aynı bölümde öğretim

Prof. Dr. M. Köseoğlu eşliğinde Süleyman Demirel'in İTÜ Tekstil Teknolojileri ve Tasarımı Fakültesi'ni ziyaretinden. (İTÜ Tekstil Teknolojileri ve Tasarımı Fakültesi İnternet Sitesi.)

üyeleri olarak göreve başlamıştır. Akademik alandaki çalışmalarına İngiltere Leeds Üniversitesi'nde doçentlik teziyle devam etmiş ve 1956 yılında doçent, 1961 yılında profesör unvanını almıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Tekstil ve Tasarım Fakültesi'ni kurmuş, ilk özel vakıf üniversitesi olan İstanbul Işık Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nin kurucuları arasında yer almıştır. Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Uludağ Üniversitesi'nin kuruluşunda bulunan Köseoğlu, aynı üniversitede Makine Fakültesi Dekanlığı görevinde de bulunmuştur. Gittiği kurumlara yenilik ve güven götüren Köseoğlu, yaklaşık 45 yıl öğretim üyeliği görevinde bulunmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi, Makine Fakültesi'nde Tekstil Mühendisliği Bölümü'nü (1955) kurmuş ve aynı zamanda başkanlığını da yapmıştır. Bütün hayatı boyunca öğrenmek ve öğretmek için çaba sarf etmiş, 1993 yılında yaş haddinden emekli olmuştur.⁶

40 Vakıf İnsan adlı kitapta Öğrencisi Dr. Ali Demir Bey hocası hakkında: **"İkram etmek, Hoca'nın en büyük özelliklerinden bir tanesidir. Odasında her zaman mutlaka bir çikolata, bir şeker bulunurdu. Gelen misafirine mutlaka ikram**

5 Mustafa Ekşi, "Erbakan Belgeseli-Necmettin Erbakan'ın Hayatı 1991 Trt1-Uğur Dünder", Youtube Yayını (01.03.2019). 00:15:09-00:17:54.

6 Antalya Öğretim ve Eğitim Vakfı (Antalya Vakfı), "Vakıf Başkanları", (Erişim 07 Eylül 2022).

ederdi. Problemlı bir öğrenci geliyor: 'Otur şuraya oğlum. Buyur buradan bir çikolata al.' deyince problemin %90'ı çözülyordu. Sürekli insanlarla birlikte. Sürekli olarak hayır için insanları yönlendiren birisi. Gerek üniversitedeki burs komisyonlarından gerek İlim Yayma Cemiyeti'nden aldığı burslarla her zaman öğrencilerini desteklemeye çalışan ve öğrencilerinin yanında olan birisiydi.⁷ ifadelerine yer vermiştir. Bazen bir tatlı dil, bazen bir dilim tatlı tüm sorunu ortadan kaldırabiliyor en nihayetinde. Mustafa Hoca da bunun yıllar sonra bile hafızalardan silinmeyen örneklerini öğrencilerine aktarmıştır. Bir köşe yazısında Köseoğlu'nu konu alan Yaşar Süngü, yazısında yer verdiği şu satırlarla Mustafa Bey'in nasıl bir mizaca sahip olduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir: *"Kalbi betonlaşmamış, ahlaki zemini sağlam, kazanç hırsı nedir bilmeyen öyle güzel insanlar var ki. Onların bazılarının yaptıklarını medyalar, haber ajansları bilmez... Bunlardan bir tanesi de Mustafa Köseoğlu'dur."*⁸ Çok mütevazı, konuşurken sesini asla yükseltmeyen, muhatabı olan kişiye karşı oldukça kibar bir tavrı olan Köseoğlu, yıllarca adından söz ettiren ve ettirecek olan bir "Hoca" olmuştur.

Mustafa Köseoğlu ve çevresindeki gençler. (Erhan Erken, "Hayır Diyemeyen Hayır İnsanı". Dünya Bizim (15 Aralık 2022).)

Vakıf İnsanı Olarak M. Köseoğlu

Mustafa Köseoğlu, sahip olduğu mütevazı otomobiliyle hiç üşenmeden tüm mahalleye su taşımaktan tutun da köklü vakıfların kuruculuğunda rol almaya kadar yaşamı boyunca onu tanıyanları

kendine hayran bırakan bir hayırsever olmuştur. O, başta İlim Yayma Vakfı olmak üzere birçok vakıf ve cemiyette kuruculuk misyonunu üstlenmiştir. Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın vakıf senedinde: "Vakfın Kurucuları ve Vakfa Sağladıkları Varlık Madde: 28'de"⁹ vakıf kurucuları arasında yerini almıştır. Fındıkzade'deki Antalya yurdunun en önemli hamilerinden birisi olmuş, yüksek tahsil gençliğinin ve ilim hayatının şemsiye kuruluşlarından olan İlim Yayma Cemiyeti ile İlim Yayma Vakfı çevrelerinin içinde yer edinmiştir. Ön plana çıkmayan fakat tam bir hizmet adamı kimliğiyle önemli bir tuğla görevi gören örnek bir şahsiyet olmuştur. "Türkiye Milli Kültür Vakfı, Aydınlar Ocağı, Antalya Yüksek Öğretim Vakfı ve İslami İlimler Araştırmalar Vakfı (İSAV)" gibi kurumların çalışmalarında bulunması gereken yerlerde bulunmuş, elinden geldiği ölçüde insanlara ve ülkeye hizmet etmiştir.¹⁰

Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesinin ardından 1951'de kurulan İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucuları¹¹ arasında yerini alan Köseoğlu, içinde bulunduğu cemiyetin misyonu olarak milli ve manevi değerlerine bağlı; çağının bilim,

7 Salih Tuğ, 40 Vakıf İnsan Türkiye Milli Kültür Vakfı (Kırkıncı Yıl Hatıra Kitabı), (Pdf: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2011), 158.

8 Yaşar Süngü, "Tekstilde Duayen Hoca ama Google'de Resmi Yok", Yeni Şafak (13 Kasım 2011).

9 Türkiye Milli Kültür Vakfı (TMKV), "Vakıf Senedi" Erişim (07 Eylül 2022).

10 Erhan Erken, "Hayır Diyemeyen Hayır İnsanı", Dünya Bizim (Erişim 15 Aralık 2022).

11 İlim Yayma Vakfı (İYV), "İlk Kurucular" (13 Aralık 2022).

düşünce ve kültürüne vâkıf, şahsiyetli nesiller yetiştirme hedefine uygun hareket etmiş, bulunduğu her kurumda vakıf kimliğinin bilincinde olmuştur.¹² Vefat ettiği 2004 yılına kadar İlim Yayma Cemiyeti'nin ve İlim Yayma Vakfı'nın meşalesini gururla taşımıştır. Ebedi hayata intikalinden sonra, yerini damadı İsmail Adak almıştır. İsmail Bey, kayınpederinden devraldığı İlim Yayma Vakfı kurucu üyeliği ve Mütevelli Heyeti üyeliği görevini on beş yıl boyunca hakkıyla yerine getirmiştir. Hâlen vakfın İstişare Heyeti üyesi ve Sabahattin Zaim Üniversitesi Mütevelli Heyeti üyesi olarak hizmete devam etmektedir. Kendinden sonra gelene el verme bilincine sahip olmasının yanı sıra milli kültür ve miras birikiminin en güzel mahsullerinden olan vakıf hizmeti, nesilden nesile devam etmiştir/edecektir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi bunun en canlı ve en güzel örneklerinden biridir. Zira Mustafa Bey'in henüz hayattayken birkaç dostuyla birlikte projelendirdiği fakat gerçekleştiremediği üniversite hayalini kendisinden sonra tozlu raflardan alarak hayata geçiren damadı İsmail Bey olmuştur.¹³

Kızı Ayşe Şeyma Hanım'ın Anlatımıyla M. Köseoğlu

Mustafa Bey'in hayatındaki vakıf anlayışı yalnızca dışarıda değildi; evinde, ailesinin merkezinde dahi vakıf bilinciyle hareket etmeyi düstur edinmişti. Gündüzleri dernek ve okul işlerinde koştururken akşamları sohbet meclislerine ev sahipliği yapmıştı. Kız çocuklarının nadir okuduğu o dönemlerde kızını üniversite kapısına bırakan bir baba, torunlarına derslerinde yardım eden bir dede, hiç düşünmeden komşularının ve dostlarının yardımına koşan bir hayırseverdi. Ayşe Hanım'ın ifadesiyle: *"Vakfı evinde yaşayan ve yaşatan biriydi. Aldığı görevlerde şaibeye yer bırakmayan bir hiddete sahip olduğu gibi eşine dostuna karşı son derece kibar bir beyefendi, kızına cebir dersleri veren ve torunlarını üniversiteye hazırlayan mükemmel bir özel ders hocası idi. Evladı için birçok fedakârlık yapmış, 'yok' diyemeyen bir baba idi. Benim büyüdüğüm evde asla ses yükselmezdi; babamın bağırduğuna, herhangi birinin kalbini kırdığına şahit olmadık. Çocukluğumuz babamın Fatih Camii'nin karşısındaki küçük evinden çıkıp cemaatle namaza gitmesini ve oradan İlim Yayma Cemiyeti'ndeki toplantılara, sohbetlere katıldıktan sonra ağır adımlarla eve dönmesini beklemekle geçerdi. Tabii bir de sıcak akşam meclisleri vardı."*¹⁴

Bazı insanları hayattayken tanıyamazsanız da hayatını okurken, araştırırken veya yazarken tanırırsınız. Bu tanışıklık ezelden midir, yoksa kader mi sizi bu tanışıklığa davet etmiştir bilemezsiniz. Ama bildiğiniz bir şey vardır ki o da güzel insanların asla bu kadim topraklardan silinmemesi ve her neslin, koca bir kervanın ayak izleriyle ardından gelenlerin yolunu açması, geçtiği mevkileri ihya etmesidir. Bu kervana katılan, bu kervanda muhabbet ve ilimle yol olarak toprağa girenlere rahmetler diliyoruz. Kim bilir daha kaç kervan kurulur bu âlemde ve kaç göç gerçekleşir ebedî mevkie...

12 Mustafa Bilge-Hamza Akbulut, "İlim Yayma Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 18 Aralık 2022).

13 İsmail Adak, "İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj" (Osman Acun, Video Kaydı, 22 Ekim 2020).

14 Adak, "Mustafa Köseoğlu Kimdir?".

Kaynakça

Adak, Ayşe Şeyma. "Mustafa Köseoğlu Kimdir?". (Esra Aka, Ses Kaydı, 08 Aralık 2022).

Adak, İsmail. "Mustafa Köseoğlu Nasıl Bir Şahsiyetti?". (Esra Aka, Ses Kaydı, 07 Ekim 2022).

Adak, İsmail. "İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj". (Osman Acun, Video Kaydı, 22 Ekim 2020). https://youtu.be/lbDowgv_mXk.

Antalya Vakfı. Antalya Öğretim ve Eğitim Vakfı. "Vakıf Başkanları". Erişim 07 Eylül 2022. <http://antalyavakfi.org.tr/vakfimiz/vakifbaskanlari>.

Bilge, Mustafa-Akbulut, Hamza. "İlim Yayma Cemiyeti". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 18 Aralık 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim-yayma-cemiyeti>.

Dündar, Uğur. "İşte Hayatınız" TV1. Yayın Tarihi 1991.

Ekşi, Mustafa. "Erbakan Belgeseli- Necmettin Erbakan'ın Hayatı 1991 Trt1- Uğur Dündar". *Youtube Yayını*. Yayın Tarihi 01 Mart 2019. https://www.youtube.com/watch?v=_b7_GEhbuWA.

Erken, Erhan. "Hayır Diyemeyen Hayır İnsanı". *Dünya Bizim*. Erişim 15 Aralık 2022 <https://www.dunyabizim.com/portre/hayir-diyemeyen-hayir-insani-idi-h7782.html>.

İTÜ, İstanbul Teknik Üniversitesi. "Tekstil Teknolojileri ve Tasarımı Fakültesi". Erişim 10 Aralık 2022. <http://tekstil.mozaiik-test.itu.edu.tr/duyurular/2015/06/19/9.-cumhurbaşkanımızın-i-tü-tekstil-mühendisliğine-katkıları>.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*. İstanbul: İlim Yayma Vakfı Genel Merkezi, 2022.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İlk Kurucular". Erişim 13 Aralık 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/ilk-kurucular.html>.

Süngü, Yaşar. "Tekstilde Duayen Hoca ama Google'de Resmi Yok". *Yeni Şafak* (13 Kasım 2011). <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasar-sungu/tekstilde-duayen-hoca-ama-googlede-resmi-yok-29772>.

TMKV, Türkiye Milli Kültür Vakfı. "Vakıf Senedi". Erişim 07 Eylül 2022. <https://www.tmkv.org.tr/hakkimizda/Vakif-Senedi>.

Tuğ, Salih. *40 Vakıf İnsan Türkiye Milli Kültür Vakfı (Kırkinci Yıl Hatıra Kitabı)*. Pdf: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları, 2011. <https://www.tmkv.org.tr/kitaplar/detay/40-Vakif-Insan>.

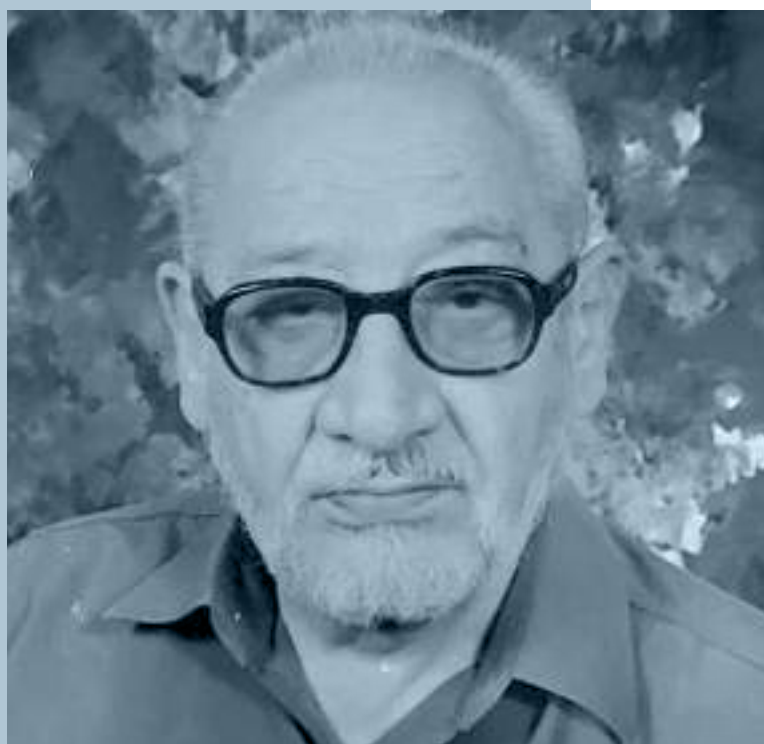
Uni Bilgi. "İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Tanıtım Yazısı". Erişim 18 Aralık 2022. <https://www.unibilgi.net/istanbul-sabahattin-zaim-universitesi/>.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

K A Z I M S A V A Ş

Kazım SAVAŞ

(1935 - 2018)

*Sümeyye CİNİSLİ**

Ailesi ve İlk Eğitimi

1935 yılında Sinop'un Boyabat ilçesinde esnaf bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İki erkek, bir kız kardeşı vardır. İlkokulu Boyabat'ta ortaokulu ve liseyi Aydın'da okumuştur.

* Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, sumeyyecinisli@gmail.com, Orcid Id: 0000-0003-4815-2815.

Kazım Savaş'ın bebekliği. (Aile Arşivi)

Liseden sonra iki sene Kadastro Fen Müdürü olarak görev yaptı. 1955 yılında Yıldız Teknik Okulu Harita Mühendisliği bölümüne başlamış, 1957 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Maçka Teknik Okulu İnşaat Mühendisliği bölümüne geçiş yapmıştır.

1958, İTÜ'nün bahçesinde. (Aile Arşivi)

İTÜ'den 1962 yılında mezun olmuştur.¹ Üniversite yıllarında okul derslerinin haricinde Milli Türk Talebe Birliği'nde aktif görev almıştır. Üniversitenin son senesinde Şengül Hanım'la evlenip Sultanahmet'e yerleşmiştir. İlk oğlu Mehmet Savaş 1961'de, ikinci oğlu Mahmut Atilla Savaş 1964 yılında İstanbul'da doğmuştur. Kazım Savaş toplamda beş torun sahibi olmuştur.

Üniversite'nin son yılları. (Aile Arşivi)

Kazım Savaş, 20 Mart 1962. (Aile Arşivi)

1 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

Çalışma Hayatı

İstanbul Teknik Üniversitesi'nde okurken aynı zamanda devlet memuru olarak çalışmıştır. Mezuniyetinden sonraysa serbest inşaat mühendisi olarak çalışmış (1963-1966) ardından üç sene Siirt'te inşaat mühendisi olarak görev yapmıştır.

1967 yılı mart ayında yedek subay olarak askerlik vazifesine başlayıp ilk altı ayını Ankara'da geçirmiş, kalan bir yılda İstanbul-Batı Bölgesi Emlak İnşaat Dairesi Başkanlığı emrinde Çengelköy Kuleli Asker Lisesinin yeniden yapılması işinin kontrol mühendisliği görevini yürütmüştür. İnşaat 1968'de tamamlandığında Kazım Savaş da terhis olmuştur.²

Askerlik yıllarından (1967-68). (Aile Arşivi)

2 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

Askerlikten sonra İstanbul'da üç ortaklı bir inşaat şirketi kurarak resmi inşaat ihalelerine girmiştir. Bu çalışmalar 1980'e kadar devam etmiştir. Bu arada, 500 daireye yakın kooperatif mesken inşaatları, Vakıf Guraba Hastanesi İkmal ve Yeni Polinikler İnşaatı, birkaç tane de özel apartman inşaatı yaparak A gurubu İnşaat Mütahhitiği Karnesine sahip olmuştur.³

1970'lerin zorlu yıllarında hem inşaat sektöründeki çalışmalarına devam etmiş, hem de Milli Nizam Partisi'nin kuruluşunda görev almıştır. Milli Nizam Partisi kapatılıp Milli Selamet Partisi kurulduğunda İstanbul İl Teşkilat Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1975 yılında Milli Selamet Partisi'nin İstanbul, 1977'de ise Sinop senatör adayı olmuştur. Hem üniversite yıllarında hem de siyasete atıldığı bu yıllarda Kazım Savaş'ın Necmettin Erbakan'la (ö. 2011) yakın bir dostluğu olmuştur.

Bu yıllarda kendisine Karayolları Müdürlüğü teklif edilmişse de İstanbul'daki ailesini bırakarak Ankara'ya gitmek istemediği için bu teklifi kabul etmemiştir. Her zaman görevin istenilmeyeceği, verileceğini kendine düstur edinmiştir. Yaptığı siyasi faaliyetleri bu alanda yükselmek arzusuyla değil, kendisinin yardımına ihtiyaç duyulduğunu hissettiği için yapmıştır.

Kazım Savaş, Necmettin Erbakan ile. (Aile Arşivi)

Vakıf Çalışmaları

Hem iş hem siyaset hayatında aktif olarak çalıştığı bu yıllarda aynı zamanda gönüllü çalışmalarını da devam ettirmiştir. 1970 yılında

ağabeyi vesilesiyle İlim Yayma Cemiyeti'yle tanışmış, katıldığı heyet toplantısında cemiyetin Müttevelli Heyeti'ne seçilmiş, bunu hayatının en mutlu olaylarından biri ve bir dönüm noktası olarak tanımlamıştır.⁴ İlim Yayma Cemiyeti'nde iki sene Teşkilat Başkanı olarak görev yapmış, ⁵ İlim Yayma Vakfı kuruluşunda kurucu üyelik ve Müttevelli Heyeti'nde aralıklarla yedi sene hizmet etmiştir.⁶

Kazım Savaş İlim Yayma Vakfı'nda; Emlak, İnşaat ve Ar-Ge Komisyonu Başkanlığı yapmıştır. Bu görevinde bulunduğu müddetçe yurt inşalarına öncü olmuş, Vakfın gayrimenkulleri ile ilgili danışmanlık yapmış ve genel olarak inşaat ile ilgili hususlarda Vakıfta gönüllü danışmanlık yapmıştır. İlk olarak 1988 yılında İlim Yayma Vakfı Müttevelli Heyeti'nde Üye olarak bulunmuş, on bir yıl sonra 1999'dan 2005'e kadar aralıksız Müttevelli Heyet üyeliği yapmıştır. 2000-2002 yıllarında Müttevelli Heyeti'nde Başkan Vekili olarak görev almıştır.⁷

- 4 Kazım Savaş, "Bir Vakıf İnsanı Kazım Savaş'la Hasbihal" (M. Sami Şekeroğlu & Özcan Ütebay, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı Bülten*, 9 (Ocak 2015), 9-11.
- 5 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyeti Üyeleri*.
- 6 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyeti Üyeleri*.
- 7 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyeti Üyeleri*.

3 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyeti Üyeleri*.

İlim Yayma Cemiyeti'nde iken, Fethiye İmam Hatip Lisesi ilave inşaatlarında görev almıştır. Gazi Osman Paşa İmam Hatip Lisesinin (okul, yurt binası, dükkânlar) inşaatının projelendirilip yapımında bizzat kontrol ve takibini yaparak bitirilip hizmete başlamasında çalışmıştır. Boyabat İmam Hatip Lisesi Proje ve Kontrol Mühendisliği'ni yapmıştır. Vefa Yüksek Tahsil Talebe Yurdu inşaatında görev almıştır. Halen İlim Yayma Vakfı Genel Başkanlığının da içinde bulunduğu Misafirhane adıyla inşa edilen binanın Kontrol Mühendisliği görevini üstlenmiştir. Beyazıt-Bakırcılar / İbnülemin Hanı inşaatının projelendirilmesini ve kontrol mühendisliğini yapmıştır.⁸

2000-2007 yıllarında Vakıf Mütevelli Heyeti İnşaat Komisyonu görevlisi olarak Kırıkkale 459 kişilik Yüksek Tahsil Talebe Yurdu İnşaatı Kontrol Mühendisliği, Erzurum İmam Hatip Okulu Külliyesi (13.500 metrekare kapalı alan) inşaatının ikmal ve depreme dirençli, iyileştirme işinin takip, kontrol ve neticelendirilmesi gibi çalışmalarda bulunmuş; Fethiye İmam Hatip Lisesi Yurt ve Yemekhane bölümlerinin deprem iyileştirilme işinin, ihale, takip ve neticelendirilmesinde çalışmış, İstanbul Bahçelievler Basın Sitesi Mevkiinde 1600 metrekare kapalı alan Miraç Cami ve Konferans Salonu ve Müştemilatları inşaatının projesi, dernek başkanlığı ve projenin yapılıp bitirilmesi hizmetinde (1992-1996) bulunmuştur.⁹

Kendi çocuklarına da İlim Yayma Vakfı'na katkı sağlamayı, burada hizmet etmeyi vasiyet olarak bırakmış, İlim Yayma Vakfı'nın dededen toruna devredilecek bir miras olduğunu her zaman vurgulamıştır. Vakfın ilk kuruluş yıllarında İsmail Niyazi Kurtulmuş'un (ö. 1986) İlim Yayma Vakfı yurduna fasulye çuvallarını sırtında taşıdığını bir örnek olarak vermiş, her zaman Allah rızası için çalışmanın önemini vurgulamıştır. Kazım Savaş Vakfın ilk kurucularının her zaman hayırda yarıştıklarını, özellikle zor zamanlarda insanlara destek olduklarını çocuklarına anlatmıştır. Kazım Savaş dünya işleri ile meşgul olsaydı hayır için çalışmayı tercih etmiştir. Bu anlamda da İlim Yayma Vakfı'nın onun için ayrıcalıklı bir yeri olmuştur.

Kazım Savaş'ın Karakteri

Hem vakıf içinde hem vakıf dışında insanlara yardım etmeye kendisini adamıştır. Cenazesine gelen birçok insan, ailesinin tanımadığı fakat Kazım Savaş'ın bir vesile ile yardım ettiği insanlardır. Kazım Savaş, çevresindeki insanları güzel işler yapmaya teşvik etmiş, bir insanda gördüğü bir potansiyelin gerçekleştirilmesi için her zaman motive etmiştir. Gençlerin hem dinini hem de dünyayı öğrenmesi gerektiğini

Kazım Savaş, 23 Eylül 1993, Boyabat'ta.
(Aile Arşivi)

savunmuş, bu doğrultuda gençlerin İmam-Hatip liselerinde okumasını desteklemiştir. Çevresi ve ailesinin maddi ihtiyaçlarının yanında manevi olarak da desteğini sağlayarak insanları her daim üretmeye teşvik etmiştir.

Kazım Savaş, uzaktan bakıldığında ciddi ve despot gibi dursa da aslında belli sınırları olan bir insandır. Bu ciddi görünüşünün altında ise oldukça duygusal bir insan yatardı. Yazları Esenköy'deki yazlığında geçirmeyi sever, Haziran'dan Eylül'e kadar burada torunlarıyla vakit geçirirdi. Onların hem eğitimiyle ilgilenir hem de gündem, spor gibi hayatın her alanına dair onlarla konuşmaktan zevk alırdı. İlmi konularda konuşmayı daha çok sevse de konu ayrımı yapmadan hayatın her alanına dair çocukları ve torunlarıyla sohbet ederdi. Torunlarına onları sıkmadan bir şeyler öğretmeyi başarabilen nadir insanlardandı. Hiç kimseyle bir husumet yaşamamış, herkese nasıl yardım edebilirim, nasıl iyilik yapabilirim gözüyle bakmıştır. Kendi ailesine düşkün olduğu

8 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

9 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

Kazım Savaş, Recep Tayyip Erdoğan ile. (Aile Arşivi)

kadar çevresindeki insanlara karşı da çok duyarlı ve yardımsever bir insandı. İnsanlarla konuştuğunda düşündürücü cümleler kurar, onların yaptığı bir hata varsa bu hatayı kendilerinin telafi etmesini beklerdi.

Kazım Savaş ilim konusunda kendisini sınırlandırmamış bir insandı. Sürekli kitap okur ve kitap okumayı tavsiye ederdi. Özellikle Mehmet Akif Ersoy'un (ö. 1936), Necip Fazıl Kısakürek'in (ö. 1983), kitaplarını ve Elmalılı Hamdi Yazır (ö. 1942) tefsirini çok okurdu. İslami ilimleri öğrenmenin herkesin vazifesi olduğunu düşünerek dini kolaylaştırıcı bir şekilde anlar ve o şekilde anlatırdı. Dinin kurallarını anlatırken bu kuralların ardındaki manayı da anlatan, ufku açık bir insandı. Bunun yanında hayata dair her alanda bilgi sahibi olmaya gayret ederdi. Örneğin şifalı bitkilerle ilgili bilgi edinip evini bir aktara dönüştürmüş ve bu otlarla şifalı çaylar, karışımlar hazırlamaktan çok zevk almıştır. Ayrıca yazın gittikleri Esenköy'deki bahçelerinde sabahtan akşama kadar çalışır, bahçenin bütün işlerini yapar fakat akşam olduğunda yine de yorgunum demez, başka işlerle ilgilenmeye devam ederdi. Hayatının son dönemlerinde dahi bilgisini artırmaktan vazgeçmemiş, gelişen teknolojiye ayak uydurmak maksadıyla akıllı telefon, laptop kullanmasını öğrenmiştir.

Kazım Savaş'ın hayatına bakıldığında lise yıllarından itibaren hem ilmini artırmaya gayret eden hem iş hayatında çalışan hem de İlim Yayma Vakfı'nda gönüllü çalışmalar yapan, hayatının her alanını dolu dolu yaşayan bir insan olduğu görülmektedir. Bunca işinin arasında hiçbir zaman yorulduğundan bahsetmemiş, günün her anında aktif

Kazım Savaş 1997, Esenköy'de eşi Şengül Savaş ile. (Aile Arşivi)

olarak bir şeylerle uğraşmış ve hayatının sonuna kadar bu aktif hayatını devam ettirmiştir. Kazım Savaş 25 Kasım 2018'de vefat etmiştir. Hayatının son demlerine kadar vakıf için çalışmayı sürdürmüş, gençlerle bir araya gelerek onlara nasihat vermiş, kendi çocuklarına da vakıf için çalışmanın önemini, buraya hizmet etmenin kuşaktan kuşağa aktarılması gerektiğini vasiyet olarak bırakmıştır.¹⁰

10 Bu metin Kazım Savaş'ın hayatı hakkında ailesiyle yapılan röportaj sonucunda oluşturulmuştur. Bu süreçte desteğini esirgemeyen Mehmet Savaş, Nalan Savaş ve çocuklarına çok teşekkür ederim.

Kaynakça

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

Savaş, Kazım. "Bir Vakıf İnsanı Kazım Savaş'la Hasbihal" (M. Sami Şekeroğlu & Özcan Ütebay, Görüşme Transkripsiyonu). *İlim Yayma Vakfı Bülten*. 9 (Ocak 2015), 9-11. <https://www.iyv.org.tr/tr/iyv-bulten-sayi-9.html>

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET YILDIZ

Mehmet YILDIZ

(d. 1947)

*Ahmet Abdurrahman TURAN**

Doğumu ve Çocukluğu

Tarihler 31 Temmuz 1947 Cuma gününü gösterdiğinde, şafak sökerken, Trabzon'un Vakfıkebir ilçesine bağlı Güney (Esentepe) köyünde Ahmet ve Saliha Yıldız'ın dördüncü çocuğu olarak dünyaya gözlerini açtı. Çocukluğunu köyünde geçirdi. 1952 senesinde babası Ahmet Yıldız askerden döndükten sonra İstanbul'a geldi. Bir süre inşaatlarda çalıştıktan sonra Akçaabatlı Hacı Mehmet Ali Kara'nın av malzemeleri sattığı dükkanı kendisine devretmek istemesiyle ticaret hayatına atıldı. Daha sonra, ailesini de 1954 senesinde İstanbul'a getirdi. Böylece, Mehmet Yıldız'ın ömrünün kalanını geçirdiği İstanbul macerası sekiz yaşında başladı.

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, (Mezun), ahmetabdurrahmanturan@gmail.com, Orcid Id: 0000-0002-2688-6263

Eğitim Hayatı

Eğitim hayatı, 1954-55 senesinde o dönemin meşhur okullarından Fındıkzade'deki Çapa Taş Mektep'de başladı. Eğitiminin ilk iki senesini burada geçirdikten sonra okulun istimlak edilmesi hasebiyle Vatan Caddesi üzerindeki İskenderpaşa Okulu'na gitti ve orada ilkokulu tamamladı. Akabinde, bir sene evvel abisinin kayıt yaptırmış olduğu İstanbul İmam Hatip Okulu'nun imtihanlarını kazanarak İmam Hatip tahsiline başladı. Tahsil hayatına iktisat fakültesinde devam etmek istiyordu ancak o dönem İmam Hatip mezunlarının Yüksek İslâm Enstitüsü'nden başka bir üniversiteye gitmeleri mümkün olmadığı için İmam Hatip lisesini bitirdikten sonra İhsan Mermerci Lisesi'ne nakil aldırdı ve orada bir sene okuyup birincilikle mezun oldu. Mezuniyetinin ardından İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydoldu. Bir yandan iktisat eğitimini sürdürürken 1971 senesinde Belediye Konservatuari'nı kazandı ve iki yıl kadar devam etti. Ancak yoğun olarak devam eden ilmi çalışmaları sebebiyle vakit ayıramadığı için eğitim hayatında geri planda kalan konservatuar eğitimini yarıda bıraktı. İktisat Fakültesi'nden ise 1974-75 senesinde mezun oldu. Üniversiteyi bitirmesinin hemen sonrasında bir yıl kadar İhtisas Kurulu'na devam etti. Asistanlık için başvurduğu İstanbul

Üniversitesi'ndeki akademik kurul kendisini uzun süre bekletince ve yerine başka birini asistan olarak alınca ilmi ve akademik kariyerine devam etmeme kararı aldı.

Mehmet Yıldız Arapça, Almanca, İngilizce ve Farsça olmak üzere dört dil bilmektedir. İmam Hatip yıllarında geliştirdiği Arapçası orta düzeydedir. Almanca ve İngilizce de bilmekte olan Mehmet Yıldız'ın kendisine örnek aldığı ve hatta İmam Hatip lisesine "onun gibi olmak istediği için" gittiği kişi eniştesidir. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Arap-Fars Filolojisi profesörü olan Mehmet Nazif Şahinoğlu – eniştesi- ile Farsça dilinde mektuplaşırlardı.¹

Çok hareketli bir yapıya sahip olan Yıldız'ın spora olan yeteneği İmam Hatip ortaokulundayken beden eğitimi hocasının dikkatini çekmiştir. Hocasının da teşviki ile okullararası spor yarışmalarına katılmış ve yüksek atlama, uzun atlama ve gülle atma kategorilerinde üç kupayı okuluna kazandırmıştır. Çevresine topladığı kabiliyetli çocuklarla okulun spor takımının kurulmasına öncülük etmiştir. Aynı yıllarda, yüksek atlama ve koşu alanlarında yetenği fark edilen Yıldız'a Galatasaray ve Fenerbahçe'den teklif gelmiş; Fenerbahçeli antrenörün verdiği buluşma sözünü tutmaması üzerine, her ne kadar Fenerbahçeyi tutuyor olsa da Galatasaray'ın teklifini kabul ederek bu kulüpte atlet olmuştur. Üniversite yıllarında da futbol oynamıştır. Üniversitenin bitmesi ile eşzamanlı olarak spor hayatı da yaşadığı yoğun iş hayatının potasında yavaş yavaş erimiş ve son bulmuştur.

İmam Hatip Lisesi atletleri yarışmadayken. (Mehmet Yıldız Arşivi)

1 Mehmet Yıldız, "Röportaj" (Görüşmeci: Ahmet Abdurrahman Turan, Ses Kaydı, 10 Ocak 2023)

Mehmet Yıldız yüksek atlama yarışmasında stadyumda. (Mehmet Yıldız Arşivi)

Mehmet Yıldız okul takımındaki başarılarından dolayı ödül alırken. (Mehmet Yıldız Arşivi)

Mehmet Yıldız İstanbul Üniversitesi futbol takımında. (Mehmet Yıldız Arşivi)

İş Hayatı

Ticari hayatı çok genç yaşta başlamıştır. Talabelik yıllarında, özellikle yaz aylarında, babasının Eminönü'ndeki av malzemeleri satan dükkanında ticaret yapan Mehmet Yıldız ilerleyen dönemde babasının inşaat işlerine de yardımcı olmaya devam etti. Fındıkzade de oturdukları binanın girişindeki işyerine "Yıldızlar Mobilya Dekorasyon"u açarak ilk kez kendi işinin patronu oldu.² Aynı zamanda Trabzon'da fabrikası olan ve prefabrik mobilya üreten bir firmanın da bayiliğini ve İstanbul distribütörlüğünü alarak yoğun bir ticaret hayatı sürdürmeye başladı.

Yıldız ailesinin, tekstil işine girmeden önce, Fındıkzade'de beyaz eşya mağazaları vardı. Mehmet Yıldız akademik kariyerini bir kenara bırakarak, beyaz eşya mağazasının hem muhasabesine hem de ticari işlerine bakmaya başladı. Bu işler devam ederken, babası, Ortaköy'de bulunan alışveriş yaptıkları seramik fabrikasını satın aldı. Akabinde, seramik işine bir iki ortak alarak işlerin yoğunluğunu azalttılar. Bir yandan seramik işi bir yandan beyaz eşya işi yoğun bir şekilde devam ederken, tekstil işine girmeye karar verdiler. Tekstil işine yoğunlaşmak için de seramik ve beyaz eşya işini züccaciye işine tahvil ettiler.

2 Yıldız, "Röportaj" (10 Ocak 2023).

Küçük kardeşinin başında olduğu tekstil işinde başarısız olması ve piyasaya büyük miktarda borçları bulunması sebebiyle, başında olduğu mobilya işini babasına ve yetiştirmiş olduğu bir elemanına bırakarak, Fındıkzade'deki züccaciye işinin başına da abisi ile küçük kardeşini koyarak, kendisi tekstil işinin başına geçti. Yoğun bir çalışmadan sonra uyguladığı doğru politikalar ile Yıldızlar Tekstil'in tüm borçlarını ödedi ve bir sene gibi oldukça kısa bir sürede firmayı kalkındırdı. MÜSİAD kurulduktan sonra yurtdışı pazarına açılan firma, kârlı dış ticaret faaliyetleri yürüttü ve gün geçtikçe daha da büyüdü.

Zihninde devamlı yeni projeler oluşturan Mehmet Yıldız, ilerleyen yıllarda elektronik işine girdi ve elektronik cihazlar üreten bir şirket kurdu. İlginç bazı elektronik cihazlar üretti ve bunları ihraç etti. Ticaretin farklı sahasındaki tecrübelerinin bir sonucu olarak Yıldızlar Şirketler Grubunu vücuda getirdi. Bu gruba bağlı farklı farklı şirketleri zaman içerisinde bilfil yönetti. 2000 senesine gelindiğinde kendisinden sonraki neslin işleri devralacak tecrübeye sahip olmasının verdiği güvenle işleri çocukları ve yeğenleri arasında pay edip emekli oldu. Yıldız resmi olarak işlerin başında olmasa da tecrübesiyle kimi zaman ticari işlerde genç nesle yardımcı olmaya devam ediyor.

Müzik Hayatı

Mehmet Yıldız'ın müzik ile ilk tanışması 1954 senesinde babasının eve aldığı Alman malı, mobilyası ve plağı da olan bir radyo ile olmuştur. Çocukluğunu babası Ahmet Yıldız'ın eve getirdiği taş plaklardan Safiye Ayla ve Hafız Burhan gibi döneminin ünlü sanatkarlarını dinleyerek ve dinlediği eserleri terennüm ederek geçirdi. Maalesef, söz konusu taş plaklar, kimi kırıldığı kimi de kaybolduğu için bugüne ulaşamamıştır. Yıldız'ın müziğe olan yeteneğini çevresindekiler de fark etmiştir. Kendisine devamlı şarkılar söyletip taltif ederek çocuk yaşta müzik ile arasında bir bağ oluşmasına vesile olmuşlardır. Yıldız'ın müziğe yağunlaşması ise ilk olarak İmam Hatip ortaokulunda başlamıştır. 5. sınıf talebesiyken Mehmet Yıldız'ın sesinin güzelliğini sınıf arkadaşları bilirdi ve kendisi ara sıra onlara şarkılar söylerdi. Yıldız'ın aktardığı anekdota göre, dönem sonuna yakın bir Kuran'ı Kerim dersinde sınıf arkadaşları Yıldız'ın sesinin güzelliğinden dersin hocası Emin Işık'a bahsetmişlerdir. Bunun üzerine, Emin Işık *"Peki söyle bakalım Mehmet"* deyince, bir suç işlemişçesine utanan Mehmet Yıldız *"Hocam arkadaşlar laf olsun diye söylemişler"* demiş. Bunun üzerine sinirlenen Emin Işık azarlayarak *"Söyle!"* deyince şarkı söylemek zorunda kalmıştır. Ezcümle, Kürdilihicazkar makamında bir şarkı söylemiş ve Hocası Emin Işık dinlerken mest olmuş, *"Eğer*

Mehmet Yıldız.

musiki ile uğraşmaz, makamlar usuller hakkında bilgi sahibi olmazsan sana hakkım haram olsun." demiş. Ders bittikten sonra hocasının lafının tesirinden dolayı dalgın dalgın Fatih'ten Halıcılar caddesine doğru yürürken Yıldız'ın gözüne bir tabela ilişmiş "İleri Türk Musikisi Konservatuarı". Bu tevafuk karşısında heyecanlanan Yıldız doğrudan tabelanın asılı olduğu kapıdan içeri girmiş. Kapıdan girince bodrum katta ufak bir dairede 15-20 kişinin şarkılar söylediği bir odayla karşılaşmış. Buradaki yetkili birine durumu açıklamış ve müzik eğitimine ilk kez burada başlamış.

Mehmet Yıldız'ın müzik hayatında belli başlı dönüm noktaları bulunmaktadır. Bunlardan ilki babasının aldığı radyo ve plaktır. Çocukluğunda bu plaktan şarkılar dinleyip şarkılara eşlik etmiş böylece müzik ile arasında yavaş yavaş

bir ünsiyet oluşmaya başlamış. İkinci önemli dönüm noktası ise Emin Işık'ın kendisine söylediği *"Musıki ile ilgilenmezsen sana hakkımı helal etmem."* sözü olmuştur. Bu sözün tesiri müzik eğitimi üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Üçüncü önemli gelişme ise Yıldırım Gürses ile tanışması olmuştur. Mehmet Yıldız Yıldırım Gürses'i ilk kez MTTB'de görmüş. Yıldırım Gürses'in Fetih Marşı'nı yeni bestelediği zamanlar. Gürses, içlerinde Mehmet Yıldız'ında olduğu MTTB'deki 8-10 kadar gence bu marşı ezberletip Necip Fazıl Kısakürek'in bir konferansından önce okutmuş. Yıldız, ilk kez orada Yıldırım Gürses'i tanıma fırsatı elde ediyor.³ Yıldırım Gürses 1965 yılında Hürriyet Gazetesi'nin tertib etmiş olduğu "Altın Mikrofon" yarışmasını kazanmış ve şöhreti tüm ülkeye yayılmış bir sanatçı konumundaydı.⁴ Yıldız'ın aktardığı anekdota göre, bir gün Mehmet Yıldız sohbet etmek ve televizyon izlemek bahanesi ile Yıldırım Gürses'in evine ziyarete gidiyor. Gürses'in dairesi Fındıkzade'den Kocamustafapaşa'ya doğru giden Kızılelma caddesinin sol tarafındaki bir binanın beşinci katında bulunmakta. Yıldız sohbet esnasında utana sıkıla *"Yıldırım Abi bir bestem var bakar mısın?"*

Mehmet Yıldız askerlik esnasında verdiği bir konserde şarkı söylerken. (Mehmet Yıldız Arşivi)

diyor ve notaların yazılı olduğu kağıdı Gürses'e uzatıyor. Gürses, nihavent makamındaki şarkının⁵ notalarının yazılı olduğu kağıdı biraz inceledikten sonra udunu eline alıyor ve besteyi icra etmeye başlıyor. Beste Gürses'in çok hoşuna gidiyor ve "Ne kadar güzel beste. Sen mi yaptın? Aferin ya, ne kadar güzel ara nağmeler yapmışsın. Saadettin Kaynak ancak yapar böyle, bu kadar güzel ara nağmeleri"

- 5 Yalnızlıktan deli olsam
Gündüzlerim gece olsa
Bir damlanın seli olsam
Yaşantım bilmece olsa

Bir deri bir kemik kalsam
Hayatım bir hece olsa
Bir daha sevmeyeceğim
Bir daha sevmeyeceğim

Ağlamaktan görmez olsam
Bir kez olsun gülmez olsam
Aşkın sensiz bilmez olsam
Bir daha sevmeyeceğim

diyerek Mehmet Yıldız'ı taltif ediyor.

Dördüncü dönüm noktası ise komşuları kanuni Vedat Bey ile tanışmasıdır. Bir konseri dinlemek için tırmandığı ağaçtan ilk defa gördüğü ve duyduğu kanunu daha sonra binalarına yeni taşınan Vedat Bey'de görmüş ve bu enstrüman hakkında onunla sohbet edip kanun çalmak istediğini ona söylemiş. Vedat Bey ona çalması için bir kanun ayarlamış ve ders vermek üzere sözleşmişler. Ancak bu konuşmanın üstünden çok geçmeden Vedat Bey üç ay sürecek bir turneye çıkmış ve Yıldız'a hiç kanun dersi verememiş. Mehmet Yıldız kanunu kendi başına öğrenmiş. Komşuları Vedat Bey bir gün kendi evinde otururken dışarıdan bir şarkı sesi duyar. Sesin nereden geldiğini merak ederek dışarıya çıkar. Sesin komşusu Yıldız'ların evinden geldiğini duyunca kapıyı çalar. İlk defa duyduğu bestenin Mehmet Yıldız'a ait olduğunu öğrenince şaşırır. Mehmet Yıldız'ın kendi başına kanun çalmasını ve bununla yetinmeyip beste de yaptığını öğrenince Yıldız'a bunları plağa okumasını teklif etmiş. Teklifi kabul eden Mehmet Yıldız'la beraber İmç Bloklarındaki plakçılara gitmişler. Şirket sahibinin okuma parası olarak 10.000 lira plak başına da 25 kuruş teklifini, Zeki Müren'e plak başı 1 lira kendisine ise bunun ancak 4'te biri olan

3 Turan, Ahmet Abdurrahman, Mehmet Yıldız ile Röportaj.

4 "Altın Mikrofon armağanını halkın reyleri ile Yıldırım Gürses kazandı", Hürriyet (24 Şubat 1965),1.

Mehmet Yıldız kanunu ile. (Mehmet Yıldız Arşivi)

25 kuruş vermesini gerekçe göstererek reddetmiş. Plakçının “*Sen kendini ne zannediyorsun Zeki Müren misin?*” çıkışına karşılık “*Ben Zeki Müren değilim, biliyorum. Ama sesimi beğeniyorsunuz. Hem bu şarkı gerek sözü gerekse de bestesi ile*

bana ait. Ben kendi şarkımı okuyorum. Zeki Müren ise kendi bestesini okumuyor. Başkalarının bestesini okuyor. Bense ilk defa duyulacak olan kendi bestemi okuyorum. Bana neden 1 lira vermiyorsunuz?” serzenişinde bulunmuş, Bunun üzerine plakçı teklifi okuma parası 10.000 lira plak başı da 50 kuruş olarak yükseltmiş.⁶ Ancak Mehmet Yıldız bu teklifi de kabul etmemiş.

Yıldız, üniversiteye başlaması akabinde üniversitenin bir korusu olduğundan haberdar olmuş ve Süheyla Altmışdört yönetimindeki Üniversite Korusu'na katılmıştır. 1970-71 senesinde bir yandan üniversite korosuna devam ederken bir yandan da Belediye Konservatuvarı imtihanlarına girmiş ve imtihanları kazanmıştır.

Aynı zamanda şiir de yazan Mehmet Yıldız yazdıklarının bazılarını bestelemiştir. İlk bestesini 1968- 1970 yılları arasında hicaz bir şarkı olarak yapmış ve yıllar içinde bu besteyi diğer besteleri takip etmiştir. Özellikle 2019-2021 yılları arasında pandeminde etkisiyle üretkenliği artmış ve bu süre zarfında 25'in üzerinde beste yapmıştır. Eylül 2022'de 7 yeni beste yapan Yıldız, toplamda 70'in üzerinde beste yapmış ve bestelerinin 47 tanesinin bizzat notasını çıkarmıştır.⁷

Vakıf Hayatı

Mehmet Yıldız, babası Ahmet Yıldız'ın vakıflarda çeşitli görevleri olmasından dolayı vakıf işleriyle çok küçük yaşlardan itibaren. Ahmet Yıldız hem İlim Yayma Cemiyeti'nde hem de İlim Yayma Vakfı'nda çeşitli görevlerde bulunmuştur. Ahmet Yıldız 1975'te başladığı İlim Yayma Vakfı Mütevelli ve İstişare Heyeti'ndeki üyelik görevini on altı yıl aralıksız sürdürmüş ve 1990'da bırakmıştır. Mehmet Yıldız 1987'de girdiği İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti'nde iki yıl Genel Sekreterlik yapmış sonraki iki yıl da üye olarak görev yapmıştır. 1991'den itibaren dört yıl Muhsaip Üyelik yapan Yıldız, 1995'te Başkan Vekili olmuştur. Bu görevi de beş yıl yaptıktan sonra 2000 yılından itibaren tekrar altı yıl üyelik yapmıştır. 2006 senesi itibariyle 3 yıl muhasip üyelik yapmış ardından 2009'da üç yıl tekrardan Başkan Vekillik görevine getirilmiştir. Sonrasında iki yıl devam ettiği Mütevelli Heyeti Üyeliği'nden 2014 yılında ayrılmıştır. Halen İlim Yayma Vakfı'nda İstişare Heyeti Üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.⁸

Mehmet Yıldız İlim Yayma Vakfı dışında çeşitli vakıflarda da hizmetlerde bulunmuş ve günümüzde de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

6 Yıldız, “Röportaj”, (01.10.2023)

7 Yıldız, “Röportaj”, (01.10.2023)

8 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

İlim ve Fazilet Vakfı'nın Müttevelli Heyetinde Muhasip Üye'dir.

1990'da kurulan MÜSİAD'ın kurucuları arasındadır.

Ensar Vakfı'nın kuruluşunda yer almış ama yönetime girmemiştir.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kurulmasına öncülük etmiştir.

"Sivil toplum kuruluşlarını koordine eden bir çatı kuruluş" olan Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı'nda 2021 yılı itibarıyla Yönetim ve İcra Kurulu Başkanlığı görevini icra etmektedir.⁹

Aile Hayatı

29 yaşında evlenen Mehmet Yıldız'ın üçü kız biri erkek toplam 4 çocuğu bulunmaktadır.

⁹ Yıldız, "Röportaj", (01.10.2023)

Kaynakça

İYV, İlim Yayma Vakfı, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyeti Üyeleri Listesi*

Mehmet Yıldız, "Röportaj", (Görüşmecisi: Abdurrahman Turan, Ses Kaydı, 01 Ocak 2023)

Mehmet Yıldız'ın düğünü ve İlim Yayma Vakfı'nın o dönemki Müttevelli Heyeti üyelerinden birkaçı. (Mehmet Yıldız Arşivi)

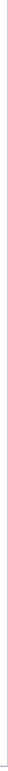
İlim Yayma Vakfı Müttevelli Heyeti. En sağda oturan babası Ahmet Yıldız. (Mehmet Yıldız Arşivi)

N. Bilal Erdoğan ve Mehmet Yıldız. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

FEHMI ÇELİKKOL

Fehmi ÇELİKKOL

(d. 1940)

*Havva KILIÇ ÇELİKTEN**

Ailesi ve Eğitimi

1940 yılında Balıkesir'in Burhaniye İlçesi, Kırtık Köyü'nde dünyaya geldi. Babası Hüseyin Hüsnü Bey¹ annesi Fatma Hanım'dır. Ailenin en büyük evladı olan Fehmi Çelikkol'un Hasan ve Hüseyin adında iki erkek kardeşi vardır. Eğitim hayatına babasının yönlendirmesi üzerine hafızlıkla başladı. Yaklaşık otuz kişilik bir grupla başladığı hafızlık eğitimine arkadaşlarının birer birer bırakması üzerine tek başına devam etti. Böylece hocası olan Yusuf Avcı Bey'den birebir eğitim alarak hafızlığını yaklaşık on üç ayda

* Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yakın Çağ Tarihi, Doktora Öğrencisi.
havvacelikten@marun.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-2876-5075.

1 Hüseyin Hüsnü Bey yaşadığı bölgede Hacı Hasan olarak da bilinir (Çelikkol, "Kişisel Görüşme").

tamamladı. Ardından Edremit'te tecvid ve talim eğitimi de gördü. İlkokula yazılırken imtihana girerek eğitimine üçüncü sınıftan başladı. Kırtık Köyü'nden okula giderken her gün beş kilometrelik bir yolu sabah akşam yürümek suretiyle meşakkatli bir yolculuk geçirdiğinden ve okuldaki başarısından dolayı müdür tarafından kısa süre içerisinde tekrar imtihana tutularak dördüncü sınıfa geçti. Böylece hem ulaşım konusundaki sıkıntılar hem de derslerde başarı göstermesi nedeniyle akranlarına nazaran ilkokul eğitimini daha kısa sürede bitirdi.²

Fehmi Çelikkol'un ortaokul ve lise eğitimine İmam-Hatip'te devam etmesine vesile olan gelişme ise bir Cuma namazı sonrasında babası ile birlikte İhsan Toksarı (ö. 2015) ile yaptıkları sohbetidir. O dönemde hafızlığı olanların İmam-Hatip'e imtihansız girebilmeleri nedeniyle Toksarı, Fehmi Çelikkol'un İstanbul İmam-Hatip'e kaydolmasını tavsiye etti. Böylece İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde eğitim görmek üzere Balıkesir'den ayrıldı. Bu süreçte ailesinden uzak yaşamak zorunda kaldığından çeşitli

sıkıntılar çekti. O dönemde ailesi İstanbul'da ikâmet etmeyen öğrencilerin şehir içinde ikâmet eden velileri olurdu. Nitekim Çelikkol'un da velisi olan Şerif Gürbüzler ona bu dönemde yardımcı oldu.³

Orta öğretimi bitirdikten sonra tatilde Balıkesir'e dönmek yerine İstanbul'da kalıp harçlığını kazanmak adına bir işe girmeyi tercih etti. Öncelikle bir fabrikada kısa bir süre için işe girdi. Ardından Fatih Müftülüğü'nün müezzinlik imtihanına katıldı ve 570 kişinin katıldığı imtihanı birincilikle kazandı. Fatih'teki Bâli Paşa Camii'nde müezzin olarak işe başladı. Bu camide yaklaşık beş sene müezzinlik altı sene de imamlık görevini ifa etti. Bu süreçte Bâli Paşa Camii'nin baş müezzini Osman Akyar Bey kendisine kol kanat gererek maddi manevi birçok yardımda bulundu. Böylece bir yandan lisede İmam-Hatip eğitimi almaya devam ederken diğer yandan da maddi geçimini sağlamaya çalıştı.⁴

İmam-Hatip Lisesi'ni başarıyla bitirerek diplomasını aldıktan sonra üniversite imtihanlarına katılabilmek için ayrıca lise diploması alması gerekiyordu. Bu nedenle bir dönem boyunca çalışarak İstanbul Pertevniyal

Lisesi'nde imtihanlara girdi. Sınavları başarıyla tamamlayıp kendisine üniversite kapılarını açacak diplomayı da elde etti. Girdiği sonucunda tıp, İngiliz filolojisi ve hukuk fakültesi olmak üzere üç farklı bölümü kazandı. Hem şahsi tercihleri hem de kendisi de hukuk alanında eğitim görmüş Yusuf Ziya Kavakçı'dan aldığı tavsiyeler doğrultusunda kariyerini hukuk alanında şekillendirmeye karar verdi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırdı.⁵

Üniversite öğreniminin ikinci yılında, 17 Ağustos 1967, İlim

Fehmi Çelikkol üniversite öğrencilik yıllarındayken. (Aile Arşivi)

2 Fehmi Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (Görüşmecisi: Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu, 24 Ocak 2018); Fehmi Çelikkol ve Mehmed Cemaledin Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (Görüşmecisi: Havva Kılıç Çelikten, Görüşme Transkripsiyon, 21 Aralık 2022).

3 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

4 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

5 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

Yayma Vakfı'nın ilk kurucularından Cemalettin Tunç'un (ö. 1991) kızı Hatice Fahrünnisa Hanım⁶ ile evlendi. Bu evlilik ise Cemalettin Bey'in genel avukatı olan Yusuf Türel'in (ö. 2000) aracılığıyla gerçekleşti.⁷ Çelikkol, eşiyle birlikte 1996 senesinde hacca, 2000 senesinde de umreye gitti. Eşi Hatice Hanım'ı 26 Ocak 2022 tarihinde korona hastalığından kaybetti. Evliliğinden sırasıyla Amine Zeynep Çavuş (d. 1969), Mehmed Cemaleddin Çelikkol (d. 1972) ve Mahmud Fahreddin Çelikkol (d. 1980) adında üç çocukları dünyaya geldi.⁸ Ayrıca şu an seksen iki yaşında olan Fehmi Bey dört torun sahibidir.⁹

Fehmi Çelikkol'un, oğlu Mehmed Cemaleddin'in askerliği sırasında ziyareti. (Aile Arşivi)

Hukuk Kariyeri ve Siyasi Faaliyetleri

Hukuk Fakültesi'nden mezuniyetinin ardından kaymakamlık/ maiyet memurluğu stajını tamamladı. Bursa'nın Kestel ilçesine kaymakam olarak atanma imkânına erişti. Ancak eşiyle yaptığı istişare neticesinde dönemin siyasi şartlarından dolayı kariyerini bu yönde ilerletmemeye karar verdi. 1971 yılında Malatya'da "Ulaştırma Asteğmen" olarak askerlik görevini tamamladı. Askerliğini yaptığı

sırada karakteristik özellikleriyle komutanın dikkatini çekti. Bu sayede komutandan "Seni sevdik, akıllı bir insansın. Askeri hâkim olarak atamanı yapalım." şeklinde bir iş teklifi aldı.¹⁰ Teklifi değerlendirirken eşiyle yaptığı istişare sonucu yine dönemin siyasi konjonktürü gereği kariyer hayatını bu yönde şekillendirmemeyi tercih etti.¹¹

Fehmi Bey'e komutanı tarafından hediye takdim edilirken. (Aile Arşivi.)

Böylece askerlik sonrasında meslek hayatına avukat olarak başladı. Öncelikle deneyim edinmek amacıyla başka bir avukatın bürosunda çalışmaya başladıysa da kısa sürede Sirkeci'de kendi yazıhanesini açarak işini buradan yürütmeye devam etti. Bu vesileyle uzun süre serbest avukatlık yaptı.¹² Genellikle çalıştığı alan ticaret ve

6 Hatice Hanım Üsküdar Türk Kız Koleji'nden mezundur (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

7 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj", (24 Ocak 2018).

8 Amine Zeynep Çavuş Hanım kimya alanında eğitim almış olup şuan çalışmamaktadır. Cemaleddin Bey inşaat teknikeri ve Fahreddin Bey ise endüstri mühendisidir (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

9 Torunlarının adları ise Ahmed Çavuş, Fehmi Çelikkol, Mehmet Said Çelikkol ve Ahmed Selim Çelikkol'dur (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

10 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj", (24 Ocak 2018).

11 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj", (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

12 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj", (24 Ocak 2018).

ceza hukukuna dair olup avukatlık mesleği boyunca kendi vicdanına sinmeyen boşanma ve ağır ceza davalarına bakmamayı tercih etti. Mesleğini icra ederken adil olmaya ve haksız kazanç elde etmemeye dikkat etti.¹³ Ayrıca bu alanda hukuk müşaviri olarak da sahada yer alan Fehmi Bey, bazı şirketlerin hukuk danışmanlığını yaptı.¹⁴ Hukuk alanındaki kariyeri 1984 yılında emekliye ayrılmasıyla sona erdi.¹⁵

Fehmi Çelikkol'un Aroma Meyve Suları Şirketi'nde danışmanlık yaptığı dönemden bir kare. Fotoğrafın ortasında ayakta duran, gri takım elbiseli ve siyah saçlı olan Fehmi Bey'dir. (Aile Arşivi)

Üniversite yıllarından itibaren siyasetle ilgilenmeye başladı ve çeşitli dönemlerde Refah, Fazilet, Anavatan ve Adalet ve Kalkınma Partisi'nin faaliyetlerine bilfiil katıldı.¹⁶ Bunlar arasında özellikle ANAP'taki faaliyetleri ön plana çıkar. Fehmi Bey, o yıllarda aynı zamanda İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularından ve 1974-1984 yıllarında Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı yapan Eymen Topbaş'la (ö. 1991) birlikte partinin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. 1983 yılında kurulan partinin Eminönü ilçe örgütünde yer aldı.¹⁷ Anavatan Partisi'nde bulunduğu sürede partinin il kurullarını, il ve ilçe kongrelerini düzenleme vb. görevleri tamamladı. Ayrıca ANAP'ın Eminönü teşkilatında İlçe Başkanlığını yaptı.¹⁸ Fehmi Çelikkol, Aralık

1992 tarihinde ise Eminönü İlçe Başkanı iken görevinden istifa etti.¹⁹ Yer aldığı tüm siyasi faaliyetlerde hayatının geri kalan kısımlarında da koruduğu karakterine uygun hareket etti. Yakınlarının naklettğine göre devlet görevlerini yerine getirirken hakka girmemeye ve devlet malını haksız şekilde kullanmamaya özen gösterirdi.²⁰

İlim Yayma Cemiyeti ve Vakfı'ndaki Faaliyetleri

Meslek hayatına başladıktan kısa bir süre sonra, Aralık 1971 tarihinde, İmam-Hatip yıllarında yolunun kesiştiği İlim Yayma Cemiyeti'ne üye oldu. Cemiyete üyeliğinin ardından 1974 yılında ise yönetim kuruluna dâhil oldu. Bu hikâyenin başlangıcında orta öğretim yıllarında başarılarıyla öne çıkarak Cemiyetten Dr. İsmail Niyazi Kurtulmuş'un (ö. 1986) dikkatini çekmesi vardır.²¹ Böylece bir yandan hukuk alanında mesleğini icra ederken diğer yandan da Cemiyet'te

13 Aile üyelerinin naklettğine göre boşanma davalarına bakmamasını Peygamber Efendimiz'in eşler arasında boşanmayı tasvip etmemesinden dolayı kaynaklandığını belirtir. (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" 21 Aralık 2022).

14 R Rekor Kauçuk Sanayi ve Ticaret A.Ş., Karçay Şirketi, Aroma Meyve Suları ve Gıda Sanayi A.Ş. ve Teknik Yapı Holding danışmanlık yaptığı şirketler arasındadır (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" 21 Aralık 2022).

15 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

16 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

17 Cumhuriyet, "Anavatan Partisi Beşiktaş" (21 Temmuz 1983), 11.

18 Cumhuriyet, "Devletin İstemediği Tahir'i Biz de İstemeyiz" (5 Temmuz 1987), 6; Cumhuriyet, "Partilere Aday Adayı Akını" (13 Ocak 1989), 8; Cumhuriyet, "İstanbul'da 168 Başvuru" (29 Ocak 1989), 14; Cumhuriyet, "Bunu Yapan Kravatlı Mafya" (16 Eylül 1989), 11.

19 Cumhuriyet, "Turgut Özal'ı Yeni Oluşum Uğurladı" (6 Aralık 1992), 5.

20 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

21 Fehmi Bey'in ifade ettiği üzere İlim Yayma heyeti Ramazan ayında İmam-Hatip bünyesinde düzenlenen iftarlara katılırdı. Bu iftarlar sırasında sesi güzel olduğundan dolayı aşır okuyan Fehmi Bey, hafızlığı, İmam-Hatip'te okuması ve derslerindeki başarısıyla dikkat çektiğini belirtir. Ayrıca İlim Yayma Cemiyeti'ne katılmasına vesile olan Dr. Niyazi Bey'le arasındaki ilişkinin de yakın olduğunu ekler. (Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

çeşitli görevleri yürütmeye başladı.

Cemiyete dâhil olduğu ilk yıllarda siyasi baskılar neticesinde Cemiyetin kapanma riskiyle karşı karşıya kaldığına şahit oldu. Çelikkol'un belirttiğine göre söz konusu risk neticesinde Cemiyetin faaliyetlerini güvene almak adına vakıf kurma fikri zuhur etti. Bunun üzerine kısa sürede gerekli çalışmalar yapılarak, 31 Mart 1973 tarihinde İlim Yayma Vakfı kuruldu ve Cemiyet'in bütün mal varlığı Vakfa nakledildi. Böylece, Cemiyetin liseye kadar olan öğrencilere, Vakfın ise üniversite ve lisansüstü öğrenci grubuna hizmet etmesi kararı alındı. 1974 yılında İlim Yayma Vakfı'nın üyeleriyle tanışmaya başlayan Fehmi Çelikkol, bu yıllar esasında Cemiyet'te aktif olarak hizmet etmekteydi. Yaklaşık sekiz yıl Cemiyetin genel merkezdeki yönetiminde bulundu.²² 1982 yılında İlim Yayma Cemiyeti yönetiminden ayrılarak hizmetlerine üye olarak devam etti. Ayrılma sebebi ise o dönemde kurulması planlanan Anavatan Partisi'nde görev alacak olmasıydı. Ancak bu durum onun Cemiyet'teki faaliyetlerine devam etmesine engel teşkil etmedi.²³ Bu süreçte Cemiyet'in vizyon ve misyonu olan İmam-Hatip okullarına ve

²² Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

²³ Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

Fehmi Çelikkol'un ANAP Eminönü İlçe Başkanlığı yaptığı dönemden bir kare. Ortadaki beyaz gömleklili ve elinde tespîh olan kişi Fehmi Bey'dir. (Aile Arşivi)

İYV Genel Kurulu'ndan. (İYV Arşivi)

öğrencilerine çeşitli yollarla maddi destekte bulunma işinde aktif bir rol oynadı.²⁴

İlim Yayma Cemiyeti'nde hizmette bulunduğu süre boyunca çoğunlukla Abdülkavi Beşer'in (ö. 1990) Başkanlığı'nda çalışmalarını sürdürdü. Bu sırada Cemiyet'in yaşanan siyasi gelişmelerden nasıl etkilendiğine şahit oldu. Nitekim 12 Eylül 1980 darbesi sonrası Cemiyete kayyum olarak bir albay atandığı zamanları hatırlatan Çelikkol'un naklettiğine göre bu süreçte siyasi merciler Cemiyeti

²⁴ İlim Yayma Vakfı (İYV), *İlim Yayma Vakfı Bülten* (Ekim 2013), 14.

kapatmayı göze alamadı ve sadece kontrol etmek amacıyla Cemiyete kayyum atadı.²⁵

1990 yılında kayınpederi Cemalettin Tunç Bey'in vefatıyla Ocak 1991 tarihinde yapılan genel kurulda İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi olarak seçilerek Mütevelli Heyeti'nde yer almaya başladı.²⁶ O sırada Vakfın Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı Asım Taşer (ö. 2016) yürütmekteydi. Çelikkol, Taşer'in Başkanlığı döneminde yaklaşık beş yıl üye olarak görevini ifa etti. Ocak 1996-Mart 1999 arası Kemal Unakıtan'ın (ö. 2016) Başkanlığı döneminde yine üye olarak Mütevelli Heyeti'nde görevini devam ettirdi. Mart 1999'da Sabahattin Kırkan'ın Başkanlığı dönemindeyse Mütevelli Heyeti'nin Genel Sekreterliği'ne getirildi. 1999-2003 yılları arasında yaklaşık dört yıl bu görevini ifa eden Çelikkol, Mart 2003 Kahraman Emmioğlu'nun Başkan olduğu tarihte ise Başkan Vekilliği görevinde bulunmaya başladı. Kahraman Emmioğlu'nun Başkanlığı süresince hizmetine bu şekilde devam etti. Çelikkol, Mart 2006 tarihinde Yücel Çelikkol'ın (ö. 2020) Başkan olmasıyla birlikte tekrar Mütevelli Heyette Genel Sekreter oldu. İki sene boyunca bu görevi yerine getirdikten sonra, Mart 2008'de

Mütevelli Heyeti'nde üye olarak yer almaya başladı. Mart 2009'da Mustafa Uğur'un Başkan olduğu dönemde tekrar Genel Sekreterliğe getirildi. Mustafa Uğur'un Başkanlığı süresince bu görevde bulunan Çelikkol, Mart 2012 tarihinde Yücel Çelikkol'ın tekrar Başkan olmasıyla Genel Sekreterlik görevini bir sene daha sürdürdükten sonra Mart 2013'te üye olarak hizmetine devam etti.²⁷ Mart 2015'te sağlık sebeplerinden dolayı Mütevelli Heyeti'nden ayrıldı.²⁸ 2015 ve 2018 yıllarında gerçekleştirilen İlim Yayma Vakfı'nın Olağan Genel Kurulu'nda ise murakabe heyeti üyesi olarak seçildi.²⁹

Fehmi Çelikkol, 1991-2015 yılları arasında İlim Yayma Vakfı'nın Mütevelli Heyeti'nde yaklaşık 24 sene aktif olarak yer alarak uzun yıllar Vakfa çeşitli hizmet ve katkılarda bulundu. Kendisiyle yapılan röportajda naklettiği bazı anılar üzerinden Vakıfta aktif olarak görev yaptığı süreç boyunca Çelikkol'un penceresinden İlim Yayma Vakfı'nın ne gibi hizmetleri olduğuna kısaca bir göz atmak yerinde olacaktır. Vakfa ilk iştirak ettiği Asım Taşer'in³⁰ döneminde çeşitli çalışmaların yürütülmesine ve Vakfın vizyonunun gelişmesi ve genişlemesine katkıda bulundu. Bunlardan bazıları Altunizade'de bulunan arsaya büyük bir iş merkezi yapılması, yüksek lisans, doktora öğrencilerine burs verilmesi, öğrencilerin yurt dışına gönderilmesi ve erkek öğrencilerin konaklaması için Vefa'ya lisansüstü öğrenci yurdu yapılmasıdır.³¹

Kemal Unakıtan'ın Başkanlığı sırasında da yürütülen çalışmalarda etkin rol oynamaya devam etti. Örneğin o dönemde İmam-Hatip Liselerinin orta kısımlarının kapanarak oluşan boşluğun doldurulması adına bir kolejın açılması planlandı.³² Böylece 1998 yılında Vakfın tamamen kendi öz sermayesiyle kurulan İrfan Koleji'nin Ümraniye'de açılışı gerçekleşti. Koleji'nin ilk kurucusu olan Fehmi Çelikkol, ilk üç sene Koleji'nin kurucu müdürlüğünü yaptı.³³ Unakıtan'ın döneminde Vakfın üniversite kurma çalışmaları başladı. Kahraman Emmioğlu dönemindeyse üniversitenin kurulacağı bölge belirlendi ve nihayet çalışmalar Mustafa Uğur döneminde başarıyla tamamlandı. Böylece 2010 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi kuruldu. Bu

27 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

28 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022)

29 İlim Yayma Vakfı (İYV), "Haberler" (Erişim 12 Ekim 2022).

30 Fehmi Bey'in naklettiğine göre Asım Bey, işini titizlikle yapmaya özen gösterirdi. Örneğin toplantıdaki kararları detaylı not alıp sonrasında nasıl uygulandığını yakından takip ederdi (Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

31 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

32 İlim Yayma Vakfı (İYV), İlim Yayma Vakfı Bülten (Mayıs 2014), 18.

33 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018); Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

25 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

26 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), Genel Kurul Tarihleri, 1.

süreçte Mütevelli Heyeti'nde yer alan Çelikkol da bu çalışmaların yürütülmesine katkıda bulundu.³⁴

İlim Yayma Vakfı'nda aktif olarak görev aldığı süre boyunca Vakfın siyasi duruşuna da etki etti. Çelikkol, İlim Yayma Vakfının siyasi tarafsızlığı ilkesini benimsemesi gerektiğini savunanlardan biriydi. Ona göre bu mesafe sadece siyasi bir partiye karşı değil aynı zamanda da cemaat grupları karşısında da korunmalıydı. Nitekim kendisi, Vakfın bu ilke doğrultusunda hareket ederek hiçbir siyasi partiye üye olmayı veya herhangi bir siyasi partinin faaliyetine katılmayı kabul etmediğini ve aynı zamanda cemaat gruplarına mesafeli duruşunu koruduğunu belirtmektedir. Çelikkol, bu stratejinin Vakfı korumak adına gerekli ve yararlı olduğunu düşünmektedir. Nitekim 28 Şubat döneminde yaşanan siyasi çalkantılar neticesinde İlim Yayma Vakfının o sırada bu olaylardan olumsuz etkilenen bazı vakıflardan ayrılarak ciddi bir yara almamış olduğuna işaret eder. Söz konusu gelişmelerin bu şekilde yaşanmış olmasında geçmiş dönemlerde alınan ve uygulanan tedbirlerin ve zikredilen tarafsızlık ilkesinin son derece etkili olduğunu belirtir.³⁵

İlim Yayma kuruluşunun yaklaşık sekiz sene Cemiyet yönetimi ayağında ve yaklaşık yirmi dört sene de Vakıf ayağında uzun yıllar bilfiil görev almış olup türlü türlü hizmetlerde bulundu. Bunlara ek olarak avukatlık sahasında da yetkin olduğundan Cemiyet ve Vakıfta hukukla ilgili işlerde de bizatihi faaldi.³⁶

Fehmi Bey'e göre İlim Yayma Cemiyeti ve Vakfı bünyesinde yer almış olmak Allah'ın bir lütfudur. Ülkenin siyasi konjonktürünün karmaşık olduğu dönemlerde zahmetli bir şekilde kurularak ve uzun yıllar ilmi faaliyetler içerisinde bulunanlara yardım ederek insanlığa faydalı olacak kişiler yetiştirmeyi amaçlayan bu kurumun varlığını son derece önemli görür. Üstelik kuruluşundan bugüne zaman içinde vizyon ve misyonunu nasıl genişlettiğine ayrıca vurgu yapar. Bu bağlamda Çelikkol'un *"Şu anda ve daha önceki zamanlarda bile memleketimizde resmi kurumlarda görev alan gerek siyasette gerek bakanlıkta gerekse belediyelerde hizmet gören bütün arkadaşlarımız İlim Yayma Cemiyeti'nin ya kapısından geçmiştir ya yemeğini yemiştir ya yurdunda kalmıştır."* ifadeleri de vizyon ve misyonun bir yansıması olarak algılanabilir.³⁷

Kişiliği

Fehmi Çelikkol'un hayatının önemli bir kısmının hafızlık eğitimiyle şekillendiği söylenebilir. Özelde İmam-Hatip eğitimi genelde de almış olduğu tüm eğitimler, kariyeri, ailesi ve İlim Yayma Cemiyeti ile tanışmasında belirleyici faktör olduğu açıktır.³⁸ Hafızlığı onun sadece İmam-Hatip'e girmesini kolaylaştırmamış, aynı zamanda, hak gözetmek, adaletli, dürüst, yardımsever, disiplinli ve çalışkan olmak gibi belli hassasiyetleri gözeterek yaşamasına bir vesile olmuştur. Muhtemelen İmam-Hatip ve hukuk eğitimi bu hassasiyetlerin pekişerek şahsında tecelli etmesini kolaylaştırmıştır. Nitekim eğitim, kariyer hayatı ve İlim Yayma kuruluşlarındaki faaliyetleri bölümünde yer yer yapılan atıflar da aslında bu durumun bir göstergesidir. Özellikle ömrünün önemli bir kısmını İlim Yayma bünyesinde uzun yıllar faal olarak geçirmesi Fehmi Çelikkol'un İmam-Hatip yıllarında edindiği değerlere ve bunların sonraki nesillere aktarılmasına ne kadar ehemmiyet verdiğini gösterir.

Kendi şahsında ön plana çıkan bir özellik olarak çalışkanlığının

34 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

35 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

36 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

37 Çelikkol, "Fehmi Çelikkol ile Röportaj" (24 Ocak 2018).

38 Nitekim kendisi de *"Allah, hep iyi insanlarla karşılaştırdı. Epeyce sıkıntı çektim ama her seferinde yeni bir kapı açıyordu. Bunu hafızlığıma yoruyorum ben."* diyerek bu durumu tasdik eder (Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022)).

Gençlik yıllarından arkadaşlarıyla bir kare. Ayakta duran güneş gözlüklü kişi Fehmi Bey'dir. (Aile Arşivi)

üzerinde ayrıca durulmalıdır. Çalışkanlığı sayesinde eğitim hayatı boyunca sık sık fark edilmiştir. Çalışkan olma özelliğinin bir yansımasını da iş hayatındaki aktif ve verimliliğinde görmek mümkündür. Aile üyelerinin naklettiği üzere çalıştığı dönemlerde Fehmi Bey, sabahları evden erken ayrılıp geceleri ise eve geç dönerek işlerine yoğun mesai ayırmaktaydı.³⁹

Gençliğinde güreş sporuyla ilgilenen Fehmi Bey'in bu spora ilgisinin dedesinden geldiği bilinir. Ayrıca tarih ilmine son derece meraklıdır. Esas meşgalelerinin yanı sıra bu alandaki bilgisini derinleştirmek için zaman harcamıştır. Bu hususlar onun çok yönlü entelektüel bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. Torunu Fehmi'nin de dedesi sayesinde tarih ve hukuk alanına meraklı olması ve kariyerini bu alanların birinde şekillendirmek istemesi Fehmi Bey'in yakın çevresine nasıl örnek olduğuna işaret eder.⁴⁰

Kaynakça

Cumhuriyet. " 'Devletin İstemediği Tahir'i Biz de İstemeyiz' " (5 Temmuz 1987), 6. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Cumhuriyet. "Anavatan Partisi Beşiktaş" (21 Temmuz 1983), 11. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Cumhuriyet. "Bunu Yapan Kravatlı Mafya" (16 Eylül 1989), 11. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Cumhuriyet. "İstanbul'da 168 Başvuru" (29 Ocak 1989), 14. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Cumhuriyet. "Partilere Aday Adayı Akını" (13 Ocak 1989), 8. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Cumhuriyet. "Turgut Özal'ı Yeni Oluşum Uğurladı" (6 Aralık 1992), 5. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/>

Çelikkol, Fehmi. "Fehmi Çelikkol İle Röportaj" (Görüşmeci: Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu, 24 Ocak 2018).

Çelikkol, Mehmed Cemaleddin. Çelikkol, Fehmi. "Kişisel Görüşme" (Görüşmeci: Havva Kılıç Çelikten, Görüşme Transkripsiyonu, 21 Aralık 2022).

Çelikkol, Fehmi. Aile Arşivi.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Genel Kurul Tarihleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. *İlim Yayma Vakfı Bülten* (Ekim 2013). https://www.iyv.org.tr/img/_141111362022_.pdf

İYV, İlim Yayma Vakfı. *İlim Yayma Vakfı Bülten* (Mayıs 2014). https://www.iyv.org.tr/img/_141131362022_.pdf

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Haberler". Erişim 12 Ekim 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/haberler/78/ilim-yayma-vakfi-44-olagan-genel-kurulunu-yapti.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Haberler". Erişim 12 Ekim 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/haberler/113/ilim-yayma-vakfi-47-olagan-genel-kurulu-yapildi.html>

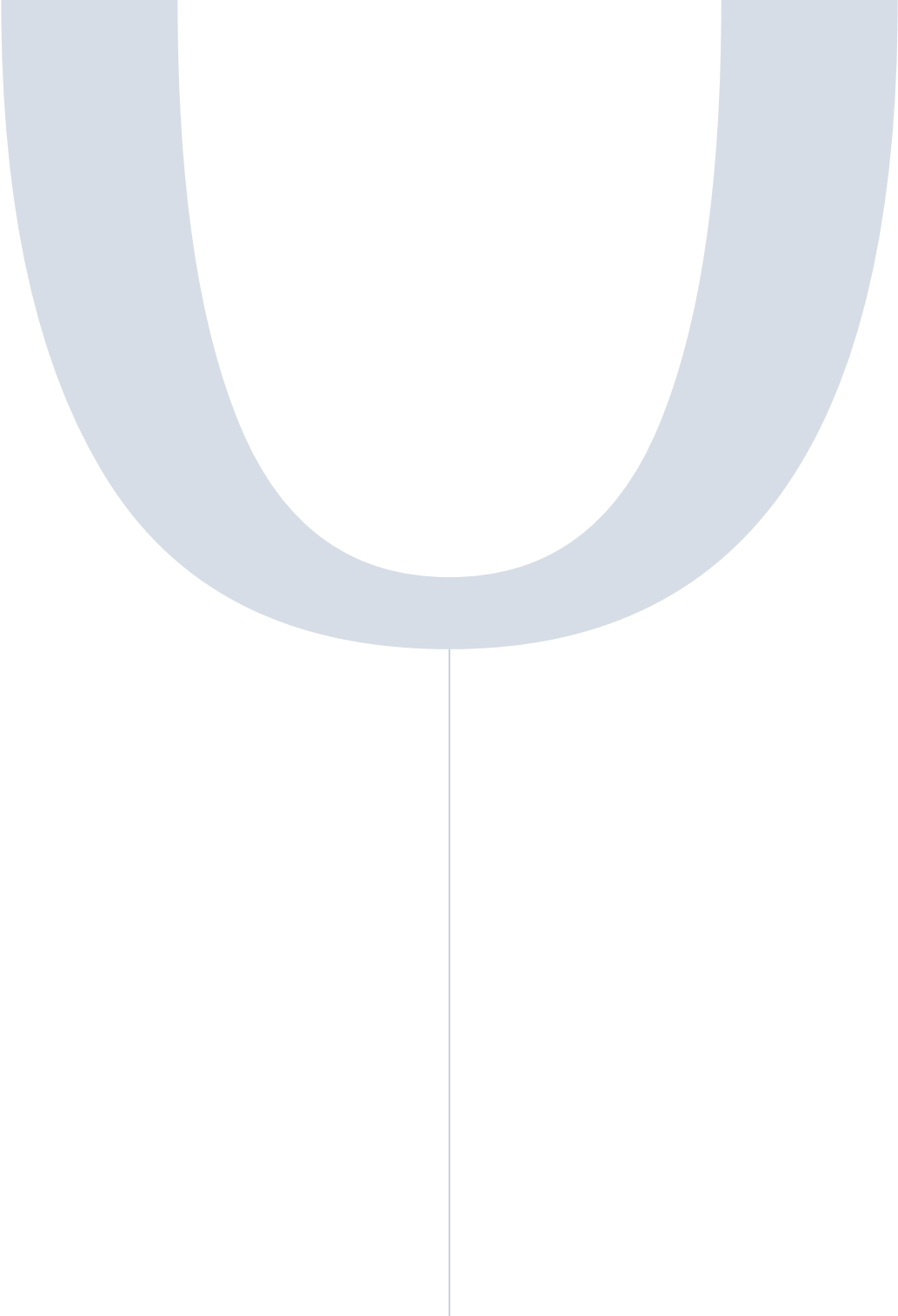
39 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

40 Çelikkol, "Kişisel Görüşme" (21 Aralık 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

S A B A H A T T İ N K İ R K A N

Sabahattin KIRKAN

(d. 1939)

*İsa İlkey KARABAŞOĞLU**

Hayatı

Balkan göçmeni Hüsnü Bey ve Fatma Hanım'ın dördüncü çocukları olarak 1939 yılında Adapazarı'nda dünyaya geldi. II. Dünya Savaşı ve 1943 yılında gerçekleşen Adapazarı Depremi, ticaretle uğraşan Hüsnü Bey ve ailesinin maişetini olumsuz etkileyince Beykoz'da ikamet eden ağabey Ahmet Kırkan'ın davetiyle aile, Adapazarı'ndan İstanbul'a taşınır. Sakarya'nın çeşitli köylerinden toplanan taze cevizler, Kırkan ailesinin evinde yevmiye ile çalışan mahalleli kadınlar tarafından kırılmakta, ayıklanan ceviz içleri yurt dışına ihraç edilmektedir. Ancak savaş dolayısıyla tüm sınır kapıları kapanmış, Hüsnü Bey de mahalle efradına istemeden borçlanmış. İstanbul'a taşınır taşınmaz, ilk işi çeşitli işlerde çalışarak bu borç

* Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, isa.karabasoglu@boun.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-9114-8072.

miktarınca para biriktirmek ve Adapazarı'na gidip tüm mahalleliyle helalleşmek olacaktır. Borçların ardından, bu kez daha rahat yaşam şartları

Vefa Lisesi'ndeki öğrencilik yılları. (Aile Arşivi)

için para biriktirmeye başlanır. Hüsnü Bey ve ailesi, Beykoz'daki kardeşin yanından Bakırköy'deki kendi evlerine taşınır. Sabahattin Kırkan bugün hâlâ adı geçen ilçede ikamet etmektedir.

Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde tamamlayan Kırkan, 1957 yılında bu okuldan mezun olur. 1957 ile 1962 yılları arasında, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Makine Mühendisliği öğrenimi görür. Lisans döneminden kendisinde iz bırakan iki değerli hocası vardır: Ordinaryüs Profesör Ratip Berker (ö. 1997) ve Prof. Dr. Necmettin Erbakan (ö. 2011). Kırkan, "mekanik" dersini aldığı Berker'i her zaman disiplini ve çalışkanlığı ile hatırlayacak, mühendislik alanında duayan

addedecektir. Teknik üniversitede o yıllarda doçent olarak görev yapan ve kendisinden son iki yıl "motor" derslerini aldığı Necmettin Erbakan'la ise hoca talebe ilişkileri zaman içerisinde meslektaşlığa dönüşecektir: 1962 yılında lisanstan mezun olan Kırkan'ın ilk iş tecrübesi; her zaman saygıyla andığı, gayreti ve çalışkanlığından

Üniversite yılları. (Aile Arşivi)

övgüyle söz ettiği Erbakan Hocası'nın davetiyle Gümüş Motor A.Ş.'de imalat mühendisliği görevidir.

Lisanstaki son yılında stajyer olarak başlayıp mezuniyetinin hemen ardından mühendis olarak Gümüş Motor A.Ş.'de görev alan Kırkan, çalışma hayatının ilk yılları içerisinde askerlik görevi sebebiyle Sivas'a gider. O dönemde yirmi dört ay süren yedek subaylık, Kıbrıs Adası'nda 1963 yılında baş gösteren karışıklıklar sebebiyle beklenmedik şekilde uzar, genç mühendis ancak yirmi altı ay sonra kurumdaki görevine dönebilir. Gümüş Motor A.Ş.'yi, elbette Necmettin Erbakan'a duyduğu bağlılığın da etkisiyle oldukça sahiplenen Kırkan'ın ne denli fedakârâne görev yaptığını şu hatıra göstermektedir: 1964 yılında finansal güçlüklerin baş göstermesiyle işçilerin servis hizmetini kaldırmak zorunda kalan fabrikada çalışanlar isyan edince, Kırkan başta olmak üzere birçok mühendis maaşını fabrikaya vakfederek işçiler için özel bir minibüs kiralayacak, kendileri birkaç ay süreyle bilabedel hizmet edeceklerdir. Hisselerinin çoğunun Pancar Kooperatifi ve Şeker Fabrikası'na geçmesiyle Gümüş Motor'un ismi de Pancar Motor'a dönüşecek, Necmettin Erbakan'ın Genel Müdürlük'ten ayrılmasıyla Sabahattin Kırkan da fabrikadaki görevinden ayrılacaktır. Erbakan'ın yerli otomobil üretimi fikrini hayata geçirmek üzere ilk olarak 1956'da kapılarını açan ve Türkiye'nin ilk yerli motorunu üreten Gümüş Motor A.Ş.'deki yılları

Askerlik dönemi. (Aile Arşivi)

kısa sürse de Sabahattin Kırkan burada edindiği tecrübeyi hayatı boyunca unutmayacaktır.

Sabahattin Kırkan'ın dedeleri Kafkaslardan Karaman'a, Osmanlı'nın iskân politikası ile Karaman'dan da Selanik'e göçmüşlerdir. Yerleştikleri kasaba Selanik'e altmış kilometre uzaklıkta Yenice Vardar'dır. Dedesi Ali Bey ve babaannesi Zehra Hanım, Kırkan ailesinin İstanbul'a göçen kuşağıdır. Tüm kasabanın ebeliğini yapan Zehra Hanım'ın hırkasının iç cebine diktği ve kara günler için muhafaza ettiği birkaç altın vardır. Tevekkül ve tedbirle beklenen kara günler Balkan Harbi şeklinde zuhur edince 1912 yahut 1913 yılında Ali Bey ve Zehra Hanım kara trenle Sirkeci'ye varırlar. Tren garındaki göçmen memuru, nereye yerleşmek istediklerini sorunca evvelden gelen akrabalarının Yalova dolaylarında bir köye yerleştiklerini, kendilerinin de oraya gidebileceklerini söylerler.

Memur, "Siz Selanik'te köyde mi yaşadınız, kasabada mı?" diye sorar halden anlar bir tavırla. Kasabada yaşadıklarını öğrenince de "O köy size küçük gelir bey amca, siz Adapazarı'na gidin en iyisi, orası kasabadır." der ve Kırkan ailesinin yeni memleketlerini tayin eder. Tüm bu hikâye şunun içindir ki Sabahattin Kırkan 1960'lı yıllarda, ileride eşi olacak Sunay Hanım'la tanışınca Sunay Hanım'ın da tıpkı kendisi gibi Balkan kökenli bir ailenin çocuğu olduğunu öğrenecektir. Gümölcine'den İstanbul'a göç etmiş ailenin biricik kızları, o yıllarda Olgunlaşma Enstitüsü'nde öğrenim görmektedir. 1965 yılında dünya evine giren Sunay ve Sabahattin Kırkan çiftinin üç çocukları olmuştur. Affan Murat, Hilal ve Hayrullah. Büyük oğul Affan Murat ekonomist, küçük oğul Hayrullah ise babası gibi makine mühendisidir. Kırkan çiftinin üç çocuğu da evlidir ve bugün yedi torunuyla geniş bir aile olmanın mutluluğunu yaşarlar.

Gümüş Motor A.Ş.'nin ardından çeşitli işletmelerde mesleki tecrübe kazanan Sabahattin Kırkan, ilk olarak 1964-1966 yılları arasında Türk Otomotiv Endüstrisi'nde Proses Mühendisi, 1966-1967 yıllarında ise Haymak Döküm Fittings Sanayi'de Genel Müdür Muavini olarak görev yapmıştır. Almanya'da bir dönem yaptığı staj ve inceleme çalışmalarının ardından 1967 yılında, Ağabeyi Nurettin Kırkan ve sınıf arkadaşı Yılmaz Güray ile Kırkan ve Güray soyadlarının baş harflerine yer verdikleri KGM Ağır Makine Sanayi ve Ticaret A.Ş.'yi kurar. Kırkan, KGM'nin dikkate değer işleri arasında ilk sırada, 1973 yılında hizmete açılan ve bugün 15 Temmuz Şehitler Köprüsü adını almış, eski adıyla Boğaziçi Köprüsü'nün inşaatında kullanılmak üzere çelik üretmelerini zikreder. Kurulduğu günden bugüne kayda değer pek çok üretimi olan şirketin başında bugün Sabahattin Kırkan'ın oğulları Hayrullah ve Affan Murat Kırkan vardır. Ağırıklı olarak konveyör sistemleri üzerine üretim yapan şirket, Tataristan'dan Fas'a birçok ülkeye ürün ihraç etmektedir.

Kırkan, şirket faaliyetlerinin yanı sıra 1977-78 yılları arasında Necmettin Erbakan'ın davetiyle Ankara'ya gitmiş, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nda Müsteşar Muavinliği görevinde bulunmuştur. Bu süreçte, hafta sonları ailesini ziyaret için sık sık İstanbul'a gelirdi. Ankara'da aynı evi paylaştıkları Süreyya Şeker de benzer bir şekilde hafta sonları aile ziyaretleri için Karabük'e gitmektedir. Kırkan, mesleki tecrübenin yanı sıra bu yılların en güzel katkısını, Süreyya

1962 Makine Mühendisliği mezunu Kırkan'ın 2022'deki İTÜ Günü'nde aldığı "Meslekte 60. Yıl" belgesi. (Sabahattin Kırkan Arşivi)

Kırkan'ın Refah Partisi'nden aldığı 1996 tarihli "Üstün Hizmet Belgesi". (Sabahattin Kırkan Arşivi)

Şeker'in onu Mehmed Zahid Kotku (ö. 1980) ile tanıştırmaması olarak zikreder.

Sabahattin Kırkan ve İlim Yayma Vakfı

Kamu ve özel sektördeki tüm bu hizmetlerinin yanı sıra Sabahattin Kırkan'ı tanımlayan özelliklerin başında "vakıf insanı" olması gelir. Muhtelif yıllar içerisinde İktisat ve Kültür Derneği, Hakyol Vakfı, Fatih İlim ve Kültür Vakfı Mütevelli Heyetleri'nde görev yapmakla birlikte kuruluşundan bu yana önemli bir parçası olduğu ve en uzun (31 yıl) görev yaptığı vakıf İlim Yayma Vakfı'dır. Hüseyin Tokuz (ö. 2012) vesilesiyle evvela İlim Yayma Cemiyeti'ne dahil olur. 1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın kurucu kadrosu arasında yer alır, genç kadronun bir parçası olarak Cemiyet ve Vakıf arasındaki iş birliği ve uzlaşıda etkin rol oynar. 1973-1974 yılları arasında Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevini Sabri Ülker (ö. 2012) üstlenir, ardından bayrağı Eymen Topbaş'a (ö. 1991) devreder. 1974 ila 1984 yılları arasında görev yapan Topbaş'ın ardından, 1984-1996 yılları arasında Asım Taşer (ö. 2016) bu büyük sorumluluğu üstlenecektir. Kemal Unakıtan'ın üç yıl süreyle Asım Taşer'i takip etmesinin ardından bu kez Vakıf Başkanı olarak hizmet etme sırası Sabahattin Kırkan'a gelecektir. Kırkan, Mart 1999'dan 2003'e dek bu görevi büyük özveriyle üstlenir.

Sabahattin Kırkan'a İlim Yayma Vakfı'nın kendisi için ne ifade ettiği sorulduğunda ilk olarak *"Şükür..."* diyor, *"Çok şükür ki bizlere hizmet etmek nasip oldu. Çok şükür ki o güzel insanlarla bir arada bulunduk."* Ve hatırasına ilk olarak Asım Taşer geliyor. Ona göre Asım Taşer, vakıf insanı olma, vakıf malına hassasiyet gösterme konusunda herkese

örnek olmuş bir isimdir. *"Vakıfta toplantı, görüşme yaparken içtiğimiz bir bardak çayın dahi parasını ödememiz gerektiğini Asım Ağabey'den gördük biz."* diyor Kırkan; *"Önüme gelen ufacık tostun, o küçük bardaktaki çayın parasını ödemeyi hiç atlamazdı. Böyle bir vakıf kültürünün içinde olunca, ben de Mütevelli Heyeti Başkanlığı yaptığım dönemde şuna karar verdim: Belirli bir miktar belirledim zihnimde, bu miktarı yıllık olarak Vakıf'taki bu kişisel giderlerim için bağışladım. Asım Ağabey'den gördüğümüzü sürdürme imkânı bulduk böylece. Ne demişler; bir kuş bir vakıf arazisinden tohum alıp başka bir arsaya taşısa, orada yetişen meyve yine haramdır."*¹ Taşer'in bu duyarlılığının bir vakıf geleneğine dönüşmesinin altını çizen Kırkan devam eder: *"Toplantı geç biterdi de, 'Ağabey sizi eve bıraksın çocuklar.' derdik, 'Ben Vakfın arabasına binmem.' deyip kabul etmezdi. Israr etsek de ikna edemezdik."*² Vakfın adı geçince evvela bu değerleri ve hassasiyetleri hatırlamak, onun zihin ve ruh dünyasında "vakıf insanı" olmanın tanımına dönüşür.

Vakfın hassasiyetlerine ikinci

- 1 Sabahattin Kırkan, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: İsa İlkay Karabaşoğlu, Ses Kaydı, 29 Aralık 2022).
- 2 Bu paragrafta ve metnin devamında (dipnot düşülen kısımlar dışında) verilen bilgilerin tamamına yukarıda kaynak gösterilen mülakat aracılığıyla ulaşılmıştır. Tekrara düşülmemesi adına bir kez dipnot olarak gösterilmiştir.

Kırcan'ın İlim Yayma Ödülleri'nde (2021) aldığı "Teşekkür Belgesi". (Sabahattin Kırcan Arşivi)

olarak şunu ekler; *"Biz öğrenciye sadece yemek, yatak ya da burs vermeyiz, biz o öğrenciden mesul oluruz."* İlim Yayma Cemiyeti ile İlim Yayma Vakfı arasındaki iş bölümünün şöyle olduğunu vurgular; *"Ortaöğretimden yani İmam-Hatip Liselerinden ve lisans talebelerinden Cemiyet mesuldür, pek çok yere çok güzel İmam-Hatip Liseleri açmak nasip oldu onlara. Biz Vakıf olarak Türkiye'nin pek çok yerine lisans öğrencileri için güzel yurtlar yaptık, idare ve işletmesini cemiyete bıraktık. Çünkü Cemiyet mülklerini Vakfa devretmişti, kiralарını Vakıf alıyordu, biz de bu sebeple inşaat görevini üstleniyor ancak idaresini Cemiyet'e bırakıyorduk. Cemiyet*

ve Vakıf ayrımı zaten buradan doğmuştu; Cemiyet mevcut mülklerin elden gitmesinin ihtimalini ortadan kaldırmak için bir vakıf kurmak istemişti. İş bölümünde de dediğim gibi Vakıf olarak bizler lisansüstü öğrencilerinden mesulüz. Yüksek lisans ve doktora talebelerini desteklemek bizim görevimiz. Bu mesuliyet duygusuyla da takipçisi oluruz her birinin, daha çok üretmeleri için teşvik ederiz ya da ihtiyaç duyduklarında yanlarında bulunmak isteriz. Ben çok uzun yıllar Vakfın Burs Komisyonu'nda görev aldım. Yine Asım Taşer Ağabeyimiz'den öğrendiğimiz güzel usullerden biridir; talebelerin mülâkatlarını birebir, yüz yüze yaparız. İdareyi yurt müdürlerine bırakırız ancak seçim kısmında biz öğrenciyi tanımak, elimizin arkalarında olduğunu, bir ağabeyleri, babaları olduğumuzu hissettirmek isteriz. İlim Yayma Vakfı'nın bana sorarsanız en güzel hassasiyetlerinden biri budur. Bu mesuliyet duygusuyla da takipçileri oluruz. Bayramlarda evine gitmek isteyip de gidemeyen her kim varsa bizim yurdumuzda, biz onu o bayram ailesine kavuşturmaktan mesulüz." Sabahattin Kırcan, bir vakıf geleneği olarak İlim Yayma ruhunun bu mesuliyet duygusunda gizli olduğuna inanır.

Asım Taşer, bir kişinin yüksek tahsilli sayılabilmesi için kendi alanında en az yüksek lisans diplomasına sahip olması ve

yine en az iki yabancı lisan bilmesi gerektiğini vurgular. Bu sebeptendir ki lisansüstü öğrencilerinin hizmetine sunulmuş ilk yurt imkânı İlim Yayma Vakfı'nın bir hizmeti olarak İstanbul Vefa'da öğrenciyle buluşur. Yüksek tahsil sahibi ya da alanında uzman olmaya verdiği değer ve tüm teşvikler kadar, İlim Yayma ruhundaki sabitlerden biri de millî ve manevî değerlere sahip çıkılmasıdır. Bunu yalnızca burs yahut yurt mülâkatlarında değil, Mütevelli Heyeti seçimlerinden tüm mensupların belirlenmesine dek her alanda gözetirler. Sabahattin Kırkan, sadece varlık sahibi olmanın İlim Yayma Vakfı'nda Kurucu Üye olmaya yetmediğini, bu değerlere sahip çıkan kişiler arasından üyelerin belirlendiğini vurgular: *"Eski tüzüğümüze göre yalnızca vefat edenlerin yerine kurucu üyeler alınabilirdi, yeni isimler belirlenirken de genelde vefat eden kişinin yakınları, hatta çocukları öncelenirdi, çünkü bu değerlerin aile terbiyesinde önemli yer tuttuğuna eminiz, aile olmanın güvenilir bir bağ olduğunu düşünüyoruz."*

İlim Yayma Vakfı'nın sabit değerleri ve gözetilen hassasiyetlerin ardından tüm yurt ve burs imkânlarına ek olarak vakfın muteber faaliyetleri arasında ilk sırayı özel okul ve üniversitenin açılmasına veriyor Sabahattin Kırkan. Kendisinden önceki dönemde Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapan Kemal Unakıtan'ın Vakfa tazelik ve canlılık getirdiğini vurgulayarak özel öğretim kurumu açılması fikrinin tamamıyla Unakıtan'a ait olduğunu söylüyor: *"O yıllarda özel eğitim ve öğretim kurumları yalnızca muayyen siyasi görüşlerin veya cemaatlerin elindeydi. Bu sebeple İrfan Okulları'nın açılması, İlim Yayma Vakfı'nın atması gereken son derece gerekli ve önemli bir adımdı."* 1998 yılında "ilmi, milli, irfani" düsturu ve eğitim anlayışıyla ilk öğrencilerini kabule başlar. Vakıf, tıpkı hayal edildiği gibi, velilerin okula ödeyeceği ücretleri asgari ve diğer özel okullara nispetle daha düşük tutarak özel öğrenim imkânını kamunun her kesiminin faydasına sunar. Ulaşılabilirlik hedeflenmiştir, muvaffak da olunmuştur ancak hayal edilen özel üniversitenin bu dönemde açılması kabil olmaz; o zamanki Yükseköğretim Kurulu (YÖK) sistemi, bir vakıf üniversitesi açılabilmesi için resmî bir üniversitenin hâmi olmasını şart koşturmaktadır. Siyasi sebeplerle o gün için bu mümkün olmamıştır. Fakat nihayetinde hayal gerçekleşir: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi 2010 yılında kapılarını öğrencilerine açar. Üniversite ismini, İlim Yayma Cemiyeti ve Vakfı bünyesindeki herkes için özel bir yere sahip, "Hocaların Hocası" olarak da bilinen iktisatçı Sabahattin Zaim'den alır ki bu bile başlı başına Vakfın önemli değerlerinden vefayı görünür kılar, zira Zaim 2007 yılında öte âleme uğurlanmıştır. Sabahattin Kırkan, Üniversite'nin kuruluşunda başkanlığını da yürüttüğü mütevelli heyetinde hâlâ üye olarak görev yapmaktadır.

Okuyana ilham verecek tüm bu güzel icraatların ardından son sözü Sabahattin Kırkan'ın da önemsedığı bereket vurgusuyla yapmak

bu portrenin de ruhuna yakışacaktır. Onun deyişiyle: *"Ne zaman Vakfın bir işine koşsam, koştüğüm yerde o işten bambaşka, kendi özel hayatımla ya da işlerimle ilgili de güzel haberler alırdım. Öyle anlarda hep şöyle derdim içimden; demek ki siz Allah rızası için koşturunca Allah da sizin işlerinizi kolaylaştırıyor. İlim Yayma Vakfı neredeyse yarım asırdır Vefa'da, Hz. Vefa'nın eteklerinde. O muhterem zâtın da manevi yardımlarıyla Allah rızası için çalışınca, insanın iki dünyası da bereketlenir inşallah."*

Sabahattin Kırkan camiden çıkarken. (Aile Arşivi)

Kaynakça

Kırkan, Sabahattin. "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: İsa İlkay Karabaşoğlu, Ses Kaydı, 29 Aralık 2022).

İlim Yayma Vakfı Arşivi

Sahn-ı Seman Medresesi Ahde Vefa Programı. (İYV Arşivi)

Takdir Berati. (İYV Arşivi)

2017 yılında İYV başkanlarına verilen ödülü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın elinden alırken. (İYV Arşivi)

İYV 50. Yıl Anı Defteri'ni imzalarken. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M U S A U Ğ U R

Musa UĞUR

(1922 - 2015)

*Adem NAS**

Vakıf kelimesinin sözlükteki anlamına baktığınızda Arapça'da "durmak, durdurmak, alıkoymak" gibi manaları vardır. Bizim alışageldiğimiz anlamıyla "bir malın maliki tarafından dini, içtimai ve hayri bir gayeye ebediyen tahsisi" şeklinde özetlenebilir.¹ Kelimenin kökenine baktığımızda bu terimsel anlamıyla bir ilgi kurmak zor gibi görünüyor ama biraz düşünüldüğünde kendini durdurmak, durmak ve kendini kendisiyle alakalı hıslardan alıkoymak gibi bir çağrışım yapıyor. O yüzden ki bir şeyleri vakfetmek, bir vakıf kültürünü tahsis etmek hiç de kolay bir iş değildir. 93 yıllık ömrüne bakıldığında Musa Uğur'un da hayatını en hızlı özetleyen kavramların başında vakıf yani vakfetmek geliyor.

Musa Kazım Uğur 1922'de henüz Devlet-i Aliyye-i Osmaniye sınırlarında olan Konya'nın Kadınhanı ilçesinde varlıklı bir ailenin tek evladı olarak dünyaya geldi. Babası Mustafa Uğur Kadınhanı eşrafından

* İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Yüksek Lisans, adem.nas@itu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-9197-0499.

1 Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif#1> (Erişim 03 Ocak 2023).

Musa Uğur'un oğlu Ebud Derda Uğur'dan temin edilmiş gençlik fotoğrafı. (Aile Arşivi)

kendisine itimat edilen bir tüccardı. Aynı zamanda Çanakkale Savunması, Kut'ül-Amâre kuşatması ve İstiklal Harbi gibi savaşlarda çarpışmış gazi, bir son Osmanlı idi. Annesi ise ismiyle müsemma bir ev hanımı olan Mütevekkile Hanım'dı.

Ticarete Erken Giriş, Evlilik ve Askerlik

Kadınhanı İlkokulu'nu bitirdikten sonra doğrudan babası Mustafa Bey gibi o da ticaret hayatına atıldı. Kadınhanı Konya Caddesi üzerinde yer alan dedesi Hacı Ali Ağazade'den beri manifatura, yün, yapağı², küçük baş hayvan ve altın alım satımı gibi işlerin yapıldığı dükkânda çalışmaya başladı. Güvenilir bir aile oldukları için o dönemde Kadınhanı'nda kuyumcu sarraf da bulunmadığından ilçe halkı altın alım satımı için Uğur ailesine gelirdi.

Henüz askere gitmeden ticaretin

ne demek olduğunu çok iyi bilen bir gençti. 28 Nisan 1940 tarihinde yine Konya eşrafından Tevfik İnel'in kızı Fatma Hanım'la ilçe tarihine geçmiş at yarışları gibi etkinliklerin yer aldığı görkemli bir düğün ile evlendi. Bundan iki sene sonra ise vatani görevini Konya Askerlik Daire Başkanlığı'nda yazıcı olarak yaptı (1942-1946).

Kadınhanı'ndan Erenköy'e Manifaturacılık

Terhis olduktan sonra 1946 yılında babası, Mustafa Uğur'un rahatsızlığı üzerine havası daha nemli olan bir şehre taşınmaları gerektiği için Erenköy'de satın aldıkları bir konakta yaşamaya başladılar. Sultanhamam semtinde, buradaki ilk manifatura dükkânlarını açtılar. İşin başına geçen Musa Uğur İstanbul piyasasında da ticari zekâsını kullanarak kısa sürede bilinen bir esnaf olmayı başardı.

Talebelere Destek ve İlim Yayma

Musa Uğur, talebelere destek olma konusunda her zaman bir çaba içerisindeydi. Amcaoğlu Mustafa Uğur'u yüksek tahsil görmesi için İstanbul'a davet etti. Ona kalacak yer de tahsis ederek tüm lisans hayatında maddi ve manevi olarak destek olmaya devam etti.

Musa Uğur, ticaretteki başarısıyla İstanbul Ticaret Odası tarafından ticaret hayatında başarılı elli yılı geçenlere verilen şeref üyeliğine layık görülmüştür. 29 Mayıs 1996 yılında ise dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel (ö. 2015) tarafından Çankaya Köşkü'ne davet edilmiş, ülkemizde okul yaptırmış bin hayırseverle birlikte Şükran plaketi almıştır.

Musa Uğur'a dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından verilen Şükran Plaketi. (Aile Arşivi)

2 İlkbaharda kırkılan koyun tüyü, yapak.

2000'li yılların başında Musa Uğur'un adına yaptırdığı Hacı Musa Uğur İlkokulu'nu ziyareti. (Milli Eğitim Bakanlığı, "Musa Uğur İlkokulu" (Erişim 10 Aralık 2022))

İlim Yayma Vakfı'nın Kurucusu

İlim taliplilerine her alanda desteklerini kolaylaştıracak olan İlim Yayma Vakfı'nın 1973 yılındaki ilk Kurucu Heyeti arasında yer aldı. 1994-2001 yılları arasında beş yılı Muhasip Üye olmak üzere yedi yıl Mütevelli Heyeti'nde görev yaptı. Asım Taşer ve Kemal Unakıtan'la birlikte aktif hizmette bulundu. Mütevelli Heyeti'ndeki görevinin son yılında öğrenciliği döneminde elinden tuttuğu, maddi-manevi destek olduğu, ileriki yıllarda İlim Yayma Vakfı'nın başkanlığını da yapacak olan amcaoğlu Mustafa Uğur'la aynı yönetimde görev yaptı.

Memlekete Vefa

1995 yılında baba toprağı olan Kadınhanı'nda doğrudan kendi adına bir okul yaptırmak istedi. 1995-1996 eğitim öğretim yılında faaliyete geçen Musa Uğur İlkokulu halen eğitim yuvası olarak hizmet vermektedir. 1995'ten ölümüne kadar sağlığı el verdikçe her yıl kendi adına yaptırdığı okulu ziyaret edip durumu olmayan öğrencilere hediyeler verdi. Kurumsal olarak pek çok vakfın içerisinde bulunan ve çalışmalar yapan Musa Uğur, şahsi olarak yaptığı bunun gibi hayır işleriyle de vakıf insanı olmanın ne demek olduğunu gösteriyor bizlere.

"Sevdiğiniz şeylerden harcamadığınız sürece gerçek manada infak etmiş olamazsınız." düsturunda yola çıkarak yıllar önce yaptırdığı okulu yaşına rağmen her sene ziyaret etmekten geri durmamış, hayatı boyunca geçimini sağladığı kumaş ticareti ve manifaturacılık işinin sadakası olarak da öğrencilere gömlek ve pantolon diktirip kendisi bunların dağıtımında bulunmuştur.³ Hayatını hayra vakfetmenin ne anlama geldiğinin ve hayır işler için koşturmanın yaşı

3 Milli Eğitim Bakanlığı, "Musa Uğur İlkokulu" (Erişim 10 Aralık 2022).

Musa Uğur'un orta yaşlardan bir fotoğrafı. (Aile Arşivi.)

olmadığının da muntazam bir örneğini ortaya koymuştur.

Ferit, Ebütterda, Hayrünnisa, Müfit ve Halit isimli bir kız dört erkek evladı olan Musa Kazım Uğur'a 2010 yılında 88 yaşında iken Alzheimer teşhisi konuldu. Rahatsızlanmaya başladığı günlerde oğullarına *"Benden sonra okulla ilgilenmeye devam edin, mutlaka yardım edin."* diyerek vasiyette bulundu. Musa Uğur, 17 Temmuz 2015'te Ramazan Bayramı'nın birinci gününde vefat etmiştir.⁴

4 Milli Eğitim Bakanlığı, "Musa Uğur İlkokulu" (Erişim 10 Aralık 2022).

Kaynakça

Ebud Derda Uğur, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Adem Nas 14 Aralık 2022).

Milli Eğitim Bakanlığı, "Musa Uğur İlkokulu" (Erişim 10 Aralık 2022).

https://musaugurilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/42/17/729400/icerikler/haci-musa-ugur-biyo-grafi_2010483.html?CHK=cdac5e6d-f06538adfc0ff73704905b60

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

FERRUH ERTÜRK

Ferruh ERTÜRK

(1949 - 2011)

*Elif YAFEZ**

Aile Hayatı

4 Mart 1949 Ankara doğumlu, kendisini bilime ve öğrenci yetiştirmeye adanmış bir bilim insanıdır. Ömrü boyunca eğitim alanına emekler vermiş, öğrencileri tarafından örnek alınmış bir hocadır. Birçok bilimsel çalışma yapması ve öğrenci yetiştirmesine vesile olan eğitim gönüllülüğü yanında insanlara hizmet niyetiyle yürütülen çalışmalarda da rol almıştır.

Bakteriyolog olan babası Prof. Dr. Ömer Ertürk, İstanbul'da doğmuş, eğitim ve öğretim hayatını Ankara'da tamamlamıştır. Ömer Bey'in Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi'nde tanıştığı Kamuran Hanım, Türkiye'nin yetiştirdiği ilk kadın akademisyenlerdendir. Doktoralarını, Ferruh Ertürk henüz küçük bir

* Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, Doktora Öğrencisi, elifyafez@gmail.com, Orcid Id: 0000-0003-0485-3310.

çocukken Amerika'nın Oregon eyaletinde tamamlamışlardır. Fakat Ömer Bey hayata erken yaşlarda veda etmiştir.

Hatice Zeynep Hanım'la evli olan Ferruh Ertürk dört çocuk babasıydı. Çocuklarının adı Ömer, Selman, Güzide ve Rabia'dır. Çocuklarına her zaman dürüst ve ahlaklı olmayı öğütleyen Ertürk, kendi yaşantısıyla onlara örnek olmuştur.

Eğitim ve Çalışma Hayatı

Akademisyen bir aileden gelen Ertürk, eğitim hayatına 1960 yılında Ankara Maarif Koleji'nde başlayıp ilkokul ve ortaokulu burada tamamladıktan sonra 1966 yılı itibariyle lise eğitimine Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji'nde devam etmiştir. 1971 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kimya Mühendisliği Bölümü'nde lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra 1974'te yüksek mühendis

Prof. Dr. Ferruh Ertürk. (Aile Arşivi)

unvanı almıştır. 1972 ile 1973 yılları arasında Ankara Şeker Araştırma Enstitüsü'nde araştırmacı mühendis olarak görev yapmıştır. Doktora eğitimi için 1974 ile 1977 yılları arasında Amerika Iowa State Üniversitesi'nde bulunmuş, doktorasını tamamladıktan sonra (1977) yurda dönüp asistan olarak ilk akademik unvanını almıştır. Birbirini takip eden yıllar içerisinde İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmiştir. Asistan olarak çalışmalarına başladığı İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği bölümünde 1982 yılında Çevre Teknolojileri Anabilim Dalı'nda "Doçent Doktor" unvanını kazanmıştır. Aynı zamanda 1980 ile 1989 yılları arasında Suudi Arabistan, Cidde King Abdülaziz Üniversitesi'nde görevli olarak bulunmuştur. 1989 ile 1990 yılları arasında Kocaeli, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Marmara Araştırma Merkezi'nde Kimya Mühendisliği Bölümü'nde Bölüm Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1991 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Çevre Teknolojileri Anabilim Dalı'nda Profesör Doktor unvanı alarak çalışmalarına bu üniversitede devam etmiştir.

Yıldız Teknik Üniversitesi Çevre Teknolojileri Anabilim Dalı'nda 1991 ile 2011 yılları arasında dört dönem bölüm başkanlığı görevini üstlenmiş, 2011 yılından vefatına kadar üniversitede hocalık görevini devam ettirmiştir. Akademik çalışmaları hava kirliliği ve kontrolü üzerine yoğunlaşmıştır. Üniversitede verdiği dersler ve yaptığı tez danışmanlıkları yanında birçok kongre ve sempozyumda bilim kurulu üyelikleri, hava kirliliğine dair vizyon ve misyon plan çalışmalarında katkıları bulunmuştur. Eserleri ve yetiştirerek bayrağı devrettiği öğrencileri, onun yüksek akademik başarıları hakkında bizlere oldukça net bilgiler vermektedir.

Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluşunda Kurucu Mütevelli Heyet Üyesi olarak rol almıştır.

İlim Yayma Vakfı Görev Dönemleri

İlim Yayma Vakfı'nda 21.01.1995 tarihli Genel Kurul Kararı ile üyeliğe seçilmiş, bir yılı genel sekreterlik olmak üzere 1995-2001 yılları arasında altı yıl Mütevelli Heyeti Üyeliği yapmıştır.

Eşinin ailesi de İlim Yayma Vakfı'nda çeşitli dönemlerde görevlerde bulunmuş vakıf geleneğini yaşatan bir ailedir. Vakıf kurucularından Edip Uğur (kayınbiraderi), Mesut Uğur (eşinin amcasının oğlu), Hasan Tahsin Uğur (eşinin amcası), Müftü Uğur (eşinin amcasının oğlu) ile akrabalık ilişkisi vardır.¹

1 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

Katılımcı olduğu çalışma grupları. (Aile Arşivi)

Katılımcı olduğu çeşitli programlar. (Aile Arşivi)

Çalışma Arkadaşları ve Öğrencileriyle Hatıralar

Çalışma arkadaşları ve öğrencileriyle yaptığımız görüşmelerde Ferruh Hoca'nın kişiliği ve hizmetleri hakkında aktarılanlara yer vererek devam etmek isteriz.

Uzun süre birlikte yol yürüdükleri Prof. Dr. Ahmet Mete Saatçi'nin "kardeşim" sıfatıyla tanımladığı Ferruh Hoca ile tanışmaları Orta Doğu Teknik Üniversitesi yıllarına (1973) dayanmaktadır. Ortak hocaları Prof. Dr. Weingartner üzerinden filizlenen dostluklarının tohumu kimya mühendisliği, temel işlemler (unit operations) laboratuvarında atılmıştır.

Mete Saatçi şunları anlatıyor: *"Kendisinin yumuşak ve kalender hali, aramızda samimiyetin çabucak oluşmasını sağladı. Daha sonra bizi Ankara'daki evlerine davet etti ve doğum günü partisine (kendisi doğum günü kutlamalarından çok sıkıldığı halde) katıldık. Annesi ve babası Ankara'da Profesör olarak çalışıyorlardı. Daha*

Katılımcı olduğu çeşitli programlar. (Aile Arşivi)

sonra İstanbul'a annesiyle bizim eve ziyarete geldikleri zaman annesinin dedelerinin, benim annemin dedeleri gibi Dağıstan'dan geldiklerini ve Kumuk olduğunu öğrendik. Annesi Kumukça da konuşabiliyordu." Yakın dostlukları ve çalışma arkadaşlıkları bulunan Saatçi, mesai arkadaşı Ferruh Hoca'nın disiplinli ve teoriden çok pratiğe önem veren bir çalışma tarzının olduğunu iletmektedir. Diğer çalışma gruplarındaki hocalarımızdan aldığımız bilgilerde de benzer şekilde laboratuvar çalışmalarında başarılarının dikkat çekici düzeyde olduğu ve takdir topladığı yönündedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi yüksek lisans eğitimlerinin ardından Ankara'da yaptıkları toplantı ve değerlendirmelerden

Prof. Dr. Ferruh Ertürk. (Aile Arşivi)

sonra dönem itibarıyla yeni gelişim gösteren Biyomedikal Mühendisliği üzerine çalışmalarını devam ettirmeyi planlamışlardır. Ertürk, Millî Eğitim Bakanlığı Bursu'yla Iowa State Üniversitesi Biyomedikal Mühendisliği'ne kaydolmuş ve ilerleyen süreç boyunca yazışmalarında ek olarak ders notlarını da göndermeye başlamıştır. Öyle ki Saatçi bu ders notlarını hâlâ sakladığını aktarmaktadır. Aynı zamanda ev arkadaşlıkları da bulunan Saatçi ile üniversitede Profesör Oulman gözetiminde su ve atık su konuları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Saatçi, Ferruh Hoca'nın King Abdülaziz Üniversitesi'nde rahmetli Hasan Sarıkaya (ö. 2020) ve kendilerinin bulunduğu üç kişilik odalarına bir gün Ferruh Hoca'yı arayan Hindistanlı bir teknisyenin kendisinin iri yapısına ithafen "Dr. Maşallah" dediğini ve sonrasında bu sıfat ile anıldığı hatırasını paylaşmıştır. Bu dönemde

Prof. Dr. Mete Saatçi ile yurt dışı eğitim hatıraları. (Aile Arşivi)

yakın lokasyonlarda oturma imkânı bulduklarını ve Kızıldeniz kenarında ailece pikniğe ve yüzmeye gittiklerini de aktarmıştır. İlk hac ibadetlerini de Saatçi ile gerçekleştirmişlerdir. Fakat bu ziyaretleri sırasında geniş çapta bir yangın sebebiyle çadırları yanmış ve çocukları ile dağlık alanlara yönelmişler, yangın bittikten sonra topluca Mekke'ye hareket edilmiş ve o geceyi köprü üzerinde Prof. Sabahattin Zaim ile beraber kartonlar üzerinde geçirmişlerdir. Bu güzel bazen de üzücü hatıralar ile yol arkadaşlığının son görüşmeleri Cerrahpaşa Hastanesi'ndeki odasında ziyaret ile sonlanmıştır.²

Ertürk, Amerika'dan Türkiye'ye dönüşlerinden sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü'nde çalışmalara devam etmiştir. Çevre Mühendisliği Bölümü'nün kuruluşunda yabancı hocaların Türkiye'de verdiği

konferanslarında İngilizce tercümanlıklarını yapmıştır. O zamanlar Bölüm Başkanı olan Prof. Dr. Nevzat Kor bölüm kurulma sürecinde Ferruh Hoca'nın çok değerli katkılarının olduğunu aktarmaktadır. Ferruh ve Mete Hocalar okulun iki katlı laboratuvarının asma katında karbondioksitin farelere tesirlerini anlamak için deneyler yaptıkları sırada fakülte dekanı ziyaret gerçekleştirmiş, çalışmalar hakkında bilgi alıp hocaları takdir ederek hızlı faaliyetlerinden memnuniyetlerini belirtmiştir. Kor, Ertürk ve ekibinin arı kovarı gibi çalışmalar yürüttüklerini belirtmekte ve eklemektedir: **"Ferruh'un hiçbir hatasına rastlamadım."**³

Cidde görevinde beraber çalışmalar yürüttüğü çalışma arkadaşı, İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi Prof. Dr. Halit Göknil, Ertürk'ü şöyle anlatır: **"Sessiz, sakin mizaca sahip, sorulmadığı müddetçe görüş bildirmeyen, kimseye karışmayan yapısı vardı. İlmi yönden ders aldığı Diyanet Müşavere Heyet Üyesi İbrahim Eken Hoca'dan etkilenmişti. Dervişane bir tutum ile kendisinde olan her şeyi paylaşmayı çok seven bir yapıya sahipti. Sahip olduğu bilgileri de aktarmaya gayret ederdi. Hobileri arasında astronomi ve**

2 Mete Saatçi, "Marmara Üniversitesi Akademisyen Prof. Dr. Mete Saatçi ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 14 Aralık 2022).

3 Nevzat Kor, "İlim Yayma Vakfı Üyesi Emekli Akademisyen Prof. Dr. Nevzat Kor ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 28 Kasım 2022).

spor vardı. Spor yapar özellikle yüzme ile ilgilenirdi. Hafta sonları ailesi ve aile dostları ile yüzerdi. Cidde'de kaldığı yıllarda kendi teleskobu ile yıldız gözlemleri yapardı.”⁴

İlim Yayma Vakfı'nda 2013 ile 2019 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyeliği de yapan İstişare Heyeti Üyesi Prof. Dr. İsmail Adak, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluşunda Ferruh Ertürk ile ortak çalışmalarda bulunmuştur. Prof. Dr. Zeki Çizmecioğlu, Prof. Dr. İsmail Adak ve Ertürk Hoca ile prosedürel süreçlerde birlikte emek harcamışlardır. Adak, Ertürk Hocayı *“Nerede hayır varsa, o oradadır.”* ifadesi ile tanımlamaktadır. Vakıf çalışmalarında ekip olarak çaba göstermenin ehemmiyetine önem verdiklerini, vakıf işlerinde ciddiyet ve hassasiyet ile çalışmalar yürüttüklerini aktarmıştır.⁵

Çalışma arkadaşları ve öğrencileri Ferruh Hoca'yı; çalışkan, uyumlu ve çabalayan bir vakıf insanı, model alınan bir kimse olarak tanımlar.

İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Koyuncu 2011 yılında gerçekleşen doktora tez savunmasında jüri üyesi olarak bulunan Ferruh Ertürk Hoca hakkında; çalışmayı incelerken yüksek hassasiyet gösterdiğini, gerekli noktalarda uzun süren incelemeler neticesinde çalışmalara en iyi şekli vererek tamamlamasını sağladığını aktarmaktadır.⁶

Çalışmalarının başında Ferruh Hoca. (Aile Arşivi)

4 Halit Göknil, “İlim Yayma Vakfı Üyesi Emekli Akademisyen Prof. Dr. Halit Göknil ile Görüşme” (Görüşmecisi: Elif Yafez, 14 Kasım 2022).

5 İsmail Adak, “İlim Yayma Vakfı İstişare Kurulu Üyesi Prof. Dr. İsmail Adak ile Görüşme” (Görüşmecisi: Elif Yafez, 05 Aralık 2022).

6 İsmail Koyuncu, “İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Koyuncu ile Görüşme” (Görüşmecisi: Elif Yafez, 05 Kasım 2022).

İstanbul Teknik Üniversitesi Fizik Mühendisliği Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol Kam, Ferruh Hoca'nın odasına davetlerinde mutlaka ikramlarda bulunduğu öğrencileri ile yemekler yediğini, kişisel ağında tanıdığı kişiler ile öğrencilerinin tanışmasına vesile olarak onlara da network sağladığını, böylece akademik ve idari gelişim konusunda kendilerine önder hocalık yaptığını aktarmaktadır.⁷

1981-1982 eğitim öğretim döneminde yüksek lisans hava kirlenmesi dersinden öğrencisi Prof. Dr. İsmail Toröz Ferruh Hoca hakkında; *“Dersi o dönemlerde sunum araçları olmadığı için tümüyle tahtaya yazarak anlatır, sorulara anında cevap verir, hiçbir soruyu cevapsız bırakmaz, konuyu anlayabilmemiz için elinden geleni yapardı. Notlarını tahtaya deftere yazar gibi aktarır; grafik, şekil vb. gibi çizimleri titizlikle yapardı. Hocamız, konusunda o kadar bilgili, donanımlı olmasına rağmen son derece mütevazı, iyiliksever kişiliğiyle tanınırdı. Derslere zamanında girer, ders saatlerini en verimli şekilde kullanırdı.”* demektedir. Çalışmalarını daha rahat ve özgürce yürütmek adına tercih ettiği İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 1982 yaz tatili dönemi yıllık izni

7 Erol Kam, “İstanbul Teknik Üniversitesi akademisyeni Prof. Dr. Erol Kam ile Görüşme” (Görüşmecisi: Elif Yafez, 02 Aralık 2022).

umrede geçirmiş olmasından dolayı, hakkında soruşturma açılmış, bu sebeple kurum değişikliği yapmıştır. Yurt dışı çalışmalarından sonra Yıldız Teknik Üniversitesi'nde görüşmelerine devam eden Toröz, Ferruh Hoca hakkında gözlemlerinde hep aynı yardımseverlikle işlere koşmasından herhangi bir konuda kendisine gelen kişilere işini bırakıp yardım ettiğinden söz etmektedir. Yüksek tansiyonuna rağmen ağır bilgisayarı ile araç kullanmadan toplu taşıma araçları ile iş yerine gider gelirmiş. Doktorların uyarılarına rağmen sağlığı konusunda kendisine fazla zaman ayırmaz, hep ihmal eder, önceliği, işine, öğrencilerine ve kurumuna vermiş. Toröz tarafından aktarılan bilgilere göre; Bölüm Başkanlığı yaptığı dönemde de aynı tavır ve davranış biçimini devam ettirmiş, mütevazî kişiliğiyle herkesin sevgisini kazanıp saygınlığını korumuştur.⁸

İTÜ'de yüksek lisans dönemi öğrencilerinden Prof. Dr. Kadir Alp, Ferruh Ertürk'ün Yardımcı Doçent olduğu dönemde tez öğrencisi olmuş, bilgilerinden faydalandığını ve sonrasında birçok bilimsel çalışmada desteklerini gördüğünü ifade etmiştir. Anılarında, derin bilimsel yönüne ilaveten

8 İsmail Toröz, "İstanbul Teknik Üniversitesi akademisyeni Prof. Dr. İsmail Toröz ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022).

üstün kişilik özelliklerinden bahsetmektedir. Öğrencilerinin bilimsel bilgilerinden istifade ettiğini, hatta bunun ötesinde camiada hayır duaları ile anılmasına vesile olan insani özelliklerinin bulunduğunu aktarmaktadır. İnsani meziyetleri bakımından hasbi bir kişiliğe sahip olduğu, menfaat gözetmeksizin severek yardımlarda bulunduğu, öğrencileri için rehber konumunda bir hoca olduğu onun hakkındaki ortak kanaatlerdir. Rahatsızlığı ilk olarak İstanbul Teknik Üniversitesi'nde bir jüri programı sonrasında belirti göstermiş, uzun olmayan bir süre sonra hakkın rahmetine kavuşmuştur. Akademisyen yetiştirme konusunda çok çabası olmuş, çok sayıda öğrenciye tez danışmanlığı yapmıştır. Kendisinden sonra bölümünde idari ve akademik çalışmaların devamını da kendi yetiştirdiği öğrencileri devam ettirmiştir. Prof. Dr. Alp yine aynı bölüm hocalarında Prof. Dr. İbrahim Demir ile yaptıkları bir proje için İlim Yayma Vakfı'nda Ferruh Hoca'nın destek ve referans olduklarını şükranla aktarmaktadır.⁹

Prof. Dr. Ferruh Ertürk'ün aziz hatırasını yaşatmak ve geleceğe taşımak maksadıyla öğrencilere yönelik "Prof. Dr. Ferruh Ertürk 2014 Yılı Fikir Projesi Ödülleri" programı düzenlenmiştir. Programın Yürütme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Kaan Yetilmezsoy Ferruh Hoca'yı; *"Kendisini her gördüğümüzde selamını ve sohbetini bizlerden esirgemeyen, güçlü hafızasıyla sorularımıza çözüm bulabilme mücadelesi içerisinde olan, profesörlük unvanını kendisine has mütevazılığı ile geri planda bırakan ve masasında duran bir parça simidi veya bisküviyi bizlere ikram etmekten mutluluk duyan gerçek bir bilim insanıydı. Akademik çalışmalarının dışında, gerçek anlamda inanç sahibi, bu dünyanın fani bir âlem olduğunun bilincinde olan, nur yüzlü, salih bir kul, gerçek bir misafirperver, içinde bulunduğumuz dönemin adeta bir sahabesi ve kısacası bir gönül dostuydu."* ifadeleri ile anmaktadır.

Yetilmezsoy, Ferruh Hoca hakkında; "Çalışmalarla ilgili bir formülü neredeyse yanılma payı bulunmayan güçlü hafızası sayesinde bir çırpıda söyler ve aradığı bir dokümanı veya ders notunu karmakarışık kâğıtlar içerisinde hemen bulurdu. Dersleri büyük bir ciddiyet içerisinde işlemesi, bilgileri sınıfa aktarabilmek ve bildiklerini öğretebilmek adına adeta çırpınması, onu kendime örnek almamdaki en büyük faktördü." "Ders bittikten sonra ceketinin kolundaki tebeşir tozlarını gördükçe hem hüzünlenir hem de böyle bir bilim emekçisinden ders aldığım için gurur duyardım." Yetilmezsoy, çalışmalarıyla ilgili olarak Ferruh Hoca'nın hem yönlendirmeler yaptığını hem de teşvik ettiğini anlatmakta, zaman zaman insani

9 Kadir Alp, "İstanbul Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Kadir Alp ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022).

Prof. Dr. Kaan Yetilmezsoy Doktora sunumu sonrası. (Kaan Yetilmezsoy Arşivi)

olarak gösterdiği kızgınlıklarının dahi bölüm işlerini öncelemek çabasından kaynaklandığını ve kızgınlığının çok kısa sürdüğünü, yeniden o güler yüzlü ve babacan haline döndüğünü aktarmaktadır. Ömrünün son zamanlarında ortaya çıkan ses kısıklığına rağmen bölüm toplantılarına başkanlık etmiş, görevinin başında bulunarak öğrencilerinin çalışmalarına ilgilenmeye devam etmiştir.¹⁰

Prof. Dr. Zeki Çizmecioğlu, "Çok sevdiğim can dostum" diye tarif ettiği Ertürk'le ilgili bir hatırasını şöyle paylaşır: "Hocamız ahlâken çok faziletli ve bilimsel bakımdan çok güçlü bir kimse olduğu halde, çok mütevazı bir kişiydi. Kendisi istemediği halde Yıldız Teknik Üniversitesi'ne arkadaşlarımızca rektör adayı olarak teklif edilmesine karar verildiğinde, arkadaşlarımız Ankara'ya giderek kulis yapmasını kendisine söylediklerinde vakur bir kişi olarak: "Ben Rektör olmak için kulis yapmam!" demiştir. Bunun üzerine arkadaşlarımız Prof. Ümit Arınç ve beni, Ferruh Hocamız için Ankara'da kulis yapmak üzere görevlendirdiler. Prof. Dr. Necmettin Erbakan Hükümeti'nin Meclis'te güven oyu aldığı gün Ankara'da idik, yedi bakanın huzuruna çıktık. Yıldız Teknik Üniversitemiz'in Rektör adayı Prof. Dr. Ferruh Ertürk Hocamız için destek istedik. Ferruh Hocamız YÖK'ten birinci aday olarak çıktığı halde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel (ö. 2015) tarafından atanmadı." demiştir.

Çizmecioğlu, İlim Yayma Vakfı'nca çok sevilen hocaların hocası Prof. Dr. Sabahattin Zaim adına Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluş aşamasında Mütevelli Heyet Üyesi olarak Prof. Dr. Ferruh Ertürk Hocamız'la beraber çalıştığını, birlikte Avusturya'ya, Viyana'ya gittiklerini, kendisinin ne kadar titiz ve görevini en güzel şekilde yapmaya çalışan bir kişi olduğuna şahit olduğunu ifade etmiştir.

Çizmecioğlu, Prof. Dr. Ferruh Ertürk'ün Topkapı Çinili Camii'nde

bir Cuma ezanı öncesi "Hava Kirliliği" ve "İklim Değişikliği" konusunda slaytlı bir konferansında, fosil yakıtların kullanımı ile atmosferdeki artan karbondioksitin güneş ışınlarını absorbe ederek küresel ısınma sonucunda buzulların eriyerek dengesiz yağışların ortaya çıktığını açıklarken konferans sonunda Peygamberimiz'in "Kıyamet kopsa, elinde bir ağaç fidanı olsa onu dik." hadis-i şerifini söylerken çok duygulanarak ağladığına şahit olduğunu ifade etmiştir. "Kıyamet kopsa görevin ne ise ona devam et." anlamında anlaşılan bu hadis-i şerifin "İklim Değişikliği" felaketinin yegâne çözümünün ağaç olduğuna işaret etmiş olması Ferruh Hocamız'ı duygulandırmış ve ağlamıştı.¹¹

Prof. Dr. Atilla Akkoyunlu 1974 yılında tanıştıkları Ferruh Hoca için; *"Çok değerli, donanımlı, mesleki yetkinliği üst düzeyde olan, yakın çevresinde bulunan arkadaşlarımızın ifadesi ile derviş meşrepli bir kardeşimdi" ifadelerini kullanmakta ve etkilendiği bir anısını paylaşmaktadır: "2000'li yılların başı idi. O sıralarda bir doktora projesi için Melen üzerine online su kalite parametrelerinin ölçümünü planlıyordum. O yıllarda online ölçüm Türkiye için yeni idi. Yeşilirmak üzerinde, Hitit Üniversitesi böyle bir çalışma*

10 Kaan Yetilmezsoy, "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Kaan Yetilmezsoy ile Görüşme". (Görüşmecisi: Elif Yafez, 10 Aralık 2022).

11 Zeki Çizmecioğlu, "İstanbul Ticaret Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Zeki Çizmecioğlu ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

Fidan dikiminde.

yapıyordu. Çorum'a, konu ile ilgili gitmeyi planlamıştım. Ancak yol, araba ile sekiz saat idi. Ben de yalnız gitmeyeyim diye Ferruh Hocamız'a konuyu açtım. Bana verdiği cevabı hiç unutmuyorum. Bir an bile tereddüt etmeden 'Ben hazırım. Ne zaman gidiyoruz Atilla?' demişti. Hocamız'ın o cevabı bana yetmişti. Ben olsam cevabım "Ferruh Bey hele bir plan yapayım, sonra söylerim." olurdu. Mesleği ile ilgili o kadar dolu ve yoğundu ki bir yere giderken bile hep havaya bakar meteorolojik olayları takip etmeye çalışırdı."¹²

Prof. Dr. Eyüp Debik, ilk olarak 1993 yılında araştırma görevliliği mülakatında tanıdığı Ferruh Hoca'nın oldukça güler yüzlü, kibar ve esprili bir kişiliği, anlattığı konulara oldukça hâkim bir yapısı, akademik olarak güçlü bir kişiliği olduğunu aktarmaktadır.

12 Atilla Akkoyunlu, "Boğaziçi Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Atilla Akkoyunlu ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

Sürekli atmosfer olaylarını takip ederek yorumlamalar yaptığı ve 1994 yılında İstanbul'un o zamanlar hava kirliliği probleminin çözümünde bir ekibin başında Büyükşehir Belediyesi'ne araştırma çalışmaları ile bu problemin çözümünde modeller geliştirerek sürece destek olduğunu söylemekte ve önemle iletmektedir ki; **"Bugün İstanbul'da temiz bir hava soluyorsak kendisinin bu sürece önemli katkısının olduğunu söylemek gerekir."** Bölüm Başkanlığı yaptığı uzun dönem boyunca yoğunluklarına rağmen ziyaret eden kişiyle ilgilenen, muhabbeti hiç eksik etmeyen ve ziyaretçilerine kendi elleriyle ikramda bulunan mütevazı bir yapısını diğer görüşmecilerle benzer şekilde aktarmaktadır. Diğer bir hassasiyeti olarak bir haksızlık karşısında veya kamuya zarar verecek herhangi bir olay karşısında ise oldukça sert bir tavır takındığını öğreniyoruz. Debik, Ferruh Hoca'nın her zaman doğru olanın yanında durmasını ayrıca vurguluyor. Kınanmaktan asla çekinmeyen doğru bildiğini yapmaktan geri durmayan yapısı sayesinde "dünya görüşü ne olursa olsun" tüm çevrelerce sevildiği ve saygı kazandığını öğreniyoruz. Bu noktada Eyüp Hoca'nın hatıralarına yer verelim: **"Herkesin bildiği gibi Hocamız sakallı idi. Kılık kıyafetle ilgili en sıkıntılı dönemlerde dahi sakalını kesmedi. Bunu gösteriş için yapmaması ve akademik yetkinliği sebebiyle hiçbir yetkili bunu malzeme yapamazdı. Bir başka hadise 28 Şubat sürecinde üniversitede başörtülülerin okula alınmaması ile ilgili bir karar alınmak istendiğinde bu duruma karşı çıkan iki kurul üyesinden biridir. Ferruh hocamızın gönül dünyası da oldukça genişti. O Allah için yaşar, Allah için çalışır, Allah için severdi. Hoca'nın tek bir derdi vardı o da 'Allah'ın rızasını kazanmak'tı."**¹³

Prof. Dr. Arslan Saral, Ferruh Hoca'nın tevazu sahibi tevazu sahibi kişiliğine dair hatıralarını paylaşmaktadır. Bir imtihan döneminde görevli gözetmenin gelememesi üzerine gözetmenlik konusunda yardım teklif ettiğini ki bu dönemde kendisinin hem Bölüm Başkanı hem de bölümün yaşça en büyük Hocası olduğunu vurgulayarak şaşkınlıklarını hatırlamaktadır. Misafiri bulunduğu, ders vakti geldiğinde veya üst yönetimle bir toplantısı olduğunda **"Siz oturdurun, ben şu işi halledip geleyim."** diyerek izin istediğini ve misafirini göndermediğini aktarmaktadır. Hoca'nın tevazuunun bir hayat tarzı olduğunu sadece bu hatıradan değil kendisi ile teşriki mesaide bulunan herkesin buna şahit olduğunu da eklemektedir.¹⁴

1979 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü'nde laboratuvar çalışması görevlendirmeleriyle ortak çalışmalarına başlayan Hürrem Bayhan ile İstanbul Boğazında

13 Eyüp Debik, "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Eyüp Debik ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 20 Aralık 2022).

14 Arslan Saral, "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Arslan Saral ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 20 Aralık 2022).

15 Kasım 1979 yılında gerçekleşen 27 gün süren tanker gemisi kazası yangını (Independenta) ölçümelerini de İstanbul Teknik Üniversitesi Taş Kışla Yerleşkesinde birlikte yapmışlardır. Bayhan'ın aktarımlarına göre Ferruh Hoca Yıldız Yerleşkesinde iken dersinin olmadığı günlerde dahi bölüm odası boş kalmaz, diğer bölümlerden gelen hocalar ile çay ve kahve eşliğinde sohbetler yapılmış. Hatıralarını Hürrem Hocanın tanımlamasıyla bitirelim: *"Rahmetli hiç kimseyi çekistirmeyen, yemeyi yedirmeyi seven, aranan arayan, seven sevilen bir dostumuzdu; yokluğuna zor alıştık, nur içinde yatsın makamı Cennet ve Cemalullah olsun."*¹⁵

Dr. Öğretim Üyesi Kâmil Varınca ve Feryal Güler'in çabaları ile Ferruh Hoca'nın uzun yıllar emek verdiği Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesi'nde 2010 Avrupa Kültür Başkenti Kongre ve Kültür Merkezi içerisinde bulunan bir salona ismi verilmiştir.

Prof. Dr. Ferruh Ertürk 24 Ağustos 2011 tarihinde yatsı namazını kıldıktan sonra Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Kaynakça

Adak, İsmail. "İlim Yayma Vakfı İstişare Kurulu Üyesi Prof. Dr. İsmail Adak ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 05 Aralık 2022).

Akkoyunlu, Atilla. "Boğaziçi Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Atilla Akkoyunlu ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

Alp, Kadir. "İstanbul Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Kadir Alp ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022).

Bayhan, Hürrem. "Yıldız Teknik Üniversitesi Emekli Akademisyeni Dr. Biyo. Hürrem Bayhan ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

Çizmecioğlu, Zeki. "İstanbul Ticaret Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Zeki Çizmecioğlu ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

Debik, Eyüp. "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Eyüp Debik ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 20 Aralık 2022).

Göknil, Halit. "İlim Yayma Vakfı Üyesi Emekli Akademisyen Prof. Dr. Halit Göknil ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 14 Kasım 2022).

İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

Kam, Erol. "İstanbul Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Erol Kam ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 02 Aralık 2022).

Kor, Nevzat. "İlim Yayma Vakfı Üyesi Emekli Akademisyen Prof. Dr. Nevzat Kor ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 28 Kasım 2022).

Koyuncu, İsmail. "İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Koyuncu ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 05 Kasım 2022).

Saatçi, Mete. "Marmara Üniversitesi Akademisyen Prof. Dr. Mete Saatçi ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 14 Aralık 2022).

Saral, Arslan. "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Arslan Saral ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 20 Aralık 2022).

Toröz, İsmail. "İstanbul Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. İsmail Toröz ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 08 Aralık 2022).

Yetilmezsoy, Kaan. "Yıldız Teknik Üniversitesi Akademisyeni Prof. Dr. Kaan Yetilmezsoy ile Görüşme". (Görüşmecisi: Elif Yafez, 10 Aralık 2022).

15 Hürrem Bayhan, "Yıldız Teknik Üniversitesi Emekli Akademisyeni Dr. Biyo. Hürrem Bayhan ile Görüşme" (Görüşmecisi: Elif Yafez, 19 Aralık 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

A H M E T F İ K R E T E V Y A P

Ahmet Fikret EVYAP

(1932 - 2022)

*Meliha Yonca ERDEM**

Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi: Ahmet Fikret Evyap

1932 yılında Erzurum'da doğmuştur. Babası Mehmet Rifat Evyap, annesi ise Hedise Evyap'tır. Babasının iş disiplini ve inandığı değerler hasebiyle çocukluk yıllarının belli bir dönemini Erzurum'da geçirmiştir.¹

Nitekim Ahmet Fikret dünyaya geldiğinde Erzurum'da "derme çatma bir sabunhanede" sabun

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, melihayoncaerdem@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-8293-2458.

1 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "Ahmet Fikret Evyap".

Ahmet Fikret Evyap ve Annesi Hedise Hanım. (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

üretimine başlamıştı. 1927 yılında sabun imalatı yoluna babası Abdolvahap Efendi'nin nasihatleriyle baş koymuştu.² Mehmet Rifat Bey'in ilk çocuğu Ahmet Fikret doğduğunda aile için bu iş daha çok yeniydi. Fikret Bey babasının Erzurum yıllarında sabun imalatı işindeki ilk adımlarını şöyle dile getirmiştir:

*"Babam evin yanında, küçük bir çatının altına sabun kazanı koymuş, sabunhanesinde sabunculuğu başlatmıştı. Erzurum'da sabun fabrikası diye bir şey yokken babamın yaptığı işler, ticaret-kâr fizibilitesine dayalı işler değildi. Benim sabun sevgim baba mesleğini geliştirdi."*³

2 Anadolu Ajansı, "Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti", (Erişim: 15 Ocak 2023).

3 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", 01:33-02:11.

Ahmet Fikret Evyap Robert Koleji'nde. (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

1943 yılında Ahmet Fikret 11 yaşındayken aile, sabun imalatı işini geliştirmek gayesi ve ihtiyakıyla İstanbul'a göç etmiştir. Bu süre zarfında Ahmet Fikret İstanbul'da bir taraftan eğitim-öğretim hayatına devam ederken diğer taraftan da babasına sabun imalatı işinde yardımcı olmuştur. Lise çağına geldiğinde eğitim-öğretim hayatına Robert Koleji'nde devam etmiştir.⁴

Daha çocukluk çağından itibaren sabun kokusuyla iç içe yaşamıştır. Dolayısıyla işletmecilik eğitimini çocukluk çağından itibaren bizzat babasından almıştır. Onların arasındaki ilişki baba-oğul ilişkisi olduğu kadar aynı zamanda usta-çırak ilişkisidir.

Meslek Hayatı

Babası Mehmet Rifat Bey'in ortağından ayrılmasıyla birlikte 1950 yılında eğitim-öğretim hayatını sürdürdüğü Robert Koleji'nden ayrılmış, aile şirketinde tam zamanlı olarak meslek hayatına atılmıştır. Onun bu girişimi, işlerin gidişatında âdeta "yeni bir sayfa" açmıştır. Vizyon sahibi kişiliği, 1955 yılından itibaren şirket bünyesinde takip edilen orijinal imalat girişimleriyle kendini ön plana çıkarmıştır. Bu yılda dünya çapında tanınacak "Arko" markası doğmuş, akabinde 1968 yılında yine aynı derecede öneme sahip "Duru" markası piyasaya sürülmüştür. Mehmet Rifat Evyap'ın 1930'lu yıllarda düşündüğü fakat imalatını ertelediği krem ürünler için de 1958 yılındaki öncülüğüyle gerekli adımlar atılmıştır. Böylelikle Arko

4 AA, "Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti".

markalı krem ürünler söz konusu yılda tüketiciyle buluşmuştur.⁵ Arko Markasının üretim sonucunu ve bu markanın tüketici tarafından benimsenişini bizzat Ahmet Fikret Evyap şöyle vurgulamıştır: "Pırl pırl bir marka oldu Arko. Ben böyle bir sadakat görmedim."⁶

İstanbul'daki imalat tesisleri başta Kandilli'de, sonrasında

Ahmet Fikret Evyap'ın Meslek Hayatı. (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

Tahtakale'de, Silahtarağa'da, Ayazağa'da ve nihayetinde Tuzla'da kurulmuştur. Bilhassa 1967 yılında otomatik üretime geçtiğinde sektörün öncü markası hâline gelmiştir.⁷ Bunun yanında Ahmet Fikret Evyap'ın mesleğine olan hevesi ve merakı ile kardeşi Mehmet Fethi Evyap'ın teknik konulardaki kabiliyeti de bir araya gelince Evyap'ın küresel boyuttaki yükselişi dikkat çekici bir seviyeye ulaşmıştır.⁸ Söz konusu durumu Ahmet Fikret Evyap şöyle dile getirmiştir. **"Fethi'de teknik kabiliyet, Allah vergisiyle var. Sabun hevesi, merakı da bende var. Bunun ikisi bir araya gelince samanlık seyrân oldu."**⁹

1970'li yıllarda artan tüketici talebini karşılamak gayesiyle imalatı artırma yoluna gitmiştir. İmalatı artırmak için tesislerini Ayazağa'ya -ki burayı Ahmet Fikret Evyap "mutlu bir sabunistan"¹⁰ olarak dile getirir- taşıma kararı işlerin büyümesi noktasında önemli bir adım olmuştur. Gün geçtikçe istikrarlı bir biçimde büyüyen Evyap, 1980 yıllardan itibaren ihracata ağırlık vermeye başlamıştır. Nitekim 1980'li yılların

sonuna gelindiğinde Şirket, Türkiye'nin yüz büyük şirketi arasında anılmaya başlamıştır. Şirket 1989 yılında ilk defa AR-GE Merkezi kurarak kişisel temizlik ve bakım odaklı tüketici ürünleri alanında araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır.¹¹ 19 Ocak 1992'de babaları Mehmet Rifat Evyap vefat etmiştir. Bu acı kaybın ardından baba mesleğini, yine babasının değerlerinden ayrılmadan kardeşi Fethi Evyap ile sırt sırta vererek büyütme ve adını geniş kitlelere duyurmaya devam etmiştir.¹²

1995 yılından itibaren Ahmet Fikret Evyap, bilhassa kişisel bakım ürünleri piyasasındaki etkinliğini artırmaya önem vermiştir. Bu doğrultuda şampuan, diş macunu, tıraş kremi, pudra, jöle, losyon, parfüm ve deodorant gibi ürünler piyasaya sürüldü. Akabinde 2002 yılında ilk defa yurt dışında, Mısır-İskenderiye'de yeni bir Evyap fabrikası faaliyete geçti.¹³ Bu fabrikanın yerini ve önemini Ahmet Fikret Evyap şöyle belirtmiştir:

"Bizim davamız Türk bayrağını, Türk ürününü tüm dünyada hakkıyla temsil etmek. Evyap olarak hayalimiz, zor rekabet şartlarında ayakta durmak ve

5 Yeni Şafak, "Evyap'ı Dünya Markası Yapan Hayırsever İş Adamı Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti", (Erişim: 15.01.2023).

6 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", 05:40-05:44.

7 Evyap, "Hakkımızda", (Erişim: 15.01.2023).

8 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli" 09:45-09:50.

9 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", 10:07-10:13.

10 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", 13:06-13:10.

11 Evyap, "Hakkımızda".

12 AA, "Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti".

13 AA, "Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti".

büyümeye devam etmek. Türk firması olarak varlığımızı sadece Türkiye’de değil, yurt dışında da tüm markalarımızla sürdürmek.”¹⁴

2003 yılında Evyap kendi limanını, Evyapport'u kurmuştur. Bu liman Türkiye'nin bizzat 4. büyük özel limanı olma özelliğine sahiptir. Bu limanla markanın dünyaya açılması daha da kolaylaşmıştır. Markanın büyümesine dair atılan her bir yeni adım, yeni bir girişimin hazırlayıcısı olmuştur. Evyap tesisleri 2012 yılında Ayazağa'dan Tuzla'ya taşındığında imalat konusunda son teknolojiye sahip olmuştur. 2013 yılında Rusya ve Ukrayna ile satış ve pazarlama ağı kurulmuştur. 2014 yılına gelindiğinde ise Evyap, artık Malezya'dadır. Evyap Ailesi buraya dünyanın en geniş çaplı oleokimya tesisini yapmıştır. Yine burada 2019 yılında ek yatırımla kapasite artışına gitmiştir.¹⁵

Bir dünya markası hâline gelmesinde ülkemizin gelişimine katkı sağlamak ve bu vatan topraklarını bize armağan eden atalarımızın nesline iyi bir hizmet verebilme borcunu ödeyebilmek düşüncelerinin tesirli olduğunu şöyle dile getirmiştir:

“Türkiye Cumhuriyeti’ni, hürriyet sembolü olarak bu ay-yıldızlı bayrağın dalgalanması için canını veren şehitlerimize,

Evyap Malezya’da. (Evyap Kurumsal, “Evyap 90. Yıl Belgeseli”)

gazilerimize borçluyuz. Bugünkü devirde onların soyu, onların torunları olan insanların bizlerden iyi bir hizmet beklmeleri haklarıdır.”¹⁶

Baba mesleğini bir adım daha ileriye taşımak ve Evyap’ı dünya çapında bir marka hâline getirmek için hayatı boyunca aşkla çalışmıştır. O, şahsî meslek hayatında başarıyı üst düzeyde yakalayabilmiş bir iş adamı olarak kendisini bizzat ülkesine vakfetmiştir.

Babadan Miras Altın Kuralları

Mehmet Rifat Evyap'ın babası Abdolvahap Efendi sabun imalatına başladıkları ilk zamanlarda oğluna şöyle bir nasihatte bulunmuştur:

“Her kalıp sabun bir akit. 20 bin kalıp sabunun var ise 20 bin kişiyle akit imzalıyorsun demektir. Bu sabunu alan kişiye kalite ve temizlik sunarak hayal kırıklığı yaratmadan umduğunu aynen vermen gerekir. Sizin sabununuz her şeyin en iyisinin tahsis edildiği insana hitap edecek. Sen de ona sabun yapıyorsan güzel yapmalısın.”¹⁷

Babasının nasihatleri doğrultusunda mesleğine yön veren Mehmet Rifat Evyap, babasından öğrendiklerini oğullarına aktarmıştır. Babasından öğrendiği *“Yapacağının en iyisini yap!”¹⁸* düsturunu oğullarına aşılamış; çalışkan, idealist ve meraklı bir iş insanıydı. Mehmet Fethi Evyap ve Ahmet Fikret Evyap babalarının kendilerinde oluşturduğu “kanaat çizgisi”ni benimsemişler ve bu doğrultuda

14 AA, “Evyap’ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti”.

15 Evyap Kurumsal, “Evyap 90. Yıl Belgeseli”, 18:18-21:45.

16 Evyap Kurumsal, “Evyap 90. Yıl Belgeseli”, 26:42-27:03.

17 Evyap Kurumsal, “Evyap 90. Yıl Belgeseli”, 00:04-00:39.

18 Evyap Kurumsal, “Evyap 90. Yıl Belgeseli”, 07:28-07:34.

Ahmet Fikret Evyap'ın Babadan Miras Altın Kuralları. (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

meslek hayatlarında da babalarının itimat ettiği "altın kurallar"a âdeta bir miras gibi sahip çıkmışlardır.¹⁹

Baba Mehmet Rifat Evyap, aynı zamanda icra ettiği işinin de ustasıdır. Dolayısıyla ustanın çırağı olan Ahmet Fikret Evyap'ın benimsediği meslekî "altın kurallar" şöyledir:

a. "Üstün kaliteli ürünler üretmemizin karşılığında aldığımız en değerli ödül, tüketicilerimizin markalarımıza duyduğu güven ve sadakattir."

b. "Tüketicilerimizin güven ve sadakati en iyi ürünlerin üretimini gerektirir ve elde edilen kar yatırıma dönüştürülmelidir. Evyap'ta kalite her şeyden önce gelir. Bu nedenle üstün kaliteli ürünler üretebilmek için her koşulda en son teknoloji bulunup kullanılmalıdır."

19 Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", 15.48-15.58.

Ahmet Fikret Evyap'ın Babadan Miras Altın Kuralları-2 (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

c. "En üstün kaliteli ürünler üretilip uygun fiyatla tüketiciye sunulmalıdır."²⁰

Bunlarla birlikte Ahmet Fikret Bey, meslek hayatı boyunca "insanların mutluluğuna katkıda bulunmak için, üstün kalitedeki kişisel bakım ürünlerini uygun koşullarda sunmak" vizyonuna, "Evyap'ın Türkiye'de ve bölgede uluslararası markalarla rekabet eden konumunu güçlendirmek, liderliğini geliştirerek sürdürmek" misyonuna, "erdemli ve dürüst" olma, "topluma, çevreye ve paydaşlarına karşı sorumluluk" duyma, "kalitede bütünlüğü ve devamlılığı öne çıkaran" anlayışa sahip olma, "çalışanlarını önemseyen, geliştiren; çalışanlarına karşı adil ve onlara güvenen" bir yaklaşıma sahip olma, "müşteri ve tüketici odaklı" olabilme ile "sürekli kendini geliştiren" bir şirket olabilme değerlerine inanmıştır. O, inandığı söz konusu vizyon, misyon ve değerler ışığında Evyap'ı geleceğe başarıyla taşımıştır. Ahmet Fikret Evyap vefatının ardından geriye "Türkiye dahil üç ülkede üretim tesisleri olan, yüzün üzerinde ülkeye ihracat yapan ve dört bin kişiye de istihdam sağlayan" bir Evyap bırakmıştır.²¹

Ahmet Fikret Evyap ve İlim Yayma Vakfı

Başarılı meslek hayatıyla öne çıkan bir şahsiyet olduğu kadar hayırsever oluşuyla ve söz konusu başarısını hayırlı işlere vakfedişleriyle

20 Evyap, "Hakkımızda".

21 Evyap, "Hakkımızda".

Ahmet Fikret Evyap. (Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli")

de tanınmıştır. Sivil toplum kuruluşlarına karşı daima hassasiyet göstermiş ve onlardan maddi-manevi yardımlarını esirgememiştir. 1970'li yılların başında kurulan ve gayesi "vatana ve millete faydalı olabilecek iyi insanlar yetiştirmek" olan İlim Yayma Vakfı'nın kurucularındandır. Vakıf'la yıllarca irtibatını sürdürmüş ve çeşitli desteklerde bulunmuştur.

O; hayırsever, mazlumu geri çevirmeyen, yardıma ihtiyacı olana el uzatan, yeniliklere açık ve çalışkan kişiliğiyle; gelecek nesillere örnek olabilecek şahsiyetiyle tanınmıştır. Vefatına değin İlim

İYV Mütevelli Heyeti'nin hastalığı sırasında Ahmet Fikret Evyap'ı ziyareti. Soldan sağa; Sabahattin Kırkan, N. Bilal Erdoğan, Yücel Çelikbilek, İ. Turan İlter, oğlu Mehmed Evyap, oğlu A. Fikret Evyap (İYV Arşivi)

Yayma Vakfı'na yardımlarını sürdürmüştür. Vefatından sonra kendisinin açtığı hayır çıkırını bugün, oğlu Mehmed Evyap sürdürmektedir.²²

Ahmet Fikret Evyap, hayatı boyunca ilme ve eğitime önem vermiştir. Türkiye'nin çeşitli yerlerine okullar açması verdiği bu önemi somutlar nitelikte bir girişimdir. Mehmet Rifat Evyap Mesleki Teknik Anadolu Lisesi (Ayazağa), Mehmet Rifat Evyap Camii (Ayazağa), Abdülvahap Evvab Camii (Beykoz Mıhrabat Korusu), yapımı sürmekte olan Mehmet Rifat Evyap Fen Lisesi (Erzurum), Tenzile Ana İlkokulu ve Tenzile Ana Ortaokulu (Van-Erciş), Hedise Evyap İlköğretim Okulu (Körfez) ve Mürüvvet Evyap Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi (Kocaeli) gibi okullar onun ve Evyap ailesinin ilim ile eğitim

22 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "Ahmet Fikret Evyap".

Ahmet Fikret Evyap'ın vefatı. (Yeni Şafak, "Evyap'ı Dünya Markası Yapan Hayırsever İş Adamı Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti".)

noktasındaki hassasiyetini örnekleyen yapılarıdır. Ahmet Fikret Evyap ve ailesi ülkeye ve millete hizmet etmeyi kendine bir borç bilmiş, bu yolda sayısız inşalar ve yardımlar ortaya koymaktan hiçbir surette geri durmamışlardır. Evyap Ailesi daima ülkenin ve milletin refahı için elini taşın altına koymayı tercih eden fedakâr bir aile olmuşlardır.²³

Vefatı

Yegâne gayesi vatanına ve milletine hayırlı bir insan evladı olmak olan Ahmet Fikret Bey, 90 yaşında, 22 Kasım 2022 tarihinde ebediyete irtihal etmiştir. Mütevazı bir hayat süren Ahmet Fikret Evyap'ın cenazesi, öğle namazına müteakiben Eyüpsultan Camii'nden kalkarak Eyüpsultan Mezarlığı'na defnedilmiştir.²⁴ Hayatı boyunca başarılarıyla hatırlandığı kadar hayırsever, mütevazı, çalışkan, azimli ve meraklı kişiliğiyle de anılmıştır. Vefatının ardından yine aynı şekilde anılmaya; ismiyle ve Evyap'la yaşamaya devam edecektir.

Kaynakça

Anadolu Ajans, "Evyap'ın İkinci Kuşak Temsilcisi Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti", Erişim: 15 Ocak 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/evyap-in-ikinci-kusak-temsilcisi-ahmet-fikret-evyap-hayatini-kaybetti/2745329>.

Demirören Ajans Haber, "Ahmet Fikret Evyap Son Yolculuğuna Uğurlandı", Erişim: 15.01.2023. <https://www.dha.com.tr/amp/gundem/ahmet-fikret-evyap-son-yolculuguna-ugurlandi-2166098>.

Evyap, "Hakkımızda", Erişim: 15.01.2023. <https://www.evyap.com.tr/tr/hakkimizda/biz-kimiz-3>.

Evyap, "Topluma Katkı", Erişim: 15.01.2023. <https://www.evyap.com.tr/tr/Home/ToplumaKatki/1>.

Evyap Kurumsal, "Evyap 90. Yıl Belgeseli", Erişim: 15/01/2023, https://youtu.be/TnvXudH2o_0.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "Ahmet Fikret Evyap".

Yeni Şafak, "Evyap'ı Dünya Markası Yapan Hayırsever İş Adamı Ahmet Fikret Evyap Hayatını Kaybetti", Erişim: 15.01.2023. <https://www.yenisafak.com/amphtml/hayat/evyapi-dunya-markasi-yapan-hayirsever-is-adami-ahmet-fikret-evyap-hayatini-kaybetti-3891608>

²³ Evyap, "Topluma Katkı".

²⁴ Demirören Ajans Haber, "Ahmet Fikret Evyap Son Yolculuğuna Uğurlandı", (Erişim 15.01.2023).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

KEMAL UNAKITAN

Kemal UNAKITAN

(1946 - 2009)

*Musa Melih DEMİRBAŞCI**

İlk Yıllar ve Eğitim Hayatı

Mustafa Bey ve Hidayet Hanım'ın çocuğu olarak 14 Şubat 1946 tarihinde Edirne'nin Süloğlu ilçesine bağlı Domurcalı köyünde dünyaya geldi. Kırım'dan Edirne'ye göçen ailesi Unakitan soyadını değirmencilik yapmasından dolayı almıştır. Babasının bakkal dükkânında çalışarak hayatının erken yaşlarında esnaflığı öğrenen Kemal Unakitan, ilk, orta ve lise öğrenimini Edirne'de tamamladı. Daha o yıllarda derslerindeki başarısı, kendisinden üst sınıfların bile çözemediği matematik sorularını çözebilmesi gibi özellikleriyle hocalarının dikkatini çekti. Edirne Ticaret Lisesi'nden mezun olmasının ardından Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni kazanarak (Bugünkü adıyla Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) 1968 yılında bu okuldan mezun oldu. Girdiği sınavlarda başarılı olarak Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'nda hesap uzman muavini olarak İzmir'de göreve başladı.

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi (Mezun), mmelihdemirbasci@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-7816-4353.

Kemal Unakitan. (Bereket Dergisi 32
(Eylül-Ekim-Kasım 2012))

Kemal Unakitan ve eşi Ahsen Unakitan. (<https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/2168418-devletin-iki-yakasini-bir-araya-getiren-adam>.)

Evliliği

Meslek hayatına başladığı yıllarda ilkokuldan beri tanışıklıklarının olduğu ve o sırada İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde son sınıf öğrencisi olan Ahsen Hanım'la İzmir'de evlendi (1970).¹ Bu evlilikten Abdullah, Zeynep ve Fatma olmak üzere üç çocukları dünyaya geldi.

İş Hayatı

1971 yılında hesap uzmanı olan Unakitan İzmir'den İstanbul'a tayin oldu. 1976'da Hesap Uzmanları Kurulu'ndan ayrılarak bir süre mali müşavirlik yaptı.² BİRKO Ticaret ve Sanayi A.Ş.'de Genel Müdür Yardımcısı olarak bulundu.³

SEKA Yılları

O dönem iktidar ortağı olan MSP'nin Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'ın (ö. 2011) isteği üzerine Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş.'de (SEKA) Genel Müdür Muaviniği ve 1976-1978 yılları arasında SEKA Genel Müdürlüğü görevlerini üstlendi.⁴ Hem dindar bir yöneticiye bürokrasi içinde pek hoş

1 Nikah töreninde Ahsen Hanım, eşi Kemal Bey'in ne iş yaptığını soranlara hesap uzmanının ne olduğunu anlatmak zor olduğu için "geleceğin Maliye Bakanı" demişti. Ahsen Hanım'ın kolaylık olsun diye kullandığı bu ifade ileride gerçek olacaktı.

2 Maliye Hesap Uzmanları Derneği (HUD), "Kemal Unakitan" (Erişim 6 Ocak 2023).

3 Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), "Kemal Unakitan" (Erişim 6 Ocak 2023).

4 Vikipedi, "Kemal Unakitan" (Erişim 6 Ocak 2023).

bakılmaması hem de 80 Darbesi'ne giden sürecin kaotik atmosferi nedeniyle oldukça zor bir görev kendisine tevdi edilmişti. SEKA, İzmit'te ciddi bir nüfusu istihdam eden ve şehir hayatının merkezinde olan bir kurumdur. Unakitan göreve geldiğinde kurum; grevler ve lokavtlarla yoğun bir şekilde yara almıştı. Kemal Bey, işinin ehli olması ve müzakereye açık, çözüm odaklı idareciliğiyle kısa zamanda kurumdaki sorunları çözen ve şehrin kabul ettiği bir isim oldu. Sadece kurumun idari işleyişiyle değil insani özellikleriyle de iz bıraktı. SEKA'nın kuruluşuna öncülük eden ancak o yıllarda gerekli vefanın gösterilmediği Mehmet Ali Kağıtçı'yı (ö. 1982) Heybeliada'da ziyaret etti ve kurumun vefasını gösterdi. Eşi Ahsen Hanım'la birlikte şehirde pek çok hayır faaliyetinde bulundu. O yıllarda Ahsen Hanım tarafından Münevver Kadınlar Kültür Derneği kuruldu ve hem şehirde pek çok insanın Kur'an öğrenmesine vesile olundu hem de ihtiyaç sahibi ailelere yardımlarda bulunuldu.⁵ Kısa bir görev süresi olsa da görevinin hakkını veren bir müdür olarak SEKA tarihine geçti.

Erbakan'ın isteğiyle SEKA Genel Müdürü'ymen Milli Selamet Partisi listelerinden Edirne milletvekili adayı oldu. Kendi anlatımıyla seçilemeyeceğini bilse de vazifeyi yerine getirmek adına kabul etmişti.⁶

Özel Sektör ve Diğer Görevler

SEKA'daki görevinin ardından özel sektörde de çalıştı; Bahariye Mensucat'ta Genel Müdür, Albaraka Türk'te Yönetim Kurulu Üyesi, BEM Dış Ticaret Şirketinde Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Başkanı, Family Finans'ta Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yaptı.⁷ Bu süreçte filen siyasete girmese de Necmettin Erbakan ve Turgut Özal'ın (ö. 1993) sıkça fikirlerine başvurduğu kişilerden oldu.

Faizsiz Bankacılık Girişimi

Kemal Unakitan, Korkut Özal (ö. 2016), Sabahattin Zaim (ö. 2007) gibi isimlerin içinde olduğu İslami aydınlardan oluşan çevre 70'li yıllardan itibaren "faizsiz bankacılık", "İslami finans" konulu toplantılar düzenlemekte, fikir alışverişlerinde bulunmaktaydı. Bu çabaları Türkiye'deki faizsiz bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki ve 1984 yılında resmen kurulacak olan Albaraka Türk Katılım Bankası'na

da zemin hazırladı. 1983 yılına gelindiğinde faizsiz finans alanında Türkiye'ye yatırım yapmak isteyen Dallah Grup ile Topbaş Grubu'nu bir araya getirdi. Ancak Türkiye'deki hukuki mevzuat henüz böyle bir finans kurumunun kurulmasına imkân vermiyordu. Mevzuat değişikliği için dönemin Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Turgut Özal'la görüşerek durumu anlattı. Özal'ın da işi sahiplenmesiyle çalışmalar hızlandı. Kemal Unakitan'ın da içinde olduğu heyetin Merkez Bankası'yla yaptığı uzun müzakerelerden sonra gerekli tebliğler ve kanun hükmünde olan Özel Finans Kurumları Kararnamesi çıktı. Böylelikle Albaraka Türk Katılım Bankası kurulmuş oldu.⁸ Unakitan, kurumda daha sonra Yönetim Kurulu Üyeliği de yaptı.

İBB ve Recep Tayyip Erdoğan

1994 yılında Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmesinin ardından kendisine büyükşehir belediyesinin genel sekreterliğini teklif etti. Ancak Unakitan, çocuklarının küçük olduğu ve işlerini bırakacağı kimse olmamasından ötürü bu teklifi kabul etmedi. Erdoğan'ın, "Bari haftada bir koordinasyon toplantılarımıza katıl." ricasını kıramayarak bu

5 Ahsen Unakitan, "Hizmet Ehli Bir İnsan: Merhum Kemal Unakitan" (Görüşmeciler: Adem Yavuz-Osman Acun-Engin Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı Bülten* 11, (Şubat 2018) 35.

6 Kemal Unakitan, "Türkiye'nin Güler Yüzlü İdarecilere İhtiyacı Var" (Görüşmeci: Ekrem Şahin, Görüşme Transkripsiyonu), *Bereket Dergisi* 32 (Eylül-Ekim-Kasım 2012), 12.

7 TBMM, "Kemal Unakitan" (Erişim 6 Ocak 2023)

8 Unakitan, "Türkiye'nin Güler Yüzlü İdarecilere İhtiyacı Var", 10.

toplantılara katılmaya başladı. Zaman içerisinde haftada bir koordinasyon toplantısıyla sınırlı kalmayan belediye mesaisi artarak devam etti ve Erdoğan'ın "Kemal Abi"si bu süreçte en büyük yardımcılarından biri oldu.

İlim Yayma Vakfı

90'lı yıllarda giderek etkisini artıran ve 28 Şubat 1997 tarihiyle sembolleşen süreç boyunca pek çok İslami kurum ve kuruluş baskı altına alınmış, irticayla mücadele adı altında toplumun bir kesiminin hayat tarzına müdahaleler yoğunlaşmıştı. Süreç boyunca Refah Partisi kapatılmış, partinin genel başkanı ve pek çok milletvekili siyasi yasaklı hale getirilmiş, kamu kurumlarında ve üniversitelerde başörtüsü yasaklanmış, sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmiş, pek çok kişi görüşlerinden ve hayat tarzından dolayı kamudan ihraç edilmişti. Bunlarla da kalınmamış İslami dernek ve sivil toplum kuruluşlarına da yoğun bir baskı uygulanmaya başlanmıştı. İşte böyle bir dönemde Kemal Unakitan, 70'li yılların ortasında tanıştığı ve maddi manevi hizmetlerde bulunduğu İlim Yayma Vakfı'nda Mütevelli Heyeti Başkanlığı görevini üstlendi. Tedirginliklerin ve korku ikliminin bulunduğu bir dönemde "*Biz işimizi kitabına uygun yaparsak kimse bize bir şey yapamaz.*" diyerek Vakfa özgüven kazandırdı. İdareci olduğu her kurumda olduğu gibi Vakıf'ta da birleştirici, çözüm

odaklı bir rol oynadı. Üniversite öğrencilerinin burs ve barınma imkânlarını artıracak çalışmalar yaptı. "*Kasamızda kalacağına talebeye burs olsun!*" anlayışını benimsedi. Bu dönemdeki önemli adımlardan biri de İrfan Koleji'nin kurulmasıydı. 28 Şubat sürecinde İmam Hatiplerin orta kısmı kapatılmasından ötürü "*Gençlerimizi yetiştirmek için böyle bir şey kurmalıyız.*" düşüncesiyle 1998 yılında İrfan Koleji kuruldu. Kemal Unakitan o dönemde üniversite kurulması için de bir çalışma yapsa da hami üniversite bulunamadığından üniversite çalışmaları sonuca ulaşamadı.⁹ 24 Ocak 1996'da Asım Taşer'den devraldığı ve üç yıl boyunca sürdürdüğü Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı 9 Mart 1999'da Sabahattin Kırkan'a devretti. Mütevelli Heyeti Başkanlığı süresince Numan Kurtulmuş, Murat Ülker, Sabahattin Zaim (ö. 2007), Mustafa Bilge, M. Mehdi Sungur (ö. 2018) gibi pek çok önemli isimle birlikte çalıştı.¹⁰ Ayrıca 1981-1982 yılları arasında da İlim Yayma Cemiyeti'nin başkanlığını yapmıştır.¹¹

Siyasete Giriş ve Bakanlık Dönemi

3 Kasım 2002 seçimleri öncesi Recep Tayyip Erdoğan'ın daha önceki mahkûmiyetinden ötürü siyasi yasaklı olması ve milletvekili adaylığının düşürülmesinden dolayı Erdoğan'ın talebiyle onun yerine AK Parti'den milletvekili adayı oldu. İstanbul Milletvekili olarak Meclis'e giren Unakitan, Abdullah Gül Başkanlığındaki 58. Hükümet ile Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki 59. ve 60. Hükümetlerde Maliye Bakanı olarak görev yaptı. Türkiye'nin 2001 krizinin etkilerini atlatmaya çalıştığı, yüksek enflasyonla mücadele ettiği, maaş ödeyemeyecek halde olduğu çok zor bir dönemde göreve gelen Kemal Unakitan özel sektör ve bürokrasideki tecrübesiyle başarılı bir Bakanlık dönemi geçirdi. Bakanlığı döneminde çözüm odaklı kişiliğiyle kapısını herkese açık tutarak gerek Batı ülkeleri gerekse de İslam ülkeleriyle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için yoğun bir çaba sarf etti. O dönem IMF programını uygulamak durumunda olan Türkiye'nin IMF ile olan müzakerelerinde en üst muhatap oldu. Kendi ifadesiyle başlarda "*Esprilerime bile gülmüyorlardı.*" dediği IMF yetkilileri daha sonra "*Kemal Bey siz söz verin kâfi.*" demeye başlamıştı.¹² 2008 yılında Londra'da Financial Times grubuna bağlı ekonomi dergisi *The Banker* tarafından Avrupa'da "Yılın En İyi Maliye Bakanı" seçildi.¹³ 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan seçimde bu kez Eskişehir'den aday olan Unakitan ikinci kez milletvekili seçildi.

9 Ahsen Unakitan, "Hizmet Ehli Bir İnsan: Merhum Kemal Unakitan", 35.

10 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

11 TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), "İlim Yayma Cemiyeti" (Erişim 6 Ocak 2023)

12 Unakitan, "Türkiye'nin Güler Yüzlü İdarecilere İhtiyacı Var", 13.

13 The Banker, "Finance Minister of the Year/ Europe: Kemal Unakitan, Finance Minister, Turkey" (Erişim 6 Ocak 2023).

Unakıtan ve Erdoğan. (<https://www.turkiyeegitim.com/eski-bakan-kemal-unakitan-hayatini-kaybettileri-3254g.htm>)

19 Kasım 2002'de başlayan Maliye Bakanlığı görevini 1 Mayıs 2009 tarihinde Mehmet Şimşek'e devretti. Türkiye'nin 2001 ekonomik krizinin etkilerinden kurtulması, 2008 ekonomik krizinden en az hasarla çıkması ve güçlü bir ekonomik sistem oluşturmaya büyük katkılar sundu.

Son Yılları ve Vefatı

Bakanlıktaki yoğun temposu sırasında birtakım sağlık sorunlarıyla da mücadele etmek zorunda kaldı. 2005 yılında besin zehirlenmesi yaşayıp vücudunun susuz kalması sonucu böbrekleri iflas eden Unakıtan, kök hücre operasyonundan istediği sonucu alamamış, otuz yıllık arkadaşı ve dönürü Ali Rıza Üstün'ün kendisine bir böbreğini vermesi üzerine yeni bir operasyon daha geçirmişti. 2010'lu yıllarda kalbi ve böbreğiyle ilgili sağlık sorunları yaşadı. 2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde koroner arter bypass ameliyatı geçirdi.¹⁴

Bir süredir vücudundaki ödemler nedeniyle tedavi görmekte iken 12 Ekim 2016 tarihinde, 70 yaşında vefat etti. Süleymaniye Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından naaşı Süleymaniye Camii haziyesine defnedildi.

İlim Yayma Vakfı'nın 2017 yılında yapılan 46. Genel Kurulu'nda o tarihe kadar Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapmış olan 8 kişiye takdir beratı

Kemal Unakıtan'ın Süleymaniye Camii Haziyesi'nde bulunan kabri. (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Kemal_Unak%C4%B1tan_Cemeteries_2020315.jpg.)

¹⁴ Vikipedi, "Kemal Unakıtan" (Erişim 6 Ocak 2023).

İYV 46. Genel Kurulu'nda Kemal Unakitan adına oğlu Abdullah Unakitan'a takdim edilen Berat. (İYV Arşivi)

takdim edildi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Şeyh Hamdullah'ın Sultan II. Bayezid'in tilaveti için özel olarak yazdığı Mushaf-ı Şerif'in, Süleymaniye Yazma Eserler Başkanlığı'nca yapılan tıpkıbasımı hediye edildi. O tarihte Kemal Unakitan hayatta olmadığından, takdir berati ve hediye oğlu Abdullah Unakitan'a takdim edildi.¹⁵ Abdullah Unakitan babasının vefatından sonra yapılan genel kurul toplantısında İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi olarak seçilmiştir.¹⁶

Takdir Berati (İYV Arşivi)

Kaynakça

Ahsen Unakitan, "Hizmet Ehli Bir İnsan: Merhum Kemal Unakitan" (Görüşmeciler: Adem Yavuz-Osman Acun-Engin Yılmaz, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı Bülten*. 11 (Şubat 2018), 34-35 <https://www.iyv.org.tr/img/201821916371686277407406.pdf>.

Ahsen Unakitan-Abdullah Unakitan, "Kemal Unakitan" (Görüşmeci: Musa Melih Demirbaşı, Görüşme Transkripsiyonu, 28 Kasım 2022).

HUD, Maliye Hesap Uzmanları Derneği. "Kemal Unakitan" Erişim 6 Ocak 2023 <http://www.hud.org.tr/album/kemal-unakitan>.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan *Günümüze Mütevellî Heyeti Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Mevcut Kurucular" Erişim 6 Ocak 2023 <https://www.iyv.org.tr/tr/mevcut-kurucular.html>.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Vakfımızın 46. Olağan Genel Kurulu Yapıldı" Erişim 6 Ocak 2023 <https://www.iyv.org.tr/tr/haberler/99/vakfimizin-46-olagan-genel-kurulu-yapildi.html>.

Kemal Unakitan, "Türkiye'nin Güler Yüzlü İdarecilere İhtiyacı Var" (Görüşmeci: Ekrem Şahin, Görüşme Transkripsiyonu), *Bereket Dergisi* 32 (Eylül-Ekim-Kasım 2012), 10-15. https://www.albaraka.com.tr/documents/hakkimizda/basin-odasi/bereket-dergisi/Bereket_32.pdf.

The Banker. "Finance Minister of the Year/ Europe: Kemal Unakitan, Finance Minister, Turkey" Erişim 6 Ocak 2023 <https://www.thebanker.com/Awards/Finance-Minister-of-the-Year-Europe-Finance-Minister-of-the-Year-Europe-Kemal-Unakitan-Finance-Minister-Turkey?ct=true>.

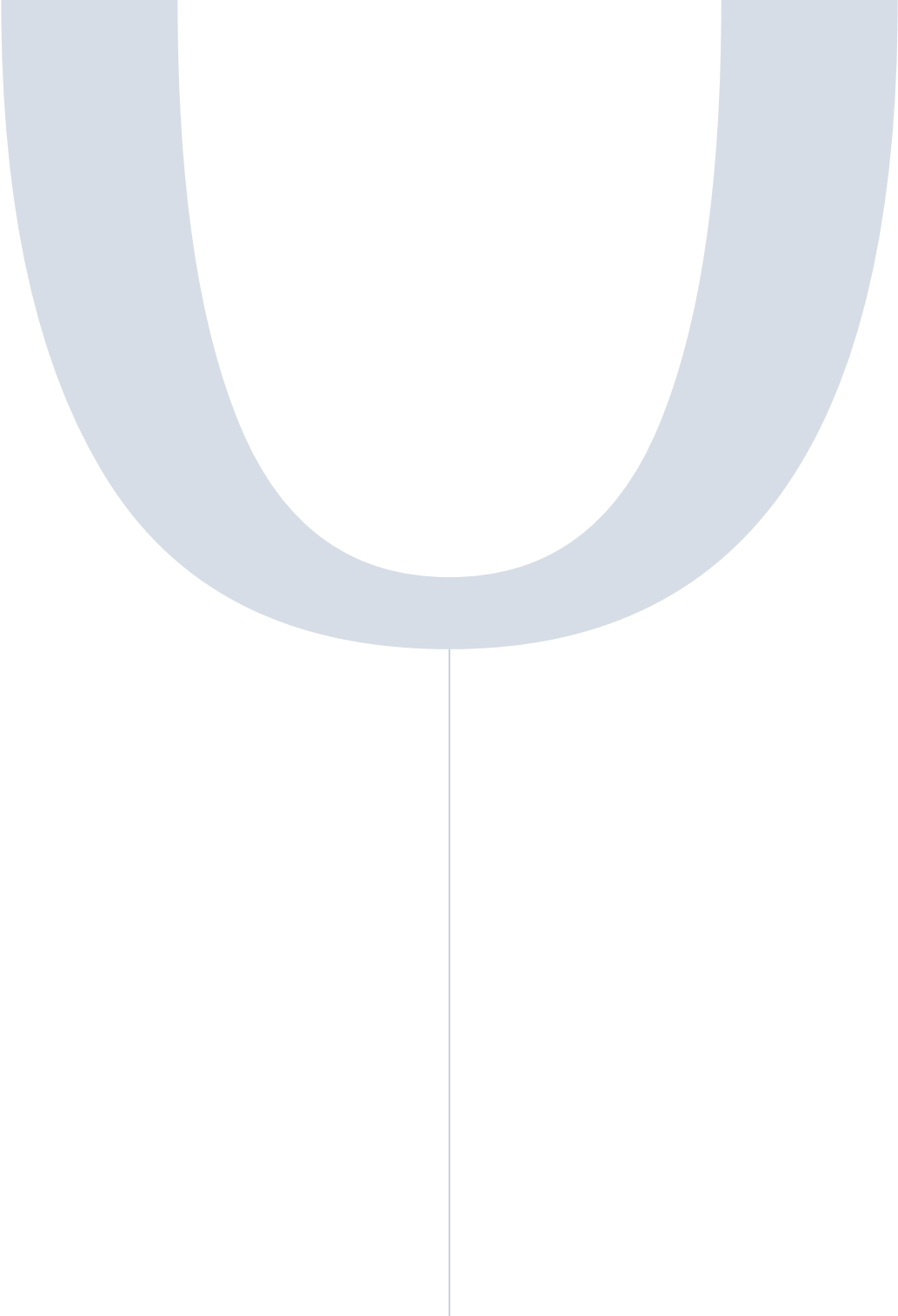
Vikipedi. "Kemal Unakitan" Erişim 6 Ocak 2023 https://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Unak%C4%B1tan.

¹⁵ İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vakfımızın 46. Olağan Genel Kurulu Yapıldı" (Erişim 6 Ocak 2023).

¹⁶ İYV, İlim Yayma Vakfı, "Mevcut Kurucular" (Erişim 6 Ocak 2023).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET AVNİ İMAN

Mehmet Avni İMAN

(1935 - 2019)

*Hatice Ece ERÇİN**

Hayatı¹

1935 yılında Balıkesir'de doğdu. Beş çocuklu ailenin en küçüğüydü. Ailesiyle birlikte sevgi ve şefkatle süren bir çocukluk dönemi geçirdi. Yedi yaşına kadar Balıkesir'de yaşayıp ilkokul birinci sınıfı orada okudu. Balıkesir'in hatırı sayılır tüccarlarından olan babası Muharrem İman (ö. 1965), o dönemdeki siyasi gelişmeler nedeniyle iş açısından birtakım sorunlar yaşamaya başladı. Bunun üzerine 1942 senesinde ailece İstanbul'un Fatih ilçesine taşındılar.

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, haticeeceercin@ogr.iu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-7532-7567.

1 Bu çalışmada yer alan bilgiler, 13.10.2022 tarihinde Mehmet Avni İman'ın oğlu Selim İman ve eşi Fatma Meliha İman ile yapılan görüşmeye dayanmaktadır.

(Aile Arşivi)

İlk ve ortaokulu Fatih'te tamamlayarak ticaret lisesinden mezun oldu. Daha sonra babasıyla ticari hayata atıldı. İlk zamanlar babası ve kardeşi Ahmet İman'la birlikte Eminönü'nde toptancılık yapmaya başladı. Baharat ve kimyevi maddeler üzerine ticaret yapan aile, Eminönü'nün İmanoğulları lakabıyla anılan ve özellikle dürüstlüğüyle bilinen tüccarlarındandı. İlerleyen süreçte ailesinden bağımsız olarak aynı alanda kendi işini kurdu. Çalışma hayatında oldukça aktif ve gayretli olan Avni İman; işinde farklı birkaç alanı aynı anda yönetmeye çalışınca babası, kendisine *"Yuvarlanan taş yosun tutmaz."* şeklinde nasihat etmiş, belirli bir alana yönelmesini ve o yönde sebat göstermesini tavsiye

(Aile Arşivi)

etmiştir. Babasının tavsiyelerini dikkate alarak kimyevi madde alanına yoğunlaşmış, ticari hayatına bu yolda devam etmiştir. 1970'li yıllarda İstanbul'da marketlerin henüz yaygınlaşmadığı bir dönemde Fatih bölgesinde "Tanzim" adında bir market de işletti.

Askerliğini 1957 tarihinde Ankara Amerika Birleşik Devletleri eğitim birliğinde yaptı. Aile dostu olan eski Eminönü müftülerinden Ali Yekta Sundu Efendi'nin (ö. 1966) kızı Fatma Meliha Hanım ile 1964 yılında görücü usulüyle evlendi. Biri kız diğerleri erkek olmak üzere üç çocukları oldu. Avni İman, dönemin önemli alimlerinden Ali

18 Kasım 1957, M. Avni İman sağdan birinci. (Aile Arşivi)

Yekta Efendi'nin damadı, M. Emin Saraç Hoca'nın (ö. 2021) bacanağı ve Murat Ülker'in de dayısıdır. Aynı zamanda 1999 ile 2003 yılları arasında İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti başkanlığını yapan Sabahattin Kırkan'ın dünürüdür.

İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı Yönetim Kurulları'nda uzun süre görev alan Avni İman, ticari yaşamı da dahil olmak üzere hayatı boyunca İslami hassasiyetleriyle bilinmekte ve hayırsever bir kişi olarak tanınmaktaydı. Mahmud Sami Ramazanoğlu Efendi'ye (ö. 1984) intisap ettikten sonra onunla beraber 1981 yılında Medine'ye taşındı. Türkiye'deki ticari düzenini ortaklarına devredip tasfiye etti. Suudi Arabistan'da deri ticaretiyle iştigal etti. Ayrıca Medine'de umre ve hacca gelenlerin konakladığı ufak bir otelin işletmecisi olarak da çalışma hayatını sürdürdü. Mahmud Sami Ramazanoğlu Efendi'nin vefatından sonra da onun yakın çevresindeki kişiler arasında yer almaya devam etti. Dini duygularını derinden hissederek yaşayan Avni İman, ardında Hz. Peygamber'e yazdığı şu şiiri bırakmıştır:

Medine-i Münevvere

*Güneş, Menâha sırtlarından ufka inerken
Hârelenen renkler silinip kayboluyordu
Ilık akşam rüzgarı, soluk alıp verirken
Gecenin tülleri, Medine'ye iniyordu.*

*Allah-ü Ekber sadaları doldururken semayı
Yavaşça, gölgelendi Kubbeyi Hadra'da ışıklar
Yüzbinlerce ruhu yıkayıp, kaldırıp mâsivâyı
Biri, Binler sayan Rabbine varyordu alınlar.*

*On beş asırdır her gün, gurub ederken güneş
İki cihan nurunun, bu nurlu beldesinde
Batarken, doğmanın özlemiyle pürtelaş
Gecelere kalır vuslat, şimdi Medine'de.*

*Tâ fecre kadar nur yazacak, Uhud'dan Kuba'ya
Aşıkların göz yaşı ile, aşk havuzu dolacak
Niyaz niyaz gönüllerin ettiği her duaya
Gök ehli, amin demeye, hep kıyamda kalacak.*

*Bitmesin istenen bu ışıklı karanlıklarda
Salatı selamlarla yıkıyor aşık kalpler
Taptaze iken hazzı, Allah diyen dudaklarda
Essalatı hayrun minen nevm ile gece biter.*

Avni İman Medine'de kaldığı süre zarfında çocuklarını ortaokul ve lise eğitimi için Suudi Arabistan'daki okullara gönderdi. Ancak oğulları Selim ve Sinan İman, Arabistan'a üniversite eğitimi için dışarıdan gelenlere çok düşük kontenjan açıldığından İstanbul'daki üniversiteleri tercih etmek durumunda kalmışlardır. Bundan dolayı Avni İman, oğullarının eğitimi münasebetiyle beş yılın ardından 1986'da tekrar kalıcı olarak İstanbul'a dönmüştür. Fakat Arabistan'da kaldığı beş yıllık süreçte Türkiye konjonktürel olarak epey gelişmiş, Turgut Özal dönemiyle beraber ticari hayat ciddi değişikliğe uğramıştı. Arabistan'dan döndükten sonra bu değişikliklere uyum sağlayamadı ve ticari hayatı bırakıp erken sayılabilecek bir yaşta emekliliğe ayrıldı. Hayatının son yıllarını, gittikçe ağırlaşan alzheimer rahatsızlığıyla geçiren Avni İman, 7 Mayıs 2019 tarihinde (83 yaşında) ebedi aleme irtihal etti. Cenazesi Eski Kozlu Mezarlığı'ndaki aile kabristanına defnedildi.

(Aile Arşivi)

İlim Yayma Vakfı İle Münasebeti

Gençliğinde arkadaşlarıyla birlikte konferanslar düzenleyen oldukça etkin ve azimli bir karaktere sahipti. İlim Yayma Cemiyeti'nin kurucu isimlerinden olan babası Muharrem İman; onun bu özelliğini fark etmiş, kendisinden sonra Cemiyet'e dahil olması ve hizmet etmesi gayesiyle oğlunu teşvik etmiştir. 1960'lı yıllarda Cemiyet'e dahil olan Mehmet Avni İman, babasından devraldığı İlim Yayma Cemiyet'indeki görevini aktif bir şekilde sürdürmüştür.

İlim Yayma Cemiyeti geniş kapsamlı bir faaliyete sahip olup kurulduğundan bu yana birçok yurtlar inşa etmekteydi. Nitekim önemli inşalarından biri olan İmam Hatip Okulu'nun temel atma törenine Mehmet Avni İman da teşrif etmiştir.

İmam Hatip Okulu temel atma töreni. (Aile Arşivi)

27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası birçok asker ve siyasi lider İlim Yayma Cemiyeti'ni teftişe gelmekteydi. O dönemlerde Mehmet Avni İman'ın da dahil olduğu cemiyet'in kurucu isimleri sırayla İlim Yayma Cemiyeti'nin yurtlarında geceleri nöbet tutmaktaydı. Avni İman ve o dönemde görev alan arkadaşları, nöbet tuttıkları esnada üzeri açık kalan öğrencilerin üstlerini şefkatle örter, vazifelerini büyük sorumluluk ve samimiyetle yerine getirirlerdi.

İlim Yayma Vakfı'nın kurucu isimlerinden olan İman, hem Cemiyet hem de Vakıf'taki çalışmalarını aynı anda sürdürdü. Suudi Arabistan'da bir müddet bu iki görevinden uzak kalmışsa da, dönüşünde İlim Yayma Vakfı'yla münasebetini devam ettirdi. Kemal Unakıtan'ın (ö. 2016) başkanlığını yaptığı Vakıf'ta 1 Nisan 1997/2 Mart 1999 tarihleri arasında Mütevelli Heyeti Üyesi olarak görev aldı. Sabahattin Kırkan'ın Vakıf başkanı olduğu 9 Mart 1999/4 Mart 2003 yıllarında ise Muhasip üye görevini icra ederek toplam 6 yıl İlim Yayma Vakfı'na hizmette bulundu.²

Kendisinden sonra 11 Temmuz 2020 yılında İlim Yayma Vakfı'nda hem kurucu hem de Mütevelli Heyeti Üyesi olarak oğlu Selim İman yer aldı.

2 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi.

Selim İman ilköğretim eğitimini Fatih İlkokulu'nda tamamladı. Çarşamba İmam Hatip Ortaokulu'nda eğitimine başladıktan sonra Suudi Arabistan'da ikinci ve üçüncü sınıfı bitirdi. Lise eğitimine de Suudi Arabistan'da başlayıp son sınıfı İstanbul'da tamamladı. Selim İman İstanbul Üniversitesi Arap-Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Ayrıca aynı üniversitede İşletme Fakültesini okudu. Selim İman, İlim Yayma Vakfı'ndaki vazifesini hala sürdürmektedir. Avni İman'ın İlim Yayma Cemiyeti'ndeki görevini ise Azerbaycan'da ikamet edip ticaretle ilgilenen oğlu Sinan İman üstlenerek kurucu isimler arasında yer almaktadır.

Son olarak, Avni İman'ın İlim Yayma Vakfı'na hizmetlerinden dolayı bir vefa borcu olarak, Fatih Vefa'da yeni yapılan vakıf merkezindeki bir etüt odasına Mehmet Avni İman adı verilmiştir.

Kaynakça

İman, Selim ve Ailesi. "Kişisel Görüşme". Görüşmecisi: Hatice Ece Erçin, Ses Kaydı, 13 Ekim 2022).

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi.

(Aile Arşivi)

(Aile Arşivi)

İlim Yayma Vakfı Lisanüstü Öğrenci Yurdu'nda Mehmet Avni İman adına tefriş edilen etüt salonu. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İ S M E T A Ğ A N

İsmet AĞAN

(d. 1940)

*Osman ACUN**

Hayatı¹

İlim 1940 yılında coğrafi olarak Elazığ'a, idari bakımdan Tunceli'ye bağlı Pertek ilçesinde doğdu. Babası İbrahim Bey işçi, annesi Fahriye Hanım ise ev hanımıdır. İsmet Ağan, ikisi kız, beşi erkek olmak üzere yedi çocuklu bir ailenin beşinci çocuğudur.

* İlim Yayma Vakfı Kurucu ve Bağışçı İlişkileri Müdürü, osman.acun@iyv.org.tr.

1 Bu metindeki verilerin önemli bir kısmı Sayın İsmet Ağan ve ailesiyle yapılan röportajlardan iktibastır. Bu sebeple kaynaklar metin sonunda tek bir referansla gösterilecektir.

İsmet Ağan anne, baba ve kardeşleriyle. (Aile Arşivi)

Eğitim Hayatı

İlk ve ortaokulu Pertek'te, lise eğitimini ise Devlet Parasız Yatılı sınavlarını kazanarak Erzurum Lisesi'nde tamamlamıştır. 1959 yılında girdiği üniversite sınavında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni kazanmış, 1960 Darbesi öncesi yaşanan olaylara yakından şahitlik etmiştir. 28-29 Nisan hadiselerinin yaşandığı, Ankara'nın çalkantılı olduğu bir dönemde yaşananlar hakkında kendisi gibi kaygılanan arkadaşlarıyla doğru ve yeterli bilgi almak amacıyla CHP Genel Merkezi'ne giden bir grup genç arasında yer almıştır. Parti Genel Merkezi'nden çıkan, dönemin önemli ve etkin siyasetçileri Kasım Gülek (ö. 1996) ve İsmail Rüştü Aksal (ö. 1989) ile görüşerek sonradan yalan olduğu ortaya çıkan; *"Gençler çok üzgünüz; çok ölüm var, İstanbul'da Siddık Sami Onar da ölümler arasında."* sözlerini bizzat duyanlar arasındadır. Söz konusu dönemde okullar ve yurtlar tatil edilmiş, toplumsal tepki daha da artarak genele yayılmıştı.

Üniversitelerde ara verilen öğretime darbe sonrası tekrar devam edilmiş, bu sefer de darbe sonrası şiddet ve kutuplaştırma hareketleriyle akademi dünyası iyice anarşi ve kaos ortamına

Üniversite öğrencisi arkadaşlarıyla. (Aile Arşivi)

dönüşmüştür. Hedefe alınan öğretim üyelerinin odalarının tahrip edilmesi, kendilerine saygısızca davranılması olağan bir hal almış, ikinci darbe söylentileri daha da artmıştı. İsmet Bey, bu kaotik ortamın kişisel olarak kendisine şöyle bir faydası olduğunu anlatır: *"Bu olaylar, yanlışları görüp beş vakit namaza başlamama vesile oldu."*

Çalışma Hayatı

Üniversite mezuniyetinin ardından iş arayışına başladı. Hedefi, aldığı eğitime de uygun gördüğü Tarım Bakanlığı'nda bir işe girmekti. 1963-1964 yılı şartlarında Tarım Bakanlığı'nda maaşlı ve yevmiyeli olmak üzere iki türlü çalışma şekli bulunuyordu. Yeni işe başlayan bir mühendis için aylık maaş takriben 400 TL, yevmiye ise 60 TL civarında idi. O sıralarda çok sevdiği, ağabey olarak gördüğü değerli meslektaşı Hasan Sarıkamış'tan bir mektup aldı. Hasan Bey mektupta, kendisinin Diyarbakır Devlet Su İşleri'nde (DSİ) çalıştığından, Recai Kutan Bey'in Bölge Müdürü olduğundan ve Recai Bey'e ulaşip konuşabilirse orada bir iş imkânı bulabileceğinden bahsediyordu. İsmet Bey konuyu arkadaşlarıyla istişare etti. Arkadaşlarından Metin Kumal ve Metin Akın Beyler, kendisine Adnan Menderes Hükümeti'nin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Bey'in (ö. 1961) bacanağı olan İdris Yamantürk (ö. 2021) ile istişare etmesini teklif ettiler. Konu İdris Bey'e açılınca *"Aaa bizim Recai mi? Ben akşam onunla konuşurum."* dedi. İsmet Bey ertesi gün beklediği müjdeli haberi almıştı. Recai Bey kendisini Diyarbakır'da bekliyordu. O gün akşam otobüsü ile Diyarbakır'ın yolunu tuttu. Ertesi gün DSİ'ye

giderek, Bölge Müdürü Recai Bey ile olan randevusu için makama ulaştı. Sonrasını İsmet Bey'den dinleyelim:

"Makam odası önü bir hayli kalabalıktı, uzunca bir görüşmeci sırası vardı. Sıramız gelince içeri girdik. Recai Bey ayakta idi. Sonradan öğrendik ki bu durum Recai Bey'in bir nezaketiymiş, misafirlerini ayakta karşılamış. Recai Bey 'Burada çalışırsan çok iyi olur ve memnun kalırsın.' dedi. Sıcak ve samimi bir hava oluştu. Recai Bey telefon ile Fehim Adak Bey'i arayarak 'Size bahsettiğim arkadaşı gönderiyorum.' şeklinde bir şeyler söyledi. Fehim Adak (ö. 2016) Bey'in ofisi ise yine aynı dairenin bulunduğu yerleşke içindeydi. Fehim Adak Bey DSİ'de Fırat Planlama Amiri olarak görev yapıyordu, mütebessim birisiydi. Böylelikle meslek hayatına başlamış olduk."

İş hayatının ilk yılları. (Aile Arşivi)

İsmet Ağan'ın iş hayatında ilk yılları. Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge ve Fehim Adak'la birlikte. (Aile Arşivi)

İsmet Bey Diyarbakır Bölge Müdürlüğü'nde çalışırken bekâr olduğu için müdürlüğe ait misafirhanede kalıyordu. Oda arkadaşı olan Halim Ulaşır, inşaat mühendisiydi. Halim Bey çok üretken ve çalışkan bir insandı. Söz konusu dönemde Sosyal Sigortalar Kurumu, devlet memurlarına ev sahibi olmak için kredi veriyordu. Ancak verilen kredi faiz içerdiği için bu krediyi almadılar. Ama boş da durmayıp başka seçenekler konusunda kafa yordular. Halim Bey çeşitli alternatifler geliştirdi. Bu alternatiflerin kabul göreni ise yirmi üyeyle bir kooperatif kurulması oldu. Fehim Adak Bey'in yönetiminde iki sene içerisinde Diyarbakır'da inşaatları bitirerek birer daire sahibi oldular.

Fırat Planlama'da iki yıl çalıştıktan sonra 1966 yılında DSİ bünyesinde Nusaybin'de görevli bir mühendisin askerlik nedeniyle ayrılması üzerine Recai Bey tarafından Nusaybin'e gönderildi. 1966'dan 1969 yılına kadar DSİ Nusaybin İşletme Mühendisi olarak görevine devam etti. Bu dönemde Nusaybin, elektriği bile olmayan Suriye/Kamışlı'nın tam karşısında, köy görünümünde bir yerdi. Yoğun çalışmalarla hidroelektrik santrali yapımından sonra Nusaybin'in gelişmesi ve kalkınması sağlanmış oldu. Bu gelişmede Çağ Çağ santrali sulama sisteminin yapılması etkili oldu. Sulama sistemiyle pirinç ve pamuk ekimi yoğunlaştı. Bölgenin kalkınması aynı zamanda kaçakçılığın önlenmesi konusunda fazlasıyla etkili olmuştu. İsmet Ağan Bey

Ziraat Mühendisi Sevinç Hanım ile Evliliği. (Aile Arşivi)

1971'de Diyarbakır'a tayin edilene kadar iki yıl Nusaybin'de çalışarak bu hizmetlerin bizzat içinde yer aldı.

Evliliği ve Çocukları

1965 yılında Diyarbakır Bölge Müdürlüğü'nde çalışırken Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde tanıştığı Ziraat Mühendisi Sevinç Hanım ile evlendi. Altmış yıl mutlu ve huzurlu bir şekilde geçen bu

evlilikten İbrahim, Zeynep ve Rabia isminde üç çocukları dünyaya gelmiştir. İbrahim Bey elektrik ve elektronik mühendisi, Zeynep Hanım giyim öğretmeni, Rabia Hanım ise doktor olarak meslek hayatlarına devam etmektedir.

Çocukları; İbrahim, Zeynep ve Rabia. (Aile Arşivi)

Askerliği

12 Mart 1971'e kadar Diyarbakır merkezde çalıştı. Askere gitmek üzere DSİ'deki görevinden ayrıldı. Etimesgut Zırhlı Birlik Okulu sonrası kura ile Ağrı Zırhlı Süvari Keşif Birliği'ne tayin oldu. Ancak eşinin hamileliği ve sağlık problemi nedeniyle Ağrı'ya tek başına gitmek durumunda kalmışken beklemediği bir gelişme yaşandı: Gülhane Askeri Tıp Akademisi açılış töreninde bir aksaklık meydana gelmişti. Dönemin Cumhurbaşkanı

Asteğmen İsmet Ağan. (Aile Arşivi)

Cevdet Sunay'ın (ö. 1982) emriyle oraya bir ziraat mühendisi arayışına girildi, aranan ziraat mühendisi Ağrı'da bulundu. Asteğmen İsmet Ağan'ın tayini talimatla Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi emrine gerçekleşti. Burada komutanları ve arkadaşları arasında, ziraat mühendisi olmasından dolayı *"Çiçekçi Asteğmen"* sıfatıyla meşhur oldu.

Askerlik Sonrası Tekrar Devlet Su İşleri

Askerlik hizmeti sonrası DSİ Genel Müdürlüğü'nce Konya Bölge Müdürlüğü'ne tayin edildi. Mecburi hizmeti Tarım Bakanlığı bünyesinde olduğu için DSİ'ye bu hizmetin aktarılması gerekiyordu. Bu nedenle Osman Serdengeçti (ö. 1983) ile Tarım Bakanı Bahri Dağdaş Beyleri ziyaret ettiler. Yapılan görüşmelerden sonra muvafakat alınarak Konya'ya ataması gerçekleşti. Konya Ilgın'da bir buçuk yıl çalıştı.

Tarım Bakanlığındaki Görevi

1973 seçimleri sonrasında CHP ile MSP arasında kurulan koalisyon hükümetinin Tarım Bakanı Korkut Özal (ö. 2016) oldu. İsmet Bey, Korkut Bey'in talebi üzerine Ankara'ya, Tarım Bakanlığına çağırıldı. Hükümet yeni kurulmuştu. Bakanlık bünyesinde Bakan'ın birlikte çalışacağı ekip oluşturuluyordu. Korkut Özal, İsmet Bey'i tanıyor, güveniyor ve çok yakınında olmasını istiyordu. İsmet Bey,

Bakanlık'taki görev ve iş tanımının ne olacağını sorunca Korkut Bey kısaca, *"Başlayalım ondan sonra görürsün!"* ifadesini kullandı. Tarım Bakanlığında Korkut Özal Bey'in Bakanlık Müşaviri olarak yakın çalışma ekibi içinde görevlendirdi. Altı ay süren CHP-MSP Koalisyonu bozulunca Bakan dâhil olmak üzere tüm kadro değişti.

Birinci Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti kurulunca Korkut Özal tekrar Tarım Bakanı olarak görevlendirildi. Bu durumda İsmet Ağan tekrar müşavirlik görevine getirildi. Bir süre sonra müsteşar muavini olarak tayin edildiğini öğrenince Korkut Bey'e durumdan haberdar olup olmadığını sordu. Korkut Bey *"Söz konusu görevlendirme doğrudur; sana mı soracaktık? Hayırlı olsun, gıyabında karar verdik, üstesinden gelirsin."* dedi. Müsteşar Muavinliği görevine başladıktan bir müddet sonra Ziraat İşleri Genel Müdürü Burhanettin Doruk Bey emekli oldu. Bunun üzerine Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü görevi de İsmet Bey'e verildi. İki buçuk yıl her iki görevi birlikte ifa etmek durumunda kaldı. Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü, Bakanlığa bağlı teşkilat kadrosu ve görev alanı çok geniş olan bir genel müdürlüktü. Her ilçede teşkilatı, üretim istasyonları, kırk beş adet Ev Ekonomisi ve Ziraat Meslek Lisesi bulunmaktaydı. Bu süreci kendisinden dinleyelim:

"Ben iki buçuk sene hem Genel

Tarım Bakanlığı'nda dönemin Bakanı Korkut Özal ile. (Aile Arşivi)

Müdürlük hem Müsteşar Muavinliği yaptım. Çünkü Bakanlığın en büyük Genel Müdürlüğü, çok da sıkıntılıydı. O ara bir abimizin bize bir nasihati oldu: "Gelen gidenden korkma, kapını açık tut." dedi. Tamam, ama öyle bir durum var ki aşağıda da bu işlere bakan kimse olmadığı için en ufak bir şeyi sormaya kapıya geliyorlar. Elhamdülillah, orada epeyce çalışmalarımız oldu. O kapıyı açık tutunca tenkit etmeye de geliyorlardı. 'Siz şu işi şöyle şöyle yapmışsınız.' Evet, ne oldu? İşte falanca böyle diyor. Tabii hal böyle olunca, ağır geliyor bu durum. Sen

İngiltere ziyaretinde İngiltere Ziraat Bakanı Mr. Edward Bishop ile. (Aile Arşivi)

talimat vermişsin yetkili olarak. Gelip talimatını eleştirmeleri hoş olmuyor, ama sonra inceliyorsun bir bakıyorsun ki hakikaten bu işin defosu var. Öyle kapı açık olduğu için çok yanıştan döndük, geri çektik. O yanıştan dönmeler de bizi bir noktada başarıya götürdü. Korkut Bey bir gün dedi ki, 'Birine talimat verirken bazen ya siz tam anlatamamış olursunuz ya da karşınızdaki kişi tam anlayamamış olabilir. Eğer işin başlangıcında farkına varırsanız düzeltmek mümkün, ama sonuna doğru fark ederseniz artık iş işten geçmiştir.' dedi. Bu söylediğinin bize epey faydası oldu. Biz de göreve alma bakımından genç, dürüst ve çalışkan kişileri önceledik. Bu sayede epeyce personel alındı ve hamdolsun gelen arkadaşların ihlasları, samimiyetleri çok güzeldi. O zaman şöyle bir şey vardı bizim cenahta; kimse gelip de beni genel müdür yapın, şunu yapın, bunu yapın demiyordu. Aracılar oluyordu tabi ama bir şey yapılamıyordu. Siz buluyordunuz. Mesela Cevat Ayhan Bey (ö. 2018), Ziraat Donatım Genel Müdürü oldu. Cevat Bey dışarıda serbest çalışıyordu. Yapılan ısrarlar neticesinde zor olsa da görevi kabul etti ve çok başarılı oldu."

İsmet Bey'in buradaki görevine dair şöyle de bir anısı vardır:

İsmet Bey Ankara'da Ev Ekonomisi Okulu'nda bir mescit yaptırır. Ama imkânlar kısıtlı

olduğu için mescide halı serdiremez. Bu konuyu arz etmek üzere Korkut Bey'in yanına girdiğinde Bakan Bey'in bir misafiri olduğunu görür. Korkut Bey mescitle ilgili bir eksik olup olmadığını sorar. İsmet Bey halısını temin edemediklerini söyleyince misafir, *"Nedir?"* diye sorar. Bakan Bey de konuyu açıklayınca *"Siz tefriş edin, faturasını bana gönderin."* der. Korkut Bey misafiri ile İsmet Bey'i tanıştırır. Misafir, o yıllarda kurulmuş olan İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında yer alan ve Sabri Ülker'den (ö. 2012) sonra vakfın on yıl Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı yapacak olan Eymen Topbaş'tır.

Haşhaş Olayı

Yine İsmet Bey'den dinleyelim;

"Ben müşavirken haşhaş ekimi yasaktı. CHP ve MSP'nin 'Kazanırsak bunu serbest hale getireceğiz.' şeklinde seçim vaatleri vardı. MSP seçimlerde anahtar parti haline gelmişti. Ben de merak ettim nedir bu haşhaş olayı diye. Biz haşhaş okumuşuz ama öyle fazla bir bilgimiz yok. Konya İlgin'da görevdeyken ciddi bir araştırma içine girdim. Haşhaş çok enteresan bir bitki. Sapı, yaprağı, sıvısı, hepsi servet. O sıvı, ilaçlar için de kullanılıyor. Tohumları pastacılıkta kullanılıyor. Seçimlerin üzerinden birkaç ay geçti, haşhaş konusu tartışılmaya başladı tabii. Korkut Bey Bakanlar Kurulu'na giderken, 'Bugün sizin

için haşhaş konuşacağız.' dedi. Ben gayri ihtiyarı tebessüm etmişim. 'Sen bir şey mi söyleyeceksin, söyle hadi.' dedi. 'Yoo.' falan dedim ama o anladı tabii. 'Anlat anlat.' dedi. Ben de haşhaşla ilgili öğrendiğim şeyleri anlattım. Daha önce bize Toprak Mahsulleri Ofisi'nden (TMO) emekli bir memur anlatmıştı. Hanımı hasta olmuş. 'Akşehir'e, Konya'ya, Eskişehir'e götürdük.' dedi. Bir gün Eskişehir'e gitmişler, dönüşte Akşehir'e uğramışlar. 'Akşehir'den geldikten sonra artık ayakta kalacak halim yoktu' dedi. 'Neyse eve vardık, sandığı açtım, bohçayı çıkardım, hanıma biraz haşhaş verdim, hanım uyudu, ben de karşısında sandalyede oturuyorum. Aradan epeyce bir zaman geçince hanıma gidip baktım nefes

Tarım Bakanı Korkut Özal'la bir toplantıda. (Aile Arşivi)

alıyor, sıkıntı yok dedim. On küsür saat falan uyudu.'. Daha sonra uyanınca da 'Benim ağrılarım azaldı, herhalde doktorun verdiği o ilaç iyi geldi, sen ondan bana tekrar ver.' demiş. Böylece hanımı üç günde ayağa kalkmış.

Bakanlar Kurulu'nda konu konuşuluyor. Tabi CHP tarafı hep itiraz ediyor. Neden? Çünkü Amerika istemiyor, nasıl cevap vereceğiz falan diye. Korkut Bey güzel fıkra anlatırdı. Bu olayı da anlatmış. Haşhaşın sapından, yaprağından, ineklerin süt vermesinden falan bahsetmiş. Başbakan Bülent Ecevit duygulanıyor, Sayın Özal bir daha anlat, nasıl olmuş bu diyor. Hülasa hava yumuşuyor ve haşhaş ekiminin kontrollü olarak serbest bırakılmasına karar veriliyor. 20 Temmuz'da da Afyon'a gidip bunu ilan edecekler. 20 Temmuz'da biliyorsunuz Kıbrıs'ta darbe oldu. Sonra Kıbrıs hadiseleri başladı."

Siyasetle İlgisi

İsmet Ağan aktif siyasete ilgi duymamıştır. 1974 yılında yapılacak seçimde MSP'nin Elazığ listesinden milletvekili adaylığı teklif edildiyse de kabul etmemiştir. Seçimlerden sonra Adalet Partisi Azınlık Hükümeti kurulmuştu. Tarım Bakanlığına davet edilerek Cemal Külahlı'nın müşaviri olarak görev verildi. Muammer Dolmacı, Prof. Dr. Mehmet Rahmi Bilge (ö. 2016) gibi dönemin önde gelen bürokratlarıyla

Tarım Bakanlığı'ndaki görevi sırasında tanıştı ve dostlukları gelişti. Buradaki görevi 12 Eylül 1980'de yapılan askeri darbeye kadar devam etti. Darbe sürecinde görevi bir süre daha devam ettiyse de kamuda uygulamaya konulan kılık kıyafet kısıtlaması ve bunun gibi uygulamalara itiraz edince oradaki görevinden alındı.

Kastamonu Entegre'de Çalışması

Tarım Bakanlığındaki görevinden 1983 yılında alınca yakın dostlarıyla yaptığı istişareler sonucunda devlet memurluğundan ayrıldı. "Ağabey" olarak tavsiyelerine önem verdiği Muammer Dolmacı'nın da önerisiyle bir özel sektör firması olan Kastamonu Entegre Ağaç Sanayi (KEAS) A.Ş.'de çalışmaya başladı. Bir süre Ankara'dan gidip gelmeyi denediyse de Ilgaz Dağları'nın zorlu yolları buna müsaade etmedi. Ailesiyle birlikte Kastamonu'ya yerleşti. KEAS'taki görevi 1989 yılına kadar sürdü.

KEAS'ta çalıştığı yıllar. (Aile Arşivi)

Yeniden Korkut Özal'la

Bir süre sonra eşiyle yaptığı istişareler sonucunda Kastamonu'dan ayrılmaya karar verdiler. Korkut Özal İstanbul'da Aköz adıyla bir şirket kurmuştu. Korkut Bey, yakından tanıdığı ve iletişimlerinin hiçbir zaman kesilmediği İsmet Ağan'a birlikte çalışmayı teklif etti. Teklif kabul edildi, İsmet Bey için İstanbul dönemi başlamıştı. Aköz Şirketi'nde yaklaşık dört yıl çalışmış, emeklilik zamanı yaklaşmıştı. Tam emeklilik dilekçesini vereceği sırada Tarım Bakanlığı'na yeniden müşavir olarak tayin edildi. Başlangıçta İstanbul'da kalacak, Ankara'ya gitmeyecekti. Ancak Tarım Bakanı değişince kendisine Ankara'ya gelmesi gerektiği bildirildi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde. (Aile Arşivi)

İBB Park Bahçeler Müdürlüğü Görevi

Tam o sırada, 1994 seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı Refah Partisi kazanmış, Recep Tayyip Erdoğan İBB Başkanı olmuştu. Fikirlerine önem verdiği yakın arkadaşlarından *"Sen tecrübeli bir bürokratsın, belediyede sana görev düşebilir, zaten emekliliğin de geldi, bir süre daha hizmet eder, istersen emekli olursun."* önerisi geldi. Yakinen tanışıkları Kahraman Emmioğlu İBB Genel Sekreteri olmuştu. Ziyarette Kahraman Bey, Tayyip Bey'le konuştuğunu, "kabul etmesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Park ve Bahçeler Müdürlüğü görevinde. (Aile Arşivi)

durumunda İsmet Ağan Bey'in Park ve Bahçeler Müdürlüğü için uygun olacağını" söylediğini aktardı. Yapılan değerlendirmeler sonucunda İsmet Ağan teklifi kabul ederek İBB bünyesinde Park ve Bahçeler Müdürlüğüne atandı. İstanbul'un yeşillendirilmesi projesi konusunda epey hizmeti olmuştur.

Tekrar Tarım Bakanlığı ve Türkiye Malzeme Ofisi (TMO)

1996 yılında yapılan seçimler sonrası kurulan Refahyol Hükümeti'nde yakinen tanıdığı Musa Demirci, Tarım Bakanı olarak atanmıştı. Arkadaşlarıyla birlikte tebrik için Ankara'ya gittiler. Ziyaret sonrası Fehim Adak Bey telefon etti. *"Musa Bey kibarlığı nedeniyle söyleyememiş sana."* dedi ve Müsteşarlık görevinden ayrılma onayı gerçekleştikten sonra Türkiye Malzeme Ofisi (TMO) Genel

İYV Mütevelli Heyeti üyeleri ve Uşak Milletvekili Nuri Uslu ile (soldan sağa; Adnan Çelik, Nuri Uslu, M. Mehdi Sungur, M. Ali Şahin, Hamza Akbulut, Mustafa Uğur, İsmet Ağan, İsmail Adak) TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin'i ziyaret. (Aile Arşivi)

İlim Yayma Vakfı Genel Müdürü İsmet Ağan, Genel Müdür Yardımcısı Dr. Necdet Yılmaz, İbnülemin Mahmut Kemal İnal Yurdu Müdürü Necmettin Azak. (İYV Arşivi)

Müdürlüğü ve Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini teklif etti. Kabul sonrası TMO'daki görevine başladı. Bilahare müsteşarlık kararnamesi hazırlandı ancak hükümet ortağının imza işlemini ikmal etmemesi üzerine atama tamamlanamadı.

İlim Yayma Vakfı'nda İsmet Ağan

1999 yılında yakın dostu Halit İlhan (ö. 2022) ve Kemal Unakıtan (ö. 2016) Beyler'in tavsiyesi üzerine İsmet Bey'in İlim Yayma Vakfı'na Genel Müdür olarak atanması gündeme geldi. Genel Müdür Mustafa Kemal Malkoç görevden ayrılmıştı. Sabahattin Kırkan Bey Vakfın Mütevelli Heyeti Başkanı idi. Sabahattin Bey'in Mütevelli Heyeti'ne ilettiği öneri üzerine 1999 yılında İlim Yayma Vakfı Genel Müdürü olarak çalışmaya başladı. Kendi ifadesi ile on yıl boyunca bu kurumda çok değerli insanlarla çalışma fırsatı buldu.

Burada İsmet Bey'e söz verelim:

"Vakıfta çok değerli insanlarla çalıştım. Çalışmaya yeni başladığımda daha önce de tanıştığım Sabahattin Kırkan Bey Mütevelli Heyeti Başkanı'ydı. Vakfa çok zaman ayıran bir arkadaşımızdı. Yine Mütevelli Heyeti'nde emekli General Mehdi Sungur Paşa (ö. 2018) vardı, Allah rahmet eylesin. Bir yere gideceği veya geleceği zaman "Paşam araba ayarlayalım." derdik. 'Yok yok gerek yok.' derdi, bir gelirdi kan ter içinde kalmış, çok mütevazı bir insandı. Sabri Özpala Bey (ö. 2020) en eskilerdendi. 'Ben biliyorum, ben yaparım, ederim.' demeyen mütevazı bir insandı, kendini öne çıkarmayı sevmezdi. Siyasi kişiliği de vardı. Milli Nizam'ın kurucularındandı. Ömer Aydın Bey yurtla, öğrencilerle ilgilenirdi, Tahsin Özcan Eğitim Müdürü idi, sonra üniversitede

profesör oldu. Yerine Necdet Yılmaz Bey geldi. Onu Genel Müdür olarak düşünüyorduk. Daha sonra o da üniversiteye geçti. Hakeza Abidin Sönmez ve Abdurrahim Taş Vakıfta avukat olarak çalışıyorlardı. Her iki avukatımız çok değerli hizmetlerde bulundular. Bu insanlar Vakıfta hem çalıştılar hem yetiştiler, daha sonra her biri güzel görevlere geldiler, hepsi birbirinden değerli insanlardı. Tüm arkadaşlar Vakıfta hem çalışıp hem de tecrübelerini artırarak çok değerli katkılar sağlamış oldular. Kazım Savaş, Mehmet Yıldız, Sabahattin Zaim (ö. 2007), İsmail Adak, Sabahattin Kırkan, Yücel Çelikkbilek (ö. 2020) gibi ismini zikredebileceğimiz nice değerli insanlar ile çalışma fırsatım oldu."

VEFADER'in Kurulması

Bir diğer önemli hizmet; Vefa'da bulunun İbnülemin Mahmud Kemal İnal Yüksek Öğretim Öğrenci Yurdu'ndan mezun olanların kurmuş oldukları dernekti. İsmet Bey bu derneğin kurulması için çok çalıştı. Yurt 1972 yılında açılmış, o günden bugüne binlerce öğrenci mezun etmişti. Yurda ailesi İstanbul'da ikamet eden öğrenciler kabul edilmiyordu. Anadolu'nun bağrından gelen, İlim Yayma Vakfı'nın kucak açtığı, her türlü ihtiyaçlarını karşıladığı, öğrencilerin "ikinci üniversitemiz" diye nitelediği bu yurttan mezun olanlar arasından çok sayıda ilim adamı, bürokrat, iş

adamı, siyasetçi çıkmış; ancak mezunların hem birbirleriyle hem de Vakıfla irtibatları zayıflamıştı.

İsmet Ağan'ın Vakıfta göreve başladığı 1999 yılında Vakıf Merkezi'nin olduğu bina aynı zamanda lisans üstü öğrenci misafirhanesi olarak kullanılıyordu. O dönemde lisansüstü öğrenci yurtlarının açılmasının resmi altyapısı oluşmamış, bu tür hizmetleri veren kuruluşlar misafirhane konumunda öğrenci kabul ediyor, burada kalan misafirler ilgili resmi makamlara bildiriliyordu. 85 öğrenci kapasiteli yurt kısa sürede doldu, taleplere cevap veremez hale geldi. Söz konusu misafirhanenin iki yanında eski binalar ve küçük arsalar vardı. Bu binaların ve arsaların satın alınmak suretiyle vakfa kazandırılması ve yeni yapılacak binanın alanının büyütülmesinde İsmet Bey'in inanılmaz gayretleri oldu. Gerek kaynak bulma gerekse mülk sahiplerini ikna etme hususlarında çok çalıştı. Bugün 185 öğrenci kapasitesiyle resmi lisansüstü öğrenci yurdu olarak hizmet veren bina, bu gayretler sayesinde vakfa kazandırılmış oldu.

Vakıfta birlikte çalıştığı arkadaşları İsmet Bey'i şöyle tarif ederler: *"İsmet Bey çok hassas, duygusal bir insandı. İnsanları kırmamaya özen gösterirdi. Bir şeye kızdığı zaman en ağır sözü 'Allah seni hacı etsin!' şeklindeydi.*

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti üyeleriyle (soldan sağa; Metin Uysal, İsmail Adak, M. Mehdi Sungur, Mehmet Yıldız, Kerim Güngen, Mustafa Özel, Sabri Özpala, Sabahattin Kırkan, Yücel Çelikkalek, İsmet Ağan, Fehmi Çelikkol) toplantı halinde. (İYV Arşivi)

Vakfın kaynaklarının yerinde kullanılmasına azami dikkat eder, israfa asla müsamaha göstermezdi. İşlerin mevzuata uygun olarak yapılmasına özen gösterir, her konuyu vakfın hukuk danışmanı ile istişare ederdi. Çalışanlara 'Arkadaşlar! Aman işi sağlam tutalım, yanlış bir şey yapmayalım, bunun yarını da var, akitleri, sözleşmeleri, ödemeleri, kayıtları, usule göre yapalım; kalkıp da biri itiraz etse, bunun cevabını hemen verebilmeliyiz' derdi."

Vakıf Genel Müdürlüğü'nden ayrılırken Mütevelli Heyeti üyesi Mehdi Sungur Paşa'nın elinden teşekkür plaketi alırken. (İYV Arşivi)

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) Kurucu Temsilciliği ve Yönetim Kurulu Üyeliği

İsmet Bey'in Genel Müdürlük döneminde Vakıfta yapılan en önemli faaliyetlerinden biri de üniversite kurulması çalışmasıydı. Daha önce de bu konu gündeme gelmiş ancak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durum nedeniyle bir ilerleme kaydedilememişti. Onun göreve başlamasıyla çalışmalar hızlandı. Üniversite için

Üniversitenin kuruluş sürecinde Mütevelli Heyeti üyeleriyle Huber Köşkü'nde dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü ziyaretler. (Aile Arşivi)

yer arayışları yoğunlaştı. Esasen üniversite kurulmasına Kemal Unakıtan'ın Mütevelli Heyeti Başkanlığı zamanında karar verilmişti. Ancak yapılan tüm görüşmelere rağmen o dönemde YÖK engeli aşılamadı. Hiçbir devlet üniversitesi İlim Yayma Vakfı'nın kuracağı bir üniversiteye hami üniversite olmayı kabul etmedi. 2010 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nin hami üniversite olmayı kabul etmesi üzerine üniversite açılması faaliyetleri hızlandırıldı. Öncelikle üniversite kurulacak yer için beş alternatif proje hazırlanarak Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ziyaret edildi. Mevcut projelerin içindeki en ağırlıklı olan Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin şu anda faaliyette olduğu İstanbul ili Küçükçekmece İlçesi Halkalı bölgesinde yer alan "Ziraat Mektebi" olarak meşhur olmuş, bir zamanlar İstiklal Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un (ö. 1936) da eğitim gördüğü alandı. Başbakan'ın talimatıyla arazinin üniversiteye tahsisi gerçekleştirilerek diğer çalışmalar da buna eş zamanlı olarak yürütüldü. Üniversitenin kurulmasında Vakfın Mütevelli Heyeti Üyesi Prof. Dr. İsmail Adak, Genel Müdür Yardımcısı Necdet Yılmaz ve Hukuk Müşaviri Av. Abdurrahim Taş'ın çok gayretleri oldu. Vakfın Mütevelli Heyeti tarafından İZÜ'ye kurucu temsilcisi olarak atanan İsmet Bey bu görevinin yanında altı yıl süreyle üniversitenin Yönetim Kurulu'nda da görev yaptı.

İrfan Eğitim Kurumları

28 Şubat sürecinde İmam Hatip okullarının orta kısımları kapatılmış, İmam Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye girişleri zorlaştırılmıştı. Çocuklarını İmam Hatip liselerinde okutmak isteyen ancak bu haksızlıktan dolayı alternatifler arayanlara cevap vermek üzere İlim

Yayma Vakfı tarafından İrfan Eğitim Kurumları kurulmuştu. 2012 yılında Vakıftaki Genel Müdürlük görevini Engin Yılmaz'a devreden İsmet Ağan, Vakfın Mütevelli Heyeti tarafından İrfan Okulları'nda Kurucu Temsilcisi olarak görevlendirildi. Altı yıllık görevi sürecinde İrfan Okulları'nın geliştirilmesinde emeği oldu.

İsmet Bey devletteki resmi görevlerinin yanında İlim Yayma Cemiyeti, Hakyol Vakfı ve Tarımsal Kalkınma Vakfı (TAKVA) gibi sivil toplum kuruluşlarına da gönüllü olarak destek vermiştir.²

2010 yılında yapılan 39. Genel Kurul'da İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesi seçilen İsmet Ağan, Vakıftaki görevine Kurucu Üye ve İstisare Heyeti Üyesi olarak devam etmektedir.³

2 İsmet Ağan, "Röportaj 1", (Osman Acun, Ses Kaydı, 19 Eylül 2019); İsmet Ağan, "Röportaj 2", (Osman Acun, Görüşme Notları, 17 Aralık 2022).

3 İYV, "İstisare Heyeti", (Erişim 23 Aralık 2022); İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. Genel Kurul Tarihleri.

Kaynakça

Ağan, İsmet. "Röportaj 1". (Osman Acun, Ses Kaydı, 19 Eylül 2019).

Ağan, İsmet. "Röportaj 2". (Osman Acun, Görüşme Notları, 17 Aralık 2022).

İsmet Ağan, *Aile Arşivi*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İstisare Heyeti". Erişim 23 Aralık 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/istisare-heyeti-0/26/ismet-agan.html>.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. Genel Kurul Tarihleri.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET MEHDİ
SUNGUR

Mehmet Mehdi SUNGUR

(1924 - 2018)

*Furkan ŞİMŞEK**

Anadolu'ya Göç

93 Harbi, Rus mezaliminden Anadolu topraklarına sığınan binlerce Kafkaslı'nın, günümüze iz bırakacak birçok münevver şahsiyetin acıklı hikâyesinin de başlangıcıdır. Mehmet Mehdi Sungur Paşa'nın hikayesi de Ayastefanos Antlaşması neticesinde Çarlık Rusya'sında kalan topraklarda İslam'ı yaşayamamak korkusuyla Osmanlı Anadolu'su'na hicret eden Dağıstanlı Müslümanların hikayesiyle bağlantılıdır.¹

* İbn Haldun Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, Medeniyet Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, furkansimsek12@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0590-0345.

1 İlim Yayma Vakfı, "Merhum Mehdi Sungur - İz Bırakanlar", *İlim Yayma Vakfı* (Erişim 25 Ocak 2023).

Bir muhacir kaflesi Dağıstan halkının saygın şahsiyetlerinden Şeyh Muhammed'ül Medeni Efendi (ö.1913) önderliğinde trenle Kırım'a oradan da vapur ile payitahta ulaşır. Şeyh Efendinin Sultan Reşad (ö.1918) ile görüşmesinin akabinde Şeyh Şamil'in (ö.1871) hatırasına diledikleri yere yerleşmeleri için kendilerine izin verilir. Üç aylık bir sürecin sonunda Yalova'ya gitmekte karar kılan kafilde burada Reşadiye köyünün (günümüzde Güneyköy) temellerini atar. Çevre düzenlemesinin ardından ilk evlerin yapılmasına rağmen köy erkekleri köy yolunu açana kadar bu evlere girmez. Köyün hanımları pişirdikleri yemekleri her sabah yol inşaatına taşırken erkekler de Dağıstan kültürünün karakteristik özelliklerinden olan gerek moral ve motivasyon sağlayan gerek birlik ruhunu yansıtan oyunlarla işe koyulur.

Muhammed'ül Medeni Efendi. (Evliyalar.net, "Şeyh Muhammed Medeni", *Evliya, Sahabe, Peygamber Kabirleri* (Erişim 25 Temmuz 2015))

Doğru sözlü, vatanına bağlı ve asker millet olmakla tanınan Dağıstan halkının mümeyyiz mizacının izlerini Balkan ve Birinci Dünya Harpleri'nde de bulmak mümkündür. Osmanlı Devleti'nin sürekli yanında olan Reşadiye köyü sadece İstiklâl Harbi'ne, birkaçı dışında geri dönmeyecek dört bine yakın asker göndermiştir.

Doğumu ve Eğitimi

1924 yılında kunduracı bir babanın altı çocuğundan ikincisi olarak Bursa Orhangazi ilçesi Güneyköy'de doğan Mehmed Mehdi Sungur, bu köyde aldığı ilkokul tahsilinin ardından ortaokul ve lise eğitimini alacağı Bursa'ya gider. Bursa Işıklar Askeri Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Harp Okulu'ndan 1947/5 derecesiyle mezun olduğunda istediği yerde Asteğmen olarak Bölük Komutan Yardımcılığı görevine başlama hakkı tanınınca memleketine yakın olması hasebiyle tercihini Maltepe'den yana kullanır. Bunu, Erzurum/Kandilli'de bulunan 6. Zırhlı Tugay, Sivas, Amasya, "Paşa" unvanını aldığı Muş ve Tuğgeneralliğe yükseldiği Bingöl görev yerleri izler. Bingöl Tugayı'nı bizzat Sungur Paşa kurar.

Sungur Paşa'nın evliliği, dedesi Muhammed Mehdi Efendi'nin henüz Dağıstan'da iken gördüğü bir rüyaya dayanır. Rüyasında kendi bahçesindeki meyve ağacı dallarının Şeyh Şerafeddin

Efendi'ye ait komşu bahçenin üzerine sarktığını görür. Henüz Mehmet Mehdi Sungur Paşa ve Şeyh Efendi'nin torunu Sungur Paşa'nın hanımı hayatta değilken, Şeyh Efendi bu rüyayı ilerde nesillerinin birleşeceği şeklinde tabir eder. Bu rüyanın tabiri Yalova'ya varan hicretin neticesinde gerçekleşir. Sungur Paşa ve Nezih Hanımın evliliğinden isimleri sırasıyla Fatma Nur, Şerafeddin Zafer, Mehmed Muzaffer, Hatice Aynur ve Ahmed Tamer olan beş çocuk dünyaya gelir.

Şeyh Şerafeddin Efendi. Evliyalar.net, "Şeyh Muhammed Medeni", *Evliya, Sahabe, Peygamber Kabirleri* (Erişim 25 Temmuz 2015)

Askeri Hayatı ve Dünya Görüşü

Sungur Paşa'nın kariyeri askeriye'nin en hareketli dönemi, 1960 ihtilali'ne denk düşmektedir. O zamanlar

henüz Yüzbaşı olarak görev yapmakta olan Paşa'nın birçok arkadaşı İhtilal'i planlayan ve yapanlar arasındadır. Birçok kez davet edilse de kabul etmeyen Sungur Paşa askerlik görevini asla saptırmayarak geri planda durmayı seçmiştir. İhtilal'in ilk günlerinde Çatalca Alay Komutanı İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne getirildiğinde Sungur Paşa da yardımcı pozisyonunda görevlendirilir. Bu esnada, tutuklandığını haber aldığı Kadir Mısıroğlu'nu (ö. 2019) kurtararak bir iyilikte bulunur.

60 İhtilali'nin hemen ardından Sultanahmet Camii'nde yaşananlar adeta genç subayın maneviyatını gözler önüne sermektedir. Vefa yurdunda kalan kardeşi Abidin Bey'i ziyaret ederek harçlık veren Yüzbaşı Sungur, ardından Cuma namazı için gittiği Sultanahmet Camii'nde halkın büyük teveccühü ile karşılaşır. Üniforma ile camiye gelmesine şaşırان ama bir o kadar da sevinen halk adeta Yüzbaşı'yı görmek için mücadele verir.

Askeri görevlerini zor zamanlarda zor yerlerde başarıyla tamamlayarak ayrı bir çizgisinin olduğunu, bulunduğu her ortamda hissettirmiş bir askerdir. Bu vazifeleri esnasında askerinin dini hassasiyetleriyle yakından ilgilenir, rahat ibadet edebilmesi için mescitler kurdurur, oruç tutanların sahur ve iftarlarını kolaylıkla yapabilmesine

özen gösterir. Komutası altındaki er ve erbaşlara yakın alakası ve gösterişsiz samimiyeti, Alay Komutanlığı yaptığı Muş görevinde bir kış tatbikatında müşahhas hale gelir. Çetin kış şartlarında gerçekleşen tatbikatta birliklerin kardan koğuş yaparak bir hafta kadar içinde kalması söz konusu olur. Akşam olduğunda Sungur Paşa'ya orduevinde yatağının hazır olduğu bildirildiğinde yatağının askerlerin yanına serilmesini söyler. Mehmetçik ile aynı ortamı paylaşması, aynı yemekten yemesi, Mehmetçiklerin ailelerine özel mektuplar yazarak evlatlarını birer emanet olarak gördüğünü söylemesi, askerleri ile özel bir bağ kurmasını, terbiye ve kumanda ettiği askerlerinin tatbikatlarda olağanüstü başarılar elde etmesini sağlar.

Sungur Paşa'nın Tugayı'nın birinci olduğu tatbikatın ardından Elazığ'da bulunan 8. Kolordu Komutanlığı'nda kokteyl verilir. Kolordu Komutanı Hasan Gürgüç Paşa'ya alkol ikramı yapılırken Sungur Paşa servis yapan askere *"Bana limonata getir, evladım."* der. Sungur Paşa'nın yakın çevresinden bir sima olan Albay Şehabettin Kaplan daha sonra bu hadiseyle ilgili, henüz terfiler açıklanmamışken Sungur Paşa'nın böyle bir hadiseden dolayı kariyerine ket vurulmasından endişe ederek *"Ah be Mehdi Abi, içmesen de al eline. Kolordu Komutanı'nın ikramı reddedilir mi o şekilde? Sen paşa olacaksın..."* şeklinde ah etse de Sungur Paşa mertçe tavrından ötürü hiçbir zaman pişmanlık duymayacaktır.

Mehdi Sungur Paşa, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli iken (Abidin Sungur, Aile Arşivi)

Benzer bir duruma Paşa'nın kardeşi Abidin Bey de şahit olur. Genelkurmay'a abisini ziyarete giden Abidin Bey, Paşa'nın odasında sakallı bir hocaefendi görür. Zatı yolcu ettikten sonra inançlı olduğunu insanlara göstererek ilerleme şansına ket vurmuş olmanın işten bile olmadığı o zamanın ruhundan mustarip *"Abi, o hocanın ben saçını sakalını öpeyim ama şu dönemde keşke gelmeseler. Seni zor durumda bırakıyorlar."* şeklinde bir serzenişte bulunur. Aldığı cevap tam bir teslimiyet örneğidir: *"Bak kardeşim, ben Harbiye'ye girerken paşa olacağım diye girmedim. Ama Allah nasip etti, oldu. Herkesin bir nasibi var. Yaradan'ın da bir hesabı var. Bu sakallı hocaefendi geldi diye beni paşa yapmayacaklarsa sittin sene yapmasınlar."*

Aynı sene Sungur Paşa'nın adı askeri şuraya sunulduğunda dönemin Genelkurmay Başkanı da Sungur Paşa'nın eski komutanı, Semih Sancar Paşa'dır. Ayrıca zamanında içkisini reddettiği, zamanın 8. Kolordu Komutanı Hamza Gürgüç Paşa² da söz konusu şurada 3. Ordu Komutanı olarak hazır bulunmaktadır. Gürgüç Paşa her ne kadar içkisini reddetmiş olsa da Sungur Paşa'nın askerî kabiliyetlerini takdirle karşılamakta ve terfi alması için samimi bir inisiyatif almaktadır. Ancak buna rağmen Sungur Paşa'nın inançlı karakteri, hazirun tarafından siciline "yeşil çizgi"ler olarak eklenmiş ve dosyası da terfi için sunulan diğer dosyalardan ayrılmıştır. Ancak Gürgüç Paşa'nın ısrarları neticesinde durumu fark eden Genelkurmay Başkanı Sancar Paşa'nın *"Kim o Mehdi? Getirin bakalım."* deyip dosyasını incelemesiyle Sungur Paşa'nın terfi onaylanır. Sungur Paşa daha sonra, Millî Savunma Bakanlığı teftiş Kurulu Başkanı olduğunda yaptığı Genelkurmay Başkanı Semih Sancar Paşa'yı ziyaretinde, Sancar Paşa'nın *"Hamza Paşa seni amma çok seviyormuş. Sanki biz hiç sevmiyormuşuz gibi, o özellikle ısrar etti bu muhakkak paşa olacak diye"* sözlerinden paşalığı kararının alınmasına karşı ne denli bir mukavemet olduğu ve Gürgüç Paşa'nın aldığı inisiyatifin boyutu anlaşılır. Mazide kalan Türkiye'nin koşullarına daha hâkim olmasına karşın dünya görüşünde sebat ederek taviz vermemesi, Sungur Paşa'nın hanesine paşalıktan daha yüce bir kıvanç unvanı olarak düşer.³

Teftiş Kurul Başkanlığı'ndaki görevi esnasında vuku bulan, tarihe Kanlı 1 Mayıs (1977) olarak geçen olaylardan sonra dönemin Başbakanı Süleyman Demirel (ö. 2015), darbe girişiminde bulunacağı iddiasıyla 200 askeri kimseye bağlı olmadan emekliye sevk eder.⁴

Mehdi Sungur Paşa, Paşa ünvanı aldıktan sonra. (Aile Arşivi)

Bu olayın en çok dikkat çeken açıklamasını dönemin CIA Türkiye şefi Paul Henze yapar. Henze'in dönemin Amerikan Başkanı Jimmy Carter'a "Bizim çocuklar yaptı⁵" şeklinde haber verdiği olay, Sungur Paşa'nın 1977 yılında emekli olacağı İskenderun'a görevlendirilmesine yol açmıştır. Bu asılsız iddianın kurbanı olmasa, çok büyük ihtimalle aynı sene terfi ederek Tümgeneral olacak Sungur Paşa'nın, Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikleri Komutanı olarak ülkesine hizmet etmesi işten bile değildir. Ancak ilahi kader, Sungur Paşa'nın artık ilim irfan ile hizmet etmesini murat etmiştir.

2 "Hamza Gürgüç", *Millî İstihbarat Teşkilatı* (30 Mayıs 2000).

3 Abidin Sungur, Muzaffer Sungur, Fatma Nur Özyazıcıoğlu "Abidin Sungur ile Mehdi Sungur Paşa Üzerine Röportaj" (Görüşmecisi: Osman Acun, Ses Kaydı, röportaj tarihi, 3 Haziran 2018)

4 Korkmaz, Tamer, "12 Eylül darbesini ABD yaptırdı", *Yeni Akit* (13 Mayıs 2015).

5 Miş, Nebi, "Bizim Çocuklar Başardığı'nın Belgeleri", *SETA* (15 Eylül 2018).

İlim Yayma Cemiyeti'ndeki Faaliyetleri

Hayatı boyunca sürekli nasihat ile hareket eden Paşa, hayatının bundan sonraki dönemini vakıf ve eğitim hizmetlerine adar. Bu sorumluluk bilincinin temeli aslında kardeşlerine karşı duyduğu ülfetle atılmıştır. Askeri kariyerinde olduğu kadar ailesine karşı da büyük bir özveriyle hareket ederek nasihatlerden karne ve bayram hediyesine kadar bir çocuğun ilgi ve ihtiyaç duyacağı şeyleri karşılamaya titizlikle çalışmıştır. Öyle ki en küçük kardeşi Abidin Sungur, *"Bugünkü Dağıstan"* adlı eserinin önsözünde, kitabı her zaman arkasında hissettiği Sungur Paşa'ya ithaf eder. Babasının sağlığında bile *"İyi ki Mehdi Abim var"* diyecek kadar kıvanç duymasına vesile olmuştur.

Bu özverinin izlerini Sungur Paşa'nın tüm aile bağlarının üzerinde görmek mümkündür. Her bir çocuğuna özel olduğunu hissettirerek her hafta en büyük kızına verdiği kitaptan bir bölüm seçmesini ve kardeşlerinin de hazırlanmasını ister. Her perşembe ve cuma akşamı insanın dünyadaki yerini hatırlatan sohbetler gerçekleştirir. Eğitim ve evlilik sebebiyle ayrılık söz konusu olduğunda dahi bu irtibatı koparmayarak her bir çocuğuna sayfalarca mektuplar göndererek aile bağının güçlü kalmasına özen gösterir.

Görevi esnasında kullanımına tahsis edilen makam aracına hiçbir zaman aile efradını özel işleri için bindirmemiş, yalnız görev icabı kullanarak hakka girmekten sakınmıştır. Ayrıca çalışkanlığıyla da emsalsiz bir kişiliğe sahiptir. Görevi dolayısıyla uzun süre evinden ayrı kaldığı zamanlarda dahi kapısını çalanların derhal yardımına koşmuş ve ilerleyen yaşına rağmen hayat enerjisini hiç kaybetmemiştir. Bu hususta Bereket Vakfı'nda geçirdiği kaza oldukça çarpıcıdır. Eğitim faaliyetleri için temaslarda bulunduğu esnada korkuluksuz merdivenden bir kat aşağı düşerek başı baştan başa yarılan Paşa bir süre baygınlık geçirmiştir. Kendine geldiğinde ise yardımına koşanlara söylediği ilk şey kendisini kaldırmaları, vazifeye devam edeceğini olmuştur. Büyük ameliyatlar geçirmesine sebep olan bu kazaya rağmen aklındaki tek şeyin hizmet olması, Paşa'nın nasıl bir aşkla baş döndürücü temposunu idame ettirdiğini anlamak için yeterlidir.⁶

Mehdi Sungur Paşa, İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından ziyaret edilirken. (İYV Arşivi)

1977 yılındaki emekliliğinden itibaren kendisini ilim ve irfan yolunda Bereket Vakfı, Kafkas Eğitim Kültür Vakfı, Taksim Cami Kültür Sanat Vakfı, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı, Yeşilay, Ensar Vakfı, İlim Yayma Cemiyeti, İlim Yayma Vakfı, İslami Araştırmalar Vakfı gibi birçok kuruluş bünyesinde vakıf hizmetlerine adanmıştır. En uzun süre İlim Yayma Cemiyeti'nde hizmet eden Paşa, Vakfın 1998 yılındaki Genel Kurulu'nda Kurucuları arasına seçilmiş, 2000 yılından başlayarak 2013 yılına değin Mütevelli Heyeti'nde eğitim işleri ile ilgilenmiştir.

6 Sungur, Muzaffer Sungur, Fatma Nur Özyazıcıoğlu, "Abidin Sungur ile Mehdi Sungur Paşa Üzerine Röportaj" (3 Haziran 2018).

Mehdi Sungur Paşa, İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda konuşurken (İYV Arşivi)

Vefatı

Hicr Suresi'nin 99. Ayeti'nin adeta yaşayan bir misali olmuş ve ilâhî rahmet tecelli edip 22 Nisan 2018 tarihinde ahirete irtihal eden Mehmet Mehdi Sungur Paşa, ömrü boyunca eğitim ve vakıf işleriyle Allah'a ibadet etmiş, ardında *İlim ve İrfanın Işığında İnsanı Yücelten Değerler* isimli bir kitap bırakmıştır. Kendisinin onurlandırdığı İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyeliği'ne 2019 yılında yapılan Genel Kurul'da oğlu Muzaffer Sungur Bey seçilmiştir.

Takım, Bölük, Tabur, Alay ve Tugay Komutanlıkları, Genelkurmay Plan ve Harekât Dairesi Şube Müdürlüğü, Tüm Kurmay Başkanlığı'nda görev yapan Mehmet Mehdi Sungur Paşa, Tugay Komutanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı Teftiş Daire Başkanlığı üstün birlik yetiştirme rozetleri ile K.K.K, Kolordu ve Tümen Komutanlıkları ile Millî Savunma Bakanlığı tarafından verilen başarı belgeleri ve plaketleri ile de tanınmaktadır.⁷

Kaynakça

Evliyalar.net. "Şeyh Muhammed Medeni". *Evliya, Sahabe, Peygamber Kabirleri*. 25 Temmuz 2015. Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.evliyalar.net/seyh-muhammed-medeni-k-s/>.

Evliyalar.net. "Şeyh Şerafeddin Dağıstani". *Evliya, Sahabe, Peygamber Kabirleri*. 25 Temmuz 2015. Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.evliyalar.net/seyh-serafeddin-dagistani-k-s/>.

İlim Yayma Vakfı. "Merhum Mehdi Sungur - İz Birakanlar". *İlim Yayma Vakfı*. Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.iyv.org.tr/iz-birakanlar/108/merhum-mehdi-sungur.html>.

Korkmaz, Tamer. "12 Eylül darbesini ABD yaptırdı". *Yeni Akit* (13 Mayıs 2015). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/12-ey-lul-darbesini-abd-yaptirdi-67953.html>.

Miş, Nebi. "Bizim Çocuklar Başardı'nın Belgeleri". *SETA*. 15 Eylül 2018. Erişim 25 Ocak 2023. <https://www.setav.org/bizim-cocuklar-basardinin-belgeleri/>.

Pulur, Hasan. "Tağmaç Paşa'yı biz de tanırız..." *Milliyet* (03 Mart 2008). <https://web.archive.org/web/20160325195307/http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetayPrint&ArticleID=500988>.

Millî İstihbarat Teskilati. "Hamza Gürgüç". 30 Mayıs 2000. Erişim 17 Ocak 2023. <https://web.archive.org/web/20000530034918/https://www.mit.gov.tr/must-biyog8.html>.

Sungur, Abidin - Sungur, Muzaffer. "Abidin Sungur ile Mehdi Sungur Paşa üzerine Röportaj" (Görüşmesi: Osman Acun, Ses Kaydı, 3 Haziran 2018).

Özyazıcıoğlu, Fatma Nur. "Abidin Sungur ile Mehdi Sungur Paşa üzerine Röportaj" (Görüşmesi: Osman Acun, Ses Kaydı, 3 Haziran 2018).

7 İlim Yayma Vakfı, "Merhum Mehdi Sungur - İz Birakanlar".

Paşa Askeri Törende. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu sonrası sohbet. (Soldan sağa; Nureddin Keleşoğlu, Mehdi Sungur, Korkut Özal, M. Rahmi Bilge, Kahraman Emmioğlu, İsmail Kahraman, Adnan Çelik, İsmet Ağan (İYV Arşivi)

Mehdi Sungur Paşa Bosna Savaşı'nda. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurul. (Sağdan sola; Nevzat Yalçıntaş, Mehdi Sungur, Yücel Çelikkbilek (İYV Arşivi)

Birlik Vakfı Genel Kurulu. (İYV Arşivi)

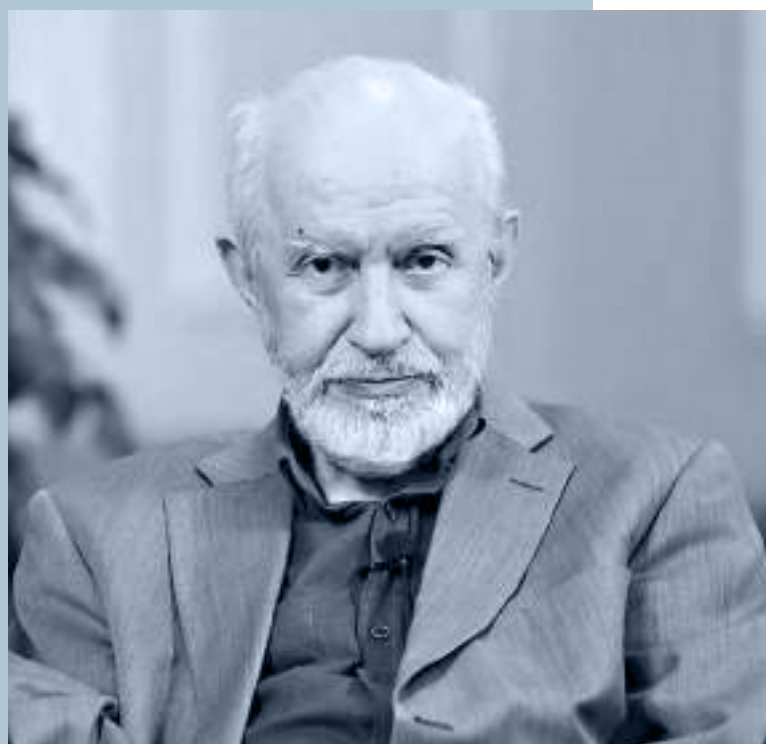
Mehdi Paşa'nın vefatından sonra İYV Mütevelli Heyeti Başkanı N. Bilal Erdoğan'ın aileye taziye ziyareti. (Sağdan sola; oğlu Muzaffer, kardeşi Hatice Şener, N. Bilal Erdoğan, kardeşi Abidin Sungur, kızı Fatmanur Özyazıcıoğlu, oğlu Ahmet Tamer, yeğeni Mehmet Şener) (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

M U S T A F A U Ğ U R

Mustafa UĞUR

(d. 1941)

*Adem NAS**

Çocukluğu, Ailesi ve Kadınhanı

1941 yılında Konya'nın Kadınhanı ilçesinde altı çocuklu bir ailenin son çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Hafız Mehmet Hulusi, annesi Ayşe Sıdika Hanım'dır. Lise mezunu babası yedek subay olarak gittiği Birinci Dünya Harbi'nin Suriye Cephesi'nde İngilizlere esir düşmüş, ardından İstanbul'a getirilmiştir. Savaştan gazi olarak dönen ve gözleri görmeyen Mehmet Hulusi Efendi, bir müddet İstanbul'da kaldıktan sonra Kadınhanı'na sağ salim varmayı başarmıştır. O günün şartlarında çok kolay olmasa da tedavi edilerek gözleri yeniden görmeye başlamış. Ancak aldığı darbe ve gözleri görmeyerek geçirdiği günlerin de tesiriyle hayatının geri kalanında dışarı çıkarken renkli gözlük takmak zorunda kalmıştı. Mustafa Uğur henüz çocuk yaşta olmasına rağmen babasının taktığı renkli gözlükleri net olarak hatırladığını söylüyor. Osmanlı'nın son dönemindeki tüm ekonomik sorunlar, Konya düzlüklerinin zorlu koşulları, Birinci Dünya

* İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Yüksek Lisans, adem.nas@itu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-9197-0499.

Harbi'nden hatıra renkli gözlük...
Tüm bunların üstüne babası
Kurtuluş Savaşı'nda yine
Yunan cephesinde savaşmaya
çağırılır. Diğer bir vakıf insanı
olan amcasının oğlu Musa
Uğur'un naklettiğine göre İzmir'i
teslim alanlar arasında o da
vardı. İstiklal madalyası sahibi
Mehmet Hulusi Efendi rahmete
kavuştuğunda en küçük oğlu
Mustafa Uğur henüz dokuz
yaşında idi.

Öğrencilik dönemi. (Mustafa Uğur Arşivi)

Çocuklarıyla. (Mustafa Uğur Arşivi)

Lise Hayatı ve Konya

İlk ve orta öğrenimini Kadınhanı'nda tamamlayan Mustafa Uğur, Kadınhanı'nda henüz lise olmadığı için Konya Lisesi'ne gitti. Lise döneminde hocalarıyla iletişimi oldukça kuvvetliydi. Böylece başarılı bir öğrenci olarak 1959 yılında mezun oldu. Akrabalarından da duyduğu ve anladığı kadarıyla aklında mühendis olmak vardı. Kendisinden yaşça büyük olup uzun yıllardır İstanbul'da yaşayan amcaoğlu Musa Uğur'un İstanbul'a davet etmesi üzerine Teknik Üniversite¹ imtihanlarına girdi.

İstanbul Teknik Üniversitesi ve İstanbul

Musa Uğur mali durumunun da iyi olması hasebiyle Teknik Üniversite öğrenimi boyunca Mustafa Uğur'a destek oldu. Hatta üniversite hayatının ilk senesinde Musa Uğur'un Sultanahmet'teki evinde kaldı. 1960 Darbesi ve ardından gelen ihtilal yüzünden daha ilk senesinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) kariyeri sekteye uğradı. Darbeyle birlikte karışan ülkenin sakinleşmesini Kadınhanı'na dönerek bekledi ve sınavların hızlandırılmış şekilde yapılması sayesinde sene kaybetmeden öğrencilik hayatına devam etti. Yüksek tahsil hayatının ikinci ve üçüncü senesinde ise Beyazıt'taki Konya Yurdu'nda kaldı. Vakıf ortamını burada yakından gözlemledi. Burada

Recai Kutan ile birlikte. (Mustafa Uğur Arşivi)

1 O günlerde İTÜ, başka teknik bir üniversite olmadığından "Teknik Üniversite" olarak adlandırılıyordu.

kaldığı günlerde Çemberlitaş'ta Nurettin Topçu (ö. 1975) ve Necip Fazıl (ö. 1983) gibi isimleri dinleme imkânı da bulmuştu. Kendisini çok başarılı addetmese de sene kaybetmeden dördüncü ve beşinci sınıfı geçti. Öğrencilik hayatının en kritik döneminde geçmesi gereken tam on üç dersi vardı. Annesi Ayşe Sıdika Hanım, o dönemlerde daha yoğun bir şekilde imtihanı kazansın diye dua gönderebilmek için en küçük oğlu Mustafa'ya "İmtihan günlerini bana önceden bildir, mutlaka yaz mektupta." diyerek tembihlemişti. Ana baba duasına mazhar olmak büyük berekettir ya, Mustafa Uğur o dönem geçmesi gereken on üç dersi de kolaylıkla verdi.

Yüksek Mühendis Olarak Mezuniyeti ve İlk İş Deneyimi

O günlerde mühendislik fakültesi beş yıldır. Mezun olanlar ise iş hayatlarına yüksek mühendis unvanıyla başlıyordu. On üç dersin zorluğunu da göz önüne alan Mustafa Uğur, diğerlerine nazaran daha az zorlanacağını düşündüğü için "Demiryolu" alanını seçmişti. Bu seçim iş yaşantısında yolunu Karayolları Genel Müdürlüğü'ne düşürecekti. 1964 yılında Yüksek İnşaat Mühendisi olarak mezun olduğu İTÜ'den ve İstanbul'dan ayrılıp memleketine dönme arzusu içindeydi. Nitekim gelen birçok farklı teklif ve yurt dışı imkânını da elinin tersiyle iterek Konya'ya döndü. Bu kararı almasında anneciği Ayşe Sıdika Hanım'ın da etkisi büyüktü. *"Yurt dışına gidersen hakkımı helal etmem."* demişti annesi. Memleketine dönerek önce annesinin rızasını alan Mustafa Uğur, 1964 yılında Konya Karayolları Bölge Müdürlüğü Köprü Şefliği'nde çalışmaya başladı. 1965 yılı Mart ayında ise yine annesinin rızasını alarak Hikmet Hanımın izdivacına talip oldu ve evlendiler. Bu evlilikten 1966-1979 yılları arasında beşi kız biri erkek olmak üzere altı çocuğu oldu.

Erzurum Yolları ve Korkut Özal ile Tanışma

1972 yılında ise askerlik görevine gitmeden önce çok sevdiği annesi Ayşe Sıdika Hanım'ı kaybetmenin üzüntüsünü yaşadı. 1973 yılında askerden döndükten sonra 1975'e kadar Konya'daki görevine devam etti. Buradaki on yılı aşkın tecrübesinin ardından yine Konya'da terfi almayı umarken Erzurum Karayolları Genel Müdürü olarak atandı. Çok alıştığı ve çok sevdiği memleketinden ayrılmak, Uğur ailesi için kolay olmasa da her yer vatan toprağı diyerek Erzurum'a gittiler. Erzurum'da pek çok ilkokulun tamir edilmesi ve karayolu hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi hayır işlerinde seferber oldu. O yıllarda Erzurum milletvekili olarak görev yapmakta olan Korkut Özal (ö. 2016) ile de burada tanıştılar. Erzurum'da misafirhanede ağırladığı Korkut Özal ile arasında, uzun yıllar devam edecek bir dostluk da başlamış oldu. Öyle ki Korkut Özal'ın 12 Eylül 1980 darbesinden on

Mustafa Uğur askerlik fotoğrafı. (Mustafa Uğur Arşivi)

üç gün sonra 25 Eylül 1980 günü geçirdiği ciddi trafik kazasından sonra Mustafa Uğur da onu ziyarete gidenler arasındaydı.

Ankara'ya Geliş ve Farklı Devlet Kademeleri

Uğur ailesi Erzurum'da geçirdikleri iki yılın ardından 1977 senesinde Mustafa Uğur'un Afet İşleri Genel Müdürü olarak atanması üzerine Ankara'ya taşındılar. Üç yıl sonra ise Yapı Malzemeleri Genel Müdürü olarak burada görevine devam etti. Farklı kurumlardaki farklı pozisyonlarda Anadolu'nun göbeğinde vatani için farklı hizmetlerde bulundu.

Korkut Özal ile Birlikte Çalışma Kararı ve İlim Yayma Cemiyeti

1982 yılında ise altı çocuk babası olan Mustafa Uğur, ailesinin

de istikbalini düşünerek Korkut Özal'ın teklifi üzerine daha sonra Albaraka Türk'ün de temellerini oluşturacak olan Hak Yatırım Şirketi'nde çalışmaya başladı (1982-1994). Hak Yatırım ve Akabe İnşaat isimli Şirket'te Korkut Özal ile birlikte çalıştığı dönemde İlim Yayma Cemiyeti'nde altı yıla yakın görev aldı. *"O günlerde Cemiyet'in imkânları çok kısıtlıydı. Daha çok İmam Hatip okullarının yurtlarını düzenlemek, yeni İmam Hatip okullarının açılması için hem İstanbul'da hem de İstanbul dışında gayret sarf eden bir hayır kurumu mahiyetindeydi cemiyetimiz. Orada görev almak da benim için büyük bir şerefti doğrusu."* diye anlatmıştı İlim Yayma Vakfı üzerine verdiği bir röportajında.²

Üsküdar Belediyesi Günleri

On iki yılın ardından yine memleketine hizmet edebileceği Üsküdar Belediyesi'nde İmar Müdürü olarak çalışmaya başladı. Siyasi iklimle de daha yakından ilgilenebildiği belediye görevi sürecinde 22 Mart 1997 tarihinde Üsküdar Belediyesi'nde Başkan Yardımcısı iken İlim Yayma Vakfı'na da "Genel Kurul Üyesi" olarak seçilmiştir.

Daha önce birlikte çalıştığı ve İlim Yayma Vakfı'nın 4.

Başkanı olan Kemal Unakıtan (ö. 2016) için bir röportajında *"Gönül arkadaşlığımız da vardı."* ifadesini kullanıyor.³ Başkanlık süresinin üç yıl olması gerektiğini söyleyerek Asım Taşer'den (ö. 2021) sonra İlim Yayma Vakfı Başkanı olan merhum Kemal Unakıtan'ın ardından sırasıyla Sabahattin Kırkan, Kahraman Emmioğlu ve merhum Yücel Çelikbilek Başkanlık görevini üstleniyorlar. Bu süreçte Mustafa Uğur da toplantılara ve Genel Kurullar'a katılıyordu. 2004 yılında ise Üsküdar Belediyesi'nden emekli olarak tamamıyla vakıf işleriyle ilgilenmeye başladı. Yücel Bey'den sonra son toplantıda kimin başkan olması gerektiği konuşulmuş ve Mustafa Uğur'un ismi zikredilmişti. Genel Kurul'da itiraz edenler de olmasına karşın yine eski İlim Yayma Vakfı Başkanı Kahraman Emmioğlu *"Ne münasebet sıra Mustafa Uğur'da."* diyerek cevap vermişti.⁴

İlim Yayma Vakfı'ndaki Hizmetleri

1997 yılında kurucu üye olarak vakfa girmiş; altı yılı başkan vekilliği, üç yılı başkanlık olmak üzere Mütevelli Heyeti'nde on beş sene hizmet etmiştir. 2009 yılında İlim Yayma Vakfı'nın

2017 yılında İlim Yayma Vakfı'nın 46. Genel Kurulu'nda Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapan kişilere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından verilen "Takdir Berati"ni alırken. (İYV Arşivi)

Takdir Berati. (İYV Arşivi)

2 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), *İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj*, (Görüşmecisi: Osman Acun, Mustafa Doğan, 2012).

3 İlim Yayma Vakfı Arşivi (İYV), İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj, 2012.

4 Mustafa Uğur Arşivi. Mustafa Uğur, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Adem Nas, 21 Ekim 2022).

İki başkan bir arada. N. Bilal Erdoğan ve Mustafa Uğur (İYV Arşivi)

İYV yöneticilerinin Mustafa Uğur'u ziyaretleri. Sağdan sola; Osman Acun, Adnan Çelik, N. Bilal Erdoğan, Mustafa Uğur, Ömer Çınar, Adem Yavuz. (İYV Arşivi)

8. Başkanı olan Mustafa Uğur üç yıllık başkanlık görevi sürecinde pek çok farklı çalışmalarda bulunmuştur. Bunların başında Yücel Çelikkilek döneminde hazırlıkları başlayan bir üniversite kurma projesini neticelendirilerek İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kurulması gelmektedir. İlim Yayma Vakfı Başkanı olur olmaz daha önce tertip edilen hazırlıklar tamamlanıp Ankara'nın yolu tutulmuş ve üniversite kurulması için gerekli çalışmalara başlanmıştır. Bu süreçte tüm mesaisini buraya vakfeden Mustafa Uğur üniversitenin nereye kurulacağıyla ilgili yapılan istişareler sonucunda Halkalı'daki araziye dönemin Başbakan'ı Recep Tayyip Erdoğan'dan talep etti. Mehmet Akif Ersoy'un (ö. 1936) da hem öğrencilik hem de hocalık yaptığı Osmanlı Devleti tarafından "Halkalı Ziraat ve Baytar Mekteb-i Alisi" ismiyle kurulan binanın da içinde yer aldığı mekânda İlim Yayma Vakfı tarafından bir üniversite

kurulmak isteniyordu. Bu talep üzerine Recep Tayyip Erdoğan'dan arazinin Küçükçekmece Belediyesi'ne tahsis edileceği yanıtı alınmıştır. Bu sebepten dönemin Küçükçekmece Belediye Başkanı Aziz Yeniay ile görüşmeye giden Mustafa Uğur ve İlim Yayma Vakfı heyeti, mutluluk ve gurur verici bir tepkiyle karşılaştılar. Kendisinin de İlim Yayma Vakfı'nın yurtlarında kaldığını belirten Aziz Bey Mustafa Uğur'u kırmayarak arazinin İlim Yayma Vakfı'na İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kurulması için tahsis edilmesine karar verdi.

"İnsanların en faydalısı, diğer insanlara hizmeti dokunandır." sözünü, verdiği röportajda da belirten Mustafa Uğur uzun yıllar ülkenin farklı bölgelerinde vakıf çalışmalarını yürütmüş, bugün itibarıyla 81 yaşında halen çalışmalarına devam etmektedir.⁵

5 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj*, 2012.

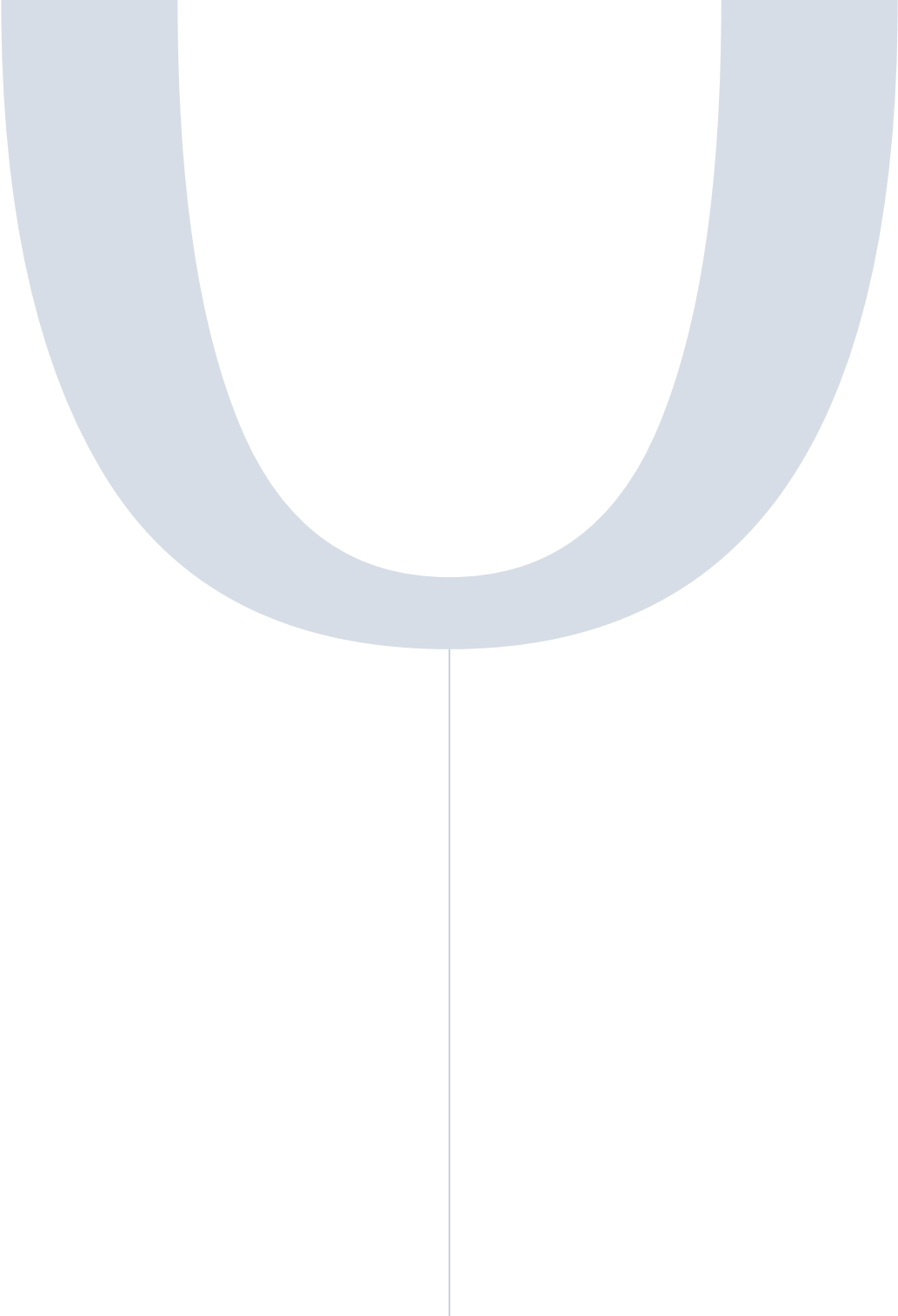
Kaynakça

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj*, (Görüşmecisi: Osman Acun, Mustafa Doğan, 2012.

Uğur, Mustafa. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Adem Nas, 21 Ekim 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

MEHMET AKİF AYDIN

Mehmet Akif AYDIN

(d. 1948)

*Nurten YALÇIN**

Doğumu ve Ailesi

9 Mayıs 1948'de Tokat Niksar'da doğdu. Baba adı Bedrettin, anne adı ise Naîme'dir. Hayatının şekillenmesinde dedesi Mehmet Emin Efendi'nin ve Muhammed Emin Saraç'ın (ö. 2021) büyük payı olmuştur. Dedesi Sivas'ın ve Osmanlı Devleti'nin son, Cumhuriyet döneminin ilk Kangal Müftüsü'dür.

Eğitimi

İlkokulu Niksar'da, ortaokulu ise Tokat İmam Hatip Ortaokulu'nda okumuştur. M. Akif Aydın hayat sergüzeştini şöyle anlatıyor:

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, nurtenyalcin99@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-5973-4082.

"1948'de Niksar'da doğdum. İlkokulu Niksar'da bitirdiğim zaman tamamen bir çocukluk hevesiyle Tokat'ta okumayı arzu ettim. Abim Tokat'ta okumuştı, Sivas'ta okumuştı. Amcam hakeza öyle. İkisi de doktordu. Onlar il dışında okuyunca bende büyük bir şehirde okuma hevesi oluştu. Ben Tokat'ta ortaokulu okuyayım desem Niksar'da ortaokul olduğu için babam itiraz ederdi. Ne lüzum var burada ortaokul var, diye. Çocuk aklımla düşündüm ki öyle bir okul seçeyim ki babam ona itiraz etmesin. Düşündüm, taşındım, araştırdım Tokat'ta öğretmen okulu vardı fakat öğretmen olmayı pek düşünmüyordum. Sanat okulu vardı fakat o bana biraz uzaktı. Bundan dolayı İmam Hatip okulu benim gözüme kestirdiğim bir okul oldu. Bir arkadaşla anlaşmıştık. O dedi ki 'Babam beni İmam Hatip okuluna gönderir.' Ben de dedim ki 'Babam gönderirse seninle İmam Hatip'e gelirim.' Sonra babamın uygun bir zamanını kollayıp 'Baba, ben ilkokuldan sonra Tokat'taki İmam Hatip okulunda okumak istiyorum' dedim. Babam hemen hiç beklemediğim bir şekilde 'Olur oğlum, peki.' dedi. Bu duruma biraz şaşırmadım değil. Çok seneler sonra ben bunun bu kadar kolay kabul edilmesinin arka planını öğrendim."¹

İmam Hatip ortaokuluna gitmesi olağan bir durum gibi gözükse de yaşamının sonraki dönemleri için bu hadise bir dönüm noktası olmuştur. Nitekim bu dönüm noktasının oluşmasında dedesi emekli müftü Mehmet Emin Efendi'nin ve Muhammed Emin Saraç'ın da büyük bir payı vardır.

"Ben o zamanları hatırlıyorum, küçükken dedemin evine giderdim. Evlerimiz karşı karşıyaydı. Dedemin bir oda dolusu kitabı vardı. Emin Saraç Hoca da Tokat'lıydı. Niksar'da hafızlık yapmış ve Ramazan aylarında mukabele okumuş. O da dedemi tanıyor tabii. Biz de onun akrabalarını tanıyoruz. Dedem kütüphanesindeki kitapların listesini hazırlayıp o sırada Mısır'da okumakta olan Emin Saraç Hoca'ya göndermiş. Dedem, Emin Saraç Hoca'ya 'Bu kitapları sana bırakıyorum. Sen bu kitapları Mısır'da alma. Boşuna masraf yapma. Benim soyumda bunları okuyacak kimse kalmadı. Bu kütüphanemi sana bırakıyorum.' demiş. Emin Abi (Ben Emin Saraç Hoca'ya hep böyle hitap ederdim) de tutmuş dedeme bir mektup yazmış. Bu teklifinden çok mütehassıs olduğunu söylemiş. 'Benim bildiğim sizin bir torununuz oldu. Ben isterim ki torununuz sizin yolunuzdan yürüsün; kitapları ona bırakın.' demiş. Dedem de bu mektubu babama getirip demiş ki 'Bak oğlum Emin Efendi böyle yazıyor, bu beni değil seni ilgilendirir.' demiş. Babam da 'İnşallah.' demiş. Ben o sıralar çocuğum, okula bile gitmiyorum. Yahut ilkokulun başındayım tam

tarihi bilmiyorum. Netice olarak babamın zihnine bu hadise gelince İmam Hatip okulunda okumamı hemen kabul etmişti."²

Mehmet Akif Aydın'ın İmam Hatip okulunu tercih etmesi Niksar'daki birçok kimse tarafından çokça eleştirilmiştir. Niksar'daki eşraf, M. Akif Aydın'ın İmam Hatip okuluna babasının zoruyla gideceğini düşünmüştür.

"Babam esnaftı. Babamın esnaf ve memur arkadaşları bizim dükkâna geldiklerinde benim yanımda 'Çocuğa kıyma, onun abisinin doktor olmasını sağladın, bunu da Galatasaray Lisesi'nde okut. Çocuk İmam Hatipte ne yapacak? Cenaze mi yıkayacak?' diyerek babama epeyce bir baskı yaptılar. Ben bundan hiç etkilenmedim. Ben okulumu seçmişim babam da kabul etmişti."³

Tokat İmam Hatip Ortaokulu'ndan mezun olduktan sonra liseyi İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde okumuştur. İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde okuması yine Muhammed Emin Saraç'ın hayatına dokunuşuyla olur.

"Tokat'tan sonra bu defa liseyi İstanbul'da okumak istedim. Bu sefer de annem 'O uzak yerde bu çocuk ne yapacak, ben nasıl

1 Mehmet Akif Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfı'ndaki Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 24 Ekim 2022).

2 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfı'ndaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

3 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfı'ndaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

*dayanayım.' diyerek itiraz etti. Babam da bu durumdan biraz bunalmıştı çünkü bana bir söz vermişti. Sonra bir gün 'Oğlum, ben annenle senin aranda kaldım. Yakın zamanda Emin Efendi Niksar'a geliyormuş, o ne derse ona uyacağım.' dedi. Sonrasında Emin Abi 'Tabii İstanbul'a gelsin' dedi. Bu vesileyle Emin Abinin benim hayatıma bir dokunuşu daha olmuş oldu. Böylece ben İstanbul'a gelmiş oldum."*⁴

İlim Yayma Vakfı'yla İlk Münasebetleri

İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde okumak için İstanbul'a geldiğinde İlim Yayma Cemiyeti'nin yurtlarında kalmıştır. Kaldığı yurt vesilesiyle vakfın kurucu isimlerini daha yakından tanıma imkânı bulur. Yusuf Türel (ö. 2000) ve İsmail Niyazi Kurtulmuş (ö. 1986) bu isimler arasındadır. İsmail Niyazi Kurtulmuş'un, M. Akif Aydın'ın hayatında özel bir yeri vardır.

"İsmail Niyazi Kurtulmuş doktordu. Numan Kurtulmuş'un da babasıdır. İsmail Niyazi Bey'in babası da ulemadan bir zattır, *Amentü Şerhi* adlı bir kitabı vardır; onun da adı Numan Kurtulmuş'tur. Yani Numan Bey dedesinin ismini almıştır.

"İstanbul İmam Hatip Lisesi'nin

*anlaşmalı bir doktoru vardı; hasta olduğumuz zaman haftada iki gün gelir muayene eder, reçete verirdi. Zannediyorum doktor salı ve perşembe günleri gelirdi. Fakat hastalık doktorun geleceği günü beklemez; doktor gelmeden önce de hastalık olabilir, doktor geldikten sonra da olabilir. Böyle bir ara dönemde biz hasta olursak okulun doktoruna ulaşma imkânımız yoktu. Bundan dolayı hasta olduğumuzda doğruca İsmail Niyazi Bey'in Fatih'teki evinin alt katındaki muayenesine giderdik. Bizi muayene eder, öğrenci olduğumuz için bizden para da almazdı. O bakımdan sonradan Niyazi Bey'in ailesini de yakından tanıdım. Bundan dolayı onun benim hatıramda özel bir yeri vardır."*⁵

İstanbul İmam Hatip Lisesi'nden mezun olduktan sonra yurt dışında okumayı arzu etmiş, bir arkadaşıyla birlikte Libya'da üniversite okumaya karar vermişlerdir. Fakat bu mümkün olmamıştır. Bunun üzerine M. Akif Aydın, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) okumaya başlar. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okurken bir yandan da akşam vakitleri M. Emin Saraç'ın Fatih'teki evinde dersler alır. Tefsir, Fıkıh, Arapça gördüğü derslerden bazılarıdır. Gördüğü bu dersler neticesinde İslam Hukuku'na ilgi duymaya başlamıştır. Bundan dolayı İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü üçüncü sınıftayken İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne de başlamıştır. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nden 1971 yılında, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden ise 1974 yılında mezun olur. M. Akif Aydın daha sonra ise avukatlık stajına başlamıştır.

*"Fakülteyi bitirince avukatlık stajına başladım ama stajı bitirdikten sonra baroya başvurmadım. Yani orada avukatlık yapmak istemedim çünkü akademik kariyere merakım vardı. Para kazanmaya başlarsam avukatlık beni çeker götürür diye endişe ettim."*⁶

Çalışma Hayatı ve İlim Yayma Vakfı'ndaki Faaliyetleri

1977 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü'ne asistan olarak girmiştir. Bu yıllarda İngilizce öğrenmesi gerektiğini düşünmüştür. Nitekim Fransızca bilmesine mukabil üzerinde araştırma yapacağı kaynakların büyük çoğunluğu İngilizce'dir. Bunun üzerine İlim Yayma Vakfı'nın karşıladığı bursla British Council'da eğitim görmeye başlamıştır.

4 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

5 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

6 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

İlim Yayma Vakfı 44. Genel Kurulu Divan Heyeti. Soldan sağa; M. Mücahit Yentür, M. Akif Aydın, İsmail Kışla, Mustafa Büyükbacı (İYV Arşivi)

*"Biraz öğretmenlik yaptım. Sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde asistan oldum. O sırada İngilizce öğrenmemin gerekli olduğunu düşündüm. Benim esas Batı dilim Fransızca'ydı. Çünkü İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde Fransızca ders görmüştüm. Sonrasında akademik kariyer düşündüğüm için Fransa Konsolosluğu'nda Fransızca kursuna gittim. Kendimi geliştirmeye çalıştım. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde de çok iyi bir Fransızca hocamız vardı, ismi Şahap Şimay'dı. Gerçekten hocalığı mükemmel bir insandı ve ben onun sayesinde üniversite sınavında Fransız Filolojisi'ni dahi kazandım. Fakat Batı kaynaklarının Fransızca'dan çok İngilizce olduğunu görünce İngiltere Konsolosluğu'na bağlı British Council'da eğitim almaya başladım. O sıralar Asım Abi (Asım Taşer) İlim Yayma Vakfı'nın Başkanı'ydı. İlim Yayma Vakfı Başkanı Asım Abi beni o konuda destekledi, kursun ücretini İlim Yayma Vakfı karşıladı."*⁷

Mehmet Akif Aydın'ın, İlim Yayma Vakfı'nın Yönetim Kurulu'nda görev alacağı vakitlerin temeli de bu zamanlarda atılmıştır. Sonrasında Asım Ülker'in teklifi üzerine İlim Yayma Vakfı'nın Mütevelli Heyeti'nde yer alır.

"Asım Abi, İlim Yayma Vakfı'nın Yönetiminde bulunmamı istedi. Ben yaklaşık dört-beş sene Vakfın Mütevelli Heyeti'nde görev yaptım. Haftada bir defa toplanıyorduk ve Mütevelli Heyete üye olarak girdiğimde Asım Abi'nin Başkanlık dönemi bitmişti. Merhum Asım

*Abi'yi çok severdim, Allah rahmet eylesin."*⁸

Üniversiteye intisap ettiğinde arzu ettiği alanda (İslam Hukuku) doktora yapma imkânını önce Hukuk Fakültesi'nde aramış, bunun mümkün olmadığını görünce, alan değiştirip pozitif hukuka yönelme yerine yönünü, kadrosunun da bulunduğu İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne ve Tarih Bölümü'ne çevirmiştir. O dönemde ilk başvurduğu isim Nejat Göyünç'tür (ö. 2001). Hocası Nejat Göyünç'e İslam hukukunun son dönem Osmanlı uygulaması üzerine çalışmak istediğini söylediğinde Göyünç, memnuniyetle kendi kürsüsünde çalışabileceğini söylemiştir. 1981 yılında "Osmanlı Aile Hukukundaki Gelişmeler (XIX ve XX. Yüzyıl) ve Hukuk-i Aile Kararnamesi" adlı tezle doktor olmuştur.

"Ben İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde asistanken oranın müdürü Salih Tuğ Hoca'ydı. Salih Hoca 'Sen hukuk mezunusun, doktoranı hukuk fakültesinde yapalım.' dedi. Ben hukuk fakültesinde, hukuk tarihinde doktora yapmak için birkaç tane tanıdığım hocaya başvurmuştum. O günkü şartları anlamamız için söylüyorum, onlar böyle bir tez veremeyeceklerini söylediler. Mesela bir hocam 'Anayasada

7 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

8 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

Mehmet Akif Aydın'ın İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'ndaki Divan Heyeti Başkanlığı. (İYV Arşivi)

gel tezi yap. Ama hukuk tarihinde ben seni savunamam. Sen çalışırsın sana doktorluk unvanı vermezler.' dedi. Böyle problemler yaşadık. Orası olmayınca ben de doktoramı tarih bölümünde yaptım. Merhum Nejat Göyünç Hoca, Allah rahmet eylesin, sahası olmadığı halde ben hoca sıkıntısı çekmeyeyim diye kabul etti. Ve ben hukuk fakültesinde değil tarih bölümünde doktoramı yaptım.⁹

1983 yılında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamış, 1987 yılında aynı anabilim dalında doçent, 1993 yılında da profesör olmuştur.

"Doktoramı bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi'ne yardımcı doçent olarak geçtim. Orada Hukuk Tarihi Kürsüsü'nü ben kurdum diyebilirim. Ben orada ilk hocaydım. Tabii orada da beni Hukuk Fakültesi'ne almamak için epeyce uğraştılar. Hukuk tarihinde doktora yaptığım için kalifikasyonum yeterliydi ama İmam Hatip kökenli olmam daima bir engel olarak durdu önümde. Ama biz imam hatipten itibaren mücadeleye alıştığımız için ister istemez onunla da mücadele ettik. Sonra beni oraya kabul ettiler. Orada hakikaten güzel bir akademik hayatım oldu. Orada doçent ve profesör oldum."¹⁰

1988-1989 öğretim yılında bir yıl Kahire Hukuk Fakültesi'nde;

1996-1997 öğretim yılında da Harvard Hukuk Fakültesi'nde ve Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde yine bir yıl misafir araştırmacı olarak çalışmıştır. 2003-2014 yılları arasında TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Başkanlığı'nda bulunmuş, 1994-2001, 2009-2013 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurulu Üyeliği yapmış, 2021 yılından bu yana da Türk Tarih Kurumu Üyeliği devam etmektedir.

"Bir sene Mısır'a gittim. Mısır Kahire Hukuk Fakültesi'nde misafir araştırmacı statüsüyle araştırmalarda bulundum. Arapçamı geliştirdim. Belli bir seviyede Arapçam vardı. Çünkü Arapça'ya çok emek vermişim. İlahiyat Fakültesi'nde talebeyken kitap bile tercüme etmişim. Muhammed Kutub'un (ö. 2014), İslam ve Materyalizme Göre İnsan kitabını arkadaşım merhum Kemal Sandıkçı ile beraber tercüme etmiştik. O seviyede Arapçam vardı ama konuşma noktasında hiç Arap ülkesinde bulunmadığım için mesafe almam gerekiyordu."¹¹

TDV İslâm Ansiklopedisi'ne başlangıcından itibaren müellif-redaktör ve Fıkıh İlim Heyeti Üyesi olarak önemli katkılarda bulunmuş; 40 madde veya madde bölümü telif etmiş, birçok maddenin ilmi redaksiyonunu yapmıştır. İslâmî ilimler alanında araştırmalar

9 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

10 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

11 Aydın, "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfındaki Faaliyetleri" (24 Ekim 2022).

Mehmet Akif Aydın, eşi ve oğluyla. (Mehmet Akif Aydın Arşivi)

yapmak ve araştırmacı yetiştirmek amacıyla kurulan (1988) ve bir süre sonra TDV İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü ile birleştirilen (1993) Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi'nde (İSAM) on yılı aşkın bir süre başkanlık görevinde bulunmuştur (2003-2014). TDV İslâm Ansiklopedisi'ne hizmetleri sebebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, "Yüzyılın İslâm Kültür Hizmeti Onur ve Hizmet Ödülleri" kapsamında onur ödülüne lâyık görülmüştür (2014). Dr. Coşkun Yılmaz'la birlikte hazırlanmasında öncülüğünü yaptığı "İstanbul Kadı Sicilleri" adlı 100 ciltlik eser Necip Fazıl Fikir-Araştırma Ödülü'ne layık görülmüştür (2019).

İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde on yıl dekanlık yapmasının ardından halen aynı üniversitede öğretim üyeliğine devam etmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Eserleri

Kitapları

Mehmet Akif Aydın'ın, *İslâm Osmanlı Aile Hukuku* (İstanbul 1985), *Türk Hukuk Tarihi* (İstanbul 1995, 2017), *İslâm ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları* (İstanbul 1996), *Kadı Sicillerinde İstanbul: XVI. ve XVII. Yüzyıl* (İstanbul 2010); *Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adalet*

Mehmet Akif Aydın çalışma odasında. (Mehmet Akif Aydın Arşivi)

(İstanbul 2014), *Osmanlı Aile Hukuku* (İstanbul 2018), *Osmanlı Hukuku, Devlet-i Aliyyen'in Temeli* (İstanbul 2020) başlıca eserleridir. Ayrıca Sarkis Karakoç'un *Külliyât-ı Kavânin* adlı eserinin neşrini gerçekleştirmiştir (F. Gedikli, M. Akman, E.B. Ekinci ve M. Kenanoğlu ile birlikte, Ankara 2006). Muhammed Kutub'un, *"el-İnsân beyne'l-mâddiyye ve'l-İslâm"* adlı eserini Kemal Sandıkçı ile birlikte tercüme etmiştir (Kahire 1950; Tercümesi: *İslâm ve Materyalizme Göre İnsan*, Şamil Yayınevi, İstanbul 1972). İSAM ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. ve Medipol Üniversite'nin iş birliğiyle hazırlanıp yayımlanan *İstanbul Kadı Sicilleri* (100 cilt, İstanbul 2008-2019) ve *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük*

İstanbul Tarihi (10 cilt, İstanbul 2015) adlı eserlerin proje yöneticiliğini yapmıştır. Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi'nin 2006 yılından bu yana düzenli olarak yayımlanmasına katkıları olmuştur.

Makaleleri

Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Hukukunda Nikah Akitleri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 3/3 (1982). Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma, Tefrik", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 5/5 (1986). Mehmet Akif Aydın, "Bir Hukukçu Olarak Ahmet Cevdet Paşa", *Ahmed Cevdet Paşa Semineri* (27-28 Mayıs 1985). Mehmet Akif Aydın, "Mecelle'nin Hazırlanışı", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 9/9 (1989). Mehmet Akif Aydın, "İslam Hukukunda Devlet Başkanının Tayin Usulü", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 10/10 (1990), 181-193. Mehmet Akif Aydın, "Eski Hukukumuzda Bir Haksız Fiil Türü Olarak İtla", *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* c. 5 (Ocak-Aralık 1990), 67-85. Mehmet Akif Aydın, "Eski Hukukumuzda Tek Taraflı Hukuki İşlem", *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 8/1-3 (1994). Mehmet Akif Aydın, "İslam Hukukunda Mala Yönelik Bir Haksız Fiil Türü Olarak Gasb", *İslam Tetkikleri Dergisi* c. 9 (1995), 163-217. Mehmet Akif Aydın, "Osmanlılarda Aile Hukukunun Tarihi Tekamülü", *Sosyo Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi, Aile Kurumu Yayını* c. 2 (İstanbul 1993). Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Toplumunda Kadın ve Tanzimat Sonrası Gelişmeler", *Sosyal Hayatta Kadın, İslami İlimler Vakfı, Ensar Neşriyat* (İstanbul 1996). Mehmet Akif Aydın, "Mecelle'nin Yürürlükten Kaldırılan Altıncı Kitabı: Kitabü'l-Vedia", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 13/13 (1993), 207-226. Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı'da Hukuk", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi* (İstanbul 1994).

Ansiklopedi Maddeleri (TDV İslâm Ansiklopedisi)

"el-Ahkâmü's-Şer'iyye fi'l-Ahvâl-i Şahsiyye", "Ahvâl-i Şahsiyye", "Ali el-Hafif", "Ali Haydar Efendi (Büyük)", "Ali Haydar Efendi (Küçük)", "Aile", "Anayasa", "Arazi Kanunnamesi", "Avârız", "Azîmâbâdî", "Batılılaşma", "Borç", "Cevdet Paşa", (Yusuf Halaçoğlu ile birlikte), "Ceza" (Osmanlı Ceza Hukuku), "Cuale", "Çocuk", "Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye", "Din (Gayrimüslimlerin din ve vicdan hürriyeti)", "Deyn", "Düstur", "Evlât Edinme", "Gasp", "Haksız Fiil", "Hal", "Hukûk-ı Âile Kararnâmesi", "Hükümet", "İmâmet (Fıkıh)", "İslâmcılık (Hukukta)", "İstidâne", "İtlâf", "Kadın", "Kanun-i Esasi", "Köle", (Muhammed Hamîdullah ile birlikte), "Liân", "Mahkeme (Osmanlı Devletinde Mahkeme)", "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", "Mehir", "Muhammed Kadri Paşa", "Osmanlılar (Hukukî-Adlî Yapı)".

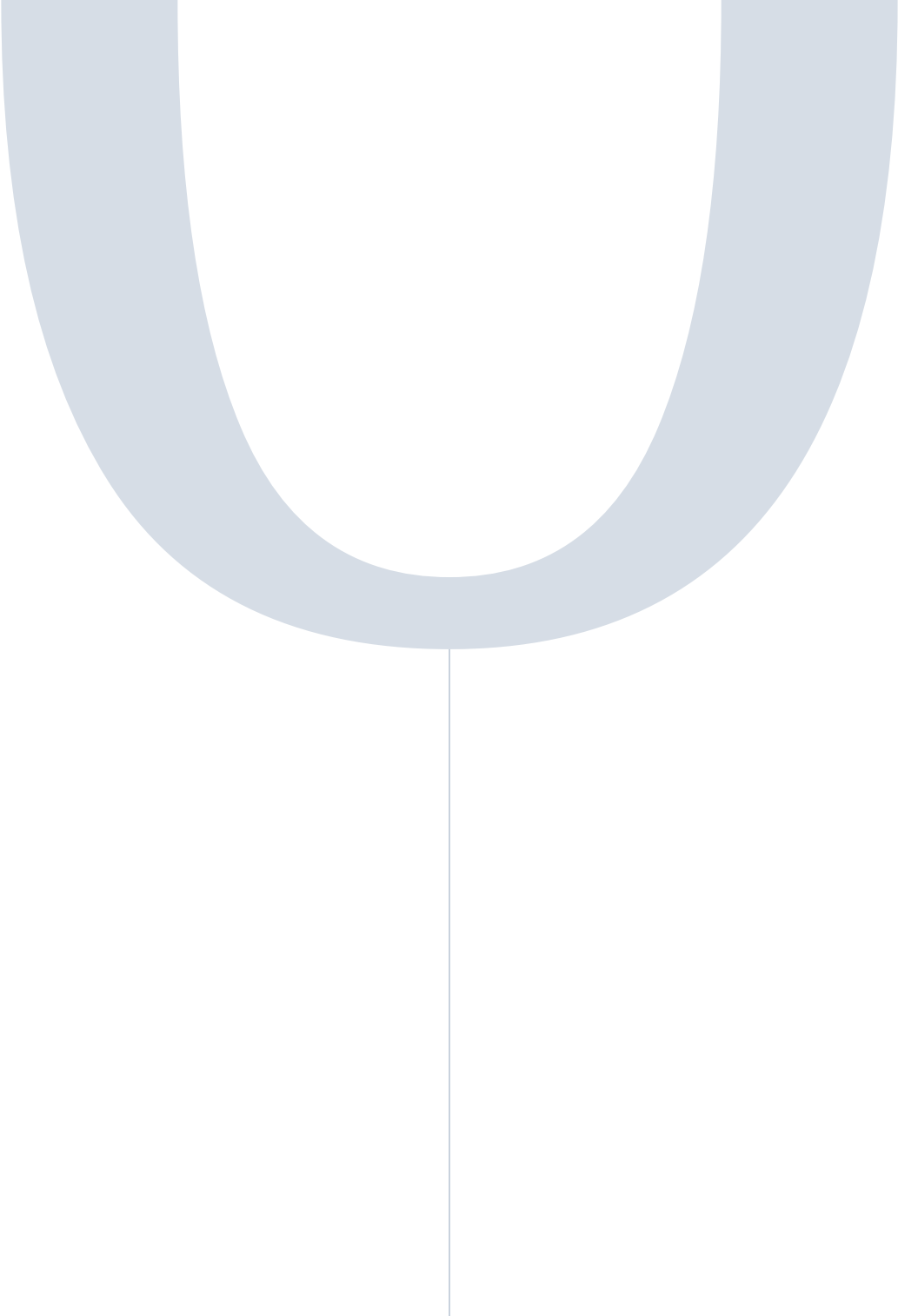
Kaynakça

Aydın, Mehmet Akif. "Mehmet Akif Aydın'ın Hayatı ve İlim Yayma Vakfı'ndaki Faaliyetleri" (Görüşmecisi: Nurten Yalçın, Ses Kaydı, 24 Ekim 2022).

Mehmet Akif Aydın, "Müellifler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

K A H R A M A N E M M İ O Ğ L U

Kahraman EMMİOĞLU

(d. 1940)

*Muhammet Ali YAPICI**

Kahraman Emmioğlu, 1940 yılının kış aylarında Gaziantep'te dünyaya geldi. Köşgerlik, debbağlık, kireççilik, kilimcilik, kavaflık gibi çok farklı işler yapan müteşebbis bir babanın üçüncü oğlu olarak doğmuştur. Babasının dükkânının da bulunduğu Kavaflar Çarşısı Kahraman Emmioğlu'nun hayatında önemli bir yere sahiptir. Çocukluk yılları boyunca babasının da teşvikiyle gerek bu çarşıda gerekse çarşı dışında birçok meslekte çıraklık yapmıştır. Bu mesleklerin başında babasının da faaliyet gösterdiği köşgerlik, tabaklık, kireççilik, kilimcilik gibi meslekler gelir. Attariyecilik, kuyumculuk, demircilik ve radyoculuk da Emmioğlu'nun çocuk yaşta çırak olarak çalıştığı meslekler arasındadır¹. Erken yaşta bu çeşitlilikte meslekler görmesi muhakkak hayatının geri kalanında aldığı görevleri ifa etmesindeki başarısında etkili olmuştur. *Türkiye'de Sanayileşmenin Serüveni* başlıklı kitabı söz konusu etkinin meyvelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi. (maliyapicitr@gmail.com).
Orcid Id: 0000-0002-6877-5094.

1 Kahraman Emmioğlu, *Bir Ömür* (Ankara: Elips Kitap, 2013), 41.

Eğitim Hayatı

1946-1958 yılları arasında Gaziantep'te sırasıyla Bostancı İlkokulu ve Gaziantep Lisesinde okumuştur. 1958 yılında Lisenin Fen bölümünü birincilikle bitirmiş (1958) aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Makine Fakültesini kazanmıştır. Gaziantep'ten İstanbul'a ekspres trenle otuz altı saat süren yolculuğun aynı kompartımanı paylaştığı yedi arkadaşıyla ne kadar güzel geçtiğini daha sonra *Bir Ömür* adlı hatıratında anlatacaktır². İstanbul'a geldiğinde Beyazıt'ta Azak Yokuşu'nda arkadaşlarının daha önce tuttuğu eve misafir olur. İlk gün kendisinin de *"Alışmadığım yanık bir sabah ezanı"* diye tabir ettiği bir ezanla uyanıp duyulandığını anlatır.

Üniversite öğrenciliği yıllarından (1958-1963) bahsederken zikredilmesi elzem olan kurumlardan biri de Aydınlar Kulübü'dür. Beyazıt Meydanı'nda Karaağaç İş Hanı'nın teras katında bulunan bu kulüp 1962 yılında kurulmuş ve halen faaliyet gösteren Aydınlar Ocağı'nın kökeni olmuştur.

Teknik Üniversite eğitiminin ayrılmaz bir parçası da stajlardır. Lisans eğitimi boyunca birincisi İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, ikincisi 1960 Darbesinin hemen ardından Gölcük Askeri Tersanesi'nde, üçüncüsünü Manisa Mensucat Fabrikası'nda ve son stajını da Almanya'nın Bielefeld şehri yakınlarındaki Oelde kasabasında bulunan bir vantilatör fabrikasında yapmıştır.

Üniversite mezuniyetinden sonra İTÜ ile bağı kopmamış, Makine Fakültesi'nde Motorlar Kürsüsü'ne asistan olarak girmiştir. Kendisi, bu kürsüyü tercih etmesinde Necmettin Erbakan'ın (ö. 2011) da rolü olduğundan bahseder. O yıllarda Erbakan, söz konusu kürsüde Doçent unvanıyla ders vermekteydi. Askerlik görevine başladığı 1965 yılına kadar İTÜ'deki asistanlık vazifesine devam eder. Ancak kendisi, *"bu kürsüde ilmi bir hava bulamadığını, hocaların ticaretle, asistanların öğrenci meşguliyetinde olduğunu, ilmi çalışma yapanın da yaptırının da bulunmadığını"*³ söyler. Asistan maaşlarının geçim sağlamaya yetmeyecek kadar düşük olması gibi saikler de eklenince İTÜ'deki görevine ek olarak ülkenin teknik eleman açığını kapatmak için kurulan bazı yüksekokullarda eğitim vermiştir.

Bürokrasi Görevleri, DPT, Sanayi Bakanlığı ve TÜPRAŞ

Kahraman Emmioğlu, 1965-67 yılları arasında askerlik vazifesini ifa

etmiştir. Altı ay yedek subay okulu, altı ay kıta hizmeti ve bir sene de mesleki çalışmalar olarak taksim edilen iki yıllık görev süresinin son bir yılını Genelkurmay Başkanlığı AR-GE Dairesi'nde yapmıştır. Bu dönemde Genelkurmay için, silah teknolojileri ve malzeme geliştirme üzerine birçok çalışma yapmıştır.

Askerlik hizmetinin ardından, 1967 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Teşvik ve Uygulama Bölümü, Proje Değerlendirme biriminde işe başlamıştır. Kendisi bu yılları daha sonra şu duygularla yâd edecektir: *"Ülkemin sanayileşmesinde, o dönemin (1967-70), benim DPT'de bulunduğum yılların özel bir önemi olduğuna inanıyorum. Evet, birçok konuda acemiydik ama dürüsttük, çalışkandık, iyi niyetliydik, neyi bilmediğimizi iyi biliyorduk, öğrenmek için çalışıyorduk."*⁴

Emmioğlu, DPT'de çalıştığı sırada siyasete atılacağı döneme önemli bir yatırım olarak nitelendirdiği bir uzmanlık kazanmıştır. Avrupa Birliği'nin ilk aşaması olan Ortak Pazar toplantısı için, DPT Müsteşarı Turgut Özal'ın (ö. 1993) özel ricasıyla, 1969 yılı Ramazan'ının son günlerinde Brüksel'e gitmiştir. Bu toplantı neticesinde edindiği birikimi, müteakip yıllarda konuyla ilgili

² Emmioğlu, *Bir Ömür*, 62.

³ Emmioğlu, *Bir Ömür*, 82.

⁴ Emmioğlu, *Bir Ömür*, 130.

çalışmalarını sürdürerek artırır.

DPT'den ayrılışı da bir yurt dışı seyahatinin sonrasında olur. 1969 yılı başlarında İngiltere'de üç aylık bir proje kursuna giden Kahraman Emmioğlu bu seyahatten döndükten sonra, eşinin İstanbul'a taşınma arzusu ve İstanbul merkezli, daha sonra Tekyol Ltd. adını alacak olan, girişimi sebebiyle DPT'den istifa etmiştir.

1973 genel seçimlerinde oyların %11.8'ini alan Milli Selamet Partisi (MSP) ve birinci parti olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) hükümet ortağı olması onu tekrar Ankara yollarına düşürecekti. Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, MKEK (Makine Kimya Endüstrisi) Genel Müdürü olarak Kahraman Emmioğlu'nu düşünmüş, kararnameyi Başbakan Bülent Ecevit'in (ö. 2006) de imzasıyla Çankaya Köşkü'ne iletmışlerdi, ancak Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk (ö. 1987) mezkûr kararnameyi onaylamamıştır. Koalisyon şartlarında MSP'ye bırakılan Sanayi Bakanlığı içinde yeni bir organizasyon kurmak ve Türkiye'de küresel konjonktürün müsait oluşundan da faydalanarak bir sanayi hamlesi başlatmak istenmişti. Bu girişim Başbakan Ecevit tarafından bazı siyasi etkenler sebebiyle engellenince Kahraman Emmioğlu DPT'deki tecrübesinin de etkisiyle Teşvik ve Uygulama Genel Müdürü olarak atanmıştır. Bu görev fazla uzun sürmemiş,

koalisyonun dağılmasına birkaç ay kala Kahraman Emmioğlu istifa etmiştir.

1976 yılında kurulan Milliyetçi Cephe Koalisyonu ile Emmioğlu tekrar bürokrasiye döner. Yine Necmettin Erbakan'ın ısrarlı teklifiyle Sanayi Bakanlığı'na bağlı Ağır Sanayi'den sorumlu Müsteşar Muavini olarak atanır. Bu görevi yürüttüğü sırada birçok sanayi yatırımında öncü rol oynamıştır. Ardından sanayileşme hamlesinin en önemli bileşenlerinden olan enerji meselesini çözecek bir kurumun, TEM-San'ın (Türkiye Elektromekanik Sanayi A.Ş.) Genel Müdürü olmasıdır. İktidar değişip Bülent Ecevit'in azınlık hükümeti göreve gelince Kahraman Emmioğlu bu görevinden alınmıştır.

80'li yılların başlarından itibaren bazı ortaklıklarla iş dünyasında etkin olan Emmioğlu, aynı yıllarda aktif siyasetin de içinde bulunmuştur. 2003 yılına gelindiğinde ise önce Yönetim Kurulu Üyesi daha sonra da Başkan olarak TÜPRAŞ'ta yer almıştır. TÜPRAŞ, 2005 yılında %51'i KOÇ Holding'e devredilmek suretiyle özelleştirilince Yönetim Kurulu Başkanlığı da Kahraman Emmioğlu'ndan Mustafa Koç'a geçmiştir.

Aktif Siyaset Hayatı

Kahraman Emmioğlu, DPT'de görev yaptığı 1969 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde aynı kürsüde çalıştığı, Necmettin Erbakan'ın Konya'dan bağımsız milletvekili adayı olması üzerine onu desteklemek üzere Konya'ya hareket eder. Erbakan'ın Meclis'e girmesinden kısa bir süre sonra kurulacak olan Milli Nizam Partisi'nin (MNP) kuruluş çalışmalarına Emmioğlu da iştirak etmiştir. DPT'den ayrılıp İstanbul'a taşındığında ise partinin İl Yönetimi tarafından Gençlik Kolu Başkanı olarak atanmıştır. Ne var ki MNP 1971 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Kahraman Emmioğlu'na bu kez 1972 yılında kurulan, Milli Selamet Partisi'nin İstanbul İl Yönetim Kurulu'nda vazife düşmüştü. Kuruluşunun ikinci yılında girdiği genel seçimlerde %11.8'lik bir oy oranı yakalayan MSP, meclis aritmetiğinden istifade ederek birinci parti olan CHP ile hükümet ortağı olmuş, Necmettin Erbakan Başbakan Yardımcısı olmuştur. Bu hadise Kahraman Emmioğlu'nun tekrar bürokrasiye dönmesine yol açar. 1973 yılında Sanayi Bakanlığı'na bağlı Teşvik Uygulamaları Genel Müdürü oldu. Ecevit'in, Kıbrıs Zaferi sonrası tek başına iktidar olma vehmiyle koalisyonu bozması üzerine Milliyetçi Cephe koalisyon hükümeti kuruldu. Bu hükümetin de ortağı olan ve hissesine yine Sanayi Bakanlığı'nı alan Erbakan, bir kez daha Kahraman Emmioğlu'nu arayacak ve Ankara'ya, bürokrasiye çağıracaktı. Kahraman Emmioğlu, bu defa Sakarya Akademisi'ndeki hocalık görevini bırakarak Ankara'ya yerleşti.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'ni, "hamamın suyu kesilince ortaya çıkan rahatsız edici sessizliğe" benzetir Kahraman Emmioğlu⁵. Askeri hükümetin sona erdiği 1983 yılında kurulan Refah Partisi'nin (RP) İstanbul Kurucu İl Başkanlığı görevi Necmettin Erbakan tarafından kendisine tevdi edilmişti. O yıllarda İran'da ticari faaliyetleri yürüten Emmioğlu, iş yoğunluğuna rağmen görevi kabul etmiştir. Kahraman Emmioğlu'nun teşkilat kurulma aşamasındaki en önemli yardımcısı Recep Tayyip Erdoğan'dı. 1985 yılına gelindiğinde İran'da yürüttüğü ticari faaliyetleri hayli yoğunlaşınca İl Başkanlığı görevini, kendi isteği ile, Recep Tayyip Erdoğan'a bırakmıştır.

1994 yılı yerel seçimlerinde Kahraman Emmioğlu, memleketi Gaziantep'in Belediye Başkan Adayı olmuştur. Bu adaylığı kabul etmesinde de teklifi götüren Gaziantep İl Teşkilatı'nın yoğun ısrarı pay sahibidir. Kahraman Emmioğlu, seçim çalışmalarını 4 Ocak 1994 günü Gaziantep'te başlattı. Süreç ilerlerken güçlü rakip Celal Doğan'ın şansı düşüyor, Emmioğlu'nun ise kamuoyundaki itibarı ve seçilme şansı artıyordu. Seçim günü yaklaştıkça Kahraman Emmioğlu'nun galibiyetine olan inanç artıyordu. Ancak sonuç beklendiği gibi olmadı. Celal Doğan, 500 küsur reyyle Kahraman Emmioğlu'nun

önünde gözüküyordu. Sonradan yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştı ki, sandık tutanakları ve icmal tutanakları arasında Emmioğlu lehine 2000 oy civarında bir fark var. Seçim gecesi yapılan şaibeli işlere, Emmioğlu'nun ve taraftarlarının verdiği tepki yeterli olmadı. O gece Adliye binası önündeki öfkeli kalabalık, hakkı yenildiği apaçık ortada olan Kahraman Emmioğlu tarafından sakinleştirildi, belki de hiç istenmeyen olayların önüne geçilmiş oldu.

Kahraman Emmioğlu, Gaziantep'teki şaibeli seçimlerin ardından İstanbul'a hareket edip, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan'a tebrik ziyaretinde bulundu. Bu ziyaretin sonunda Erdoğan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Genel Sekreterlik görevini Kahraman Emmioğlu'na teklif etti. Emmioğlu bu görevi, *"Bu benim için büyük bir şereftir. İstanbul'a hizmet şansını verdiği için Allah'a şükür ve sana da beni düşündüğün için teşekkür ederim."*⁶ sözleriyle kabul etmişti.

İBB gibi büyük bir organizasyonun Genel Sekreterlik makamı için gereken bazı hasletler Emmioğlu tarafından şöyle sıralanır: Yatırım yapma tecrübesi, müteahhitlik tecrübesi, teşkilatçılık tecrübesi, proje üretimi, akademik birikim, sosyal faaliyetler ve yabancı dil bilgisi⁷. Biyografisinden de anlaşılacağı üzere bu birikimler kendisinde vardır. Bu birikimin verdiği özgüvenle Nisan 1994'ten Aralık 1995'e

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri olduğu yıllar. (Emmioğlu, *Bir Ömür*, 423.)

5 Emmioğlu, *Bir Ömür*, 296.

6 Emmioğlu, *Bir Ömür*, 314.

7 Emmioğlu, *Bir Ömür*, 316.

kadar yaklaşık 19 ay İBB Genel Sekreteri olarak İstanbul'a hizmet etmiştir. Genel Sekreterliği sırasında memleketi Gaziantep'le bağıni koparmamış belirli periyotlarla ziyaret ettiği şehirde yerel radyo ve televizyonlara konuk olarak popülaritesini artırmıştı. Belediye seçimlerinde hakkının yenilmesi ve İBB Genel Sekreterliği'ndeki başarısı da Gaziantep halkı için Kahraman Emmioğlu'nu ayrı bir noktaya taşımıştı. Neticede 1995 genel seçimlerinde Refah Partisi'nin Gaziantep Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi. Meclis Sanayi Komisyonu ve Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Üyeliği yaptı.

28 Şubat 1997 MGK toplantısında Başbakan Erbakan'a karşı ordu tarafından yapılan baskı neticesinde hükümet değişti. 1998 yılında genel seçimlerin öne alınmasına karar verildi. Bununla beraber mahalli idare seçimleri de genel seçimlerle beraber yapılacaktı. Kahraman Emmioğlu'nun, yapılan istişareler neticesinde, Gaziantep Belediye Başkanlığı'na adaylığına karar verildi. 18 Nisan 1999 gecesi açıklanan sonuçlara göre Kahraman Emmioğlu kazanamamış, Celal Doğan tekrar Belediye Başkanı seçilmişti.

Aktif siyasetteki son görevi ise AK Parti'de olmuştur. Haddizatında bu aktif olmayan bir görevdi, ama Kahraman Emmioğlu teklifi geri çevirmemiş ve AK Parti Teşkilat İçi Demokrasi Hakem Kurulu Üyesi olmuştur.

İlim Yayma Vakfı ve Diğer Vakıf Çalışmaları

Kahraman Emmioğlu, hayatı boyunca sivil toplum kuruluşlarında aktif rol almıştır. Üniversite yıllarından itibaren Milliyetçiler Derneği, Aydınlar Kulübü, Talebe Cemiyeti, Milliyetçi Öğretmenler Derneği, Fiziksel Engelliler Vakfı, İlim Yayma Cemiyeti, İlim Yayma Vakfı İş Dünyası Vakfı, Birlik Vakfı gibi kurumlarda görev almış, kimilerinde üst düzey yöneticilik hatta başkanlık vazifesini üstlenmiştir.

İlim Yayma Cemiyeti ve İlim Yayma Vakfı

11 Ekim 1951 tarihinde kurulan İlim Yayma Cemiyeti (İYC), Cumhuriyet tarihinin en köklü hayır kurumlarından birisi olarak ilim ve irfan sahibi münaveer bir nesil yetiştirmek gayesiyle faaliyetine devam etmektedir⁸.

Kahraman Emmioğlu, 1982 senesinde İlim Yayma Cemiyeti Yönetim Kurulu Yedek Üyeliğinden Asil Üyeliğine geçmiştir. Bu dönemde,

İlim Yayma Cemiyeti'nin yönetim organizasyonu kurumsallaşmaya başladı. İlk defa maaşlı bir Genel Müdür istihdam edilerek profesyonel bir yönetim örgütü kuruldu. İlk Genel Müdür olarak Yönetim Kurulu'nda Kahraman Emmioğlu'nun adı geçmiş ancak kendisi bu görevi kabul etmeyince İsrail Kışla Cemiyet'in ilk Genel Müdürü olmuştur⁹.

Emmioğlu'nun İlim Yayma camiası ile olan münasebeti daha sonra İlim Yayma Vakfı (İYV) ile devam etmiştir. İlim Yayma Vakfı, 1973 yılında İlim Yayma Cemiyeti Umumi Heyeti tarafından kurulmuştur¹⁰. **Vakıf Senedi**'nin üçüncü maddesine göre Vakfın gayesi: **"Memleket dahilinde ve haricinde ilmin yayılmasını teşviktir."**¹¹

Bu bağlamda İlim Yayma Vakfı; İrfan Okulları, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal Yükseköğrenim Yurdu ve Lisans Üstü Öğrenci Yurdu gibi kurumlara **Vakıf Senedi**'nde yer alan misyonu yerine getirmek üzere çalışmalarını sürdürmektedir.

Kahraman Emmioğlu, 2002 yılı ocak ayının son günlerinde o yıllarda İlim Yayma Vakfı (İYV) Başkanı olan Sabahattin Kırcan'dan bir telefon almıştı. Kırcan, Kahraman Emmioğlu'na

9 Emmioğlu, *Bir Ömür*, 112.

10 İlim Yayma Vakfı (İYV), "İlim Yayma Vakfı" (Erişim 19 Aralık 2022).

11 İYV, *Vakıf Senedi*.

8 İlim Yayma Cemiyeti (İYC), "İlim Yayma Cemiyeti" (Erişim 26 Aralık 2022)

2 Şubat 2002¹² tarihli İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda Müttevelli Heyeti'ne girmesini teklif etmişti. Emmioğlu bu teklifi, "şeref" telakki ederek kabul etmiştir¹³. Genel Kurulda oy birliği ile Müttevelli Heyeti Başkan Vekili olarak seçildi. Bu genel kurultan bir yıl sonra, 8 Mart 2003 tarihinde de Müttevelli Heyeti Başkanı olarak seçilmiştir. 4 Mart 2006 tarihine kadar bu görevi sürdürmüştür¹⁴.

2017 yılında gerçekleştirilen İlim Yayma Vakfı 46. Genel Kurul'unda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Kahraman Emmioğlu'na Şeyh Hamdullah hatlı Kur'an-ı Kerim ve Takdir Berati takdim edilirken. (İYV Arşivi)

2006 yılından 15 Mart 2015 tarihli Genel Kurul'a kadar Müttevelli Heyeti Üyeliği'ni sürdürmüştür. 2019 yılı Mart ayında yapılan İlim Yayma Vakfı Genel Kurulu'nda alınan kararla kurulan İstişare Heyeti'nin de on üyesinden biri Kahraman Emmioğlu'dur. Bu üyelik halen devam etmektedir. Kahraman Emmioğlu'nun damadı olan Zeynel Abidin Okul da bugün, İlim Yayma Vakfı Kurucu Üyesidir.

Kahraman Emmioğlu'nun Müttevelli Heyeti Başkanlığı döneminde bugün *Vefa* olarak yayınlanmaya devam eden dergi-bülten, *İlim Yayma Vakfı* Bülteni olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Bu dergi, edebiyat, tarih, siyaset, din ve ekonomi sahalalarında birçoğu akademisyen olan uzmanların yazılarından müteşekkildir.

Diğer Vakıf Çalışmaları

Bu bahiste özellikle Fiziksel Engelliler Vakfı'ndan (FEV) söz

12 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyet Üyeleri*.

13 Emmioğlu, *Bir Ömür*, 118.

14 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Kuruluşundan Günümüze Müttevelli Heyet Üyeleri*.

İYV Genel Kurulu öncesi Ahmet Gök ve İZÜ Rektörü Adem Enes ile ayak üstü sohbet. (İYV Arşivi)

Takdir Berati. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu. (Soldan sağa; Salih Tuğ, Kahraman Emmioğlu, Durmuş Ocakçıoğlu)
(İYV Arşivi)

etmeliyiz. Kahraman Emmioğlu'nun İBB Genel Sekreterliği yaptığı sırada kurucusu olduğu Vakıf, tarihimizin en iftihara şayan müesseselerinden olan vakıfların bu çağdaki nadide örneklerindendir. Zira toplumun belki de en çok örselenen ve yaşam şartları iyileştirilmesi gereken kesimi olan fiziksel engellilerin iş bulmalarına, hayata tutunmalarına, tedavi olmalarına aracılık etmektedir. FEV'in en önemli işlerinden biri olan bu proje "Özrümüzle Üretiyoruz" ismiyle hayat bulmuştur.

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Yücel Çelikkalek ve Vakıf yöneticilerinden oluşan heyetin Kahraman Emmioğlu'nu evinde ziyareti. (İYV Arşivi)

Kaynakça

Emmioğlu, Kahraman. *Bir Ömür*. Ankara: Elips Kitap, 2013

İYC, İlim Yayma Cemiyeti. "İlim Yayma Cemiyeti: Tarihçe". Erişim 26 Aralık 2022. <https://iyc.org.tr/tarihce>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İlim Yayma Vakfı: Vakıf Tarihçesi". Erişim 19 Aralık 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/vakif-tarihcesi.html>

İYV Arşivi, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

Y Ü C E L Ç E L İ K B İ L E K

Yücel ÇELİKBİLEK

(1949 - 2020)

*Enes GÜLLÜ**

Kars'ın Selim ilçesine bağlı Karakilise Köyü'nde¹ dünyaya geldi (12 Mayıs 1949). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda anavatanları Meskhetiya bölgesinden güneye inen Türk kökenli bir aileye mensuptur. Tarihi kaynaklarda coğrafyaya nispetle Mesket veya Misket Türkleri olarak zikredilen bu Müslüman halk, Mehmet Fahrettin Kırzioğlu'nun Gürcistan'ın güneyinde yer alan bölgenin başkentine atfen kavramsallaştırdığı adla Ahıska Türkleri şeklinde bilinir.²

* Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Bilim Tarihi Bölümü, Araştırma Görevlisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bilim Tarihi ve Felsefesi, Doktora Öğrencisi, egullu@fsm.edu.tr , Orcid Id: 0000-0002-8944-8682.

1 Köyün ismi sonra "Gelinalan" şeklinde değiştirilmiştir. Günümüzde resmi kayıtlarda değiştirildiği ismiyle geçmektedir.

2 Sevan Nişanyan, "Ahıska Türkleri", *Nişanyan Blog* (Erişim 21 Aralık 2022).

Babası İmdat Bey ve annesi Safiye Hanım aynı köydendir. Köy halkının hemen hepsi gibi o da hayvancılık ve çiftçilikle uğraşan ailede büyür. Halen köylerde devam etmekte olan bir gelenekle tüm akrabalık ilişkilerini kapsayan şemaya yani sülalelere bir olay veya öne çıkan bir kimseye dayanarak genel adlar takılır. Çelikbilekler de Mustafa adındaki büyük dedelerden birine referansla Mustagiller olarak bilinir. İmdat Bey'in babası Mevlüt Çelikbilek, İstiklal Savaşı gazisidir. Savaştan sonra meclis tarafından madalya ile taltif edilir. Anne tarafı ise 1934 Soyadı Kanunu'nda Norkozlı soyadını alır.

Aile Kars'ta da sükunete kavuşamaz. İmdat Bey'in yanı sıra Gazi Mevlüt Ağa'nın Dursun, Hacer ve Mahitaban isimlerinde üç evladı daha vardır. Kıtık ve kuraklık, temel ihtiyaçların teminini dahi zorlaştırır. Geçim sıkıntıları her insanı farklı arayışlara soktuğu gibi Çelikbilek ailesini de radikal kararlara zorlar. Nihayetinde İmdat Bey, İstanbul'da fabrikaların varlığını duyduğu Beykoz'a 1954'te Yücel Bey henüz beş yaşındayken göç eder. Beykoz Cam Fabrikası'nda işe girer. Başlangıçta birlikte gelse de eşi ve çocuğunu geri göndermek durumunda kalır. Safiye Hanım ve tek evladı Yücel Bey'in Beykoz'a kalıcı yerleşimi, okula başlayacağı 1956 yılına sarkar.

Ailece yerleşik hayata geçişteki gecikmelerin kentleşme

tarihiyle ilişkisi düşünülebilir. O dönemde Beykoz'da aktif dört fabrika, işçilerine barınacak yer temin etmektedir. İstanbul'a ilk göç bilinmeze çıkılan bir yoldur. Geldikten sonra öğrenilen bu imkân, maddi sıkıntılara daha hızlı çözüm bulunabileceği düşünülerek değerlendirilmek istenir. Giderleri kısararak her ay barınmaya ayrılacak parayı tutup bununla kalıcı bir yer temin etmeyi sağlamak ve nihayetinde İstanbul'da yükselen yeni mesken tipine bir örnek daha eklemeyi başarmak için ayrılığa dayanılır. İki yıl sonra anne ve çocuğun da gelişile tamamlanan hane artık Kars'tan göçle gelen tanıdıklar için de Beykoz'daki ilk duraklar arasına girer.

Yücel Çelikbilek, eğitimine babasının evdeki küçük kitaplığıyla başlar. İlk okuduğu kitap *Kuran-ı Kerim*, ikincisi *Safahat*'tir. Okula başlayacağı yaşı geldiğinde Beykoz'da Gümüşsuyu Mahallesi'nde halen varlığını devam ettiren Fatinhoca İlkokulu'na kaydı yapılır.

Yücel Çelikbilek'in Fatinhoca İlkokul'unda 1958-1960 arasındaki sınıf fotoğrafı. (Zafer Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, 32.)

Okulda da evdeki uysal, çalışkan, okumayı seven, çevresiyle uyumlu halini sürdürür. İlkokul tecrübesinin üçüncü yılında 27 Mayıs Darbesi sistemsel açıdan tüm ülkenin düzenini bozduğu gibi Çelikbilek'in de hayatını değiştirir. Eğitimi sürerken babası tarafından annesiyle birlikte Kars'a geri gönderilir. Çünkü babasının tutuklanacağına dair bir tedirginlik vardır. Eğer baba giderse yardımlaşılabilir, geçim için gelir getirecek bir büyüklüğü yoktur.

İstanbul'da yalnızca babasını değil; eğitimini, çevresini ve alışkanlıklarını da bırakmak zorunda kalır. Köylerinde başka bir hayat kendisini bekler. Öncelikle yanlarına gittikleri yakınları için de ev

nüfusunun artması demektir. Dolayısıyla geçim sıkıntılarıyla geçen günlerdir. Fakat aynı zamanda Çelikbilek, kendi değerinin farkına varacağı bir ortam içindedir. Köyde okuma yazma bilen tek kimsedir. Her yaştan insan güç bela temin edilmiş gazeteleri dinlemek için onu bulur. Onun sözlerine kulak verir. Halkın bilgiye gösterdiği hürmeti üzerinde toplar. Hemen her gün süren bu okuma seansları bilgi birikimini, ülke gündemine aşinalığını ve politik farkındalığını artırır. Kelime haznesini ve konuşma becerilerini geliştirir.

İstanbul'a tekrar dönüşleri iki yıl sonra gerçekleşir. Kars'ta geçen vakitte ilkokul bitmiştir. Geldiğinde Beykoz Ortaokulu'na devam eder.³ Ortaokulda görgüsünü ve yazı becerilerini ilerletir, henüz on üç-on dört yaşlarında çevresinin tüm resmi evraklarını yazıp takibini yapacak yetkinliğe gelir. Sorunsuz tamamladığı bu eğitim aşamasından sonra liseye gidecektir. Ailenin maddi durumu iyi olmadığı için mezun olunca iş bulabileceği bir tercihte bulunmalıdır. Kaygılarını giderecek tercih Kadıköy Ticaret Lisesi olur.

Okumak noktasında ortaokulda ilerlettiği alışkanlıklarını lisede de sürdürür. Gazete ve süreli yayınları takip etmeyi bırakmaz. Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), Sezai Karakoç (ö. 2021) ve Kadir Mısıroğlu (ö. 2019) başlıca okuduğu yazarlardır. Lise son sınıftayken bu yazarların bir kısmının düzenli konferanslarını da verdiği Milli Türk Talebe Birliği'ne üye olur (1967). Sene kaybına uğramadan sürdürdüğü resmi eğitiminin ilk üç adımını tamamlar ve İstanbul İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi'ne girer.

Akademiye başlangıç yılları aynı zamanda dünyada gençlik hareketlerinin zirveye çıktığı yıllardır. Altmışlı yılların başından 1980 Darbesine değin sürecek, ülkenin geleceğine dair farklı ilkelerin hâkimiyetini savunan gruplar arasındaki şiddet eylemleri kamusal alanı yaşanmaz hale getirir. Yücel Bey de karakteri gereği topluma ilişkin mevzulara kayıtsız kalamaz. Hayata geçmesi gerektiğini düşündüğü fikirleri temsil eden yazarları çevresine anlatır, eserlerin temininde yediden yetmişe herkese yardımcı olur. Karşıt fikirleri benimsemiş kişilerin dikkatini çeken faaliyetleri devrin kanunsuz düzeninde fiziksel yaptırımlara da döner. Hayatına kasteden ciddi saldırılara uğrar.⁴ Yaşadığı sıkıntılardan birini şu şekilde anlatır: *"Sol*

kesimle kavga edildiği sıralarda solcular benim peşime de düştüler, en iyi ihtimalle beni dövmeyi planlıyorlardı. Vapurun alt katına inmiştim, oraya geldiler, beni biraz tartakladılar. Onlardan birilerini tanıyan arkadaşım vardı. O, 'Ben gidip onlarla konuşacağım.' dedi. Ben 'Bu konuşmadan bir şey çıkmaz.' dedim ama o yine de gitti. Elimde solcuların dergisi vardı para verip almıştım. Arkadaş dedi ki, 'Bakın Yücel sizin bildiğiniz gibi değil, bakın şu dergiler onun.' Onlar dedi ki 'Bu arkadaşın bunları okuması bir şey ifade etmez, bu bizim için daha tehlikelidir, bize asıl zarar bundan gelir. Bu okur bize ne yapacağını daha iyi bilir ama okumazsa o bizim için tek tip zarar vericidir.'..."⁵

Dönemin sosyal anlamda gerilimli havasında rahatsız edici meselelerin yanı sıra geçim için de mücadele etmek gereklidir. Liseyi tamamladığı yıldan itibaren Fatih'te bir mühendislik ve mimarlık bürosunda çalışmaya başlar.

Yükseköğretime başladığı 1968'den bir yıl sonra yasal anlamda da reşit kabul edildiği 18 yaşındadır. Bu, toplumdaki meselelere duyarlılığını hukuki bir kişilik olarak tüzel kurumlara taşıdığı yıl olur. Bu minvalde üstlendiği ilk görev, ikamet ettiği Soğuksu Mahallesi'ndeki caminin dernek başkanlığıdır. Günümüzde mahallelerde

3 Beykoz Ortaokulu 1936 yılında açılmış, Cumhuriyet'in ilk ortaokullarındandır. 6 Mart 1972 yılında Okul Müdürü Ziya Ünsel'in Yeniköy İskelesi'nden Beykoz'a görevine gitmek için motora bindiği sırada silahlı saldırı sonucu öldürülmesi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile okula ismi verilir. Ziya Ünsel Ortaokulu 2015 yılına kadar eğitime devam eder. Bu tarihte yenilenmek üzere yıkılan okulun inşaatı 2019 yılında Koç Vakfı tarafından tamamlanır ve MEB'e teslim edilir. O tarihten itibaren de ismi Beykoz Koç Ortaokulu olmuştur.

4 Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, 56.

5 Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, 57.

bir nevi dünyalığını dizmiş, emekliliği garantilemiş, ak sakallı ihtiyarların doğal makamı kabul edilen bu başkanlıklardan birinde biyolojik yaşın statü açısından çok daha önem arz ettiği bir dönemde Çelikkbilek'i görmek kendisi hakkında çevrenin biçtiği yüksek sevgi ve saygıya dair önemli bir göstergedir.

Siyasetle ilişkisi de yasaların fırsat tanıdığı bu ilk yılda başlar. Yakın çevresinden mahalle muhtarlığına aday yaptıkları bir arkadaşı için ciddi bir gayret ve emekle seçim çalışmalarını sürdürür. Sonuçlar hakkında bir bilgi olmasa da muhtarlık rekabetindeki çalışmaların geriye bakıldığında hatırlanması tecrübelerin arasında değerli bir yere sahip olduğunu gösterir.

Akademi 1972 yılında bittiğinde sıra düzenli iş, askerlik ve evliliğe gelir. Mezuniyeti ertesinde Paşabahçe SSK Hastanesi'nin İşletme Bölümü'nde memuriyete başlar. Muhasebe kayıtları ve ambarla ilgilendiği iş hayatıyla paralel arkadaşlarının desteğiyle haftalık *Hamle Gazetesi*'ni çıkarır.

1975 yılında tanıştıkları Ayşe Hanım mütevazı bir ailenin kızıdır. Babası Ali Engin Bey Edirneli olup iplik fabrikasında bir işçidir. Eşi Saime Hanım ile birlikte Gaziosmanpaşa'da ikamet etmektedir. Aile kökenleri ise Rumeli'ye dayanır. Bulgaristan göçmenlerindendirler.

1 Mayıs 1975 Ayşe Hanım ile nişan merasiminden. (Acar, *Yücel Çelikkbilek Kitabı*, 37.)

Evlilik öncesi merasimler için adımlar atılırken Yücel Bey kendisini bir sınavın ortasında bulur. İmtihanda müstakbel kayınpederinin hürmet ve muhabbet beslediği Cami'nin imamı Mehmed Zahid Kotku'nun (ö. 1980) karşısındadır. Bu vakayı şu sözlerle anlatır: *"Bir cumartesi akşam namazında İskenderpaşa Camii'ne gittik. Namazdan sonra kayınpederim Hoca Efendi'ye durumu anlattı. Hoca Efendi, 'Karslısınız, Hasan Harakani'yi bilir misiniz?' diye sordu. Biz de bildiğimizi söyleyip onunla ilgili bildiklerimizi anlatınca gözlerime bakıp 'Allah hayırlı etsin.' diye dua etti. Ben de kalkıp elini öptüm."*⁶

Daha sonraki görüşmelerinde

6 Acar, *Yücel Çelikkbilek Kitabı*, 103.

İzmir Bornova'da yedek subay askerlik dönemi. (Acar, *Yücel Çelikkbilek Kitabı*, 36.)

Kotku, Ali Bey'e *"Bu delikanlı altın değerindedir."* cümlesini kurarak yaptığı değerlendirmenin hangi dereceye tekabül ettiğini belirtmiştir.⁷

Daha sonra nişanlıyken askerliğini İzmir Bornova'da yedek subay olarak tamamlar.

Merasimler ancak askerlik dönüşünde tamamlanır. Kafkaslar ve Balkanlar'dan Anadolu'ya göçen iki ailenin evlatları burada yeni bir ocak kurarlar. İlk çocuğun 1976 yılında kucağa alındığı bu ocakta çiftin

7 Necmettin Emre Çelikkbilek, "Kişisel Görüşme", (17 Aralık 2022).

sekiz çocuğu daha dünyaya gelir.

Yücel Çelikbilek 1978 yılında hastanedeki görevinden ayrılarak serbest mali müşavirlik işiyle meşgul olur. Siyasetle ilişkisini memuriyet hayatında zaten mümkün değilse de ilk mali müşavirlik döneminde gayri resmî şekilde sürdürür. Onunki, bağımsız milletvekili olarak seçildikten sonra Necmettin Erbakan (ö. 2011) tarafından kurulan ve bir buçuk yıl sonra kapatılan Milli Nizam Partisi ve ardından kurulan Milli Selamet Partisi çizgisinde bir siyasettir. Parti kapatmanın, tabela söktürmenin çare olmadığı bir türlü anlaşılmadığı ülkemizde 12 Eylül Darbesi sonrası kapatılan MSP'nin devamı niteliğinde kurulan Refah Partisi, Yücel Çelikbilek'in aktif siyasete dâhil olduğu partidir. Fırsatın görüldüğü ilk anda teşkilatlanmaya başlayan Refah Partisi'nin kadrolarında 1985 yılında Fatih İlçe Başkanlığı'ndaki görevi ile görünür.

Teşkilat görevlerinden yerel yönetimdeki aktif görevlerine geçişteki ilk denemesi ise 1989 yerel seçimleridir. Beykoz Belediye Başkanlığı'na adaydır. Adaylık sürecini şu sözlerle anlatır: *"Ben Refah Partisi Fatih İlçe Teşkilatı'nda İlçe Başkan Yardımcısı olarak görev yapıyordum. Tayyip Bey İl Başkanımızdı. O zaman Fatih'teki il binamız İlçe Başkanlığımız ile altlı üstlüydü. 1989'da*

Necmettin Erbakan ile 1991 Genel Seçim çalışmaları sürecinde. (Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, 21.)

*yerel seçimler için adaylar belirlenirken Beykoz Belediye Başkanı adayını belirlemeye çalışıyorlar. İsim konusunda sıkıntı yaşanıyor. İl yönetiminde bir arkadaşımız benim Beykozlu olduğumu söyleyince Tayyip Bey beni çağırdı, 'Seni Beykoz'a belediye başkanı adayı yapıyoruz.' dedi."*⁸

Seçimlerde kazanamaz ancak yeni bir görev verilerek partinin Beykoz İlçe Başkanlığı'na getirilir. Bu dönem Çelikbilek'in İlim Yayma Cemiyeti ile de ilişkisinin başladığı yıldır. Mesleki bakımdan dostluk kurduğu Sedat Çebi vasıtasıyla cemiyetle tanışır.⁹ Emekli Tuğgeneral Hasan Sağlam'ın (ö. 2002) Cemiyet başkanlığını yürüttüğü dönemde yönetim kuruluna girer.

1994 yerel seçimlerinde tekrar aday gösterilir. Ülke genelinde büyük başarı gösteren Refah Partisi'nin kazanan adayları arasındadır. Yüksek Seçim Kurulu'nun Beykoz'da iptal ettiği seçimlerin tekrarlanmasıyla bir kez daha kazanarak belediye başkanı olur. Beş yıl boyunca %41'lik bir oy oranıyla bu makamda görevlerini yürütür.

8 Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, 123.

9 Yücel Çelikbilek, "Ömrünü Hizmete Adanmış Bir Vakıf İnsanı: Vakfımızın Başkanı Merhum Yücel Çelikbilek" (Görüşmecisi: Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu), *İlim Yayma Vakfı Vefa Dergisi* 16 (Yaz 2020), 19.

1994 yılında Beykoz Belediye Başkanı seçildikten sonra makam odasından. (Acar, *Yücel Çelikbilek Kitabı*, 18.)

Ancak 1999 yerel seçimlerinde bin oy farkla Demokratik Sol Parti adayının ardında kalır. Başarısızlıkta 28 Şubat 1997 Darbesi ile başlayan baskılardan bir yıl sonra partilerinin kapatılmasının ve Fazilet Partisi altında yeniden teşkilatlanma süreçlerinde kaybedilen vaktin büyük etkisi vardır. Büyükşehir Belediyesi'ni kazanan Ali Müfit Görtuna'nın danışmanlığına getirilir.

Danışmanlık görevindeyken Hasan Sağlam Paşa'nın 2002'deki vefatı üzerine İlim Yayma Cemiyeti'nin Genel Başkanlığı'na seçilir. İki yıl sürdürdüğü bu görevini 2004 yılında Hamza Akbulut'a devreder ve yönetim kurulundaki üyeliğine döner.

İlim Yayma Vakfı ile İlim Yayma Cemiyeti'nin tarihi ilişkisi malumdur. 27 Mayıs Darbesinden sonra dernek statüsündeki Cemiyete atanan kayyumun getirdiği kuruluş şartlarına aykırı yaklaşımdan 1967 yılında kurtulunabilir.¹⁰ Musibetin nasihattan hayırlılığı noktasındaki sözün farkına varan yöneticiler müdahalelerin faaliyetlere getirdiği engelleri aşmak amacıyla hukuki açıdan daha sağlam bir liman olan vakıflaşmaya gider. Sonunda Cemiyet 8 Ocak 1973'te İlim Yayma Vakfı'nı kurar ve mal varlığını devreder. Zaman içinde farklı yönetimler ve kurullarla idare edilen iki yapının birbirinden uzaklaştığı düşünülür. Çözüm olarak da yönetimlerdeki isimlerden bazılarının karşılıklı değiştirilmesi böylece birikimlerin aktarılması ve

haberdarlığın artırılması sunulur. Cemiyet'ten Vakfın yönetimine alınan ilk isimler Mehdi Sungur (ö. 2018) ve Hasan Sağlam olur. Yücel Çelikbilek sonraki süreçte bu iki ismin vasıtasıyla Vakıf mütevellisine girer.

Asım Taşer'in (ö. 2016) 1998 yılında başkanlıktan ayrılmasından sonra kısa dönemli başkanların geldiği görülür. Kemal Unakıtan (ö. 2016) iki yıllık görev süresinin bitiminde Sabahattin Kırkan'a, o da üç yıllık görevinin ardından Kahraman Emmioğlu'na Başkanlığı bırakmıştır. 2006 yılında Kahraman Emmioğlu'ndan sonra Mütevelli Heyeti Başkanlığı'na Yücel Çelikbilek gelir. Üç yıl süren ilk döneminden sonra Mustafa Uğur'a bu görevi teslim eder.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndeki danışmanlık görevini sürdürürken yine 2009 yılı yerel seçimlerinde kurucularından olduğu AK Parti tarafından Beykoz Belediye Başkanlığı'na aday gösterilir. Seçim sonuçları açıklandığı gece on yıl önce ayrıldığı göreve geri dönmüştür.

Çelikbilek'in ilk döneminde hazırlıkları yapılan ve 2010 yılında Vakıf tarafından kurulan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'ne ait meşguliyetler artınca 2012 yılında yeniden Mütevelli Heyeti Başkanlığı'na seçilir. Belediye ile birlikte üzerine önemli bir iş hacmi taşıyarak çalışmalarını yürütür.

¹⁰ Mustafa L. Bilge, Hamza Akbulut, "İlim Yayma Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Erişim 21 Aralık 2022).

İlim Yayma Vakfı Başkanı Yücel Çelikbilek, Başkan Vekili N. Bilal Erdoğan ve beraberindeki yönetimin 4 Aralık 2018 tarihinde İstanbul Valisi Ali Yerlikaya'yı ziyaretinden. (İYV Arşivi)

Başarısı, Beykozlular'ın memnuniyetini kazandığı 2014 yerel seçimlerinde oylarını büyük oranda arttırarak tekrar seçilmesinden görülebilir. Diğer yandaki başarısı da mütevelli heyetinin başkanlığı sürdürmesi hususundaki desteklerinden bellidir. 2019 yerel seçimlerinde Başkanlık görevini Murat Aydın'a devrederken Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı vefatına değin sürdürmüştür. Vakıftaki görevini vefatından sonra kendi yönetiminde Başkan Vekilliği'nde bulunan Necmeddin Bilal Erdoğan almıştır.

2020 yılının 13 Şubatında geçirdiği rahatsızlıkla Beykoz Devlet Hastanesi'ne kaldırılır. Sevk edildiği Koç Üniversitesi Hastanesi'nde tedavisi sürerken 19 Mart 2020 tarihinde vefat etmiştir. Devlet ricalinin yanında sevenlerinin büyük bir rağbetle katıldığı Büyük Çamlıca Camii'ndeki cenaze namazının ardından Paşabahçe Kabristanı'na defnedilmiştir.

Kaynakça

Acar, Zafer. *Yücel Çelikbilek Kitabı*. İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları. 1. Basım, 2020.

Bilge, Mustafa L.; Akbulut, Hamza. "İlim Yayma Cemiyeti". *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. Erişim 21 Aralık 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilim-yayma-cemiyeti>

Çelikbilek, Yücel. "Ömrünü Hizmete Adanmış Bir Vakıf İnsanı: Vakfımızın Başkanı Merhum Yücel Çelikbilek" (Görüşmecisi: Osman Acun, Görüşme Transkripsiyonu). *İlim Yayma Vakfı Vefa Dergisi* 16 (Yaz 2020), 18-23.

Gür, Muhammed Gencebay. "İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Yücel Çelikbilek Vefat Etti". Anadolu Ajansı (19.03.2022) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ilim-yayma-vakfi-mutevelli-heyeti-baskani-yucel-celikbilek-vefat-etti/1771412>

Nişanyan, Sevan. "Ahıska Türkleri". *Nişanyan Blog*. Erişim 21 Aralık 2022. <http://nisanyan1.blogspot.com/2018/03/ahska-turkleri.html>

Özer, Fatih. "69 yaşında vefat eden Yücel Çelikbilek dualarla uğurlandı". *Yeni Şafak* (20.03.2022) <https://www.yenisafak.com/hayat/69-yasinda-vefat-eden-yucel-celikbilek-dualarla-ugurlandi-3530414>

Sabah. *Beykoz eski belediye başkanı Yücel Çelikbilek hayatını kaybetti!* Yücel Çelikbilek kimdir?, 19.03.2022, <https://www.sabah.com.tr/yasam/beykoz-eski-belediye-baskani-yucel-celikbilek-hayatini-kaybetti-yucel-celikbilek-kimdir-4904427>

2013 yılı İYV Genel Kurulu'nda Başbakan R. Tayyip Erdoğan ve İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu ile birlikte. (İYV Arşivi)

İYV tarafından Marmara İlahiyat'ta açılan Mushaf Sergisi'ni incelerken. (İYV Arşivi)

İYV 46. Genel Kurulu'nda Vakıfta Mütevelli Heyeti Başkanlığı yapmış olan Yücel Çelikbilek Cumhurbaşkanı'nın elinden Takdir Beratı alırken. (İYV Arşivi)

İYV Genel Kurulu. Sağdan sola; İsmail Kahraman, Vali Vasip Şahin, Yücel Çelikbilek, Korkut Özal, Yusuf Tülün, İsmail Adak. (İYV Arşivi)

İYV Genel Merkezi'nde Yücel Çelikbilek adı verilen konferans salonu. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İ S M A İ L A D A K

İsmail ADAK

(d. 1949)

*Esra AKA**

Hayatı ve Eğitimi

Savaş yıllarında Ege'nin çeşitli bölgelerinde, ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere görev yapan asker bir babanın evladı, Anadolu'da kadın olmanın anlamını bilen, bulunduğu her yerde garibanların, yetimlerin hamiliğini ve ablalığını yapan bir annenin çocuğu...

4 Ocak 1949 tarihinde Balıkesir'in Edremit ilçesinde dünyaya gelen İsmail Adak, baba mesleğinden ötürü ülkenin birçok şehrinde yaşamış, erken yaşta çok şey görmüş geçirmiş bir kişidir. Babasının 1954 yılında Kore'ye göreve çağırılması üzerine annesi ve iki kız, bir erkek kardeşiyle birlikte memleketi Konya'ya yerleşmiş, üniversite yıllarına kadar burada ikamet etmiştir. İlk, orta ve lise eğitimini burada tamamlar. 1966 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü'nde yükseköğrenimine başlamış ve aynı zamanda Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden de dersler almıştır. Bu dönemde staj için Almanya ve

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, esra_aka20@erdogan.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0971-1269.

Çocuk İ. Adak, anne, baba ve kardeşleriyle. (Aile Arşivi)

İlkokul çağlarından İsmail Bey ve kardeşleri. (Aile Arşivi)

Hollanda'ya gitmiş 1973 yılında mezun olmuştur. Ardından ticarete atılır. Aynı yıl Ankara'da bulunan TÜMAŞ Mühendislik Anonim Şirketi'nin demir çelik bölümünde uzman yardımcısı olarak işe başlamıştır.¹

Babasının 923 liralık emekli maaşı ile okuttuğu kardeşlerinden Kâmil Bey ile kırk yılı aşkın bir süredir aynı şirket çatısı altında çalışmaktadır. Üniversite eğitimini bir fakülteden mezun olmaktan ziyade akademik kariyer için bir basamak olarak gören Adak, çalışmayı ve üretmeyi kendine ilke edinmiştir. Bu düşüncesini eyleme dökerek lisans mezuniyetinden sonra İngiltere, Glasgow University of Strathclyde'de Mechanical and Naval Engineering Faculty'de yüksek lisans eğitimine başlamıştır.² Elbette o dönemin şartlarında yurt dışında eğitim görmenin zorluklarını yaşamış, fakat gönül dostları onun bu yüküne hep birlikte omuz vermiştir. Kendi anlatımıyla TÜMAŞ Şirketler Grubu'nda samimi olduğu beyefendilerle yaptığı bir sohbetinde arkadaşlarından Ruşen Bey'e: *"Ben ilim ve ihtisas için yurt dışına gidiyorum, fakat maddi desteğe ihtiyacım var. Kardeşlik bu dönemde destek olmaktır değil mi?"* diyerek nazla karışık bir imada bulunmuştur. Bu nahif sitem üzerine dostlarından Ruşen Bey (ö. 2019), yakın çevresinin bulunduğu bir liste hazırlamış, bu listeye göre her ay arkadaşlarından birinden eğitim desteği talep etmiştir. Böylece Adak, bu bir yıllık destek ile 1975 yılında yüksek lisans mezunu olarak

1 İsmail Adak, "İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj" (Osman Acun, Video Kaydı, 22 Ekim 2020).

2 Adak, "İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj".

Türkiye'ye dönmüştür.³ Anadolu irfanı dediğimiz şey bu olsa gerek; dostunun derdine omuz vermek, yükünü yük bilmek... Bu fedakârlık, bu ince düşünce ve insanın yanı sıra ilme verdiği bu değer İsmail Bey'in eğitim hayatına güzel bir pencere açmıştır. Belki de o zamanlarda flizlenmiş olan vakıf bilincinin tohumları, bugün kökleri sağlam bir çınar gibi ulaşabildiği her yere yetişmesi için bir vesile olmuştur.

Yüksek Lisans Eğitimi Sonrası Askerlik Görevi ve Hac İbadeti

Türkiye'ye döndükten sonra önce vatani görevini yaptı. Askerden döndükten sonra 1975 yılında İlim Yayma Vakfı'nın da ilk kurucularından olan Prof. Dr. Mustafa Köseoğlu'nun kızı Ayşe hanımla evlendi ve hacca gitti. Adak çiftinin bu evlilikten Mehmet, Mustafa ve Ahmet isimlerinde üç çocukları dünyaya gelmiştir. 1975 yılına tekabül eden bu güzel olayların gerçekleştiği seneyi ömrünün bereketli dönemi olarak nitelendirmektedir. Onun için iyi bir Müslüman her yerde Allah'ın rızasını gözetecek işlerle meşgul olmalıdır. Bunu da kendi şahsında örneklemiştir. Bu bir askerlik anısı bizlere göstermektedir. Vatani görevini yaparken ordugâhın, 1959 yılında yapımına başlanmış olan camisinin, o güne kadar

kadar tamamlanmadığını görmüş ve olaya müdahale etmekten geri duramamıştır. En nihayetinde cami inşaatı, İsmail Bey'in çabalarıyla tamamlanmıştır. İsmail Bey, inşaat devam ederken vakit namazlarından sonra: *"Allah'ım bana caminin tamamlanması için yardım et. Bana kendi Beyti'nde hac nasip et."* diye dua edermiş... Bir kulu Allah'ın evinin yapılması için gayret eder de Ganî olan Allah, onun duasına icabet etmez mi? Aynı yıl Suudi Arabistan'dan üniversiteye beş kişilik bir davetiye gelmiş ve bu vesile ile duasına icabet edilen İsmail Bey, yanında -içlerinde kayınpederi Mustafa Köseoğlu'nun da bulunduğu- beş kişilik bir grupla hac ibadeti için yola düşmüştür. Hac farızından sonra ilim yolları tekrar çağırması hocayı ve doktora için İngiltere, University Of Sunderland'a bu kez eşiyile birlikte gitmiştir. Burada doktora talebeliğinin yanında malzeme hocalığı görevinde de bulunmuştur.

Yurt dışında eğitimini tamamladıktan sonra *"Türkiye'ye dönüp ne yapacaksınız? Geri dönünce daha mı iyi olacak?"* gibi söylemlere karşı verdiği cevap ülkesine ve ümmetin mücadelesine verdiği kıymeti gözler önüne sermektedir: *"Ben çocuklarımı ülkemin topraklarında ve ülkemizin ezanlarıyla yetiştireceğim."* demiş ve kendisine sunulan dönemin şartlarına göre oldukça cazip teklifleri geri çevirerek Türkiye'ye dönmüştür. Yeni nesle, genç dimağlara güveni hiç eksilmeyen Adak; sancağı devredeceği, ayakları yere sağlam basan, idealist gençlerin yetişmesi noktasında elinden geleni yapmaktadır. Zira yurt dışı temaslarında duyduğu: *"Biz İslamiyet'i sizin atalarınızdan öğrendik, bizleri yalnız bırakmayın!"* cümlesi onu bu yolda sebat göstermeye teşvik etmiştir.

İş Hayatı ve Çalışma Ahlakı

Eğitim hayatını ve akademiye önem verdiği kadar ticarete de önem veren Adak: *"Müslüman zeki olmalıdır. Bir şapkası ilim şapkası ise diğeri ticaret şapkası olmalıdır. Çünkü ticaret hayatın bir parçasıdır, doğru şekilde yönetilirse çok güzel kapıların açılmasına vesile olabilir. Elbette bunu yaparken Hakk'ın rızasını gözetmek ve farz kılınanları yerine getirmek hususunda hassas olmak şartı da çok önemlidir."* sözleriyle, Müslümanların ticarete önem vermeleri gerektiğini her fırsatta vurgulamaktadır.⁴ Bu doğrultuda 1978 yılında kurmuş olduğu İntra Mühendislik Limited Şirketi (1978-2008) ve Aksel Selüloz ve Kâğıt A.Ş. (1982-2008)⁵ firmaları ile uluslararası boyutta üretim tesislerinin projelendirilmesi ile kâğıt selüloz ve bunların yan ürünlerinin ithalat, ihracat ve ticaretini yapmıştır. Ticaret ahlakını

3 İsmail Adak, "İsmail Adak Kimdir", (Esra Aka, Ses Kaydı, 07 Ekim 2022).

4 Adak, "İsmail Adak Kimdir".

5 Hızır Acil, "İyilik İçin Koşanların Yeri" (Erişim 25 Ekim 2022).

vakıf kültürü üzerine inşa etmiş, ticari anlamda atacağı her adımda hakkı gözetmeyi düstur edinmiştir. Zira üzerimizdeki ilim gömleğinin bizleri sınırladığını ve her hareketimizin bu çerçevede değerlendirildiğini bilerek davranılması gerektiğini vurgulamaktadır.

*"Suyun çok az akmasına bakmayın. Su devamlı olarak bir noktaya sabırla damlarsa muhakkak taşı delecektir."*⁶ kaidesine dayanarak yapılan her işte önceliğin sabır ve azim olduğuna dikkat çeken Adak, iş ahlakındaki disipline paralel olarak akademiye de ihmal etmemiştir. Üniversiteye tekrar intisap ederek Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde 1991 yılında doktor ve 1992 yılında da doçent olmuştur. 1992-1996 yılları arasında aynı fakültede yarı zamanlı dersler vermiş, 2009 yılında profesör unvanını alarak Yalova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nde göreve başlamıştır.⁷ Hâlâ aynı üniversitede öğretim üyeliği görevine devam etmesinin yanı sıra Amerikan Makine Mühendisleri Odası'nca yayınlanan teknik mecmuasının hakem kurulunda, TÜRKYAR-Türk Talebeleri Yardımlaşma Vakfı (Londra)-

Genel Sekreterliği'nde, İlim Yayma Vakfı İstişare Heyeti Üyeliği'nde, İrfan Eğitim Kurumları Yönetim Kurulu Başkanlığı'nda ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyeliği görevlerinde bulunmaktadır.

Taylandlı öğrenciler ve İ. Adak. (Aile Arşivi)

Bir Vakıf İnsan Olarak İsmail Adak

*"İlim lücce-i bî-sahildir."*⁸ demiş şair, bu sahilsiz denizde ilim için gittiği her yerde yalnızca ilim kazanmakla kalmayan Adak, eğitim için yola düşen gençlere de ışık tutmayı düstur edinmiştir. Bu amaçla 1976 yılında Londra'da "Türk Talebeleri Yardımlaşma Vakfı" adı altında vakıf hizmetlerine başlamıştır. Onun: *"Eğer vakıf hizmetleri hayatınızın merkezine oturmuşsa o, artık düşüneneğiniz bir şey değil hayatınızın ta kendisi olmuştur ve bu sebeple yaptığınız her işte, attığınız her adımda ilk olarak vakıf hizmetlerini düşünür hale gelirsiniz."* ifadesinden de anlaşıldığı gibi vakıf ve hizmet aşkı hayatının merkezinde yer almıştır. Henüz talebeyken tanıştığı İlim Yayma

6 İlhami Pektaş, Kişisel Web Sitesi, "Su Felsefesi-Su Gibi Olmak" (Erişim 15 Aralık 2022).

7 Yükseköğretim Akademik Arama (YÖK), "Prof. Dr. İsmail Adak" (Erişim 09 Aralık 2022).

8 Ali Fuat Bilkan, *Nabî'nin Türkçe Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993), 111.

Vakfı'yla olan gönül bağının on beş yıllık üyeliğe dayanması da bundan olsa gerek. 1978'de tekrar Türkiye'ye dönen Adak için artık ülkesindeki gençlerin eğitimlerinin yanı sıra çeşitli ülkelerden gelen gençlerin eğitimine de destek olacağı bir dönem başlamıştır. Bu dönemde kendisi gibi ilim ve hizmet yolunda durmadan çalışan kayınpederi Mustafa Köseoglu'nun (ö. 2004) vefat etmesi üzerine İlim Yayma Vakfı'nın 05.03.2005 tarihli Genel Kurulu'nda Köseoglu'nun yerine Vakfın Kurucu ve Mütevelli Heyeti Üyeliği'ne seçilmiştir.⁹ Kayınpederinden devraldığı bayrağı on beş yıl (2005-2020) boyunca gururla taşımıştır. Bu dönemde de durmadan çalışan ve üreten Adak, eğitim komisyonunda hizmette bulunmuş İrfan Okulları'nın devam etmesi ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluşu (2010)¹⁰ için Ankara ile ilişkilerin sağlanmasında büyük rol oynamıştır. Birçok zorluğa ve engellemeye rağmen açılan üniversitenin ilk Mütevelli Heyet Başkanlığı görevini üstlenmiş, adında "İlim" olan bir vakfın eğitime daha fazla önem vermesi gerektiğini düşünerek ve her daim bu doğrultuda hareket etmiştir.

9 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri. (İstanbul: İlim Yayma Vakfı Genel Merkezi, 2022).

10 İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, "İZÜ Hakkında- Üniversitemiz" (Erişim 28 Ekim 2022).

İlim Yayma Vakfı'nın İsmail Bey'e teşekkür belgesi takdiminden. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı, İsmail Bey'in hayatında çok farklı bir yere sahiptir. Kendisini ziyaretimiz esnasında, Vakfa olan hizmetlerinden ötürü şahsına verilen teşekkür belgesini işaret ederek sarf ettiği şu cümleler, onun Vakıfla olan gönül bağının ne derece kuvvetli olduğunu göstermektedir: *"Bugüne kadar birçok diploma, tebrik ve teşekkür belgesi aldım; fakat hiçbirinin yerini tutmadı, tutamaz. O, başköşede duruyor, Allah'a binlerce kez şükrolsun ki İlim Yayma benim hayatımın en değerli kısmıdır."* Vakfı ziyaret ettiği bir gün tozlu raflar arasından bulduğu bir dosyada, Vakfın ilk kurucularından merhum kayınpederi Mustafa Köseoglu¹¹ ve birkaç arkadaşının gerçekleştirmek istedikleri üniversite planını görmüştür. Bu planın gerçekleşmesinin elzem olduğunu düşünen Adak, hiç vakit kaybetmeden çalışmalara başlamış, projeyi hayata geçirmek için gereken irtibatları kurmuş, işlemleri tamamlamıştır. En nihayetinde şu an yaklaşık 2.500'ü yurt dışından olmak üzere 11 bin öğrencisi bulunan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kurulmasına vesile olmuştur. Adak'ın on beş yıllık Mütevelli Heyet Üyeliği'ni hakkıyla yerine getirmesinin yanı sıra hâlihazırda İlim Yayma Vakfı İstişare Kurulu'nda da üyeliği devam etmektedir.¹²

Yurt Dışı Gözlemleri

"Türk insanı çalışkandır, beceriklidir, fedakârdır fakat İslam potasında erimemiş, diğer faktörlerle hemdem olmamış bir millet ayakta"

11 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "İlk Kurucular" (Erişim 05 Kasım 2022).

12 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, "İstişare Heyeti" (Erişim 05 Kasım 2022).

İYV Mütevelli Heyet Üyesi Murat Yalçıntaş ve Adnan Çelik ile birlikte. (Aile Arşivi)

kalamaz. Bizim bugüne kadar gelme sebeplerimizin başında Anadolu insanımızın İslam ile yoğrulmuş yaşam tarzı gelmektedir. Bu coğrafyaya gelen diğer kavimlerin bugün yok olması da bundandır. Bizler İslam ile yoğrulmuş bir milletiz, Allah bize sancağı taşımayı nasip etmiş bunu unutmamalıyız.”¹³ diyen Adak, ümmetin gençliği için ne yapabilirim kaygısına sahip bir çalışma ahlakı edinmiştir. Yorulmadan, dinlenmeden, asla vazgeçmeden hep daha fazlası için yola devam etmiştir. Yalnızca yurt içindeki öğrencilerle ilgilenmemiş yurt dışındaki genç potansiyelin de farkında olarak çalışmalar yapmıştır. Özellikle 70 milyonluk nüfusunun yaklaşık 50 milyonunun Budist, 17 milyonunun ise Müslüman olduğunu öğrendiği Tayland’a ayrı bir ehemmiyet vermiştir. Her yıl Tayland’dan en az on üniversite öğrencisi talebinde bulunmuş, yetim ve hafız çocukları himaye etmeyi düstur edinmiştir. Elbette bu sayı bugün çok daha fazladır. Bununla yetinmeyip Tayland’da bir de vakıf kurmuştur. İsmail Bey’e “Neden özellikle bu bölgeler?” diye sorulduğunda cevap hiç de yabancı olmadığımız bir dünya görüşünden geliyor: “Şöyle ki Tayland, Malezya, Vietnam, Myanmar, Lagos gibi ülkelerde hep Müslüman azınlıkların varlığı bulunmaktadır ve elbette bu Müslüman azınlıklar bizlerin harekete geçmesi için yeterli bir sebeptir. Özellikle bu işin başında İlim Yayma Vakfı’nın olması, Türkiye’nin kimsesizlerin kimsesi olma vizyonu ile örtüşmektedir.”¹⁴ diyor ve bu bölgelerin toparlanmasının, o bölgelere

yatırım yapılmasının ileride çok daha büyük, çok daha güzel işlere olanak sağlayacağına inanıyor. Bu görüşten hareketle hem maddî hem de manevî desteğini esirgememektedir. “Oralar Allah’ın izniyle İslam’a gebedir. İyi çalışırsak kısa bir zaman sonra o bölgeleri de içine alan geniş bir medeniyet teşekkür edecektir.” diyen Adak, taşıdığı sorumluluk bilincini attığı her adımda hissettirmektedir. Elbette yalnızca burasıyla sınırlı kalmamış Kosova, Filistin, İngiltere ve daha nice farklı ülkelerden birçok Müslüman genç için elinden geleni yapmış yapmaya da devam etmektedir.

Gençlerin Eğitimine Verdiği Önem

Gençlere verdiği değer, onlara olan güveni gözlerindeki parıltıdan anlaşılan İsmail Bey: “Dünya insanlığı Rasulullah Efendimiz’in bizlere emanetidir. Bu dini nereye kadar gidebilirsek götürmemiz gerekmektedir. Bizim asıl işimiz budur, bu yolda asla pes etmemeliyiz.” düşüncesiyle bir vakıf ruhu olmadan bu işlerin ilerlemeyeceğini, Allah rızası için bir araya gelen ulvi bir toplulukta bulunmadan ümmete destek olunamayacağını her fırsatta vurgulamaktadır. “Gençler bizim umudumuzdur. Onlara yatırım yaparsak varlığımızın bir anlamı olur. Derdimizi yine kendi atmosferimizde, kendi kodlarımızla çözmemiz bizim salahiyetimize olacaktır.” diyen

13 Adak, “İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj”.

14 Adak, “İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj”.

Adak, gençlerimizi başkasına kaptırmadan, kurulan pusuları boşa çıkararak onları korumak ve yetiştirmek gerektiğini ve asıl yatırımın ülkenin gençleri olduğunu düşünen nadide bir şahsiyettir. Gençlerin hamisi olma, onlara yol gösterme noktasında bir genç kızın yaşadığı hayat, kendi anlatımıyla aşağıda yer almaktadır. Sözlerine nereden başlayacağını tartarak derin bir nefes aldı ve cümleye başladı: *"Burada okuyan bir kızcağız vardı, staj için İstanbul'da belli bir müddet kalmak istediğini tarafımıza iletti. Biz de hâliyle 'Kızım okul açılana kadar anneciğine, babacığına hizmet etsen, onlardan da hayır dua alsan daha iyi olmaz mı?' dedik. Fakat kızcağızın verdiği şu cevap bizi derinden üzdü: 'Hocam ben namaz kılmayı buradaki arkadaşlarımdan öğrendim. Bir defa evde namaz kılarken amcam beni gördü ve öldüresiye bir nefretle karşı karşıya kaldım. Evde namaz kılamıyorum bu sebeple gitmek istemiyorum. Lütfen bana yardım edin stajımı burada yapayım.' dedi. 'Olur kızım.' dedik. Kendisine kalacak yer ve staj için bir kurum ayarladık. Maşallah çok azimli bir kızımızdı. Çalıştı, okulu bitirdi ve master için Almanya'ya gitti. Geçenlerde arayıp 'Bir eksik gediğin var mı?' diye sordum. Fakat pek mesut olduğum şu cevabı aldım: 'Hocam, sizlere nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. İyi ki beni yalnız bırakmadınız, iyi ki*

İsmail Adak desteklediği Tayland'lı öğrencilerle. (İYV Arşivi)

elimden tutunuz. Ben örtündüm, şu an maddi ve manevi olarak çok daha iyi bir konumdayım. Size çok teşekkür ederim.'"¹⁵ Hikâyeyi bizzat birinci ağızdan dinlemiş olmak saadetine eriştiğimiz için ayrıca mesut olmakla birlikte İsmail Bey, bu hikâyeyi anlatırken *"Acaba kaç genç kız ya da delikanlı elinden tutulmadığı için yok olup gitti?"* diye düşünmeden edemedik. Ve şunu anladık ki yükümüz, varlığımızdan daha ağır...

Gençlere Tavsiyeler

İsmail Bey, bu kadar önem verdiği ve her koşulda desteğiyle varlığını hissettirdiği gençlere tavsiyelerini şu ifadelerle dile getirmektedir: *"İş âleminde muhakkak nitelikli ve ahlaki değerlere sahip firmalar ve insanlarla çalışsınlar. Çünkü iş hayatında iyi bir başlangıç ileriki yıllarda gelecekleri makam ve mevkilerin ayak sesleridir. Hem ahlaki hem de maddi bir seviyeye gelen gençler güzel işler de yapacaktır elbette. Biz sancağımızı devredeceğimiz, ilim ve ahlak anlayışı İslam üzere olan gençlerden ümitliyiz. İyi işlerde bulunmaları için bizim tavsiyemiz, her fırsatı değerlendirmeleri ve doğru zamanda doğru insanlarla yol almalarıdır. Örneğin, İlim Yayma Vakfı benim hayatımın son on beş yılını geçirdiğim en güzel yerlerden biridir. Orada çok güzel insanlar tanıdım, birçok samimi dost edindim. Bu dostluklarımın çoğu hâlâ devam ediyor. Çünkü böyle ortamlarda insanoğlu kendi*

15 Adak, "İsmail Adak Kimdir?"

menfaatini bir kenara bırakarak başkasının derdiyle hemdert olabiliyor. Tabii böyle hayır işlerinin bulunduğu sosyal faaliyetlerde fedakâr insanların varlığı insana güzel bir ruh tatminliği de veriyor. Allah bizleri buralardan ayırmasın."¹⁶

Vatani görevini layıkıyla yerine getiren bir baba ve çocukları için gerektiğinde baba olabilen fedakâr bir annenin evlatları olarak onların yürüdüğü yolda şimdi çocukları sancaktarlık yapmaktadır. Hâlâ aynı heyecan ve disiplinle çalışmalarına devam eden Prof. Dr. İsmail Adak, yurt içi ve yurt dışı faaliyetlerini sürdürmenin yanı sıra aile hayatıyla da örnek bir şahsiyet olmuştur. Kendinden sonra bayrağı devredeceği üç çocuğuna ek olarak ülkenin ve dünyanın her yerinde birçok evladı bulunan hocamıza dünya ve ahiret selametliği diliyoruz...

Prof. Dr. İsmail Adak'ın Akademik Yayınları

Post Graduate Diploma: *İsmail Adak, A Study of Production Process and Quality Control System in The Manufacture of Electronic E-2 Magical Dailing Units at Dasa, Hillington, 1975; M.Phil:* *İsmail Adak, An Investigation into Optimum Shape and Location in the Pressing of Stiffening Ridges into Flat Panels, 1978; Doktora:* *İsmail Adak, "Derin Çekme ve Pres Kalıplarının Tasarımına Etki Eden Faktörlerin Araştırılması", İstanbul: Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.*

Makaleler: Adak, İsmail- E.H. Twizell. "Least Square Computation of The Prestrain and Workhardening Parameters of the Sheet Metal". *Journal of Strain Analysis* 15/3 (1980); Adak, İsmail-Yazıcıoğlu, Osman. "Makine Konstrüksiyonunda Kullanılan Yüksek Sıcaklık Kaplamaları". *Müh. Makine Dergisi* (1982).

Bildiriler: Adak, İsmail- F.W.Travis. "Pressing of Ridges into Flat Panels 1 st joint Polytechnic Symposium on Manufacturing Engineering". *Leicester Politechnic*. (June 1977); Adak, İsmail-F.W.Travis, "An Investigation in to the Pressing of the Ridges into Flat Panels". *Proceeding 10th IDDRG Congress* (17-21 April 1978); Adak, İsmail, "Rapid Prototyping and Manufacturing". *2 nd International Advance Technologies Symposium* (08-10 March 1999).

Kaynakça

Adak, İsmail. "İsmail Adak Kimdir?". (Esra Aka, Ses Kaydı, 07 Ekim 2022).

Adak, İsmail. "İsmail Adak ile İlim Yayma Vakfı Üzerine Röportaj". (Osman Acun, Video Kaydı, 22 Ekim 2020). https://youtu.be/lbDowgv_mXk

Bilkan, Ali Fuat. *Nabî'nin Türkçe Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.

Hızır Acil. "İyilik İçin Koşanların Yeri". Erişim 25 Ekim 2022. <https://hiziracil.tr.gg/%26%23304%3Bismail-ADAK-Prof.-Dr.-.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyet Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İlk Kurucular". Erişim 05 Kasım 2022. <https://www.iyv.org.tr/ilk-kurucular.html>

İYV, İlim Yayma Vakfı. "İstisare Heyeti". Erişim 05 Kasım 2022. <https://www.iyv.org.tr/tr/istisare-heyeti-o.html>

İZU, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "İZÜ Hakkında-Üniversitemiz". Erişim 28 Ekim 2022. <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/tarihce/universitemiz>

Kullanım Kılavuzu. "İsmail Adak". Erişim: 06 Kasım 2022. <https://kilavuzu.com/other/3971/index.html>

Pektaş, İlhami. "Su Felsefesi-Su Gibi Olmak". Erişim 15 Aralık 2022. <https://www.ilhamipektas.com/su-gibi/>

YÖK, Yükseköğretim Akademik Arama. "Prof. Dr. İsmail Adak". Erişim 09 Aralık 2022. <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/viewAuthor.jsp>

16 Adak, "İsmail Adak Kimdir?"

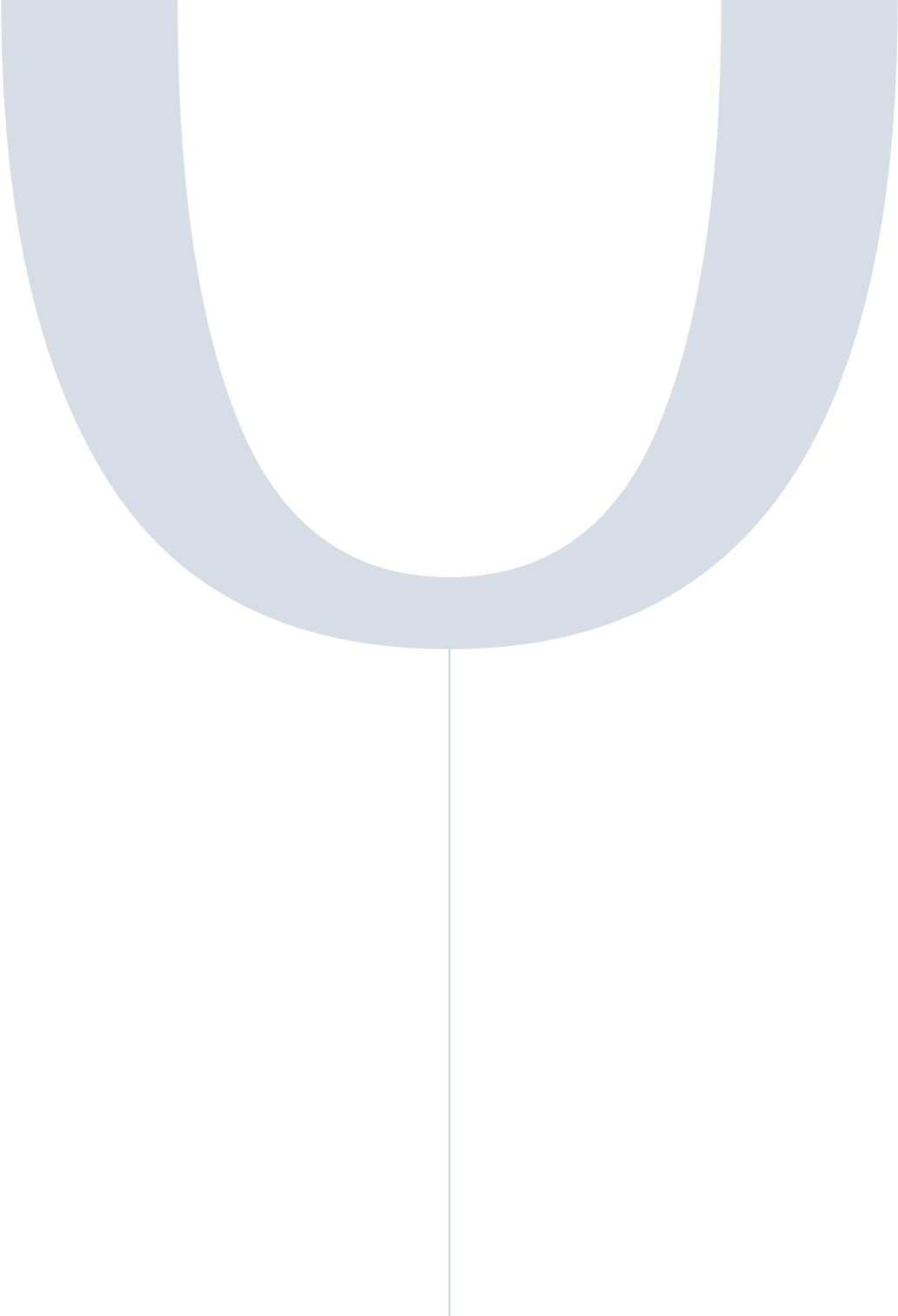
İYV Genel Kurul toplantısında. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı'nda vakıf yöneticileri Adem Yavuz ve Osman Acun'la birlikte. (İYV Arşivi)

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

ABDULLAH TİVNİKLİ

Abdullah TİVNİKLİ

(1959 - 2018)

*Akile TEKİN**

Hayatı

Bereketin zamanını tayin edenler ya seher ya da sabah vaktini işaret ederler. Abdullah Tivnikli de böyle bir bereket vaktinde, 8 Nisan 1959'da Erzurum'da ikiz kardeşiyle birlikte sabaha karşı dünyaya geldi. Sıddık Bey ve Hatice Cahide Hanım'ın dört evladından ikinci ve üçüncüsü olan ikiz kardeşlerden biri dünyada üç ay misafir oldu. Abdullah Bey ise elli dokuz yıl bereketli bir ömür sürdü. Kardeşleri beş yaş büyüğü Fahreddin Bey ve dört yaş küçüğü Zeynep Hanım'dır.¹

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, akiletekin@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0003-4300-862X.

1 Yusuf Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak Abdullah Tivnikli* (İstanbul: Aşina Kitap, 2019), 27; Yusuf Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, (İstanbul: MÜSİAD, 2020), 25.

Ailesi

"Tivnikli" soy ismi, babaannesinin köyü olan Tivnik'tendir. Kendisine "Limoncu Dede Bey" denilen dedesi Erzurum'un önde gelen tüccarlarından'dır.² Abdullah Bey'in babasının dayısı Hacı Faruk Efendi, merhum Ömer Nasuhi Bilmen'in (ö. 1971) teyze zâdesi ve İstanbul Fatih'te beraber tahsil ettikleri İslâmî ilimler eğitiminde mektep arkadaşıdır.³ Babası, geçimini Erzurum Lalapaşa Camii karşısındaki giyim dükkânından sağlayan bir tüccar olmasının yanı sıra Milli Selamet Partisi'nin Erzurum İl Başkanlığı'nı yapmış, Necip Fazıl'ın (ö. 1983) *Büyük Doğu*'sunun sıkı takipçisi, *Risâle-i Nur* okumalarına katılan, döneminin İslâmî fikir ve hareketlerinde aktif şekilde yer alan bir zâttir.⁴ Annesi ise meslek lisesi mezunu bir öğretmendir. Aynı zamanda Erzurumlu İbrahimhakki Hazretleri'nin (ö. 1780) altıncı

nesil torunlarından'dır.⁵ 1987'de Fatma Betül Hanım ile evlenen Abdullah Bey'in Şeyma, Hale, Elif ve Ebu Bekir olmak üzere dört evladı olmuştur.⁶

Eğitimi

İlköğrenimini Kültür İlkokulu'nda, ortaokulu Gazi Ahmet Muhtar Paşa Ortaokulu'nda tamamlamış,⁷ 1976'da bir fen lisesi olan Erzurum Lisesi'nden mezuniyetiyle, üniversite tahsili için İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Makine Mühendisliği Bölümü'ne gelmiştir. Bu tercihinde hem ailesinin büyük bir kısmının İstanbul'da ikamet etmesi hem de "Dava Arkadaşım" dediği Ağabeyi Fahreddin Tivnikli'nin 1973'te kazandığı İTÜ'de üniversite eğitimi sürdürmekte oluşu etkili olmuştur. Ağabeyi'nin vefatına kadar, her hususta onunla beraber hareket etmiş, birbirlerini hiç kırmadıkları bir münasebet içerisinde yaşadıklarını ifade etmiştir.⁸ İTÜ'de 1978 yılında Elektrik Fakültesi Dekanı Bedri Karafakioğlu'nun öldürülmesi hadisesi sonucunda eğitime bir yıl ara verilmiş, bu süreçte Tivnikli tekrar üniversite sınavına girerek Boğaziçi Üniversitesi'ne yerleşmiş, bir yıl İngilizce Hazırlık okuduktan sonra tekrar İTÜ'ye dönmüştür.⁹ Abdullah Bey'in üniversite yıllarının bir diğer önemli hadisesi, ailesinin de İstanbul'a taşınması ve yerleştikleri Sultantepe'de Topbaş Ailesi ile önce komşu, sonra Ağabeyi Fahreddin Bey'in izdivacı ile dünün olmalarıdır.¹⁰ İTÜ'de lisans eğitimini tamamladıktan sonra İşletme Mühendisliği'nde master/yüksek lisans yapan Tivnikli, "Fon ve Yatırım Ortaklıkları" konulu tezi ile mezun olmuştur. 1983 yılında İngiltere'deki bir üniversiteden burs alarak dokuz ay orada kalmış ve Engineering Economics alanında ikinci yüksek lisansına başlamıştır. Ancak bu eğitimini 23 Nisan 1984'te ailesinin yaşadığı ve muhterem babası Sıddık Bey'in vefatıyla sonuçlanan kaza sebebiyle tamamlamadan İstanbul'a dönmüştür.¹¹

İlim Yayma Vakfı ve Abdullah Tivnikli

İlim Yayma Vakfı'nın kurulduğu yıllarda ailece Erzurum'da ikamet eden Abdullah Tivnikli, ilk kurucularından olamasa da sonraki yıllarda Vakfın Kurucuları arasında yerini almıştır.¹² Bu nedenle Abdullah

2 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 27, 34; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 25, 27.

3 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 29; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 35.

4 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 38-41; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 38.

5 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 44, 45; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 25, 27.

6 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 78; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 68.

7 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 65; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 51.

8 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 52-54, 67; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 52.

9 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 70; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 53, 54.

10 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 71; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 55.

11 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 74; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 58-60.

12 <https://www.iyv.org.tr/tr/tum-kurucular.html> (Erişim 26 Eylül 2022).

Bey'in İlim Yayma'dan önce İlim Yaymalılarla çeşitli sebeplerle ilişkileri olmuştur.

Faizsiz Bankacılık/Katılım Bankacılığı Çalışmalarındaki Ekibin En Genci: Abdullah Tivnikli

İsminin Türkiye'de, özellikle medyada tanınması faizsiz bankacılık çalışmalarıyla olmuştur. Bu çalışmalar hem memleket hem aile hem de ticaret kökenli dostlukların, İstanbul ortak paydasında ve faizsiz/İslâmî hassasiyetlere uygun banka kurma amacının birleşmesiyle ulvî bir anlam kazanmıştır. Bu noktada İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucularından olan Korkut Özal (ö. 2016), Mustafa Topbaş, Eymen Topbaş (ö. 1991), Nevzat Yalçıntaş (ö. 2016), Sabahattin Zaim (ö. 2007), Kemal Unakıtan (ö. 2016) ve Sabri Ülker'le (ö. 2012) yolu sıkça kesişen bir isimdir Abdullah Tivnikli.

İlim Yayma Vakfı'nın ilk Mütevelli Heyeti Üyeleri'nden ve bu Heyet'te "Umumi Kâtip"¹³ olarak görev alan Korku Özal'la tanışıklığı, Erzurum'da Milli Selamet Partisi'nin Kurucusu ve İl Başkanı olan babasının, Korkut Özal'ı milletvekili adayı olarak listenin en başına koyduğu yıllara dayanır. Bu süreçte 15-16 yaşlarında olan Tivnikli, Korkut Bey'le abi-kardeş, amca-yeğen

Çok çalışmayı genç yaşlarından itibaren hayat prensibi, hobisi haline getiren Abdullah Tivnikli. (Yusuf Temizcan Arşivi)

ilişkisi kadar yakın ve çok iyi bir ilişki içerisinde olduklarını anlatır. Öyle ki Korkut Bey "Abdullah Tivnikli ve Cüneyd Zapsu babaları tarafından bana emanet edildi." demiştir. Yine Korkut Bey'in kardeşi Yusuf Özal'la da bu süreçte beraberdir.¹⁴ Ailece yaşanan trafik kazası sonrası İngiltere'deki yüksek lisans eğitimini yarıda bırakarak yurda dönen ve bir süre memlekette kalıp yeniden İngiltere'ye gitme düşüncesi olan Abdullah Bey'i, Korkut Özal'ın faizsiz banka kurma teklifi memlekette bırakır. Zira 1974'te kendisi henüz liseli bir delikanlı iken, babası Siddık Bey'in Milli Selamet Partisi Erzurum İl Başkanı olarak yaptığı faizsiz bankacılık çalışması hatırına gelir. O dönemde konuya duyduğu merak ve yine babasının kefil olduğu ve ödemek zorunda kaldığı, eve haciz getirecek büyüklükte bir borcun hüznü ile ümmeti bu yükten kurtarma gayesi birleşir; babası Siddık Bey'in ektiği tohumun yeşermesine vesile olur.¹⁵ Korkut Bey'in Tivnikli'yi ilk sorumlu tutması, faizsiz bankacılıkla ilgili her şeyi öğrenmesi, Türkiye'de en iyisinin kendisi olmasındandır. Bu vazifeyi kurulan Hak Yatırım'daki mesuliyeti takip eder. Daha sonra Abdullah Bey'in de kurucuları arasında olduğu Albaraka Türk 1984'te kurulur. Bu süreçte Abdullah Bey faizsiz finansın İslâmî kaynakları, dayanakları üzerine ilim adamlarıyla yaptığı istişareleri de Ankara'da bürokrasi ile ilgili mevzuat çalışmalarını da birlikte yürütür. Medyanın dikkatini de bu dönemdeki çalışmalarıyla fazlasıyla çeker.¹⁶

13 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *İlk Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

14 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 56, 57, 81; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 63.

15 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 80-82; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 39, 40.

16 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 83, 84; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 64, 65.

Dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın (ö. 1993) ve dönemin İçişleri Bakanı kardeşi Korkut Özal'ın şahsi güveni ile başlayan, Devlet tarafından desteklenen faizsiz bankacılık çalışmalarında bizzat muhatap alınan Abdullah Tivnikli'nin öncülüğü, yaşyla ters orantılı bir durumdadır. Henüz yirmili yaşlarında¹⁷ başladığı bu çalışmalarda yaptığı sistemi izah ve ortaklığa ikna temalı görüşmeleri, geceler boyu süren mesailerinde tecrübelerinden yararlandığı büyüklerinden biri de Mustafa Topbaş'tır. Kendisiyle şimdiki İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Altunizade Yerleşkesi'nin bulunduğu yerde arabasını park edip saatlerce faizsiz bankacılıkla alakalı İslâmî meseleleri konuştuklarını

17 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 92; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 68.

anlatır Tivnikli.¹⁸ Albaraka Türk'ün öncü kurucularından olan Mustafa ve Eymen Topbaş Banka'nın maddi yönden işleyişini sağlarken, Abdullah Tivnikli insan yetiştirme hayalini de gerçekleştirecek biçimde, Banka'da işleyiş sağlayacak ekibi kurma vazifesini üstlenir. Hatta öyle ki *"Bana karışmayacaksınız!"* diyerek kendi ticari eğitim sistemini kuracak bir alan açmıştır. Bu sayede bugün Türkiye'de Devlet ve katılım bankalarının önde gelen pek çok ismi, bu ekibin bir parçasıdır.¹⁹ Albaraka Türk'te "1" numaralı sicil ile işe ilk başlayan Abdullah Tivnikli; Sabahattin Zaim, Kemal Unakitan, Ekrem Pakdemirli (ö. 2015), Muammer Dolmacı (ö. 1986), Nevzat Yalçıntaş, Sabri Ülker gibi pek çok ismi bizzat arayarak Albaraka Türk'e davet eden, gerektiğinde çay servisi yapan, gerektiğinde en çetrefil bürokratik işleri çözen, aynı zamanda *"Faizsiz bankayı bir masona kurdurur, -onu genel müdür yaparsanız- ben yokum."* diyerek bu isimlere rest de çekendir.²⁰ 1986'da önce gıda ve enerji merkezli kendi ticari şirketi Eksim Holding'i kurar. 1988'de ise Albaraka Türk'ten ayrılarak Kuveyt Türk'ün temellerini atar. Dönemin Devlet Bakanı Yusuf Özal'la bürokratik yönü sürdürülen uzun görüşmeler ve tartışmalar sonucunda %30 Türkiye, %70 Kuveyt'le ortak kurulan bu faizsiz bankanın isminin "Kuveyt Türk" olması da Abdullah Tivnikli'nin önerisidir. Yaklaşık yirmi yedi yıl (1988-2015 arası) Kuveyt Türk'ün idaresi yalnızca Tivnikli'dedir.²¹

Bir Kuveyt Türk Şubesi açılışında Abdullah Tivnikli ve Prof. Dr. Sabahattin Zaim. (Yusuf Temizcan Arşivi)

18 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 85; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 67.

19 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 85; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 67.

20 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 85, 86; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 67, 68.

21 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 97, 98, 102, 138; Temizcan, *Abdullah Tivnikli*, 68-71.

Kuveyt Türk'te Abdullah Tivnikli Prof. Dr. Sabahattin Zaim Hoca ve misafirleriyle birlikte. (Yusuf Temizcan Arşivi)

2005 yılında Türk Telekomünikasyon A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi olmuştur. 2015'te Kuveyt Türk'teki vazifesinden vakıf faaliyetlerine daha fazla zaman ayırmak için ayrılmıştır.²² Zira iş bölümü yaparak ticari işleri üstlenmiş, vakıf-hayır işlerini tevdi ettiği, *"Hayırda da kârda da ortağız."* dediği Ağabeyi'nin 2014'teki vefatından sonra hem iş hem de vakıf sorumlulukları kendisine kalmıştı.²³

Abdullah Tivnikli merhum Ağabeyi Fahreddin Tivnikli ile bir davette. (Yusuf Temizcan Arşivi)

²² İslam ve ihsan, "Abdullah Tivnikli Kimdir?" <https://www.islamveihsan.com/abdullah-tivnikli-kimdir.html>, (Erişim 26 Eylül 2022); Yusuf Temizcan, "Kişisel Görüşme-1", (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 12 Eylül 2022).

²³ "Ebubekir Tivnikli ile Evladının Gözünden Abdullah Tivnikli-Moderatör: Süleyman Ragıp Yazıcılar-Genç Derneği", *YouTube*, (Erişim 26 Eylül 2022), https://www.youtube.com/watch?v=Kro3o3yX_j4.

Bu vazifelerin yanında Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı (İSAR) Yönetim Kurulu ve Mütevelli Heyet Üyesi, SETA Kurucu Üyesi ve Bahreyn Fahri Başkonsolosu olarak da ümmete ve millete hizmet etmiştir.

Abdullah Tivnikli'nin bir konuşmasından. (Kürsüde Türk Bayrağı ve Kuveyt Bayrağı mevcuttur.) (Yusuf Temizcan Arşivi)

İlim Yaymalı Olmak ya da İlim Yayma Vakfı'na İntisap

"Kurucu Üye" olarak İlim Yayma Vakfı'na intisabı 21.01.1995 olarak Vakıf Arşivi'nde kayıtlıdır.²⁴ Bu Genel Kurul'da İlim Yayma Vakfı'nın vefat eden üyesi Turgut Özal'ın yerine seçilerek üye olan Abdullah Tivnikli, vefat edenlerin yerine seçilenlerle birlikte bu tarihte kaydedilen beş üyeden biridir. Kendisinin dışında bu Genel Kurul'da Bekir Sadak'ın (ö. 1993) yerine Recep Tayyip Erdoğan, İzzet Cemal Atay'ın yerine Mehmet Akif Aydın, Muammer Topbaş'ın (ö. 1994) yerine Fikret Evyap, A. Sani Gezici'nin (ö. 1994) yerine Ferruh Ertürk "Kurucu Üye" olarak seçilmişlerdir.²⁵ Yaklaşık on iki yıllık Genel Kurul Üyeliği'nden sonra 03.03.2007'de Abdullah Tivnikli'nin İlim Yayma Vakfı Genel Kurul tutanaklarında "İstifa Eden Üye" olduğu kayıtlanmış, yerine Mustafa Büyükbacı'nın seçildiği aktarılmıştır.²⁶ Ancak kısa süren bu ayrılıktan sonra 09.03.2013'te yeniden "Kurucu Üye" olarak Vakıf'taki çalışmalarda yerini aldığı görülmektedir.²⁷ Vefat

ettiği 06.11.2018'e kadar bu görevini sürdürmüş, vefat ettikten sonra yerine oğlu Ebubekir Tivnikli 09.03.2019'da "Kurucu Üye" olarak seçilmiştir.²⁸ Abdullah Bey İlim Yayma Vakfı'nda etkin bir görevde bulunmamış, asıl hizmet alanı İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi olmuştur.²⁹

Abdullah Tivnikli ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ)

İlim Yayma Vakfı'nın üniversite kurma fikri, siyasi engeller ve garantör devlet üniversitesi bulunamayışı nedeniyle bir süre gerçekleştirilememiştir. Yıldız Teknik Üniversitesi garantörlüğünde 10 Nisan 2010'da kurulan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) ile ilgili her fikrin sistemleştirilmesinde etkili olan Abdullah Tivnikli yalnızca bir hayırsever değil, Yusuf Temizcan'ın ifadesiyle **"vizyoner bir hayırsever"**di. "Yetişmiş insan"ı çok önemseyen Tivnikli, üniversiteye Hocalar Hocası'nın (Prof. Dr. Sabahattin Zaim) isminin verilmesinde de üniversite vizyonunun oluşturulmasında da fikrî

28 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Genel Kurul Tarihleri*.

29 Temizcan, "Kişisel Görüşme-1", (12 Eylül 2022); Osman Acun, "Kişisel Görüşme-2", (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 15 Eylül 2022); Hasan Kamil Yılmaz, "Kişisel Görüşme-3", (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 14 Eylül 2022).

24 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Vefat Eden Kurucular*.

25 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Genel Kurul Tarihleri*.

26 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Genel Kurul Tarihleri*.

27 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, *Genel Kurul Tarihleri*.

Abdullah Tivnikli en sağdan itibaren Prof. Dr. Rahmi Yaran, Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, Prof. Dr. Mehmet Görmez ve oğlu Ebu Bekir Tivnikli ile birlikte. (Hasan Kamil Yılmaz, "Dava Adamı Vakıf İnsan Abdullah Tivnikli", <https://www.gercek hayat.com.tr/portre/dava-adami-vakif-insan-abdullah-tivnikli/> (Erişim 14 Eylül 2022)

anlamda etkili olmuştur.³⁰ Bu hususlarda Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz'ın değerlendirmesi şöyledir: *"Yetişmiş insanın farkı, üniversite fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin ana merkezi olan Halkalı Yerleşkesi'nin kadim durumu ve buraya İlim Yayma Vakfı tarafından Sabahattin Zaim ismiyle bir üniversite kurulması çok anlamlıdır."*³¹

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi³² olan Abdullah Tivnikli ile çeşitli vakıf ve hizmetlerde yaklaşık yirmi yıla yakın birlikteliği olan İZÜ Eski Rektörü Prof. Dr. Mehmet Bulut, onun İZÜ sürecini şu ifadelerle anlatmakta ve şu hususlara dikkat çekmektedir: *"Abdullah Tivnikli malından, evlatlarından, ailesinden, zamanından vakfeden, ümmet için çalışan bir vakıf insanıydı. Onda gördüğümüz en önemli özellik, çok azımızın önem verdiği nitelikli insan, üst düzey beyin yetişmesine verdiği önemdi. Konu vakıf, dava meselesi olunca hiç kimseden, hiçbir şeyden çekinmeyen bir yapısı ve işinin takipçisi olma niteliği vardı. Vakıf kurumlarındaki insanların etkin, verimli, gayretli ama en önemlisi 'muhsin kıvamında insanlar' olmasını isterdi. Kendisi İZÜ'nün kuruluşundan iki yıl sonra Mustafa*

*Latif Topbaş'la birlikte 2012 yılında Mütevelli Heyeti'ne dâhil oldu."*³³

Türkiye'de faizsiz işlem yapan müesseselerin azlığından yakının fakat eleştiriyi kalmayıp çözüm arayan ve bunun somut adımını İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde "Uluslararası İslam Ekonomi ve Finans Araştırma ve Uygulama Merkezi"ni (İSEFAM) yani Türkiye'de bu alandaki en kapsamlı araştırma enstitüsünü Albaraka ve Kuveyt Türk'ün katkılarıyla kurmakla atan Tivnikli, öncelikle faizsiz iktisat üzerine lisans programı açılmasının çalışmalarını yapmıştır. Bu programla

30 Temizcan, "Kişisel Görüşme-1", (12 Eylül 2022).

31 Hasan Kamil Yılmaz, "Kişisel Görüşme-3", (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 14 Eylül 2022).

32 İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, "Mütevelli Heyeti", (Erişim 14 Eylül 2022), <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/kurumsal-bilgiler/yonetim/m%C3%BCtevelli-heyeti>; https://www.iyv.org.tr/img/_162645712019.pdf, (Erişim 14 Eylül 2022); Temizcan, Muhsin Kıvamında Yaşamak, 261, 265.

33 Mehmet Bulut, "Kişisel Görüşme-4", (Görüşmecisi: Adile Tekin, Ses Kaydı, 28 Eylül 2022).

amaçlanan, katılım bankalarında çekirdekten yetişmiş ve eğitilmiş bireyleri istihdam etmektedir.³⁴

Vefatı ve İlim Yayma'dan Abdullah Tivnikli'ye Vefa

Bereketli bir ömrün sonunda, İrfan Koleji Kurucuları'ndan ve emektarlarından olan muhterem Ağabeyi Fahreddin Tivnikli'nin³⁵ de vefat ettiği 59 yaşında, 6 Kasım 2018'de vefat etmiştir.³⁶

İstanbul Vefa'da meskûn, Ebu'l-Vefa'ya komşu, neşrettiği dergisinin adı Vefa olan İlim Yayma Vakfı'nın ellinci yılına ulaşmasında duasıyla, emeğiyle, eğitimiyle, malıyla hizmette öncü olanlara vefasını anlatmak, bu satırların kifayetsiz kalacağı bir iş olsa da adı geçenler vesilesiyle anılamayanları hayırla yâd etme, vefa gösterme

34 Temizcan, *Muhsin Kivamında Yaşamak*, 128, 135.

35 Bulut, "Kişisel Görüşme-4", (28 Eylül 2022); İYV, İlim Yayma Vakfı, *Bülten*, 2015, Sayı: 9, 13. https://www.iyv.org.tr/img/_141156362022_.pdf, (Erişim 14 Eylül 2022).

36 Abdullah Tivnikli'nin vefat haberi: İYV, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten, *Vefa*, 2019, Sayı: 13, 30. https://www.iyv.org.tr/img/_162645712019_.pdf, (Erişim 14 Eylül 2022); İSAR, "Announcements-News", <https://www.isar.org.tr/en/announcements-news/isar-ailesinin-huzunlu-gunu-2> (Erişim 26 Eylül 2022); <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/abdullah-tivnikli-istanbulda-tedavi-gordugu-hastanede-vefat-etti-/1303810> (Erişim 26 Eylül 2022); <https://www.haberturk.com/abdullah-tivnikli-kimdir-vefatiyla-sevenlerini-yasa-bogdu-iste-abdullah-tivnikli-ile-ilgili-detay-2209264-ekonomi> (Erişim 26 Eylül 2022).

İYV yöneticilerinin Abdullah Tivnikli'yi ziyaretleri; sağdan sola Adem Yavuz, Ömer Çınar, İ. Turan İlter, İsmail Adak, Abdullah Tivnikli, Adnan Çelik, Ramazan Evren, Fatih Kahraman, Ahmet Adak. (İYV Arşivi)

isteğinin naçizane bir ifadesidir. Vakfın kurucu ve maddi destekleyici mensuplarından biri olan merhum Abdullah Tivnikli'ye teşekkürün nesiller boyu devamı gayesiyle yapılan ilk teşebbüs İlim Yayma Cemiyeti tarafından Bağcılar'da Abdullah Tivnikli Yükseköğretim Erkek Yurdu'na isminin verilmesidir.³⁷ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi tarafından 2019, 2020 ve 2021'de yapılan "Abdullah Tivnikli'yi Anma Paneli ve Programları", Üniversite'de yetişen genç neslin onu tanıması, çalışmalarını anlaması ve hedeflerini gerçekleştirmesine yönelik olup, yetiştirici niteliktedir.³⁸ Yine İZÜ Halkalı Yerleşkesi İSEFAM binasındaki en büyük salona Tivnikli'nin adı verilmiştir.³⁹ Hâlihazırda Vakfın resmî sitesinde "İlim Yayma Vakfı Vefat Eden Kurucular"⁴⁰ listesinde yâd edilen Abdullah Tivnikli'nin hatırası ve hatıratı, İlim Yayma Vakfı'nın hazırladığı bu kitap/bölüm ile de gelecek nesillere ulaşacaktır.

Vefatından Sonra Hakkında Hazırlanan/Neşredilen Eserler

İlim Yayma Vakfı ve kurumları dışında pek çok hayır işinde, vakıfta, dernekte, maddi ve manevi emeği geçen bir şahsiyettir. Kısa

37 İYC, İlim Yayma Cemiyeti, "Yurtlar", <https://iyc.org.tr/yurtlar/abdullah-tivnikli-yuksekokretim-erkek-ogrenci-yurdu-117450>. (Erişim 14 Eylül 2022).

38 İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, "Etkinlikler", <https://www.izu.edu.tr/etkinlikler/2019/11/12/default-calendar/abdullah-tivnikli-anma-paneli> (Erişim 14 Eylül 2022); İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, "Haberler", <https://www.izu.edu.tr/haberler/2019/11/13/merhum-abdullah-tivnikli-vefatinin-birinci-yilinda-anildi> (Erişim 14 Eylül 2022); İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, "Etkinlikler", <https://www.izu.edu.tr/etkinlikler/2021/11/09/default-calendar/abdullah-tivnikli-anma-program%C4%B1> (Erişim 14 Eylül 2022).

39 Bulut, "Kişisel Görüşme-4", (28 Eylül 2022).

40 İYV, İlim Yayma Vakfı, "Vefat Eden Kurucular", <https://www.iyv.org.tr/tr/vefat-eden-kurucular.html>, (Erişim 26 Eylül 2022).

sayılabilecek bir ömre sığdırılan onlarca hizmetin hikâyesini yazmak üzere Abdullah Tivnikli'nin izni ve rızası alınarak kendisi ile yapılan görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yaklaşık üç-dört aylık⁴¹ bir periyotta toplanan bilgiler Yusuf Temizcan tarafından hazırlanan iki kitapta, iki farklı formatla okuyucuya sunulmuştur. Bunlardan ilki 2019'da Aşina Kitap'tan *Muhsin Kıvamında Yaşamak Abdullah Tivnikli* adıyla, ikincisi 2020 yılında MÜSİAD tarafından *Abdullah Tivnikli* başlığıyla yayımlanmıştır.

Abdullah Tivnikli'nin cenaze merasiminden. (T.C. Cumhurbaşkanlığı, "Haberler", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/99559/cumhurbaskani-erdogan-abdullah-tivnikli-nin-cenaze-torenine-katildi>, Erişim 26 Eylül 2022)

Abdullah Tivnikli'den (Ruhu ve Yaşı) Gençlere Üç Tavsiye

"Malını Allah'a adayan ve ebedileştiren, vefatından sonra şirket kazancının üçte birini vakfeden, evlatlarına bunu vasiyet eden, önceliği insan yetiştirmeye veren"⁴², "hayatı boyunca Allah'ın rızasını ve ahireti dert edinen; -Ağabeyi gibi onun da- hastalığının en zor zamanlarında bile hiç hız kesmeden hizmet etme, son gün ve saatlerinde sesi zor çıkarken dahi hayır yolunda bir adım daha atma

gayretinde olan"⁴³, kendisiyle yapılan son söyleşide "*Ne yaptırısam Allah rızası için yaptım ve hep dava adamı olmak istedim.*"⁴⁴ diyen, tespit edilen resmî vazifelerinin yanında, bu yazının hacmi gereği zikredilemeyen pek çok işe, hayra ve hayrâta, yurt içinde ve dışında⁴⁵ imza atan merhum Abdullah Tivnikli'nin dilinden yazıya aktarılan, görüntüsü kaydedilen ya da söylediği nakledilen, sıkça tekrarladığı tavsiyelerini derleyerek satırlarımıza son verelim:

"Meselemiz şu, her birimiz kendimizi adamalıyız. 632'de İslam yeni yeni yayılıyorken,

43 Doç. Dr. Mehmet Emin Okur, "Vakıf İnsanı", *Altınoluk Dergisi*, Sayı: 394, 2018, 46. <https://books.google.com.tr/books?id=7WLdWAAQBA-J&pg=PA44&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEw-j8htfJiOX5AhVqXvEDHQRKCqkQ6AF-6BAgEEAL> (Erişim 26 Eylül 2022).

44 Abdullah Tivnikli, "Abdullah Tivnikli ile Yapılan Son Söyleşi: Bereketli Bir Hayatı Yaşamak", Söyleşi: Yusuf Temizcan, *Genç Dergi*, Sayı: 147, 2018, 34, 35; <https://books.google.com.tr/books?id=W6Z-DwAAQBA-J&pg=PA34&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEw-j8htfJiOX5AhVqXvEDHQRKCqkQ6AF-6BAgFEAL> (Erişim 26 Eylül 2022).

45 Bir örnek olarak Gana'da Abdullah Tivnikli ve Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı tarafından yaptırılan külliye hakkın-da bkz: Dr. Selim Argun, "Kendi Öz Değerlerimizle İrtibatı Güçlü Tutmalıyız", Söyleşi: Yahya Uyar, *Genç Dergi*, Sayı: 168, 2020, 21; https://books.google.com.tr/books?id=s-f_5DwAAQBAJ&pg=PA21&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEw-jcwsTKiuX5AhUnQvEDHQRKCqkQ6AF-6BAgFEAL (Erişim 26 Eylül 2022).

41 Yusuf Temizcan, "Abdullah Tivnikli Zengin ve Dindar İnsan Nasıl Olunuru Gösterdi", Söyleşi: Merve Kurtoğlu, *Genç Dergi*, Sayı: 152, 2019, 29; <https://books.google.com.tr/books?id=e5mWDwAAQBAJ&pg=PA29&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEw-j8htfJiOX5AhVqXvEDHQRKCqkQ6AF6BAgKEAL> (Erişim 26 Eylül 2022).

42 Hasan Kamil Yılmaz, "Dava Adamı Vakıf İnsan Abdullah Tivnikli" <https://www.gercekhyat.com.tr/portre/dava-adami-vakif-insan-abdullah-tivnikli/>, (Erişim 26 Eylül 2022).

Abdullah Tivnikli Afrika'daki hayır işlerinin başında. Arkasında Muhterem Osman Nuri Topbaş Beyefendi ve Muhterem Abdullah Sert Beyefendi mevcut. (Yusuf Temizcan Arşivi)

Abdullah Tivnikli Hindistan Tac Mahal'de. (Yusuf Temizcan Arşivi)

709'da Müslümanlar İspanya sınırındaydılar. Onu o kadar aşkla yapan, 70-80 senede İslam coğrafyasını bu kadar büyüten insanlar öyle kendini adanmış kişiler ki... İlmîyle İspanya'da medeniyet kuran müthiş insanlardı. Kur'an'ın tabiriyle "muhsin" insanlardı. Yani yaptığı işin hakkını veren insanlardı... Kendi yeteneğinize, azminize güvenin! Yeter ki talip olun, kapıları zorlayın! Ne yapacaksınız da hızlıca yapın!"

"Günde 7-8 saat çalışarak adam olunmaz, 15-16 saat çalışmalıyız. Rüyamızda bile iş yapacağız. Büyük zatlar var, açın bakın lütfen, iki

yüz üç yüz tane kitabı var. Bunu bir hesap edin derim. Sayfa adedine bölün, bir ömür yetmez buna. Ama Allah bir ömrü bereketlendirirse olur. O da sizin niyetinize bakar."

*"Allah'ın ipine sarılırsanız, yaptığınız işte "muhsin" olma hedefiyle ilerlerseniz Allah yolunuzu açıyor. Sonucuna bakar, şaşırıp kalır ve 'Ben mi yaptım bu işi?' dersiniz ama sizsiniz işte, Allah sizi vesile kılıyor... Bütün genç arkadaşlarımızdan bir birey olarak en az iki üç kişilik gayret görmek istiyoruz inşaallah. Özellikle genç kardeşlerime sadece Allah rızasını umarak gece gündüz koşturmayı öneririm. Bu kardeşinize de bol bol dua etmenizi istirham ederim... Allah hepimizin sonunu hayreylesin."*⁴⁶

46 Temizcan, *Muhsin Kıvamında Yaşamak*, 160-162; İSAR, "Merhum Abdullah Tivnikli Anısına...", *YouTube*, (Erişim 26 Eylül 2022), <https://www.youtube.com/watch?v=EKVVP1dDY8>; Genç TV, "Abdullah Tivnikli Ağabeyimizin Aziz Hatırasına", *YouTube*, (Erişim 26 Eylül 2022), https://www.youtube.com/watch?v=Vy17DK-Qo_U; TVNET, "Kaliteli Bir Müslüman Yetiştirme Gayreti: Abdullah Tivnikli", *YouTube*, (Erişim 26 Eylül 2022), <https://www.youtube.com/watch?v=7xbLsgXzY-iU>; Genç Derneği, "Ebubekir Tivnikli ile Evladının Gözünden Abdullah Tivnikli-Moderatör: Süleyman Ragıp Yazıcılar-", *YouTube*, (Erişim 26 Eylül 2022), <https://www.youtube.com/watch?v=Kro3o3yX-j4>.

Kaynakça

Acun, Osman. "Kişisel Görüşme-2". (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 15 Eylül 2022).

Bulut, Mehmet. "Kişisel Görüşme-4". (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 28 Eylül 2022).

Doç. Dr. Okur, Mehmet Emin. "Vakıf İnsanı". *Altınoluk Dergisi*, Sayı: 394, 2018, 46. Erişim 26 Eylül 2022. https://books.google.com.tr/books?id=7WL_DwAAQBAJ&pg=PA44&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwj8htfJiOX5AhVqXvEDH-QrKCqkQ6AF6BAGEEAI.

Dr. Argun, Selim. "Kendi Öz Değerlerimizle İrtibatı Güçlü Tutmalıyız". Söyleşi: Yahya Uyar. *Genç Dergi*, Sayı: 168, 2020, 21. Erişim 26 Eylül 2022. https://books.google.com.tr/books?id=sf_5DwAAQBAJ&pg=PA21&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwj8htfJiOX5AhVqXvEDH-QgCDDA4ChDoAXoECAQQAQg.

Genç Derneği. "Ebubekir Tivnikli ile Evladının Gözünden Abdullah Tivnikli-Moderatör: Süleyman Ragıp Yazıcılar". *YouTube*. Erişim 26 Eylül 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=Kro3o3yXj4>.

Genç TV. "Abdullah Tivnikli Ağabeyimizin Aziz Hatırasına". *YouTube*. Erişim 26 Eylül 2022. https://www.youtube.com/watch?v=Vy17DK-Qo_U.

<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/abdullah-tivnikli-istanbulda-te-davi-gordugu-hastanede-vefat-et-ti-/1303810>. Erişim 26 Eylül 2022.

<https://www.haberturk.com/abdullah-tivnikli-kimdir-ve-fatiyla-sevenlerini-yasa-bogdu-iste-abdullah-tivnikli-ile-ilgili-detay-2209264-ekonomi>. Erişim 26 Eylül 2022.

İSAR. "Announcements-News". <https://www.isar.org.tr/en/announcements-news/isar-ailesinin-huzunlu-gunu-2>. Erişim 26 Eylül 2022.

İSAR. "Merhum Abdullah Tivnikli Anısına...". *YouTube*. Erişim 26 Eylül 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=EKKVPE1dDY8>.

İslam ve İhsan. <https://www.islamveih-san.com/abdullah-tivnikli-kimdir.html>. Erişim 26 Eylül 2022.

İYÇ, İlim Yayma Cemiyeti. "Yurtlar".

<https://iyc.org.tr/yurtlar/abdullah-tivnikli-yuksekokretim-erkek-ogrenci-yurdu-117450>. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Genel Kurul Tarihleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *İlk Mütevelli Heyeti Üyeleri*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. *Vefat Eden Kurucular*.

İYV, İlim Yayma Vakfı Dergi-Bülten. *Vefa*. 2019, Sayı: 13, 30. https://www.iyv.org.tr/img/_162645712019_.pdf. Erişim 14 Eylül 2022.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Tüm Kurucular". <https://www.iyv.org.tr/tr/tum-kurucular.html>. Erişim 26 Eylül 2022.

İYV, İlim Yayma Vakfı. "Vefat Eden Kurucular". <https://www.iyv.org.tr/tr/vefat-eden-kurucular.html>, Erişim 26 Eylül 2022.

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Bülten*. 2015, Sayı: 9, 13. https://www.iyv.org.tr/img/_141156362022_.pdf, Erişim 14 Eylül 2022.

İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "Haberler", <https://www.izu.edu.tr/haberler/2019/11/13/merhum-abdullah-tivnikli-vefatinin-birinci-yilinda-anildi>. Erişim 14 Eylül 2022.

İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "Etkinlikler", <https://www.izu.edu.tr/etkinlikler/2019/11/12/default-calendar/abdullah-tivnikli-anma-paneli>. Erişim 14 Eylül 2022.

İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "Etkinlikler", <https://www.izu.edu.tr/etkinlikler/2021/11/09/default-calendar/abdullah-tivnikli-anma-program%C4%B1>. Erişim 14 Eylül 2022.

İZÜ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. "Mütevelli Heyeti". Erişim 14 Eylül 2022. <https://www.izu.edu.tr/izu-hakkinda/kurumsal-bilgiler/yonetim/m%C3%BCTevelli-heyeti>.

Temizcan, Yusuf. "Abdullah Tivnikli Zengin ve Dindar İnsan Nasıl Olunur Gösterdi". Söyleşi: Merve Kurtoglu. *Genç Dergi*, Sayı: 152, 2019, 29; <https://books.google.com.tr/books?id=e5m-WDwAAQBAJ&pg=PA29&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwj8htfJiOX5AhVqXvEDHQRKCqkQ6AF6BAGKEAI>. Erişim 26 Eylül 2022.

Temizcan, Yusuf. "Kişisel Görüşme-1".

(Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 12 Eylül 2022).

Temizcan, Yusuf. *Abdullah Tivnikli*. İstanbul: MÜSİAD, 2020.

Temizcan, Yusuf. *Muhsin Kıvamında Yaşamak Abdullah Tivnikli*. İstanbul: Aşina Kitap, 2019.

Tivnikli, Abdullah. "Abdullah Tivnikli ile Yapılan Son Söyleşi: Bereketli Bir Hayatı Yaşamak". Söyleşi: Yusuf Temizcan. *Genç Dergi*, Sayı: 147, 2018, 34, 35; <https://books.google.com.tr/books?id=W6Z-DwAAQBAJ&pg=PA34&dq=Abdullah+Tivnikli&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwj8htfJiOX5AhVqXvEDHQRKCqkQ6AF6BAGFEAI>. Erişim 26 Eylül 2022.

TVNET. "Kaliteli Bir Müslüman Yetiştirme Gayreti: Abdullah Tivnikli". *YouTube*. Erişim 26 Eylül 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=7xbLsgXzYIU>.

Yılmaz, Hasan Kamil. "Dava Adamı Vakıf İnsan Abdullah Tivnikli", <https://www.gercek hayat.com.tr/portre/dava-adami-vakif-insan-abdullah-tivnikli/>. Erişim 14 Eylül 2022.

Yılmaz, Hasan Kamil. "Kişisel Görüşme-3". (Görüşmecisi: Akile Tekin, Ses Kaydı, 14 Eylül 2022).

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

A D N A N Ç E L İ K

Adnan ÇELİK

(d. 1954)

*Meliha Yonca ERDEM**

Göçmen Bir Ailenin Çocuğu: Adnan Çelik

İlim Yayma Vakfı'nın Kurucular Kurulu Üyesi Adnan Çelik, 1954 yılında Sakarya'nın Pamukova ilçesinde doğmuştur. Aile büyükleri 1923 Lozan Anlaşması kapsamındaki nüfus mübadelesi sırasında Yunanistan'ın İskeçe şehrinden gelip Sakarya'nın Pamukova ilçesine yerleşmişlerdir. Çocukluk çağını esnaflık yapan ve tarımla uğraşan babasının yanında çalışarak geçirmiştir. Dört kardeşin en büyüğüdür.

Daha çocukluk yıllarından itibaren mühendis olmaya karar vermiş ve eğitim-öğretim hayatını mühendis olma ideali doğrultusunda yönlendirmiştir. Bu karara ve ideale nasıl ulaştığını şöyle anlatır:

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, melihayoncaerdem@gmail.com, Orcid Id: 0000-0001-8293-2458.

Adnan Çelik ve Babası. (Aile Arşivi)

"Çocukluk yıllarımda hazır konfeksiyon ürünleri olmadığı için insanlar kıyafetlerini terzilere diktirirlerdi. Babam da bazı bayramlardan önce beni terziye götürür bayramlık pantolon ve ceket diktirirdi. Terzi amca, prova için işyerine gittiğimde veya sokakta beni gördüğünde bana sürekli "Mühendis Bey" diye hitap ederdi. Bu hitaplar benim hoşuma gider ve etkilenirdim. Ayrıca ilkokula gittiğim dönemlerde amcamın benden on yaş büyük oğlu İstanbul Teknik Üniversitesi, İnşaat Fakültesi'nde okuyordu. Amcaoğlu Pamukova'ya geldiğinde hep onunla birlikte olmaya çalışır, o

da bana ilgi gösterir ve okuluyla ilgili anılarını benimle paylaşırdı. Dolayısıyla Amcaoğlu benim için örnek insan olmuştu. Bu iki husus bende İTÜ'de (İstanbul Teknik Üniversitesi) okumaya ve mühendis olmaya karşı büyük bir ilgi uyandırdı ve gelecek beklentisine dönüştü."

Eğitim-Öğretim Hayatı

İlk ve ortaokulu Pamukova'da okumuştur. Babası ortaokuldan sonra hemen liseye göndermemiş, baba-oğul arasında bir sene özel olarak din eğitimi alması, ondan sonra da nerede okumak isterse orada okutacağı konusunda bir pazarlık yapılmıştır. Adnan Çelik bu pazarlık üzerine lise eğitimini bir yıl ertelemiş ve Pamukova dışında bir Kur'an Kursu'nda Kur'an-ı Kerim ve Arapça eğitimi almıştır.

Bir yıllık Kur'an Kursu eğitiminden sonra lise öğrenimi için önce bir yıl İzmit Lisesi'ne, sonra da Geyve Lisesi'ne gitmiştir.

Mezuniyetinin ardından 1974 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'ne kaydını yaptırmıştır. Ancak mühendislik hayalini gerçekleştirmek için üniversite giriş sınavına tekrar girmeye karar verir. Ardından sıkı bir hazırlık çalışmasından sonra ikinci kez girdiği sınav neticesinde İstanbul Teknik Üniversitesi, Elektrik-Elektronik Fakültesi, Elektrik Mühendisliği'ni kazanır. Buradaki eğitimini, 1975-1982 yılları arasında, dönemin zorlu siyasal ve sosyal şartları içerisinde tamamlamıştır. Kendisi, üniversite yıllarının ne kadar büyük güçlüklerle geçtiğini şöyle dile getirir:

"Üniversitelerde yaşanan sağ-sol çatışmaları ile 1980 darbesi bizlere zorlu bir süreç yaşattı. Bu çatışmalar sebebiyle iyi

Adnan Çelik liseye başlarken. (Aile Arşivi)

Adnan Çelik ilkokul sonu yaz kursunda Kur'an eğitimindeyken. (Aile Arşivi)

bir üniversite öğrenciliği yaşadığımı söyleyemem. Can güvenliğimiz olmadığı için okula gitmeye korkuyorduk. Okullarda üç dört ay süren boykotlar oluyor, sağdan soldan pek çok öğrenci öldürülüyordu. Gazete, radyo ve televizyonlarda her gün üniversitelerde yaşanan olaylar, boykotlar, kapanmalar ve ölümler birinci manşette yer alıyordu. Üniversitelerde 1976-78 yıllarında iki senede ancak bir sınıf okuyabildik. Allah o günleri bir daha bu ülkeye yaşatmasın."

Üniversitede okurken İTÜ İnşaat Fakültesi'nde okuyan ve daha sonra 1987 yılında TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi) 18. Dönem Malatya Milletvekili seçilmiş olan (merhum) Mehmet Bülent Çaparoğlu'yla (ö. 2020) birlikte aynı evde kalmışlar ve çok yakın dost olmuşlardır. Necmettin Erbakan (ö. 2011), Turgut Özal (ö. 1993), Korkut Özal (ö. 2016), Prof. Dr. Osman Çataklı (ö. 2018) ve müteaddiyin diğer pek çok şahsiyetin yaptığı gibi Fatih İskenderpaşa Camii'nin müdavimlerinden olmuşlar; dönemin manevi kanaat önderlerinin sohbet ve derslerinde bulunmuşlardır. Bu esnada Milli Kültür Vakfı'nın Mütevelli Heyeti Başkanı (o an henüz siyasete girmemiş olan) Turgut Özal'la tanışmışlardır. Turgut Bey, onları evine davet etmiş, kendisi de onların evlerine ziyarette bulunmuştur. Bu ilişkileri 1980 darbesine kadar yoğun şekilde devam etmiştir. Turgut Bey, Mehmet Bülent Çaparoğlu ve Adnan Çelik'in girişimleri üzerine, İstanbul Pangaltı Dolapdere Caddesi üzerinde İTÜ'lü yüz öğrencinin kalabileceği -daha sonra adı "Erkam 1400" olan- bir apartmanın, Taksim Ayazpaşa'da otuz öğrencinin kalabildiği -adı "Ahmet Ağa" olan- dört katlı bir apartman ile yine Ayazpaşa'da altı kişinin kaldığı "Sönmez Apartmanı"ndan bir dairenin ve Nişantaşı Teşvikiye Camii bahçesinin alt köşesinde (daha sonra öğrenciler tarafından "Dergâh" olarak adlandırılan ve İTÜ'de okuyan öğrencilerin müsait zamanlarında gelip çay

içtikleri, ders çalıştıkları ve birbirleriyle tanışıp sohbet etmelerine imkan sağlayan) iki odalı tarihi bir mekânın kiralanması, buraların tefrişi ve buralarda kalan öğrencilere burs verilmesi konularında Milli Kültür Vakfı'ndan büyük destekler sağlamıştır. Turgut Bey bu desteklerin yanında, burada kalacak öğrencilerin sosyal gelişimleri konusuna da özel bir ilgi göstermiştir. Adnan Çelik bu hususta şunları söyler:

"Turgut Bey, 1971-1973 yıllarında Dünya Bankası'nda çalışırken Türkiye'nin içinde bulunduğu sıkıntılı siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara nasıl çözüm üretilebileceği hususlarında 'Türkiye'nin Kalkınmasında Yeni Görüşün Esasları' başlıklı bir yazı hazırlamış ve o zaman Başbakan olan Süleyman Demirel'e göndermiş. Bu yazıdaki konuları bizimle ve bursiyer arkadaşlarla da paylaşmak istediğini dile getirerek bizleri Milli Kültür Vakfı'na davet etti. Aralarında benim de olduğum yüz civarında arkadaşımıza bu sunumu gerçekleştirdi. Sunumdan sonra (o dönemde henüz fotokopiyle çoğaltma olmadığından) teksirle çoğaltılmış yirmi sayfalık üç-dört adet dokümanı birkaç arkadaşla dağıttı, birini de bana verdi. Zaman zaman bu dokümana bakıyorum. Yazdığı şeylerin bugün bile geçerli olduğunu söyleyebilirim."

"Türkiye'nin Kalkınmasında Yeni Görüşün Esasları" sunumu o dönemin zorlu sosyal, siyasi ve

Adnan Çelik'in üniversite yılları. (Aile Arşivi)

iktisadi koşullarından nasıl çıkılması gerektiğine ışık tuttuğu gibi, Adnan Çelik'e de iktisadi düzlemde yeni bir ufuk açmıştır. Öyle ki -kendisinin de belirttiği üzere- bu sunumun gerçekleştiği âna şahit olmak, iş hayatının bir nevi istikametini de belirlemiştir.

Meslek Hayatı

Adnan Çelik, üniversite eğitiminin uzaması üzerine ailesinin isteğiyle 1980 yılında evlenmiştir. Evlenince okulla birlikte geçimini de sağlamak durumunda kalmış ve özel sektörde çalışmaya başlamıştır. İş hayatına ilk olarak elektrik projeleri çizimi yapan bir proje bürosunda başlamıştır. Akabinde Turgut Özal'ın kardeşi Korkut Özal Bey'le tanışmış ve kuruluş aşamasından itibaren Hak Yatırım Anonim Şirketi'nde görev almıştır. Bu sürecin ilerleyiş safhalarını Adnan Çelik şöyle ifade eder:

"Korkut Bey İTÜ'den İnşaat Mühendisi olarak mezun olmuş, ODTÜ'de (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) görev yaptıktan sonra DSİ'de (Devlet Su İşleri) Bölge Müdürlüğü ve TPOA'da (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) Genel Müdürlük, 1973-1980 yılları arasında Milletvekilliği, İçişleri ve Tarım Bakanlığı'nda Bakanlık yapmış. Ancak ihtilalden sonra siyasi yasaklı olunca hem üniversiteye dönememiş hem de

yurtdışına çıkamamış. Tekstil sektöründe faaliyet gösteren Bahariye Mensucat'ın sahipleri Korkut Bey'e Türkiye'de kurmayı düşündükleri katılım bankacılığının provasını yapmak gayesiyle bir şirket kurup zarar ortaklığı modeliyle ticari faaliyetlerde bulunmayı teklif etmişler. Bu teklif üzerine Korkut Bey'in yöneticiliğinde Hak Yatırım A.Ş. adında bir şirket kuruldu. Şirket yaklaşık üç-dört yıl değişik ürün ve malzemeleri alıp satarak ticari faaliyetini sürdürdü. Yeterli deneyim ve tecrübe kazanıldıktan sonra faaliyetlerini durdurarak Albaraka'nın kurucu ortaklarından oldu. Böylece Türkiye'deki ilk Albaraka kurulmuş oldu."

Adnan Çelik Dnz. K. K. Yedek Subayken. (Aile Arşivi)

Adnan Çelik, 1983-1985 yılları arasında Deniz Kuvvetleri'nin Kasımpaşa'daki İnşaat Emlak Komutanlığı'nda Yedek Subay olarak vatani görevini yapmıştır.

Vatani görevini tamamladıktan sonra Bahattin Bayraktar ve Korkut Özal Beyler'in uluslararası düzeyde petrol ticareti yapmak üzere kurdukları ÖZ-BA Şirketi'nde çalışmaya başlamıştır. Burada şirketin operasyonel işlerinin yürütümünde, Yumurtalık'ta petrol depolama ve denizden yükleme tesisinin kurulumunda görev almıştır. İş hayatının belli bir dönemini şekillendiren ÖZ-BA Şirketi'nin kuruluşu ve kapsamı hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

"1980-1988 yılları arasında yaşanan İran-Irak Savaşı esnasında Irak'ın petrol rafinerileri İran tarafından bombalanınca, Irak kendi yakıtını üretemez hâle gelmiş. Dolayısıyla ihtiyacı olan mazot ve benzini dışarıdan almak durumunda kalmış. Gaziantep'te sanayicilik ve nakliyecilik yapan Bahattin Bayraktar Bey, sahip olduğu tanker tır filosu ile Irak'ın yurtdışından aldığı bu petrol ürünlerini Mersin Limanı'ndan alarak Irak'a taşımış. Irak, savaşın sonlarına doğru Türkiye'ye yakın rafinerilerini çalıştırmaya başlayınca rafine edilen ürünlerden çıkan damıtılmış yağı kullanamadığı için tekrar kuyulara geri basıyormuş. Irak'ın Petrol otoritesi, tırların Türkiye'ye boş dönmesi ve Bahaddin Bey'in savaş zamanındaki desteğini dikkate alarak, Bahattin Bey'e bu damıtılmış yağı almasını ve yurtdışına satmasını teklif etmiş. Ancak Bahattin Bey daha önce uluslararası düzeyde petrol ticareti yapmadığı için Korkut Bey'e iş ortaklığı teklifinde bulunmuş. Korkut Bey de TPAO Genel Müdürlüğü yaptığı ve dünya petrol piyasasında deneyim sahibi olduğu için Bahattin Bey'in bu teklifini kabul etmiş ve ÖZ-BA Şirketi'ni kurmuşlar. ÖZ-BA 1985-1986 yılları arasında Irak ile Mersin arasında âdeta tekerlekli Petrol Boru hattı oluşturarak Irak'dan aldığı bu damıtılmış yağ yakıtını, sayıları zaman zaman bin beş yüz-iki bin civarına ulaşan tır filosuyla Mersin Limanı'na taşımış, buradan da gemilere yükleyerek dış dünyaya satmıştır."

Adnan Çelik, ÖZ-BA'nın faaliyetlerini sonlandırmasından sonra Korkut Bey'in kurduğu aile şirketi AKÖZ'e geçmiştir. Bu esnada bilgisayar, biyomedikal inşaat gibi konularda ticari faaliyetlerde bulunmuş; bu çalışmalarını 1994 yılına dek sürdürmüştür. Bu bağlamda Korkut Özal ile aralarındaki güçlü bağı şöyle vurgular:

"Korkut Bey'le çalışmalarımız on üç buçuk yıl kadar sürdü. Kendisiyle adeta bir baba-oğul gibiydik. Kendisinden çok şey öğrendim. Korkut Bey, karizmatik siyasi kariyerinin yanında, oldukça mütedeyyin, analitik düşünen, çok çalışan, adeta hiç uyumayan, saygın ve

hoşgörülü bir mizaca sahip iyi bir yönetici, Türkiye'ye değer katmış önemli bir şahsiyetti. Onunla çalışmak benim için büyük bir şeref ve kazanım olmuştur."

Adnan Çelik, 1994 yılında Refah Partisi'nden Pamukova'da Belediye Başkanı adayı olmuş, fakat seçimlerde kazanamamıştır. Aynı seçimde, Recep Tayyip Erdoğan Bey'in İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasını müteakip Belediye'de oluşturulan yeni ekipte görev almıştır. Bu kapsamda Binali Yıldırım Bey İDO (İstanbul Deniz Otobüsleri) A.Ş.'ye Genel Müdür, Adnan Çelik de Genel Müdür Yardımcısı olarak atanmıştır. Binali Bey'le 2000 yılına kadar (beş buçuk yıl) birlikte çalışmışlardır. Binali Bey'in AK Parti'nin kuruluşunda görev almak üzere

Adnan Çelik'in İDO Genel Müdür Yardımcılığı yılları. (Aile Arşivi)

Adnan Çelik İDO Genel Müdürü Binali Yıldırım Bey ile birlikte, 1998. (Aile Arşivi)

ayrılmasından sonra Adnan Çelik 2003 yılına kadar iki yıl daha İDO'da görev yapmıştır.

Adnan Çelik, 2002-2003 yılları arasında TDİ (Türkiye Denizcilik İşletmeleri) Yönetim Kurulu Üyeliği'nde bulunmuştur. Devamında 2003-2004 yılları arasında İBB (İstanbul Büyükşehir Belediyesi) İstanbul Ulaşım A.Ş.'de, 2004-2011 yılları arasında İBB İstanbul Enerji A.Ş.'de Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerinde bulunur. Bu görevleri esnasında İstanbul kent içi deniz ve raylı toplu taşıma işletmeciliğinde, evsel ve endüstriyel atıkların çevreci yöntemlerle bertarafından enerji elde edilmesinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sorumluluğundaki caddelerin ve tarihi mekanların aydınlatmasında, binalarla endüstriyel tesislerin çevreci ve enerji verimli yeşil bina olmasıyla bunların sertifikalandırılması konularında, elektrikli araçlar için İstanbul şehir içi şarj istasyonu altyapısının kurulması çalışmalarında aktif olarak yer almıştır.

İBB İstanbul Enerji A.Ş.'de Türkiye'de ilk defa gündeme gelen elektrikli araçlar ve bunların şarj altyapılarının kurulması üzerine yapılan çalışmalar hakkında da şunları anlatmıştır:

"İstanbul Enerji A.Ş.'deki görevim sırasında, Türkiye'de ilk elektrikli araçların üretimi Reno-Mais tarafından Bursa fabrikasında başlatılmıştı. Ancak Türkiye'de şarj istasyonu alt yapısı yoktu. Bu bağlamda İBB, Enerji A.Ş. ve Reno-Mais arasında bir protokol imzalandı. Bu protokol, İstanbul'un farklı yerlerinde şarj istasyonlarının kurulması üzerineydi. Bu kapsamda ciddi çalışmalar yapıldı. Ancak o

günkü akü teknolojisinin yeterli seviyede gelişme göstermediği anlaşıldı. Bir akünün araca beş yüz kilo ağırlık getiriyor olması, şarj sürelerinin uzun zaman alması, menzilin kısa olması ve akülerin zaman içerisinde şarj tutma kapasitelerinin düşüyor olması nedenleriyle elektrikli araçların üretimi durdurulunca şarj istasyonlarının kurulması girişimi de askıya alınmış oldu. Ancak bu çalışmalar esnasında yurt içi ve yurt dışındaki sektörel gelişmeleri takip edebilmek için TEAF'ı (Türkiye Elektrikli Araçlar Forumu) kurarak Türkiye'de bu konuya ilgi duyan bütün paydaşları bu forum altında toplamış olduk. Bu forum altındaki çalışmaların bugünkü gelişmelere büyük katkısının olduğunu düşünüyorum."

Adnan Çelik, Enerji A.Ş.'deki görevinden ayrıldıktan sonra özel sektörde çalışmaya başlamıştır. Kısa adı IPMC olan Uluslararası Proje Yönetim Danışmanlığı Anonim Şirketi'nin kuruluşunda görev almış ve bu şirketin genel müdürü olmuştur. Şirket, bu süre zarfında T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından PPP (Kamu-Özel-İş Ortaklığı) modeliyle ihale edilen 3.600 yataklı Ankara Bilkent Şehir Hastanesi ile 2.800 yataklı İstanbul İkitelli (Çam-Sakura) Şehir Hastaneleri'nin yapımları aşamasındayken Sağlık Bakanlığı'na ÖİB (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı) tarafından TDİ (Türkiye Denizcilik İşletmeleri) ve TCDD'ye (Türkiye Cumhuriyeti

Adnan Çelik İYV Mütevelli Heyeti Başkanı Yücel Çelikbilek ve Genel Müdür Engin Yılmaz'la birlikte. (İYV Arşivi)

Devlet Demir Yolları) ait toplamda altı limanın özelleştirilmesi öncesinde ihale şartnamesinin hazırlanması süreçlerine tekabül eden ÖİB'ye (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı) teknik danışmanlıklar yapmıştır. Bu esnada, 2012-2014 yılları arasında Türk Telekom A.Ş.'de 2014-2016 yılları arasında TTNET'de Bağımsız Yönetim Kurulu Üyeliği'nde bulunmuş, 2018-2022 yılları arasında ise TAİ/TUSAŞ Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.'de dört yıl Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır. Halen TUSAŞ'ın iştirak şirketi olan ve Uydu Haberleşme sistemlerinin yazılım ile donanımlarının üretimi konularında faaliyetlerde bulunan C2TECH Bilişim Teknolojileri Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı sürdürmektedir.

Adnan Çelik ve İlim Yayma Vakfı

Adnan Çelik, üniversiteye girdiği tarihin ertesi yılı olan 1976'dan beri İTÜ'de okuyan ve aynı evde kaldıkları (merhum) Mehmet Bülent Çaparoğlu Bey'le birlikte İlim Yayma Cemiyeti, İlim Yayma Vakfı ve Milli Kültür Vakfı'yla hep irtibat hâlinde olmuşlardır. Üniversite eğitimi boyunca Vakfın Vefa Yurdu'na gelip gitmişler, o günkü Vakıf ile Cemiyet yöneticileriyle, Sirkeci Sultanhamam'da kumaş ve konfeksiyon ticareti yapan hayırsever iş adamlarıyla görüşerek İTÜ'de okuyan ihtiyaç sahibi öğrencilere ihtiyaç duydukları burs ve kıyafetlerin temini konusunda girişimlerde bulunmuşlardır.

Adnan Çelik ve İlim Yayma Vakfı. (İYV Arşivi)

Adnan Çelik, Korkut Özal Bey'in önerisiyle Vakfın 2007 yılı Genel Kurul'unda "Kurucu Üye" olmuş ve dokuz yıl boyunca Mütevelli Heyeti Üyeliği'nde bulunmuştur. Bu süreçte İlim Yayma Vakfı'nın İrfan Okulları adıyla (K12) anaokulundan lise seviyesine kadar her kademedede eğitim-öğretim hizmeti vermek gayesiyle kurmuş olduğu Erdem Özel Eğitim Hizmetleri ve Tic. A.Ş.'nin 2016-2021 yılları arasında "Yönetim Kurulu Başkanlığı" ve "Kurucu Temsilciliği" görevlerini yerine getirmiştir. Halen İlim Yayma Vakfı'nın iştiraki olan MER Yatırım Özel Eğitim Hizmetleri A.Ş. ve Erzincan Doğa Koleji'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı 2018'den beri yürütmektedir. Bu arada İlim Yayma Vakfı'nın yurtlarında kalan öğrencilerin sosyal-mesleki gelişimlerine katkı sağlamaya yönelik olarak ülkemizin siyaset, bürokrasi, akademi, ticaret ve sanayi dünyasında önemli mevkilerde görev ve sorumluluk almış şahsiyetleri Vefa Yurdu'na davet ederek öğrencilerle tanıştırmak, deneyimlerini öğrencilerle paylaşmaları konusunda girişimlerde bulunmaktadır.¹

Adnan Çelik, İlim Yayma Vakfı bünyesindeki eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü dönemlerde İTÜ Geliştirme Vakfı'nın Kurucular Kurulu Üyeliği'ne seçilmiş, İTÜ bünyesinde anaokulundan liseye kadarki okulların işletmeciliğini yapan Kültürel A.Ş.'de ve İTÜ bünyesindeki öğrenci yurtlarının işletmeciliğini yapan ARI Kültürel A.Ş.'de yaklaşık dört yıl Yönetim Kurulu Üyesi olmuştur. Bu esnada 2018 yılında yapılan İTO (İstanbul Ticaret Odası) Meclisi seçimlerinde İYV Erdem A.Ş.'yi temsilen İTO Meclisi ve Eğitim Komitesi Üyeliğine seçilmiştir. Bu zaman diliminde İTO yönetimince meclis üyeleri arasında yapılan görev dağılımında İTO Bilgiyi Ticarileştirme Vakfı'nın Mütevelli ve Yönetim Kurulu Üyeliği'ne seçilmiştir.

Bu görevler esnasında Adnan Çelik, çeşitli eğitim kurumlarıyla yakın temasta bulunarak Almanya ve Japonya'daki eğitim sistemini bizzat yerinde inceleme ve gözlemlene imkânı yakalamıştır. İTO Eğitim Komitesi olarak Türkiye'deki özel okul temsilcilerinin ve eğitim konusunda çalışmalar yapan akademisyenlerin de katıldığı bir çalıştay düzenlenerek "Türkiye'deki Özel Okulların Gelecek Vizyonu" adında çok kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma esnasında dünyanın eğitimde en iyi on iki ülkesinin eğitim tarzı incelenmiş ve bu inceleme sonucunda çok kapsamlı ve ufuk açıcı bir çalışma raporu ortaya konulmuştur.

Adnan Çelik'in İlim Yayma Vakfı'nın yanında daha pek çok sivil toplum kuruluşunda da üyelikleri olmuştur. Bunlardan bazıları: ÇEDBİK (Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği Konseyi) Kurucu Üyesi, MSMB

1 İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi, Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Üyeleri Yücel Çelikkbilek başkanlığında toplantı halinde. Sağdan sola: Tunç Peker, Nurettin Alan, Sabahattin Kırcan, N. Bilal Erdoğan, İ. Turan İlter, Yücel Çelikkbilek, Adnan Çelik (Başkan Vekili), Engin Yılmaz (Genel Müdür), B. Sakıb Şahinoğlu, Ömer Çınar, M. Fatih Kahraman, Nureddin Keleşoğlu. (İYV Arşivi)

(Mimar Sinan Mühendisler Birliği) Üyesi, Otistik çocuklara eğitim vermek amacıyla kurulmuş İGETEV (İnsan Gelişimi ve Toplumsal Eğitim Vakfı) Mütevelli ve Yönetim Kurulu Üyesi, MMG (Mimar Mühendisler Gurubu) Üyesi ve (Eski) Genel Başkan Yardımcısı, MEYEV (Metin Yerebakan Vakfı) Mütevelli ve Yönetim Kurulu Üyesi, İSİLEV (İstanbul İlim ve Eğitim Vakfı) Kurucular Kurulu Üyesi'dir.

İlme ve Eğitime Verdiği Kıymet

Adnan Çelik, ilme, eğitime ve bunların bir toplumun gelişimindeki gücüne oldukça inanan biridir. Kendisinin ilim ve eğitim hakkındaki düşünceleri özet olarak şöyledir:

"İlmin ve eğitimin önemine çok inanan biriyim. İlim ve eğitim bir ülkenin huzuru, refahı ve kalkınması için en temel dinamiktir. İlme ve eğitime dair yapılan hizmetler ve harcamalar bir külfet veya maliyet olarak asla değerlendirilmemelidir. İlim ve eğitim, sadece okul çağındaki çocuklara değil, beşikten mezara bütün toplumu kapsamalı ve toplumun her kesimine hitap etmelidir. Toplumu oluşturan kesimlerin ve bireylerin kendi özelindeki farklı ihtiyaçları dikkate alınarak farklı eğitim modellerinin oluşturulması önemlidir. Mesela her malzemeden her ürün yapılamayacağı gibi herkese aynı eğitimi vererek aynı sonucu beklemek de doğru değildir. Tıpta 'Hastalık yok, hasta vardır.' diye bir söz vardır. Aynı konudaki teşhis ve tedaviler kişiye göre farklılık arz edebilmektedir. Tıp örneğinde olduğu gibi eğitimde de "Mizaç Temelli Eğitim" göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitimle birlikte ölçme

*esnasında da mizaç farklılıkları dikkate alınmalıdır. Hülasa ilmin ve eğitimin birincil gayesi 'insanı yetiştirmek' olmalıdır. Burada Yunus Emre'nin 'İlim ilim bilmektir, İlim kendin bilmektir. Sen kendin bilmezsen bu nice okumaktır.' sözleri her zaman ilke edinilmelidir."*²

² Adnan Çelik, "Kişisel Görüşme", (Görüşmecisi: Meliha Yonca Erdem, Ses Kaydı, 24 Eylül 2022).

Kaynakça

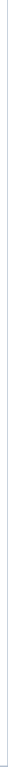
Çelik, Adnan. Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16 Aralık 2022.

Çelik, Adnan. "Kişisel Görüşme". (Görüşmecisi: Meliha Yonca Erdem, 24 Eylül 2022).

İYV, İlim Yayma Vakfı Arşivi. Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

İ S M A İ L K A H R A M A N

İsmail KAHRAMAN

(d. 1940)

*Meryem TEKİN ŞİŞİKOĞLU**

İlk Gençlik Yılları ve Eğitimi

Sivil toplum kuruluşlarında yer alan, hukukçu, siyasetçi ve sanayici İsmail Kahraman, 23 Mart 1940 tarihinde Rize-İkizdere'de doğdu. 1944 yılında ailece taşındıkları Karabük'teki demir çelik okulunda; ilkokulu, ortaokulu, lise birinci ve ikinci sınıfı okudu, lise son sınıfı ise ailece yerleştikleri İstanbul'da Mahir İz'in (1895-1974) yönlendirmesi ile İstanbul Haydarpaşa lisesinde tamamladı. Tulumpınar'dan Karabük'e oradan da İstanbul'a uzanan ilk çocukluk ve gençlik yıllarından itibaren başta babasının ve ailesinin cesur, mücadeleci, dost canlısı ve hayırsever vasıflarını örnek almıştır.

* Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Doktora Öğrencisi, meryemtekin444@gmail.com, Orcid Id: 0000-0003-2366-1146.

İsmail Kahraman ve ailesi. (Revak, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair...", (Erişim 17 Aralık 2022)

Kahraman ailesi, memleketi Rize'den hiç kopmamıştır. Öğretmen ve yazar aynı zamanda İlim Yayma Vakfı kurucularından olan Mahir İz¹ ile tanışmaları İstanbul'da lise eğitimine başladığı yıllara denk gelmiştir. Bu dönemde önce tıp okumaya sonra Mahir İz'in örnek kişiliği ve üstün edebî vasfından etkilenerek onun gibi edebiyat öğretmeni olmaya karar verdiyse de liseden sonra 1960 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiştir.

Kahraman'ı gençlik yıllarında etkileyen kişilerden birisi de Karabük'te doktorluk yapan Karabük Verem Savaş Derneği'nin kurucusu ve Karabük'te faaliyetleriyle tanınıp sevilen Dr. Ali Necmettin Şeyhoğlu'dur (ö.

Mahir İz. (Haber7, "Mehmet Şevket Eygi kimdir?" Erişim 17 Aralık 2022.)

Dr. Ali Necmettin Şeyhoğlu. (Pinterest, "Doktor Necmettin Şeyhoğlu kimdir? -Bi'Soru Bi'Cevap", (Erişim 17 Aralık 2022)

1995).² Karabük'ten İstanbul'a geldikten kısa bir süre sonra, değerli şahsiyetlerle tanışma fırsatı bulmuştur. Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983) ile yakınlığını şöyle anlatır; "*Bir gün Necip Fazıl üstadın evindeyim. Bana evindeki telefon rehberini gösterdi; koyu kahverengi, aralarında plastik cepli kartonlar. İlk sayfasındaki kartonun başlığında 'baba dostları' yazıyordu, ilk sırada isim yazılı idi; İsmail Kahraman. Bana, 'Sevgilim yanımdaki yerini görüyor musun?' dedi. Tabi ki çok sevinmişim.*"³

Her zaman övgüyle "*bir sömestir boyunca dersine girmek bahtıyarlığına eriştim.*" diye bahsettiği hocası; hukukçu ve siyasetçi Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil (1893-1967)⁴ ile de yine İstanbul Üniversitesi'ndeki ilk yılında tanışmıştır.

Üniversite yıllarını aktif geçiren İsmail Kahraman, dönemin siyasi hadiseleri nedeniyle bu yıllarda siyasetle meşgul olmaya başlamıştır. 1960 Darbesi'nin oluşturduğu iklimde birinci sınıf öğrencisi iken 1960 darbesine bizzat şahitlik etmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Talebe Birliği Cemiyeti Başkanlığını bir buçuk yıl yapmıştır. Bilahare siyasi tarihimizde önemli yeri olan 4 Aralık 1916'da kurulmuş Türkiye'deki yüksek öğrenim gençliğini temsil eden Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)⁵ 48. Dönem Genel Başkanlığı'na seçilmiştir.

1 Mustafa İsmet Uzun, "İz, Abdullah, Mahir (1895-1974)", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, 2001) 23/501-503.

2 TBMM Albümü 1983-2010 (Ankara: TBMM Yayınları 2010) 3/1191.

3 İsmail Kahraman, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair..." (Görüşmeci: Ömer Erdoğan).

4 Selçuk Özçelik, "BAŞGİL, Ali Fuat (1893-1967)" *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi 1992) 5/128-130.

5 Milli Türk Talebe Birliği için Bakınız: Milli Türk Talebe Birliği, "Misyonumuz", (Erişim 17 Aralık 2022). <https://www.mttb.org.tr/sayfalar/misyonumuz/78>

MTTB'de Ali Fuat Başgil'i anma toplantısı. (Burhanettin Kayhan (ö. 2002), İsmail Dayı (ö. 2008), Münir Hayri Ürgüplü (ö. 1979), İsmail Kahraman, Nüvide Başgil (Başgil'in zevcesi), Sabahattin Zaim (ö. 2007), Erman Tuncer, Mehmet Babayigit, Selçuk Özçelik (ö. 2015), Fikri Aksoy (ö. 2007), Yekta Korca) (Revak, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair...", (Erişim 17 Aralık 2022)

1965-1980 yılları arasında milliyetçi ve muhafazakâr olan MTTB'de İsmail Kahraman *"Tezimiz İslam'dır." Ne Amerika ne Rusya, ne kapitalizm, ne komünizm "milli yol", "üçüncü yol"* sloganı ile 48. Dönemde Genel Başkanlık vazifesini yürütmüştür (1967-1969). Üniversite gençliği faaliyetlerini, fikrî olarak manevi ve milli değerlere bağlı bir hale getirmeye çalışmıştır. Kahraman'ın Başkanlığı'nı yürüttüğü dönemde MTTB adını geniş kitlelere duyurmuş; halkla gençliğin bütünleşmesini sağlamıştır. Bu meyanda Türkiye'deki ilk boykot ve işgal hareketi 1968 yılında gerçekleştirilmiş ve sonunda gençliğin istekleri kabul edilmiştir.

Bu çalışmalardan birisi de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde uygulanan başörtüsü yasağına karşı yapılan faaliyetlerdir. Bu meyanda; sonradan "Milli Görüş" denilecek olan "Milli Yol" hareketinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Yüz kırk altı yerde teşkilatlanan Milli Türk Talebe Birliği'nin çalışmaları hemen her sahaya yayılmıştır. Sosyal İlimler Enstitüsü kurulmuş ve burada üniversite öğretim üyeleri edipler, mütefekkirler ve ünlü isimler ders vermiştir, altı ay süreli dönemlerde mezun olan bir çok kişiye sertifika verilmiştir.

Milli Türk Talebe Birliği'nin Faaliyetleri; mitingler, yürüyüşler, toplantılar, anma günleri, sergiler, kurultaylar, konferanslar, açık oturumlar, neşriyat şeklinde özetlenebilir.

Milli Türk Talebe Birliği'nin kalıcı izler bırakan, yankılar uyandıran eylemlerinden birkaçını hatırlatalım.

Ayasofya'da namaz 27.07.1967 Çarşamba Sultanahmet. (Papa 6. Paul'un Ayasofya'da dua etmesi üzerine; kapatılışından sonra

ilk olarak, cemaatle namaz kılınmıştır.)

Türk Bayrağına saygı mitingi 14.02.1969 Cuma/Beyazıt meydanı. (Beyazıt kulesine kızıl bayrak asılması üzerine ay yıldızlı bayrağımızın kuleye asılması.)

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi işgal ve boykotu 15.04.1968. (Üniversite'de uygulanan başörtüsü yasağına karşı yapılmıştır.)

Şahlanış mitingi; 03.03.1968 Pazar/Taksim. (Türkiye İşçi Partisi'nin komünist faaliyetlerine karşı düzenlenmiştir. *"Taksim de yapılan mitinglerde böylesine bir kalabalık görülmemiştir."*)

Kıbrıs gönüllüler ordusu 24 Kasım 1967 Cuma – 27 Kasım 1967 Pazartesi /İstanbul-İpsala-Kapıkule-İpsala (hükümetin Kıbrıs'a çıkartma kararı alması üzerine dört otobüsle gidilmiştir. Yunanistan on beş bin askerini geri çekince, Kıbrıs'a çıkartma harekatı yapılmamıştır.)

Fetih mitingleri: 29 Mayıs 1967/1968/1969 (ilk fetih mitingi Milli Türk Talebe Birliği 47. Döneminde yapılmıştır.)

Çanakkale 18 Mart Deniz Zaferi anma toplantı ve yürüyüşleri; Çanakkale 18.03.1967-1968-1969

İsmail Kahraman, evli ve dört çocuk babasıdır, Çocukları orta öğrenimlerini Kadıköy İmam Hatip Lisesi'nde tamamlamıştır.

İnşaat ve müteahhitlik işleri yanında 1975'te yonga levha fabrikası, 1985'te boru ve profil üretimi, 1995'te iplik üretim şirketlerinde idare meclisi ve icra kurulu başkanlığı yapmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşlarında ise;

İlim Yayma Vakfı kurucu üyeliği, İlim Yayma Cemiyeti yüksek istişare kurulu üyeliği, Birlik Vakfı kurucular kurulu ve mütevelli heyeti başkanlığı, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı kurucu üyeliği ve mütevelli heyeti başkanlığı, İş Dünyası Vakfı yüksek istişare kurulu üyeliği, Rize Recep Tayyip Erdoğan Geliştirme Vakfı kuruculuğu ve Yüksek istişare başkanlığı, İstanbul Ticaret Üniversitesi mütevelli heyeti üyeliği görevlerinde bulunmuştur ve Hacı İsmail Kahraman Eğitim Vakfı'nın (HİKEV) mütevellisidir.

Siyasi Hayatı

Milli Nizam Partisi Dönemi

Temeli Milli Türk Talebe Birliği çalışmalarına dayanan ve 1970 yılında kurulan Milli Nizam Partisi'nin kuruluş çalışmalarına katılımı ile aktif siyasi hayatı başlamıştır. Milli Nizam Partisi siyasi hayatımızda sonraki gelişmelerde merkezi ehemmiyete sahip olan Milli Görüş Hareketi'nin doğuşunda temel oluşturması itibarıyla oldukça değerlidir.

İsmail Kahraman'ın Kültür Bakanlığı yaptığı yıllar. (Revak, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair..." Erişim 17 Aralık 2022)

Milli Selamet Partisi Dönemi

1971'de Millî Nizam Partisi'nin⁶ kapatılmasının ardından 11 Ekim 1972'de, Milli Selamet Partisi (MSP) kurulmuştur. Her iki partinin kuruluşunda yer alan İsmail Kahraman 1974 yılında kurulan koalisyon hükümetinde Çalışma Bakanlığında Bakan Baş Müşaviri olarak görev yapmıştır. 1977 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde Rize'den milletvekili adayı olmuş ve çok az bir farkla milletvekili seçilememiştir.

Refah Partisi Dönemi

Siyasi Partilerin 12 Eylül darbesiyle kapatılması sonrasında 19 Temmuz 1983'te kurulan Refah Partisi'nin 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlerde (20. Dönem) Refah Partisi'nden İstanbul Milletvekili seçilmiştir. 28 Haziran 1996 tarihinde Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi arasında Prof. Dr. Necmettin Erbakan başkanlığında kurulan 54. Refahyol hükümetinde Kültür Bakanı olarak yer almıştır. 28 Şubat Muhtırası ile başlatılan darbe sonrası, bu hükümet sona erdirildi.

6 Durmuş Ali Koltuk, Türk Siyasi Tarihinde *Milli Nizam ve Milli Selamet Partileri*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009); Kubilay Düzenli, "İslamcılık-Muhafazakârlık İkileminde Erken Dönem Millî Görüş Hareketi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* / 72 (Nisan 2022), 25-46.

Fazilet Partisi Dönemi

8 Nisan 1999 tarihinde yapılan genel seçimlerde Refah Partisi'nin kapatılmasından sonra kurulan Fazilet Partisi'nden 28 Haziran tarihinde yapılan seçimlerde TBMM 21. Dönem İstanbul Milletvekili olarak seçildi.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ) Dönemi

Partiye Adalet ve Kalkınma Partisi isminin verilmesi teklifi kendisine aittir. Kuruluş çalışmalarında bulunmuş; 2015 yılında yapılan seçimlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi 26. Dönem İstanbul Milletvekili seçilmiştir. 22 Kasım 2015 ve 20 Kasım 2017'de mecliste yapılan birinci ve ikinci devre seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi 27. Başkanlığına seçilmiştir.

1960'tan itibaren yapılan on altı darbe girişiminin hiç birinde açılmayan Türkiye Büyük Millet Meclisini 15 Temmuz 2016'daki Türkiye'yi işgal girişiminde açmış, milli irade gemisinin kaptanı olarak görevini yerine getirmiş ve milli bir tavır sergilemiştir.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın milletimizin başına geçerek milleti meydanlara davet etmesiyle topyekun Türkiye olarak varlığımızı sonlandırmayı hedefleyen işgal hareketi önlenmiştir.

İsmail Kahraman Türkiye Milli Kültür Vakfı tarafından 2009 yılında "40 Vakıf İnsana Vefa" Programı kapsamında "Vakıf İnsan" seçilmiştir.

Afyon Kocatepe, Ankara Gazi, Batman, Çanakkale Onsekiz Mart, İstanbul Sağlık Bilimleri, Malatya Turgut Özal, Rize Recep Tayyip Erdoğan, Trabzon Karadeniz Teknik, Uşak ve Yalova Üniversiteleri Senatoları tarafından Fahri Doktorluk ünvanı tevdi edilmiştir.

Kendisine Pakistan Devleti tarafından, Pakistan Devleti Birinci Derece Devlet Nişanı verilmiştir.

İlim Yayma Vakfı'nda İsmail Kahraman

İsmail Kahraman'ın İlim Yayma Cemiyeti ile tanışması İstanbul Üniversitesi'nde Hukuk Talebe Cemiyeti Başkanlığı yıllarındadır. İlim Yayma Cemiyeti 11 Ekim 1951 tarihinde altmış sekiz kişi tarafından kuruldu, kuruluşundan altı gün sonra Samatya-Etyemez'de on dokuz öğrenci ile ilk imam hatip orta okulu açılmıştır. İlim Yayma Cemiyeti'ni "İlim Yayma Cemiyeti bizim camiamızın ilk Cemiyetidir.", "İlim Yayma Cemiyeti çok büyük hizmetler yapmıştır. Bugünün Türkiye'sinin inşasında büyük payı vardır. Allah bütün emek verenlerden razı

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve İsmail Kahraman. (Revak, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair...", Erişim 17 Aralık 2022)

olsun, vefat edenlere rahmeti ile muamele etsin" sözleriyle tarif etmiştir.⁷

İlim Yayma Vakfı'nda 8 Mart 2008 tarihinde yapılan genel kurulda merhum Osman Alptekin'in (ö. 2008) vefatıyla boşalan kurucu üyeliğe seçilen Kahraman 2011-2015 yılları arasında Mütevelli Heyeti Üyesi olmuştur.⁸

İsmail Kahraman'ın İlim Yayma Vakfı hakkındaki fikirleri şöyledir:

"Hayri ve hasbi çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. 'İkramlar cebimizden olacaktır!'. Herhangi birine iltimas, öncelik tanımak mümkün değildir. Herkes hakkı neyse onu almalıdır vakıf bu prensiplerle kurumsallaşmıştır.

7 İsmail Kahraman, "İsmail Kahraman ile İlim Yayma Vakfı Üzerine" (Görüşmecisi: Osman Acun-Mustafa Doğan, 2019).

8 İlim Yayma Vakfı (İYV), Kuruluşundan Günümüze Mütevelli Heyeti Üyeleri.

"Vakıf kültürüne en yakın kuruluş İlim Yayma Vakfı'dır. İlim Yayma Vakfı faize bulaşmaz. Vakfiyesini yapmış kişinin vakfiyesini çiğnemez. O statüde yürütür. Kendi başına hareket etmez, vebalini bilir. Vakfın yönetiminde bulunmak, mütevellisinde bulunmak çok mesuliyetli bir iştir. Vakıf; bir malın Allah'ın mülkü olarak kabul edilmesidir. Bir kişi arada bir vakıf arazisi varsa kısa yoldur diyerek vakıf arazisinden geçmez, etrafından dolaşırdı çünkü ayakkabısının altında toprak birikmesin ve o toprağı dışarı çıkarmış olmasın diye düşünürdü, vakıf o kadar hassasiyet gerektiren bir kurumdur."

İsmail Kahraman'ın oğlu Mehmet Fatih Kahraman da vefat eden bir üyenin yerine 12.03.2016 tarihinde Kurucu Üyeliğe ve Mütevellî Heyeti Üyeliği'ne seçilmiştir.⁹

Mehmet Fatih Kahraman da bugün aynı hassasiyet ve titizlikle çalışmalarını sürdürmektedir.

İsmail Kahraman ve oğlu Fatih Kahraman Recep Tayyip Erdoğan'la. (Revak, "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair...", Erişim 17 Aralık 2022)

Kaynakça

Düzenli, Kubilay. "İslamcılık-Muhafazakârlık İkileminde Erken Dönem Millî Görüş Hareketi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* / 72 (Nisan 2022), 25-46

Haber7. "Mehmet Şevket Eygi kimdir?". Erişim 17 Aralık 2022. https://i12.haber7.net/haber/haber7/photos/2022/28/DZb8s_1657536154_489.jpg

İYV, İlim Yayma Vakfı. *Kuruluşundan Günümüze Mütevellî Heyeti Üyeleri*.

Kahraman, İsmail. "İsmail Kahraman ile İlim Yayma Vakfı Üzerine" (Görüşmecî: Osman Acun- Mustafa Doğan). https://www.iyv.org.tr/img/_1347231122019_.pdf

Kahraman, İsmail. "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair..." (Görüşmecî: Ömer Erdoğan). <http://revak.org.tr/urunler/ismail-kahramanla-gecmise-rizeye-ve-siyasete-dair/55>

Kıvrak, Enes. "Millî Nizam Partisi: Tarihsel ve Kuramsal Bir Değerlendirme". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies)* 6/12 (2020), 133-153.

Koltuk, Durmuş Ali. *Türk Siyasi Tarihinde Millî Nizam ve Millî Selamet Partileri*: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.

Maviş, Nazım. "ERBAKAN, Necmettin (1926-2011)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ek-1/411-413. 2020.

Mehmet Tosun. "28 Şubat 'Postmodern Darbe'sinin üzerinden 25 yıl geçti". *Anadolu Ajansı* (27 Şubat 2022). <https://www.aa.com.tr/tr/28-subat/28-subat-postmodern-darbesinin-uzerinden-25-yil-gecti/2516611>

Millî Türk Talebe Birliği. "Misyonumuz". Erişim 17 Aralık 2022. <https://www.mttb.org.tr/sayfalar/misyonumuz/78>

Özçelik, Selçuk. "BAŞGİL, Ali Fuat (1893-1967)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 5/128-130. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi 1992.

Pinterest. "Doktor Necmettin Şeyhoğlu kimdir? - Bi'Soru Bi'Cevap". Erişim 17 Aralık 2022. <https://www.pinterest.se/pin/125678645833014792/>

Revak. "İsmail Kahraman'la Geçmişe, Rize'ye ve Siyasete Dair...". Erişim 17 Aralık 2022 <http://revak.org.tr/urunler/ismail-kahramanla-gecmise-rizeye-ve-siyasete-dair/55>

TBMM Albümü 1983-2010. 3. Ankara: TBMM Yayınları, 2010.

Uzun, Mustafa İsmet. "İz, Abdullah, Mahir (1895-1974)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 23/501-503. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi Yayınları, 2001.

9 İlim Yayma Vakfı (İYV), *Kuruluşundan Günümüze Mütevellî Heyeti Üyeleri*.

İlim Yayma Vakfı
50 Yılda 50 Vakıf İnsan

D I Z I N

Dizin

Tarihler

28 Şubat 251, 257, 295, 306, 373, 374, 421, 450, 468, 495, 531, 542, 590, 592

1960 Darbesi 160, 171, 287, 478, 484, 510, 588

A

Abdülfeftah Ebû Gudde 290, 294

Abdülhak Hâmid 137, 302

Abdulkadir Çavuşoğlu 19, 21, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 137, 343

Abdülkavi Beşer 354, 355, 356, 419

Abdullah Gül 218, 256, 366, 468, 495

Abdullah Sarımermer 143

Abdullah Tivnikli 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571

Abdullah Unakıtan 470

Abdulahap Efendi 456, 458

Abdurrahman Gürses 288, 300

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı 158, 251, 346

Adalet Partisi 285, 313, 491

Adana 124, 161, 326

Adapazarı 427, 428, 429

Adnan Menderes 157, 184, 216, 239, 485

Afrika 102, 320, 570

Afyon 354, 491, 591

Ahıskalılar Derneği 219

Ahıska Türkleri 537, 543

Ahmed Fehmi Ebu's-Sünne 287

Ahmed Hamdi Topbaş 71, 72, 156, 334

Ahmet Davudoğlu 114, 291, 300

Ahmet Efe 291, 292, 293, 295

Ahmet Fikret Evyap 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461

Ahmet Yıldız 7, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 293, 323, 335, 343, 382, 405, 408, 410, 411

AK Parti 173, 174, 218, 255, 365, 367, 468, 531, 542, 580

Aksaray 70, 75, 82, 271, 272, 274, 347

Albaraka Türk 467, 512, 563, 564

Ali Coşkun 218, 240

Ali Emiri Efendi 137

Ali Eşref Çavuşoğlu 80, 81, 82, 83, 84

Ali Fikri Yavuz 70, 75, 347

Ali Fuad Başgil 135, 253

Ali Haydar Efendi 285, 286, 289, 523

Ali Kemal Belviranlı 123

Ali Özek 278

Ali Sünnetçioğlu 15

Ali Ülker 56, 57, 58, 59, 60, 61, 65

Ali Ulvi Kurucu 70, 75, 347

Ali Yakup Cenkçiler 290, 300, 304

Ali Yekta 287, 291, 300, 476

Almanya 63, 80, 109, 124, 148, 192, 208, 209, 301, 333, 429, 528, 549, 555, 582

Alparslan Türkeş 112

Amasya 255, 285, 320, 341, 500

Amerika 63, 91, 92, 102, 109, 148, 220, 238, 252, 444, 446, 469, 476, 491, 589

Anafartalar 249, 250, 256

Anavatan Partisi 72, 94, 418, 419, 422

Ankara 42, 70, 71, 75, 82, 92, 108, 114, 122, 124, 129, 209, 211, 215, 216, 217, 220, 221, 239, 252, 274, 276, 287, 300, 313, 314, 325, 355, 363, 364, 372, 373, 379, 380, 383, 398, 399, 429, 443, 444, 445, 449, 465, 476, 484, 487, 488, 489, 491, 492, 500, 511, 513, 522, 527, 529, 533, 550, 552, 553, 556, 563, 577, 581, 587, 588, 589, 590, 591, 592

Ankara Üniversitesi 108, 217, 274, 276, 300, 379, 443, 484, 487, 587, 589

Arabistan 109, 301, 323, 344, 444, 477, 478, 479, 551

Asaf Ataseven 63, 123, 157

Asım Taşer 21, 26, 72, 73, 74, 113, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 137, 166, 173, 174, 219, 232, 244, 245, 253, 257, 312, 321, 325, 335, 337, 420, 430, 431, 439, 468, 512, 520, 542

Asım Ülker 54, 55, 60, 65, 520

Ata Köseoğlu 136

Avni İman 290, 321, 343, 475, 476, 477, 478, 479

Avustralya 301

Aydın Bolak 126, 137

Aydınlar Kulübü 253, 277, 528, 531

Aydınlar Ocağı 72, 75, 111, 134, 219, 221, 254, 277, 314, 315, 365, 391, 528

Ayhan Songar 123, 148, 149, 151, 211, 219, 253, 254

Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı 334, 566, 569

B

Babialı 192, 211

Bağdat 286, 380

Balıkesir 122, 141, 142, 237, 238, 249, 371, 415, 416, 475, 549

Balkan Harbi 53, 207, 429

Balkanlar 107, 108, 114, 249, 540

Bayezid Camii 286, 300, 354

Bediüzzaman Said Nursi 158

Bekir Sadak 566

Bekir Sakıb Şahinoğlu 262

Bereket Vakfı 503

Bereketzade Camii 82, 83, 85

Beykoz 427, 428, 460, 538, 539, 541, 542, 543

Beylerbeyi Hamid-i Evvel Camii 211

Beyrut 70, 75, 207, 208

Bilecik 54, 91

Birlik Vakfı 305, 505, 531, 590

Boğaziçi 62, 63, 82, 93, 115, 206, 211, 250, 253, 275, 353, 397, 427, 429, 450, 451, 562

Boğaziçi Üniversitesi 62, 63, 82, 93, 275, 353, 397, 427, 450, 451, 562

Bolu 79, 189, 271, 380

Bülent Ecevit 355, 491, 529

Bulgaristan 133, 249, 540

Burhanettin Zaim 114

Bursa 218, 219, 220, 221, 311, 417, 500, 580

Büyük Çamlıca Camii 543

Büyük Doğu 102, 253, 562

C

Caferi Tayyar Bey 205, 206, 207, 208

Cağaloğlu 216, 226, 313

Cami'ül-Ezher 380

Çanakkale 99, 195, 215, 237, 238, 239, 240, 244, 245, 249, 250, 251, 256, 354, 438, 589, 591

Çanakkale Seramik 239, 240, 244

Çankaya Köşkü 373, 438, 529

Çarşamba İmam Hatip 126, 479

Cavit Aydın 264

Celal Bayar 157, 216

Celaleddin Ökten 16, 71, 112, 135, 136, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 251, 287, 312

Cemalettin Tunç 15, 417, 420

Cemalettin Yavaşca 20, 137

Cemil Meriç 276

Cennetü'l-Bâkî 156

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 148, 150

Cevat Akşit 366

Cevdet Sunay 488

CHP 135, 355, 484, 488, 490, 491, 529

Cidde 109, 218, 444, 446, 447

D

Darul Eytam Vakfı 326, 327

Dârülfünun 180

Demokratik Sol Parti 542

Demokrat Parti 80, 94, 112, 134, 159, 169, 216, 239, 264, 320, 391

Deniz Feneri 112

Dersiâm Seyyid Şefik Arvâsi 300

Devlet Su İşleri 91, 217, 485, 488, 578

Dülgerzâde Camii 292, 342

E

Ebû Dâvûd 293

Ebu'l-Hasan en-Nedvî 294, 300

Ebül'ulâ Mardin 135, 137, 354

Edip Uğur 444

Edirne 14, 465, 467

Edirnekapı Şehitliği 83, 171, 262

Ege Üniversitesi 390

Ekmekçizâde Medresesi 28, 31, 49, 285, 286, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295

Ekrem Pakdemirli 218, 564

Elazığ 92, 483, 491, 501

Elmalılı Hamdi Yazır 157, 401

Emin Işık 71, 276, 408, 409

Eminönü 33, 54, 55, 63, 100, 135, 142, 156, 263, 265, 274, 275, 287, 320, 407, 418, 419, 476

Emin Saraç 32, 134, 137, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 347, 477, 517, 518, 519

Ensar Vakfı 305, 411, 503

Erenköy 72, 122, 124, 156, 161, 300, 374, 438

Erzurum 93, 209, 361, 364, 365, 367, 400, 406, 455, 456, 460, 484, 500, 511, 561, 562, 563

Erzurum Atatürk Üniversitesi 365, 406

Erzurumlu İbrahimhakkı 562

Esad Coşan 290, 366

Eymen Topbaş 20, 26, 69, 70, 72, 74, 113, 126, 137, 323, 324, 335, 366, 418, 430, 490, 563, 564

Eyüp Debik 450, 451

Eyüpsultan Camii 461
 Eyüpsultan Mezarlığı 137, 315, 461
 Ezher 273, 285, 286, 287, 294, 380

F

Fahreddin Tivnikli 562, 565, 568
 Fahri Korutürk 373, 529
 Faruk Kadri Timurtaş 217, 219, 253
 Fatih Camii 62, 129, 156, 171, 242, 245, 256, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 294, 295, 306, 346, 356, 392
 Fatih Medreseleri 237, 288
 Fatih Sultan 14, 134, 155, 205, 208, 211, 225, 371, 517, 537
 Fatih Rüştü Zorlu 239
 Fazilet Partisi 173, 218, 542, 591
 Fehim Adak 92, 485, 486, 492
 Fehmi Bilge 7, 263, 265, 342, 343, 344, 345, 349
 Fehmi Çelikkol 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 494
 Ferruh Ertürk 443, 444, 447, 448, 449, 451, 566
 Fethi Gemuhluoğlu 228, 254
 Feyzullah Değerli 264
 Filistin 326, 554
 Fiziksel Engelliler Vakfı 531, 532
 Fransa 124, 217, 238, 363, 520
 Fuat Köprülü 216
 Fuat Sezgin 272, 273

G

Galatasaray Lisesi 122, 193, 226, 356, 518
 Gazali 184
 Gaziantep 326, 527, 528, 530, 531, 579
 Gaziosmanpaşa 110, 114, 115, 540
 Gazi Üniversitesi 465, 552, 556, 590, 592
 Gülhane Askeri Tıp Akademisi 487, 488
 Gümölcineli Mustafa Efendi 285, 286
 Gümüş Motor 112, 230, 428, 429
 Gürcistan 537

H

Hak Yatırım 94, 512, 563, 578, 579
 Hakyol Vakfı 430, 495
 Halide Edip 207, 208
 Halil İbrahim Kutlay 288, 289, 292, 293, 294, 295
 Halit Göknil 446, 447, 451
 Halit İlhan 128, 493
 Halkalı Ziraat Mektebi 39
 Halkalı Ziraat ve Baytar Mekteb-i Alisi 114, 513
 Hamdi Arslan 289, 291, 292, 293, 294, 295
 Hamza Akbulut 16, 19, 49, 71, 392, 492, 542
 Hasan Ali Yücel 108
 Hasan Basri Çantay 122, 157
 Hasan Celal Güzel 218
 Hasan Sağlam 19, 372, 373, 374, 375, 541, 542
 Hasan Tahsin Uğur 20, 125, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 278, 343, 373, 444
 HAS Parti 173, 174
 Hatay 326

Hırka-i Şerif Camii 285, 287
 Hindistan 301, 570
 Hollanda 301, 550
 Hüseyin Tokuz 343, 430
 Hz. Vefa 432

I

İbni Arabi 243
 İbnülemin 5, 27, 28, 29, 30, 36, 49, 135, 136, 137, 145, 157, 158, 159, 161, 168, 182, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 251, 400, 493
 İbrahim Bodur 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245
 İbrahim Kafesoğlu 219, 254
 I. Dünya Savaşı 133, 181, 208
 II. Abdülhamid 112, 172, 216, 284
 II. Dünya Savaşı 54, 80, 100, 216, 427
 İlim Yayma Cemiyeti 7, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 38, 40, 46, 49, 58, 59, 64, 71, 75, 93, 103, 111, 112, 113, 114, 125, 126, 134, 136, 137, 142, 144, 150, 151, 156, 159, 160, 161, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 182, 184, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 230, 231, 232, 255, 263, 264, 265, 278, 287, 289, 290, 291, 295, 301, 311, 312, 314, 315, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 332, 334, 336, 337, 343, 346, 349, 354, 355, 372, 373, 374, 375, 391, 392, 393, 399, 400, 410, 418, 419, 421, 430, 431, 432, 468, 477, 478, 479, 495, 503, 511, 512, 519, 531, 533, 541, 542, 543, 568, 571, 581, 590, 591
 İmam Hatip Okulları 71, 135, 169
 İhyâ-u Ulumiddin 184
 İlim ve Fazilet Vakfı 381, 383
 İlim Yayma Vakfı 1, 2, 3, 5, 7, 9, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 53, 55, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 69, 71, 72, 74, 75, 82, 83, 84, 85, 93, 94, 95, 102, 110, 112, 113, 114, 115, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 137, 144, 145, 146, 150, 151, 160, 161, 165, 166, 168, 170, 171, 173, 174, 182, 184, 185, 198, 199, 210, 219, 221, 225, 230, 231, 232, 233, 241, 242, 243, 244, 245, 255, 256, 257, 262, 263, 264, 265, 267, 276, 277, 278, 279, 289, 290, 291, 295, 301, 302, 305, 311, 312, 314, 315, 319, 320, 323, 324, 325, 326, 327, 331, 334, 335, 336, 337, 341, 343, 344, 345, 346, 349, 354, 366, 367, 372, 373, 374, 375, 380, 381, 383, 391, 392, 393, 398, 399, 400, 401, 410, 411, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 430, 431, 432, 439, 444, 446, 447, 448, 449, 451, 455, 459, 460, 461, 467, 468, 469, 470, 477, 478, 479, 483, 490, 493, 494, 495, 499, 503, 504, 512, 513, 518, 519, 520, 521, 523, 531, 532, 533, 541, 542, 543, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 562, 563, 566, 567, 568, 571, 575, 581, 582, 583, 588, 590, 591, 592
 İngiltere 111, 217, 301, 390, 489, 520, 529, 550, 551, 554, 562, 563
 Irak 220, 380, 579
 İrfan Eğitim Kurumları 37, 495, 552
 İrfan Koleji 114, 420, 468, 568
 İş Dünyası Vakfı 111, 219, 531, 590
 İskenderpaşa Camii 92, 355, 365, 540, 577
 İslâm Ansiklopedisi 16, 31, 49, 70, 71, 75, 110, 115, 133, 134, 135, 136, 137, 179, 185, 211, 315,

348, 354, 355, 356, 392, 393, 437, 468, 521, 522, 523, 588, 592
 İslam Araştırmaları Enstitüsü 273, 276, 348, 519, 520
 İslami İlimler Araştırma Vakfı 102, 111, 254, 311, 312
 İslam Kalkınma Bankası 94, 218, 219
 İsmail Adak 38, 64, 233, 382, 388, 392, 393, 447, 451, 492, 493, 494, 495, 545, 549, 550, 551, 552, 554, 555, 556, 568
 İsmail Hami Danişmend 157, 254
 İsmail Kahraman 233, 505, 545, 587, 588, 589, 590, 591, 592
 İsmet Ağan 128, 483, 484, 486, 488, 491, 492, 493, 494, 495, 505
 İsmet Efendi Tekkesi 284, 285
 İstanbul 2, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 79, 80, 81, 82, 84, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 100, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 114, 115, 121, 122, 123, 124, 126, 129, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 142, 144, 147, 148, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 165, 167, 168, 170, 172, 173, 174, 180, 181, 182, 184, 189, 190, 192, 194, 195, 196, 198, 199, 206, 207, 208, 209, 211, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 226, 227, 237, 238, 239, 241, 242, 245, 250, 251, 252, 253, 257, 262, 263, 264, 267, 271, 272, 273, 275, 276, 279, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 291, 295, 300, 301, 305, 306, 311, 313, 319, 320, 324, 325, 326, 331, 332, 336, 337, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 353, 354, 355, 356, 362, 363, 364, 365, 374, 375, 379, 380, 388, 390, 392, 393, 398, 399, 400, 405, 406, 407, 411, 416, 418, 420, 422, 427, 428, 429, 432, 437, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 455, 456, 457, 466, 467, 468, 475, 476, 477, 479, 484, 491, 492, 493, 494, 495, 501, 509, 510, 511, 512, 513, 518, 519, 520, 522, 523, 527, 528, 529, 530, 531, 537, 538, 539, 542, 543, 544, 552, 553, 555, 556, 561, 562, 563, 564, 566, 567, 568, 571, 575, 576, 577, 580, 581, 582, 583, 587, 588, 589, 590, 591, 592
 İstanbul Büyükşehir 262, 301, 467, 492, 530, 542, 580
 İstanbul Erkek Lisesi 54, 62, 63, 122, 167, 226, 227
 İstanbul İlahiyat Fakültesi 345
 İstanbul İmam Hatip 16, 27, 28, 30, 160, 167, 172, 181, 182, 184, 287, 288, 301, 380, 406, 416, 518, 519, 520
 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi 27, 35, 36, 38, 39, 41, 45, 47, 59, 60, 69, 114, 165, 331, 336, 337, 392, 393, 411, 420, 432, 447, 494, 513, 531, 542, 552, 553, 556, 564, 566, 567, 568, 571
 İstanbul Sanayi Odası 72, 75, 81, 84, 239, 241, 242
 İstanbul Teknik Üniversitesi 89, 91, 362, 363, 388, 390, 393, 398, 428, 437, 444, 446, 447, 448, 450, 451, 509, 510, 528, 529, 562, 576, 577
 İstanbul Ticaret Üniversitesi 173, 449, 451, 590
 İstanbul Üniversitesi 28, 53, 72, 80, 84, 102, 107, 108, 109, 110, 115, 122, 123, 133, 134, 141, 148, 167, 172, 173, 190, 194, 196, 215, 216, 217, 218, 227, 251, 253, 271, 273, 276, 279, 283, 300, 306, 311, 319, 345, 348, 354, 406, 407, 416, 455,

466, 475, 479, 519, 520, 527, 561, 575, 588, 591
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü 114, 184, 301, 519, 520
İştîp 107, 108, 112, 114
İsviçre 111, 217, 252
İTÜ 91, 362, 363, 364, 365, 388, 390, 393, 398, 429, 448, 510, 511, 528, 562, 576, 577, 578, 581, 582
İzmir 99, 100, 123, 287, 372, 465, 466, 510, 540
İzmit 121, 467, 576
İzzet Cemal Atay 566

K

Kabataş Lisesi 122, 226, 250
Kadir Mısıroğlu 501, 539
Kadınhanı 70, 156, 437, 438, 439, 509, 510
Kahire 301, 380, 521, 522
Kahraman Emmioğlu 26, 114, 137, 420, 492, 505, 512, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 542
Kahramanmaraş 326
Karadeniz Teknik Üniversitesi 244, 364, 390
Kars 225, 226, 227, 537, 538, 539
Kastamonu 108, 165, 333, 491
Katar 301
Kazım Savaş 398, 399, 400, 401, 493
Kemal Şadoğlu 343
Kemal Sandıkçı 521, 522
Kemal Unakıtan 19, 26, 113, 174, 420, 430, 432, 439, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 478, 493, 495, 512, 542, 563, 564
King Abdülaziz Üniversitesi 444, 446
Kıbrıs 211, 220, 428, 491, 502, 529, 589
Kırımlı Devletler Ailesi 53, 54, 55
Kırklareli Üniversitesi 301
Konya 38, 70, 72, 75, 107, 135, 136, 156, 205, 206, 211, 313, 379, 437, 438, 488, 490, 509, 510, 511, 529, 549
Kore 549
Korkut Özal 19, 20, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 137, 232, 334, 366, 367, 467, 488, 489, 490, 491, 505, 511, 512, 545, 563, 564, 577, 578, 579, 582
Kosova 133, 554
Kuvay-ı Milliye 150, 151
Kuveyt Türk 564, 565, 567

L

Libya 365, 519
Londra 217, 221, 300, 468, 552
Lübnan 207, 208, 301

M

Maarif Koleji 82, 147, 444
Maarif Vekâleti 16, 182
Mahir İz 219, 300, 302, 303, 305, 306, 587, 588
Mahmud Bayram 347
Mahmud Sami Ramazanoğlu 300, 477
Mahmutpaşa 262, 263, 264
Makedonya 107, 112
Malatya 90, 91, 95, 108, 190, 256, 331, 332, 336, 417, 577, 591
Malezya 301, 458, 554

Mardin 91, 135, 137, 354, 356
Marmara Kiraathanesi 216, 228, 314
Marmara Üniversitesi 13, 38, 45, 49, 121, 142, 160, 161, 190, 191, 192, 193, 195, 198, 199, 200, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 301, 382, 415, 446, 451, 519, 521, 523, 552, 556
Mazhar Sündüs 15, 135, 289
Medine 156, 347, 383, 477
Mehdi Sungur 19, 159, 323, 468, 492, 493, 494, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 542
Mehmed Cemaleddin Çelikkol 416, 417
Mehmed Emin Paşa 189, 190, 191, 193, 194
Mehmet Akif Aydın 167, 174, 366, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 566
Mehmet Akif Ersoy 39, 114, 134, 401, 495, 513
Mehmet Avni İman 475, 478, 479
Mehmet Bülent Çaparoglu 577, 581
Mehmet Bulut 71, 110, 115, 567
Mehmet Emin Efendi 517, 518
Mehmet Fatih Kahraman 592
Mehmet Fehmi Bilge 342, 343, 344, 345, 349
Mehmet Güler 21, 102, 103, 135, 137, 343
Mehmet Hulusi Efendi 509, 510
Mehmet Mustafa Açıklan 262
Mehmet Nazif Şahinoğlu 262, 406
Mehmet Rahmi Bilge 128, 361, 363, 364, 365, 366, 367, 486, 491
Mehmet Rifat Evyap 455, 456, 457, 458, 459, 460
Mehmet Selman Malkoç 380
Mehmet Şevket Eygi 158, 588, 592
Mehmet Sıddık Efendi 90, 91
Mehmet Sofuoğlu 347
Mehmet Üretmen 7, 21, 100, 101, 102, 103, 135, 137, 217, 312
Mehmet Yıldız 2, 7, 262, 263, 265, 266, 382, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 493, 494
Mehmet Zahit Kotku 90, 92, 93, 355, 365
Melik Abdülaziz Üniversitesi 109
Mescid-i Nebevi 347
Mete Saatçi 445, 446, 451
Metin Erkaya 126, 127, 129
Milletlerarası İslam Üniversitesi 110
Milli Nizam Partisi 311, 315, 399, 529, 541, 590, 592
Milli Türk Talebe Birliği 134, 218, 398, 539, 588, 589, 590, 592
Milliyetçi Öğretmenler Derneği 531
Mısır 273, 285, 286, 287, 289, 301, 379, 457, 518, 521
Milli Kültür Vakfı 277, 278
Milli Selamet Partisi 93, 168, 311, 315, 399, 467, 529, 541, 562, 563, 590
Milliyetçiler Derneği 216, 276, 531
Molla Hüseyin Camii 292
Molla Mehmet Efendi 238
Mondros Mütarekesi 150
MSP 325, 355, 466, 488, 490, 491, 529, 541, 590
Muammer Dolmacı 491, 564
Muammer Topbaş 334, 343, 566
Müfit Uğur 146, 147, 148, 149, 150, 151, 444
Muhaddis İbrahim Efendi 285, 286

Muhammed Ali 102, 221, 293, 294
Muhammed Ali es-Sâbüni 293, 294
Muhammed Hamidullah 274, 276, 300, 344
Muhammed Tayyib Okiç 114
Muhammet Ali 5, 216, 217, 527
Muharrem İman 290, 475, 478
Muhyiddin-i Arabi 206, 207
Münevver Ayaşlı 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211
Murat Ülker 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 174, 468, 477
Murat Yalçıntaş 100, 101, 103, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 554
Muş 500, 501
Musa Uğur 437, 438, 439, 510
MÜSİAD 107, 112, 115, 408, 411, 561, 569, 571
Mustafa Bilge 16, 174, 342, 343, 345, 349, 392, 468
Mustafa Büyükbacı 520, 566
Mustafa Doğanbey 15, 135
Mustafa Kemal Malkoç 380, 381, 382, 383, 493
Mustafa Köseoğlu 387, 388, 390, 391, 392, 393, 551, 553
Mustafa Özel 57, 239, 240, 244, 494
Mustafa Sabri Efendi 286
Mustafa Topbaş 74, 563, 564
Mustafa Uğur 26, 93, 420, 437, 438, 439, 492, 509, 510, 511, 512, 513, 542
Muzaffer Ozak 354, 355, 356

N

Nazif Çelebi 7, 15, 21, 135, 136, 137, 156, 157, 159, 160, 161, 251, 264, 334, 335
Necati Uğur 7, 144, 373
Necip Fazıl 102, 157, 167, 228, 254, 401, 409, 511, 522, 539, 562, 588
Necip Taylan 170
Necmeddin Bilal Erdoğan 26, 232, 543
Necmettin Erbakan 63, 91, 112, 128, 230, 232, 253, 254, 311, 313, 315, 355, 362, 363, 365, 388, 389, 390, 393, 399, 428, 429, 449, 466, 467, 528, 529, 530, 541, 577, 590
Nejat Göyünç 520, 521
Nevzat Kor 365, 366, 446, 451
Nevzat Yalçıntaş 102, 103, 126, 137, 157, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 254, 505, 563, 564
Nihad Sami Banarlı 219, 250, 253, 254
Nihat Çetin 275, 347
Niyazi Kurtulmuş 122, 123, 125, 126, 137, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 264, 265, 312, 314, 321, 343, 346, 349, 354, 355, 388, 400, 418, 519
Numan Kurtulmuş 74, 122, 169, 172, 173, 174, 256, 314, 468, 519
Nüreddin Cerrahî Tekkesi 355
Nurettin Topçu 108, 122, 157, 183, 227, 228, 238, 253, 511
Nuri Pakdil 227, 228
Nuri Paşa Konağı 16, 27, 28, 30, 265
Nusaybin 486, 487
Nusret Sadullah Ayaşlı 209, 210

O

Ömer Faruk Taşer 122, 123, 124, 125, 129
 Ömer Feyzi Bey 133, 134
 Ömer Kirazoğlu 158
 Ömer Nasuhi Bilmen 135, 137, 157, 300, 562
 Ordu 165, 168, 172, 373, 379, 502
 Orhan Özokur 59, 60, 61
 Ortadoğu Teknik Üniversitesi 109, 549
 Osman Alptekin 591
 Osman Çataklı 91, 388, 577
 Osmanlı 14, 32, 42, 43, 59, 70, 74, 75, 90, 100, 107, 133, 134, 135, 136, 137, 156, 158, 161, 192, 194, 206, 207, 208, 209, 217, 249, 272, 279, 283, 284, 286, 288, 300, 319, 347, 348, 354, 379, 429, 438, 499, 500, 509, 513, 517, 520, 522, 523, 537
 Osman Okyay 237, 238, 240, 241, 242, 243, 245
 Osman Öztürk 278, 299, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 335, 337
 Osman Serdengeçti 488

P

Pakistan 301, 591
 Paris 209, 217, 274, 363, 372
 Pertevniyal Lisesi 122, 273, 353, 416

R

Rahmi Kurtulmuş 122, 124
 Recai Kutan 485
 Recep Tayyip Erdoğan 84, 128, 172, 180, 185, 211, 242, 256, 262, 265, 301, 302, 306, 346, 366, 383, 387, 401, 467, 468, 492, 495, 512, 513, 530, 532, 566, 580, 590, 591, 592
 Refah Partisi 430, 468, 492, 530, 531, 541, 580, 590, 591
 Rize 79, 124, 587, 588, 589, 590, 591, 592
 Robert Koleji 238, 275, 456
 Rusya 458

S

Saadet Partisi 173, 174
 Sabahattin Kurkan 26, 64, 113, 255, 256, 276, 312, 420, 428, 429, 430, 431, 432, 460, 468, 477, 478, 493, 494, 512, 531, 542, 583
 Sabahattin Zaim 21, 27, 35, 36, 38, 39, 41, 45, 47, 59, 60, 69, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 122, 127, 137, 165, 173, 174, 218, 219, 220, 254, 263, 264, 265, 277, 299, 331, 336, 337, 354, 365, 392, 393, 411, 420, 432, 444, 446, 447, 449, 467, 468, 493, 494, 495, 513, 531, 542, 552, 553, 556, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 571, 589
 Şaban Çavuşoğlu 84, 85
 Sabri Özpala 125, 137, 219, 232, 290, 311, 312, 313, 314, 315, 321, 335, 337, 343, 493, 494
 Sabri Ülker 7, 20, 26, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 113, 125, 126, 137, 160, 169, 254, 278, 312, 335, 337, 345, 430, 490, 563, 564
 Sadettin Kaynak 137
 Sakarya 109, 165, 301, 363, 364, 365, 366, 367, 390, 427, 529, 575
 Sakarya Üniversitesi 109, 365, 367, 390

Salih Tuğ 57, 58, 109, 110, 115, 129, 133, 134, 137, 220, 254, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 335, 391, 520, 533
 Şam 206
 Sami Efendi 300, 303
 Samsun 134, 285, 320, 321, 332, 341
 Sani Gezici 566
 Sanki Yedim Camii 167
 Şanlıurfa 326
 Saraçhane 274, 345, 346
 Saraybosna 110, 348
 Sedat Çebi 171, 174, 264, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 335, 541
 Şehzadebaşı 48, 71, 182
 Selanik 205, 206, 217, 429
 Selçuklu 38, 238
 Semih Sancar 502
 Seniyüddin Başak 15, 19, 135, 144
 SETA 502, 504, 566
 Sezai Karakoç 101, 102, 103, 228, 314, 315, 539
 Singapur 301
 Sinop 108, 124, 271, 397, 399
 Şişli Camii Vakfı 136, 137, 219
 Şişli Etfal Çocuk Hastanesi 124
 Sivas 255, 262, 428, 500, 517, 518
 Sıddık Sami Onar 216, 484
 Somali 326, 327
 Sönmez Neşriyat 81, 345
 SSCB 216
 Suffa Vakfı 156
 SÜGAV 58, 62
 Süheyl Ünver 196
 Süleyman Demirel 83, 112, 155, 179, 196, 217, 218, 325, 362, 363, 365, 390, 438, 449, 465, 502, 578
 Süleyman Hilmi Tunahan 158, 160
 Süleyman İshakoğlu 83, 343
 Süleymaniye Camii 156, 192, 342, 469
 Süleyman Yalçın 124, 134, 136, 137, 219, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 278, 335, 337
 Sultanahmet 54, 73, 135, 141, 250, 332, 382, 398, 501, 510, 589
 Sultanhamam 156, 159, 227, 332, 333, 438, 581
 Sünen-i Ebi Dâvud 288
 Suriye 207, 215, 320, 326, 486, 509
 Suudi Arabistan 109, 301, 323, 344, 444, 477, 478, 479, 551

T

Tahsin Özcan 493
 Tahtakale 100, 227, 263, 265, 342, 457
 Tarım Bakanlığı 485, 488, 491, 492, 578
 Tayland 487, 554
 TBMM 492, 577
 TCDD 581
 TEMA 58, 242
 Tercüman 149, 218, 253
 Teşvikiye Camii 577
 Tefik İleri 134, 136, 182, 217, 485
 Tokat 110, 115, 255, 284, 285, 343, 517, 518
 Topbaşzade Ahmed Kudsi Efendi 70

Trabzon 179, 180, 341, 379, 405, 407, 591
 Turgut Özal 72, 90, 94, 218, 232, 254, 255, 362, 365, 418, 422, 467, 477, 528, 564, 566, 577, 578, 591
 Türkiye 492, 551, 553, 554, 577, 578, 579, 580, 581, 582
 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi 522
 Türkiye Gazetesi 127, 129, 211
 Türkiye Milli Kültür Vakfı 57, 65, 72, 75, 80, 85, 102, 111, 129, 133, 134, 136, 137, 218, 219, 221, 277, 278, 301, 365, 391, 393, 591
 Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 218, 241

U

Ukrayna 458
 Urfa 215
 Ülker 7, 20, 26, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 113, 125, 126, 137, 160, 169, 174, 254, 278, 312, 335, 337, 345, 430, 468, 477, 490, 520, 563, 564
 Üretmen İş Hanı 101

V

Vakıflar Genel Müdürlüğü 19, 125, 126, 355
 Vefa 2, 16, 24, 28, 31, 33, 34, 41, 43, 48, 49, 80, 84, 108, 111, 112, 122, 124, 125, 126, 127, 129, 137, 150, 151, 159, 160, 161, 168, 181, 184, 219, 221, 256, 263, 265, 267, 276, 279, 291, 292, 312, 314, 315, 320, 327, 346, 366, 367, 381, 383, 400, 420, 428, 432, 433, 439, 479, 493, 501, 532, 541, 543, 568, 571, 581, 582, 591
 Vefa Bozacısı 346
 Vefa Lisesi 80, 84, 108, 111, 122, 125, 126, 181, 428
 Vefa Poyraz 84
 Vefa Yurdu 127, 168, 292, 581, 582
 Vehbi Bilimer 15, 19, 122, 135, 137, 197, 198
 Vehbi Çıkrıkçıoğlu 15, 122, 135, 142, 150, 151

Y

Yahya Efendi 134
 Yahya Kemal Beyatlı 137
 Yalova 170, 354, 429, 500, 552, 591
 Yıldız Teknik Üniversitesi 38, 249, 341, 361, 364, 443, 444, 448, 449, 450, 451, 495, 566
 Yugoslavya 107, 217, 301
 Yüksek İslâm Enstitüsü 114, 184, 273, 287, 291, 301, 346, 347, 406, 519, 520
 Yunanistan 217, 575, 589
 Yunus Emre 89, 305, 583
 Yurdakul Dağoğlu 225, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 314
 Yusuf Türel 15, 19, 21, 102, 113, 126, 133, 134, 135, 136, 137, 232, 255, 263, 264, 278, 312, 314, 321, 322, 324, 325, 335, 337, 343, 354, 417, 519
 Yücel Çelikkalek 19, 26, 64, 95, 128, 325, 366, 420, 460, 493, 494, 505, 512, 513, 533, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 581, 583

Z

Zahid el-Kevseri 286, 287
 Zeki Çizmecioglu 447, 449, 451

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunun 50. yılı dolayısıyla
gerçekleştirilen etkinliklere destek veren sponsorlarımıza şükranlarımızla...

Ana Sponsor

YILDIZ ★ HOLDING

Platin Sponsorlar

MEMORIAL

Altın Sponsorlar

EGEYAPI

P O R T

50 Yılda Vakıf İnsan

İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunun 50. yılında yarım asırlık yürüyüşümüze dair "*İlimden İrfana 50 Yıldan Asra*" söylemiyle başlatmış olduğumuz 50. Yıl Etkinliklerimiz kapsamında "*İlim Yayma Vakfı 50 Yılda 50 Vakıf İnsan*" adını verdiğimiz bir eser hazırladık.

Bu vesilesiyle hem vakfımızın tarihçesini hem de kurucularımızla ilgili bilgileri derli toplu bir araya getirmek, tarihe not düşmek hedefimizdi.

Birçoğu hayatta olmayan, bir kısmı ise kendi köşesinden birer vakıf insanı olarak ışımaya devam eden o şahsiyetlerin sayısı 50 ile sınırlı değil elbette. Başlangıçtan bugüne sadece kurucular listesinde adı bulunan 300'e yakın isim var. Yöneticisinden hizmetlisine her kademede hayra omuz veren kim bilir kaç isim geldi geçti. Ya bağışçılar? Onların sayısını bilen var mı acaba? Onlar bilinmek için yapmadılar hayırlarını. Öyle bir dönemde kuruldu ki **İlim Yayma**, öne düşenler bir çileye peşinen razı olarak yola çıktı. İlk amaç Allah'ın rızası oldu. Elli yıla bir işaret olarak bu kitapta hayat ve hizmetleri anlatılan elli kişi, o büyük **İlim Yayma** ailesini temsilen seçildi. Onlar buz dağının görünen ucudur. Onlara yapılacak her dua, hizmet ailesinin tamamıdır.

İLİM YAYMA VAKFI YAYINLARI: 12

